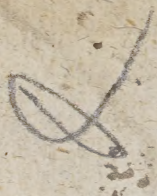

Chr. Nußer.
1818. No

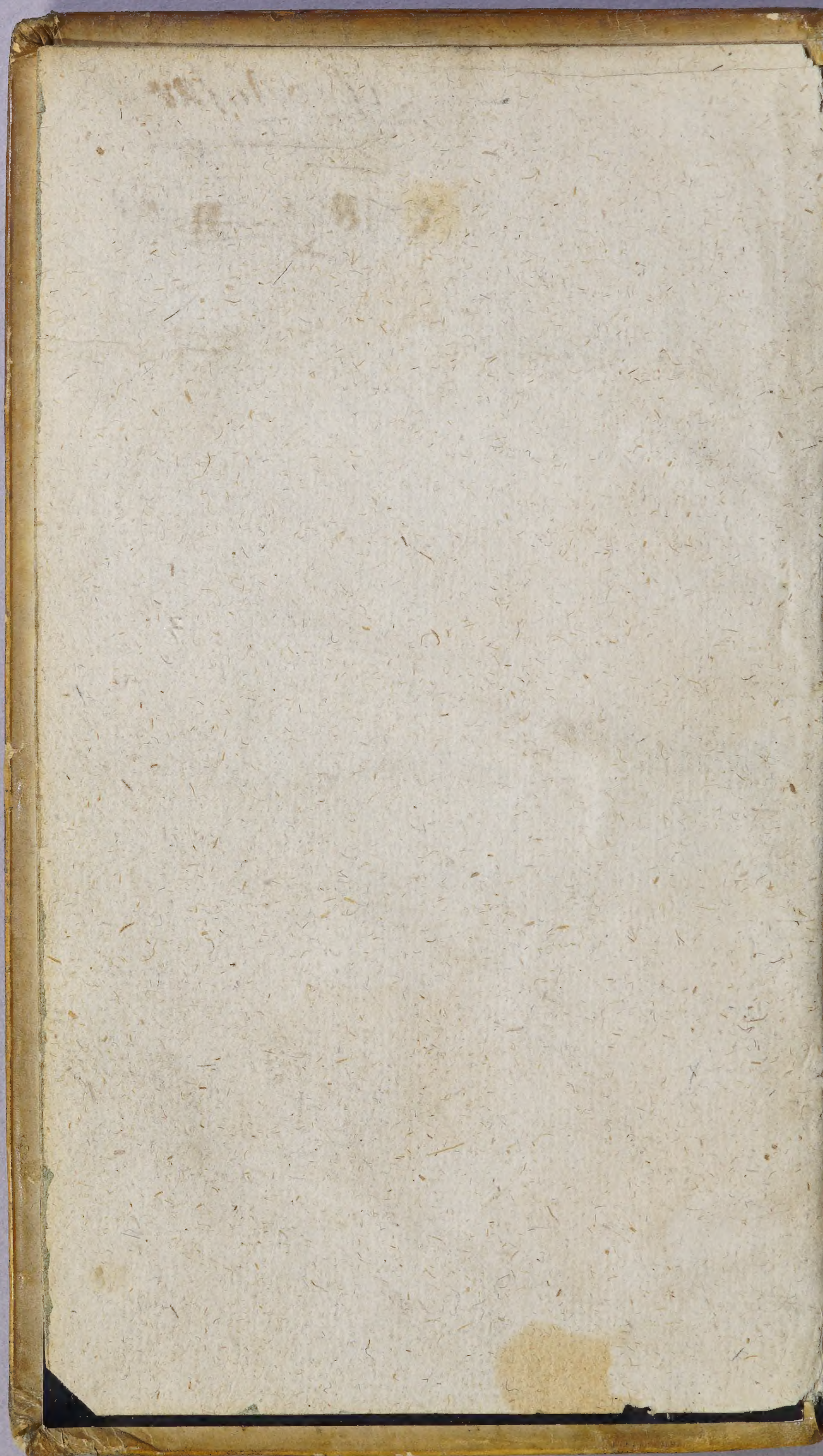
Amerika

Brasilien,
Magellan etc
Cabral. p.48 ...

Ch. Nisser
Ulmens 1816

1822

HIERONYMI OSORII, LVSITANI, SILVENSIS IN ALGARBIIS EPISCOPI,

DE REBVS; EMMANVELIS, LVSITANIAE REGIS INVICTISSIMI, VIRTVTE ET AVSPICIO, *annis sex ac viginti, domi forisq́ gestis, libri duodecim.*

AD HENRICVM PRINCIPEM, Regis eius. F. Cardinalem.

Item:

IO. MATALII METELLI *Sequani* I. C. *in eosdem libros præfatio, & Commentarius: de reperta ab Hispanis & Lusitanis, in Occidentis & Orientis Indiam, nauigatione; deq. Populorum eius vita, moribus, ac ritibus. Ad* ANT. AVGVSTINVM, *Archiepiscopum Tarraconensem.*

Omnia iam recognita & emendata.

Adiectus est; præter marginis notationes, locupletißimus rerum & verborum index.

COLONIAE.
In Officina Birckmannica, sumptibus Arnoldi Mylij.
Anno M. D. LXXXVI.

in brun gordu.

IOANNIS MATALII METELLI SEQVANI, IVRISCONSVLTI, PRAEFATIO.

In Hieronymi Osorij Lusitani, Episcopi Siluensis, Historiam de rebus ab Emmanuele, Inuictissimo Lusitaniæ Rege, domi forisque gestis.

SIVE, COMMENTARIVS.

De reperta, ab Hispanis & Lusitanis, Nauigatione · in Occidentis & Orientis Indiam · & Populorum eius vita, moribus, ac ritibus.

AD ANTONIVM AVGVSTINVM, Archiepiscopum Tarraconensem.

1. *DECIMVS SEXTVS ANNVS, Augustine, nunc agitur: ex quo, tu Tridento in Hispaniam, post habitum Concilium · cui tamquam Ilerdensis Episcopus, ac nomine Philippi Potentissimi Regis, interfueras · profectus: ego verò in Vbijs degens: tu neque litteras ad me, præterquam semel, dedisti: neque vllas ego nisi binas, ad te misi. Non quod sæpe non optarim te, meis de rebus, ac vitæ statu, certiorem facere: aut tu certè, ni fallor, ad me scribere nolueris. Sed quod, mihi tam longinquis itineribus à vobis disiuncto · idoneorum hominum, quibus tibi tuto reddendas tradere, facultas defuit. Et ego occasionem mihi præbitum iri sperabam: me, istuc, Hispaniæ saltem videndæ caussa, conferendi · tecumq; coram colloquendi. Minimè tamen diffiteor · æquum fuisse*

te, à me, expleri frequentib. epistolis debuisse: quem omni beneuolẽtiæ genere, id quod perpetuò testabor, cumulaueris. Ac porro, sic adfectæ res meæ fuerunt: vt iacentes, cõsilijs erigi tuis valde potuerint. Sed, si hoc silentij peccatum excusari potest: ego ita tui memoriã in animo defixi meo: vt mihi tu absens, non secus ac præsens, ob oculos perpetuò verseris. nec enim, tot merita in me tua: nisi planè, quod ego perhorresco, sim ingratus: vlla apud me temporum lõginquitas delebit. Illustris autem tuæ virtutis, egregiæ pietatis, & reconditæ percelebrisque doctrinæ tuæ: num ego, vt maximè velim, obliuisci queam? Iste autem meus in te amor, vel potius obseruantia: eo firmiores radices, vt scis, egit: quod ab eo tempore, quo primum in Italiam peradolescens ad Alciatũ, iuris Ciuilis perdiscendi caussa, veni: ego Bononiæ, suauissima illa consuetudine tua, integros annos quinque sum vsus. & alteris decẽ, apud te: vbi tu, Romæ, in Duodecimvirum, Sacris litibus iudicandis collegiũ: auctoritate Caroli Quincti Cæsaris, cooptatus esses: coniũnctissimè vixi. Vna porro Florentiæ fuimus, cùm Digestorum Quinquaginta libros, apud clarissimum doctissimumque virum, Lælium Taurellum, ex vetustis Iustiniani Pandectis illis emẽdaremus: ac deinde Venetijs, vbi collectas in aliquot capita, præcipuas illas castigationes, trib. libris explicatas ederes. Vrbe Roma demũ: ad Philippum Regem missus es: in Britanniam Legatus. & tunc ego tecum fui. Sed discesseram: dum ad Ferdinandum Romanorum Regem: quod ab Imperij Septemuiris eligendus Imperator, Ordinum consensu, foret: legationem obires. Abfui deniq;, quũ in Siciliam à Philippo Rege: quo corrupta quædam iudicia reformares: mittereris. Te enim in vrbem reuerso ego apud Belgas, in Philippi Regis Aula, ha-

si.

ſi. Iure igitur totius eius temporis, quo ſimul tot annis fuimus & communium noſtrorum illorum ſtudiorum crebra recordatio longè mihi ſemper gratiſſima cõtingit: eamq́ue, vt animum ſubit meum, ægre, propter amorem tui, poſſum deponere. Cùm verò, eos tu, quos propter ſingularem virtutem, Bononiæ diligebas, mihi quoque familiares reddere conſueuiſſes: tum te, vnum ex omnibus quem vt plurimi facerem, hortabare. Hieronymum Oſorium Luſitanũ, mihi vehementer commendaſſe memini. Erat enim artibus eloquentiæ quibus etiam deditus eras tum philoſophiæ Theologiæq́ue ſtudijs: cumprimis excultus: imò, ijs doctrinis iam tum excellebat. Hunc virum, vt tum non modò totos duos annos ego noſſem, præſtitiſti: ſed etiam vt & ego & Calcena noſter Hieronymus, vir moribus, ingenio, & humanitate, præclaris: cum eo perfamiliariter viueremus, effeciſti. Itaque ex diuturna conſuetudine, eximias eius illas virtutes, à quibus hominem tantoperè prædicabas, coram intueri licuit. Eum igitur in dies magis atque magis amare cœpi. Quanta autem ſit eius eruditio, & elegantia dicendi libri de Ciuili, quos tum poliebat, Chriſtianaq́ue nobilitate, eruditis hominibus teſtes eſſe poſſunt. Hos deinde ſecuti ſunt poſtquam in Luſitaniam, ex Italia redijſſet: Dialogi de Gloria quos edendos, ipſe, ad nos qui tum vnà eramus Romam miſit. Adceßêre & decem illi, de Iuſtitia, cæleſti. Quos, Reginaldo Polo Cardinali ipſum è vita tum ſublatum neſciens inſcripſit. Te verò non fugit: Polum, ne ceteros multos, ex alijs nationibus enumerem Oſorij libris, tum vel maximè, cùm tu legationis illius tuæ apud Philippum Regem munere Londini fungereris, vnaq́ue cum ipſo loqueremur: nos enim domi per integros octo menſes excepit: adeò fuiſſe delectatum

eosq; tantopere probasse: vt eos, qui de Nobilitate, & Glo
ria scripti erant, quiq; tum soli exstabant in Anglicam lin
guã à Comite Huntindonensi sibi cognationis stirpe pro-
ximo, adolescente natalium splendore, & corporis animi-
qúe dotibus, perquã insigni conuerti: quo sermonis ex ijs
copiam, elegantiam, grauitatem simulq; morum simplici
tatem, honestatem, castitatem, hauriret: serio mandaue-
rit, et curarit. Fuit autem Polus, quod optimè nosti, vir a-
cerrimi iudicij ideóq; doctißimus, prudentißimus, eloquen-
tißimus. Optimum etiam virum ab omnibus habitum
perpetuo fuisse nemo est omninò, qui nesciat. Quoties is er
go mecum de Osorio, tum Romæ, tum in Britannia, collo-
cutus est: de eo, vel minutißima quæq; percontabatur: tan
to ipsum amore, quem tamen numquam viderat, com-
plexus. Quid de Regina quoq; ipsa dicam: quæ Latinæ lin-
guæ peritia præstans, adeò librorum Osorij studiosa dici-
tur vt eos, non semel euoluerit. Quamobrem: cùm iam 5
postremò duodecim hi libri de rebus, quas Lusitani, Em-
manuele Rege in Africa & Indijs gesserunt, ad me per-
lati essent: continere me non potui Augustine quin statim
eos, auideq; perlegerem vel totos potius, quod aiunt, eue-
stigiò deuorarem. Iam diu enim summa cum alijs multis,
cupiditate tenebar: ea, quæ de Indicis illis bellis fama per
totum terrarum orbẽ sparserat Latinis litteris explicata
cognoscere. Neq; enim, quæ Rex ille, per Legatos terra
mariq; gesserat sine diuini numinis præsentia, magnaq;
Dei prouidentia, perfici potuisse mihi persuaseram. Vehe-
mẽter igitur me hi libri, multa rerum varietate, crebraq;
fortunæ vicißitudine, delectarunt: tum quod piè, pruden-
ter, eleganterq; scriptos eos esse videbã valdè placuerũt.
II. IAM VERO si quis primas horum Indiæ bellorum ori-
gines:

gines: vnde huic Historiæ lucis aliquid, ijs, qui res Hispanicas perspectas haud satis habẽt, adferatur: curiosè vereque perscrutari velit: duas necesse est intelligat, vno propemodum eodemq; tempore, ex Europa, nauigationes fuisse susceptas: quæ procul dubio non solum veteribus Romanorum, sed ceterorum etiam omnium rebus gestis à gloria merito comparari, vel fortaßis anteponi posse, videantur. Eas quo gratum nostris hominibus faciam, Augustine paullò fusius explicabo. Vnam Ferdinandus Hispaniæ Rex, cognomento Catholicus, occiduum Solem versus, ad regiones, nulli vmquam nostrorum antea notas: alteram Emmanuel Rex Lusitaniæ Orientem versus, in Indiam instituit. Fortè contigit: nauem quæ ex Hispanico 2
littore soluerat in Oceano, summa vi tempestatis sic agitari ac demum adeò procul abripi: vt quàm longißimè inter Occidentem, & Meridiem, progressa ventis aduersis, ad nouam, omnibus tunc ignotam & inadcessam Insulam, deferretur. Ea deindè vti præpotenti Deo visum est, tot iniurijs cæli fracta marisq; difficultatibus oppressa, & omnium rerum indiga Maderam celebrem insulam paucis adtamen, ex omnibus quos illa vexit, saluis adpulit. Inter quos superstites nautæ quidam, in primis nauis ipse gubernator, fuêre. Christophorus ergo Columbus, prouincia Ligur, vrbe, vt aiunt, Genuensis, qui tum Maderam inhabitabat et nauigandi scientiam probè callebat has hominum è naufragio relliquias hospitio perquam humaniter excepit, domiq; fouit. Interim eorum casus, & errores, toto mari, tam varios & quæ ad vniuersam eam nauigationem præcipuè spectabant diligenter ab ijs, & à gubernatore nauis, perscrutatus est. A quo gubernatore situm nouæ incognitæq; illius Insulæ, additis etiam

 lon-

longitudinis latitudinisq́ue gradibus & quæ de eius inco-
lis compererat didicit. Exactis aliquot post diebus ij nau-
tæ & gubernator maxmè propter morbum quem ab in-
edia, tum grauißimis alijs incommodis, diuturna longa-
q́ue illa nauigatione cõtraxerant: omnes è vita deceßêre.
Hic gubernator sua illa naui, primus omnium Indiam
detexit ac repperit. neque tamen eius nomen superest in-
uidia fortè suppressum neque patria est nota. Columbus 3
igitur, acris ingenij iudicijq́ vir, omnia, quæ ab illorum
ore, tum scriptis & indicibus chartis cognouerat: in pri-
mis repertam nouam illam Insulam animo secum repe-
tens ac sursum deorsumq́ voluens: sæpeq́ue ac multùm
de his multa meditans eo sensim deuenit: vt firmis Geo-
graphiæ rationibus, peregrinationumq́ & nauigationum
experientia instructus, perpensa secum vltimæ Hispaniæ,
& extremorum Orientis finium distantia, Oceaniq́ue in-
terlabentis vastitate, fieri non posse putaret: vt vltra cen-
tesimũ & septuagesimũ longitudinis gradum, nullis pror-
sus interiectis terris, sese Oceanus porrigeret. Adcedebant
Platonis, Aristotelis, Senecæq́ue, tum aliorum doctorum
virorum relicta ad expendendum Cosmographis argu-
menta, & coniecturæ: quib. alias in hoc Oceano Continen-
tes terras: alias item Insulas illi, reperiri, contendebant.
Has autem terras, se si classe & necessarijs rebus iuuare-
tur detecturum sibi persuaserat, atque promittebat. Quas
cogitationes primùm serio ac supplex Ferdinando Regi
non semel exposuit. Postquam fidem non faceret: eas cum
Ioanne Lusitaniæ Rege, cui Emmanuel succeßit, fertur cõ-
municasse: deinde cum Rege Britanniæ, atq; Rege Galliæ,
cum ceteris deniq; principibus viris, quos vel auctorita-
te, vel potentia, præ reliquis valere credidit. Nemini om-

nium

nium tamen sic persuasisse dicitur: vt opem ipsi aliquis, quam ad eam nauigationem poscebat & necessariam esse ostendebat adferre voluerit: quod rem fortè non caperet. Quare tam alta, abstrusaque eius consilia, diu iacuêre. Tandem: Ferdinandus Rex, confecto decennali bello Granatensi nouarum rerum laude, tum studijs excitatus & Columbi constantia prope victus: octauo demū anno: perbenignè, ea, quæ ad nauigationem illam, explorandis ijs locis faciendam, pertinebant, suppeditauit. Pecuniam: Ludouicus Sanctangelus, Regiarum Rationum scriba Columbo numerauit. Erat septemdecim tantum millium Ducatorum eamque is Regi, propter Granatense bellum illud exhausto, mutuam dederat. Sed, tantilla pecunia tantum posteà, ei Regi, ex Indijs, auri argentiq. tulit: vt summa, præter margaritas & gēmas, quæ innumeræ fuerunt, sexaginta, quos vocant milliones ferатur excessisse. Itaque Rex Columbum Oceani maris, & Indiæ, Præfectum creauit, eique decimam, in ea, partem prouentuum suorum, adtribuit. Hic igitur à Gadibus soluens in Occidentemq́, per insulas Fortunatas, quæ vulgò Canariæ dicuntur, cursum tenens: in Insulam quamdam incognitam adpulit cui nomen Guayabanæ, inter Floridam & Cubā. Vltra dein progressus, in alias delatus fuit. Priorem enim hanc nauigationem ter repetens: ignota quæcunque loca potuit: etiam eas, quæ Torridæ Zonæ subiacent, plagas, non tamen sine magno vitæ periculo, perlustrauit; Cubam, Isabellam: Hispaniolam, siue potius, iam vulgo, Hispaniam, Iamaicam, Terram Firmam, & Pariam inuenit. Vbi ergo res tentata successisse visa est: Pinzonus, vti scribitur inter rei maritimæ Duces haud infimus, Columbiq. socius: nouas etiā terras quærere, et inuentas integre per-

4 5

lustrare cœpit, vt repperit. Americus item Vesputius, ac Petrus Alfonsus. Mexicanum regnum Ferdinandus Cortesius, magnis gestis bellis clarus, adiecit. Franciscus Pizarrus demum cui vitæ fuit exitus infelix, Carolo Quincto, hoc nouum noui Orbis imperium, Peruanis regionibus additis, ampliauit. Præter illos & hi quoq; aliarũ Prouinciarum inuentores memorantur: Gaspar Cortereal is, Sebastianus Gabotus Venetus, Lucas Vascius Aillonus, Io. Pōcius Legionensis, Frãciscus Garaius, Fr. Ferdinãdus Corduba, Iacobus Nicuesa, Rodericus Bastidas, Vascus Nonius Vaboa, quem Petrus Arias capite multauit Gondisaluus Ximenius, Iacobus Castellonus, Diazius Sol, Iacobus Almagrus, qui Pizarri in Peruana commilito, ciuile in eum deinde bellum aluit. Sebastianus Benalcazarus, Valdiuia, Gondisaluus Pizarrus, Fr. frater, Gillius Gondisaluus, Nonius Guzmanus, Fr. Marcus Niciensis, Garcias Lupus, & Fr. Vascius Coronatus. At verò: vbi primùm Columbus ex priore in nouum Orbem nauigatione, rediÿsset: Ferdinandus Rex, Alexãdro Sexto Pontifici per
,, Legatum exposuit: Se iam diu statuisse: Insulas, aliquot,
,, & Continentis regiones procul dißitas, & incognitas, nec
,, ante à quoquam repertas, quærere quo præsertim earum
,, incolas, ad Christi cultum: vti Rex, à se recens pulsis Gra
,, natæ regno Mauris, Catholic⁹: qua daretur, redigeret. Se,
,, hanc ob caussam: cum classe, peritis nautis, militibusq; ve-
,, teranis instructa, Columbum non sine maximis difficulta
,, tibus, periculis & expensis, per maria misisse, quæ numq̃,
,, quisquam nauigasset. illum in Oceano aliquot numquam
,, à nostris visas Insulas, & Continentis Prouincias inuenis-
,, se; quas pacis amantes quædam gentes incolerent: eas, cor-
,, pore toto nudas, incedere, neq; vesci carnibus ipsas, quan-

tum

» *tum adcepisset, credere vnum esse Deum, eumq́; cælo con*
» *tineri. Quæ res spem faceret: eos homines, à recipiendis*
» *nostris moribus & institutis non alienos fore. Quin etiam,*
» *si instituerentur, facilè apud eos, Christi nomen Catholi-*
» *camq́; religionem introductum iri. A Columbo firmam*
» *turrim in vna ex ijs à se repertis Insulis exstructam esse,*
» *suorumq́; præsidio firmatam. Itaq́; eas Insulas & terras*
» *argento, auro, & aromatibus pollere: immò, multis varij*
» *generis rebus alijs pretiosis excellere. Velle igitur, eas sibi*
» *per suos subigi imperioq́; suo, in eas Christianam fidem in-*
» *uecturus, adijci. Pontifex laudatis Regis consilijs, ipsum* 7
» *ad ea exsequenda, per Baptismi sacra, Christiq́; viscera,*
» *cohortatus: quo expeditionem ardentiori animo suscipe-*
» *ret, susceptamq́; non intermitteret: eidem Regi, & eius*
» *posteris Castellæ Legionisqúe Regibus, ex Apostolica illa*
» *summa auctoritate Cardinalibus vniuersis vltrò, re cogni*
» *ta, vno ore adprobantibus in perpetuum pleneq́; cõcessit*
» *donauit, & adtribuit: omnes Insulas, Continentisq́; pro-*
» *uincias repertas & quæ in posterum à suis reperirentur*
» *Occidentem & Meridiem versus: ducta ab Arctico Borea*
» *liúe polo ad Antarcticum, hoc est, Australem polũ, linea.*
» *Insulas etiam illas, & Continentis regiones inuentas, &*
» *quæ inuenientur: Indiam, vel quamcumque partem ver-*
» *sus. ita quidem ducta, vt ea centum miliaribus distaret ab*
» *duarum Insularum qualibet Occidentem Meridiemqúe*
» *versus: ab ea nempè Insula quæ vulgò Hispanis Azores à*
» *falconibus dicitur: & ab altera, quam nunc illi Viride Ca*
» *put, antiqui autem Hesperides, adpellant. Quarum om-*
» *nium Insularum, & Continentis prouinciarum quæsita-*
» *rum & quærendarum: idem Pontifex eumdem Regem,*
» *& perpetuos eius successores, etiam veros legitimosqúe*
domi-

„ dominos cum libera, omnimodaqúe in ijsdem potestate
„ constituit. Si tamen quisquam Christianorum Princi-
„ pum, Regumqúe, aliquam ex ijs Insulis, Continentisqúe
„ regionib. ante Christi natalem Anni millesimi, quadrin-
„ gentesimi, nonagesimi tertij à quo tempore donationis hu-
„ iusce vires initium primùm habent possedisset: salua ei
„ sua esset omnis auctoritas, nec vllum ei ab hac donatione
„ damnum aut præiudicium oriretur. Quo verò firmius ei
„ Regi, posterisqúe donatæ hæ Insulæ, Prouinciæq; censean-
„ tur: sanxit Pontifex, ne quis absq. eius Regis, successorum-
„ ue permissu ad eas, ducta, quæ dicta est linea, comprehen-
„ sas, quicunq; is tandem vel Rex, vel Princeps, aliusúe fo-
„ ret, negotiationis & mercimoniorũ, aliaúe ex caussa, na-
„ uiget. Qui fecerit ei tum primum aqua & igni sit interdi
„ ctum. graui nimirum excommunicationis, quam adpel-
„ lant, fulmine feriatur. Ne aliquo, inquit Pontifex, vm-
„ quam tempore ô Rex periculis laboribusqúe tui terrean-
„ tur: proq. certo habeant, Deum Opt. Max. ipsorum prin-
„ cipia promoturum. Ab eo manãt imperia is actiones tuas
„ reget, optatumqúe rerum successum breui ad incredibi-
„ lem populi Christiani gloriam largietur. Datæ huius Pon-
„ tificiæ dominationis literæ solennes IV. Nonas Maias, An-
„ no Christianæ salutis CIↃ CCCCXCIIJ. Eo sanè nomine, vt
Hispani testarentur vniuersis: se, has Insulas, & Continẽ-
tes prouincias, ex Maximi Pontificis auctoritate, permis-
su, cohortatione ac iussu, petijsse bello tum eas quærere,
& ad Christianam religionem earum Populos id quòd
Pontifex ipsis arctè præceperat conuertere. hocqúe iure
quæsitas, tamquam proprias administrare, tueri, retine-
re, conseruareqúe posse. Erant autem Indiæ Gentes illæ
omnes natura, moribus, lingua, dictis ac factis, barbaræ.

idolorum inprimis, ac Dæmonum insanis mirificis, nefandißimisqúe opinionibus, & cultibus mancipatæ. Nullus ipsis linearum, lanearumúe, aut sericarum vestium, vsus fuit: sed goßipio, aut pellibus animalium, aut plumis auium, tegebantur. Neque litterarum vllos characteres norant, omnia in memoria circumferentes. Nonnulli enim res domi forisq; fortiter gestas, per manus posteris tradunt. Peruani quidem: chordis versicoloribus, multisqúe nodis insignitis, & artificio singulari contextis: quarũ domus sunt perplenæ multorum sæculorum seriem sollerter inuolutam, sine vlla hæsitatione exprimunt. Nulli crispis sunt pilis: pauci calui. Imberbes esse malunt. nascentes enim barbas euellunt. Luxuriæ dediti toti: multas vxores habebant: erantq. sacrificijs hominum perquam infames. nullis denique bonis moribus, & legibus: nullis artibus instructi. Moneta porrò, pecuniaqúe, ponderibus, mensuris, alijsqúe innumeris, sine quibus inter homines societas vix retineri potest: carebant. Neq. farinam habuere: non vinum, ceram, candelas, molas, non equos: non tormenta bellica: non triticum, siliginem, aliaúe legumina. Architecturam etiam, artemqúe naualem; quibus excauati arborum trunci naues sint, ignorarũt. Iumentorum inopia, terram manuum labore subigunt & fodiunt. Victus omnibus est piscis: et fructus, et radices: comedunt etiam, simiarum more, pediculos: humanamq. carnem: ranas, vermes, bufones: spurcasq. res alias. Sunt, qui serpentum esum in delitijs habent. vsque adeò, vt eos principum tantum mensis, idqúe sollemniorib. festis, reseruandos existiment. Nares perforãt, & labra, & aures: corpus herbæ succo depingũt, alijsqúe tum rubris, tum nigris coloribus. Arma sunt, arcus: & sagittæ ex palma, vel cannis, veneno tinctæ. Ferri

vi-

vicem obtinent duræ piscium costæ. Qui ad Austrum, mare versus habitant, domos in altißimis arboribus ædificant, partim quo vitent hostem, partim inundationem. Si hostis arborum truncos succidere conatur: eum, deiectis ignitis ollis, abigunt. Piscem nomine Manatē, marinum habēt, & fluuiatile. Est capite bubulo, barbatoq́ꝫ, paruis oculis, duroq́ꝫ supra modum corio, eoq́ꝫ paullum hirsuto. Longus est pedes viginti, crassus decem, pedibus est rotundis, & in quatuor vngues, Elephantorum more, dissectis. Feminæ, vti Vaccæ, pariunt, & fetus lacte alunt. Totus autem ille nouus Orbis, quo de nunc agimus, in duas ingentes peninsulas diuiditur, angusto inter se isthmo ad Panamam, & Nomen Dei, cohærentes. Quarum altera ad Septem Triones, ad Austrum altera longißimo tractu porrigitur. Ambitus, qui cognitus est, vniuersus, amplius nouem millibus & trecentis Hispanicis milliaribus constat: quorū tria millia, trecenta & sexaginta quinqꝫ, ab Australis maris littoribus occupantur: ab Aquilonaris verò, nostriúe reliqua. Quæ quidem quinqꝫ millium, nongentorum & sexaginta milliarium Hispanicorum summam excedunt. Oceani quà Australe noui Orbis latus adluit, æstus est, vehementißimus, adeò vt in nonnullis promontorijs, ad duo milliaria decrescat: in alijs verò, aquam eius regressam è summo littore, vix visu assequi queas. At idem ille, qua Boreale latus occupat, nullam propemodum adcessus, recessusq. reciprocationem, admittere, magno cum Philosophorum stupore, deprahensus est. Orbis porrò huius Prouinciæ, in vniuersum hæ sunt. Terra, quam Laboratoris, ob insignem eius fertilitatem, adpellant, ad Septem Triones occurrit, à Cortereali explorata. Huic ad Austrum adiacet Baccalaama, à piscium quodam genere, quo abūdat,

9 (margin, beside "le nouus Orbis" line); 10 (margin, beside "phorum stupore" line)

*dat, sic adpellata : Inde Chicora, Iordane fluuio, & Lu-
ca Vascio Ayllono primo inuentore, insignis. Huic succedit
Florida, cuius primus & inuentor & administrator , Io-
annes Poncius Legionensis fuit. Regio viris bellicosis, qui
pro libertate diu acriterq; cum Hispanis dimicarunt, ab-
undat: Ambarum cinericium, quod è mari in eius littora
eÿcitur, copiosè suppeditat . Hinc non ita multis abhinc
annis ligni quoddam genus Sassafras nomine, ad varios
morbos vtilissimum, in Hispaniam exportari cœpit . Sunt
in Sanctæ Helenæ & Matthæi portubus, integræ huius ar-
boris siluæ, eumdem, quem Cinnamomum, odorem spiran-
tes, & vsum in decocto præbentes eximium. Gignit eadem
regio Radicem quamdam aromaticam, Sanctæ Helenæ, à
solo natali dictam : Floridam sequitur Panucium, ab a-
mne Panuco cognominata, Prouincia: quam Garayus &
vicina Iamaica insula, quam Columbus, inuenit. Ad Oc-* 11
*casum his vicina est Noua Hispania, regio auri, argentiq;
feracissima, & amplissimo quõdam Mexicanorum im-
perio clarissima . Huius metropolis Temistitan, ad in-
star Venetiarum, in magno lacu ædificata est. Ab innume-
ris populis habitatur : & immanibus infantum puero-
rumq;, quos ad viginti millia quotannis Diabolo immo-
lant, cædibus est supra ceteras omnes totius Orbis vrbes
longè fœdissima. Fœdere primùm cum Cortesio inito, Hi-
spanorum præsidium non difficulter admisit. sed Petri Al-
uaradi culpa : qui, interim dum Cortesius Pamphilum
Naruasium superare bello contendit, ciues choreis & fe-
stis ludis intentos, omni pretiosa veste & ornamentis spo-
liat, ab eodem defecit : & præsidium partim cæcidit, par-
tim mœnibus eiecit . Hanc vrbem Cortesius postmodum
innumerabili sociorum Indorum exercitu stipatus, obse-*

dit.

dit: & post continuam septuaginta duorum dierum oppugnationem cepit: ferro flammáque miserè deformatam instaurauit, & nouam quodammodo à fundamentis erexit: & ingenti miriqúe operis Regia exornauit. Ciues, antequam expugnaretur, omnem tam publicum, quàm priuatum thesaurum, & res pretiosas, ne in Hispanorum manus venirent, in lacum abiecerunt. Nec vllus eorum adduci vmquam potuit, quantumuis grauissimis tormentis subiectus, vt, vbi eæ res essent, indicaret. Quin etiam ipsius Regis Secretarius in tormentis vitam fortiter finire, quàm Regis Gentisqúe suæ arcana hostibus prodere, maluit. Aromatibus multis abundat hæc Prouincia. Liquidambarum, eiusqúe oleum magni in medicina vsus; ex magnarum arborum incisione elicitum, suppeditat. Balsamũ quoq;, ex arbore Punica malo maiore collectum: quod maximi tum apud Hispanos, tum Indos, fieri consueuit: & summarum est in Medicina virium. Huius vncia apud Hispanos modo viginti, modo decem ducatis, æstimabatur. Romam primùm delati vncia centum ducatis venijt: mox, copia cœpit vilescere. In Chirurgicis adeò præsens promptumq; remedium adfert, vt vulgò Pauperum medicina dici consueuerit. Est in eadem regione magnus quoque prouentus Chinæ radicis, quæ ex Orientali China nuper istuc allata, nomen à primo natali solo consecuta, vires medicas insignes habet. Est & ibidem alia quædã planta, vehementer à Medicis laudata: quam Sarsam parillam nominant: eadem in Europam translata, pristinam naturam retinet. Ligni quoque genus quoddam crassum profert, ad renum adfectiones, & vrinæ difficultates, vtile. Lapidem item dictum Sanguinalem. Nucleosqúe pineos purgantes: & Ceuadillæ, siue hordeoli plantam. In summa,

ma, multis rebus hæc regio nobilis est: & hac in primis: quòd multas arbores, plantas, animantes quadrupedes, et aues, Hispanicis similes habeat· cùm eæ in Peruano regno vel nullæ sint, vel rarißimæ. Hispaniæ Nouæ proxima est 13
in mari, Cuba insula, à Columbo inuentore, propter Ferdinandum Regem, Ferdinandina nominata. In Continenti Iucanata peninsula est, à Fr. Ferdinando Corduba reperta, subacta à Monteio. Ab hac non procul Hispaniola visitur· Insula est· totius Americæ, & à primo inuentore cultoreqúe Columbo· & à rerum gestarum magnitudine· tum, quòd primum Hispanorum in Nouo Orbe domicilium fuerit, celebris. Hic nobile illud Guayacanum lignum, à quo contra Veneream luem remedium præsentißimum præbetur, inuentum est. Quod lignum· omnium lignorum est durißimum, solidißimumqúe. Finitima huic in Continente, Beragua est et Dariene, quæ primum noui Orbis Episcopum habuit. Terra item, vti vocant, Firma· Castilia· Aurea· huic adiacet Sancta Martha· Granata noua· in qua Smaragdorum fodina· Cumana· Paria, margaritarum piscatione, res administrante Columbo, multisqúe deinceps annis, notißima. Harum regionum oras plerasque detexit idem Columbus· subegerunt Nicuesa, Hoieda, Bastidas, & alij. Est præterea Quitum, Aequatori subiecta, & Peruano regno finitima, regio. in qua locus· Vulcanum Vulgus adpellat· flammas eructat, et cineres octoginta, & eo amplius, milliaria procul iactat. Est etiam Chiloiema· & Canela· est Quareca· quæ sola Aethiopes habet· reliquæ quantumuis Zonæ Torridæ subiectæ, nullos. Brasilia quoque non minimam 14
Orbis noui partem efficit, ad Orientem Solem, Paruano Regno contigua, & Anthropophagis infamis. Regio ru-

bris lignis, quæ Bresil appellant, referta est. Paret Lusitanis. Ingenti fluuio, quem Argenteum, ab argenti copia nominarunt, irrigatur. In Peruana porro Regione, quæ ad Occiduum noui Orbis latus sita, omnium totius Mundi ditissima: eoqúe nomine perpetuis bellis obnoxia memoratur: Gygantum ossa reperta sunt, Trugillio non procul, immanissima. dentes trium digitorum crassitudine: latitudine verò quattuor, fuisse proditur. Lacus in ea quidam dulcis est: in cuius fundo sal candidissimum repperitur. In Helenæ Promontorio fontes non pauci liquorem fundunt: qui, in nauibus reficiendis, bituminis picisqúe loco est. Caruit hæc Prouincia ante Hispanorum in eam aduentum, quemadmodum & aliæ, vti dixi, plurimæ, bobus, mulis, asinis, capris, ouibus, canibus, soricibus, litteris & moneta. Sorices, non valde necessarium animal, nauis quædam Antuerpiana, per fretum Magallanicum, cum mercibus eo primùm vexit. in tantam verò multitudinem, ij, benignitate soli mox excreuêre: vt grauissimum arboribus, quas et adscendunt: plantis & herbis, detrimentum adferant. In solis Peruanis montibus animal repperitur, colore rufum: hircis Indiæ Orientis simile: cornua non habet: herbis salutiferis, quæ sunt ibi plurimæ, nutritur: fugacissimum est. Lapides Bezares, in marsupio quodam latenti gignit: in quo herbas ruminandas reponit. Puer, annorum duodecim: hoc, inuitis Indis, Hispanos admonuit. Is: à suis: mox fuit sacrificatus. adeò, Hispanis inuident sua mysteria. Quæ tamen illi per mulieres, quæ cum ipsis, libidinis causa consuescunt: & quidquid eorum Religionis est, intelligunt. Arbor in eo est regno, materie spongiosa: quæ Venereos stimulos perdomat. eamq. ob caussam Indi numquam ex ea ignem struunt. ne, eius calore fumo

ne,

tiæ, impotentes in Venerem reddantur. Colubros alit Peruana regio, humana magnitudine: sed innoxios. In ea sunt Araneæ, mali citrij craßitudine, admodum virulenta. Buffones pluit, Hispanicis non minores: quos Indi, assatos comedunt, vti & alia, quemadmodum dixi, longè spurcißima. Vultures adeo magni, vt pecudes deuorent.
Vaccæ, in Peruanis montibus educatæ: in planicie moriuntur. In ea enim, octo tantum milliaribus lata, longa plus mille, vehementißimus est æstus: pluuia nulla. Montes verò frigidißimi sunt: planitiei tamen contigui: in ijsque cottidie pluit. Has Peruanas Prouincias: Hispani, 15
commißis in pugnam de principatu duobus potentißimis Regibus, Atabaliba & Guascare, fratribus in suam potestatem: illis artificiosè de medio sublatis: redegerunt. Regia Guaynacapæ, patris illorum, aureis tegulis instrata erat. Idemque, omnes imperij sui aues, pisces, animalia, herbas, & arbores, ex auro ad viuum exprimi curauerat. Hortum præterea is habuit, aureum. Sed opum pars potior: Peruanorum inuidia: fuit abscondita: nec hactenus vmquam potuit inueniri. Hispani: ciuilibus, in eo regno, bellis, sese mutuo, dominandi cupiditate, petiuerunt. Postremo: Pizarrus, & Almagrus. Quam seditionem, eo missus à Carolo Cæsare Petrus Gasca, ijs cæsis, oppreßit. Eodem, quo Peruanum Regnum mari ab- 16
luitur proximè Nicaragua: in qua rupes, Masaia nomine: quæ flammam, magno cum fragore, euomit. Os medio milliari, in circuitu patulũ. In intimo fundi recessu, liquor quidam feruidus manat, auro liquefacto similis. Si ferrũ ei immittas: statim absumitur. Ad oris marginem tamen: in qua nec herba crescit, nec arbor: passeres innoxiè nidificant. Post Nicaraguam proximè sequuntur Guatimala-

Xaliſcana, Sibola, & Quiuira: in qua Vaccarum ſilueſtrium & gibboſarum armenta ſunt innumera. Iſtinc non longè, Americam cum China cohærere à nonnullis creditur. Hæc omnium Americæ prouinciarum eſt ſumma, 17
hic ſitus, & natura paucis explicata. Quibus ſi quædam de Canarijs inſulis hic adijciam; quoniam ex Hiſpania nauigantibus ſeſe primæ offerunt: haud ingratum id, immo, iucundum fore crediderim. Sunt eæ numero ſeptem: Inagua, Canaria, Teneriſſa, Palma, Ferrea, Lancerota, Fortunata. Archiepiſcopum Inaguæ habent, & Gubernatorem. Abundant ſaccaro. Id, ijs merces eſt ampliſsima: et palmæ fructus, dactyli. Venatu etiam, pecore, capris, cuniculiſqúe pollent. Præter oliuam: arbores omnes, quas Hiſpania, proferunt. Capris aratro iunctis, agros colebant: cùm nullum ijs aliud eſſet quadrupes. In cauernis: ad collium, montiumqúe radices, caprino cornu excauatis: homines habitabant. Milium ijs, frumentum fuit: ex quo milio, ſaxis contuſo, panem pinſebant. Vinum autem è palmis exprimebant, Aethiopum more. Ferrea inſula, fluuijs, fontibus puteiſqúe caret. Veruntamen vnica in ea eſt arbor: muris, vti fons, circundata, nuci arbori ſimilis. Hæc aquam, quæ pecoribus hominibuſq; ſufficiat, è folijs vbertim ſtillat. Hanc arborem meretrix quædam eius Inſulæ, cum primum Inſula ſubigeretur, Hiſpanis prodidit. Quam perfidiam, à ſuis clam auecta, ſupremo ſupplicio luit.
Fluuiorum totius Orbis maximus, in India eſt nomine Orellana: ſub Aequinoctiali perpetuo fere tractu decur- 18
rens: in longitudinem pluſquam mille quingenta milliaria patet. maris æſtus: ad centum milliaria, ſeſe, hoc aduerſo flumine, protendit. Eſt & alter fluuius, dictus Argenteus, de quo ſupra nonnihil. Cuilibet Prouinciæ præfici- 19

tur:

tur à Prorege, qui summus est omnium in India magistra tus Gubernator. Qui Prorege est Regis iussa exsequitur. Ea ipsi supremus Indiæ Senatus Hispali institutus significat. Ad eum ab omnib. Indiæ Tribunalibus adpellatur. In Cuba est Gubernator & in Hispaniola, Cancellaria & in Mexico, Noua Cancellaria, quam adpellant. In Noua Gallica est, vt Hispani eam vocant Audientia, Iudicesque quattuor. Guatimala porro, & Iucatagua, Cancellariam habent & Noua Granata. Regij, est supremus Regni Peruam Senatus. Qui Prorege est, in eo præsidet. Sunt & alijs multis locis præfecti Gubernatores. Indi omnium captarum rerum tam earum, quæ sunt anima prædita hominum simul & pecudum: quàm omnium quæ anima carent, Quinctam, Hispaniarum Regi persoluunt. Serui Regis in facie & brachio littera C impressa candente ferro notati. Magna quidem est Indorum seruitus. Nam nulli Indo Magistratus vllus decernitur sed solis Hispanis ijsque solis, qui sint in Hispania tantum nati. Immo, nec ipsis Hispanis Iuris dictiones vllæ. Feudi quod vocant nomine, in proprietatem vllo dominij dignitatisue veluti Baronis, Comitis, Marchionis, Ducisue, titulo Rex indulsit. Quæ iura, sæpe Hispani à Rege etiam missis legationibus innumerabilique pecunia redimere, obtinereque tentarunt. Sed frustra metu nimirum: ne ij homines, si concederentur, ea auctoritate freti vel incitati cupiditate dominandi: amoreue Indiæ, quam pro patria iam haberent, ad seditiones abriperentur. Quòd ad Religionem pertinet 20
occidua omnis India, in tres Archiepiscopatus est distributa. Quorum Metropoles, Sanctus Dominicus, Mexicum, & Regium. Prima ciuitas sex habet Episcopos Suffraganeos: Cubanum, Boriquensem, Hondurensem, Pa-

*namenſem, Carthaginenſem, & Sanctimarthanam. Altera, ſeptem: Xaliſcanum, Mechoacanum, Guaxacanum, Tlaſculanum, Guatimalanum, Chiapenſem, & Nicaraguanum. Tertia, tres: Cuſconienſem, Quitonenſem, & Charcaſenſem. Quorum omnium: Archiepiſcopatuum & Epiſcopatuum, vnus Caſtellæ Rex, eſt patronus. Ceratus, Guatimalæ Præſes integerrimus incorruptuſq. Iudex ſolitus dicere ſcribitur: ſe, vbi in Hiſpaniam rediret, ſuaſurum Regi ne quemquam deinceps Sacerdotem, in Americam traijcere pateretur. Liberioris enim diſſolutioriſq. vitæ, quàm deceat, in India fortè propter nimiam auctoritatem reddi. Omnium quidem, Orbis huiuſce noui, primus Epiſcopus fuit, Ioannes Cabedus, Franciſcanus. nimirum Antiquæ Darienſis Epiſcopus. Indi omnes mul- 21
tos diuerſoſq. Deos colunt. Eos habent pictos, fictoſúe ſtatuis, nempè: ligneis, terreis, argenteisúe. Peruana regio eos, auium forma, tygridum, ceruorum, & aliorum animalium, exhibet, interdum etiam, caudatos Satyrorum ſpecie. Iis adhuc, eorum Sacerdotes ſacrificant. clam tamen & in cauernis, non palam metu noſtrorum Sacerdotum. Eos denique, inuocato cuiuſq. nomine, interrogant: quibus orationibus ipſi Chriſtianos à ſuis domibus queant prorſus expellere. Antiquorum more: ſingulis reb. quaſi Tutelares Deos & præſides, præficiunt. Memoratu ſanè dignum eſt: Hiſpaniolæ, hoc eſt, Sancti Dominici incolas Idolorum ſuorum oraculo multò antea tempore, quã Hiſpani de India cogitarent admonitos: fore, vt à barbaris ipſi & ſua Religione, & antiqua libertate, priuarentur. Quod Oraculum ipſorum Sacerdotes, rithmis comprehenſum, diebus tantum triſtibus, occinebant. Euentus verò, Idolum vera prædixiſſe, docuit. Qui hos*

Indos norunt Hispani, referunt: se animaduertere nescio quid ijs deesse, quominus, vti nos, ipsi plenè homines esse videantur. In quòd, non solum naturæ cæli à nostro propemodum diuersæ, verumetiam contrariæ à nostra institutioni disciplinæqúe tribuo. Porrò: qui vtroq. parente Hispano, in India nascuntur: eos fama est, Indici ingenij vim, haud exigua ex parte, imbibere. Qui verò, ex Hispano & Inda progignuntur: quos Latini Hybridas, Itali vulgo Ianiceros, Hispani Misticios, hoc est, Mixtos, & Gorgellos, adpellant: Hispanicos mores induant. Sed, Hispanorum infinito imperio, continuis commercijs, mutuaq. corporum commixtione, omnis India maximè ijs locis, in quibus pauciores sunt indigenæ, sensim suos mores exuit & Hispanicos, vitia præsertim, ad q̄ naturæ sumus propensiores adripit. Quæ enim gens, ante Hispanorum aduentum contemptrix opum fuit: ea nunc, ijs, ambitioniq. studet. & dignitates adpetit. Qui autem ex concubinis in India procreātur: ij occulta naturæ quadam vi, ferè sunt acutiores ingenio. Maiore siquidem amoris vtriusque parentis ductu, adfectu pleniore, quemadmodum Philosophi scribunt, atque sentiunt, quàm qui matrimonio sunt editi, generantur. Diu sanè, in Hispania disceptatum, in Regio Senatu fuisse, audimus: num Indi bello, an sola Diuini verbi Christiani promulgatione, prædicationeúe ad nostra Sacra & ritus, traducendi forent. Obtinuisse reclamantibus attamen multis aliquot Dominicanorum sententiam: qui beneuolentia potius, & persuasione, quàm ferro ad Christianam religionem conuertendos esse, putarent. Cùm igitur ex ijs quidam, sese inermes, in Floridam, hoc nomine, contulissent: statim à

Barbaris fuisse trucidatos: stultitiæque suæ pœnas dedisse. Atabalibæ porro, Peruanorum Regi, nostræ Religionis capita fuisse proposita referunt: quo ea intelligeret, atque reciperet. Audisse. Exhibitum ei Breuiarium, quòd adpellant, à Christiano sacerdote. in eo, quæ dicerentur, contineri: & fusius explicari. Vbi aliquādiu Breuiarij paginas euoluisset: nihil ab eo libro sibi narrari, vel exponi, respondisse. & librum in terram; tanquam ridiculum proiecisse. Voces illico militum Hispanorum in cælum eiaculatas: quibus opprobrio Deum adfici, diuinum eius Verbum conculcari, exclamarent. & hoc prætextu, captum & regno fuisse spoliatum. Necessario igitur vsus alteram sententiam: nimirum, vi armisque Indos ad Christianam fidem esse deducendos, propellendosque comprobauit. De Indorum Medicis, pane, vino, & igne, nonnihil subijciam. 23
Indorum Medici herbæ cuiusdam fumo inebriati siue sensus impotes facti mille de Deorum consilio nugas referūt: & tum ter quaterue corpus ægri voluunt manibusq. fricant. Os interim, ore tenent quod mulierculæ, tamquam Relliquias, conseruat. Interrogati de morbo læta respondent omnia. Si secus euenit: in promptu est excusatio lethalem fuisse. Consuetos hosce ritus neglexisse capitale. Apud nonnullos ijdem sunt Medici, qui Sacerdotes. Panis apud eos ex Mahizio conficiendi, hæc est ratio. Granum hoc: mulieres pridie frigida maceratum manè lapidibus duobus conterunt, in coactam massam manibus in panes aut longos, aut rotundos, digerunt, & adspersos modica aqua, cannarumq. folijs impositos, coquunt. Hic est plebeius panis, biduum durat. Principibus, magno labore sic fit. franguntur saxis grana & calida lauantur. Inde corticem eximunt, vt pura farina restet. hanc masticant, 24

quan-

quantum fieri potest, & confectam inde massam, in liba parua efformant· quæ in rotunda testa coquuntur· vndiquaque igni circundata. Vinum, ex eodem grano Mahizio masticato conficiunt· & in certis vasis aqua macerato. cui deinde certas res sine quibus nullas vires haberet· admiscent, ac tum per tres, aut quatuor horas, vt bulliat, efficiunt. Post remotum ab igni, & refrigeratum panno colant. Inde tandem, adeò perfectus potus prodit vt non secus, quàm vinum, inebriet. Fit alijs etiam modis, apud illos, vinum: ex fructibus arborum, melle, & radicibus. quod tamen non inebriat. Ignem· ex certo ligni genere, sic excutiunt. Proiecto in terram ligno, aliud erectum imponunt. illudq. tantisper manibus contorquent· dum ignis ex lignorum adtritu· velut ex silice quodam· exprimatur. quem folijs siccis excipiunt, & admota materia fouent. Tantum autem ingenio, industria, labore, viribus & animi fortitudine, Hispani præstiterunt: vt diuina ope fulti, multas harum Barbararum gentium prouincias, bello subegerint. Erant enim armorum, præsertim nostrorum prorsus imperitæ. Et quia se quàm latissimè porrigunt: multæ sunt, ac variæ· nec vnius omnes ingenij. Neque enim, cùm diuersis cæli plagis subditæ sint; vna ipsis & par omnibus in locis, corporum ac cæli temperies, adfectioq. esse potest. Quo fit: vt corpore, præter colorem, omnino similes: non solum lingua, institutione, moribus, ritibus, legibus, & institutis, inter se differant: verùm etiam, à diuersis Principibus regantur. Vulgus Occidentis Indias, & Nouas Indias· tamquam fortè reliquo Orbi numquam antea cognitas· & ab Hispanis, Continenteq. longè remotas, adpellat. Peritiores verò, Nouum Orbem. quòd à nostro vertice, longè distent· & animalium rerum

†† 5 quę

[Margin numbers: 25 (beside "quaque igni circundata... Mahi-"), 26 (beside "quod tamen non inebriat"), 27 (beside "bus & animi fortitudine"), 28 (beside "Indias, & Nouas Indias")]

qúe aliarum penè omnium diuersißimis generibus, & ipsa magnitudine, valdè differant. Quartam enim Orbis partem cùm nec Europæ, nec Africæ, nec Asiæ sint constituunt. Quam partem Americæ nomine, ab Americo Vesputio, qui multas eius partes quattuor nauigationibus aperuit nonnulli, Geographi præsertim, insigniunt. Quemadmodum & nonnullis eius Orbis prouincijs Nauigationum Præfecti ac Duces, vel suum nomen, vel Cælitum cuiuspiam, indidêre. Cur autem Indiæ nomen obtinere debeāt hæ nationes; caussam nullam video. India enim, quæ Asiæ adtributa, non contemnendam eius partem complectitur, priscis ignota non fuit. Huius autem noui Orbis nationib.
sub iugum actis nec enim totus adhuc vinci, perlustrariq. 29
potuit. Hispani, leges impofuêre dederuntq. magistratus: quibus illæ, ad humaniorem, ciuilemq. vitam, ad Christianæ Religionis nostræ regulam, formarentur Hispaniæqúe Regi, cui vectigal, & annuum tributum pendunt, sine seditione pareant. Nam hæ gentes in Episcopatus distributæ Christianorum ritus & Sacra Hispanicamq́; linguam, ac mores erectis in id etiam Scholis, literarijsq. ludis perdocentur. Hinc argenti multum, auri plurimum, ad nos adfertur. Ferro carent. Margaritis autem, & gemmis abundant. Stripes huius nostri Orbis ibi desunt. Bestiæ etiam nullæ præter feras. Quòd si quas habent eæ sunt ab nostris longè diuersæ. Plurima iam tamen, à nobis adcepêre: quibus vtantur, ac paulatim, aliquam barbariem exuant. Radicibus certis, sicuti quidam tradidêre, vel Mahiz.io grano, omnes panis vice vescuntur. Sed Frugū,
arborumq. natura planè à nostris aliena est. Ad facien- 30
dam medicinam diuersa simplicia medicamenta, nouus hic Orbis gignit. Nobiliora recensentur hæc, Copal & A-

ni-

nime inter resinas. Priore in sacrificijs, ad suffumigia, Indi vtuntur. Tacamahaca contra tumores, & dentium de fluxiones. Caragna idem præstat. iuncturarum dolores tollit tumores inueteratos dissoluit et, neruorum cerebrique doloribus medetur. Oleum cicinum, magni vigoris est. Bitumen, ex Cubæ fontibus ad mare nigrum est. valet, ad frigidos morbos & picandis nauibus admixto seuo. De Ambaro cinterício, Liquidambaro, & Balsamo huius noui Orbis, supra, nonnihil dictum est. Resina Abiegna eiusdem, cuius Balsamum, in Medicina vsus. Resina Carthaginis est Veneta Terebinthina multò excellentior. Tabaco siue Tabacum, planta venena, & vulnera telis venenatis inflicta, curat. Huius fumo, cannula quadam, per os hausto, Sacerdotes Indi, in extasin rapti, consultoribus Dæmonum nomine oracula siue responsa dabant. Quæ herba, principio admirationi fuit. Sed paulatim compertum est: eam, vti forma, ita nec viribus, à vulgari Hyociamo, cuius & species existimetur, abesse. Ligni quoddam genus eiusdem, cum Guayacano, generis ob maiores vires Sanctum dictum, nobis est. hodie valde frequens. Crescit in Sancti Ioannis insula copiosè. Nephreticus lapis. hunc Indi tum nostri varijs formis, ob insignem eius vsum, gestare solent. Turonum, lapis Nephreticis vtilis. ex Turonum qui in Indico mari capiuntur capite. Vellitur duarum interdum librarum pondere. Caymum, lapis quartanæ, vti ferunt, medetur. Sanguinalis lapis iaspidis genus est. sanguinis fluxum omnem mirificè sistit. Armadillo, oßiculum, peregrini porcelli cuiusdam subterranei, testudinis more loricati capitis dolorem valide tollit. Sanguis Draconis à similitudine,

Dra-

Draconis lachryma dictus præstat admirandæ virtutis fomentum. Fructus dysentericus præstantißimam, contra dysenteriam, vim habet. Cortex quidam pergrandis arboris, quæ folijs cordis est similis, nullumqúe fructum fert sistit alui profluuium. Est cortex, Guayacano similis. 31
Porro ex varijs eiusdem Orbis noui prouincijs multa purgantia medicamenta, nobis adferuntur. In primis Caßia, quam dicunt, solutiua. Fructus ad bilem ex maritimis oris Nicaraguæ. Auellanæ purgantes ex Hispaniola mittuntur. Fabæ purgatrices ex Carthagine, & Nomine Dei. Lac Pimnichi validißimè purgat. Mechoacan, à prouincia sic dicta radix. Piper oblongum, siue Capsicum, gignit Nata & Carthago. Sulphur viuum, ex Quito & Peruana. Est & aliud Sulphur Nicaraguanum. Medicamentum ad Erisipilas insigne. fit ex lumbricis Indicis, placentæ in morem. Carlosanctus vires præstantes habet. Guacatana plantula hæmorrhoides persanat. Phaseolus Peruanus valide bilem, mediocriter pituitam, & absque molestia aquam intercutem, euacuat. Fructus vlcerarius, Assyrij mali magnitudine, vlceribus curandis aptißimus cuius nucleus, qui nuce continetur, est præsentißimũ venenum. Centella, herba Peruana; tumoribus est vtilis: Hæmathites planta; sanguinem sistit. Cùm enim Chili, oppido Sancti Iacobi, horrenda fames grassaretur: captiui quidam Indi, suras sibi amputarunt, easqúe præ fame comederunt. huius plantæ folia vulneri imposuêre sanguinemqúe stiterunt. Ad rubrum colorem, id quod vulgo Bresilium dicitur, idem nouus Orbis præbet. Ad purpureum: insecti quoddam genus procreat culici non admodum dißimile. Coxiniliam nominant vberrimam sanè mercem. Sed vniuersam reperti noui Orbis historiam, 34

Fri-

Fridericus Furius Cæriolanus Valentinus vir nobilis, & eloquentia, prudentia, doctrinaque præstantissimus Latinè, iussu Philippi Hispaniarum Regis, magna quidem diligentia conscribit. eamque hactenus ab exordio, ad annum Caroli Quincti Imp. vigesimum primum libris viginti nouem absolutis perduxit. Quod superest: non desunt, qui 35
testantur: Hispanos multa crudelitate vsos in India. Nam bello captos trucidasse vel eos in aurifodinas detrusisse insuetisque laboribus oppressisse. Adeo: vt ex quindecies vel, vt alij scribunt, vigesies centenis hominum millibus, qui Hispaniolam incolebant vix hodie ad summum quingenti vel centum quinquaginta, vt quidam adserũt supersint. Idemque ceteris Prouincijs, & Insulis hominum interitus, adcidit: in Cuba videlicet, Iamaica, Portu Diuite, reliquisque locis. Cùm se enim ad miseram seruitutem passim rapi viderent: & lex constituta esset qua Continentis incolæ, qui religionem Christianam non amplecterentur, serui fierent: quæ lex in Caribes siue Canibales à Ferdinando Rege lata, in alias Prouincias extensa est: paucis in Mexico tantum exceptis, maluerunt Indi mortem subire, quàm viuere. Itaque qui ex Hispanorum sæuitia supererant: ij vel sese in vasta loca Hispanicum imperium fugientes, receperunt: vel arreptis occasionibus seditiones mouerunt, & ab illis defecerunt. Multi vitæ pertæsi mortem fame, alij suspendio, alij præcipitio. alij veneno sibi quæsiuère. Herbis & potionibus abortum fœminæ, ne seruos Hispanis gignerent, procurarunt. Quidam, præacutis lignis pectus sibi perfoderunt: alij liberos fustibus occiderunt. Hispani verò ne serui sibi manus inferrẽt, & eos metu pœnæ subsecuturæ, à cæde auerterent: ijs deiectabant: se etiam occisuros esse vt eos mortuos, ipsi quoq. mor-

mortui persequerentur nec illos morte verbera euasuros: abstinerent ergo ni se ab ipsis, in inferno, peius quàm in terris, tractari vellent. At quamuis serui, è Continente in Insulas abducti, fuerint innumeri: tamen omnes propè extincti sunt. Itaq. quocunque Hispani sua vexilla intulerunt: à crudelitate, perpetui in incolas odij sui, vestigia dicuntur reliquisse. Quamobrem Indi ab Hispanis deficientes quoscumq. ex ijs nancisci poterant vel in bello capiebant: eos incensi præcipuè Ioannis Acostæ qui militũ Petri Ariæ ductor erat, ab auri cupidine, sæuitia grauibus supplicijs excarnificatos, ceciderunt. Maximè verò militiæ Præfectis manus pedesq́ue vinciebant: & humi prostratis aurum liquefactum, in os, infundebant: cum exprobratione vt auri sitim, qua tantopere premebantur, explerent. Ob hæc Carolus Cæsar Figueroam in Indiam mißit: vt caußa cognita, omnes Indos in libertatem vindicaret detrectantes Hispanos pœnis adficeret. Idem, Paullus Tertius Pontifex, Hispanorum in Indos intollerabili sæuitia, per Ordinis Dominicani Sacerdotes ea de caußa ad se ex Orbe nouo missos, intellectâ sanxit. Quare Antonius Mendoza, qui in India Prorege tum fuit Hispanis omnibus facilè persuasit: vt paullatim suos quisque seruos nempe, quotannis viginti manumitteret. At verò; vt semel intelligatur quid Indos toties ad res nouas contra Hispanos moliendas, & seditiones tanta pertinacia fouendas impulerit: & quid caußæ fuerit, cur duo illa Christianæ Reipublicæ summa capita, Indicæ nationis libertatem, frementibus quibusdam & inuitis dubio procul militibus Hispanis, sanctißimo suo calculo comprobarint: paucis nouorum Dominorum in miseros immanitatem deinde quorumdam inexplebilem auaritiam & ex

36 37 38

his

his grauiores quosque tumultus, vnde noui Orbis panè totius nunquam satis deploranda vastitas est secuta, perstringam. Principio quidem illud apud plerosque milites Hispanos, peßimo sanè exemplo, in more positum fuit (vti ab oculatis & fide dignis testibus perscriptum est) vt seruos suos grauißimè punirent, si mercedem diurnam aut non adtulissent, aut pensum in auro argentoue effodiendo non absoluissent: aut si quid leuioris denique delicti perpetrassent. Etenim vesperi reduces, cœnæ loco, primum vestimentis exuebant. manibus dein pedibusqúe in transuerso palo reuinciebant. mox chorda, bubaloue neruo dirißimè verberabant. Sic tractatos, pice oleoue feruenti guttatim perfundebant. salita pòst aqua corpus abluebant, & in mensa tamdiu relinquebant, quamdiu dolorem ferre posse putarentur. Qui mos animaduertendi; ipsis, etiam in Christianos seruos, domi familiaris esse dicitur. Post carnificinã huiusmodi, si durior Dominus illis contigerat: viuos in totam noctẽ, collo tenus defodiebant, præsentißimum id ad plagas remedium esse, ludibrio dictitantes. Si quis ex illis præ dolore moreretur (id quòd non raro adcidit) Dominus singula seruorum capita Regi, in occisorum locum sufficiens, ab homicidij pœna liberabatur. Hanc crudelitatem lege Baionæ, quam dicunt, quidam excusant. Sed omnibus impia merito videtur, tamquam omnis pietatis expers. Quamobrem Diabolicæ nomẽ, inter Indos, iure quidem, obtinuit. Ad hanc autem immanitatem in miseros Indos, exercendam, nonnullos ingenita quædam naturæ sæuities, multis iam bellis exasperata, plerosq; habendi sitis, impulit. Hinc Hispanus miles, quasi ad aucupium, aut venationem, sic ad prædas hominum agendas,

das, iam inde ab inuento Orbe nouo ferri cœpit. Aut igitur bello captos in seruitutem abripiebat· aut ex earum mancupio magnam sibi pecuniæ vim conflabat· aut eos ad diurnas operas mittebat· quarum mercedem ab eis cottidie perquàm importunus exigebat. Fuêre, qui seruos fodinis mancipauerint· in quibus insolito labore fractæ multæ seruorum myriades periêre. Alij mercib. illos permutare soliti sunt, alioue modo distrahere. Idque tam inclementer & auarè nōnulli fecerunt· vt Christianæ omnis humanitatis prorsus obliti, è Continente abreptos vtriusque sexus homines, nulla nec ætatis, nec valetudinis habita ratione, nauibus in vicinas Insulas, transportarent: eorum non pauci, qui mari non adsueuerant, & in sentinam abdebātur, & fame, fœtore, & squallore crudeliter absorpti sunt. Quid? quòd feminæ complures ex Hispanis grauidæ, vnà cum innoxio fetu pro ancillis sunt venditæ? Atque his quidem modis militum aliqui, ad summas opes peruenerunt· alij magnas dignitates domi forisq. sunt cōsecuti· alij rem pecuariam plurimorum damnis, sic auxerunt· vt inuenti sint, qui octo pecudum millia poßiderent. Hanc tam insignem nouorum hominum iniustitiam atque tyrannidem, fieri non potuit, quin magni statim motus & bella, tam ab ipsis inter se, quàm ab incolis in illos excitata, sequerentur. Nam à Columbo quidem in Hispaniola, dum is secundùm ex America reuersus, apud Regem Hispaniarum esset· Rolandus quidam Ximenes, ex plebeio ad magistratus dignitatem euectus, defecit· & ne cogi à Columbis, aut pro maleficijs puniri, aut in ordinem saltem redigi, posset· latronum ducem se constituit. & quidquid vbique commeatus erat, aut opum: id omne per fas nefasq; rapuit. Reuerso deinde in Hispaniolam Co- 39

lumbo nullis litteris, nullis legationibus, nullis denique promißis, adduci vmquam potuit vt à suscepto furore desistens, eius imperium, quod legitimum esse sciebat, adgnosceret. Quin potius eò dementiæ deuenit vt Columbum per litteras, apud Ferdinandum Regem, adfectatæ Tyrannidis argueret. Captis ergo iussu Regis, per Franciscum Bouadilium, Columbis fratribus, & in Hispaniam missis Ximenes à Bouadilio qui non minus, quàm ille, Gẽtis Indicæ diuitijs inhiabat non difficulter in gratiam receptus est. Itaque coniunctis animis thesauros vndiquaque corradere & infelices incolas ad aurum effodiendũ in fodinas detrudere cœperunt. Hinc gens illa, laboris & seruitutis æquè impatis, conspiratione cum Insulæ Principibus inita, grauißimam aduersus Hispanos rebellionẽ excitauit. Quam Columbi non sine multo sudore & san-
40 *guine, vix tandem represserunt. A tertio deinde Columbi in Hispaniam reditu, ab eo Franciscus Porrasius, vnà cum fratre, & carauela nauis ea genus est qua vehebatur, defecit, & pertracto in suam sententiam potiore militum numero, Hispaniolæ incolis, ad quos cursu se receperat, vt iterum Ciuilis inter Hispanos discordiæ occasione*
41 *tumultuarentur, causam præbuit. Cumenses deinde Continentis incolæ, qui Hispanos aduenas primò, velut cælo delapsum hominum genus, magna cum veneratione susceperant, & multis magni pretij muneribus spõte adfecerant eorum tum auaritia, tum iniurijs irritati verberibus enim ad margaritarum piscationẽ cottidiè cogebantur coniuratione facta, in illos ex improuiso impetum dederunt & occisis plerisque tam religiosis, quàm ceteris, reliquos in fugam coniecerunt. Hanc suorum iniuriam vindicatum missus postmodum Ocampius captos ex*

insidijs Cumanenses, è sublimi nauis antenna, vt reliquis terrorem incuteret, suspendit. Ac mox, ad Cumanēses ex Cubagua reuersus, quo se receperat, tot eos cladibus adfecit, vt internecionis metu pacem poscere cogerentur. His reb. gestis, Ocampius præda onustus, cum parte copiarum 42
in Hispaniolam discessit. Miles interim præsidio relictus, partim libidine, partim margaritarum inexplebili cupiditate, partim etiam mutuis de præda dissensionibus, recens subactam Cumanensium Prouinciam sibi reddidit infestam. Cumanenses hac recuperandæ libertatis occasione illecti, & nouis iniurijs molestißimorum hospitum ad iracundiam prouocati, consentientibus animis, dispersos, & recentis victoriæ fastu nihil hostile timētes, oppresserunt, & pæne vniuersos deleuerunt. Ac tanto quidē furore in deuictos sæuierunt vt extremam quoque rebus Christianorum omnibus, non solum profanis verùm etiam Sacris templis, inquam, monasterijs, sanctæqúe supellectili, vastitatem magno cum Christiani nominis opprobrio inferrent. Ex hac secunda rebellione, quam Hispanus miles procurauerat, natum deinde bellum quod cum eis Iacob9 43
Castilionius crudelißimum geßit. Quo bello; omne ille Cumanum nomen prope deleuit. Nam cùm per quadraginta dies continuos grauißimis cladibus eos adfecisset, & semper victos ad deditionem compulisset: septuaginta gētis Cumanæ Proceres, tamquam coniurationis auctores suspendi iußit. Reliqui partim fuga in vastißimas se siluas abdiderunt, vt ab Hispanis tuti essent partim capti, & in miserabilem seruitutem abrepti sunt. Sic euenit vt per septingenta milliaria vix vlli postmodum incolæ, paucis, ijsqúe tenuibus, exceptis, reperti sint qui antequam Hispanorum naues ad eas oras adpulissent, erant frequentißimi.

Nec

Nec hic Hispani militis insolentia substitit. Ludouicum Lamponanium, Italum, patria Mediolanensem, vt Cubaguæ insulæ cum imperio præesset, ab Imperatore Carolo missum, recipere noluit. Huc accedit, quod Sanctæ Marthæ, Carthaginis, & Paria vicina, Prouinciæ numerosissimis olim Indorum populis refertæ, nunc à solis propemodum Hispanis inhabitentur. Propterea quod Indi, quamdiu viribus vllis valuêre Hispanorum amicitiam pertinacissimè repudiarunt: maximè, quòd non ferendam inter ipsos sæuitiam exercuerint. Simandoca, Tessucæ Vallis Dominus, Gondissaluo Ximenio Iurisconsulto, Smaragdorum fodinam, tanquam rem inutilem, cuiquè salis vnius patinam præferre consueuerat, volens & lubens ostendit: tum vt peregrinæ gentis auream illam & gemmatam sitim semel, vt putabat, expleret: tum vt hac ratione ditionem suam ab exterorum incursione, exoneraret. Sed cùm longè secus euenirent omnia, & præter expectationem, cateruatim vndique concurrentibus nouis hospitibus: subditos intolerandis iniurijs adfici cottidie videret, nec auertere posset desperata victoria, quam armis aliquoties frustra, adfectauerat, execratoquè nomine Christiano vulgus vtriusque sexus passim in syluis vitam infelicem voluntario suspendio abrupit. Quot calamitates, Peruanis ditionibus Pizarrorum factiones intulerint, notius est ex multis Hispanis historicis, quàm vt hic repeti sit necesse. Nec verò Mexicanum Regnum, quod nunc Hispaniæ Nouæ nomen inuenit, ex quo primum Christianorum armis subiugatum fuit: Hispanorum ducum ciuilibus bellis & dissensionibus caruit: quæ quidem tot ac tantis damnis quasdam eius vrbes adfecerunt, vt quemadmodum scriptores longè grauissimi testan-

ſtantur, ex florentiſſimo ſtatu, in quo paullo ante fuerant,
ad extremum exitium deiectæ, & ſolo æquatæ ſint. Pa-
namæ territorium, & ditiones finitimæ, à multis Indo-
rum gentibus inhabitatæ, in omnibus vndique fluminibus
magnam auri vim habuerunt. Sed ab Hiſpanis poſtmo-
dum omnia rapta conſumptaqúe ſunt. Iucatanam Pro- 46
uinciam igni ferroqúe miſerè vaſtatam, nono tandem an-
no, ex quo bellum in ea gerere cœperat, expugnauit, & do
muit Mõteius, omnibus prope Ducibus & Principibus eius
è medio ſublatis. Qui ciuitates ibidem fundare, & coloni
as Hiſpanorum eo deducere. Hæc autem dum fiunt· qui-
dam Cacicius Iucatanæ gentis, ex ijs, quos bellum diutur
num reliquos fecerat· centum & decem annos natus, Al
quinote nomine· qui quamuis baptiſmo initiatus· gentis tã
men ſuæ exitium, & Hiſpanorum in eam imperium, non
ſolum ægerrimo animo ferebat· verùm etiam continuè
deplorabat· ad Monteium venit, eumqúe his verbis eſt ad-
,, locutus: Me puero, Montei, morbus quidam infeſtiſſimus
,, omnes in vniuerſum homines inuadens, vermes eos vo-
,, mere compulit. Quem tanta mox lues & internecio ſub-
,, ſubſecuta eſt· vt ea nos ad vnum omnes ſublatum iri, certò
,, perſuaſum haberemus. Ante veſtrum quoque in has oras
,, aduentum, duobus grauiſſimis bellis· quæ poſt peſtiferam
,, iſtam luem, inter nos & Mexicanos exorta ſunt· plus,
,, quàm centum & quinquaginta hominum millia perie-
,, runt. Hæ tamen tantæ clades, ad immanem iſtam crude-
,, litatem atque tyrannidem· quam tu cum tuis, in nos no-
,, ſtroſqúe exercuiſti, comparatæ, leues proculdubio, nulli-
,, uſqúe momenti cenſeri debent. Hondurenſis porro Pro- 47
,, uincia, prius, quàm ab Hiſpanis cognita exploratáque fu-
iſſet· quadringenta incolarum millia habuiſſe ſcribitur·
quæ

quæ nunc ad octo capitum millia redacta perhibent. Nec id sanè mirũ videri debet. Idem enim Mediterraneis reliquarum omnium prouinciarum in locis, quas Hispani frequentarunt, paßim intueri licet. Crudele quoque Petri cuiusdam Calicis facinus historiæ narrant. Cùm is enim plus, quàm quattuor Indorum millia in captiuitatem adduxißet, quorũ multi partim inedia, partim dolore concepto in via morerẽtur: infirmos ex itineris labore penitus defatigatos, militis gladio miserè trucidari maluit, quàm vt viuos à se dimitteret. Nihil verò tunc æque miserabile fuit, ac matres pueros in collo gestantes vinctas, & à milite vi stupratas, adspicere. Fertur, tum militum quosdam, præ nimia in illas luxuria, morbo contra-
48 cto planè fuisse vitiatos. Tanta ergo fuit Hispani militis in India tyrannis, vt ea non solum Indos verùm etiam seruorum Maurorum animos, ad rebellionem impulerit. Dicuntur enim, in exigua quadam Insula, ad septem millia defecisse. Quos Hispani initio securos & incautos facillimè trucidassent: nisi suo malo vigilantiores factos, precibus & pacifica legatione expugnare potius, quàm armis frustra tentassent. Multi denique fugitiui Mauri, in Nominis Dei prouinciæ siluis habitant: qui, inita cum incolis amicitia, ferro flammaqúe Hispanos vbicumque
49 persequuntur, & inuentos frustatim dilacerant. Indorum porro ex Hispanica militari crudelitate superstites in nouo Orbe reliquiæ etsi olim res externas nihili propemodum facere, & ab auaritia remotißimæ esse consueßent: nunc tamen paucis exceptis, qui in maiorum temperantia, & animi moderatione perseuerant eas res & opes, Hispani militis exemplo studiosè quærere, in easqúe velis ac remis imcumbere, didicerunt. Nec inter cetera

quidquam apud Indos plerosque; æquè, ac poculenta & esculenta, magni ducitur. Benzonus Mediolanensis in Indum, à quo pullum emere volebat, aliquando incidit. Is, cognito, pullum suum ad cibum expeti, drachmam argenteam, quam Regalem dicunt, à Benzono oblatam, in os inseruit. Vbi insipidam sensit · Abi, inquit, Christiane,
» cum re tua vili, nullius etiam vsus. Pullum ego meum i-
» pse comedam, nisi tu vicißim, quod edi poßit, mihi dede-
» ris. At verò, ne quisquam cum salutis æternæ periculo,
» rebus hisce caducis, plus, quàm par est, incumberet · & sce- 50
lerum impunitate · ad rapinas animum adijceret · occulto quodam Præpotentis & Iusti Dei iudicio videtur euenisse: vt quòd à nonnullis, in priuatum tantummodo luxum & vtilitatem, ex Indicarum regionum spolijs, parum iustè congestum erat · id omne plerumque prius quàm aut ad ipsos dominos, aut ad primos saltem eorum heredes transmitteretur · vel naufragio perierit · vel in piratarum manus inciderit. Sic nobili quodam naufragio, ne reliqua enumerem: nauis quædam ex ijs, quas Bouadilius ex Hispaniola in Hispaniam primum misit · vnà cum trecentis Hispanis militibus, qui per seditionem multis incommodis et molestijs tam incolas, quàm Columbos fratres adfecerant, et maiorum in Hispania litium auctores futuri putabantur · interijt. Qua quidem naui, præter centum & amplius, aureorum, quos illi Castellanos adpellant, millia · quæ partim Regis, partim priuatorum quorumdam erant · & primum ex Indicis Prouincijs collectum insignem thesaurũ efficiebant · vnum egregiæ magnitudinis auri granum vehebatur, vt id Reginæ Elizabethæ traderetur · at tale, quale numquam deinceps inuentum fuit. Aureorum enim Castellanorum tribus amplius millibus

51 libus & trecentis, æstimabatur. Francus præterea, vetus
Hispanicæ gentis hostis, ab inuento statim Orbe nouo, pi-
raticam in Hispanos exercuit: & ingentibus eos cladi-
bus adfecit. Naues eorum cum thesauris & mercibus ma
ri cepit non semel: inter quas vna Peruanis thesauris onu
sta fuit: ex cuius præda, singuli etiam nautarum pueri,
plus quã octingẽtos ducatos nacti sunt. Sæpè etiam Hispa-
niolam, Cubam, Sanctũ Ioannẽ aliasq. Insulas, & aliquot
Continentis loca, diripuit. Captas naues passim, vnà cum
vectoribus, & præda, in Franciam simul auexit. Vectores
autem rebus ferè omnibus exutos, terra in patriam redire
passus est. Quid multis? Ex omnibus Naucleris, nautis,
& Scribis, qui Indiam frequentarunt: pauci Francorum
manus euasêre. Propterea quod lucri cupiditate moti, na
ues illi suas vectoribus tantum, & mercibus onerarunt, et
perraro eas armis, quibus hostes exciperent, instruxerũt.
Horum igitur piratarum paucos ab Hispanis, sic ab om-
nibus rebus, quæ ad bellum necessariæ sunt, imparatis, ca-
pi contigit. etsi Francica quædam nauis aliquando, ducis
tamen timiditate magis, quàm Hispanorum fortitudine,
capta memoratur, tantaq. inde lætitia in Hispaniola, præ
cipuè oppido Sancti Dominici, concepta: ac si Francia fu-
isset debellata. Nam adcidit: cùm captiui eius nauis subin
de in Hispaniam, non coniuncti sed per multas naues dis-
tributi, mitterentur: vt eorum quinque in naui quadam,
saccaro, ceterisque mercibus, & quindecim millibus du-
catorum, pecuniæ Regiæ, onusta, coniurationem noctu-
fecerint: & præcipitatis in mare Hispanis, libertatem
sibi fortiter adseruerint: eamque nauim, cum omni
præda, in Galliam, spolia ampla referentes, vexerint.

Enimuero: Supra ostendimus · regendis Indis, non solum Ciuiles ac Militares Magistratus fuisse datos: verumetiā, Ecclesiasticos esse institutos. Necesse ergo fuit · quo illi Barbari ad ciuilē aliquā societatē cultūq; formarentur: ipsos erudiri · vt autem erudirentur, Scholas erigi; in quibus, & linguas cum Hispanis cōmunes, & artes, perdiscerent. Oportuit etiam, quod ad Christianam Religionem pertinet · Tēpla et Monasteria, quibus ad pietatē & incitarentur, & exercerētur, & intra eius limites continerētur ipsis exstrui. Hæc, ipsis primum Sacerdotes Hispani, & Monachi, præstiterūt. Tādem verò, qui ab Iesu Societate nomen obtinēt · hoc munus sibi quoque serio sumpserunt. Nam Peruanum regnum, & Mexicanum, ingressi in vtroque Catholicam nostram Religionem, & litteras, diligenter docent. Itaque: cùm præter tria illa, paupertatis, castitatis, & obedientiæ, nuncupata Vota · quartum etiam profiteantur · quo sese vni penitus Romano Maximo Pontifici, ad omnia, nullaqúe re excepta, strictè deuinciunt: & quocumque iubeat, ipsi migrent: eo etiam Euangelij vocem, vt eius omnes in terras sonus exeat, perferre minimè dubitarunt. Ergo in duobus illis Regnis, Collegia, in quibus & Iuuentus linguas, & artes optimas doceretur, erexêre. In Peruano quidem, tria nimirum: Limense, Cuchense, Ciuitatisqúe Pacis. Residentias verò, quas illi nominant, quattuor: Petosinam, Sancti Iacobi, Xuli, Peranianā. Eæ, loca sunt in vrbibus, destinata illis è Societate, qui ad eas, habendis concionibus, ex aliquo suo vicino Collegio, mittuntur. In Mexicano autem regno, quattuor Collegia fundarunt. Mexicanum videlicet · Probationisqúe Domum · in qua Domo, Patres Societatis seniores, vlterius exercentur: quo & se magis magisqúe, & pieta-

tem

temfidemqúe ſuam,probent. Porro: Collegium Mechoacanum, Cnaxacanum, & Angelopolitanum. Denique: Braſiliam prouinciam, quæ vna iuris imperijqúe Luſitani ci, ad Occidentis Indiam quoque ſpectat: Collegijs tribus erudiunt: nempe: Bagacenſi, Fluminis Ianuarij, & Pornambucenſi. In ea porro, Reſidentias quinque, quas adpel lant, ipſi numerant. Portus ſcilicet ſecuri, ſpirituſqúe Sancti, ac Sancti Vincentij, Piratinimenſem, & Mearum.

Reliquum eſt quod addam: vt, quoniam Quareca, ſola prouinciarum Americæ, quæ ſub Aequatore ſita eſt, cur Aethiopas olim nouit: hodieqúe generat. nā et Homerus, Græcorum antiquiſſimus, vnos Aethiopum facit Africanos: alteros Athlanticos, hoc eſt, vt interpretor, Americanos. Αἰθιόπας, inquit, τοὶ διχθὰ δεδαίαται, ἔσχατοι ἀνδρῶν: cur ergo Quareca ſola eos gignat nigros, quæratur. Vix enim, hæc nigredo, in vicini Solis ardorem: vti Coſmographis & Phyſicis placet: tribui poteſt. Quoniam: ſub Torrida Zona, multæ hodie nationes habitant: ab Aethiopibus tamen, longè alio colore diſtinguuntur. Aut igitur, in ſeminis naturam, ex Medicorum ſententia, nigredinis cauſſa referenda eſt: aut certè, occulta quædam alia eius eſt ratio. Equidem, ſi quid altius perſcrutari licet, diuinā eſſe ſentio. Nam Bechaiaus Iudæus Rabinus, Hiſpanus, vir haud indoctus, qui, annis ab hinc prope trecētis, in Geneſim ſcripſit, ſic habet. Chamum Noachi filium, & canem, & coruum, ſed fides penes ſit auctorem: ſubmerſo iam terrarum Orbe, in Arca, operam Veneri dediſſe: diuinitus hinc factum: vt eius Chami filius, ex eo patris cum vxore congreſſu, natus: omniſqúe adeo poſteritas, internam patris malitiam, corporali nigredine teſtaretur. Canis verò, deinceps, in coitu, femellis colligaretur: & geni

*tale semen, per rostrum, Coruus emitteret. Illud sanè con-
stat: nullibi terrarum, nigriores homines, quàm in medi-
terraneis Africæ locis, inueniri: ea autem loca, Chus Cha-
mi nepos, incoluit, & omnes eius posteri. Quamob caus-
sam, Aethiops, Hebræis Chus aph, ab adusta nempe facie,
dicitur. Postremo: quod ad has occiduas Hispanorum* 55
*nauigationes adtinet, præterire non possum: quasi suspi-
cari posse, veteribus fuisse, aliqua saltem ex parte, notas.
Præter enim Homeri versum illum, de Aethiopibus, Ari-
stoteles, siue Theophrastus ille, de Mundi mirabilibus, scri
bit: Carthaginenses, decreto Senatus, Athlãticas nauiga
tiones tum intermittere coactos, cùm eorum permulti, in
Athlantici maris terras illas bellorum Romanorum tædio,
migrarent. Et Plato, in Critia, & Timæo, indicat: in Ath
lantico Oceano, præter ceteras multas quidem terras, v-
nam etiam esse insulam Athlantidem, quæ Africam &
Asiam magnitudine superet. Ac Seneca, in Medea Tra-
gœdia, nouum hunc orbem quasi detexit. Refertqúe L.
Marineus Siculus, in veteribus Hispaniolæ insulæ fodinis,
nummum aureum repertum: in quo, & Augusti Cæsaris
effigies sculpta erat, & inscriptio, quem nummum, Epi-
scopus Consentinus, Pontifici Maximo miserit.*

III NVNC *de Lusitanorum nauigatione. Hanc vete-
ribus cognitam, maiore coniectura, quàm de superiore, du
cor. Plinius enim, in Arabico Sinu, Claudio Augusti Filio
Imperatore, fragmenta nauium Hispanicarum, quæ nau
fragio perierant, adgnita repertaq. tradit. Melaqúe Pom
ponius: Hannonem Carthaginensem, cùm exploratum
missus esset, vectum à Gadibus, ad Austrum, & Orientem,
Africæq. littora pleraque circunuectum. Porrò, ex Cor-*

ne-

nelio Nepote, idem auctor est: Eudoxum quendam cùm Lathyrum Aegypti Regem fugeret egressum ex Arabico sinu, peruectumqúe Gades. Multo verò ante visum Cælius Antipater notat: quem ex Hispania in Aethiopiam, propter commercia, nauigasse, cognitum planè fuit. Idemqúe Nepos adfert: Q. Metello Celeri. C. Afranij in Consulatu collegæ, sed tum Galliæ Proconsuli. Indos aliquot, à Rege Sueuorum, dono datos eos nimirum ex India, commercij caussa nauigantes, in Germaniam, tempestatibus abreptos, Suecorum potius, quod Germanicum oceanum adcolant Regem crediderim. Deniqúe Pius, cognomento Secundus, Pontifex Max. Asiam describens, ait In Othonis vita legi: sub Teutonicis, sic enim inquit, Imperatoribus Indicam nauim, vnà cum Indis negotiatoribus in Germanico littore fuisse deprehensam: eoqúe ventorum vi, ex Oriente, propulsam constitisse. Detur Veteribus vsitatā fuisse: nobis tamen, noua est. Hæc sic habet. Annis ante aliquot quàm Rex Hispaniæ Ferdinandus, nouum illum Orbem inuestigaret: Henricus Lusitaniæ Rex, bellum in Africa mouerat. Cuius belli occasione qui animo res ingentes conceperat, aditum sibi, ad remotissimas terras, & ad eam diem incognitas, patefacere cogitabat. Classem ergo, quæ id tentaret, Orientem eam partem versus, expediuit. Quam nauigationem Alfonsus, qui ei successit, intermisit multis alijs arduis Regni negotijs oppressus. Sed Ioannes filius eam, mortuo patre, ita renouauit: vt instructa classe, maximam AEthiopiæ partem perlustrauerit neque destiterit: donec in Bonæ Spei promontorium sic enim ab eius classis ductoribus, quod ipsis deinceps in Indiam nauigatio, certa

quasi,

3 *quasi, promitteretur dici placuit: peruenisset. Illam is vltra etiam progredi iusserat. Sub id verò tempus quo Rex Hispaniarum Ferdinandus, sibi viam, ad nouum illum Orbem, aperiebat Emmanuel Lusitaniæ Rex Ioannis, antecessoris sui, vestigijs insistens Vascum Gamam, nouæ classi præfecit. Hic igitur repetita Ioannis nauigatione primus in Calecutium, quod est Indiæ regnum, penetrauit. Nam Regis omne studium, in Indiam contendebat. Etsi enim, ob id eam nauigationem maximè suscepit: quo Religioni Christianæ propagandæ cumprimis operam daret: huic tamen proposito hanc vtilitatis caussam simul & coniunctam, & indiuiduam comitem, adhærere oportuit: quod videlicet, vnius hac Oceani maris nauigatione si portus aliquot, quemadmodum firmandis viribus ei necesse fuit, occuparet: Venetis certè Indiæ commercia præripiebat et ea ipse sibi tota id, quod contigit adserebat. Nam Veneti, soliti antea erant aromata, lucrosissimasque merces, ex India per Arabicum sinum. cui Mare Rubrum nomen est, in Alexandriam nobilissimum Aegypti totius emporium, adsportare. inde, Venetias: Qua ex vrbe in singulas demum Orbis totius Christiani partes, distributæ mittebantur. Venetorum nauigatio, breuior erat Lusitanorum verò, longior est. Et fiebat: vt Indicæ Venetorũ merces, viliori pretio, quàm hodie Lusitanicæ incorruptioresque venirent. Lusitani enim, omnem Africæ oram præterlegunt ac longa dein via, Orientem versus nauigant sexq. itineri conficiundo, menses impendunt. India Orientis regio est & Asiæ terminus. Olim etiam Alexandri in* 4
ea bellis, deuictoque Poro Rege, fuit longè nobilissima. Tantum enim littoris, secundum Melam, occupat India quantum, velis, per sexaginta dies ac noctes, cursus sit.

Si

Si tamen prouinciæ longitudo, tanta esse potest. Naues e-
nim ad nauigandum instructæ, plenis velis, secundissimo-
qúe vento intra viginti quatuor horas centum commu-
nia milliaria Germanica conficere dicuntur. Quidam
esse tertiam omnium Orbis terrarum partem, aiunt. Mul
titudine certè gentium, regnorum, prouinciarum, & vrbi
um est longè clarissima. Lenes in ea auræ magna cœli
temperies, vbertasqúe soli. Necessario ergo fit: vt, quod et
Plinius testatur, maiora, quàm cæteræ regiones, produ-
cat. nimirum homines animalia item & arbores. Hinc
5 hominibus, vita illic ob aeris præcipuè puritatem, multò
longior. Inter cetera autem commoda quæ passim India
fert, ab hoc nostro Orbe aliena vel q̃, illa, si nō passim, cer
tis saltem in locis, gignit: hæc sunt potissimum. De homi-
nibus gygantes vti referunt, & pygmæi. Ex quadrupedi-
bus leo, rhinoceros, gryphes, qui & alati sunt. Silentio præ
terire non possum, neq; debeo: Indiam, Elephantes innu-
meros gignere, aratro & armis aptos plures, ac maiores,
quã Africa. Mares, binos dentes habẽt, in superiori maxil
la non deciduos. feminæ vel nullos habent, vel multò bre-
uiores. Zeilana insula, maximos & optimos omniũ toti-
us Indiæ summiqúe ingenij & quibus reliquos obedientes
esse ferunt progenerat. Hi non modo vernaculam, sed et-
iam peregrinas linguas, si doceantur, intelligunt. Gloriæ
sunt cupidi beneficiorum memores, & iniuriarum vindi-
ctam expetunt. Capiuntur hoc modo. Cinguntur eorum
pascua, ducentis hominum millibus eaq; paullatim in or-
bem contrahuntur donec tandem in angustũ coacti, effu-
gere non possint. Ita in Peguæ regno, aliquando quattuor
millia Elephantorũ præter alias feras simul capta, scri-
bitur. Capiuntur & hac arte. Emittuntur in siluas, man

sue-

ſuetæ Elephantes feminæ monitæ ne congreſſum admittant, niſi prius ad ſtabula reuerſæ ſint. Has alij mares præſertim, continuò ſubſequuntur, vſque ad ſtabula. vbi tum abeuntibus mox feminis, facile concluduntur & domantur. Hac verò ratione domantur. Iuniores nimirum, verberibus obiurgationibus, & fame interdū etiā, beneficijs. Maiores ædibus incluſi, per feneſtras ſpiculis petuntur, donec iam feßi vulneribus & fame, propè ſint enecti. Tum blandis verbis, & promißis, ad manſuetudinem, pelliciuntur, procumbentesqúe Rectorum iuſſu, lauantur inunguntur oleo, & cibo reficiuntur. Deinde: ſingulis prope momentis interrogantur, qui valeant, quid petant. Sic paullatim manſueſcunt. Rumor eſt: Regi Sianæ, eſſe Elephantum album eamqúe ob cauſam ipſum, Elephanti candidi Regem, adpellabant. Carnibus Elephanti crudis veſci Aethiopes, dicuntur. Elephas mures & formicas odit: & vbi eas in ſtabulo verſari ſenſerit non, niſi retorta introrſum proboſcide, dormiet ne vllum ab illarum morſibus, aut arroſione incommodum capiat. Dentium Elephanti tantus eſt in operibus & inſtrumentis, monilibuſq. vſus: vt ex regione, Sofalæ & Melindi interiecta quotannis, in Indiam deuehantur millies ſexcenta pondo præter eos dentes qui ex pleriſque Indiæ Prouincijs conuehuntur. Huius eboris aliqua pars in Chinarum regionem defertur maxima verò Cambaiam. Propinquis enim mortuis feminæ illico omnia monilia quorum viginti genera, ex ebore confecta, ſingulæ in brachijs geſtant confringunt, & poſito, luctu, noua inducunt. Ebur maiorum dentium pluris minorum minoris æſtimatur. Ex reptilibus verò in India inuſitati nobis, ſunt dracones, aſpides & ceteri id genus immanes, horrendiq. ſerpentes. Scorpiones etiam

alati.

alati. Et Aquatilium quæ ἀμφίβια, Hippopotamus Gangisque ac Nili incola, Crocodilus. Aues non paucas habet, nostris dißimiles, & alias quæ nobis desunt veluti: variæ speciei Psittacos, quibus referta est. Fruges, bis quotannis in ea feruntur ad maturitatem peruenire. Fructus, à nostris differunt. Mirobalana, & Caßia præstat. Arbores generat, semper frondentes, & admodum proceras; arundinem præcipuè. Est & arbor ibi, quam sola creat, Ebenus.

7 Aromata & simplicia quædam medicamenta Orientalis Indiæ, nobiliora vir in eis exercitatißimus, & eruditißimus, Carolus Clusius, Atrebas ex Lusitanis Medicis diligenter exposuit. Ea quam potero breuißimè perstringam. Ambarum optimum, Nalediua insula generat. Circa Cōmorinense promontorium, Ambri fragmentum inuentum est, trium ferè millium pondo. Inuenitur, sed raro, in Timoia & Brasilia. Aloe plurima, in Cambaia & Bengala, sed laudatißima, in Zacotora. Agallochum, siue lignū Aloes legitimum tantum ex India deportatur. cortice, non cute, vestitur. Asa fœtida cibus & medicamentum Iusculis, et oleribus, eam commiscent, confricato primū ex ea, lebete. Frequens in Mandoua, Chitora & Delia. Beniu, gummi genus est, ignotum Græcis, Latinis, & Iudæis. Vulnerantur arbores vt maiori quantitate effluat. Duplex eius genus nigrius in Iaoa & Zamatra, repperitur. Thus in Arabia tantum nascitur. cuius apud Indos Medicos, vsus frequentißimus in China & regionibus Malacæ vicinis. Myrrha plurima, ex Arabia, & Abyßina Aethiopiæ. Lacca in regione Peguæ prouenit. Magnæ eam formicæ, in terræ viscerib. alibiq. natæ. in vastæ cuiusdam arboris folijs, prunum referentes minutis surculis & ramulis, apum more, elaborant. materiam ex ipsa arbore,

bore, exsugentes. hi deinde rami reuulsi, in vmbra siccantur donec decidant ramuli. Lacca verò tanquam in subulos concreta, manet. interdum, ligni fragmenta inhærent. Sincerior tamen, eorum expers est: Cancamum gummi genus: ex Guinea vehitur, myrrhæ quasi simile. decidit ex proceris arboribus, quæ Myrti habent folia. Vnum est album: aliud, subnigrum, Caphura; gummi est, quod in ligni meditullium cadens, deinde extrahitur, aut per rimas exsudat: primum, candidum: sineque vllis rubentibus, aut nigricantibus maculis: Nascitur, in Burneo, Bairroso, Zamatra, & Pacema. Duorum est generum: Vnum, quod e Burneo aduehitur: Europæ, propter maximum sui pretium, hactenus incognitum. Alterum, è China: hoc in orbiculares panes coactum, ad nos aduehitur. Soli Græcorum Aetio, notum aiunt. Cate, siue Lycium: dentibus relaxandis familiare est Indis. Arbor, vnde extrahitur, fraxino similis magnitudine, folio minuto Ericæ simillimo, perpetuo virente. vnde: lignum, vulgo Semperuiuum adpellatur. Eius frequens vsus, cum Betre: in masticatorijs. Plurimum nascitur, in Cambayæ vrbibus, Bazaima, Manora, & Damana, & in Goæ Continenti. Mannæ tria genera ex Vzbequaa deportantur. Tutia: ex Quirino: in Persiæ regione Ormuzio finitima: fit, & conflatur, e cineribus arboris cuiusdam, nomine Goan; istic nascentis. Cuminum ijsdem locis, laudatissimum totius Persiæ nascitur. Ebur, ossa sunt elephanti. Canella, siue Cinnamomum: cuius, duo tantum genera. alterum, in Zeilana, alterum, in Iaoa, & Malauare, nascitur. In America, nulla: in China quoque nulla, producitur. Sandalum, Rubrum, in India citra Gangem: Album, & Pallidum, vltra Gangem: & in Timora, insula portuosa: nascitur

sci-

ſcitur. Indi eo contuſo mortarijs lapideis, & aqua macerato ad æſtus tollendos, & odorem conciliandum corpus totum inungunt. Aduehitur vtrumque Malaca, Luſitanorum nauibus in maxima totius Indiæ Emporia nimirum Cochimenſe, & Goenſe. Indeq; in Malauarim, Canaram, Bengalam, Decamam & Guzaraten. Perijt enim Luſitanorum bellis, Calecutium proximis ſuperioribus annis, florentiſsimum Indiæ totius Emporium. In exteras regiones importata Sandali arbor, etiam creſcit. Nam Andanagere, regni Decamæ primaria vrbe creſcit, & in Regis Nizamoxæ hortis, ampliſsimis. qui omnium peregrinarum arborum etiam noſtratium, quæ fructiferæ ſunt genere ſunt excultiſsimi. Betre Indi ſuauioris halitus gratia, cum alijs mixtum potentiores maſticant. Idemque faciunt plebei cum potentioribus locuturi. Vel, qui eo carent manum ori adponunt, ne eos halitu offendant. Os enim non habere odoratum ſummæ apud eos eſt inciuilitatis. Mulieres quoque, viris congreſſuræ illud Betre maſticant laſciuiæ maximum id eſſe illectamentum, arbitrantes. Sed ab eius eſu abſtinent, cùm defunctos propinquos lugẽt. Macis arbor, in inſula Banda prouenit myriſticamq; nucem, Macim, profert. Garyophyllum, in Maluccis inſulis quinque ſolis, quarum Gilolo primaria eſt, naſcitur. Colliguntur Garyophilli à die XVII. Calendas Octobris, in Ianuarium vſque, & Februarium violenta flagellatione, ſummis arboribus excuſsi & per triduũ in ſolo mundato, ad ſolem ſiccati. Piper copioſè in Malauari prouenit. maritima regio eſt quæ à Gomorino promontorio, Cananorem vſque pertingit. Naſcitur & in inſulis, Iauæ vicinis, & Sunda, & Luda. Piper longum, in Bengala regione quingentis milliaribus à Malauari diſsita,

prouenit. vbi & candidum, & nigrum, gignitur. Album, rarum est: procerumque mensis inferri solet. Fausel, plurimum iu Malauari crescit. In Guzarate & Decamæ locis dumtaxat maritimis, neque copiosè, sed laudatum, nascitur. optimum, in Mombaima insula. plurimum in Zeilana, sed candidum. Tamarindi medicamentum est notum: optimi in Cambaiete & Guzarate proueniunt. Anacardium copiosum in Cananore, Calecutio, Cambaia, & Decama. Calamus Aromaticus, per vniuersam Indiam seritur in qua tantum crescit. plurimus, in Guzarate, & Balaguate. In Goa quoque, sed paucus, gignitur. Nardus in Mandoua & Chitora, prouincijs Deliæ, Bengalæ & Decamæ vicinis iuxta Gangem nascitur. Costum circa Guzaraten, in Mandoua & Chitora plurimus Malaccæ vsus est. Turbit in Cambaiete, Surrateque, Dio insula, & Bazaimo, vicinisque locis, procreatur. Rhabarbarum omne, in Chinarum prouincia nascitur. China, radix, oritur in vastissima Chinarum regione, quæ Tartariam spectat. Veneream quidem luem, quæ Chinam & Iaponiam, aliasque Indiæ Prouincias, longè lateque peruagatur mirificè curat. Adeo: vt, postquam eius vsus, per Indiam increbuit: id quòd post annum Christi millesimum, quingentesimum, trigesimum quintum contigit: Guaiacanum lignum tamquam Hispanus quispiam helluones Indos, nimiam inedia enecans vilescere cœperit, vel potius omnino profligari. Galanga minor, è China: maior & deterior, ex Iaua insula ad nos aduehitur. Gingiber semine, aut radice satum, in omnibus Indiæ nobis notæ locis, gignitur. optimum est, Malauaricum: idemque frequentissimum, Arabibus & Persis expetitum. secundum locum obtinet id, quòd in Bengala

rep-

repperitur. tertium quòd in Dabulo & Bazaimo, omniq́ue ea ora maritima. Sapphiri genus vtrumque, aqueum & obscurum inuenitur in Calecutio, Cananore, & Bisnagua praestantiores ex Zeilana laudatißimi, ex Pegua adferuntur. Hyachintus, & Granatus, nascuntur in Calecutio, & Cananore. Granatos praebet Cambaia, & Balaguate. Oculus Catti ex Zeilana, laudatißimus in Pegua nonnulli. multò pluris apud Indos quàm Lusitanos, fit. Lineus pannus, ita ad lapidem hunc compressus, vt gemmae meditullium siue oculum tangat nullo igni vri potest. Coru, herba Malauarica dicitur quòd Malauares eam, primi omnium, esse praesentißimum dysenteriae remedium docuerunt. Mangas fructus omnes Europae fructus, suauitate superat. optimus, in Ormuzio producitur. Secũdus ab hoc, in Guzarate. tertius, in Balaguate. Arbor Mãgas, bis quotannis fructum fert. Cidonia Bengala in Bengala enim vicinisq́ regionibus prouenit arbor est oleae magnitudine. Fructus aduersus alui profluuia vtilis. Carambolus fructus in Goa, minoris oui Gallinacei magnitudine in quattuor partes dissectus, nascitur palato gratißimus, saccaro conditus. Brindones fructus eo, tinctores vtuntur. cortex eius seruatur, aceto conficiendo. Datura planta in India citeriore frequens. in Malauare nascitur. Eius florem, aut semen fures in eorum cibum iniiciunt quos depraedari volunt. Eo sumpto mente alienantur. eoq́ soluuntur in risum: & magna libertate id sibi, quòd illis libitum est, praedari sinunt. Bangue, planta cannabi similis aptißima somno conciliando. Sed & Muscum gignit India, Cardamomum maius, & Laserpitium. Margaritarum autem, gemmarumq́, & vnionum ple-

na est. Adamantes habet, carbunculos, pyropos & quos adpellant topazios, berillos, chrysoprasos. Auri etiam fodinis & argenti non caret. Quamobrem: à Poetis, sæpè Diues adpellatur. Mirum sanè, vel miraculo potius simi- 8
le, posteritati videbitur: eo vsque hominum nostrorum industriam, ac labores, penetrare potuisse: vt hasce duas nauigationes Orientis & Occidentis, inuenerint. Sed quid non audet, vir magnanimus? Nonne enim Magallanus natione Lusitanus non prius ab Europæis tentata nauigatione fretum, quod ab eo nunc Magallanicum adpellant quinquagesimo secundo latitudinis gradu, ad Austrum, aperuit? Nonne, per inferius hemisphærium, immenso cæli marisqúe tractu superato sub Orientem Solem ad Moluccas peruenit? Nonne vna, ex eius classe nauis, Victoria nomine eo in insula Mutama cæso in bello, digressa: memorabili ad omnem posteritatem facinore reliquum itineris, per superum hemisphærium Indiæ, Africæq. oras præteruecta. tertio ab discessu anno Sebastiano Cano Nauarcho incolumis in Hispaniam peruenit? Ergo vniuersum Orbem hæc nauis, circuiuit & nunc illorum, nunc istorum Antipodum prouincias, adtigit. Quamobrem, eius nauis relliquiæ Hispali memoriæ caussa iure meritoqúe posteritati reseruantur. Præterea historiæ produnt Va- 9
scum Nonium Valboam in Oceano instituta ad Meridiem noua nauigatione id mare detexisse, quòd vulgo Surum nominant. Ex altissimo conspectum monte, socijs id ostendit, eiusqúe possessionem, Hispaniarum Regis nomine adhibitis ex solenni more testibus, & notario cepit. posteaqúe paullo, Margaritarum insulam repperit. At
10 ne omnis, vnis Hispanis, Oceani maris gloria, totaq; concederetur Britanni, Septentriones, noua in Moscouiã naui-

uiga-

uigatione, ab hinc annis viginti plus minus, illustrarunt. Nam bellis Sueticis à Moscouitarum, Naruicoqúe Liuoniæ, exclusi commercio: iter ad illos Oceano hinc Noruegiæ, Finmarchiæ, Lappiæ, Scricfinniæ, Biarmiæqúe: illinc Groenlandiæ littora, præteruecti vltra septuagesimum latitudinis Aquilonaris gradum sibi patefaciunt. Quam nauigationem Belgæ postea non sine tamen, cum iisdem Britannis, velitatione sunt secuti. Eo vehunt argenti veteris fragmenta, lineasqúe vestes prope detritas omnisqúe generis minutiores merces, ad vsum cultumqúe corporis hominum vtriusque sexus veluti lintea & byssea cingula, periscelides, crumenas, cultros & id genus sexcenta. A Moschis autem, pelles omnis generis pretiosas adferunt, & salmones salitos, fumoqúe duratos. Qui enim eas prouincias frequentant piscatores propè omnes sunt. Soluunt Belgæ ex Batauis circiter Idus Martias vt ante Solstitium æstiuum eo naues adpellant. Moschi enim in littore Boreali sedes non figunt sed circa æstatem eo, piscationis, & commercij gratia, tantum se conferunt postea, aduentante hieme, domum reuertuntur. eoqúe nomine, mercatores in Continentem ad eos commeant. Nec illic, vltra septem aut octo hebdomadas, hærent: ne, ab asperi-
11 tate ingruentis hiemis obruantur. Fertur, Enchusana quædam, nauis hac via, Sarmatiæ, Asiaticæ, & Tartariæ, littora mercatorum quorumdam sumptu, diligenter explorare. Denique ne quid intactum relinquam Bataui quidam; Carolo Quincto contra Gallos bellum gerente, ne in Gallorum manus inciderent ex Canarijs insulis, cursu ad Boream flexo per Orcades & Hebudes indeq; per Oceanum Germanicum: Sebastiano Bolmano, Schiedamensi Batauo, Nauarcho in Zelandiæ Veriensem por-

tum maxima commeatus inopia pressi peruenêre. Sed 12
ad Lusitanos, à quibus sum longè digressus, redeo. Itaque
Lusitani, cognitis tot ac tantis illis Indiæ opibus: nihil potius habuêre quàm vt, portubus, vrbibus, ac locis suis nauigationi quo eam securam redderent oportunis quā primum potirentur. In eamq; rem omnes sedulo neruos contenderunt. Oppidis ac locis ergo, quæ cepissent, præsidia statim, & præcipuis etiam arces, veluti Cambaiæ vrbi, imposuêre à qua Turcam, eam expugnare conantem, reppulerunt. Calecutij & in Aurea Chersoneso, quàm Malacam vulgo nominant multa Indiæ commercia sunt frequentissima. In hanc autem Chersonesum ex insulis Moluccis non procul dissitis Aromata importantur. In ijs enim Insulis nascuntur. Quæ igitur oppida, portus, ac loca, Lusitani cepêre: ea præsidijs, & opere, diligenter munierunt. Cum vicinis verò Regibus ac principibus quos in ijs regionibus ipsi opibus & potentia præstare cognouerant: amicitiæ, ac pacis, & commerciorum fœdera iunxerunt, His artibus bello quæsita, retinent. tum quòd legum, quas victis dedêre Magistratuumqúe, ac tributorum vinculis: nec non, constituta, qua licuit vbiq;, Christiana Religione ea quoque sibi confirmarunt. Hispa- 13
ni cùm publici etiam commodi sui non immemores ex Moluccis insulis, in Auream Chersonesum tot opes efferri, tot Aromata aduehi cognouissent: omni studio sibi contendendum putauerunt vt noua reperta via, in eas ferri possent. Quam Magallanus, Caroli Quincti iussu explorauit. Quæ res, cùm dissidiorum inter Reges caussam præbuisset: & vtriusque clientes earum ius ad suas partes reuocarent coorta fuit disputatio: vtri nimirum diuisionis Orbis iure Alexandri Sexti Summi Pontificis decre-

to sancitæ deberentur. Quoniam enim duabus hisce, Hispani in Orbem nouum, & Lusitani in Indiam, detectis nauigationibus fiebat: vt, vterque, vlterius progrediendi cupidus alias porrò Insulas, & regiones indagaret: nauium præfecti, ipsiqúe adeo classium duces, in eam cogitationem & expeditionem, acriter incitabantur. Inuentorem quippe gloria comitabatur, idoneus ad audendum omnia stimulus. Ad hæc adcedebat Regis fauor, & beneuolentia præmijqúe magni certa spes. Quare contemptis periculis vniuersis, eo quisque labores suos conferebat: vt Regi suo, recens repertis terris, aliquam prius incognitam aperiret. Sic eueniebat vt omnia vtrique perlustrarent. Hinc verò periculum prævidebant, fore: ne, dum tanto hæc studij ardore procurarentur Hispanus Lusitani, & Lusitanus Hispani, nauigationes institutas, impediret. Ergo: locum aliquando controuersiis & inter amicos Reges, eorumqúe clientes, bellorum aut odiorum certè occasiones præberi. Ne hoc adcideret, duo hi Reges sibi magnopere cauendum ducebant. Tandem: ex ea, quàm dixi, auctoritate Alexandri Sexti, Maximi Pontificis vniuersum Orbem in duas
14. æquales partes facto vtriusque ab insulis Hesperidum initio diuiserunt. Quæ Insulæ Capitis Viridis ex opposito eius nominis in Africa promontorio dicuntur. Ducta igitur ab Arctico est linea. quæ per Fortunatas quas hodie Canarias vocant & Antarcticum permeans, in eodem demum Arctico fixa maneret. Ergo quidquid, ab Hesperidibus recta in Orientē nauigantibus. Lusitanis incognitæ terræ ad cētum octoginta gradus detegeretur, id omne ijs cederet: quidquid autem in Occidētem ad totidem gradus

Hiſpanis. Quamobrem: Hiſpani, curſum in Occidentem,
ad nouum Orbem nauigantes his pactis adſtricti tenuê-
re. Luſitani autem: per Meridiem, & Heſperidum litto-
ra, & Aequatorem, Tropicumq́; Capricorni, tranſeun-
tes demum per Arabicum & Perſicum mare ad Indiæ
littora citra Gangem vbi Calecutium, celeberrimum In
diæ totius Emporium, deferuntur. Inde Taprobanam &
in Auream Cherſoneſum. tandem ad Sinas & Iaponios
vſque, extremos Orientis populos. Totus autem ille Conti
nentis Aſiæ tractus, qui vltra Indum, ad Auſtrum & Or-
tum, Indico et Eoo mari ad Septem Triones Tartaria, de
finitur: Indorum Sinarumq́; regionibus conſtat. India 15
vniuerſa quæ Indo flumine, Tauri iugis, Sinis, & Ocea-
no circumſcripta, Gange interlabente, veteribus duplex
fuit: duabus peninſulis ad Meridiem longè in mare pro-
currens tres ampliſsimos Sinus efficit, frequentibus por-
tubus & oppidis illuſtres. Nunc in multos principatus &
regna armorum & mercaturæ ſtudijs clariſsima diuidi-
tur. In ea, quæ ad Occaſum eſt, peninſula Cambaicum,
Delium, Decamenſe, Biſnagarenſe, & Narſingenſe re-
gna ſunt Decami Rex eſt potentiſsimus. Qui nunc regno
potitur, Nizamoxa nomine, præter mediocrem doctri-
nam, qua præſtat, ſemper apud ſe Medicos eruditos alit
magnis ſtipendijs, tum Perſas, tum Turcas. Illud in Indis
harum regionum pleriſque, eſt memorabile tenuiores
Regibus ſuis, munerum loco, roſas noſtrates offerre ſolere
quib. eorumdẽ Regũ cubicula inſternantur: Biſnageroq.
Regi quotannis ex odoribus & floribus tributa, ad quin-
que propè millium Hiſpanicorum nummorum aureorũ,
ſummam, ſolui. Sunt in eadem peninſula, ex Calecutij
interitu duo, proxima Patrum memoria, nata Emporia,
longè

longè celeberrima: Goanum, & Cochimense. Illud tamē, quàm hoc frequentius efficit, totius per Indiam Lusitanorum imperij administrator, qui Prorege firmas ibidem sedes habet. Vrbs Goa, varijs hominum generibus abundat. Amplißimum hic Collegium, Societas IESV. Ioannis Tertij Lusitaniæ Regis beneficio egregiè locupletatum: poßidet. In quo, vltra sexcentos diuersißimarum gentium pueros, ad pietatem & litteras diligenter informari proditur: nimirum: Brachimanas, Persas, Arabes, Aethiopes, Cafies, Canarios, Guzarates, Dacanios, Malauares, Bengalanos, Canaræos, Peguos, Patanes, Chingalas, Iauenses, Malaios, Manācabos, Macazaios, Maluccos, Sionios, Mauros, Sinas: cęterosque id genus. Et ex hac demum schola: quæ Theologiæ, bonarumque litterarum studijs floret, in omnes Orientis prouincias, domum quisque suam mittuntur. Adeò: vt hoc Collegium totius in India Christianæ Religionis, et Reipublicæ seminariū, non imme-
16 rito dici poßit. Sed: præter Goanū hoc collegiū, alia quoq; collegia eadē Societas fundauit. Itaq; hactenus in Oriētis India, Septem numerantur. Goanū videlicet, quo de agitur: Cochinense, Bazainense, Salsettanum, Malacense, et Iapponiorum Bungense. Residentias autem, quas Socij nominant: tredecim sunt. Cherana, Sancti Thomæ, Damanensis, Tannensis, Bandoranensis, Caulana, Trauançori, Commorinensis, Manarinensis, Sinensis, Aethiopica, Ambrinensis, & Sanctæ Trinitatis. His addantur Iapponensis: Veluti: Meacensis, Emurensis, & aliæ quædam. Alterius verò peninsulæ regna sunt hæc: Vermanum, Auanum, Peguanum, Sianense, & Malacense. Quod postremum, eiusdem nominis vrbem primariam; Emporio simul vlterioris Indiæ frequentißimo, & Societatis Collegio cele-

brem, habet. In intimo, medij Sinus Indici, recessu, qua Ganges fluit, sunt Orixa, Bengala, & Mandao, ditiones nobilissimæ. Ad ortum, Camboia, & Campa. Flumina, 17
totius Indiæ maxima, sunt; Indus, & Ganges. Gangem fluuium, Indi, sanctum existimant. ita vt, morituri regni Bengalæ indigenæ et incolæ, hoc flumine mergi se iubeant. Sed pedibus dumtaxat. Sunt autem in eo flumine certa Idolorum delubra, ad quorum cultum cateruatim confluunt mercatores è Guzaratis, et Decanæ regni incolis; magnaqúe donaria eo inferunt. Indiæ, innumerabilis pro- 18
pemodum Insularum numerus, adiacet: Clarissimæ sunt Zeilanda siue Zeilana: & quæ nunc Samatra; Veteribus Taprobana; dicitur. tum Iaua duplex, Maior, & Minor. Quarum pleræque Lusitanis parent· aut cum eis pacem & amicitiam conseruant. Zeilana insula· octoginta milliaria Lusitanica continet in circuitu. in longitudinem ad triginta protenditur. Sita est è regione Promontorij Comorimi. Populosaqúe est admodum· tametsi, magna ex parte montosa. Eius incolæ nominantur Chingalæ. Vberrima totius Orbis, laudatissimaqúe. Nucum Myristicarum feracissima. Garyophyllos, piperqúe gignit. Omnis item generis gemmas, præter adamantes, habet. Margaritarum, auri, argenti, magna copia. Siluæ, omnis generis auibus scatent. pauonibus, gallinis, palumbis varij generis. multoq́; venatu· ceruis & apris. Delicatissimi istic fructus· tametsi sponte nascentes. ficus, vuæ· aurea mala, suauitate, reliqua totius Orbis superant. Ligno & ferro abundat. Multa palmarum genera· optimiq́;, vti dixi, Elephantes. Quæ de Indiæ Regibus auditu iucunda referri, 19
posceret hic locus· ne longior sim prætereo. Multa de eius situ, populis, legibus & moribus, Strabo. De Simijs hoc ex

eo addam: infinitos in India, præsertim in silua ad Emodios montes, inueniri, maximis canibus maiores: præter faciem, quæ nigra est, albos esse totos. caudis, vtpote duorum cubitorum, longißimis. Hoc animal, non minus, quàm Elephantes, ad humanum ingenium & captum adcedere. Cùm enim exercitum Alexandri vidissent: ipsos etiam in collibus quibusdam ordines instruxisse. Milites, exercitum hostilem putasse, & in eos contendisse. re tandem per Taxilum comperta: cessasse. Ergo cùm omnia, quæ fieri videant, imitentur, & in arbores fugiant, ijsq́; insideant: venatores catinum aquæ plenum in conspectum ponere, oculosq́; ex ea sibi abluere, postea pro aqua, posito visco, discedere: & ijs eminus insidiari. Vbi animal ex arbore descenderit, & sese visco illiuerit, & conniuenti palpebræ cohæserint: viuos capi. Vel, venatores, culleos quosdam in braccæ modum induere. abire, persimilibus ibi relictis, interius villosis, & visco illitis, & simias, se his induentes, facilè capi. Tygres, apud Prasios, duplo etiam maiores leone gigni, scribit. tum serpentes duorum cubitorum, cum membraneis, vti vespertiliones, alis, & per noctem volare. Scorpios denique volucres, ingentes. Validißimosq́; molossos, qui Leonem quoque, Taurumq́; detineant. Viperæ quædam ibidem, sedecim cubitorum reperiuntur. Animalia: quæ apud nos mansueta sunt, apud illos sunt fera. Arundo quædam nascitur, vlnarum triginta longitudine. Lapides Indiæ pretiosos: crystallum, Carbunculos varij
20 *generis, & margaritas, gignit. Sapientiæ apud Indos opinio penes eos est, quos Philosophos adpellamus: Philosophorum autem illis esse præcipui memorantur: Baneanes, & Bramanes. Baneanes, tametsi nunc potius Negotiatores, quàm Philosophi nominandi veniant,*

sunt

sunt sectis inter se diuisi. In eo tamen religione quadam omnes conueniunt: vt rem anima præditam neq. occidãt, nedum occisa vescantur. Hoc præceptum tam strictè obseruant, vt plerunq; captas aues redimant, quas deinde pristinæ libertati restituant. Neque napis, allijs, pulmentis rubro colore infectis, neque vino aut aceto, neq; Nimpa, neque Ortaqua, potionis generibus vtuntur. Intenti longis ieiunijs se macerant, nocte tantũ modo sumentes pauxillum saccari cum lactis, aut aquæ potu. Superstitiosiores interdum cibo viginti diebus abstinent. Formicis & auibus aquam bibendam præbent, saccaro dulcatam. Quin imò ex eorum instituto, nosocomium auium est in Cambaiete, in quo omnis generis aues curantur, quæ sanitati restitutæ dimittuntur liberæ. Hæc est apud illos eleemosyna. Morituri, solent nonnulli certam facultatum portionem testamento legare, viris quibusdam, qui per solitudinem vagentur, & aquam peregrinis, & iter facientibus dent. Eodem vestium genere, quo Gymnosophistæ vsi fuisse perhibentur, amiciuntur: & eos, animarũ transmigrationem
in alia atque alia corpora, credere rumor est. Brachma- 21
nes similem cum Baneanibus de hac animarũ transmigratione opinionem traduntur sequi. Degunt in Balaguate, Cambaia & Malauare, Cibum non adtingunt, nisi primùm loti toto corpore. Habentur in maiore veneratione, quàm Baneanes. Ex his enim Scribæ Regibus deliguntur, & Negotiorum procuratores, tum Quæstores & Legati. Hi tamen oẽs, & qui in maritimis locis, quæ Cuncama dicuntur, habitant, omni carniũ genere, excepta vaccina et porcina domestica, vescũtur. Animas vti Pythagorei, mortuis corporib. in alia corpora, quemadmodũ dixi, transmigrare, credũt. aliaq. multa ridicula. Libros quosdã et Pro

phe-

phetas habent, quibus superstitionem suam (sunt enim Indicorum sacrorum Antistites) stabiliunt. Curam phanorum gerunt, quæ Idolis sunt dedicata. Aedes, quas cum Idolis inhabitant, Pagodes appellantur. Vaccas adorant, easque non mactandas docent. Deum opinantur esse nigrum, hunc colorem, qui familiaris ipsis est, pulcherrimum arbitrantes. Hinc etiam vt plurimùm ipsorum idola nigrore sunt horrida, impuroque oleo perfusa, visu verò adeo fœda, vt vel solus eorum adspectus intuenti terrorem incutiat. Compluribus è plebe, idola admodum esse edacia, persuadent: ideoque pecuniam ipsis, & varia esculentorum genera adferenda, persuadent. Hoc nimirum commento, sibi suisque, victum largè procurant. Hinc bis cottidie, nimis credulum vulgus, per domesticos nummũ dijs offert. Illi verò, furiosorum more, saltantes sistratiq. epulantur. Tunc idola cibum capere, miseris persuadentes. & ne quid sibi suisue desit, idola vehementer esse irata, populo denunciant, quod imperata non fiant: & nisi deos placet muneribus, fore confirmant, vt aut occidantur ab ijs, aut calamitatib. afficiãtur; aut in ipsorum ædes immittantur dæmonia. His eos technis in errore metuq. detinent. Quod quidem interdum etiam eorũ aliqui non dissimulant, sed egestate se purgare conantur: quod præter saxea ista idola, nihil in bonis habeant. Amaracũ herbam magna superstitione, & ceremonijs, pro numine venerantur. Quamuis interdum inter eos aliqui reperiantur, præter cetera, Astrologiæ peritissimi, & in magnis dignitatibus constituti: pleriq; tamen plus malitiæ, quàm litterarum habent. Polygamiam naturæ lege prohibitam, agnoscunt. Præcepta quoq. diuina illa decem, & accuratam singulorum interpretationem, litterarum monumen

tis

*tis sibi traditam, callent. Quibus libris illud etiam quasi vaticinium contineri fatentur: fore tandem aliquando, vt omnes vni tantummodo legi pareant. Quos in disciplinam suam admittunt; eos sanctè polliceri compellunt · se mysteria, quæ sunt audituri · nemini vnquam hominumedituros. Inter hæc autem mysteria, illud etiam numerant · nimirum, ne vnquam profiteantur, adorandum esse creatorem cæli & terræ, qui in cælis est · sed Idola potius, quæ Dæmones esse norunt. Linguam peregrinam, vti Latinam nostri · Magiam etiam & incantationes, in scholis docent. Dies Dominicos, qui Doctores ex illis sunt, religiosissimè venerantur: in quibus nihil aliud, quàm hanc Orationem frequenter pronuntiant: Adoro te Deus, cum tua gratia, & auxilio, in æternum. Ingenio perquàm acuto sunt. Capillos à pueritia summa cura nutriunt, & funiculum triplicem · insigne id sectæ est · magna cum superstitione, è collo gerunt. E Christianorum, Ecclesiasticorum præsertim, manibus, cibum accipere · sacrilegio simile ducunt. Fuerunt hi Brachmanes antiquitus Satrapæ · & Indicæ regionis Domini. Videntur autem 22
hæ duæ Philosophorum sectæ ab antiquis Indorum Gymnosophistis, quorum etiam duo genera fuerunt, originem traxisse. Brachmanes ex generis successione, sapientiam, velut hæreditariam sectabantur. Hi præstabant, quòd eorum decreta magis essent consentanea. Germanes alterum eorum genus · electione ad Philosophiæ professionem adsumebantur. Eorum honoratissimi, Hyoboli, quòd in siluis, Indiæque solitudinibus sub diuo agerent, adpellati. Solis frondibus & siluestribus frugibus viuebant · ab omni carne abstinebant. Cùm igitur optima domus ea sit, quæ non magno adparatu, sed minimo quidem indiget: tenui*

victu

victu contenti, miraculo fuêre. Nudis incedentibus, vestis fuit, arborum cortex: vel Diodoro, lineum è mollibus filis ac pellibus indumentum. Id verò nec igne comburebatur, nec aquis expurgabatur: sed vbi sordidum, maculisque plenum erat, in flammam proiectum, planè candidum postmodum reddebatur. Vini & Veneris, coniugijque, nisi post annos septẽ & triginta in eo vitæ genere insumptos, expertes erant. De Republica cum Regibus: deque diuinis, Sacrisque rebus disputabant: deque sideribus, quæ diligenter obseruabant. Et de ceteris, quæ ad naturam perscrutandam pertinent. Eoque ab ijs colebantur. Ab omnibus enim voluptatibus, quibus hominum vita corrumpitur, abstinebant. Quapropter maxima erat apud omnes virtutis eorum auctoritas. Porrò: tanta continentia præstabant: vt Solẽ ab exortu ad occassum, stantes & immobilibus oculis, contuerentur: & feruentibus arenis ipsi, toto die alternis pedibus insisterent. E contrario verò, Caucasi niues, hiemalemque vim sine dolore perferebant: cumque ad flammas se adplicuissent: sine gemitu, vt Cicero ait, adurebantur. Corpora ergo sic ad laborem exercebant: quo mentes confirmarent suas, quibus motus omnes sedarent, & bona per ipsos omnibus consulendi publicè priuatimq; vera facultas præsto esset. Itaque omnis eorum Philosophia eò tantum spectabat: vt benè viuendo, benè quoq; morerentur. Ad eos his rebus claros, Apollonium illum Thyaneum Pythagoreum, profectum fuisse, Hieronymus ex Philostrato testatur. quo nimirum Iarcham in throno, inquit, sedentem aureo, & de Tantali fonte potantem, inter paucos discipulos de natura, et motib. siderũ ac dierum cursu docentem audiret. In Aethiopiã deniq; perrexisse, quo Gymnosophistas, & celeberrimã Solis mensam,

ſam, inquit, videret in ſabulo. Præcipuè enim Solis numini maieſtatiq́ue deuoti conſecratiq́ue Brachmanes erant. His intenti Philoſophiæ ſtudijs, Alexandrum, cùm ad eos in Indiam expeditione penetraſſet, acriter increparunt: quòd cùm mortalis eſſet, mortali tamen ſorte non contentus, vniuerſum Orientem latrocinijs infeſtaret. Alij inter 23
hos Germanes extitêre, qui, tanquam Medici, circa corpus hominis ſuam philoſophiam exercerent. Hi, non ſub diuo degebant. oriza ijs, & farina cibus, per cibos medicinam faciebant: ex medicamentis vnctiones præferebant & cataplaſmata. In laboribus attamen, veluti Hyoboli, tolerantiæ conſtantiam præſtabãt, adeò, vt cottidie in geſtu immoti perſeuerarent. Alij Germanes fuêre diuinatores
& incantatores. Hi rituum, & eorum, quæ de defunctis 24
vita feruntur, peritia valuêre: perq́; vicos & vrbes errabant: ea, quæ de inferis commemorantur, didicerant: quæ videlicet ad pietatem ſanctimoniamq́; ſpectant. Oppoſitum omnibus hiſce Gymnoſophiſtis Philoſophorum id genus fuit, quos Premnas appellarunt. Contentioſi erant iſti, totiq́ue in reprehendendo poſiti. Brachmanes, quòd phyſiologiæ & Aſtronomiæ ſtudijs incumberent, tanquam ſtolidos, deriſêre. Horum alios Strabo Montanos, alios Gymnetas, alios Ciuiles ac Domeſticos nominari, ſcribit. Non deſunt, qui has omnes Gymnoſophiſtarum ſectas, à Iudæis initia hauſiſſe ſua, probent ex ea præſertim doctrinæ parte, quàm Cabalam adpellant. Nam nihil aliud eſt ea, quã vera philoſophiæ diſciplina. Admodũ enim artificioſè, per ſymbola quædam, terrenis rebus omnibus poſthabitis, ſemotaq́ue rerum materia, formam docet è forma decerpere, quouſque ad primam vniformem, quam dicunt, & informem materiam, peruentum deſcenſumq́;
ſit.

fit. Itaque quaecumque vel ex Persis Magi; è Babylonijs & Assyrijs Chaldaei vel ex Indis Gymnosophistae & è Gallis Druidae, & qui Semnothei dicuntur, inuenerunt: ea ipsi à Iudaeis: nam primi omnium Philosophi fuerunt & Aegyptus Iudaeos Prophetas illos, aliquamdiu, nostros inquã illos, habuit adcepere. Pythagoras autem, & Plato, mutato Cabalae, in Philosophiam, nomine, ab illis non à Graecis vel Romanis, adcepta Graecè suis hominibus exposuerunt. Nam certè, non alius Cabalae perito scopus proponitur; quàm vt hominum animos in Deos caelumq; referat: hoc est, ad perfectam minimèque fictam beatitudinem promoueat: Eodem quoque spectauit Pythagoras, primus apud Italos Philosophiae parens. Idem porrò Cabalae, Pythagorae; Platonisque hoc docendi modus fuit: parque & similis qua quis ad eius rei cognitionem, & mysteria deduceretur exercitatio. per symbola scilicet, atque notas per prouerbia, & paroemias, per numeros & figuras, per litteras; syllabas, & verba. Ad hunc modum Pythagoras Y, littera, Iuuentutis symbolum exhibet. Theta, mortis index est. T autem litterae figura, Christi Crux ostenditur. Vnde Ezechiel, signa T, in fronte gementium & dolentium. Et Christus denique, se principium & finem esse docens & in se initij decursum ad finem, & finis recursum ad initium: Ego, inquit, sum A & Ω. Sed & Iustinus, Philosophus & Martyr, X litterae forma, sacrae Christi Crucis mysterium contineri, monet. Platonem aduocat in testem, & in Timaeo, de Dei filio differentem, scribere Deum in Mundo filium suum instar X. litterae posuisse. A. quoque litteram, Cicero, salutarem, quod absoluendi: C. infaustam Rei quod condemnandi nota foret, adpellat. Primam quoque Iliadis, nominis Μῆνιν, syllabam, signum & notam es-

ſe aiunt, quot numero ſint omnes Homeri libri. Id quod et Appion Grammaticus Alexandrinus, à Tiberio Auguſto, Mundi Cymbalum dictus, obſeruaſſe legitur. Sic in nomine Iehouah, Theologi nonnulli philoſophantur: denarium ſenarium & duplicem quinarium, includi. quibus numeris infinitam & admirabilem diuinarum virtutum copiam indicari volunt. Ioannes in Apocalypſi, nomen Antichriſti numeris innuens· Hic ſapientia eſt, inquit: qui habet intellectum, computet numerum beſtiæ. Numerus enim hominis eſt, inquit, & numerus eius ſexcenti, ſexaginta ſex· Seruatoris verò noſtri nomen cognomentumqúe, Sibyllæ duobus, Oraculorum libro primo, locis: per numeros & litteras adumbrauit. Altero quidem, clarè ſatis, ΙΗΣΟΥΣ· altero, ſed obſcurius, ΘΕΟΣ ΣΩΤΥΡ· Numerorum tantum ſummæ, in hoc, non ſine myſterio, quinarius deeſt. Hic; diſpoſitis quattuor in quadratam formam vnitatibus, & monale in centro, Crucis typum ob oculos ponit. Verbum, Candidi, in Cabala, bonum notat. Atri verò, malum. Huiuſmodi rebus ac notis myſteria ſua vulgo cælare, Religionis præſertim ſacra, Aegyptij ſolebant. Id quòd earum notarum relliquiæ in Obeliſcis, qui Romæ ſuperſunt, apertè teſtantur. Philoſophi igitur, ne paſſim diſciplinam ſuam omnibus exponerent: quæ de natura, ceterisq; Philoſophiæ partibus, perſcripſerunt· ea fabulis & integumentis, inuolucrisq; quibuſdam pulcherrimarum rerum ſcientiam, multo labore parandam eſſe, vt charior eſſet, exiſtimantes· obſcurarunt. Id quòd in more poſitum Brachmanis, & Baneanibus· quos in India Iudæos fuiſſe, nonnulli referunt· planè fuit. Quam ob rem Græcos Philoſophos, cum ijs, vt, vnde eorum decreta fluxerint, aperiretur· comparari oportuit. Iam de Sinarum 27.

re-

regno videamus. Id, ad Occasum Indiæ contiguum in tredecim prouincias & diœceses distributum dicitur quarum singulæ suam Metropolim habent. Ex his, Canton, vrbs non procul à mari sita, omnium minima esse fertur quantumuis, Olysipponem, incolarum frequentia, longè superet. Aedificia habet commoda mœnibus cincta firmis admodum. Viæ, ne furibus ac maleficis transitus pateat, portis interclusæ. Administratio tota penes Regem est, quem singulari veneratione & obsequio colunt. Hic singulis prouincijs nouos, tertio quoque anno, Magistratus præficit non tamen indigenas. Quorum Præfectorum ex ipso comitatu, & apparitorum ordine, maiestas imperij satis elucet. Præsidibus prouinciarum seni tribuuntur Adsessores: qui, quid à Collegis, quid à Præside gestum sit, separatim quisque, singulis mensibus ad Regem perscribunt. Qui Rempublicam malè gessisse deprehenditur, teterrimo carceri, cum tota gente, traditur & non ignominia solùm verùm etiam bonis interdum, mulctatur. Probos autem & iustos, honor magnus sequitur. Cernuntur Cantone passim vltra mille arcus, cum inscriptionibus. Hos fære, Regij præfecti, magistratu functi, administrationis suæ monumenta, posteris relinquunt. Qui publicè ius dicit, Hexasi, vernaculo sermone: qui Regiam pecuniam curat, Ponchasi dicitur. Maris autem imperium & peregrinorum administratio, penes Aitanem est. Chaeni insignia, manus & oculus. Hic capitales Regis sententias, & mulctas à Coborte regia confirmatas exequitur. Ministros Regis aut in officio continet, aut, si merentur, magistratu priuat. His autem omnibus quasi pro Rege, Tutanus Magistratus is sic dicitur præest: cuius tota prouincia, potestas admo-

dum est formidabilis: Pileo, quem à Rege dono adcipit conspicuus & vestimentis, inaurato leone qui Regis est insigne distinctus. Hoc ille amictus ornatu, maiorem, quàm Europæ Regum quisquam, grauitatem, vel potius maiestatem præ se fert. Hunc, Lusitanis etiam Præfectis, non nisi genu flexo, & eminus quidē, adloqui licuit. Habitat magnificè. Qui negotiorum caussa illū adcedunt: ijs, vt à Ianitore admittantur, quid sibi velint, ad singulas fores alta voce pronuntiandum est. Stipatores corporis permultos habet, à Rege attributos. Ferunt ad Cantoniæ dumtaxat prouinciæ præsidium & administrationem vltra centum hominum millia, Regis impensis ali. Arma lictorum, arundines sunt, igne tostæ, cubiti vnius lōgitudine, latæ digitos quattuor. ijs nocentum pedes, leui quandoq; de caussa, acriter diuerberant. Præfecti per vrbem sella gestantur: sequuntur equi frenati magna præeunte satellitum manu. Quorum alij arundines, clauam alij ferunt, alij pendente ex humeris tabella, sericis floccis ornata, Magistratus imperium declarant. Exterarum Gentium Legati, nisi iussi, ad Regem non admittuntur. Is in vrbe Regia, quæ quingenta milliaria Cantone distat, habitans, quid hac in re fieri velit, significat. Gens ipsa, iudicio ingenioque valet. voluptatibus & libidini dedita supra modum. Proprias habet, easque scriptas leges, ac iuri nostro Cæsarum ciuili simillimas vti ex libro, quem de Chinensium legibus inscriptum, apud Indos adseruari ferunt, videri potest. Libris excusis vtitur. Multis enim ante sæculis typographiam excogitauit, quàm vllus eius esset vsus in Europa. Non tamen exemptiles, vti nos, libris imprimendis, sed laminis incisas litterarum formas adhibet. Ad opificia, & mercaturam, & quæcunque ad victum & cultum corporis per- 28

*tinent, idonei ſunt. Animi verò immortalitatem, Deum
vnum, æterna præmia ac pœnas, ignorant. Quocirca diui-
narum apud eos rerum cura poſtrema eſt. Sacrorum
Antiſtites, eatenus in honore ſunt, vt capitis tegumento in
mitræ formam vtantur; mento & capite abraſo contem-
ptiſsimum alioquin hominum genus. Incolæ ſuffitu tan-
tum & odoribus Idola, quæ apud ſe habent, venerantur.
Ad rem quamlibet auſpicandam oracula per ſortes exqui
29 runt. eæ ſi triſtes ducantur, Idola tum vapulant. Regio
ipſa, & patet latiſsimè, & omnium, quæ quidem in ea pla
ga ſunt explorata, oppidis & habitatoribus eſt, celeberri-
ma. Ea, quæ ad victum neceſſaria ſunt, mira copia, in ſin-
gulis vrbis vijs venalia proponuntur. Quæ inter Canto-
nem eſt & Mare planities, infinita propemodum, & irri-
gua opimaque valde: ter quotannis fruges fert, quæ in vr
bem nauigijs conuehuntur. Feminarum ſumma eſt cuſto-
dia: in publicum prodeunt tecta vndique lectica concluſæ,
corporis ornatu ſanè pulchro. In adulterio comprehenſæ,
capite multantur. Errones mœnibus prohibentur. Cum
exteris incolæ varia mercimonia exercent. ſericum, pre-
tioſa fictilia, camphoram, æs, alumen, & lignum Sinenſe
commutant. Iam verò: quod ad illuſtres illas Inſulas,
30 quæ in Orientali Indorum & Sinarum Oceano latiſsimas
regiones, magna ex parte cingunt, attinet: primum facilè
locum vna Iapponia obtinet. A Luſitanis, qui eam non
multis ab hinc annis à ſe inuentam frequentare cœperũt:
ſic dicta. Quam M. Paulus Zipangrim nominat: veteri-
bus Chryſen fuiſſe adpellatam, nonnulli ſcribunt. Sita eſt
ad Septem Triones, gradibus triginta ſex, poli Borealis al
titudine. In longitudinem ſexcenta milliaria Luſitanica,
& in latitudinem trecenta patens. Aſiæ, Americæque fini*

bus interiecta est. Hæc Insula distat ab Lusitania, et quidē periculosa in primis nauigatione, millia miliaria Lusitanica omnino sex: à Goa, plus mille. Terra pauper est, & Lusitania frigidior: montosa & niualis. Olei, butyri, casei, lactis, ouorũ, saccari, mellis, aceti valdè laborat inopia: crocoq́; cinnamomo, pipere, & salutarib. medicamentis prorsus caret. Pro sale, hordeaceo furfure vtitur. Incolæ, quib. parum cum exteris commercij fuit, è sua Geographia Orbem terrarum vniuersum tripartito diuiserunt: in Iaponem scilicet, Sionem, & Sinas. & quamuis Religionem à Sinis adceperint: omnes tamen præ se nationes contemnunt, seseq. ceteris gentibus ingenio ciuiliq. prudentia longè anteponunt. In qua Insula, calores æstate feruētissimi: frigora hieme sæuissima sunt. Typhonis procellæ vehementissimæ. Terræ motus ita frequentes, vt ad eos incolæ penè occalluerint. Regio argenti fodinis abundat. cetera sterilis: non naturæ vitio, sed gentis incuria. Boum tamen armenta in agriculturam dumtaxat aluntur. Salubre cælũ, aquæ bonæ. Gens colore admodum candido. cibi parca. Honoris auidissima: quem etiam in summa egestate, cognomentorum incremento: quæ Rex benè meritis adtribuere solet, metitur. Caluitiem, non sine magno dolore, lachrymisq. pilos euellens, procurat. Armorum studio iam inde à pueritia viri sunt dediti: hæc illis cura præcipua. Viriles tunicæ, varijs pictæ coloribus ad media crura cubitosq. pertingunt. Muliebres pepli, decora specie longiores. Omne genus aleæ, vt furtum, auersantur. Mercator, quamuis pecuniosus, contemnitur. Inopiam: qua tamen plerique laborant: detestantur: adeò vt recens natos infantes, puellas præsertim, ij: qui tenui re familiari sunt, iniecto faucibus

bus

*bus pede, crudeliter enecent. Vxores, quas singulas habẽt,
vel prole suscepta, tam summi, quàm infimi, leuißima de
caussa repudiant. Vxores vicißim maritos, sed rarius · &
alijs nubunt. Inter cognatos, nuptiarum à secundo gradu
ius est. Frequens etiam alienæ prolis adoptio. In oppidis
paullò nobilioribus, plerique, tam viri, quàm feminæ, litte-
ras norunt. In propinando, dum conuiuantur, id quod sæpè
faciunt · habentur diligentißimi. Extant apud primarios,
de officijs, & quasi ceremonijs conuiuiorum, Rituales li-
bri, quos perlegũt · ne quid per inscitiam peccent. Nox in-
ter primores plerumq. confabulationibus, cantu sympho-
niæ musico, & conuiuijs, teritur: dormitur interdiu. Ad-
uenarum congreßibus delectantur, & ab ijs exterorum
mores ac ritus curiosißimè exquirunt. In furto depreben
sum cuiuis occidere licet. Vincula publicè nulla, nullæ cu-
stodiæ, nulli pœnarum exactores · priuatim patres famili-
as domi quisque suæ capitalium rerum cognitiones exer-
cent, & scelera grauiora, capitali supplicio sine mora vin
dicant. Ante annos circiter CCCC. Iapania tota Mea-
31 censi Regi, tamquam summo Imperatori, cuius in vrbe
Meaco sedes est, & Iaponico sermone Cubucama dicitur ·
parebat · sed Procerum rebellione, paullatim opes dimi-
nutæ sunt · honos & dignitas manet. Itaque, Iaponis
olim vnum Imperium: In Regna deinde sex & sexagin-
ta diuisum est. Præcipua nunc hæc sunt: Meacense, quod
diximus · Bungense, Amanguccense, Saciaianum, Carga-
num, Facatense, Firandense · à Regijs & potentißimis cu-
iusque ciuitatibus, sic adpellata. Hinc fit etiam, vt propa-
gandorum finium libidine, dum sese propinqui Reges
infestant, Iaponia perpetuis bellorum incendijs arde-
at. Iaponiorum tres præcipuè Ordines numerantur:*

Patritij. qui vectigalibus ciuitatis fruuntur: Bonzij sacrificuli, quorum ampli sunt redditus: & Opifices, qui aliorum veluti seruitia sunt: & nec opibus, nec coniugijs, ad Patritiorum dignitatem vmquam peruenire possunt. Publica administratio triplex est. Principem omnium locū, tenet supremus Religionum Antistes: cuius decretis ac scitis omnia publica: priuataq́ꝫ Sacra: quæ in multiplici, plurimorum Idolorum cultu tota versantur, subiecta sunt. Nascentes præterea Bonziorum sectæ, nisi ab eodem confirmentur: nullam existimationem vel auctoritatem habent. Tundos etiam; qui tamquam Episcopi sunt: etsi eorum electio, quibusdam in locis penes Regulos sit: confirmat tamen ipse, et creat: qui deinde magno apud summos, infimosq́ꝫ in honore sunt, & sacerdotia conferunt. Priuilegia & immunitates à ciuilibus muneribus, ab illo petuntur. Leuiorum potestas penes Tundos est, nimirum, vt de carnis gustatu, religiosis diebus, cùm ad Idolorum delubra vulgo peregrinantur, alijsq́ꝫ compluribus generis eiusdem, decernant. Porrò Sacerdos hic Maximus, apud Sinas ab eruditione ac sapientia: apud Iaponios verò vel à stirpe, vel à nobilitate & pecunia, legitur. latè imperat, magnis vectigalibus fruitur, & cū Regibus sæpè decertare scribitur. Cetera gubernatio duplex est. Præfecti duo, summa cum potestate sunt: quorum alter honoribus: alter Iudiciorū & Caussarum cognitioni præest. Honoris Præfectus, quem Voonem nominant, stirpis successione delectus, in Deorum numero colitur. Hunc terram pede contingere religio est: si tetigerit, Magistratu depellitur: domesticis finibus nunquam egreditur, nec temere in conspectum se dat. Domi vel lectica vehitur, vel ligneis soccis vbiq. præaltis, ambulat. In sella dum sedet, ex altera 32

parte pugionem, ex altera, arcum & sagittas habet. Exteriore tunica rubra, serico tenui, vti velo, obducta: interiore autem nigra vtitur. Pileum gerit in capite pendentibus vittis, ad instar Pontificalis tiaræ. frons rubro, candidoq́; colore depicta est: cibum è fictilibus capit. Iudiciorum verò Præfectus, cùm reliquæ iurisdictioni, tum bellis etiam, quæ iusta decreuerit, indicendis, atque sedandis, præest. adhæc, puniendis seditionum auctoribus. Quas ad res Regulorum opera vtitur: quorum, nisi paruerint, bona proscripta finitimis ciuitatibus addicit. Sed, cùm apud Proceres plerosque ius in armis sit: non semper huius Magistratus iussis obtemperāt. Quod ad reliqua pertinet: Iaponi Regibus quisque suis in foro ciuili; in sacro Tundis, ac sectarum Principibus parent. Eæ verò sectæ ferè duode
53 cim numero sunt. Quæ licet cultu & superstitionibus inter se multum differant: in tollenda tamen Animorum immortalitate conspirant. & quamuis plebi varia Deorum nomina ad colendum proponant: ipsi tamen secum, præter ortum & interitum, nihil esse constituunt. Ad hanc opinionem imis animi sensibus pœnitus infigendam, commentationes circiter bis mille & quingentas paratas habent. Quas qui diu multumq́; secum perpenderit: omni tandē religione solutus, in illa cæcitate prorsus conquiescit. Habet hæc Insula præclaras aliquot Gentilium Philosophorum Academias. Quarum celeberrima perhibetur Banduensis. Primum ab hac locum Meacensis obtinet: Collegijs præcipuis quinque: & sacrificulorum: quos Bonzios, & Monachorum, quos Leguixil vocant: & Monachorum cœnobijs plurimis, insignis. Præter hanc, sunt claræ admodum Caiana, Negruensis, Hoiama, & Frenoiama: omnes non procul à Meaco sitæ. quarum singulæ ter mille,

& quingētis, & eo amplius, auditoribus frequentantur. Religiosorum vtriusque sexus Bonzos & Bonzas nominant tota Insula sunt Monasteria plurima, precibus publicè fundendis destinata: adeò, vt septem millia constructa fuisse dicantur. Dæmonem omnes colunt idque potissimum in tribus templis, specie quidem horribili. Maiorum gentium in Iaponia Dij sunt, Camis, & Fotoquus. Liberum cuique in ea prouincia cuicumque sese sectæ ac Religioni quis velit, addicere. Pagolum, Gentilium fanū vocant. Sed de Iaponibus ista sufficiant. Hanc regionum, rerum, animalium & hominum denique multiplicem varietatem, Lusitani, tum Hispani, Regum suorum auctoritate & sumptibus, indagarunt, explorarunt, & vniuerso iam Orbi, singulari Dei beneficio patefecerunt. Et sanè si vmquam Dei Opt. Max. summa erga genus humanum bonitas atque beneficentia visa fuit: in hisce certè Indiæ regionibus, ea clarè perspicitur. Cùm enim paucis veterum Christianorum relliquijs exceptis Indi omnes Dæmonibus tot annos mancipati essent: perfecit admirabili sua prouidentia: vt Christus, salutis ille noster auctor, in eorum animos, tenebris expulsis, illabens, palam illucesceret, & ipsis Christianæ Religionis, Euangelijque doctrina traderetur. In qua Christiana fide promouenda, qui ab IESV Societate nomen habent, operam egregiam nauauerunt. Nunc etiā quadragesimus annus agitur ex quo Bungeum regnum, Socij sunt ingreßi. Itaque perfecerunt: vt Christi Religio, planè libera sit in ijs Insulis. Nullis ergo periculis deterriti, omnes Indiæ partes, vel potius vniuersos Orientis angulos, magna animi constantia, peragrarunt: ac multis in ea locis, indefesso labore, salutaris illius nostræ Religionis fundamenta frequentib. in id Colle-

legijs institutis iecere Franciscus præsertim Xauerius, Hispanus. Hic omnium primus, animo sanè excelso inuictoque præditus in Tolo oppido, tribus mensibus, octo & viginti hominum millia, eoque amplius: tum alterò in Regno mense vno millia plus quàm decem scribitur ad Christi fidem cõuertisse. Præterea, latißimè patentes Sinas atque Iaponios & alia octoginta millia, in ora maritima promontorij Commorini. Socij verò post eius obitum, amplificandis Christianæ Ecclesiæ pomerijs adeò diligenter incubuerunt vt anno Christi, supra millesimum & quingentesimum, sexagesimo quinto ex Commorinensibus, Goensibus & Cocinensibus, qui Christianæ militiæ nomen dederunt censita scribantur, vltra trecẽta hominum millia. Fuit autem Xauerius natione Cantaber, & in eo Christum docendi munere quo, primus ex Societate, ijs in prouincijs functus est annos vndecim, magna perseuerantia perstitit. donec in Chinensi littore non procul à Cantone Sinarum vrbe, sanctißimo huic labori inuigilans, anno post Christum natum CIↃ.IↃ. LII. vitam cum morte commutaret. Mortuũ eius corpus, in viua primũ calce sepultũ, etiam quindecim menses integrum mansisse, nec ingratũ odorem spirasse, Socij ferunt; Lusitaniæq; Regem, hoc tanquam miraculo, tum præclaris ac pijs illius gestis permotum eius vitam à Prorege sedulò conscribi, iußisse. At
35 verò: ne quis miretur, tot Barbaros populos, tam paucis mensibus, redditos esse Christianos: Xauerij eos docendi, hæc fuit ratio. Summa Christianæ Religionis capita diuinis decem Præceptis, & duodecim Articulis fidei comprehensa Orationemq; Dominicam & Salutationem Angelicã, ille in Indicam linguam verti curauerat. Et eam Indi-

cam

cam translationem memoriter didicerat. Quos Articulos & Præcepta, verbis ipse alta voce præeundo in publica concione pronunciabat. Deinde, ab vniuersis eadem recitari præcipiebat. Singulis autem Articulis Orationem Dominicam, Angelicamqúe Salutationem, Deum inuocans, & eius opem, quo Indi animo fidem conciperent, implorans inserebat. Qui recitatis ijs verbis, ex ea multitudine adsentiebant eos ille, post aliquot dies, plenius institutos, sacra Baptismi aqua perluebat. Fideliumq; consortio, ad æternæ salutis post hanc vitam, per Christum consequenda præmia, iungebat. Veruntamen, in Baneanibus & Bramanibus abluendis difficilior erat: quòd Indorum Sacris illi præsint & Idolis populum seruire cogant: quæ tamen Idola, falsos esse Deos, eorum quidam non ignorent. Brachmanes enim, multa nosse de Christiana Religione, quasi per manus ipsis tradita. Missus nempe à Demetriano, Alexandriæ Episcopo, Panthenus, Stoicæ sectæ Philosophus, in Indiam legitur vt apud Brachmanes, & eius gentis Philosophos, Christum Populo prædicaret. Sed quoniam omnia, quæ de diuinis rebus sciunt, aut intelligunt ex instituti sui lege, supprimunt: illa de Christianis cum nemine communicant. Idola idcircò tuentur sua, quòd lucrum ex ijs faciunt ac victum sibi auctoritatemq; quærunt multaqúe ijs ob id, tamquam sibi offerri donariqúe procurant. Hic igitur harum ad Indias nauigationum, Hispaniæ, Lusitaniæqúe Regibus, scopus ab initio potissimum fuit propositus: vt Christianam Religionem, vndique gentium longè lateqúe propagarent & in omnes Orbis oras extenderent. At: licet duo illi Reges, frequentibus, & toties iteratis nauigationibus, omnia pænè maria sint emensi: nondum tamen hactenus, eo hominum diligen 36

tia solertiaqúe penetrauit: vt num Occidens Orienti, vlla Continente terra, coniungatur qua in Orientem, pedibus id quòd quæritur, & optatur iter esse queat: inuentum sit. An igitur America, Oceano cingatur vndique: an verò Asiæ Europæqúe, ad Septem Triones cohæreat: magna est inter Cosmographos disputatio. Vtrum videlicet: ad septem Triones, freto à vicinis Groenlandiæ Tartariæqúe regionibus, separetur. Alij enim partem Asiæ esse contendunt. Alij, totum quidem Orbem in tres Continentes diuidunt. Quorum vnum vniuersæ terræ, à priscis, & à nobis habitatæ cognitæqúe tribuunt: Alterum Orbi nouo siue Americæ: Tertium ex Magallanica Australi regione, nondum à nostris hominibus perlustrata constituunt coniunctam. Sed Asiam ab America disiungi vel hinc patet: quod Iaponia ad Boream sita Indiæ Orientis Insula ita Asiæ Americæqúe finibus est interiecta: vt, eius centrum in trigesimum sextum latitudinis Aquilonaris gradum incidat. Ergo: Asiam nisi circa quadragesimum latitudinis eiusdem gradum cohærere Americæ non posse. Nam eo vsque, Americæ Asiæqúe littora, fuisse satis explorata. Itaque: vniuersus Orbis planè nobis est cognitus: exceptis in America ijs littoribus, ad septem Triones sitis, à quibus si quæ reliqua sint nimio illorum frigore, ne possint explorari, quasi prohibemur. tum etiam, exceptis ijs regionibus & Insulis quæ à Magallano, ad Australe illud Orbis Noui fretum, repertæ propter earum vastitatem, Hispanis alibi occupatis, totæ nondum perlustrari potuerunt. Nonnulli, omnes illas terras, quæ Polo Antarctico vicinæ sunt, vno nomine, Magallanicam adpellant: perpetuis etiam inter sese litteribus cohærere. Tertium verò Orbis terræ Continentem, duobus reliquis magnitu-

*dine parem, efficere. inde colligunt, quod eorum litto-
rum, quæ Australibus tam Indiæ, quàm Africæ, Americæq;
littoribus aduersa sunt nullis terminum finemq; huc vsq;
videre contigit, quantumuis diuersis in ea locis, longissimo*
IV *sanè tractu fuêre prætervecti.* NVNC *superest vt hisce* 1
*superioribus Hispanorum et Lusitanorum nauigationibus
vnam quæ à Gallis in Floridam Occidentalis Indiæ penin
sulam & alteram, quæ à Britannis, qui nunc Angli sunt,
in incognitam quamdam nec Hispanis notam Insulā quæ
ad Occidentē quoq. pertinet suscepta fuit paucis adijciā.
Sic enim, Oceanus magis illustrabitur & Hispanorum Lu
sitanorumq; in eo exantlati labores, multo sanè insignio-
res adparebunt. Galli ergo, vt viderunt Hispanos, præcla-
rissimis Orbis noui titulis & Lusitanos Orientalis Indiæ
fama percelebri florere & ex ijs nouis prouincijs, innu-
meras opes illis comparare: vehementer incensi pulcherri
mæ laudis stimulis aut fortè inuidia tāti nominis, ab inue
terato suo in Carolū Quinctum odio cōmoti: in eam quo-
que cogitationem incubuerunt vt in India prouincias ipsi
quærerent: vel saltem in ea res nouas molirentur. Nec Re
gibus defuêre, qui ipsos eo, satis acriter inflammarent. In* 2
*primis Nicolaus Villagagnonius, Eques Melitensis, Gal-
lus cui, rei militaris vsus litterarumq. scientia, tribueba-
tur annis circiter ab hinc tribus ac viginti, Henricum Se
cundum Regem, ad occupandam, se duce, Floridam exci-
tauit. Hic itaque, eo cum aliquot nauibus, ac milite &
cum Reformatæ, quam vocant, Religionis hominibus qui-
bus, libera sua fore Sacra, & eorum exercitum ipse Ca-
tholicam Romanam professus indulserat Caroli Noni Re
gis iussu, nauigauit & in ea sibi cumprimum, arcem ali-
quam qua se, aduersus Barbaros & Hispanos, tueretur e-
re-*

rexit. Sed cùm datam fidem Socijs et comitibus, vt aiunt, minimè præstaret: quin etiam, quod caput est, aliquot eorum ipse, de rupe præcipitasset: multis ab eo, propter summam crudelitatem, deficiẽtibus arceq; quam struxerat, ab Hispanis per indigenas capta turpi in Galliam reditu, vel potius fuga Hispanus hanc peninsulam potiundam reliquit. Magnopere verò Hispanus sibi contendendũ duxit ne Gallus, quisue alius in India quam primus repperit, & multo sanguine suis regnis adiecit pedem figat. Verumtamen insequentibus paucis post annis Millesimo quidem, Quingentesimo, & Sexagesimo sexto Ioannes Ribautius Gallus, vir, militaris ex Caroli Regis auctoritate, ac iussu eam nauigationem septem nauibus, & trecentis hominibus instructus repetijt. Diepa Gallico portu, vndecimo Calendas Iunij, eo soluit Adpulit, decimo nono Calendas Septembris. Propugnaculum in ea quoddam, quo vires firmaret, ad Delphinum fluuium, Gallus habuit. Id Hispani, duce in eos expeditionis faciendæ Hispanorum nomine, Petro Melende Cantabro, Indici Maris præfecto post aduentum Ribautij, indigenarum coniuratione & ope, clam ceperunt. In quo Galli vtriusq. sexus, fere ducenti, dum eorũ classis Hispanos persequeretur, fuêre cæsi. Classis post, vadis illisa, vectoribus omnibus, præter anum, saluis perijt. Coacti igitur, Melendi Hispano deditionem fecerunt. Conditiones pactæ Salua ipsis vita esset, et bona omnia In Galliã, relicta Hispanis Florida, redirent abituris verò bona fide Melẽdes nauigia suppeditaret. Promisit Melẽdes. Oẽs tamẽ, paucis opificib. exceptis, cõtra fidẽ publicã interemit. Cũ.n. Hispanus, ad id vsq. tẽpus, Indiam pacificè possedisset: nolebat si seruarentur rursus ab ijs eã inuadi posse maximè, à quib. iã ea litora forẽt explorata.

Quæ

Quæ perfidia, apud Hispanos, Melendi opprobrio non mediocri fuit. Porro: cæsorum hæredes, & cognati, grauiter tandem contra illum tamquam iniustissimæ cædis illius auctorem, Galliæ Regi, sed frustra, conquesti sunt. Hic est ille Melendes qui, collecta instructaq; classe, iactabundè magis quàm verè, pollicitus erat: se, breui Brilam, ceterosque Batauicos portus ciuilibus hisce bellis amissos, & omnem eius maris oram redacturum in pristinā, Potentissimi Philippi Hispaniæ Regis, potestatē: Morbus enim eā classē; vbi iam cum ea soluturus esset spōte disiecit prostrauitq; posteaq. didicit: Batauos, quos antea segnes & imperitos putauit, maritima rei militaris scientia præ ceteris Septē Trionum populis, præstare: Quibus rebus, euenit: vt inde concepto mœrore, vitam, irrisus, cum morte commutaret.

Florida regio, sita est in America viginti trium graduū latitudine, Septem Triones versus. Montosa est, & siluestris. Quapropter plurimas alit feras. Crocodilos etiam & Serpentes alatos. Ferax est admodum rerum omnium, quæ ad humanam vitam necessariæ putantur. pabuli verò feracissima. Tritico tamē caret. Sed milio abundat; quòd crasso caudice cum sit, ad Septē pedes excrescit. Nascitur in hac prouincia, herba quædam stupendæ magnitudinis vno caule, eoque recto, insurgens altitudine pedum quatuor ac viginti, arboris instar. Sed annua est. Folia habet ampla. Vnicumque florem, in caulis summo. Cuius floris color est fuluus. Forma verò circularis, coronæ specie. Inueniturque, aliquis, cuius diameter sit trium fere pedum. Hic flos, leniter propēdens, interdiu conuersa ad solem facie, circumagitur, nocte reuertitur, orientem Solem excepturus. A qua re Hispanis Flos Solis, maximè in hortis Regijs, cognominatur. Quidam, vetere Heliotropij nomi-

nomine, licet noua planta sit; adpellant. Semen similitudi-
ne nucum pinearum, sed mollius incolis edulum. Liquor
præterea, Terebyntinus caudice vulnerato, effluit. quem;
vulneribus madere arbitrantur. Siluestres vites habet
hæc Peninsula, verumtamen, nullas colit. Quamobrem vi
ni nullus in ea vsus. Potu homines vtuntur, ceruisiæ quam
adpellant, non absimili. Vultu sunt rotundo ac pleno ocu-
lisque peracribus. Comam nutriunt perquam prolixam.
Eam capiti circumplicant & ei sagittas inserunt. Viri o-
mnes, nudi feminæ, circa verenda, pelles vestiunt. Cum
finitimis diuersarum linguarum populis, belligerantur.
Arma sunt arcus, & iacula. Domus, rotundæ, procerisque
constant arboribus palmarum folijs tectæ. A quibus domi
bus, & à lectis, igne constructo, muscarum incursus abi-
gunt. Plumas varij generis calculosq; virides ac rubros,
ex oßibus factos, in pretio habent. Vescuntur radicibus,
arborumque fructibus, herbis, ac piscibus. Butyri condi-
mentique vicem ijs, piscium adeps supplet. Humani sa-
tis. Reges singulis præficiunt pagis. Liberos nullis discipli-
nis informant: nec eos corrigunt. Vnam tantum cõiugem
quis habet nec fas cuiquam, habere plures. Furtis ta-
5 men sunt dediti. Eadem famæ aurique foris in venis ex-
quirendi cupiditas Britannos, qui nunc Angli sunt, impu-
lit: vt ipsi in Occidentis & Septem Trionum Indiæ regio-
nes nauigarent. Martinus enim Forbisserius, natione An-
glus, Nauarcha ab hinc plus minus sexennium, existima
uit se reperturum fretum, per quod in mare Pacificum,
quod Surum vulgo dicitur, traijceret: inde autem, in Mo-
luccas Insulas in quibus Aromata nascuntur, & ad nos
dein vehuntur. Vt hoc tentat, & eo nauigat incidit in In
sulam quamdam incognitam, & incultam. ab Hispanis

non exploratam: cui nec adhuc nomen indidit. Anglica quidem appelletur. In ea, eius comes splendentem glebam repperit. Hæc flata non parum auri fudit. Quamobrem ubi in Angliam rediisset: e uestigio, Elizabetha Regina iussit, eodem ipsum denuo nauigare, eique naues quattuor instruxit, & rei metallicæ peritos adiunxit. Ac mandat: ne solum eam Insulam perscrutetur: uerumetiam indaget, quæcumq. vicina loca. Eius materiæ adtulit Reginæ, dolia centum, vt aiunt, ac viginti. Cuius Centumuirale pondus, vncias auri quinq. continet. quæ vncia, nouem coronatis Gallicis æstimatur. Quo igitur vlterius ille, atq. diligentius, eas terras perlustraret: altero ab hinc superiore anno duodecim nauibus: in quibus ligneæ domunculæ ad habitandum, sedesq. ijs locis figendum vehebantur: ab eadem Regina instructus, tertiũ eo soluit, nimirum: die Pentecostes: licet solitus antea esset, sub initium veris, eo nauigare. Iter autem, sex hebdomadibus conficit: ac totidem, in Angliam redit. Recta itaq., in Septem Triones nauigat: fretumq. ingreditur, inter duas rupes: quod se dein, in mare porrigit. Cuius freti spe, vltra progressus: repperit priore nauigatione, illam Insulam: & homines Barbaros: non indigenas: sed, qui aliunde, eo piscatum venerant. Ignarus eorum linguæ, nihil ex ijs rescire potuit. Secunda tamen nauigatione, oram legens Borealis & Oriẽtalis Americæ, virum ac feminam, cum nauigiolo cepit. Quod nauigiũ, rotundum erat: & ex corio vituli marini: forte, quia non tangitur à fulmine fabrefactum. Id erat, quàm celerrimum: nec à nostris, sine submersiõis periculo, regi poterat: Vterq. indutus, eo vituli corio, mira vestis arte. Hos homines, in Angliam, Reginæ duxit: vbi perierunt. Sed frustra, ab hac nauigatione, aurum argentumue sperari, vel hinc

li-

liquet: quod Ferbißerius eo postea nō rediit, nec alius missus est. Indigenæ eius Insulæ, non solum sunt planè Barba-
7 ri: sed etiam omnis humanitatis expertes. Sunt autē Barbari isti homines, procero admodum corpore. Sed colore: qualis rusticorum nostrorum, qui victum sub Dio quærūt, adusto. Cæsariem ipsi viri, prolixam satis alūt. cuius extrema radunt, lapideo cultello. Mulieres, duobus nodis in oculos hinc inde propendentibus, crines implicant: residuum, nodo constrictum in ceruicem reiiciunt. Earum nonnullæ, pungunt mentum, frontem, & manus, acicula: & cæruleo colore, qui diu durat, imbuunt. Carnibus & piscibus crudis, vescuntur. nisi quod aliquando, sanguinem, & aquæ parum: quæ tamen, ipsis in potum cedit: adhibent. Glacies, qua veluti saccaro delectantur, aquæ vicem supplet. His destituti cibis: crudas herbas humi repertas ferarum more, deuorant. Nullus apud ipsos mensarum, scriniorum, sedilium, aut mapparum, vsus. Digitos extremos, lambendo abstergunt. Canes, lupis haud absimiles: nisi quòd, om-
8 nes fære sunt nigri. Eos carpentis iungunt: et oneribus per glaciem trahendis, adhibent. Inutiles mactant, ac deuorant. Vestes, ferinis è pellibus, consuunt. Pro filo, neruis vtuntur. Feris omnibus pelles: ad frigus, quod fære perpetu-
9 um habent: arcendum: detrahunt. In vestitu: qui semper ex pellibus fit: cucullum, & caudam inter pedes dependentem gestant. Quam caudam, amicißimo cuiq. tamquam singularis tesseram beneuolentiæ, donant. Omnes vestiuntur femoralibus strictis. quæ, à lumbis, genuum tenus, integre porriguntur. Tibialia terna gestant, pilis per hiemem introuersis: per æstatem, foras. His cultros, aciculas, aliaqúe id genus, recondunt. Perisceli-

*lidum loco, ſuris & genubus, os prælongum adfigūt· quod,
vnà cum vncino, tibialia conſtringit . Pelles artificioſè
præparant. Replicatiles reddunt . His enim , opes eorum
omnes, conſtant: non auro, vti ceterorum Indorum argē-
toue vel gemmis, aut aulæis. Ex pellibus igitur res neceſſa
rias: veſtes, ædes, lectos, caligas, calceos, fila, vela, confici-
unt. Habitant tuguriolis, balenarum pelle tectis . Siue in* 10
*tentorijs, ex bipelle balenarum factis· quæ, quaternis abie
gnis ramis , in ſummo faſtigiatis ſuſtinentur. Eorum ia-
nuæ, ſemper Meridiem ſpectant . Aliud quoque tentorij
genus ex vna pelle· ad pluuias arcendas, venationis , aut
piſcationis tempore, conficiunt. Cuius oſtia, proſcenijs ſi-
milia ſunt . Arcus ligneos, vlnam longos , & neruis fir-
miſſimè vinctos· ſagittas tricuſpides, oſſibus præmunitas·
iacula duorum generum· & fundas· pro armis habent· ijſ-
qúe, dextrè vtuntur. Naues eorū maiores· corio tegūtur.
multos ligneos circulos, adfabre factos, intus habēt· homi
num ſexdecim, aut ſeptemdecim, capaces . Minores· vel
lintres· balenarum ceruarumq; pellibus conteguntur· tex
toriſqúe radio ſunt ſimiles. vnoqúe vectore & remo tan-
tum, impelluntur . Itaque · multis ex indicijs colligitur:
Barbaros iſtos, nullum in Boreæ littoribus habere domici-* 11
*lium: ſed regiones , Meridiem verſus incolere . Ferrum
quoddam, quo iaculorum cuſpides fabricant · cultriqúe,
aliaqúe inſtrumenta nautica parum apta· aliunde credun
tur ab ijs aduecta, cum quibus habent commercium . Re-
bus ſplendidis, & ſonoris, valde delectantur . De ipſorum
Religione, nondum quidquam compertum eſt. Anthropo-
phagi videntur eſſe. Cadaueribus enim veſcuntur· et piſci
bus mortuis. etiam fœtidis . Præter araneas, nullum ani-
mal venenatum prouincia hæc fert . Muſcas tamen par-*

nas

uas acerrimi morsus, alit. Circa maris angustias, altissimis montibus profunda nube conspersis, herba quædam protenditur. muscum refert arborum. Lignis caret regio. Ceruis tamen abundat. Qui Asinina sunt pelle. Atq; capite & cornibus, nostros longè superant. pedibus boues æquant. Lepores, lupos, vrsosqúe marinos, & omnis generis feras, habet. Fluuios item, ac fontes. Sed aquas dulces: propter summam aeris asperitatem, & inclementiã nullas præter eas, quæ ex niue, æstiui Solis calore liquefacta manant. Homines, venatione tantum viuunt & his, quæ terra sponte producit. Sanguinem ferarum, calidum bi-
12 bunt & nihil, præter ventrem, curant. De Francorum igitur in Nouam Indiam nauigatione, Nouaqúe Franciæ quæ regio, loca, Septem noui Orbis Trionum magis propria occupat latißimeqúe protenditur aliquid fortaßis, adijciendum esset. Sed solas Hispanorum & Lusitanorum prouincias indicare, nunc est animus Vtinam verò, Potentißimus Rex Philippus: cùm diligenter terrarum Indiæ situs indagari, & per Cosmographos in eam eo missos, describi iusserit: tandem aliquando Meridionalem Indiæ Continentem explorari, perscrutariqúe, curaret. Non enim ego dubito: quin hæc Indiæ pars, plena sit Populis, magnisqúe diuitijs abundet. Hoc itaque tam egregio fortiq; facto, & hoc quoque nomine, cum subditis pia firmaqúe componenda pace, per quàm illustris: non solum longißimè dißitos populos, Deiqúe prorsus ignaros in Christianorũ commercium, ac cœtum, adduceret quare, quid maius esse potest? verùm etiam inde ipse sibi præ ceteris omnibus Regibus, amplißimam viam, ad perpetuos immortalis laudis honores, aperiret. Sed de his Indicis reb. hactenus, In quibus explicandis, Augustine, si tibi prolixior, quàm

Præfationis vel Epistolæ ratio fortè ferat, videor: scito;
me, partim historiæ illius nouitate, partim cohortatione
Bartholomæi Bodegemij, Iurisconsulti linguarum, doctri
næq; præstantia: & eius in hisce cognoscendis erudita dili
gentia, mihi longè charißimi adeò ad eam narrationem
illectum prouocatumque fuisse vt manum de tabula po-
nere non potuerim. Ad Osorij historiam modò reuerta-
V mur. PRINCIPIO: quod ad pietatem spectat: nulla
bella vel fama auctore, vel Scriptorum monumentis ego, 1
terra, mariue gesta memini: quæ sanctiore, vt dixi, institu
to suscepta videantur: quàm quæ Lusitani in Indijs admi-
nistrarunt. Emmanuel enim Rex, nihilo minori Religionis
studio incensus, quàm animi magnitudine præditus ea po-
tißimum eo expediuit: quo Christi gloriam, id quod sæpè
repetendum est, eiusq; numen ac nomen ijs in locis illustra
ret & id ad illas Barbaras nationes, Idolorum, Dæmo-
numq; cultibus infames, extenderet, proferret, propaga-
ret. Quo nomine iusta hæc fuisse bella, merito putamus.
Nec me fugit: nonnullos esse qui num iure potuerint mo-
ueri, dubitarunt. Quorum opinioni optimi grauißimiq;
viri, propter vrgentißimas caussas, restiterunt. & exem-
plis quoque liquet: tam barbaras ac feras gentes, nulla hu
manitatis ratione, ad verum Deum cognoscendum perdu
ci posse nisi primum expugnentur & armis sub imperium
ditionemq; Christiani Principis, subiungantur. Dubium
enim non est: quin ipsæ, Deum adficiant maximis & hor-
rendis iniurijs atq. contumelijs qui immanes Dæmonum
cultus habeant, vice veri Numinis multaq; scelera, con-
tra naturam patrent Eas verò iniurias Christiani mini-
mè omnium ferre debent: cum ipsos, omnibus in locis, &

apud

apud omnes omnis generis homines, Dei gloriam ſemper in oculis & habere neceſſe ſit & ipſum Deum coram palamq́ue confiteri. Negare quidem ipſimet videntur Deum qui ſeſe, cùm poßint ijs, qui eum adeo crudeliter impetunt, atque conuicijs dilacerant totis viribus, ac neruis, tamquam iniuriæ illatæ iuſti vindices, non opponunt. Si enim, amicus amico iniuriam, quam queat auertere, fieri non ſinit niſi iure meritoq́ue reprehendi velit: quantò magis, ne Chriſto contumelia fiat, quam propulſare poßimus à nobis laborandum eſt? Ac bellum non priuata, ſed publica, Deiq́ue vindicta, cenſetur. Itaque: Luſitani
2 totis ijs prouincijs, in quibus trophæa fixerunt nihil antiquius ſibi duxêre: quàm vt, Deo duce, Chriſtianam Religionem, in ijs multò ſuo ſanguine ſancitam, fundarent. Hoc autem, quàm arduum, difficileq́ue factu fuerit, ſatis oſtenditur: quod nulla bella maiore contentione, ardoreq́ue animi vehementiore, geſta fuerint nulla in quibus, militaris fortitudo magis eluxerit. An non enim multa illi, prudentißimè ſuſceperunt, ſcientißimè geſſerunt, felicißimè confecerunt? Magni ne verò quiddam, cedo videatur tam procul à ſuis, quibuſcum manus cominus conſerere res, quoſq́ue debellares quæſiuiſſe? Tot ergo littoribus emenſis, tot perluſtratis incognitis horridiſq́ue regionibus tot potentißimos reges ac populos, prælijs quàm cruentis, obſecro laceſſere? Neque enim ſpes vlla, inclinatis deſperatiſue rebus, vlla quidem prompti, præſentisq́ue ſubſidij, potuit tam procul à domo remotis adfulgere. Quamobrem neceſſe habuerunt omnem ſuam ſalutem in vna, ſecundum Deum, ſua virtute, ponere. Maximum ergo fuit ſubigere tantas, taleſq́ue gentes. Et quot, in-

terim, obiecta militi pericula? qui terrores superati? Quāta constantia tot neglectæ contemptæqúe, æstuosissimi maris tempestates? quanta fames etiam tolerata? Quanto itaq; animi robore varietas euentuum deuicta? Quoties, id autem quoties, quàm sæpe? Nam certè, non raro adcidit: vt ipsi Lusitani profligarentur, vel etiam caderent. Victores tandem tamen, ad extremum redintegrata pugna singulari Christi beneficio vel tum maximè, cùm omnia propè deplorata crederentur euaserunt. Errant autem toto cælo qui opinantur, aut disputāt: eos Populos, cum quibus Lusitani dimicarunt, inermes & imbelles fuisse. Ab omnibus siquidem rebus & instrumentis bellicis, tormentis, & armis quibus bellum committitur duciturqúe non secus ac nos erant instructi. Neque forti, exercitato, veteranoqúe milite, caruerunt. Sed tales consecuti victorias fuére sæpè, Lusitani: vt illæ quemadmodum multis nominibus ac rebus, vidètur admirabiles: ita multis qui aliorum, ex sua tantum, virtutem imprudenter æstimant aut Maximi illius Dei opem in ijs non adgnoscunt incredibiles sint futuræ. Ego verò sic statuo ac sentio: tantam gestarum rerum illarum varietatem, tantam magnitudinem quanta præsidijs humanis præstari nō potuit, fuisse præsentia diuini numinis administratam. Idqúe proculdubio fatendum est. Quis enim infinitam armatorum hostium multitudinem à quàm paucissimis Lusitanis, iniquo plerumque loco, & aduersò rerum statu pugnantibus haud semel fusam, & ad internecionē cæsam, ac deletam esse qualis Pacieci contra Calecutij Regē victoria supra quā dici potest, non miretur? Ergo quod ad Osorium Historiæ scriptorem spectat non statim fides narrationi detrahenda: qua quis fortè dubitandum esse, putet,

tet. Virum enim grauiorem, Augustine, semper eum fuisse non ignoras quàm, vt quidquam falsis rumoribus collectum, æstimaret. Quare mihi ego pro certo persuasi: etiamsi rebus gestis, quas describit, ipsemet non interfuit: nihil tamẽ ipsum ad posteros propagasse, nihil adtulisse: nisi quod à testibus egregia fide multò grauißimis compertum habuit & quod magno cùm iudicio, tum labore, ex Actis publicis, & Regijs; vel ex eorum Annalibus & Commentarijs, qui res ipsas gessêre aut ab ijs, qui gesserunt, eas accepére, scripsêre coramque ei narrauére: decerpsit, & expendit. Quin etiã constat: Cosmographos Indiæ Regios, nullam nauium gubernatoris narrationem exponere quæ iuramẽti religione tum testibus, exceptione quod aiunt maioribus, non sit confirmata. Præclarè quippe Polybius: Quemadmodum, inquit, Si quis oculos animanti effodiat reliquum corpus inutile fit: ita, dempta veritate, ex Historia narratio omnis est inutilis nedum ceca. Cùm igitur omnis Historiæ fundamentum sit, ipsa veritas: in eã vnam proculdubio contemptis etiam ijs, qui inanis gloriæ stimulis perciti, se, vel gentiles suos cumulatioribus laudibus extollendos esse, voci. ferantur vel maculam inuri sibi, vel aliquod, egregium scilicet, suum, suorumue facinus omitti, nimis ambitiosè conqueruntur: incubuisse ne si vera de ijs viris, ac rebus non dixisset in multorum hominũ reprehensionem; id quòd alioqui sibi necessario relinqui vidit, incurreret. Quis autem: nisi planè vecors, amens, aut scurra: se vltrò, infamiæ publicæ periculis iaculisue, tot et obijcere? Neque, posteritatem fallere vir optimus adeò diuinis litteris intentus & in ijs tractandis, & explicandis, occupatus voluisse, credẽdus est, maximè quod est ætate iam prouectiore: tum, quod Episcopi munere fungi-

tur. In quo personæ, quam gerit, statu, & ætatis gradu· quem ad modum vitæ, morum, ac fidei grauitas & integritas, magnoperè laudatur: sic etiam excellentior, quàm in ceteris, maiorqúe, expeti, ac merito requiri solet. Fa- 6
cta, is, gestasq; res breuiter, perspicuè, libereqúe narrat: earum initia, progressus & exitus ostendens. Deliberationes autem gerendarum earum rerum, sic explicat: vt Consiliorum rationes tam Lusitanorum, quàm hostium· quoad licet, iudicio ipse præditus acerrimo· in æstimandis hominum ingenijs, ac moribus perscrutetur. Primum: quod hinc in aciem descenditur & ex ijs, res gestæ manant, originemq; suam trahunt. Deinde: quod, ijs expositis, ob oculos quasi ponitur: quid sapienter ac rectè susceptum sit· quid animose ac fortiter gestum: quid contra· remisse, temere, vel confidenter: & vbinam, quaque ex caussa, tum quomodo, peccatum fuerit. Quoniam au- 7
tem non raro contingit: vt plures, in capiendis consilijs inter se, vna eademqúe de re, sententijs dißideant: partium momenta, quibus argumentis fulta fuerint· exponit. Neque enim ex rerum euentu, sed, ex consilio, quo res institutæ fuerint de Ducis sapientia, aut temeritate, iudicandum est. Quare· hæc Consilia, nonnunquam insuper examinat· seduloq; discutit & suam ijs quoque· sed solum grauioribus in rebus· ijsqúe perpaucis: sententiam adijcit. Ex cursu etiam narrationis, vbi datur, aliquantum discedit: & digreßiuncula, per quã breui· quid in factis, consilijsq; probet, interserit aliquando: & cur, quid improbet, aperit. Porrò: cùm oportunitas rerum· bella 8
quæcumque moderetur neque vlla alia bene ea gerendi, facultas, hac maior, dari poßit: eam suis locis indicat, im-
mo

mo etiam à Lusitanis omissam quandoque reprehendit.
Hæc autem facile non percipitur: nisi hostis rebus cognitis·
atque, quod caput est, eius studijs, diligenter per explora-
tores perspectis. Quare Osorius, hac quoque parte diligen-
9 tiam suam ostendit. Quibus rebus efficitur· vt posterita-
tem· & eos, qui nunc hosce libros legent· ille & rerum ge
rendarum prudentia instruat, quo sibi, rectis consilijs, in
huiusmodi, vel non dissimilibus factis, cauere possint: &
eos ad virtutem· eius pulchritudine, per sententias, graui-
tate quadam insignes, ob oculos exhibita· prorsus ample-
ctendam, inflammet. Ad hunc modum· exemplis, quomo-
do quædam Reipublicæ vulnera curari, & hominum vi-
tia corrigi ac sanari possint· edocet. His autem rebus, nu-
mero tribus: vt sapiamus, & viri boni efficiamur, & vitia
declinemus: quæ ad prudentiam, virtutem, & emendatio
nem referuntur: omnis historiæ vtilitas, continetur. Cuili
bet autem historiæ scriptori, proposita hæc esse oportet, vt
ea in animis hominum instillet· & eorum vitæ in vniuer-
10 sum consulat. Eximia deniq;, ac multiplici· personarum,
rerum, locorum· & euentuũ, ab læto vel infelici exitu· va-
rietate· hæc Historia perquàm est illustris, & iucunda· eo-
q́ue· & multis alijs nominibus· omnium animos capit, mi-
rificeq́ue delectat. Quid enim: quod ritus ac mores, inge-
niaq́ue diuersarum illarum ignotarumq́; gentium ac
leges, & instituta· declarat? Quænam in ijs Insulæ, pro-
uinciæ, vrbes, portus, loca, arces. Quis earum situs, ambi-
tus, munitio· qui fines· qui in ijs exteri· quæ commercia·
& eorum studia, ædificia· quis eorum Princeps· quis ma-
gistratus· quale imperium· qui Duces, qualis militia·
qui hostes: quæ vires, potentia, & opes· quæ soli fertili-
tas, qui fontes, fruges, arbores, herbæ· qui cibus· cæli salu-
bri-

britas religio, templa, sacerdotes eorum cantus fides, magnificentia qui cultus, ac vestitus, & alia huiusmodi describit. Nec non castra, & eorum metationes. Bellorum 11
quoque, dissensionum, offensionum, odiorumque causas adfert. Eorum denique bellorum adparatus, stratagemata, velitationes, pugnas, commeatus, obsidiones, oppugnationes, expugnationes explicat. Neque coniurationes, insidias, proditiones, simulationes, suspicionesque, ac rumores, silet. Legationes quoque, variorum Principum, ac
Populorum & missa munera inducias, ac pacis, amicitiæ 12
concordiæque sancitæ fœdera, pactaque proponit. Nam quid ego de concionibus in toto Historiæ opere, sparsis &, pro rerum ipsarum varietate, sapientissimè scriptis dicam? Quid de ijs maximè, quæ cohortationem ad præli- 13
um committendum, ineundamque pugnam, habent? Quoniam verò omne eo maximè suum studium, ac neruos cõtulit: vt pietatem in animis hominum sereret: & expeditiones illas Emmanuel Rex, cultus, præcipuè, Christiani propagandi caussa, ingenti quidem spiritu, suscepit: nullam; in illis narrationibus occasionem, locumque, consultò prætermisit, in quo, acres effusæ pietatis & ad eam tuendam, & exercendam, & inculcandam, cohortationis aculeos non reliquerit, & ad virtutem colendam quasi faces admouerit. Rerum omnium successus sive læti, siue tristes ij adciderunt totos, ad vnum, tanquam eorum auctorem, Deum, eiusque gloriam & eodem clarorũ hominum laudes rettulit, quasi vna, diuinas res, & humanas, explicet. Quidquid enim facimus, loquimur, disserimus, con- 14
sultamus, legimus, scribimus, addiscimus, aut etiam cogitamus: eò recta, si pij, virique probi esse reipsa volumus: studia in his nostra colliment, necesse est: vt, inde & nos fiamus

mus meliores & alij quoque, tales vt à nobis reddantur efficiamus. Qui vnus nobis, omnibus in rebus finis & artium ingenuarum omnium, quæ docentur Historiæ in pri-
5. mis scopus esse præcipuus debet. Minimè vero prætereundum est: bella illa, quæ dixi non solum Emmanuelis Regis ærarium, nouis partis vectigalibus auxisse atque Lusitanis nouas opes adtulisse: sed toti nostro Orbi fuisse perquam vtilia & etiamnum existere. Præterquam enim: quod Christianis, nouum iter, ad Orientis & Indiæ, quã amplißimas, atque ditißimas regiones antea nunquam tentatum aperuerunt vndè à multis, lucrosa commercia institui poßint: Christus etiam per ea, rudibus ijs Populis, hactenus haud obscurè prædicatur, atque funditus euersis Dæmonum, quos solos ij colebant, Idolis liberrimè, magnoqúe cum fructu, docetur Quo gloriæ fructu ac laude nullus, à Christianis, excellentior excogitari nullus
6. Deo quoque gratior contingere à nobis potuit. Iam verò: cùm ea, quæ ad hominum actiones pertinent Varro, omnium Romanorum eruditißimus, initia naturæ secutus in homines, in loca, in tempora, & in res, partiatur quidquid enim agitur, & personis, & loco, tempore, & ipso agendi genere, continetur: hinc igitur quattuor Historiæ tractandæ formas siue rerum, in ijs, ordines, oriri, duciq; constet: vnam, quæ hominum vitas singulorum prioribus succedentium ordine, seorsim descriptas complectitur alteram quæ locorum: tertiam quæ temporum seriem, sequitur: postremam quæ similia facta, ac dicta, in quædam, à vitijs ac virtutibus inscripta, distinctaqúe capita conijcit. mihi prima illa quidem forma quæ Principum virorum præcipue Cæsarum, ac Regum, vitas explicat: idcirco maximè semper probata est, & digna quidem summa egre-

gia-

giaqúe laude: quod ad eos, prudentia & moribus instituendos, qui Rempublicam vniuersam administrant · vel eius Principes futuri sunt: ceteris vtilior, & adcommodatior, haud leuibus ex caussis, esse · multorumqúe iudicio videatur. Nec enim magis quid Principi cuiquam viro sit imitandum, quidue fugiendum, adparet liquereue, ad omnium vsum vtilitatemqúe, potest: quàm eius exemplo, qui tale quidquam patrauerit · quòd vel homines fugere oporteat, vel æmulari. Quoniam exempla: si quis animo ea verset fortius penetrant & hærent memoriæ: atque diligenter narrata, vel exposita quia, quod exemplo fit, iure etiam quodam fieri, plerique iudicant · præceptorum vicem subeunt. Duplex autem viri Principis vita est, ac persona priuata nimirum, & publica. Priuata 17.
corporis, animi, ac fortunæ bonis, æstimatur. In corpore temperamentum & constitutio, spectatur à qua: robur, valetudo, vitæ longinquitas, morbi, pericula, mors. Ad animũ referuntur & virtutes & vitia nec non, ad ea propensio. Mens item, ingenium, ac mores. Fortuna omnis generis opibus censentur. Hoc in genere felicitas, adflictæqúe res, sitæ sunt. Eoqúe pertinent coniugium, liberi, consanguinitas, adfinitates, amicitiæ, familiares, cliẽtelæ, & principi subditi. Hostes præterea, expeditiones, victoriæ, triumphi, honores, atq; peregrinationes. Quid horum sit in Principe, tum quale Historia persequitur. Publica verò Principum vita, latius patet. Nam quid, eam perso- 18.
nam ille gerens tum domi, tum foris · & constituta pace & bello suscepto gesserit: ipsa continet. Tria verò, in constituenda, gubernandaqúe Republica Principi viro, præcæteris, incumbunt. Nempè Religionis procuratio · ciuilium rerum, ac iustitiæ, cura: & armorum, terra, mariqúe,
ex-

expeditio. Ad hæc ni fallor reliqua Reipublicæ munia tota, reuocantur. Quæ omnia, vtriusque vitæ, capita Osorius, in Emmanuele Rege, suo quidque loco diligenter persecutus annorum in Historia ordine seruato, perstringit. Regnum autem Emmanuel administrauit, annos, sex cõtinuos, ac viginti. Non solum igitur quæ bella in Africa & India terra mariqúe, per Legatos Rex gessit: & quid illos, & quibus ex caussis per litteras, ad eos cum mandatis datas exsequi voluerit, explicat: verùm etiam quomodo domi, pacis artibus excellens, Regnum gubernarit: quid egregiè, grauiter, acutè, scitè, prudenter, piè sapienterqúe dixerit: quas legationes quibusqúe de rebus & quam grauibus, & à quibus, ad se missas audiuerit: quid responderit quas item ad alios summos Principes, ac Reges, instituerit. Quo in genere, inter ceteras illa est, ad Alexandrum Sextum Romanum Pontificem: qua Princeps religiosissimus, Ecclesiæ rebus prospici, & Sacerdotes à vitæ luxu, morumq. licentia ad continentiæ sanctimoniæqúe disciplinam, reuocari; postulauit. illaqúe, ad Leonem Decimum cum muneribus, & Elephante. Mihi igitur; vel hoc solo nomine, non vulgari laude di-
9 *gna, hæc Osorij Historia videtur. & ob id denique quod omnes Emmanuelis Regis tam priuatas, quàm publicas actiones, tanta cum diligentia narrauit. Fuit autem is Rex, omni virtutum genere cumulatus. Vltro autem nobilitas, vbiq; fære gentium, eo contendit: vt Principis sui mores vel ex consuetudine, vel amore virtutis, vel occulta quadam vi, ingenijqúe similitudine, vel adulandi studio sequi soleat. Vni verò omnium hominum maximè Lusitani, & Regem suum admirantur, & amant vehementer. Quare minimè dubito: quin, perquàm mul-*

ti,

ti, hac Historia, ad res præclaras saltem memoria proximi superioris temporis excitentur. Iam præter rerum eam 2 magnitudinem, quæ omnes ad Historiam legendam inuitat: ij, qui latinis litteris sunt exculti: in hac eloquētiæ neruos, ac robur, agnoscent. Si enim eloquentia definitur, prudentia dicendi: eam nullos in his libris desideraturos esse, confido. Ita siquidem, tantoq́ue artificio Historiam contexuit: vt, ex gestarum rerum caussis, & circumstantijs, quas studiosè, narrationibus, vbi licet, vel aliud agens, inserit: haud obscurè significet: num aliquod à nobis imperium: tum quale: & quàm longè ab hoc Orbe, remotis in prouincijs, dißitum: atque quibus è seminibus procreare poßimus: deinde quibus id artibus & institutis, adolescat: ac postremo: quibusnam rationibus conseruetur. Quæ sapientiæ lumina: adtentè legentibus, sese: quantum sentio: in omnibus huius Historiæ partibus, clara quadam luce produnt. Quantum ad elegantiam stili pertinet: verbo- 21 rum electio, proprietas, splendor, & copia: sententiarum verò grauitas, varietas: orationis denique totius, qui aures implent, numeri: qualis ea, quantaq́; sit satis, superq́; testantur. Ornamentorum tamen non plus habet, quàm rei poscit expositio. Historia enim, non solum, respuit orationem studiosius quàm decet, elaboratam: verùm etiā, nimia excultam elegantia prudentiam contemnit. Etsi igitur Osorius, alijs in libris nonnunquam copiosior est: id quod ei insitum à natura videtur: in hac tamen Historia cauit: ne verborum multitudine: tamquam graui aliquo pondere: vim & neruos orationis elideret suæ, vel obrueret. Nam libens eorum sententiam amplector: qui, omnes Latinos scriptores, qui in eloquendo copiam adfectauerunt, ineptos sibi videri aiunt: vno tantum excepto Cicerone

22 rone. Quam ob rem:nihil amplius,de his, dicam. Neque
multis edisseram:quantopere sit vtilis,tum necessaria Hi
storiæ omnis cognitio,ijs,qui Rempub.administrant. Hoc
enim apud omnes homines ac gentes,quæ moribus, ac le-
gibus reguntur in confesso est. Neque eius laudes ex cete-
rarum artium,cum ea,comparatione copiosè, ambitiose-
ue,proponam.Breui hæc tantum narrabo. Hominem esse
ad res duas natum ad intelligendum videlicet, & ad a-
gendum.Historia autem, præstantißimorum hominum
consilia,tum facta ac dicta,quibus omnis Reip.forma sese
nobis exhibet, & quibus illa continetur, & constituitur
23 commemorat.Itaq; constat: Alexandrum vt infinitos,a-
lios omittam ita Cyri disciplina, quam ex Historia cogno
uerat,fuisse informatum:vt, vitæ actiones suæ, ad eam
componens à rebus gestis,Magnus euaserit.Scipio Africa
nus,ex ea etiam,ad militaris gloriæ culmẽ est euectus. Ea
tamen non tam est vera quàm ad fortißimi, iustißimiq;
Regis ideam,est expressa. Iulius verò Cæsar Alexandri
Magni præclaris rebus gestis excitatus ad eam laudem di
citur quam est consecutus.Nam certè plurimũ interest:
ex Historia Clarorum virorum voluntates,curas,cogita
tiones,vitæ splendorẽ, laudis cupiditatem,virtutis arden
4 tißimos amores,perdiscere. Eadem porro totius Antiqui-
tatis memoriam,vna continet:nec non eam vniuersis tã-
quam in speculo ad imitandum conspiciendam præbet.
Per hanc ergo Populorum omnium,res gestas cernimus,
& ex ijs,omnes rectè gerendæ Reip. rationes nobis quæri
mus non certè Philosophorum commentitijs præceptis de
lineatas sed verißimis coloribus,& imaginibus expressas,
& exemplis. Quasi careremus tenebris obruta nobis om
nia procul dubio iacerent. Immo pueri, vt ille ait, omnes

essemus. Quid · quòd inuictißimorum Imperatorum ac Regum·ceterorumq́; Principum· sanctißimorum quoque Christianæ nostræ Religionis Martyrum· acta, resq́; gestas obliuio consumeret? Denique: nulla laus, nulla gloria· qua homines ad præclare quid audendum, vel quidquam fortiter & magnanimè gerendum, inflammarētur· extaret. Itaq. hac sublata· non viuerent vel Maximi illi viri, mortui. at ea sola, modo viui. non Reges· non duces· non reliqui vlli, propter virtutem iure laudati· in ore posteritatis personarent. Nos certè· duce Veteris Nouiqúe Fœderis Historia: Deum ipsum agnoscimus, Christianamq́; Religionem· ex ea sola, palam, aperteq́;· quo quid maius est? profitemur. Quare: communi omnium consensu· meritò magistra vitæ, testis temporum, nuntia veritatis, ac lux virtutum omnium· vt est: sic etiam adpellatur & esse iure credi
tur. SED· vt ad te, ex tam longo interuallo, redeam· Au- 1
V 1 gustine: cùm hæc Osorij Historia, tot ornamentis excellat: pati non potui· nostros homines, ea diutius· propter magnas vtilitates, quas, vt arbitror, ipsis adferet, carere. Atque etiam vnà cupiebam: eisdem· tot res admirandas, quibus Lusitanorum gloria clarescit, reddere notiores· quo· qui legent· illorum ij virtutem, clarè perspiciant· &, quà decet, probent, colant, amplectantur. Nam· quoniam eæ res, hactenus Lusitanica tantum, vel Hispanica, nostris peregrina, lingua scriptæ sunt: vix intelligi· præter quàm à paucis· potuerunt. Quod si qui exteri, res Lusitanas adtigerunt, pauci ij sanè sunt admodum· idqúe adeo dubia plerumque fide fecerunt· vt sæpe tota errēt via. Existimo quidem hoc meum factum, Illustrißimo Principi, Henrico Cardinali, haud ingratum fore. Cùm enim omnes, ei clementiam ac prudentiam; &, in administrando Lusita-

nia

niæ regno, summam iustitiam, æquitatemque tribuant: æ-
grè, vt opinor, haud feret tot Emmanuelis patris trophæa
quorum, vti filius, legitimus est hæres apud nostros, hac
Historia celebrari. Non enim vni cuipiam nationi hæc Hi
storia, de tot rebus fortiter gestis cùm ad sempiternam to
tius Christiani nominis laudem pertineat scribitur: sed
quamplurimis, vel potius vniuersis. Osorium autem non
improbaturum, puto. Eam enim scripsit vt omnibus pro-
desse possit. Porrò: hinc intelliget me amorem, quo eum
3 ego sum semper prosequutus, constanter retinere. Quã ob
rem: ne tu mihi vitio vertas abs te, iure peto: quod hanc
Præfationem ad te scriptam, eius Historiæ tamquam bre-
uem de vtriusq; Indiæ rebus commentarium præfixi. Me
siquidem, semel oportuit longissimas ad te scribendi mo-
ras inita aliqua, noui litterarum initij ratione tantum,
4 inquam, tot annorum silentiũ, audacter rumpere. Quòd
si me tamen reprehendes: Osorius certè, caussa cuius agi-
tur, se tuebitur esseque mihi poterit optimus omnium pa-
tronus. Quod vnum postremò superest ego quidem Augu
stine: à nonnullis grauibus viris, qui istinc ad nos ex Aula
Regia redierunt pro certo intelligo: & te, & Osorium in
Episcopi munus atque dignitatem, sic incumbere: vt vos
communi omnium voce, præclaram egregiæ pietatis lau-
dem ferre, valdè prædicent. Hoc ante multò Pãtagathus
noster Octauius, cognomento Pater, de te, dum viueret,
mihi per litteras significauit: & Vincẽtius Parpallias Em
manuelis Philiberti Allobrogum Ducis proximis superio-
ribus annis ad Pontificem Legatus sæpè confirmauit. Qui
nuntius quãta me lætitia perfuderit ex mea in vos obser
uantia iudicare poteris. Sic autem referunt vos: te nimi
rum apud tuos Ilerdenses: Osorium apud suos Siluenses:

Sacrarum litterarum lectioni totos esse deditos: Te verò Augustine: cùm Iuris peritia excellas, & id monumentis tuis illustraueris: præclara quædam, quæ ad id etiam ornandum & ius Pontificium, Conciliaq. Ecclesiæ vniuersa, plenius explicandũ, pertinent: exædificasse. Vos itaq; sanctis ad Deũ orationibus, pro salute Reip. fundendis desixos: Diligenter etiam Populum, de sacris reb. docere, frequentibus ac pijs concionibus & per vos, & per alios à vobis suffectos habitis. Postremo vos multis Christianæ Charitatis officijs de quamplurimis hominibus perquam benè mereri. Quo nomine vobis supra modum gratulor: mihiq; gaudeo ac lætor. Quis enim nescit: officium omne Episcopi in sacrorum Bibliorum & verorum interpretum eorumdem, lectione: aßiduis ad Deum precibus, meditationeq; & in sanctis habendis de Dei cultu, doctrina, & Ecclesiæ disciplina, concionibus exercendaque in vniuersos benignitate, pietate, charitateq; Christiana planè cõsistere? Quidquid tibi prætereà, Augustine temporis, et otij conceditur: id totũ in Antiquitatis, veteribus illis tuis studijs, ad omnium vtilitatem, consumis. Deniq; non solũ eruditis hominibus ex instructißima tua Bibliotheca præstantißimorum scriptorum libros: inter quos, & à te prudenter, eleganter, ornatè, docteq; scripti meritò referuntur: suppeditas: verùm etiam multos ex ijs, tuis sumptib. nonnunquã, ædi curas. Osorius etiam, non cessat scribendo testari: non minus otij sibi, quã negotij habendam esse ratione vir certè vti grauis sententijs, & illustris verbis; multo dignißim⁹: cuius egregio stilo, et calamo dũ aliena cũ laude, sui nominis immortalitatẽ coniungit sapientißimi Regis, atq; fortißimorũ Ducũ, res gestæ conscribãtur.

CALENDAS QVINTILIS CIↃ. IↃ. LXXX.

COLONIAE VBIORVM.

REINERI MATHISII BATAVI, AD LECTOREM, ODE.

IS Lusitanæ gentis, in India,
Res scire gestas, bellaq; Barbaris
Illata Regnis; & subactos,
In Lybica Regione Mauros:
Vis & repertas nauibus insulas:
Et scire mores, iuraq; gentium,
Pugnax Iberus quas coêgit,
Ire suis famulas triumphis:
Doctos diserti, Lector, Osorij
Euolue libros, aßidua manu;
Ex hoc amœno fonte, summa
Vtilitas fluet, ac voluptas.
Hinc multa disces, quæ neq; sæculis
Vmquam fuerunt nota prioribus,
Nec visa. Miras longus artes
Repperit, & meditatur vsus.
Inuenta nuper sunt noua sydera,
Cœliq; tractus, & maris ambitus
Incognitos æuo priori,
Posterior patefecit ætas.
Antiquitas si iactet Iasonem;
Quòd primus altæ littora Colcidis
Lustrarit, Euxinum lacessens
Thessalica pelagus carina;
Quis non Iberos ad vaga sydera,
CANVMQVE, summis laudibus euehat?

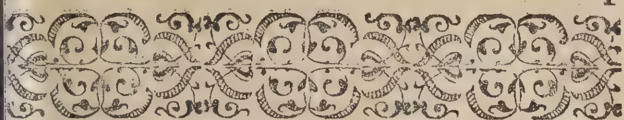
To-

Totum, breui qui circuiuit
Hesperia rate, Victor, Orbem.
Non rauca vastæ murmura Tethyos,
Minasq; cæli, non Aquilonias
Exhorruit CANVS procellas,
Nec scopulos maris æstuosi.
Anno, sed illi prospera tertio
Fortuna lætos præstitit exitus.
Tum namq; salua naue, ventis,
In patriam rediјt secundis.
At Lusitanos quid referam Duces?
Qui, post repertam classibus Indiam,
Fortissimè terra, mariq;,
Indomitas domuêre gentes.
Quàm sæpè, duros, GAMA superstite,
Victor fugauit milite Barbaros;
Et turbidum, quàm sæpè Gangem,
Sanguineis rubefecit vndis?
Quàm sæpè; solus, pectore masculo,
Fortiq; dextra non numerabiles,
(Securus aspirante Christo)
Sustinuit PACIECVS hostes?
En nunc: Eoæ pars bona Persidis,
Nunc & Sabæi, Mauraq; natio,
Sinæquè victi; subdiderunt
Hesperio sua colla Regi.
Iam Christianis torridus Aethiops,
Victusq; paret Rex Calecutiј;
Hic classe formidatus, ille
Missilibus melior sagittis.

Iam

Iam pænè Christi venit ad vltimos
Mundi patentis gloria terminos:
Christiq; totum Numen Orbem,
Et populos stupefecit omnes.
Hinc Lusitanos, aurea tangere
Alto videmus sydera vertice,
Qui tot sibi Regnis subactis,
Perpetuam meruêre laudem.
Sed aptiori, fusius, ordine
Hæc persequetur doctus Osorius:
Huc, huc ades tandem iuuentus,
Pierijs operata Musis.
Hæc Tullianis plena leporibus
Sunt; atq; Cedro digna volumina:
Vtaris hac noctes diesq;
Historia, studiose lector.

HIERONYMI OSORII LVSITANI, SILVENSIS EPISCOPI, DE REBVS, EMMANVELIS REGIS

usitaniæ inuictißimi, virtute & auspicio ge- is, Libri duodecim; Ad Clarißimum, San- ctißimumq́ Principem Henricum, S. R. E. Cardinalem, Regis eius Filium.

Liber Primvs.

TSI ea mente sum, Henrice, Sanctissime Princeps: vt vix quidquam arbitrer esse historia, vel ad prudentiam comparãdam vtilius, vel ad virtutem excitandam, vehementius, vel ad sananda Reipubl. vulnera salutarius, vel ad oblectamentum vitæ iucundius; & ab amicis meis pius admonerer, vt res nostrorum hominum literis tinis illustrarem: ab eo tamen studio vehemẽter ab- rrebam. Nam cùm alia multa me ab eo deducerent, n duo præcipuè deterrebant. Vnum erat fidei facien- difficultas, alterum offensionis concitandæ pericu- m. Si enim fidem non facerem, erat mihi vanitatis famia subeunda: si verò quorundam ambitioni mi-

ſimè ſatisfacerem, odium in me acerbum & imma
concitandum. At, vt eſt captus hominum, id plerum
euenire cernimus, vt tantum quiſque credat, quantu
ſe viribus aut ingenio præſtare poſſe confidit. Qui
quid verò commune vſitatæ virtutis, & induſtriæ m
dum ſuperat, id nullo modo prorſus admittit. Cont
verò, qui nullum modum ambitioni ſtatuunt, ægeri
mè patiuntur, ſi eorum gentiles minimè fuerant in
modicis laudibus illuſtrati. Quod cũ apud alias nati
nes fieri ſolitum ſit, tum apud Luſitanos tantam pl
rumq; offenſionem hiſtoriæ ſcribendæ munus offe
vt omnium tela in eum, qui tantum facinus audet, a
hæreſcant. Id quidem non ita pridem ſatis experti ſu
mus in hiſtoria, qua Damianus Goeſius res virtute
auſpicio, & incredibili felicitate Emmanuelis Reg
inuictiſſimi, Patris tui, geſtas patrio ſermone compl
xus eſt. Res, inquit ille, maiorum meorum non perin
de, atque illorum merita poſtulabant, exornauit. Aliu
verò, labem generi noſtro, & antiquo ſplendori nobili
tatis aſperſit. Alius poſtremò, hoc aut illud, quod era
ad laudem noſtri nominis inſigne, prætermiſit. Quo
ſi hominis prudentis eſt, alienis periculis admoneri
hoc vno certè exemplo potuiſſem ancipitem ſcriben
di euentum perhorreſcere. Aliud etiam incommodum
accedebat, quod etiam ipſe, vt officium meum me face
re admonebat, rebus diuinis, pro mea parte tractandis
& explicandis, intentus: neque conuenire arbitrabar,
vt à cælo deductus, terras nimis intuerer, hoc eſt, vt di-
uina, dum res humanas illuſtrare conor, intermitterem.
Sed quo plura me impediebant, ne ſcribendæ hiſtoriæ
munus attingerem, eò clariùs cerni poterit animus
meus, ſtudio ardentiſſimo tui nominis & amplitudi-
nis inflammatus. Nam cùm tu me per literas, non qui-
dem imperio cogeres (quod facere pro iure tuo potuiſ-
ſes) ſed, quæ tua excellens atque planè diuina benigni-
tas eſt, amicè rogares, & moneres, vt Regis patris tui hi-
ſtoriam ſcriberem, illiuſque nomen apud exteras natio
nes Latinis literis ab obliuione vindicarem, me conti-
nere

aere non potui, quin id munus continuò susciperem. Vt autem id facerem, multa me simul inuitabant. Primùm enim voluntatem tuam nullo modo poteram sine crimine impietatis aspernari. Deinde indignissimũ arbitrabar, Emmanuelis nomen apud Lusitanos tantùm, & non per omnes Reip. Christianæ nationes cum omnium admiratione vagari. Tum etiam id mihi acres stimulos admouebat, quòd in hoc opere non tam res humanas, quàm diuinas explicandas suscipiebam. Vt enim Emmanuel diuino consilio ad regiam amplitudinem euectus fuit, ita quæ designauit, quæ molitus est, quæ imperio illius gesta sunt, ad Dei benignitatem referenda sunt, multęq; res admirabiles præsentis numinis viribus administratæ, ita, vt ei, qui fidem illis habere noluerit, perfidię & impietatis suspicio recipienda sit. Vt autẽ id faciliùs exequi possem, Damianus Goes præstitit. Is enim magno labore, vigilantia & industria ea ex quam plurimis epistolis & cõmentarijs eruit, & monumentis suis memoriæ commendauit, quæ ego minimè potuissem sine summo otio perscrutari. Multa etiã ex aliorum scriptis & sermonibus accepta, memoria cõtinebam, quæ minimè silentio prætereunda iudicaui. Sed quia in his libris nostros homines aliquando Lusitanos, aliquando verò Portugalenses appellare solemus, huius varietatis breuiter reddenda ratio est. Portugaliæ nomen, vt Andreas Resendius, vir doctissimus, apertè demõstrat, à portu Cale (sic enim appellabatur olim oppidum ignobile, quod Durio flumini imminebat) ductum fuit. Cale namq; erat in colle situm. Portus autem piscationis gratia frequentari cœpit. Eam verò commoditatem hominum multitudo sequuta, vndiq; confluxit vsq; eò, dum ciuitas opulentissima fieret, quæ Portugalia deinde nominari cœpit. Inde verò totum regnum nomen obtinuit. Continet autem Portugaliæ regnum non exiguam, vt Paulus Iouius parum consideratè dixit, antiquæ Lusitanæ partem, sed valde magnam. Pars enim Lusitaniæ, quæ ad regnum Portugaliæ pertinet, & fluuijs, Ana atq; Durio continetur, plus

trecentis & viginti passuum millibus in longitudinem patet. Adijcitur deinde Callæcia Bracarensis à Septentrione, quæ Durio & Minio definitur. Ad ortum verò Solis sunt aliquot etiã ciuitates trans Anam, quæ Portugaliæ regno continentur, ita vt sit non minus è Callæcia & Bætica Portugaliæ finibus adiectum, quàm ex antiqua Lusitania detractum. Quod si Portugaliæ nomen ex vno oppido fuit, temporis progressu, in totum regnum deriuatum, simili ratione consentaneum fuit, vt ex tam magna Lusitaniæ parte, Lusitaniæ nomen in totum regnum duceretur. Quò minùs igitur vtroque nomine vtamur, interdictum nobis minimè puto. Sed hoc nõ magni refert. Illud, quod est præsentis operis, hortor & admoneo omnes, qui hos libros euoluerint, vt animis secum reputent, quàm variæ res & vehementer admirandæ sint à nostris hominibus, intra sex & viginti annos (tot enim, aut paulò plus hæc historia continet) effectæ: quæ maria, quæ littora, quæ regiones exploratæ, quæ bella contra Reges potentissimos, inuicta virtute gesta, qui terrores neglecti & contẽpti, vt intelligãt, non esse tantarum rerum laudem hominibus, sed Deo, qui præsentiam suam nostris sæpè declarabat, summa ratione tribuendã. Quod tum multò clarius apparebat, cùm interdum sic eueniebat, vt ipsi Lusitani sibi nimium præfidentes, ab hostibus eisdem vincerentur, vt intelligerent, inanes hominum conatus fore, qui nõ fuerint cælesti præsidio suffulti. VT AVTEM hinc, HENRICE PRINCEPS, sic enim ordo rerum flagitat, exordium capiamus: IOANNES, hoc nomine secundus, Portugaliæ Rex, cùm lento atque diuturno morbo languesceret, cõtulit se in extremam Lusitaniæ partem, ad Austrum pertinentem, Oceano ex ea parte definitam, quam nunc Algarbium appellant, vt aquis calidis admodum salubribus morbũ depelleret. Erumpunt autem aquæ illæ in conualle, non amplius sex aut septẽ miliarijs à mari disiuncta, è silice; & reliquis balneis, quæ sunt in Lusitania, summo omnium consensu præferuntur. Eo tamen remedio frustra tentato, factum est, vt

RES EVROPAE.

Ioãnis Lusitaniæ Regis morb⁹ & mors.

eſt, vt morbus indies ingraueſceret. Nec abfuit ſuſpicio, Ioannem lento veneno, quod imprudens hauſerat, paulatim intabuiſſe. Itaque cùm mortem appropinquare ſentiret, in Algarbij oppido, quod Aluor appellant, & multi portum Hannibalis eſſe putant, teſtamentum fecit, quo Emmanuelem, qui illi frater patruelis erat, hæredem inſtituit: ad quem regnum, quamuis Ioannes inteſtatus obijſſet, erat iure peruenturum. Erat enim Emmanuel Fernandi filius: Fernandus verò erat germanus frater Regis Alfonſi, cuius Alfonſi Ioannes filius extitit. Cùm igitur Ioannes nullum filium ex vxore legitima ſuſceptum haberet (Alfonſus namq́ue vnicus illius ex vxore Leonora filius in ádoleſcentiæ flore Scalabi, quæ ciuitas nunc appellatur Sanctarena, ex equo incitato proiectus, mortem obierat) neceſſe erat, vt Emmanuel regni hæreditatem cerneret. Georgius namq; Ioãnis filius, propterea quòd nothus eſſet, quãuis illius mater fuiſſet valdè nobilis, legibus & inſtitutis regni hæres eſſe non poterat. Hoc tamen, quod erat Emmanueli iure debitum, fuit ſumma Ioannis ipſius voluntate comprobatum. Emmanuelem enim nõ tam propter ſanguinis propinquitatem, quàm propter regiæ virtutis indolem, quam in illo cernebat, egregiè carum habebat, & quibuſcunq; poterat ornamentis, illius dignitatem amplificabat. Accedebat, quòd vxor illius Leonora, ſingulari virtute, pietate, atque religione fœmina, Emmanuelis ſoror erat, fratremq́; amore ſingulari proſequebatur. Teſtamento facto; & ſacris omnib. quæ ad animum expiandum pertinebant, ritè procuratis, ita exceſsit è corpore Ioannes, vt in illa extrema vitæ perfunctione, inſitæ virtutis & pietatis inſignem ſignificationem daret. Fuit enim vir ille clarus & excelſus, infeſtus improbis, bonis propitius, iuſtitiæ cupidus, & in omni genere virtutis admirandus. Erat præterea acer & ſtrenuus, & in re militari non pauca dederat egregiæ fortitudinis & induſtriæ documenta. Tantaq; erat illius animi magnitudo, vt quamuis corpore in patria conſiſteret, mente tamen orbem terrarum peragraret,

Ex teſtamẽto regni hæres Emmanuel.

Scalabis ciuitas, nũc Sanctarena.

Ioãnis Regis elogiũ.

grararet, multaq́ animo frequenter agitaret, eaque moliretur, quæ, si non fuisset immatura morte sublatus, nomen illius clarissimum reddere potuissent. Fortes viros amabat, vsq; adeò, vt quidam reliquas vitæ maculas nomine virtutis militaris eluerent. Ignauos autem atque desides ita contemnebat, vt homines non duceret. Perfecit autem, vt qui magnis opibus insolentius efferebantur, illius in vindicando seueritatem pertimescerent: & qui propter humilitatem obnoxij erant iniuriæ, præsidio illius vitam securè traducerent. Attulit ille quidem multis viris nobilibus necem, & Principes etiam sibi cõiunctos interfecit, quos animaduertebat aut parum obsequentes esse, aut perniciem in illum machinari: sed id nisi fecisset, neq; Regiam dignitatem tueri, neq; vitam conseruare potuisset. Valebat multum ingenio, plurimaque ab illo argutissime dicta referuntur: ex quibus intelligitur, quantum illius acumen extiterit. In Regum consilijs, de quorum fide dubitabat, explorandis, erat mira quadam sagacitate præditus: multosque viros primarios multis in locis beneficijs sibi arctissimè deuinctos habebat, per quos omnia, quæ Reges in illum moliebantur, multò antè, quàm ei nocere possent, cognoscebat, vt eorum consilijs obsisteret. Populi non tam illum vt Regem verebantur, quàm vt parentem amabant. Eorum enim commodis animo patrio consulebat. Hæc autem illius sententia meritò laudari solet, cùm diceret, sibi non tam propositum esse, vt operis hominum ad aurum quærendum abuteretur, quàm vt aurum quæreret, vt opibus suis hominum inopiam subleuaret. Cùm accepisset, esse volucrem, quæ rostro pectus dilacerat, vt pullos serpentum morsibus exanimatos, sanguine suo profuso in vitam reuocet, eiusdem volucris imaginem suis insignibus adiungendam curauit, vt ostenderet, se esse paratum pro suorum salute sanguinem suum profundere. Ex omnibus tamen virtutibus, quibus illum præditum fuisse commemorant, nulla fuit admirabilior singulari quodam pietatis & religionis studio, quo mirificè flagrabat. Nunquam enim

cum

um neq; turbulenta negotia, neq; coniurationes contra illum factæ, neque malorum omnium tempestates à rebus diuinis summa cum religione procurādis abstraxerunt. Is denique Princeps fuit, vt meritò videatur illius nomen sempiterna memoria celebrandum. I L- L O mortuo, fuit summa cum celeritate ad Emmanuelem nuncius allatus: quem cum tam multis lachrymis accepit, vt satis appareret, eum non tam regni hæredita te lætari, quàm ex morte Principis optimi, & sibi coniunctissimi dolorem excipere. Erat autem Emmanuel eo tempore annos natus viginti & sex, & Salatiæ se cōtinebat, in quo tunc oppido Regina Leonora soror illius, atque Ioannis vxor, morabatur. Ibi igitur more & instituto maiorum fuit Emmanuel, rex solenni ritu omnium consensione declaratus. Quod quidem munus sibi nō segniter obeundum existimauit. Erat enim & ingenio, & studio, & disciplina vigilantissimus. Itaque cùm multa confestim regno salutaria instituisset, cum nihil sibi maiore cura faciendum arbitratus est, quàm vt omnium ordinum conuentum ageret. Salatia igitur discedens, Montem maiorem profectus est, quæ ciuitas est in colle edito sita trans Tagum, & Ebora circiter viginti millia passuum distat. Eò igitur regni Proceres, & Antistites, & ciuitatum Legatos per literas euocauit. Eò fuit ad illum deductus Georgius, Ioannis Regis filius, cuius paulò antè fecimus mentionem, qui tunc decimum & quartum annum agebat: quem Rex tam amanter atq; cum tanto fletu complexus est, vt facillimè, quanta fide & amore Ioannem fuisset in vita prosecutus, cerni posset. In illo autem comitatu, qui Georgium stipabat, facilè reliquis & militari gloria, & vrbanitate Iacobus Almeida, qui in Portugalia pro Magistro Hospitalensis ordinis eidē religioni præerat, excellebat, multumq; apud Ioannem gratia & authoritate potuerat. Eum verò Ioannes morib' eiusdē filij regēdis præfecerat, vt is sub tali pædagogo artes illo loco dignas perdisceret. Hic igitur cū Georgio, quem dextera tenebat, flexis de more genibus, cū esset vterq; habitu lugubri de-

Emmanuel is in Regē [illegible] tio.

Mōtis maioris ciuitatis situs.

Regni Comitia.

Iacobi Almeidæ, pro Georgio Ioannis Regis notho, ad Emmanuelem oratio.

bri deformatus, hanc orationem habuit. REX Ioannes, qui tibi patruelis frater natura fuit, amore autem germanus, mihi significauit moriens, se, cùm animo equissimo è vita discederet, vna tantùm cura solicitari, quòd hunc filium in solitudine & orbitate relinqueret. Eam tamen solitudinem eo solatio, quo vtebatur, alleuari, quòd veniret illi in mentem, quàm singularis esset benignitas tua, quàm gratus animus, & quàm ad omnes regiæ virtutis laudes studio & voluntate propensus. Pręcepit deinde mihi, vt suo nomine te rogarem & obsecrarem, si is te in filij loco dilexisset, si muneribus omnibus, quibus potuit, affecisset, si nullum tui ornandi locum prætermisisset, vt tam egregiæ in te volũtatis memoriam retineres, & parem voluntatem huic suo vnico filio, quem omni reliquæ vitæ præsidio destitutum relinquebat, redderes, & cogitares, quid ille, si tibi fuissent nati filij, eis facturus fuisset, si ita accidisset, vt tu ante illius obitum è vita migrares. Præterea hoc etiam mihi in mandatis dedit, vt hunc illius filium frequenter admonerem, vt te semper vnicè coleret, & obseruaret, tibique in omnibus rebus obtemperaret, in eoque pugnaret, vt à nemine fide, amore, studio erga te superari posset. Quò enim te propiùs sanguine attingebat, eò magis conuenire, vt obseruantia & pietate erga te omnibus antecelleret, nec in vllo in amplitudinem tuæ dignitatis officio se vinci pateretur. Hæc quidem ille mihi, vt facerem, imperauit. Ego, vt officio meo fungar, illius filium in hac tam tenera, vt vides, ætate, tali parente orbatum, tibi nomine illius trado, natura & genere propinquum, casus acerbitate pupillum, voluntate supplicem, conditione famulum, vt eum in fidem tuam recipias, & ornes, & augeas: vt sic tandem cognosci ab omnibus possit Regius iste animus, in referenda gratia, & beneficiorum memoria conseruanda diligentissimus. Quod si, vt confidimus, feceris, ab omnibus laudem admodùm grati atque magnifici Principis consequeris: multoque arctius tibi tuorum omnium voluntates hac tam insigni probitatis significatione deuincies. Hac

s. Hac Almeidæ oratione adeò fuit Emmanuelis mœror excitatus, vt cùm dare responsum vellet, lachrymis & singultu spiritus illius impediretur. Itaque breuissima oratione declarauit, se Georgium in loco filij habiturum, tantisque illum beneficijs ornaturum, vt intelligi posset, quantum Ioannis nomen & memoriã conseruari atque propagari cuperet. Hac Regis oratione omnes proceres, qui aderant, non mediocriter lætati, ad illum adeuntes, gratias egerunt, illiusque manus osculati sunt. Hæc autem non indigna commemoratione arbitrati sumus, vt posset & Ioannis probitas cognosci, quę tanta fuit, vt neque imperij magnitudine potuerit hæres illius adduci, vt facilè desiderium illius leniret: & simul Emmanuelis natura perspiceretur, quæ tam excellens extitit, vt neque tantis opibus improuiso oblatis efferri, aut humanitatis obliuisci potuerit. Facit enim insita in plerisque cupiditas, vt etiam in minimè dubia hæreditatis possessione, quam mortuis parentibus assequuntur, animi lætitiam, mœrore ad tempus simulato, tegere vix possint. Quod eò intemperantius in regni hæreditate fit, quò regiæ opes maiores & ampliores sunt, & ad animũ de statu mentis deijciendum, si virtutis præsidium non adsit, magis efficaces. Cùm verò regiæ dignitatis amplitudo præter opinionem alicui defertur, tanta vi plerunque iactatur animus, vt à mente & ratione deferatur. At Emmanuel se regni hæredem fore minimè suspicari poterat, cùm & fratres illius viuerent, qui eum ætate antecedebant, & Alfonsus Ioannis Regis filius in vita maneret, & ipse Ioannes filios gignere per ætatem posset: erat enim annos natus quadraginta, cùm mortuus est. Qui tamen omnes diuino consilio, vt multi iudicabãt, morte sublati sunt, vt Emmanuel regnaret. POSTQVAM verò omnes regni Ordines conuenere, instituit Rex quædam de sententia omnium, qui aderant, ad regni stabilimentum necessaria. Inde etiam misit, qui Regi Fernando & Isabelæ Reginæ, qui tunc in Castellæ & Aragoniæ regnis cum summa dignitate & existimatione regnabãt,

Emmanuelis respõsio

Decreta Emmanuelis regia.

Legatio ad Castellæ Reges gratulatoria.

de sua successione nunciaret. Per id tempus Aluarus, Fernandi Ducis Brigantini, qui propter perfidiæ suspicionem fuerat capitali supplicio affectus, frater, in Castellæ regno versabatur, & summum apud Rege locum obtinebat. Aluarus autem is erat, ad quem nulla facinoris suspicio pertineret: Sed cùm fratrem supplicio mactatum animaduerteret, integris rebus è Lusitaniæ finibus excessit. Rex autem Ioannes illi præscripserat, nè in Castella sedem vllo pacto collocaret. At is Fernandi & Isabelæ vxoris probitate & magnificentia deuinctus, qui multum illius virtuti atque prudentiæ tribuebant, in eorum Regnis locum exilio voluntario delegit. Et nè Regis Ioannis præscripto parere cogeretur, omnes res suas, quas in Lusitania possederat, voluntati illius permisit. Hunc verò Aluarum, & filios Ducis, qui post patris necem in exilium se voluntate sua contulerant, Rex Emmanuel per eundem Legatum benignè inuitauit, vt in patriam redirent. Fore, si id facerent, vt eos quibuscunque rebus commodè posset, ornaret. Alterum deinde Legatum Romam misit, qui Alexandro Pontifici Maximo, qui tunc fuerat ad illud summum fastigium dignitatis euectus, nomine illius fidem obligaret, totumque Portugaliæ regnum, vt Christianum Principem facere oportebat, voluntati Pontificis ipsius addiceret. Quod vt cum maiore dignitate fieret, Georgium Costam Lusitanum Cardinalem, hominem authoritate summa præditum, per literas rogauit, vt nomine illius hoc officium exequeretur. Cardinalis igitur, Emmanuelis nomine Romæ fidem publicè dedit, Emmanuelem semper in Pontificis obsequio futurum, & fidem per omne vitæ spacium erga sanctam Romanam Ecclesiam summo studio retenturum, & pro illius sanctitate, quoties opus ita fuisset, pugnaturum. Fuit hæc fidei testificatio Pontifici valdè grata, literasque Regi satis amanter scriptas dedit, eique de regni successione gratulatus est. At Emmanuel interim in regni negotijs expediendis vigilabat. In primis autem donationes omnium rerum, quas Ioannes

Aluarus alijque exules reuocantur.

Legatio Lusitana ad Pontificē Maximum.

nnes moriens multis donauerat, benignè confirma-
sit: quamuis multi ex illis, qui tunc ab illo fuerant af-
fecti beneficijs, magis digni supplicio, quàm benefi-
cio viderentur. Satis enim apparet, eos, qui, dum Prin-
ceps extremum spiritum edit, ab eo summo studio con
tendunt, vt sibi aliquid largiatur, quod, dum ille sanus
atque valens erat, impetrare non poterant, nunquam
se quidquam de fide Principi debita, sed de sua ipso-
rum vtilitate cogitasse. Quid autem præterea tam in-
fidiosum, quàm eo tempore, quo propter mortis acer-
bitatem mens Principis oppressa est, captare tunc illius
imbecillitatis occasionem, vt ab eo, à quo iam fuerant
multis cumulati beneficijs, id extorqueant, quod non
est auaritiæ, sed fidelitati debitum? Quid verò tam in-
humanum, quàm in ipsius Regis morientis aspectu,
nec ipsius iustissimi doloris sensu, nec vlla humanita-
tis ratione ab immanis cupiditatis studio reuocari? Ac-
cedit præterea, quòd eo tempore Rex, qui hominum
postulata, quamuis iniusta sint, minimè repudiat, non
de suo quidquam, sed de alieno videtur elargiri. Ea
namque donat, quibus iam vti non potest. Reddit
deinde successori multò difficiliorem administrandi
Regij muneris rationem. Regiam enim Gazam, quæ
est fons Regiæ benignitatis, exhaurit. Ea postremò con-
cedit, cùm neque hominum merita, neque vllam iu-
ris vsitati rationem expendere potest. Quotus enim
quisque est, qui in oculorum tetra caligine in crebro
anhelitu atq; in singultu, in totius corporis sudore, in-
terclusi spiritus angustijs possit cuiusque dignitatē ex-
actè perpendere? Illi igitur, qui eo tēpore, quo Principis
animus est oratione confirmādus, ei tam grauem mo-
lestiam exhibent, & instant, & vrgent, & quodam mo-
do vim adhibent, vt interruptis atque morientibus vo-
cibus regni opes effundat, odio certè digni sunt, & non
eiusmodi beneficijs. Emmanuel tamen, nè videretur
optimi Principis acta rescindere, non modò reliqua
Ioannis beneficia, quæ fuerant iudicio tributa, sed et-
iam fraudulenter erepta, confirmauit. Totum dein-

In aulicam quorundā auaritiā.

de ani.

Instituta regni Emmanuelis. de animum ad ius administrandum applicuit. In eos magistratus, quòd perperam corrupti pecunia iudicabant, acriter animaduertit. Ijs, qui leuioribus criminibus erant alligati, leuiores etiam pœnas imposuit. Illos verò, qui benè & incorruptè iudicia faciebant, pro dignitate cuiusque remunerauit. Iudicum deinde numerum auxit, vt omnes controuersiæ facilius dijudicari possent: Ipsosque maiorib' stipendijs affecit, ne inopia cogerentur ab æquitate discedere. Tum in omnes regni partes, viros iustitiæ opinione præstantes cum summa authoritate misit, qui scelera vindicarent, & flagitiorum omnium, quoad fieri posset, stirpes euellerent. Vectigalium deinde rationem diligenter habuit. Videbat enim, vbi regni opes ministrorum negligentia dilabuntur, aut quæstorum auaritia diripiuntur, aut sumptibus minimè necessarijs exhauriuntur, ibi regni statum constitui non posse. Nec enim bellum geri, neque pacem constitui, neq; ius administrari commodè licet, vbi regis pecunia, quæ debet esse publicæ salutis instrumentum, aut à priuatis auertitur, aut ab ipso Rege sine vllo fructu consumitur. Vt autem humanitas illius in omnes constaret, Iudæos in libertatem asseruit. *Iudæorum per Hispaniam seruitutis occasio.* Quod vt intelligi possit, qua ratione illi seruitutẹ oppressi fuissent, non erit alienum, rem, quemadmodū gesta fuerit, explicare. Fernandus & Isabela Castellæ Reges cùm exploratum habuissent, per Iudæos, qui in illorum ditione erant, scelera nefaria contra religionis nostræ sanctitatem conflari; omnes illos in exilium eiecerunt. Hoc autem factum fuit Anno à Christo nato, M. cccc. lxxxij. quidam verò ex illis numine diuini Spiritus illustrati, ad Christi se cultum & fidem contulerunt: alij autē, nè fundos, & ædes, & reliqua bona relinquere, vel tempore alieno vendere cogerentur, se Christi religionem profiteri simulârunt. Reliqui omnes in exilium pulsi sunt; Cùm verò alij in alias partes disiecti fuissent, maxima eorum pars à Ioanne Rege sub certis conditionibus impetrauit, vt in Portugalia tempore aliquo definito consisteret. Conditiones au-

tem potiſſimæ fuerunt, vt octonos aureos ſinguli Regi perſoluerent, & intra certum tempus è Portugaliæ finibus emigrarent: quòd ſi poſt tempus illud aſſignatũ viſi in Portugalia fuiſſent, libertatẽ amitterent: Rex autem tutam nauigandi facultatem volentibus abire præberet. Hac autem ratione Ioannes grandem ſibi pecuniam comparauit, quam aſſeruari diligentiſſimè faciebat, vt poſſet in Africam tranſire. Cupiebat enim bellũ acerrimum Mauris inferre: nec id tam gloriæ ſtudio, quàm vt Chriſti religionem & gloriam propagaret. Quod ne faceret, primùm quidem caſus acerbi, quibus diu conflictatus eſt, impedimento fuere: poſtremò autem mors omnes illius huiuſmodi conatus compreſſit. Quandiu tamen vixit, ſedulò curauit, vt Iudæis fidem præſtaret, quam dederat. Itaque eis, qui in portubus illi operas nauabant, imperauit, vt agerent cum nauicularijs, vt tolerabili quadam vectura Iudæos in regiones quas ſibi vellent, tranſportarent. Sanxit præterea, nè quiſquam iniuriam illis inferret. Quod longè ſecus factum eſt. Mercatores enim, & nauicularij, qui Iudæos in naues ſuas recipiebant, eos in mari multis iniurijs admodùm acerbè diuexabant. Vecturæ enim pretio, quo depacti fuerant, minimè contenti, quacunque ratione poterant, multò maiorem pecuniam ab inuitis exprimebant: & de induſtria diutius, quàm opus erat, vagabantur, multiſque erroribus homines miſeros ludificabant, vt conſumpto omni commeatu, cogerentur ab eis victum emere. Pretium verò, quod rebus ſuis conſtituebant, erat eiuſmodi, vt eo perſoluto, Iudæi nudi & inanes relinquerentur. Accedebat, quòd nuptis mulieribus atque virginibus vitium per vim inferebant, & viros intolerandis contumelijs afficiebant: Chriſtianique nominis, quod vſurpabant, obliti, in omni genere immanitatis atque perfidiæ verſabantur. Iudæi, qui in Portugalia remanſerant, partim tam atrocis iniuriæ metu perturbati (nec enim tam obſcurum eſſe poterat, vt non aliqua ex parte fama tantarum cladium ad aures eorum perueniret) partim quòd inopia impediti,

Chriſtianorum in proſcriptos Iudæos iniuriæ.

diti, minimè potuissent ea, quæ erant ad nauigandum necessaria, intra tempus illud emere, cùm tempus interim illis constitutum elaberetur, libertatem amisêre. Qui igitur seruum Iudæum habere cupiebat, eum à Rege postulabat. Rex autem eorum precib⁹ cedebat, quos animaduertebat esse miti clementiq; natura præditos, nè Iudæi duriore, quàm par esset, dominatu premerentur. Hoc autem accidit paulò antè Ioannis mortem. Ea tamen apud omnes, qui sensus illius nouerant, suspicio consistebat, vt crederetur, si ille diutius vixisset, omnes eos fuisse benignitate illius sub aliqua conditione liberandos. Hæc erat Iudæorum, qui in Portugalia morabantur, cōditio, cùm Emmanuel regnare cœpit. Qui videns illos non sponte sua contra fœdus in Portugalia, post tempus à Ioāne præstitum, remansisse, omnes liberos esse iussit. Hoc illi beneficio permoti, ei magnū argenti pondus obtulêre: quod accipere noluit. Statuerat enim gentem illam beneficijs paulatim ad studium Christianæ pietatis allicere. HIS, & alijs multis negotijs commodè atque sapienter expeditis, mentem continuò ad bellum Africanum contulit. Ex quo enim tempore Ioannes, hoc nomine primus, Septam vrbē Mauritaniæ munitissimam, in ora maritima freti Gaditani sitam, virtute & opibus expugnauit, nunquam Reges, qui deinceps successêre, passi sunt, bellum contra Mauros susceptum diu intermitti. Rex Alfonsus, Ioannis primi nepos, atque Ioannis secundi pater, Tingi ciuitatem cum Arzila, quæ non procul Tingi aberat, similiter bello cepit. Ioannes autem post patris obitum, quāuis fuisset duriore fortuna conflictatus, & multis & varijs curis implicitus, semper tamen inuicto animo in illius belli administratione permansit. Emmanuel horum vestigijs ingressus, eodem animo belli curam suscepit. Itaq; vrbes Mauritaniæ, quæ erant nostris præsidijs munitæ, maioribus opibus firmauit, firmioribusq; præsidijs cinxit, maximum commeatum & plurima instrumenta bellica in eas importari præcepit. Auxit præterea militibus stipendium, & duces item muneribus amplio-

Iudæi seruitute ab Emmanuele liberati.

RES AFRICANAE.

amplioribus ornauit, vt his beneficijs excitati, confidē-
tius & acrius dimicarent. Quia verò cernebat, caput
belli feliciter administrandi in vera religione consiste-
re (Deus enim est, qui robur & mentem, qua victoria pa-
ratur, donat, & qui mentem & vires eripit illis, quos
peruertere statuit) præter alia præmia, quibus sacerdo-
tes, qui sacra militibus in Africa ministrabant, affece-
rat, statuit, vt decumam omnium tributorum, quę Mau-
ri vectigales ei ex fœdere persoluebant, quotannis acci-
perent. Dum hæc ab illo geruntur, Fernandus & Isabe-
la Reges Legatos ad illum mittunt, qui illorum nomi-
ne ei gratulationem de regni hæreditate significarent:
Et postularēt præterea, vellet cum eorum filia, nomine
Maria, matrimonio copulari. Postremò ab illo enixè
contenderent, vt filios Fernandi Ducis Brigantini, qui
adhuc in exilio viuebant, in patriam, & in omnes amis-
sas opes restitueret. Hanc legationem Emmanuel sibi
admodum iucundam accidisse demonstrauit, Legatis-
que dixit, sibi nihil gratius esse posse, Regum clarissi-
morum in se tam propensa voluntate. Quod verò ad
matrimonium attinebat, non esse sibi in animo prius
vxorem ducere, quàm regni statum constitueret. Hoc
autem dicebat, non quòd illorum Regum affinitatem
sibi parùm commodam arbitraretur, sed quòd Isabelam
eorum filiam natu maiorem, quæ fuerat Alfonso Ioan-
nis filio nupta, vxorem habere mallet: quamuis men-
tem suam tunc minimè aperiret. De Fernandi verò fi-
lijs sibi curæ futurum affirmauit, vt Regibus satisface-
ret. Hoc eodem tempore fuit certior factus, Ioannem
Menesium, qui Arzilæ præerat, fuisse de Mauris insig-
nem victoriam consequutū. Res autem ad hunc modū
gesta fuit. VASCVS Coutinus Dinasta Borbensis, Ar-
zilæ præfectus erat, cuius nomen cùm ad Ioannem de-
latum fuisset, coactus fuit in Portugaliam redire, vt Re-
gi se purgaret. Præposuit interim Arzilæ Rodericum
Coutinū, qui dum ille abesset, ducis officio fungeretur.
Fecerat autē Rex Ioannes inducias cum Rege Fessensi.
Barraxa verò, & Almādarius, qui multum inter Mau-

Emmanuelis in Sacerdotes munificentia.

RES EVROPAE. Castellanæ ad Emmanuelem legatio.

RES AFRICANAE.

ros po-

ros potentia & opibus excellebant, hoc induciarum fœdere minimè astricti fuerant, eò quòd nondum esse[nt] sub Fessensis Regis imperio. Itaq; maxima manu com[parata], in Arzilæ fines inuadunt, neque mediocrem va[stitatem] efficiunt. Rodericus Cautinus cum ijs copij[s] quas habebat, illis occurrit. Fuit acriter vtrinque dim[icatum]. Prælium tamen hunc exitum habuit, vt Cau[tinus] hostium multitudine oppressus, cum multis oc[cumberet]. Hac strage nunciata, Ioannes Rex misit con[tinuò] Arzilam Ioannem Menesium, virum singular[i] virtute præditum, cum imperio, vt nostrorum animo[s] aduentu suo confirmaret. Cùm autem quidam Maur[i] stipendiarij propter hoc incommodum nostris illatum rebellarent, neque tributum, quod ex fœdere Ioanni Regi debebant, soluere vellent, nihil sibi Menesius prius faciendum ratus est, quàm vt illorum ferociam armis atque virtute comprimeret. Quod vt commodius faceret, postulauit per literas à Lupo Azeuedio, qui tunc Tingitanæ ciuitati præerat, vt sibi aliquot equites in auxilium mitteret. Misit ille equites quinquaginta, quibus præfecit Petrum Leitanum, qui Tingi ductor antesignanis erat, qui nocte in locum, quem Menesius dixerat, ire maturauit. Menesius Arzila centum & quinquaginta equites eduxit. Coniunctis in eodem loco cum Leitano copijs, in pagum, qui præcipuè fidem fregerat, iter suscepit. Nè autem præsentiri illius aduentus posset, sic equites instruxit, vt agmine tenuissimo, eaque de causa longissimo, progrederentur. Vno namque filo (sic enim appellant) vnus alium ex interuallo sequebatur, ita tamen, vt ordo incuria hominum interrumpi non posset. Magno autem silentio, cùm dilucesceret, pago appropinquauit, vt improuiso hostes adoriretur. Sed accidit, vt eodem tempore, Barraxa & Almandarinus cum Muzza & Acobo, qui multum etiam viribus pollebant, eos Maurorum pagos, qui nostrarũ partium erant, armis aggredi constituerent. Habebat autem sub signis duo millia equitum, & pedites octingentos. Cùm autem hoc Menesius acceNo

Lusitanorũ strages.

cepisset,

issét, vt certior esse de hostiū cōsilio posset, dedit hoc
gotiū Mauris quibusdā, quib. in bello ad has artes vti
asueuerat, vt ex insidijs aliquem ex exercitu hostium
erciperent, ex quo verum exploratè cognosceret. Illi
is impigrè imperata conficiunt, atq; tres Mauros ad
enesium pertrahunt, ex quib⁹ cognoscit, omnia vera
ė, quæ audierat. Quamuis aūt quidam valdè illius cō-
io repugnarent, in hostes tamen incurrere statuit. Eo
mque loci res illius erant, vt nostri non sine magno
utis discrimine, & dignitatis imminutione regredi
ssent. Ita multò præclariùs esse iudicauit, hostes ni-
l tale suspicantes inuadere, quàm ferociter insequen-
s arcere. Illud enim hostiū animos perterret: hoc autē
riores & infestiores efficit. Triplicem igitur aciem
onfestim instruxit. Primæ Leitanū præfecit, cui quin-
uaginta illos equites, quos adduxerat, assignauit. Secū
æ Ioannē Menesium, Petri Menesij fratris sui, & Can-
gnediensis Dynastæ filium. Huic triginta tantùm e-
uites attribuit, reliquos omnes sibi in acie tertia reser-
auit. Postquam verò illos cohortatus est, & quid ab
lis fieri vellet, admonuit, in hostes ire perrexit. Hostes
ostrorum audaciam admirabantur, & paucitatem cō-
emnebant. Atque primū triplicem aciem ordinare cō-
ituunt. Deinde consilio mutato, vt nostros obruerent,
na tantùm acie facta, propiùs accedunt. Prima nostro-
um acies vbi tantum agri spacium interiectum vidit,
uantum ad concurrendum satis esset, in hostes infe-
tis hastis incitatur. Idem Mauri faciunt. Nostri in prin-
ipio acriter pugnant: multitudine tamen oppressi, ce-
dere paulatim incipiunt, cùm Menesius iunior ex vno
atere in Mauros incurrit: quo facto, animus nostris ad
ditus est, summaque vi resistere contendunt. Hic Ioan- *Lusitanō-*
nes Menesius diutius minimè cunctandum ratus, signa *rū de Mau*
inferre iubet, & cū omnibus copijs, quas secum habebat, *ris victo-*
impetum in Mauros fecit: quem illi primùm ægrè su- *ria.*
stinent, deinde pedem referunt, atque tandem se præ-
cipiti fuga proripiunt. Nostri eos insequuntur, octo-
que millia passuum progressi, magnam cædem faciunt:

deinde ad hostium castra diripienda reuertuntur. Fuerunt in eo prælio multi ex hostibus capti, multò plures occisi, magnaque præda parta: ex nostris nemo desideratus. Deinde Menesius in rebelles pagos exercitum duxit, qui suppliciter abiecti, veniam postularunt & omnia, quæ debebant ex fœdere, persoluerunt. Itaque re benè gesta, Arzilam rediјt, Leitanumque cum parte prædæ remisit. Cùm hoc prælium commissum fuit, iam Emmanuel regnabat: & accidit, vt quo tempore ille decumam sacerdotibus Africæ donare cōstituit eo fuisset Menesius hanc victoriam consecutus, adeò vt multi suspicarentur, eam magis Emmanuelis religione, quàm militum viribus partam fuisse. Nondum Emmanuel consilium dimiserat, cùm grauis pestilentia vrbem illam, in qua commorabatur, inuasit, qua coactus fuit inde discedere, & multa, quæ ad regni stabilimentum pertinebant, in aliud tempus reseruare.

RES EVROPAE. Festus in Monte maiore Lusitaniæ ciuitate.

Annus à nato Christo. 1495.

ANNO insequēti, qui fuit à Christo nato. M. CCCC. XCVI. cùm appropinquaret tempus solenni ieiunio consecratum, Setuualem se contulit. Ibi enim sorores illius, nempe Leonora Ioannis vxor, & Isabela, quæ matrimonium Fernandi Ducis tenuerat, opperiebantur. Rebus aūt sacris illo tempore de more procuratis, & diei illius memoria, quo Christus se à mortuis excitauit, ritè celebrata, ad regni negotia conficienda se rursus accinxit. In primis tamen Iacobum Fernandi filiū, qui post illatam patri necem, se in exilium, vt dictū est, sponte sua contulerat, & fratrem illius Dionysium, similiter & Aluarum, eiusdem Fernandi fratrem, & Sancium Iacobi fratrem patruelem, Alfonsi Faronēsis Dynastæ filium, in patriam & honores amissos restituit. Fuerat aūt Alfonsus Sancij pater, frater Fernandi. Hunc autem Sancium voluit Rex, vt pro Faronensis Comitatus titulo, Comes Demirensis appellaretur. Alios præterea, qui fuerant, Ioannis tempore, proditionis insimulati, ab exilio reuocauit: præcipuè tamen in eos, quos memoraui, illius liberalitas illustris admodum fuit. Et quia Ioannes quædam illorum bona certis hominibus

Proceres aliquot Lusitani ab exilio reuocati.

benè

nè de Rep.meritis donauerat; Emmanuel, nè, qui ea
ssidebant, de illata sibi iniuria conqueri possent, tan-
donis & muneribus eos affecit, vt æquo animo pate-
ntur, se bonorum illorum possessione depelli. Quæ
uidem magnificentia à multis variè reprehensa fuit.
on deerant enim, qui dicerent, indignum esse, filios
orum, qui fuerant proditionis infamia maculati, tan-
s beneficijs ornari, & in integrũ incõsideratè restitui.
lij verò non Regis liberalitatem vituperabant, sed in
beralitate modum requirebant. Non enim esse Reip.
ommodum dicebant, regium patrimonium, quod est
eip. firmamentũ, immodica largitione vno momen-
o temporis exhauriri. Hæc tamen, quæ vulgò iactaban-
ur, nullo modo potuêre Regem ab instituta beneficen-
ia reuocare. Cogitabat enim, aliquos eorum, qui fuerãt
amnati, non fuisse ita multis criminib. euectos, vt ea
e causa nomen eorũ in hominũ odio sempiterno ver-
ari deberet. Præterea æquum non esse, vt filij parentum
celera luerent. Deinde sororis Isabelæ mœror assiduus
um magis ad benignitatẽ inuitabat. Videbat enim, ni-
il optimæ atque præstantissimæ fœminæ, post viri ne-
em, & filiorum exiliũ accidisse, quo mœstitia & ango-
re leuaretur. Instabat præterea Beatrix illius mater, quæ
precibus vt Regem obsecrabat, & authoritate vt filium
admonebat, vt homines sibi coniunctissimos saluos &
ornatos esse vellet: quod fieri non poterat, nisi eò, vndè
deciderant, reducerentur. Nõ tibi, inquit illa, solum re-
gni hæreditas obuenit, sed etiam matri, & sororibus, &
propinquis, & omnibus denique, qui in te spem rerum
suarum collocatam habent. Quæ spes, si nos frustrata
fuerit, ad quem ibimus? Cuius opẽ flagitabimus? Si nos
non, vt speramus, respexeris, necesse erit, vt molestè fe-
ramus, te in tã excelso gradu locatũ cernere. Cũ enim
priuatus eras, de aduerso tantum casu nobis lamentari
licebat. Nunc verò ad illius acerbitatis querimoniam,
hæc etiam de graui iniuria illata matri, omnibusq; tuis
propinquis, accedet. Quare si vlla tibi pietatis cura est,
si illius, quæ te peperit, & enutriuit, maximoq; semper

Beatricis matris ad Emmanuelem pro exulibus oratio.

fuit amore prosequuta, memoriam conseruas, con nobis omnibus: redde matri filiam, sorori liberos, a nepotes, & memet denique mihi totam restitue. Sic nim auaritiæ suspicionem fugies, & pietatis atque n gnificentiæ fructum singularem percipies. Hæc q dem, & alia multa mater in eandem sententiam di bat: hęc eadem soror cum lachrymis assiduè flagitab hæc Castellæ Reges per literas atque nuncios enixè p cabantur. Itaque non potuit Rex natura benignus m tris voluntatem negligere, aut sororis postulata co temnere, aut optimorum Regū preces aspernari. Mu tos deinde homines nobiles, muneribus & ornament auxit, in quibus fuit Iacobus Syluius, vir singulari pru dentia, qui pædagogus illius extiterat. Misit deind

Petrus Correa ad Pōtificem Maximū legatus.

Petrum Corream, hominem prudentiæ opinione præ stantem, ad Alexandrum Pontificem, vt apud illun quædam negotia, ad regni statum pertinentia, procura ret, & simul Georgium Cardinalem in Portugaliam re duceret. Erat autem is Georgius humili quidem gene-

Georgius Cardinalis

re natus, sed ingenio præclaro, & magno animo prædi- tus. Valuit autem multum apud Caterinam Odoardi Regis filiam, summa virtute fœminam, quæ nemini vnquam nubere voluit. Fuit autem casu in eiusdē Cate- rinæ familiam ascitus: illa capta hominis probitate & sapientia, eum sacerdotijs valdè opulentis augendum curauit: in quibus omnibus, ille egregium specimē vir- tutis exhibuit. Pontifex deinde creatus est, & gradibus deinde ad alios honores ascendit, donec tandem à Pon- tifice Maximo, summo Cardinalium consensu, in eo- rum collegium cooptatus fuit. Quam dignitatem singu lari sapientia tuebatur, plurimumque apud Pontifices Max. autoritate & gratia poterat. Fuit illi in regni prin- cipio Ioannes infestus, propter aliquot illius acta, quæ suis rationibus aduersari suspicabatur: nihilominùs ta- men Georgius, inuito etiam Rege, dignitatem summa cum autoritate retinuit. Ioanne autē mortuo, petijt ab illo Rex Emmanuel per literas, vt in Lusitaniam remi- graret. Sibi namque valdè opus esse ad regnum feliciter admini-

lministrandum illius consilio, quem sapientia præ-
antem iudicabat. Quod Georgius ostendit se factu-
ım. At postquam Correa vrbem attigit, mutauit con-
lium, & ætatem & imbecillitatem excusauit. Dixitque
ræterea, sibi itineris illius faciendi à Pontifice Maximo
iinimè potestatē fieri. Regis tamē negotia summa di-
gentia atque fide cōfecit. Interea regnū graui pestilen-
a laborabat, quæ Regem domicilium mutare compel-
ebat. Cùm autem in oppido, quod Turres veteres ap-
ellant, consideret, venit ad eum Legatus Venetus, qui
li Reip. suæ nomine de regno, quod illi obuenerat, gra
ılatus, Senatum populumq; Venetum dixit, omnia,
uæ is ab illo postularet, libentissimè facturū. Fuit Le-
atus admodum liberaliter acceptus, & insignib. eque-
ris ordinis manu ipsius Regis ornatus, & cum tantis
ıuneribus dimissus, vt Venetorum ciuitas partim Le-
ati prædicatione, partim Regis literis valdè amanter
criptis, multò magis in studium illius incitaretur. A-
am deinde actionem suscepit Emmanuel, quam Re-
es nonnulli ante illum frustrà sæpè tentarunt. Eo tem-
ore, quo Hispania, maxima ex parte, erat sub Arabum
otestate & imperio constituta, cū esset perpetuum in
er illos & Christianos bellum sine vllo firmo & stabili
nduciarum fœdere concitatum, fuêre quidam viri no-
iles, non magis virtute, quàm religione præcellentes,
ui vouebant; se pro Christi gloria, quandiu vires sup
eterent, summa contentione pugnaturos. Quod vt
nultò alacrius facerent, & vt commodius ad cęlum viā
nunirent, à nuptijs abstinebant. Horum vita partim in
eligionis studio, partim in armorū exercitatione con-
umebatur. Tantusque erat in illis ardor animorum,
t ęos beatissimos iudicarent, qui in bellis pro defensio-
ie Reipub. & Christi sanctissima religione susceptis oc-
umberent. Horum exemplum cùm multi sequerētur,
uerunt varij militarium religionum ordines instituti,
Regibus multis beneficijs ornati, & à Pontificib. Ma-
imis approbati: ex quibus multi viri prodiêre, quorum
irtute Mauri sæpissimè cum magna Christiani nomi-

Veneta ad Emmanuelē legatio.

Ordinum sacrorum militariū per Hispaniam & Lusitaniā occasio & successus.

nis gloria fusi fugatiq; sunt. Erant autẽ omnes imagi
Crucis ex panno partim rubro, partim viridi facta,
vestibus assuta, secundum pectus insigniti. Florebat
iam in Hispania ordo Templariorum, & Hospitale
sium, qui Ierosolymis eadem fundamenta, post cap
à Christianis ciuitatem illam habuerant. Quamuis au
varia essent horum ordinum instituta, & insignia, qu
bus distingui alij ab alijs possent: in hoc tamen conu
niebant, quòd omnes votis solenni ritu emissis, fide
Christo publicè dabant, fore, vt nulla vnquam libidi
se commacularent, nec magistri militiæ imperium d
trectarent, nec se vllis auaritiæ sordibus illini paterei
tur. In Portugalia verò, præter reliquos militum rel
giosorum ordines, alius à Dionysio Rege constitut
est, postquam opera Philippi Francorum Regis, qui pu
cher appellatus est, Templariorum ordo euersus fui
Iniuit enim Dionysius rationem, quemadmodũ Tem
plarij Lusitani (ex omnibus enim Christianæ Reip. pa
tibus aditus fortibus & spectatis hominibus ad illun
ordinem patebat) neque bona, neque dignitatem amit
terent. Itaq; statuit, vt vectigalia, quæ erant in Portuga
lia Templariorum ordini dicata, ijdem ipsi Templarij
qui ea possederant, nouæ cuiusdam militiæ nomine re
tinerent. Hanc autem Christi militiam appellauit, &
huius religionis milites statuit, vt imaginem Crucis co
lore candido, inclusam in aliam Crucis imaginem, co-
lore rubram gestarent, vt à reliquis religiosis militibus
internosci possent. Postulauit deinde à Pont. Maximo,
vt eam authoritate sua confirmaret. Creuit hic ordo,
multisque bonis auctus & amplificatus est. Emmanuel
autem cùm videret, quòd discrimen impenderet tam
militibus huius ordinis, quàm reliquorum omnium
(si enim contra fidem Christo obligatã, libidinem mi-
nimè refrænarẽt, necesse erat, vt scelus nefarium susci-
perent, & simul nè illis, qui ex religiosis militibus na-
scerẽtur, esset illa macula generis inusta, quæ nothis o-
mnibus, quamuis sint nobilissimis parentib: procreati,
subeunda est) postulauit ab Alexandro Pontifice Max.
vt solue-

Sacrorum militum instituta.

Ordinis militum Christi origo et instituta.

Milites sacri per Lusitaniã castitatis religione soluti.

ſolueret ea perpetuæ caſtitatis religione omnes equi
s Luſitanos, qui deinceps alicuius religioſæ militiæ
cramento tenerentur. Illi namque, qui iam erant ſo-
nnis voti religione conſtricti, fieri non poterat, vt ſal-
ı ipſius religionis fide eandem licentiam impetrarent.
onceſſit id Regi Pontifex, atque deinceps licuit om-
ibus, qui in aliquam religioſam militiam aſcriberen-
ır vxores ducere, exceptis ſolùm Hoſpitalenſis ordi-
is equitibus, qui in quibuſcunq; partibus ſint, eadem
erpetuæ caſtitatis religione conſtringuntur. Hæc au-
em Regis prouidentia, qua vt videbatur, ſceleribus oc-
urrebat, & ſuos magno incontinentiæ periculo libera-
at, à multis laudari ſolet. Ego verò ſtatuere non poſ- *Laxatæ ſacrorum militum continentiæ reprehenſio.*
um, vtrum ſic multò maiorem peccandi materiã ſuis
ttulerit illa ipſa, quam ſubtrahere ſummo ſtudio con-
upiuit. Primùm enim nunquam vllius diſciplinę laxa-
nentum potuit eſſe ſalutare. Quocirca ea, quæ fluunt,
euerè deuincienda ſunt, & eo, vndè deciderant, redu-
enda, ſi volumus, vt quæ laudabiliter inſtituta ſunt,
undem ſemper fructum & vtilitatem retineant. Dein-
le propter nuptiarum curas, cernimus, illum antiquũ
ırdorem, qui erat in religioſis militibus ad dimicandũ,
eſſe iam magna ex parte reſtinctum. Minus enim ex-
pediti, & minus alacres ſunt, & cùm breue aliquod
tempus bellicis in rebus inſumpſerint, citiùs & liben-
tiùs, quàm decet, otium amplectuntur. Deinde tunc,
cùm erat illis matrimonium interdictum, credibile eſt
multos fuiſſe, qui non tam vtilitatis & emolumenti cu
piditate, quã pietatis ſtudio religionem aliquam ſuſci-
perent. Nũc verò poſtquam de religione detractum eſt,
quod nimis aſperum multis eſſe videbatur: ſuſpicari nõ
abſq; ratione poſſumus, omnes qui, vt in aliquam eiuſ-
modi militiam aſcribantur, elaborant, cupiditate tan-
tùm & ambitione ad ſtudium militiæ illius impelli. Po
ſtremò, hoc cupiditatis introitu multò latius, quàm an-
teà, patefacto, paulatim eò deuentũ eſt, vt quæ erant op
timè fundata, laberentur & ruerent. Cernimus enim fi-
dem datam Chriſto contemni, res ſacroſanctas violari,

sacra vectigalia ab hominibus audacibus & flagitio[sis]
occupari: eos, qui nunquam hostis vultum aspexerun[t]
opibus ad sanctos vsus destinatis affluere, illisq; ad l[u]
xum & vitæ lasciuiam intemperanter abuti. Sed hæ[c]
quæ curare non possumus, lamentari desinamus.

De Iudæis Lusitania eijciendis cõsultatio. SVSCEPIT deinde Emmanuel rei, quę tunc in om[]nium ore versabatur, deliberationẽ, de qua fuit à mul[]tis in consilio in contrarias partes disputatum. Veniebat enim in consultationem, vtrum Iudæi, qui fueran[t] à Castellæ Regibus expulsi, & in Portugalia morabantur, essent expellendi continuò, vt fuerat Ioannis tempore constitutum: an potius, vt in sedibus, in quib⁹ ho[c] in regno considebant, habitarent, benignitate Regia permittendi. Castellæ Reges Emmanuelem per literas admonebant, ne gentem sceleratam, & Deo & hominibus inuisam, cõsistere in Portugalia sineret. Emmanuel rem maxima consideratione dignam esse statuit. Fuêre

Sententiæ pro Iudæis. qui dicerent in consilio, non esse gentem illam eijciendam, quam Pont. Max. in Romanæ ecclesiæ ciuitatibus habitare permitteret. Quo exemplo etiam dicebant à multis Italiæ ciuitatibus, à multis prætereà Christianis Principibus, non solùm in Italia, sed in Germania, & in Pannonijs, & quibusdam alijs Europæ regionib. esse Iudæis habitandi & negotiandi facultatem tributam. Præterea illis expulsis, non continuò perfidiam ex eorum animis expelli: vbicunq; enim impia gens pedem poneret, eadem sceleris vestigia relinqui. Non esse autẽ hominis sapientis, magis scelere vno in loco, quàm in alio conflato permoueri. Deinde, si Iudæi in Africam (quod futurum nemo dubitabat, si fuissent à nostris finib. eiecti) traijcerent: omnem spem, quæ de eorũ salute haberi potuisset, incîdi. Inter Christianos enim, multi ex illis, Christianorum familiaritate & exemplo, atque disciplina allecti, sese ad Christi nomen adiungebant: quod inter homines Mahumetana superstitione contaminatos fieri haudquaquam poterat. Nõ esse præterea vtile Reip. vt hæc gens pecuniam, qua multi ex illis abundabãt, ad Mauros asportaret: & artibus quas à nostris

acceperat,

eperat, hostes nostros instrueret, quibus possent no-
is non mediocre damnum inferre. Alij contrà disse- *Sententiæ*
ant, non sine causa fuisse gentem illam expulsam è *contra Iu-*
allia, & è multis Germaniæ locis, & ex Aragoniæ & *daeos.*
astellæ regnis: sed quia fuisset à Principibus, qui non
uris vectigalium amplificationem, quàm religionis
tegritatem faciebant, exploratè cognitum, tentari ab
simplicium hominum fidem, Christiq; nomen san-
issimum indignissimo conuitio maculari, multorū-
ue animos ex eorum consuetudine pestiferis errori-
us contaminari, luemque ad rusticanorum hominum
erniciem serpere. Prẹterea non esse sapientis, quidquā
lis credere, qui hostes Christiani nominis sunt nulla-
ue religione impediri queunt, quò minus omnia ar-
ana, quæ inuestigare possent, hostibus nostris indi-
ent, salutemque nostram pecunia prodant. Quòd si de
ommodis agendum esset, multò certè commodius es-
e, gentem ad fraudem natam, antequam manus vecti-
alium visceribus afferret, cum illis tantùm bonis, quæ
unc habebat, expelli, quàm postquam omnes regni o-
pes in potestatem suam redigeret, tanta præda locuple-
tatam dimitti. Tunc enim ea tantùm asportaturos,
quæ aliundè conuexerant. At si diutius in regno mane-
rent, fore, vt multos mortales bonis omnibus, fraudi-
bus & dolis, quibus multum valebant, euerterent. Hanc *Emmanue-*
sententiam sequutus Emmanuel, statuit, vt omnes Iu- *lis de Iu-*
dæi atque Mauri, qui Christi religionem profiteri nol- *dæis expel-*
lent è regni finibus excederent: diemque dixit, intra *lendis de-*
quem omnes, qui in illius regno fuissent inuenti, liber- *cretum.*
tatem amitterent. INITIO sequentis anni, qui fuit
à Christo nato, M. cccc. xcvij. Rex Fernandus & Isabe- *ANNVS*
la, cùm esset inter illos & Carolum Galliæ Regem bel- *1497.*
lum acerrimum, legatos in Portugaliam mittunt, qui *Castellana*
fœdera cum Ioanne facta, cum Emmanuele confir- *ad Emma-*
ment, & amicè postulent ab illo contra Carolum auxi- *nuelem*
lium. Fœdera quidem summa Regis & omnium, qui *Legatio.*
in consilio aderant, voluntate confirmata fuerunt. *Responsio.*
Quod verò ad postulatum attinebat, respondit Emma-

nuel, ſibi eſſe cum Carolo pacem, foreq́ue ſibi turpi mum, cùm nullam à Gallis iniuriam accepiſſet, fœd ictum violare, maximè cùm bellum eſſet adeò longi quum, nec Hiſpania Gallorum armis peteretur. Qu ſi Gallus in Hiſpaniam ſigna conuerteret, tunc ſe p coniunctione, quæ ſibi cum illis erat, auxilio futurun & pro parte ſuâ Gallorum impetum omni contentic ne repreſſurum. Fuit ab illo Caſtellæ Regibus, vt præ tulerunt, egregiè hac reſponſione ſatisfactum. Inſtaba interim dies, quo Iudæi, qui Chriſtiani fieri nollent, e rant in exilium ituri. Omnes igitur ſe ad nauigandum ſumma ope comparabant, cùm Rex Emmanuel indignisſimè ferens, tot hominum millia in ſempiternum exitium detrudi, vt ſaltē filiorum ſaluti proſpiceret, rem excogitat, facto quidem iniquã & iniuſtam, animo tamen & propoſito fine laudabilē. Iuſſit enim, vt Iudæorum filij, qui nondum decimum & quartum annum ætatis excederent, à parentibus abſtracti, & ab illorum conſpectu remoti, in religionis Chriſtianæ diſciplinã traderentur. Quod non ſine magnis animorum motibus fieri potuit. Erat enim res viſu mirabilis, à complexu matrum filios auelli: patres liberis affixos raptari, & fuſtibus etiam contundi, clamores ingētes vbiq; tolli, omniaq́; mulierũ plangore & eiulatu compleri. Fuêre, qui rei indignitati perturbati, filios in puteos abijcerent. Multi etiã eò progreſſi ſunt amentiæ, vt ſibi mortem propria manu conſciſcerent. Accedebat ad grauiorem gentis miſeræ calamitatem, quòd illis, qui tantis iniurijs affecti in Africam tranſmittere cupiebant, facultas minimè præbebatur. Rex enim adeò flagrabat cupiditate gentis illius ad Chriſti religionem perducēdæ, vt partim præmijs alliciendam, partim malo cogēdam eſſe iudicaret. Quanuis igitur nauigandi poteſtas eſſet Iudæis ex pactione facienda: id tamē de die in diē differebat, vt mutandi conſilij ſpacium intercederet. Itaque cùm in principio fuiſſent illis tres in Portugalia portus aſſignati, vndè cōſcenderent; interdixit, nè quiſquam ex illis aliundè, quàm ex Olyſipponenſi portu ſolueret.

Iudæorũ liberi per vim ad Chriſtianiſmum pertracti, & quid indè ſecutum.

Vis & dolus Iudæis illata.

ueret. Quo factum est, vt innumerabilis Iudæorum
ultitudo Olysipponem conflueret. Interim verò dies
cta præterfluxit, ita, vt esset illis necesse, qui nondum
migrare potuerant, libertate spoliari. His tandem ma-
pleriq; victi, Christianam religionem aut ex animo
ofiteri, aut saltem callidè simulare maluerunt, quàm
tam in tanta acerbitate traducere. Cum fidei igitur
hristianæ confessione, fontibus sacris abluti, & filios,
libertatem recuperârunt, multisque à Rege præmijs
ementer inuitati, in Portugaliæ regnis satis commo-
è vitam exegerunt. Fuit quidem hoc nec ex lege, nec
x religione factum. Quid enim? Tu rebelles animos,
ullaque ad id suscepta religione constrictos, adigas ad
redendum ea, quæ summa contentione aspernantur
& respuunt? Idque tibi assumas, vt libertatem volunta-
is impedias, & vincula mentibus effrænatis iniicias?
At id neque fieri potest, neque Christi sanctissimum nu-
men approbat. Voluntarium enim sacrificium, non vi
mala coactum ab hominibus expetit: neque vim menti
bus inferri, sed voluntates ad studium veræ religionis
allici & inuitari iubet. Porrò autem, quis sibi id arro-
gare potest, quod solus diuinus spiritus efficit in eorum
animis, qui non ad extremum vitæ spiritum illius be-
nignitati repugnare contendunt? Ille namque solus est,
qui mentes illustrat, allicit, & inuitat: & eos, qui tan-
tum munus non animo pertinaci & ingrato repudiant,
ad Christi confessionem & societatem perducit. Postre-
mò quis non videt, quàm indignum sit, hominibus in
religionis studio suspectis, tot mysteria, tot res sacro-
sanctas, tantam rerum diuinarum rationem commit-
tere? Et sceleris occasionem ijs, qui Christi disciplinam
ludibrio habent, inconsideratè præbere? Et ita religio-
nem per religionis simulationem indignissimè viola-
ri? Regis tamen animus multis meritò laudandus es-
se videtur, quòd id religionis studio, vt ea ratione
gentis Hebrææ salus constitui aliquando posset, effice
ret, maximè cùm viri religionis & doctrinæ opinione
præstantes id licere dicerent, & fuisse iam à principibus
Christia-

Regij in Iudæos fa cinoris re. prehensio.

Excusatur Rex.

Christianis olim factitatum. Nunquam enim defu
nec vnquam deerunt, qui ad Principum gratiam a
pandam orationes accommodent. Fructus tamen
mios ex hac Regis actione, quamuis parùm iusta, e
ri quotidiè videmus. Eorum namque filij, qui, vt su
cio erat multis iniecta, fidem nefariè simulabant, v
consuetudine, & disciplina, paternique sceleris ol
uione, Christi religionem sanctè colunt, & vitam
disciplinam illius instituunt. Hac ratione Iudæi p
tim in exilium migrârunt, partim Iudæorum nom
amiserunt. Mauri verò omnes, qui noluerunt à Mah
metis pestifera secta discedere, in Africam se contul
runt. Neque fuit eis aliquod incommodum illatur
quemadmodum Iudæis: nè Christiani, qui in Africa
vel Asia sub Saracenorum ditione viuebant, aliquo
ob eam causam malum paterentur. HOC eodem an
no Rex de nuptijs, quas appetebat, agere cœpit. Cupie
bat enim, vt dictum est Isabelæ, quæ fuerat Alfonso Io-
annis filio nupta, matrimonio coniungi, eò, quòd mo-
res illius atque prudentiam adamaret. Id autem cum
Aluaro Fernandi Ducis fratre, qui plurimùm apud Ca-
stellæ Reges poterat, communicauit. Qui cùm operam
suam esset Emmanueli ad eam rem pollicitus, in Ca-
stellam redijt, & inde literas ad Emmanuelem dedit,
quibus significauit, Regum voluntatem minimè ab
eo matrimonij fœdere, quod ipse appetebat, alienam.
His literis excitatus Rex, Ioannem Emmanuelem Re-
gio cubiculo præfectum, virum singulari prudentia,
ad Reges Castellæ legauit. Fuit hæc legatio Regibus
admodum grata, matrimoniumque pactionibus ritè
confirmatum. Isabela iunior solùm summa vi matri-
monio resistebat. Partim namque ex dolore, quem ex
obitu Alfonsi perceperat, in ea ægritudine versabatur,
vt sanari vix posset: partim quòd bis nubere, parùm ho-
nestum iudicabat, adduci non poterat, vt in hoc matri-
monio parentibus morem gereret. Sed tandem parentū
monitis & precibus victa, & hominum religiosorum
orationibus inducta, qui illam admonebant, eo coniu-

Emmanuelis Regis cum Castellanorum Regis filia pactæ nuptiæ.

gio pa-

pacem & otium totius Hispaniæ confirmari, parenus obsecuta est. Interim dum ea, quæ ad Isabelæ in rtugaliam aduentum erant necessaria, parabantur, nmanuel negotium magnitudine clarum, sempirnaque gloria dignum suscepit. Quod vt rectius excari possit, est totius rei initium altius repetendum.) ANNES hoc nomine primus, Portugaliæ Rex, ii regnum, magna cum gloria, hostium incursione lirauit, & clarissimas victorias consequutus est, nè in nectute quidem quidquam de studio gloriæ remisit. aque maximam, classem instruxit, qua Septā vrbem, lauritaniæ maximam, & opulentissimam, atque muitissimam, in ora maritima Gaditani freti sitam expunauit. Inde fuit oblata occasio Lusitanis, qui in illius rbis præsidio constituti fuerant, armis latius euagani. Henricus deinde Ioannis filius, cuius in expugnaone Septæ virtus admodum clara fuerat, hoc institum longius persequi voluit. Classes igitur ædificauit, uibus Africæ littora, & eas Mauritaniæ regiones, quæ ktra fretum ad Austrum pertinent, infestas redderet.)einde, cupiditate incensus terras ignotas explorandi, edit operam, vt ij, quos classibus præficiebat, multò lōiùs progrederentur. Quo studio factum est, vt partim ominum fortium industria, partim variæ tempestais euentu, non solum bona pars Africæ, quæ ad AEhiopiam pertinebat, verùm & insulæ permultæ in Oeano sub Imperium Lusitaniæ subiungerentur. Quò utem terræ, ad quas nostræ naues appellebant, erant nagis longinquæ, maioraque in illis monstra versari licebantur, eò magis animus Principis optimi flagraoat studio remotiora peruestigandi. Fuit enim Henricus, vir animi maximi, & religionis sanctitate clarissimi. Neque tantum elaborabat, vt nomen suum clarum redderet, quàm vt Christi religionem propagaret: ad quod nihil magis vtile fere putabat hac nauigatione, vt posset Christi nomen apud Barbaras nationes à situ nostro disiunctissimas, ad omnium salutem prodi. Vt autem id commodius efficeret, in ea Lusitaniæ parte, quā Algar-

RES AFRICANAE ET INDICAE.

Henricus Ioānis Portugaliæ regis filius peregrinarum nauigationum author.

Nauigationes ad Austrū susceptæ.

Sagris oppidi situs. Algarbium appellant, in oppido Sagres nomine, qu abest à promontorio sacro passuum quatuor milia, c sedit, vt indè classes mitteret, quę viam in oras ad sol orientem sitas aperirent. Ne autem, quò intendebat a mus, omnino perueniret, fuit morte prohibitus. Ob autem anno à Christo nato, M.cccc.lx. cùm esset nat annos septem & sexaginta. Nullum autem filium re quit. Nec enim vxorem habuit, imò per omne vitæ sp tium totius libidinis expers fuit. Illo mortuo, Rex A fonsus, Odoardi Regis, qui fuerat Henrici frater, filiu non potuit propter bella grauissima, quibus fuit exerc tus, vltra id, quod fuerat Henrici opera lustratū, classib explorare. Peruenit tandem regnum ad Ioannem Alfo si filium, qui tanto studio, tantisque sumptibus huic ne- *Aethiopia lustrata.* gotio institit, vt nostræ classes illius auspicio maximan partem Aethiopię perlustrarent, eoq; peruenirent, quò viri doctissimi olim suspicati sunt, fieri nō posse, vt quis quam penetraret. Neque fuit cōtentus illius regionis co gnitione, quæ ęquinoctiali circulo subiecta est (sic enim *Circulus æquinoctialis.* appellant Astrologi illum cælestis plagæ terminum, qui signiferum orbē in partes æquales diuidit: eò quòd vbi Sol, eam cæli partem attingit, æquinoctium fiat) sed effecit, vt nostri longius prouecti, vltra illam regionem, in qua ab extrema ex australi parte Solis conuersio fit, incognitas terras latissimè perlustrarent. Itaque fuit illis necesse, cùm essent à conspectu Septentrionis remotissimi, vt alia sydera in cælo notarent Septentrioni contraria, ad quæ cursum dirigerent. Sic autē cùm illud certamen fuisset institutum, vt quilibet alium nauigationis longitudine superaret, & vltra terminum, quem reliqui attigerant, perueniret; factum *Promontorium bonæ spei inuentum, eiusque latus.* est, vt inciderent in promontorium, quo nullum vnquam maius in terris apparuit. A parte namque, quæ spectat ad Occasum Solis, latus illius incipiens, in Austrum adeò longo tractu procurrit, vt vltimus illius ter- *Gradus quid.* minus ab æquinoctiali plaga gradus circiter triginta quinque distet. Gradum appellāt Astrologi Latini trecentesimam & sexagesimam quamque partem earum,

in quas

luas omnes cæli atque terrarum plagas tribuunt.
æquinoctiali verò regione ad sinum, ex quo promō
ium inchoatur, Septentrionem versus, quatuor cir-
er gradus intersunt. Hi triginta & nouem gradus ef-
unt supra duo millia & septingenta miliaria. Hæc
illius terræ, quæ promontorium efficit, longitudo.
Ortu verò latus illius multò longius est. In eo ve-
flectendo, nostri eiusmodi tempestatibus iactati &
lictati sunt, vt sæpenumerò omnem spem salutis ab-
erent. Quo factum est, vt Tormentosum illud pro-
ontorium appellarent. Tormenta enim apud nos, est
em, quod tempestas aduersa. Flexu promontorij hu-
s explorato, reuersi sunt. Cùm autem Ioanni huius
omontorij situm & longitudinem demonstrarent,
nta lætitia affectus est, vt existimaret, esse sibi iam ad-
um in Indiam patefactum: & quasi felicis euentus
gurio commotus, promōtorium illud, Bonę spei, no-
inare iussit. Homines interim partim Hebræos, par-
n Christianos, quos industrios & sagaces esse cogno-
rat, Alexandriam misit, qui indè in Aethiopiā, quę su
a Aegyptū est, se conferrent, & indè in Indiam nauiga-
nt, vt qua ratione commodius ille cursus, post illum
omontorij flexum, in Indiam confici posset, ab ho-
inibus peritis intelligerent. Classem præterea parare
ussit, qua posset iter illud, quod tanto opere explora-
e cupiebat, haberi. Hos interim tantos Ioannis cona-
us, mors oppressit: qui tamen cum Regni patrimo-
io, hanc etiam nauigationis explorandæ, imperij-
ue propagandi curam Emmanueli quasi hæredita-
am reliquit. Multi fuêre ex illis, quos Emmanuel
n consilium adhibere consuerat, qui eum ab ea co-
itatione conarentur abducere. Dicebant enim, spem
ncertam esse, pericula certa & ingentia: nauigatio-
em fore difficillimam, Indiamq; esse à nostris sedibus
naxima regionum longinquitate distantem: fierique
non posse, vt tam immensi laboris fructus damna, quæ
rant in tam periculoso itinere facienda, compensaret.
Cogitaret præterea, sibi cū Aegypti Imperatore, quem
Sulta-

Exploratores in Aethiopiam, Aegyptum & Indiam emissi.

Nauigationis Indicæ dissuasio.

Sultanum appellabant, qui plurimum in Oriente terat, esse dimicandum. Deinde si res ex animi sent tia procederet, esse illi grauem inuidiam apud Chri nos principes cum magno discrimine subeundam. gloriam quæreret: satis magnam gloriam ex Africa bello, si in id totis viribus incumbere vellet, parata esse. Si vtilitatem sequeretur: vtilitates innumerabi ex illis Aethiopiæ partibus, quas partim imperio su iectas, partim fœdere deuinctas habebat, percipi pos Hæc & alia multa dicebantur à Consiliarijs, quæ tam Regem ab instituto auertere minimè potuerunt. Vic bat enim eiusmodi consilijs nunquam Henrici aut I annis mentem prohiberi potuisse, quò minus liter illi in fluctibus aperirent, ex quo tam multæ Lusitaniæ r bus vtilitates illatæ fuerant. Intelligebat præterea, diff dentiam esse comitem animi pusilli & angusti: sper verò maximam perpetuò cum animi ingentis altitu dine atque singulari virtute coniunctam. Itaque ma luit fortium Principum exempla, quibus erat coniun ctissimus, imitari, quàm hominibus minus cautis, om niaque pericula metuentibus assentiri. Mouebatur præ terea augurio quodam à Ioannis mente & consilio du cto, quo illum viuens admonuerat, vt pro virtutis insigni, quod regijs insignibus adiungeret, sphæram, in qua sunt cælestis regionis circuli descripti, gestaret. In quo quidem portendebat futurum, vt Emmanuelis, quem iam vt hæredem intuebatur, operâ incognita sydera, vltimæque Solis orientis & occidentis regiones ad nostrorum hominum cognitionem cum maximo fructu, & nominis sempiterni gloria peruenirent. Postremò ardens studium, quo tenebatur, Christianæ religionis amplificandæ, eum hominibus timidis auscultare nullo modo sinebat. Fernandum igitur Laurentium, virum impigrum, & authoritate non mediocri præditum, accersit, eique, vt classem, quàm celerrimè possit, ornet, & omnibus rebus instruat, præscribit. Vascum præterea Gamam, hominem nobilem, & singulari animi robore præditum, cui multum fidebat, euocari iu bet

Indica nauigatio ab Emmanue le probata & quare.

Vascus Gama primus Indicæ classis præfectus.

, eique classis imperium tradit, & quid ab illo fieri
let demonstrat, multisque verbis illum ad rem stre-
è atque prudenter agendam adhortatur. Suscipit Ga
prouinciam, summasque Regi gratias agit, atq; po
lat, vt illius frater Paulus Gama, quem propter insi-
n virtutē vnicè diligebat, illi socius asscribatur: quod
x facillimè concessit. Fuit classis intra breue tempus
nata, & instructa rebus omnibus, ad tam longam na-
rationem necessarijs. Erat illa quidem exiguo nume *Classis Indica.*
hominum, propterea quòd magis Orientis explorā-
quàm expugnandi gratia tunc adornaretur. Quatu.
enim naues fuerunt, è quibus vna commeatu tan-
m erat onusta. Naui prætoriæ Vascus Gama præfe-
us erat; alteri verò Paulus Gama, tertiæ Nicolaus Coê
is: quartæ verò, quæ commeatus supplementum con
hebat, Gundissaluum Nonium præficiunt. Aberat
lysippone prope littus quatuor passuum millia tem-
um sanè religiosum, & sanctum, ab Henrico in hono
m sanctissimæ virginis ædificatum: quod postea alte
us amplitudine & magnificentia, quod Emmanuel
i coniunctum, in honorem eiusdem diuæ virginis *Victores*
fundamentis extruxit, nomen amisit. In id Gama pri *Classem In*
è illius diei, quo erat nauem conscensurus, se recepit, *dicam con*
noctem cum religiosis hominibus, qui in ędib. tem- *scendunt.*
o coniunctis habitabant, in precibus & votis consu-
eret. Sequenti die cùm multi, non illius tantū gratia,
d aliorum etiam, qui illi comites erant, cōuenissent,
it ab omnibus in scaphas deductus. Neque solùm ho-
ines religiosi: sed reliqui omnes voce maxima cū la-
rymis à Deo precabantur, vt benè & prosperè illa tam
ericulosa nauigatio omnibus eueniret, & vniuersi re
enè gesta incolumes in patriam redirent. A multis ta
en interim is fletus atq; lamētatio fiebat, vt funus ef-
erre viderētur. Sic enim dicebāt. En quò miseros mor
ales prouexit cupiditas & ambitio? Potuitne grauius
pplicium hominib. istis cōstitui, si in se scelestum ali
uod facinus admisissent? Est enim illis immēsi maris
ongitudo peragranda, fluctus immanes difficillima na

uigatione superandi, vitæ discrimen in locis infin
obeundum. Non fuit multò tolerabilius, in terra q
uis genere mortis absumi, quàm tam procul à pa
marinis fluctib⁹ sepeliri? Hæc & alia multa in hanc s
tentiam dicebant, cùm omnia multò tristiora fing
præ metu cogerentur. Gama tamen, quamuis lach
mas suorum desiderio funderet, rei tamen benè ger
dæ fiducia confirmatus, alacriter in nauem faustis
minibus conscendit, vij. Id. Iulij, anno à Christo n
M.CCCC.XCVII. Qui in littore cõsistebant, non
us abscedere voluerunt, quàm naues vento secun
plenissimis velis ab omnium conspectu remotæ su

RES EVROPEAE. Emmanuelis Regis cũ Isabela nuptiæ. Sintræ oppidi situs.

DVM HAEC geruntur, affertur Emmanueli nũciu
omnia, quæ ad Isabelæ matrimonium pertinebãt, e
iam à Regibus Castellæ pro dignitate comparata. Ita
Sintra, quod oppidum est ad radices Montis Lunæ
tum, vbi tunc se continebat, Eboram proficisci conte
dit, eoq; multos homines primarios conuenire iube
Isabela maior cũ Isabela iuniore illius filia Valentia
Alcantaræ, quæ est prope Portugaliæ confinia, simil
ter venit. Fernandus Rex adesse non potuit, inualetud
ne filij Ioannis impeditus, à quo tunc abesse, inhuma
num reputabat. Sic enim erant inter virum & vxorem
officia dispertita, vt illa filiam deduceret, ille verò cum
ægroto filio Salmanticæ remaneret. Sic tamen erat in
ter eos cõstitutum, vt cùm primùm Ioanni meliuscul
fuisset Fernandus ad filiam cohonestandam se Valen
tiam conferret. Cùm tamen nuptiarum dilatio maior
esset, quàm Emmanuelis desiderium pati facilè posset,
scripsit ad Isabelam Reginam, se libentissimè, si ei com
modum videretur, Valentiam profecturum, vt ibi vxo-
rem acciperet. Consuluit regina virum per literas. Qui
respondit, se eo tẽpore nõ posse à filio diuelli, eò, quod
vita illius esset propter morbi grauitatẽ ad extremum
discrimen adducta. Quòd si vellet Emmanuel Valen-
tiam ire, illius voluntati minimè repugnaret. Illum ta-
men admoneret, vt magnum comitatum vitaret, om-
niaq; maioris lætitiæ signa in aliud tempus differret.

Regi-

gina continuò Emmanueli scripsit, vt, cùm illi vide
ur, eò contenderet. Is nullam moram interposuit,
in Valentiam peteret. Hic fuit Reginæ de morte fi- *Fernandi*
nuncius allatus, quem illa taciturnitate compres- *Cath olic*
n tenuit, nè generum mœstitiæ suæ participem effi- *filius mori*
ret. Id tamen diu Emmanuelem latere non potuit: *tur.*
q; postulauit à socru, vt antè, quàm ea fama ad aures
abelæ vxoris suę perueniret, liceret sibi illam in Por-
galiam secum ducere. Sic igitur Eboram se contulit:
i tandem vxori mortem Ioannis indicauit. Quod il-
tulit molestissimè. Ob huius Principis mortem om-
s Hispania in luctu & squalore versata est, Castellæ
æsertim & Aragoniæ populi, eò, quòd viderent, om
em masculæ prolis spem Regibus esse sublatam. Non
im alium filium marem habebant præter Ioannem.
s autem vxorem duxerat Margaritam, Maximiliani
nper. filiam, qui superiorem Pannoniam, quã nunc
ustriam appellant, imperio continebat. Ea verò quo
mpore Ioannes obijt, vterum ferebat. Illa tamen te- *Margari-*
uis spes quam homines habere poterãt de Margaritę *tæ Ioannis*
artu, nè regnũ ad Principes externos perueniret, fuit *Principis*
tra paucos dies abortu illius incisa. Sic factum est, vt *vxoris ab-*
is hæreditatis, quod Ioannes habebat, ad Isabelã soro- *ortus.*
em perueniret. Omnes enim illa sorores ętate antece-
ebat Emmanuel interim nullo modo regni vigilãter
dministrandi studium intermittebat. Operam igitur
o tempore dedit, vt iura possessionum, & immunita-
es populis sub certis conditionibus attributæ, & pro-
inciarum, & vrbium, & oppidorum confinia perscri-
erentur, vt lites dirimi, & ciuitatum iura constitui, &
erminorum ratio cõstare posset. Huius anni fine, cùm
Regina iam grauida esset facta, Reges Olysipponem se
contulêre: ibi à Castellæ Regibus literas accepêre, qui-
bus nurus abortionem significabant, & admonebant,
vt in Castellam iter haberent, vt tanquam legitimi re-
gnorum hæredes à populis fidem acciperent. His lite-
is Rex cùm videret illud iter sibi necessariò suscipi-
endum, concilium rursus indixit, in quo multas le-

Annus nati Christi. 1498. ges, quæ videbantur esse salutares, instituit. Anno tem sequēti, qui fuit à Christo nato. M. CCCC. xcv Kalen. Aprilis, Olysippone proficiscuntur, trecentis

Emmanuelis iter in Castellam. tùm equitibus comitati. Id enim Reges Castellæ ab postulârant, ne secum maximam turbam ducerent, vitârentur dissidia: quæ inter Castellanos & Portug lenses in huiusmodi Regum cōgressibus, leuissimis causis excitari plerunque solent. In hoc tamen comi tu erant viri nobilissimi, inter quos fuit Georgius Io nis Regis filius, in quem tunc, quamuis puer esset, oc los omnes vbiq; conijciebant, & specie filij commo ti, patris nomen grata prædicatione celebrabant. Iba autem omnes atrati, vt mœstitiam, quæ animos om nium propter obitum Principis Ioannis occupârat, ha bitu lugubri demonstrarēt. Regibus Castellæ fines in gressis obuiam prodijt Metimnæ Sidoniæ dux, atra ve ste similiter indutus: qui, vbi primū illis appropinqua uit, ex equo desiliuit, eorumque manus osculatus est. Idem faciebant reliqui Principes, & omnes, qui erant vel nobilitate, vel dignitate præclari. In omnibus au tem ciuitatibus & oppidis, admirabilis hominum fre quentia, & celebritas illis occurrebat, & faustis acclama tionibus insitam, ex eorum aduentu lætitiam signifi cabant, magnique sumptus ab hominibus, qui opibus & potentia præstabant, vbique eorum gratia fiebant. Cùm Toletum appropinquarent, Fernādus vrbe egres sus, illi obuiam processit, & vtrumq; valdè amanter, vt tantæ necessitudinis ratio postulabat, amplexus est. Ad portam Principes ciuitatis illos expectabant, vt se illo rum subditos, & verbis, & demisso corporis habitu, & reliquis signis in Hispania vsitatis indicarent. Indè, cū iam aduesperasceret, sub aurea vmbella in templum de ducuntur: factaq; precatione, discedunt, & in Regiam intendunt, in qua tanta lætitia fuerunt ab Isabela ex cepti, vt videretur omnem ex animo dolorem, quē ex morte filij acceperat, eorum aduentu depulisse. Deinde cū Rex omnes nostros satis benignè alloqueretur. Ge orgium tamen multò honorificentius accepit. Non au

tem

n passi sunt Castellæ Reges, multos dies intermitti:
eramq; dederunt, vt id sine cunctatione fieret, cuius
atia cōcilium Regni totius indixerant, & generum
que filiam euocârant. Die dominica, quæ secuta est,
nmanuel & Isabela in templum deducti sunt. Dux
etimnensis, cuius paulò antè mentio facta est, pedib⁹
Emmanuelis latus incedens, habenam equi illi⁹ ma
tenebat: à læua verò Friensis Dynasta simile offi-
um Isabelæ iuniori præstabat. Hoc etiam modo ma-
us equitum Magister à dextera, Dux Albanus à læ-
, Fernandum & maiorem Isabelam deducebant. Ar-
iepiscopus Toletanus rem diuinam singulari cære-
onia atque sanctitate peregit. Religione ritè procu-
ta, Fernandus & vxor assurgunt, illè generum, illa ve
filiam manu apprehendit, & vtrumque in sellis in
blimi positis, & pulcherrimè instratis collocant, ip-
que in alijs sellis ad eorum latera consident. Ciuita-
m procuratores in subsellijs ordine iam à multis eta-
us in Hispania recepto disponuntur. Principes, vt
rtè cuique locus obuenerat, ita eum sine offensione
iusquam occupant. Amicè namque Fernandus illos
monuerat, ne inter se de locorum dignitate conten
rent. Se enim molestissimè laturum, si id, quod sum
a animorum consensione geri cupiebat, intempesti-
dissensione turbaretur. Silentio deinde facto, vir
uidam Iuris ciuilis eruditione præstans, qui dicendi
ritus habebatur, assurgit, orationemque luculentam
buit, qua pacis commoda, Hispaniæ totius otium &
anquillitatem, incrementum imperij, & reliquas vti-
ates, quæ ex ea Regnorum coniunctione sequi vi-
bantur, exposuit. Hortatus est deinde Principes &
uitates, vt Emmanuelem & Isabelam, quos Regum
orum hæredes esse videbant, certatim amarent, & co
rent, summaque illis fide rebus in omnibus inserui-
nt, sperarentq;, eos, quos iam sciebant esse regijs vir-
tibus ornatissimos, similes futuros eorum Regum,
ibus erant tempore à Deo constituto successuri.
einde ad Emmanuelem & Isabelam conuersus, eos

Pompa regia Toleti.

Oratio Iurisconsulti ad Reges & Proceres Hispaniæ, in Principũ inauguratione.

admonuit, vt cernerent animo, quod eis munus in
neretur. Eorum namque officium esse, consulere
pulis, tueri innocentiam, coercere improbitatem, d
salutem, propulsare pericula, conseruare, & bonis o
nibus amplificare Remp. Hæc vbi perorauit, quid
sacrorum Antistes assurrexit, & librum qui Euange
& sacrorum rationem continebat, explicuit, & in m
dio illius Crucem auream imposuit: deinde cum lib
ad Principes hæredes accessit, eisque dixit, vt manib
Crucem tangerent, Cùm deinde is verbis præiret, i
sese sanctissimo iureiurando cõstrinxerunt, fore, vt i
ra populis administrarent, libertatem Reipub. cons
uarent, omniumque saluti summa contentione pr
spicerent. Hoc facto, magnus equitum Magister l
brum è Patriarchæ manibus assumit, illumque tene
iurat, se Emmanuelem & Isabelam pro veris & legit
mis suorum Regum hæredibus habiturum, eorumqu
imperio semper obedientem futurum, summaque fid
pro eorum amplitudine & dignitate pugnaturũ. Dein
de reliquos principes & ciuitatum legatos eodem iur
iurando constrinxit. Tum omnes ordine ad Principes
quibus fidem dederant, accedunt, eorumq; manus o
culantur. Quod tamen Toletani ciues eo in loco face
re noluerunt. Non erit autem abs re, explicare rationẽ
quamobrem Toletani officium illud tunc obire nolu-
erint, vt intelligi possit, quàm leuibus de causis plerun-
que soleant in populis, nisi malo nascenti prudente
fuerit occursum, turbulenta dissidia cõcitari. FVIT O-
LIM in Hispania inter Burgensem & Toletanam ciui
tatem, quæ reliquis anteire videbantur, de dignitate
summa contentio, cùm Burgenses ciuitatem suam es-
se Castellæ metropolim constanter assererent: Toleta-
ni verò Hispaniæ principatum ad ciuitatem suam re-
uocarent. Neque lis vnquam dirimi potuit, nec vlla cõ
ditione fieri, vt vna ciuitas alteri quidquã de iure suo
remitteret. Itaque periculum erat, nè, quoties Reges
concilium euocarent, ij, qui ciuitatis vtriusque nomi-
ne conuenerant, ad manus venirent. Alfonsus igitur
hoc

Emmanuel & Isabela Castellæ regno inaugurantur.

Toletanorũ & Burgensiũ vetus dißidiũ vndè ortum, & quomodo sopitum.

ie nomine vndecimus, cùm Compluti indictum cō
ium haberet, vt hanc controuersiam aliqua ratione
lleret, in omnium conuentu, antequam litis vlla
entio fieret, inquit: Toletanos scio imperata liben-
simè facturos, loquantur Burgenses. Hac Regis o-
tione conquieuêre, cùm vtrique se prælatos existi-
iarent. Toletani quidem, quòd Rex ante omnes eo-
um nomine locutus esset: Burgenses verò, quòd pri-
i omnium per se sententiam dixissent. Hanc deinde
onsuetudinem Reges omnes Castellæ sequuti sunt,
uoties concilium est ab illis indictum.. Alicuius tamē
ontentionis vitandæ gratia, noluêre Toletani in il-
o conuentu illud officium facere: sed postquam à
emplo discessum est, antequam Reges in ædes Archi-
piscopi, vbi paratum & instructum erat conuiuium,
eruenirent, in ipsa via, ad Emmanuelem & Isabelam
upliciter adeuntes, eorum manus osculati sunt. Di-
nisso concilio, Fernandus Aragoniam cum vxore & *Castellanorum Regū*
enero atque filia petere contendit, vt similiter atq; in *in Aragoniam iter.*
egno Castellæ fecerat, illius regni fidem Principibus
obligaret. Iter autem ita fecerunt, vt quacunque perge-
ent, effusa multitudo illis obuiam cum incredibili vo-
uptatis significatione prodiret, multiq; Dynastæ, & ci
iitates etiam permultæ, omnia, quæ ad victum & re-
gium luxum erant necessaria, abundè subministrarēt.
Cæsaream tandem Augustam peruenêre Kalend. Iu-
nij. Fuerunt autem ab ea ciuitate cum admodum so-
lenni pompa, immodicisque cæremonijs de more gē-
tis illius excepti. Paucis deinde diebus ad quietem sum
ptis, statuit Fernandus, vt Cæsaraugustani, perinde at- *Cæsaraugusta Emmanueli fidem dare recusat & quare.*
que fecerant Castellani, sine vlla mora fidem Emma-
nueli & Isabelæ verbis conceptis obligarent. Negârunt
Cæsaraugustani, id sibi licere, antequam ciues Valen-
tini, & Barchinonenses, qui suarum ciuitatum iura
tuerentur, eò conuenirent. Institit nihilo secius Fernā-
dus non esse cur illos expectarent, quos sciebant idem
officium suo tempore atque loco præstituros. Neque
esse illis in se minimè dubia cunctandum. Respon-

dent, non esse rem adeò facilem, vt non magnam c
sultationem requireret. Sed de fide danda minimè
bitare, sed de modo & conditione, qua erant fid
daturi. Ad eam autem deliberationem commod
habendam, opus esse sociorum aduentu, vt comm
nis causa communi etiam consilio sustineri posse
Quod si vellet, vt ipsi statim fidem suam astringere
se id libenter facturos, ea tamen conditione, vt pri
Emmanuel & Isabela iurarent, fore, cùm primùm v
nirent in regni possessionem, vt iura & immunitate
quæ Fernandus ipse Aragoniæ populis abstulerat, si
vlla cunctatione restituerent. Respondet Fernandu
se nulla conditione passurum, vt ea, quæ propter sum
mam iniquitatem sublata fuerant, populis, qui illis ab
utebantur ad innumerabiles iniurias, redderentur. I
his altercationibus fuere tres menses cum non medio
cri Regum offensione consumpti. Cùm verò multa
causæ dissensionis intercederent, illa tamen potissi
mùm Regum animos perculit, quòd dicerent Cæsar
augustani, hoc iure semper Aragoniæ regnum fuisse,
vt nunquam imperiū fœminæ vllius acciperet. Quòd
si Rex sine prole virili decederet, esse populis liberum,
euocato concilio eum Regem eligere, quem regno
propter virtutem dignum iudicarent. Interim verò
Cæsaraugustani de libertate soliciti, clanculum ar-
ma in certas domos comportare, vndique præsidia
comparare, colloquia inter se de communibus rebus
habere: nihilque omninò prætermittere, quo ius su-
um modis omnibus retinerent. Sed omnes hoc motus
sedauit Isabelæ iunioris partus. Octauo enim Kalend.
Septembris peperit filium, cui fuit inditum nomen
Michaël. Huius nepotis exortu tanta fuit affectus læti-
tia Fernandus, vt contineri non posset, quin voce ma-
xima omnibus de nato Principe, Hispaniæ totius he-
rede, gratularetur. Sed, vt sunt res humanæ fluxæ &
instabiles, summæque lætitiæ exitu tristissimo sæpe-
numerò concluduntur, illa summa Regum voluptas,
illæ Principum gratulationes, & ciuium plausus in a-
cerbis-

Isabelæ natus filius Michaël.

rbissimum mœrorem subitò conuersi sunt. Isabela *Isabelæ*
mque, antequam pareret, ægrotabat, & quò ma- *Iunioris*
s appropinquabat partus, eò maiora signa imbecilli- *mors.*
tis ostendebat. Cùm verò filium enixa fuisset, tanta
s sanguinis ex illa profluxit, vt vires eam omninò
ficerent, vsque eò, dum extremum spiritum in com-
lexu patris ederet. Eluxit autem in illa singulare pu-
oris, & probitatis, & prudētiæ, & religionis specimē,
uarum etiam virtutum in illo vltimo vitæ actu cla-
m significationem dedit, cùm ea diceret & testifica-
tur, quibus posset intelligi, eam parùm de hac misera
ita, multum verò de illa sempiterna cogitare. Funus
it cum multis omnium lachrymis inductum. Em-
anuel vbi funeri iusta persoluit, & ea, quæ fuerant *Emmanue*
stamento legata, distribuit, à Fernando & Isabela ma *lis in Por-*
no cum dolore, vt in Portugaliam rediret, diuulsus *tugaliam*
st. Non potuit enim discessus ille absque fletus acerbi *reditus.*
enouatione fieri, cùm veniret illis in mētem, quali fi-
a fuissent orbati, & Emmanuel in memoriam reuo-
aret, se vxorem omnibus virtutibus ornatissimam a-
nisisse. Fuit autem à multis principibus in Portugaliā
sque deductus. SED CVM esset in itinere, in oppi- *Emmanue*
o nomine Aranda, quod Durius alluit, misit ad Ale- *lis ad Pon-*
andrum legatos, qui eum admonerent, vt rebus Eccle *tificē Max.*
iæ prospiceret. Nam mores esse profligatos, pietatis *legatio pro*
tudium restinctum, flagitiorum licentiam solutam, *reforman-*
es sanctissimas pretio indignissimis addici. In vrbe, *da Eccle-*
uæ fuerat pietatis & sanctimoniæ domicilium, offi- *sia.*
inam impudentiæ atque sceleris institui, Ecclesiamq;
Romanam insigni infamia flagrare, remque esse in ex-
remum penè discrimen adductam. Proinde se illum
rare & obsecrare, & per Christi sanguinem obtestari,
vt iret obuiam sceleri, resecaret libidinem, coërceret a-
aritiam, moresque laxos disciplina seueriore deuin-
iret, tantumque munus pro dignitate tueretur, & Rē-
publicam Christianam, quæ tantis vitiorum exemplis
erat à studio pietatis auersa, pietatis exemplis ad offi-
ium reduceret. Legati fuēre Rodericus Castrensis, En

ricus Coutinus, & Fernandus Coutinus, viri claris talibus orti, & prudentia non vulgari præditi. His au tem mandauit, vt hanc legationem cum Fernandi R gis legato communicarent, quem Fernandus, vt cu Emmanuele Cæsaraugustæ constituerat, ea etiam causa erat Romam missurus. Vbi legatos misit, iu itineribus in Portugaliam rediit, & Olysipponem pe uenit, tertio idus Octobris. Ibi per literas Fernandi Isabellæ certior factus est, Michaelem filium suũ sum ma Castellæ & Aragoniæ consensione fuisse legitim Principem, & regnorum illorum hæredem declarat fidemq; illi ab omnibus publicè datam. Rogabant au tem, vt idem in Portugalia fieret: id enim valdè ad re gnorum tranquillitatem pertinere. Emmanuel igitu anno sequenti, qui fuit à Christo nato, M.cccc. xcix. a eam rem sine vlla mora peragendam, concilium indi xit. Omnes sine vlla recusatione cõueniunt. Is ab omnibus postulat, vt fidem dent, se Michaeli ipsius vnico filio, tanquam successori legitimo fore semper, postquam ille ad regnum perueniret, obsequentes. Illi priusquam fidem darent, ab eo postulârunt, vt nomine filij promitteret, idque iuramento cõfirmaret, vt nunquam neque iurisdictiones, neque vectigalium administrationes, neque arcium præfecturæ ad Portugaliæ ditionem pertinentes, siue citra, siue vltra mare, alicui, qui non esset naturâ Portugalensis, vllo tempore, aut conditione mãdarentur. Quod Emmanuel facilè concessit. Illi igitur fidem publicè absenti Michaeli dederunt: & Emmanuel promissionis suæ fœdus propria ipsius manu cõsignatum iussit, vt publico testimonio ad memoriam sempiternam confirmaretur. Et hæc quidem eo anno in Lusitania gesta sunt. At legati, qui ab Emmanuele Romam missi fuerant, cùm primùm Romam peruenêre, omnem legationis rationem cum Garsia Lasso, Fernandi Regis legato, vti fuerant iussi, communicant. Re itaque deliberata, omnes ad Pontificem adeunt, eumque Regum nomine suppliciter orant, obsecrant, & obtestantur, vt velit flagitiorum in-

Emmanuelis filius Michaël Hispaniæ Portugaliæq; regnus inauguratur.

ANNVS à Christo nato, 1499

Legationis Lusitaniæ apud Pontificem successus.

ndium pietatis studio & iudiciorum seueritate re-
nguere. Neque semel hoc ab illo libera voce conten-
int, sed sæpius instant & vrgent, & publico etiam te-
imonio postulata consignant, vt esset omnibus testa-
m. nihil ab Hispaniæ regibus omissum fuisse, quod
d labentis Ecclesiæ instaurationem pertineret. Quæ
uidem admonitio hunc fructum habuit, vt Pontifex
einceps non ita dissolutè Rempub. gerere videretur.
ræ se autem tulit, admonitionem illam sibi non in-
ratam accidisse. Non post multos dies nuncium ad
mmanuelem misit, cum donis ab illo solenni preca-
one consecratis. Dona autem fuerunt ensis & pileus.
a dona Emmanuel grata voluntate prosequutus fuit,
unciumque muneribus ornatum dimisit, Pontifici
que per literas declarauit, se fore semper, vt eũ religio
acere admonebat, studio illius incensum. Hoc eodem
nno, quinto Idus Iulij, Emmanuel primũ nuncium,
e rebus Indicis auspicio suo exploratis accepit. Quod
uemadmodum gestum fuit, est ab initio repetendũ.
GAMA vbi primùm solait Olysippone, cursum ad
Fortunatas insulas direxit: deindè Insulam, quàm ap
pellant Sancti Iacobi, quæ respicit AEthiopiam, lu-
strauit. Indè verò, vt in mandatis habebat, nauigatio
nem Solis ortum versus instituit, donec terram conspi
catus est, & ad eam continuò naues appellere iussit: in
magnumque sinum ingressus, vela contrahere, ancho-
rasque dimittere pręcepit. Nicolaum deindè Coęlium
misit, vt ad oram illam propius accedens, exploraret,
an esset aliquis fluuius, ad quem se aquandi gratia con
ferrent. Tres enim menses aduersis tempestatibus a-
gitati, in illius oræ nauigatione consumpserant, & a-
quæ inopia laborabant. Coelius vt fuerat iussus, lit-
tora illa perlustrans, in fauces fluminis incidit, cu-
ius aquæ erant dulces, & riparum vestitus viridissimi.
Quòd cùm Coelius Gamæ nunciâsset, is ad eam par-
tem vela continuò fieri iussit, vt omnes aquari atque
lignari possent. Ibi Phocas ingentes, quarum magna
copia erat, ceperunt, & earum carnibus refecti sunt.
Hoc

Pontificis Max. ad Emmanuelē nuncius & dona.

RES INDICAE.

Primus de India explorata nũcius.

Indicæ nauigationis descriptio.

Insula S. Iacobi.

Hoc autem erat Gamæ institutum, vt quibuscunq; ris insisteret, mores gentis & instituta perdisceret. It dedit negotium certis hominibus, vt aliquem ex il qui regionem eam colebant, vel astu, vel vi caperēt, quo posset id, quod volebat, cognoscere. Fuerūt aut ad illum perducti homines colorati, breui & crispo pillo, quorum tamen linguam nemo ex illius comi tu, qui multas Aethiopiæ linguas nouerant, intellex Fuêre tamen à Gama benignè accepti, atque vestiti, muneribus, quibus capiebantur, allecti, vt alios ad n stros perducerent. Munera fuêre tintinabula, & vitr globuli, & alia eiusmodi. Fuit deinde nostris cum ill gente familiaritas instituta, cùm Aethiopes illi mult supportarent ex illis fructibus, & carnibus, quas tellu suppeditabat, quæ ad victum erant valdè necessaria: & illos nostri vestibus minimi pretij, & rebus leuissimis quas illi tamen plurimi faciebant, ornarēt. Signis aut & nutibus, quid alterutri ab alteris fieri vellent, signifi cabant. Sed hanc consuetudinem vnius hominis amē tia diremit. Qui cùm in eorum familiaritatem se peni tùs immersisset, petijt à Gama, vt liceret sibi in illorum intimas sedes penetrare. Deductus igitur ab eis, cùm il li in via phocam ingentem interfecissent, fuit illius car nibus satis opiparè & apparatè, vt illi quidē suspicaban tur, acceptus. Is cùm dapes appositas, quòd non essent sui stomachi, fastidiret, se continuò in naues recipere voluit. Illi eum humanissimè prosequuntur. At is cer tus esse non poterat, an truderetur ad supplicium, an potius honoris gratia tāto comitatu septus duceretur. Metus tamen omnia tristiora fingere cogebat. Itaque vbi littori appropinquârunt, quasi vinctus traheretur, opem magnis vocibus implorauit: nostri subsidio oc currerunt. Illi fugæ se repentè mandârunt. Gama cum reliquis ducibus in terram descendit, vt facilius pos set solis ab equinoctiali plaga discrimen in Astrolabio contemplari. At illi, qui fugerant, in sylua, vbi arma re posuerant (ignorabant enim quali animo nostri ad eas oras accederent) se occultabant. Arma verò, quibus plu rimum

Familiaritas cū Aethiopib. importunè dirempta.

Aethiopū arma.

num vtebantur, erant cornua quædam acutissima
stis præfixa, quibus summa vi contortis, non leuius
ulnus infligebant, quàm si præacuta iacula coniecis
nt. Ibi igitur cùm nostri in littore sine vlla periculi
spicione versarentur, illi ex latebris emersi prouolãt,
in nostros impetum faciũt, & multos conuulnerãt,
iter quos Gama in pede vulnus accepit. Nostri se mul
o celeriùs, quàm fuerant opinati, recipiunt. Ita factum
st, vt vnius hominis vesani temeritas aquationem illã
nfestam redderet. Sinum illum nostri sanctæ Helenæ
num nominant: fluuium verò eadem ratione Sancti
acobi nomine notandum existimarunt. Vt enim so-
ennes dies cadebant, qui erant Diuorum memoriæ
onsecrati, ita nostri nomina terris, & insulis, & flumi-
ibus incognitis, quæ diebus illis primùm viderant,
nponebant. Anchoris indè solutis, iter Austrum ver-
us instituunt, promontoriumque Bonæ spei superare
ontendunt. In illo autem cursu valdè Gamæ virtus e-
ituit. Fluctus erant immanissimi, tempestates perfri-
idæ & aduersæ: tenebrę verò assiduæq; procellę, cùm
emper in illa regione statis temporibus, quibus Sol Se
tentrionalem plagam lustrat, valdè horribiles sint, at-
que pertimescendæ; tum illis, qui nondum fuerant eos
luctus experti, tantum terroris inijciebant, vt omnem
pem salutis abijcerent. Naues enim ita iactabantur,
t modò nubes contingere, rursus in imas profundi vo
agines detrudi viderentur. Ad hoc malum accedebat,
quòd vltra progredi nequibant. Demissis igitur velis,
ventis obsequi cogebantur, ita tamen, vt varios flexus
tque reflexus inirent, ne retrò cederent, sed tempesta-
is aduersæ finem in fluctibus expectarent. Quoties ve-
ò aliquid laxamẽti dabatur, homines exanimati me-
u Gamam circunsistebant, illumque orabant & obse-
crabant, nè vellet se hominesq; illius fidei commissos
tam horrendo genere mortis extingui. Fluctibus diu
repugnari non posse: cederet tempestati, & classem, an
tequam fluctibus mergeretur, in patriam reduci per-
mitteret. Cùm is constanti animo postulata reijceret,
multi

Pugna inter Lusitanos & Aethiopes.

Sin' S. Helenæ.

S. Iacobi fluuium.

Gamæ virtus.

Insidiæ Gamæ structæ. multi de nece illius coniurationem habuerunt. Id cùm Gama Pauli fratris indicio cognouisset, insidias summa vigilantia declinauit, & vincula magistris iniecit ipseque per se summi magistri munus obiuit. Tandem cùm multis diebus hanc tempestatis atq; perfidię molem inuicto animo pertulisset, tēpestas cōmutata est, & ipse cum reliquis ducibus ad finē promontorij peruenit, quod omnes, xx. die Nouembris cum incredibili lætitia flectere incœperunt. Arbitrabantur enim, eo superato, nihil sibi impedimento futurum, quo minùs eò, quò tendebant, felicissimè peruenirent. *Extremorū Africæ littorū descriptio.* Ita verò nauigabant, vt nunquam à terra procul abscederēt, & illius situm & fertilitatem cum iucunditate perciperent. Videbant enim ingentes syluas, & densa nemora, & pecudum & armētorum greges innumerabiles, & hominum etiam multitudinem, qui passim vagabantur. Sunt autem homines, colore & specie illis simillimi, *Mores incolarum Sinus S. Helenæ.* qui in Sinu S. Helenæ visi fuerant. Cùm loquuntur, singultire videntur: nudi ambulant, pudenda ligneis vaginis includunt: fistulis vtuntur, quas non admodū absurdè modulantur. Tuguria sibi ex lateribus sole adustis, aut è terra faciunt, quæ culmis deinde atq; congestis glebis contegunt. In promontorij illius latitudine superanda nostri quinque dies posuerunt. xxv. die Nouembris promontorium superant, atq; ad Septentriones cursum inflectunt. Ab vltimo promontorij flexu, qui ad orientem spectat, abest sinus, quem nostri *S. Blasij aquatio.* Sancti Blasij aquationem appellant. cc. & xx. passuum millia. Tellus est fertilis: nutrit elephantos ingentes, & quàm plurimos boues valdè opimos, quibus incolæ clitellas imponunt, eisq; pro iumentis vtuntur. In intimo sinu est parua quædam insula, ad quam nostri a-*Phocarum feritas.* quandi gratia naues appulerunt. Ibi phocarum armenta conspexêre admirāda quadam multitudine. In quibus inerat tanta feritas & truculentia, vt in homines irruerent. Aues etiam eo in loco visæ sunt, quas incolæ *Sotilicarij aues.* appellant Sotilicarios, pares anserib. magnitudine: plumis minimè vestiuntur, alas habent similes alis vespertilio-

onum: volare nequeunt, sed explicatis alarum mēa
nis, cursum celeritate summa conficiunt. Indè, car-
ous emptis, & aquatione facta, nostri profecti sunt.
ctauo die Decembris subita quædam tempestas illos
hementer exterruit, & à terrę cōspectu procul abstra
. Sedata verò tempestate, rursus ad terram propius
cedunt. Cùm enim nondum esset nostris in illis re-
onibus nauigandi ratio penitùs explorata, minimè
tum videbatur, à terra longius abduci. Vident autem
ruas insulas, quæ paulò longius, cc.xxx. passuum mi
ous aberant ab eo loco, vbi vltimam aquationem fe
rant. Erant autem amœnissimæ, arbores altissimæ,
ata viridissima, pecora innumerabilia, quę passim va
bantur. Erat summa tranquillitas, pelagus profun-
m, ita, vt sine periculo possent ad terrā accedere, &
alis esset, cum iucunditate perspicere. Sic omnem il-
m oram legentes x. Ianuarij die insequentis anni, ma
am hominum & mulierum multitudinem in terra
ambulare conspiciunt. Erant oēs colore subnigro, vt
liqui, quos in oris illis viderant, corpore procero, &
ecie liberali. Hic Gama proras ad terram flectere iu-
t. Misit deinde virum linguarum peritissimum, qui
omine illius, gentis Rectorem honorificè salutaret,
q; munera deferret. Fuit nūcius liberaliter acceptus,
cum muneribus illis, q̄ tellus ferebat, dimissus. Hæc
ns erat reliquis humanior, & lautius vitam instituе-
at: brachia armillis æneis ornabat, & capita similiter
neo cultu amiciebat. Viri pugiones gestabāt cum ma
ubrijs stanneis non admodum inscitè fabrefactis: va-
næ aūt erant ex ebore. Hic reliquit Gama duos exu-
s, qui mores & cultum gentis exactè perdiscerent. E-
nt enim in ea classe decem homines capite damnati,
uibus fuerat ea lege vita cōcessa, vt quibuscunq; in lo-
s à Gama relicti fuissent, regiones lustrarēt, hominū-
ue mores & instituta cognoscerent. Indè profecti, de-
ma quinta die Ianuarij ad fauces ingentis fluuij per-
enêre, cuius ripas vndique arbores fructibus onustæ
iffusis latè frondibus opacabant: tellus erat herbida,
&

Insulæ quædā parua, sed amœnissimæ.

Gamæ nūcius ad ignotā Africæ gētem.

Flumē bonorum signorum.

& amœna. Hic iactis anchoris constitêre, vt seque
die (Sol enim iam præcipitabat) terræ cultum dilig
ter inspicerent. Manè verò conspiciunt multos hon
nes eiusdem propè coloris & cultus, lintribus inuect
ad naues tendere. Qui simul atque ad eas accesseru
sine vlla fraudis suspicione conscenderunt, fueruntq
à nostris cibo atq; potu liberaliter accepti. Linguam
men eorum nemo ex nostris quiuit intelligere. Nu
bus tantum, quicquid exprimere volebant, signifi
Barbarorum ad Gamā legatio. bant. Post tres dies venêre quatuor viri regionis ill
principes, vt Gamam salutarent, & classem nostram
derent. Erant autem hi paulò elegantius culti: quos G
ma appositis epulis inuitauit, & vestibus sericis orn
uit: quibus illi non mediocri lætitia se affectos esse d
monstrârunt. Sed nec ab illis intelligi quidquā potu
per quod nostri possent, quàm longè ab India, aut q
propè essent, aliqua ratione suspicari. Vnus tamen m
lè Arabicè dixit, ad regionem, vndè paucis illis dieb
venerat, naues eiusmodi formæ atque magnitudin
qua nostras esse conspiciebat, frequenter appelli, qu
quidem nō erat ita magno interuallo ab eo portu di
iuncta. Nostri cùm id audirent, in spem venerunt, f
re vt intra breue temporis spacium Indiam aspiceren
Id monuit Gamam, vt illi fluuio, bonorum signoru
nomen imponeret. Hîc autem columnam lapidear
Columna lapidea ad ripam fluminis bonorū signorū erigitur. in ipsius fluminis ripa collocauit, in qua erat Crux c
Emmanuelis insignibus incisa. Hoc autem faciebat i
portubus, quos ad Christiani nominis gloriam, & a
Regis clarissimi monimenta diutius conseruanda, m
gis opportunos iudicabat, & ad eam rem multæ colu
næ eiusmodi fuerant nauibus illis impositę. Terra ve
Terra S. Raphaëlis ro illa statuit, vt nomine Sancti Raphaelis insignis e
set. Hîc duos reliquit ex illis, quos diximus vitam exi
lio redemisse. Hîc postquàm naues refecit, & infirmo
curauit, sexto Kalen. Martij anchoras moliri, antenna
Insulæ 4. inter quas Mozābiq;. erigi, velaq; fieri iubet. Kalendis autem Martij conspi
ciuntur à nostris quatuor insulæ, non ita lato mari à s
inuicem distantes. Ex vna illarum Coëlius septem na

ia plenis velis inuecta, ad nostros accedere conspi-
us est. Qui illis vehebantur, cùm prætoriam nauem
vexillo, quod erat in summo malo alligatum, cog-
cerent, ad eam proras detorquent, propiusque fa-
magno clamore sublato, nostros Arabicè salutant.
Gama Coëlium, quòd nauis illius esset aliarum
nima, præcedere iubet, & ad eam insulam cursum
igere, vndè nauigia soluisse conspexerat. Præit sen-
Coëlius, & fundo prius diligenter explorato, reli-
æ paulatim subsequuntur. Nauigia interim nostras
ies circumsistunt, & tibiarum concentu & alijs mu
s instrumentis nostros oblectant, eisque de aduen-
n illas oras maxima voce gratulantur. Homines
em erant colorati, specie liberali præditi, vestibus
mbycinis ornati: longissimis linteis auro intertex-
& arctè compressis, vt spiris multifariam circum-
ctis caput obtegerent, ornabantur. Erant præterea
ıncis gladijs accincti, parmasque brachijs insertas
tabant. Nostras naues ingressi, nostros Arabicè sa-
ınt. Qui linguam probè tenebant, benignè respon-
ıt. Gama dapes apponi iubet. Illi conuiuium non
ernantur. Dum comedunt & bibunt, sciscitatur de
s Gama, quod esset illius insulæ nomen, quæ gentis
io & cultus, & quod iter indè in Indiam esset ha-
ıdum. Respondent, insulæ nomen esse Mozzambi-
e: gentē esse simulachris deditā, magnam tamē insu
partem à mercatorib. Saracenis habitari, esse verò il
ı sub Imperio Regis Quiloæ, qui illi rectorem præ- *Rex Quiloæ.*
erat hominē autoritate insigni præditū: emporiū
aliud celebri⁹ in regionib⁹ illis reperiri. Indè enim
ıes in Arabiam, in Indiā, in multas præterea orbis
tarum partes nauigare, & ex omnib⁹ illis merces in
merabiles in eam conuehi. Præterea dicūt esse quā-
n in ea ora regionem, quam nostri fuerant præter-
ti, quæ Zofala nominaretur, & auro plurimū abun *Zofala aurifera regio.*
et. Postremò quantum ab ea insula Calecutium di
tet, exponunt. Hoc audito, nostri manus in cælum
dere, summas Deo gratias agere, seque maxima ex

Insulæ Mazzambiquensis situs. parte laboribus perfunctos arbitrari. Insula est illa regione, quam appellabant olim Aegesimbam. Dis enim ab æquinoctiali plaga decem & sex gradib⁹, A strum versus. Incolæ sunt nigri: tellus propter palud est parum salubris. Domos extruunt è terra, quas co gestis paleis integunt. Propter tamen opportunitate commercij, naues vndique ad illam rei gerēdæ grat commeabant. Arabes tunc plurimū in ea opibus & p tentia florebant. Hi myoparonibus paruis vtebantu eisq; ferreis clauis minimè reuinctis, sed palis tereti per foramina vice clauorum adactis, Compages ve nauium funibus è palmarum folijs factis obturaban *Palmarū arborum descriptio.* Palmas aūt appellant arbores altissimas, folijs longiss mis & acutissimis hirsuras, patulis frondibus circum quaq; diffusis vmbram gratissimam efficientes. nuce ferunt ingentis magnitudinis, quas nostri Cocos no minant. Vtebantur in nauigādo normis nauicularij quas nautę Acus appellant. Quarū formā propter eo qui à maritimis regionib⁹ semoti sunt, haud alienun *Acus siue pixidis nauticæ descriptio.* arbitror explicare. VASCVLVM est è ligno factū, pla num atq; rotundum, altitudine duorū aut triū digito rum. In medio habet stylū præfixum, in summo præ acutum, aliquantò breuiorē, quàm sit vasculi ipsius al titudo. Regula deinde è ferro solertissimè facta, tenui & angusta ad vasculi modū dimensa; ita tamen, vt dia metri ipsius vasculi longitudinem nō exęquet, induci tur. Styli verò cuspis per medium huius regulæ, quod est inferiùs excauatum & fastigiatū, superiùs immissa, ita eam suspensam, paribusq; momentis libratā conti net, vt vtrinq; angulos pares efficiat. Operculo deinde vitreo ænea virgula circundata firmato, nè possit regu la excuti, & aliqua ex parte labare, cōtegitur. Cùm ve rò magnetis ea natura sit, vt non modò ferrum ad se trahat, verumetiam vna illius pars ad Septentriones a spiret, altera in Austrum propendeat, naturamq; suam cum ferro communicet: efficitur, vt, cùm regulę huius caput ad eam magnetis partem, quę spectat ad Septentriones, applicatum, attrituque illius extersum fuerit,

candem

lem in se vim concipiat: & cùm ita suspensa exti-
, vt mobiliter in varias partes impelli possit, sem-
n Septentriones insita propensione referatur. Sic
m fiebat, vt nautæ hoc instrumento moniti, quã-
n profundo pelago versarentur, & cælum esset nu
m, & caliginosum, possent tamen ad Septentrio-
ationem cursum dirigere. Hanc autem regulam
a ad acus similitudinem proximè accedebat, acum
icularium appellabãt. Deinde cùm facillimum sit, *Instrumenti alterius nautici descriptio.*
nanis ingenijs addere semper aliquid ad ea, quę sũt
rter inuenta, aliam normæ rationem excogitârũt,
possent exactius, quem cursum in nauigando te-
ent, ratione perspicere. E virgulis enim ferreis figu
efficiunt lateribus paribus, angulis imparibus, in
mbi speciem deformatam. Huic vnam ex parte su-
iore, alteram ex inferiore chartam orbiculatam ad-
tinant. Magnetis autem adiuncta vi, sic figuram
c temperant, vt vnus ex acutis angulis Septentrio-
, alter Austrum respiciat: ex obtusis verò vnus ad
ım Solis, alter ad Occasum spectet. Diametri autẽ
is huius longitudo figuræ longitudinem non ex-
it. Habet autem orbis hic in medio æneum vmbili
a affixum, ad eam formam factum, qua diximus re
æ medium fabricatum fuisse. Per vmbilicum illud
ur styli cuspis immissa, orbem hunc suspensum cõ-
t, qui non modò regulæ illius, de qua diximus, vi-
ungitur, sed omnes ventorum regiones, quorum
ibus nauis impellitur, in conspectu proponit. In
rta namq; superiore Septentrio, & Auster, & Oriẽs,
)ccidens, & interiectæ inter hos terminos regiones
ctissimè describuntur. Norma ad hunc modũ con-
uta, hoc restabat incommodi, quòd opus erat, quo-
nauis fluctibus agitata, vt fieri necesse est, in pup-
, aut proram, aut in alterutrum latus inclinaret, vt
in profundo subsidens adhæresceret, neq; motu li-
o in Septentriones dirigi posset. Nè autẽ hoc eueni
fuit solertissimè excogitatum. Nam vas ipsum pau-
nfrà labrũ circulo æneo arctè constringitur. Vtrin-

que autem ab eo circulo virgula calybea ducta, in
men alterius circuli maioris & exterioris, modic
teruallo ab interiore distãtis, immittitur. Virgulæ
rò binæ ita sunt æquales & oppositæ, vt si ex vtrac
na & perpetua fieret, circularis illius spatij diamet
contineret. Exterior autem circulus circa duas illa
gulas quasi circum axem versatur. Rursus ab exte
re circulo aliæ binæ virgulæ pari interuallo ad ar
tum alueoli cuiusdam orbiculati, intra quem hæc
chinatio continetur, simili ratione perducuntur.
sunt autem hæ virgulæ exteriores interiorib. ex ad
so constitutæ, vt si duæ tantum ex illis quatuor dir
fierent, sese ad angulos rectos intersecarent. Cùm
rò machinatio ex inferiore parte ænea & ponder
sit, neq; fundum attingat vllum, ita vndique pellit
vt medium locum teneat. Et cùm pensilis & mob
existat, pondere suo nixa ea ratione consistit, vt qua
uis maximi fluctus nauem iactet, ipsa semper ad lib
lam directa permaneat. Sic autem fit, vt nihil inter
Arabũ in nauigando solertia. niat, quod normam ab eo motu, quo in Septentrio
fertur, impedire queat. His normis solebant vti ian
lo tempore Arabes illi, & chartis præterea, quibus n
ritimarum regionum situs, secundum descriptas in
lis lineas exploratè cognoscerent. Quadrãtibus etia
Solis varias conuersiones, & quantum quæq; regio
æquinoctiali circulo distaret, obseruabant. Tam mu
tis denique erant ad nauigandum artibus instructi,
nõ multum Lusitanis nautis de rerum maritimaru
scientia & vsu concederent. Cum nostris autem id
iucundè fabulabantur, quòd crederent eos esse Mah
metanos, ex illis, qui Mauritaniam tenebant. Illos au
tem Gama muneribus affectos, cum donis, quæ ad i
sulæ rectorem, illius nomine ferrent, dimisit. Nome
Zacoeiæ Mazzambiquensis rectoris humanitas. autem rectoris erat Zacoeia. Hic cùm à suis intellexi
set, qua humanitate fuerant à nostris accepti, muner
que sibi missa conspexit, ad officium suum pertinen
existimauit, nostros inuisere. Itaq; se continuò vestib
ornauit, quæ erant aureis distinctæ florib⁹, gladiumq
accin

nxit gemmis fulgentem, & eodem etiam gemma-
splendore cultum pugionem. Armatorum præ-
a hominum caterua cinctus, in naues ire perrexit.
rim verò tibiarum & tympanorum concentibus
nia perstrepebant. Gama antequam ille nauibus
ropinquaret, ęgrotos ab omnium conspectu remo
, & sanos atque valētes armari more nostro iubet,
n summo nauis tabulato consistere. Is enim erat,
nullam fidem Saracenis habendam censeret, sed
imulanter omnes insidias, quę fieri ab illis possent,
cauendas existimaret. Ad latus deinde nauis ac-
t, vt Zacoeiam venientem exciperet. Conscendit
cum suis: Gamam salutat. Ille vicissim eum perbe-
nè complectitur. Assidunt omnes, & iucundissimè
ocinantur. Gama dapes apponi, & vinum infun-
bet. Illi verò satis hilari fronte comedunt, nec vl-
ahumetis superstitione impediuntur, quò minùs
la libenter exhauriant. Quærit deinde Zacoeia de
ris, an essent Mauri, an Turcæ. non enim dubita-
quin Mahumetis sectam sequerētur. Deinde qui-
armis in prælijs vti solerent. Postremò, an habe-
aliquot legis Mahumetanæ libros. Se namq; illos
ter esse visurum. Gama respondit, se ex vltima So-
ccidentis regione ad eas oras accessisse: nostros ar-
illis vti, quibus homines, qui eum sepiebant, te-
animaduertebat. Vti præterea tormentis illis, quę
bat, quibus non hominum tantùm acies profliga
rùm & arces munitissimę disturbari atque disijci
ent. Libros autem legis, quam obseruabant, se li-
er ostensurum, postquam aliquot dies à labore
quiesceret. Sibi esse iter in Indiam. Proinde illum
e, vt sibi daret aliquot homines nauigādi peritos,
rum ductu posset Calecutium peruenire. Quod
eret, operam se daturum, nè vnquam illum colla-
neficij pœniteret. Id Zacoeia se facturum polli-
r. Postridiè verò Gamam inuisit, duosque ma-
os adduxit, cum quibus Gama certo auri pondere
ctus est, vt eum Calecutium perducerent. Hoc in-

Gamæ cū Zacoeia colloquiū.

terim tempore donis vltrò citroq́ue miſſis, ſic vid tur eſſe familiaritas conſtituta, vt nihil interue poſſe crederetur, quod eam turbaret. Sed accidit, vt cocia perciperet, Gamam & comites illius Chriſtia eſſe. Quo audito, omnis illa amicitia fuit in acerb odium conuerſa. Cœpit igitur continuò inſidias chinari, exitiumq́ue moliri, omnibuſq́ue modis cogitare, qua ratione poſſet naues aut capere, aut cendere. Noſtris interim omnia malignè præb pretium augeri, ſeditiones præterea ab incolis cor noſtros temerè concitari. Poſtremò vnus ex magiſt quas Zacoeia adduxerat, Gamæ inſidias à Zacc comparatas indicauit. Alter enim in terram reuert nunquam ſe rurſus in noſtrorum conſpectum d voluerat. Acceſſit, quòd cùm aliqui ex noſtris aq tum atque lignatum abfuiſſent, ſeptem nauigia in los inuecta ſunt, quibus vt ſubſidio occurrerent n ſtri, impetum in illa faciunt, eaq́ue frequentibus p diſijciunt. Quo facto noſtri ſe confeſtim in Inſula quæ indè aberat quatuor paſſuum millia, conferu Indè aliam Inſulam nomine Quiloam petunt. S cùm vento deficiente progredi non poſſent, adue quædam tempeſtas eos retrocedere compulit. Ean q́ue igitur Inſulam rurſus petunt, in quam ſe inſid rum metu contulerant. Illuc accurrit Arabs quida cum paruo filio, Gamamq́ue obſecrauit, vt illos in n uem reciperet, vt poſſent in aliquem locum deſcen re, vndè facilius Mecham, quæ erat illius patria, reue teretur. Quæſiuit ab illo Gama, quam artem coler Nauticam reſpondit. Hoc audito, illum libentiſſin recepit, duobuſq́ue illis magiſtris ſe curſum poſſe c ficere putauit. Abduxerat præterea per vim in ſediti ne quadam, quæ fuerat à Mozambiquenſibus cont noſtros excitata, Paulus Gama hominem, vt videb tur, minimè nauticæ artis imperitum. Eo verò temp re noſtris non erant niſi tantùm tres naues. Quarta nim, conſumpto iam omni commeatu, fuerat iuſſ Gamæ multis antè dieb. incenſa. Indè igitur cùm pr

Inſidiæ Chriſtianis à Zacoeia ſtructæ.

Quiloa Inſula.

mùn

um secundus ventus flare cœpit, anchoris solutis vc
faciunt, & Quiloam contendunt: eò tamen naues
pellere non potuerunt, vel ventis ab Insula repulsi,
l cursus errore decepti, vel Mozambiquensis magi- *Mozambiquensis nauarchi dolus.*
i, qui de eorum interitu cogitare cœpit, fraudib⁹ in
um cursum deducti. Ab eodem autē magistro mo
ti sunt, vt Mombazam se conferrent. Quod vt facili
persuaderet, fingebat magnam illius ciuitatis partē
Christianis habitari, nec vllum locum magis oppor-
num curandis atque reficiendis ægrotis posse reperi
. Iam eo tempore bona pars eorum, qui cum Gama
onscenderant, varijs morbis consumpta fuerat, &
ui euaserant, erant graui inualetudine debilitati. Est
item vrbs illa sita intra sinum quendam in rupe prę-
elsa & edita. Fluctus cùm se ab introitu sinus incitāt, *Mombazæ ciuitatis situs.*
aduersam frontem vrbis incurrunt. Indè deducti,
trorsus penetrant, & vtrumque latus vrbis alluunt,
a, vt peninsulam efficiant. Habebat autem in portu
bs arcem munitissimam, armis & telis, varijsque tor
entis refertam, firmissimisque præsidijs, atq; singu-
ri vigilantia defensam. Tellus abundat fructibus, &
leribus, & frugibus, & pecorum & armentorum gre-
ibus, & aquis dulcibus. Vtitur præterea mira cæli tē-
erie. Homines viuunt admodùm lautè, & domos mo
nostro ædificant, tectoriaque varijs coloribus depi-
a parietibus inducunt. Huc igitur Gama se ea mente
ontulit, vt aliquot diebus in portu consisteret, vsque
ò, dum ægrotos recentibus terræ fructibus recrearet.
ix anchoras nautæ demiserant, cùm cernunt actua *Mombazēsis ad Gamā legatio*
am ad prætoriam nauem accedere. In ea vehebanr
ur centum homines Turcarum more vestiti, & gla
ijs & scutis armati, inter quos, quatuor specie digni-
tis, & cultu corporis excellere videbantur. Cùm o-
nes vellent in nauem ascendere, Gama omnes a- *Gamæ prudentia.*
ensu prohibuit, præter illos quatuor, quos tamen ar-
na prius deponere iussit: Illi nauē ingressi, Ducis pru-
entiam laudant, quòd non sineret homines ignotos
d se cum armis venire. Cùm eos Gama liberaliter

inuitaret, epulati ſunt, multiſq; amoris ſignis noſt ad ſe allicere contendunt. Aiunt poſtremo, Momba Regem factum fuiſſe illis proximis diebus de illoru aduentu certiorem, eſſeque amicitiæ cum illis iung dæ cupidiſſimum. Gama ſimiliter reſponſum de egregiæ voluntatis & officij pleniſſimum. Poſtrid miſit Rex nuncios, qui Gamam nomine illius ſalut rent, muneraque deferrent, ad reficiendos ex iactati ne milites accommodata. Aiunt deindè, regionem lam eſſe opulentiſſimam, earumq; rerum omniũ pl niſſimam, quarũ gratia multi in Indiam nauigaban Regem adeò eſſe in illos voluntate propenſum, vt n hil eſſet tam difficile, quod non ſe eorum gratia fact rum polliceretur. Proindè Gamam orare, vt propiu vrbem accederet, & in intimum portus ſinum penetra ret, vt poſſet à Rege, qui eum inuiſere cupiebat, faciliu conueniri. Quod ſe Gama facturum oſtendit, & qua voluntatis ſuæ obſides, duos ex illis exulibus, de quib ſupra dictum eſt, ad Regem miſit. Rex læta & hila fronte exules accepit, imperauitq; domeſticis ſuis, v illis vrbis ſitum & pulchritudinem demonſtrarēt. Vb verò reuerſi ſunt, Rex multa aromatũ genera, quæ e India deportari ſolent, illis oſtentat, & quantulum vi ſum eſt, donat vt Gamæ monſtrare poſſent, & admo nere, quantò eſſet vtilius apud Regem amicũ rem ge rere, quàm vitam tam periculoſa nauigationi commit tere. Cum his mandatis redeunt exules in claſſem. Gama mirificè lætatus eſt, & poſtridiè anchoras tol li iubet, & naues propè vrbem conſtitui. Cùm verò il lius nauis æſtus incitati vi celeriùs, quàm commodum eſſet, inueheretur, timens ille, nè in vadum incideret, in quo poſſet affligari, vela contrahere, & anchoras demittere confeſtim iuſſit, idemque vt in reliquis na uibus ſine vlla mora fieret, imperauit. Quo facto Mozambiquenſes gubernatores metu repentino perculſi, ſe præcipites in mare deijciunt, & ad lintres quaſdam, quæ non procul aberant, nando confugiunt. Cùm enim viderent tam præter eorum opinionem ancho-

ras

s iaci, suspicati sunt, esse iam factum proditionis initium. Vt enim statim compertum est, Mombazæ rex per eos, quos tanquam nuncios frequenter in naues mittebat, cum illis pactus fuerat, vt nostros in locum inducerent, vbi naues vel allidi, vel capi facillimè possent. At Gama magnis vocibus ad eos, qui in lintri erant, inclamauit, vt sibi suos gubernatores redderent: at illi clamores illius aspernati, gubernatores in terram exposuerunt. Hîc Gama cùm & coniectura, & aliquo etiam Arabis gubernatoris indicio, & multis præterea signis perspexisset, è quanto periculo fuisset auxilio diuino liberatus, manus in cælum sustulit. Rex deinde homines magno cum silentio scaphis & lintribus submittebat, qui securibus anchoralia nocte præciderent. Quod nisi fuisset à nostris singulari Gamæ industria vigilatum, & insidijs scelerati illius Regis occursum, nostri in summum vitæ discrimen incidissent. Indè post duos dies (citius enim se expedire non potuerunt) vela faciunt, & cursum Melindem versus instituunt. In via nauem Saracenorum capiunt, ex quibus Gama quatuordecim tantùm vinctos habere voluit, reliquos autem missos fecit. Cùm verò intellexisset, vnum ex illis esse illorum patronum, qui præ se hominis authoritate grauis speciem ferebat, multa de eo quæsiuit: ad quæ omnia, vt vir prudens, verè & consideratè respondit, & de institutæ nauigationis ratione sapienter admonuit. NAVES ad hunc modum nauigantes, die, qua exsurrectio Christi in omni Christiana Republica cum ingenti lætitia celebratur, Melindem appulsæ sunt. Vrbs est in planitie sita. Cingitur autem vndique multiplici hortorum viriditate. Abundat multis arboribus, in primis autem citreis malis, è quarum floribus odores suauissimi admodum longè diffunduntur. Regio est fertilis & opima, neque gregibus tantùm, sed omni genere animantium, quæ venatu & aucupio ad cibum capi solent, abundat. Aedes sunt è quadro lapide constructæ, tectoriis, & cœnaculis, & laquearibus eleganter ornatæ.

Insidiæ Mõbazensis regis in Christianos detectæ.

Nauis Saracenorũ capta.

Melindis vrbis situs et regionis mores.

Gens colit ſimulachra deorum, quos peculiari ſup ſtitione ſanctos habet, homines ſunt atro colore, ca lo criſpo, habitu tamen corporis non deformi. Cap geſtant ſpiris lintearum veſtium multiplicibus inu luta. Reliquum corpus vmbilico tenus nudum rel quunt. Indè verò veſtes quaſdam ſericas, aut bomb cinas ad media crura demittunt. Vtuntur in bello g dijs aduncis, & parmis, & haſtis, & arcubus, & ſagitt Opinione virtutis militaris incredibiliter efferuntu Statio naualis non eſt vrbi propinqua: eſt enim ora pibus cincta, & procellis atque tempeſtatibus freque ter obnoxia. Id coegit Gamam in anchoris paulò lo giùs ab vrbe conſiſtere. Cùm verò Saracenus, quē G ma ceperat, intellexiſſet, illum propter Mombazæ p riculum Regi Melindenſi diffidere, vt ſe ad Regē mi teret, animumque illius exploraret, hortatus eſt. Dix præterea eſſe in illo portu quatuor naues ex India, v ctores autem Chriſtianos eſſe ex illis, qui Indiam ir colunt, qui fortaſſe, rebus iam ex animi ſententia ge ſtis, domum redire properarent. Horum autem com tatu nauigationem fore multò faciliorem. Gama et fidem illi non habebat, animaduertens tamen quàn paruo periculo illa ſalutis via tentaretur, hominem ir paruula quadam inſula vrbi oppoſita conſtitui iubet qui indè lintre ſibi ex vrbe miſſa trāſuectus, ad regem deducitur, eique mores noſtræ gentis laudat, humani tatem atque fidem extollit: ducem cum reliquis omn bus amicitiam illius vehementer expetere: valdeque ad dignitatem ſuam pertinere confirmat, hominibus noſtris amicitiæ fœdere coniungi. Rex erat grandis admodum natu, & miti clementique natura prēditus. Miſit igitur ex ſuis domeſticis, qui Gamam nomine illius ſalutarent, muneraque deferrent ex ijs, quæ ad victum erant neceſſaria, arietes nempe, & fructuum varia genera. Gama viciſſim eum donis alijs remunerauit, & in eo pugnauit, nè vllo humanitatis officio ab eo vinceretur. Deinde naues propius terram conſtitui iubet, & Chriſtianos Indos appellat, qui ex noſtrorum

Gamæ ad Melindenſem Regē nuncius.

Melindenſis ad Gamam cum muneribus nuncij.

aſpe-

aſpectu voluptatem incredibilem perceperunt, eoſque de multis rebus admonuerunt, quæ valdè ad ſalutis cu-ſtodiam & nauigationis ſecuritatem pertinebant. Rex cùm valdè cuperet naues noſtras aſpicere, id morbo atque ſenio prępeditus aſſequi non potuit. Filius, qui iam vice illius imperium adminiſtrabat, ad naues ma-gna hominum nobilium caterua ſtipatus acceſſit. E-rat autem regio cultu ſatis eleganter indutus. Omnia verò in illius comitatu tibiarum concentu, & tympa-norum vocibus perſonabant. Gama vt illum honori-ficentius exciperet, in ſcapham deſcendit. At is vix ad ſcapham peruenerat, cùm ſaltu ſe in illam coniecit, & arctiſſimè Gamam, quaſi hominem vetuſta conſue-tudine, & familiaritate coniunctum amplexatus eſt. Sedentes deinde iucundiſſimè fabulantur. In omni au-tem ſermone Princeps ille non hominis barbari ſpe-cimen dabat, ſed ingenium & prudentiam eo loco dignam præ ſe ferebat. Gamam autem cum admira-tione quadam intuebatur, & nauium formam conſi-derabat: & multis ſignis, quàm benè eſſet in noſtros animatus, oſtendebat. Tum Gama Saracenos omnes, quos cæperat, illi donauit: quod quidem ille in loco beneficij ingentis accepit. A Gama deinde poſtulauit, vt patrem illius inuiſere dignaretur, ſe interim filios ſuos obſides in nauibus relicturum. Negauit Gama id ſibi licere. Flagitauit deinde, vt ſaltem duos ex ſuo co-mitatu ſecum abire permitteret. Quod facilè impetra uit. Poſtridie Gama propius vrbem, ſcapha inuectus, acceſſit, vt vrbis pulchritudinem perſpiceret. Vbi rur-ſus illum Princeps inuiſit, nullumque officium præ-termiſit quo poſſet voluntatem in noſtros egregiam ſignificare. Poſtremò optimum gubernatorem illi conceſſit, qui erat ex ea Indiæ parte, quàm fluuius In-dus interfluit oriundus. Accepit deinde à Gama fi-dem, vt cùm rediret in Portugaliam, eò tranſiret. Vel-le namq; ſe legatum in Portugaliam mittere, vt ami-citiam cum Rege clariſſimo, fœdere ſanctiſſimo con-firmaret. SOLVIT inde Gama x. Kalend. Maij

Indi Chriſtiani Melinde reperti.

Melindenſis Regis filius Gamam inuiſit.

Quan-

Gamæ reliqua in Indiam vsq; nauigatio.

Quanquam autem nostri Orientem versus nauiga-
rent, cursum tamen ad Septentrionem inflecteban-
Intra paucos autem dies, regionem circulo æquinc-
ctiali subiectam peragrant, atq; rursus sydera, quę tan
multos menses latuerant, cum voluptate conspiciunt
Vrsam maiorem & minorem, & Oriona, & reliqua
quæ circa polum Arcticum exiguum orbem confici-
unt, oculis vsurpant. Pelagus deinde maximum, cuiu
intimo recessu Septentrionem versus multæ Aethio-
piæ, & Arabiæ & Caramaniæ partes alluuntur, tem-
pestate admodum secunda transmittunt. Tandem,
xiij. Kal. Iunij terram editam & excelsam contuentur,
quam gubernator propter offusam caliginem non a-
gnouit. Post duos autem dies, montes Calecutio vici-
nos aspexit. Itaque ad Gamam accurrens, tam fausti
nuncij præmium flagitauit. Quod ille non modò cu-
mulatè præstitit, verùm Deo summas gratias egit, &
vinctos è vinculis expeditos in gratiam recepit: tanta-
que lætitia affectus est, vt videretur iam fructus labo-
rum omnium, quos in tam longa & difficili nauiga-
tione pertulerat, excepisse. Eodem die nostri in loco,
qui aberat Calecutio duo passuum milia, constitêre.
Eos multi continuò lembi circumsistunt. Multa quæ-
runt, multa etiam respondere cogũtur. In primis per-
contatur ab illis Gama per interpretes, vbi Rex eo se
tempore contineret. Deinde vnum exulem in vrbem
misit. Vix exul terram attigerat, cùm innumerabilis
turba confluit, vt hominem habitu & cultu prorsus i-
gnoto conspiciat, & interroget, vnde venerit, quæ illi
patria sit, quid quærat, aut qua tempestate delatus ad
eas oras accesserit. Sed nec is eos intelligebat, nec illi
linguam illius nouerant. Is autem circunfusa multi-
tudine oppressus, quasi in salo fluctuabat, & modò in
hanc, modò in illam partem iactabatur, donec casu in
duos mercatores Tunete oriundos impulsus fuit. Hi
cùm ex habitu Hispanum esse cognouissent, admirati
sunt. Vnus ex illis, Monzaida nomine, eum Hispanis
verbis interrogat, ex qua Hispaniæ regione esset. E

Lusitanorũ in Indiam aduentus.

Nuncius à Gama Calecutium missus.

Por-

ortugalia respondit. Quo audito, Monzaida domum lum inuitat, & cibo potuque reficit: docetque sibi uisse magnum cum Portugalensibus vsum eo tempore, quo Ioannes Rex Tunetem suos mittebat, vt indè sportarent multa, quę erãt ad armamentaria illius val è necessaria: in quibus rebus comparandis se egregiã llis operam dedisse. Postulatque, vt se ad Nauarchum educat. Itaque perguntambo continuò in nauim. Monzaida Gamam Hispanicè salutat: Gama vicissim llum benignè accipit. Multis inde verbis vltrò citroque habitis, Gamam de multis rebus admonuit, & ad omnia, quæ ille quærebat, ita respondit, vt facilè posset intelligi, illum & prudentem & curiosum esse. Postremò dixit, si quid esset, in quo opera sua vti Gama vellet, se officio probi viri minimè defuturum. Ostendit præterea fore, vt aduentus nostrorum esset Calecutij Regi gratissimus. Illum namque valdè gentium externarum commercio delectari. Nam quamuis imperium illius esset latum, & multi Reges illi parerent, opes tamen illius magis portorijs, quàm fructuum vectigalibus contineri. Postridie Gama duos ex suo comitatu cum Monzaida ad Regem misit, qui quidem eo tempore in oppido nomine Pandarane, quod indè aberat duo passuum millia, consedebat. Illi postquam admissi fuère, dicunt Portugaliæ Regem fama dignitatis & amplitudinis illius, quæ per orbem terrarum latè vagabatur, commotum, eò vnum ex suis ducibus misisse, qui cum illo sempiternum amicitiæ fœdus nomine illius percuteret, fidemque daret, se gratia illius omnia, quæ is vellet, libentissimè facturum. Ipsumque ducem à Rege petere, vt faciat sibi potestatem ad illum adeundi. Respondit Rex, sibi valdè gratum esse Lusitani ducis aduentum, neque se vllo modo commissurum, vt voluntatem in se clarissimi Regis aspernaretur. Seque operam daturum, vt breui à Duce nostro conueniri posset. interim verò illum admonebat, vt Pandaranem versus classem deduci iuberet. Portum enim illum, in quo consistebat, esse eo anni tempore valdè

Monzaida Tunetensis mercator ad Gamã proficiscitur.

Gamæ ad Regẽ Calecutiensem legatio.

Pandarane opp.

Regis ad legatos responsio.

valdè periculosum & infestum. Vt autem id commo-dius fieri posset, ad illum, gubernatorem maris illi valdè peritum misit. Deinde post aliquot dies venit a Gamam vir quidam primarius, qui ius illi genti dice-bat. Appellant illi hunc magistratum, Catualem. Hun autem miserat Rex, vt ad se Gamam honorificenti-simè deduceret. Gama classi Paulum Gamam fratrem suum interim præfecit, eidemque & Nicolao Coêlio imperauit, vt si quid sibi secùs eueniret, quàm commo-dum esset, de illo curam abijcerent, & in patriam con-tinuò cum nauigationis exploratæ nũcio remearent: nec enim conuenire, vt dum ei frustra opem afferre contenderent, omnes occumberent, & tanti laboris fructus interiret: se non posse Regis illius congressum vitare, si facere vellet id, quod sibi ab Emmanuele præ-scriptum fuerat. Nec se periculum vitæ defugere, dum modò morte sua posset eam, quam debebat, operam & Regi, & Reip. nauare. Nè autem naues sine præsidio necessario remanerent, duodecim tantum homines si-bi comites adiunxit. Cùm verò primùm terram atti-git, fuit Catualis iussu lectica sublatus: Catualis alia lectica ferebatur, reliqui pedibus iter faciebant. Magna turba nobilium hominum, quos illi Naires appellant, eos vndique sepiebant. Deinde peruentum est ad op-pidum, vnde, postquam commodè prãsi sunt, lembos ad eam rem paratos ingrediuntur, secundoq; flumine nauigantes, ad locum perueniunt, in quo magna ho-minum multitudo eos cum alijs lecticis expectabat. Indè fuerunt nostri à Catuale in templum apud illos sanctissimum deducti: quod quidem Gama, eò quòd audierat, bonam partem regionis illius ab hominibus Christianis habitari, esse Christianorum arbitratus est. Confirmauit autem magis illam opinionem, & templi magnificentia, & ædium amplitudo, multaq; signa rerum, quæ non multum à nostrorum templo-rum religione abhorrere in principio videbantur. Per templi ostium ingressis occurrunt quatuor viri à capi-te ad vmbilicum nudi, deinde ad genua vestibus bom-

by-

Catualis.

Gama ad Calecutij Regẽ profi ciscitur.

Põpa, qua Gama de-ductus est.

Naires, Indorum no-biles.

Templum magnificũ.

inis accincti. Quilibet eorum terna fila à dextro hu
ro ad ſiniſtrum latus demiſſa, & ſub brachio ſini
complicata geſtabat. Hi noſtros aquis luſtralibus
ergunt: porrigunt deinde cuilibet pulueres è ligno
imi odoris contuſo, quibus frontes conſignarent.
npli parietes erant multis imaginibus depictis or-
i. In medio templi erat ſacellum editum, forma ro-
dum, ad quod per multos gradus aſcendebatur. O-
ım erat ex ære factum, & valdè anguſtum. Intra ſa-
lum erat ſignum in aduerſo pariete locatum, cuius
mam noſtri propter loci obſcuritatem aſpicere ne-
luerunt. Erat enim locus ita ab omni ſolis radio ſe-
ſus, vt vix aliquis malignæ lucis ſplendor in eum
netraret. Noſtris autem aditus in illud minimè con-
ſus fuit: ſolis enim æditius atque ſacerdotibus pate- *Maria ab*
. At illi quatuor æditui propius accedentes, digito *Indis ſacri*
imaginem intento, bis Mariam inclamant. Catua *ficis incla-*
cum reliquis, qui eum ſequebantur, ſe repentè in *mata.*
ram proni manibus extenſis abijciunt. Deindè ſur-
it, & more ſuo precationem peragunt. Noſtri ſuſ-
atı ſunt, opem ſanctiſſimæ Virginis implorari, ge
ousq; flexis, pacem à Deo expoſcunt, Virginemque
i matrē more noſtris vſitato venerantur. Indè pro-
ti, aliud eadē magnificentia templū adeunt, atq; tan
in Regias ædes tendunt. Tanta porrò hominū mul-
udo conueniebat, vt niſi Naires, qui noſtros armati
inſtructi præcedebant & ſequebantur, viam diſtri-
s gladijs aperuiſſent, noſtris aditus ad Regem patere
nimè potuiſſet. Interim omnia tibiarum ſonitu, &
oarum clangore perſtrepebant. Poſtquam ad regiæ
ſtibulum peruentum eſt, Dynaſtæ, quos illi Caima- *Caimaes*
appellant, Gamæ obuiam prodiêre. At vbi domui, *Regis Cale*
qua rex eum expectabat, appropinquauit, homo *cutij Dy-*
andis natu, bombycina veſte ab humeris ad talos vſ- *naſtæ.*
e demiſſa cultus, ex ea domo egreſſus, Gamam com
exus eſt. Is erat Brachmanarū magiſter, plurimumq;
ud Regem authoritate poterat. Reliquis autem pri-
ū intromiſſis, ipſe poſtremò cū Gama, quem dextera
tene-

tenebat, subsequutus fuit. Domus erat satis ampla, las complures è ligno, singulari opere factas, pari bus coniunctas habebat, ita tamen, vt aliæ supera ad theatri similitudinem extarent & eminerent. Pa mentum erat sericis vestibus instratum: similite parietes aulæis sericis auro intertextis obducti. Rex lecto pulcherrimè ornato & instrato decumbebat, pileum bombycinum auro atque gemmis distinctu capite gestabat: vesteque bombycina, multis aureis bulis secundum pectus stricta, tegebatur. Ex aurib ingentis pretij monilia pendebant. Ex annulis man atque pedum eximius gemmarum fulgor emicaba Rex erat procero corpore, & facie liberali, & qui fac maiestatem Regiam specie repræsentaret. Gama illu more nostro vt Regem salutauit. Ille Gamam ad propius accedere iussit, atque vt in sella proxima sed ret, præcepit. Reliquis deinde Lusitanis, vt sederen imperauit. Aquam deinde ad lauandas & refrigeran das manus afferri, variosque fructus importari iussi vt nostri possent à labore atq; lassitudine recreari. Po stremò Gamam de legatione, quam ad illum nomin Regis Emmanuelis afferebat, diligenter inquirit. Ne gauit Gama moris esse Lusitanorum, Regis sui man data, quæ erant solis Regibus exponenda, in homini turba proferre. Proinde si vellet, vt is officio suo fun geretur, conuentum illum vitaret, & cum paucis, qui bus arcana sua credere soleret, eum audiret. Rex vt po stulato satisfaceret, illum in aliud cubiculum multò pulchriùs ornatũ secedere iussit, & eum continuò cum magistro Brachmanarum, & paucis admodum præ- terea sequutus est. Tunc Gama orationem habuit, cu- ius hæc summa fuit. Emmanuelem Portugaliæ Re- gem esse principem virtute & dignitate præcellentem, rerumque maximarum cupidum, & studio multa co- gnoscendi flagrantem. Sic autem esse animatum, vt arbitraretur, esse se cum Regibus, qui dignitate & am- plitudine multum excellerent, fœdere coniunctum. Nihil enim esse ad voluntates conglutinandas simi- litu

Regis Calecutiensis ornatus, & statura.

Gamæ ad Calecutiẽsem Regẽ oratio.

dine virtutis efficacius: maximè verò id in Regibus
arere, quorum dignitas proximè ad diuinam ac-
eret. Proinde cùm sæpius accepisset de Indiæ ma-
tudine, & simul ex fama, quæ per orbem terrarum
ma cum admiratione hominum volitaret, intelle-
et, imperium Calecutij esse latissimum, Regemque
us nō magis opibus & imperio, quàm Regiæ digni-
s amplitudine florentem; desiderio amicitiæ illius
grare cœpisse. Ea verò cupiditate ductum misisse,
nomine illius à Calecutij Rege postularet, vt fœdus
amicitiam illius tanti faceret, quāti ille voluntatem
ius esset facturus, si cum illo amicitiam firmare vel-
Præterea se non dubitare, præter dignitatem fœde-
illius, fore, vt multiplex vtilitas ex ea coniunctione
iusque regno & imperio proueniret. Habere autem
iteras Emmanuelis, quibus certus esse posset, ea, quę
illo dicebantur, esse verissima. Ad hæc Rex paucis
pondit, sibi tam excellentis Principis coniunctionē
e gratissimam, omniaque se libenter esse facturum,
bus posset intelligi, se Regem Emmanuelem in lo-
fratris habiturum. Hæc vbi dixit, Catuali negotium
dit, vt Gamam domum, in qua erat diuersaturus, sta-
i deduceret, & reliquos etiam apud hospites colloca
Gama triduo se domi continuit. Sed antequam ea,
quæ sequuta deinde sunt, exponam, non erit alie-
num, de regionis illius situ, & de gen-
tium moribus & institu-
tis pauca dicere.

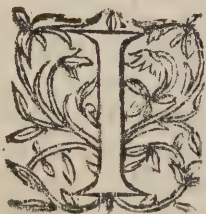
Regis ad Gamam responsum

HIERONYM
OSORII SILVENSI
ALGARBIORVM IN LV-
SITANIA EPI-
SCOPI,

DE REBVS EMMANVELI
LVSITANORVM REGIS INVI-
ctißimi, virtute & außpi-
cio gestis,

Liber Secvndvs.

Indiæ descriptio.

NDIA EST omnis regio, q ab Occasu, Paropamissadarum, Arachosiæ, & Gedrosiæ finibus t minatur: ab Ortu verò cum Si rum extremis limitibus coniun tur. A Septentrione autem Im monte, qui est pars Caucasi, defi tur: ab Austro, Oceano Indico alluitur. Ea tamen duas partes diuiditur. Vna est intra Gangem, quæ ijs occasu finibus, qui dicti sunt, incipiens, ad Gangem que protenditur. Altera, quæ vltra Gangem ad Sina fines excurrit. Nostri tamen angustius interdum I diæ nomen vsurpant. Appellant enim Indiam, om regionem, quę duobus maximis fluuijs, Indo atq; G ge, continetur. Hæc autem vniuersa regio Indosta ab accolis appellatur. Indus ab Occasu, Ganges ab Or fluit: vterque pari propemodum à Septentrione int uallo ab Imao exoritur. Indè autem præcipites magn impetu feruntur, varijsq; flexibus multas regiones i terfluunt, multisque fluminibus vndique in illos i fluentibus augentur, vsque adeò, vt cùm prope Ocea num

India duplex.

Indostam.

a sunt,naues valdè magnas aluei profunditate su-
eant.Vterque autem cùm in Oceanum influit, in-
tem sinum efficit. Indè terra in Austrum magna
ij longinquitate procurrit,ita tamen,vt aliquando
bus arctiùs augustetur, aliquando rursus laxata li-
ùs dilatetur.In promontorium tandem, quem In-
ppellant Comorim, desinit: in cuius fine angulus *Comorim*
tus efficitur. Patet autem hæc regio ab ostio Indi *promonto-*
ninis vsque ad dicti promontorij finem in longitu *rium.*
em circiter D. CCCC.passuum milia.Latitudo in- *Indiæ mag*
ostia horũ fluminum duorum,est circiter. D. CC. *nitudo.*
lia passuum,quæ deinde paulatim angustatur.Pro-
ntorij angulus extremus,qui,vt dictum est, ad Au-
ım spectat,ex Septentrionali parte ab æquinoctiali
ione circiter septem distat: quod spatium quadrin
ta & nonaginta passuum millia conficit. Oras au-
ı maritimas huius regionis, siue quæ ad Occasum,
: quæ ad Ortũ pertinent, quas Oceanus alluit,mul-
& variæ nationes incolunt.Illam tamen regionem,
e ad Occasum Solis spectat,eo tempore, quo nostri
llas oras appulsi sunt,maxima ex parte gens, quam
labares appellant,occupabat. Eam verò multi Re- *Malaba-*
i possidebant: quibus tamen omnibus fermè Cale *res populi.*
ij Rex imperitabat, & tributa ab omnibus exigebat.
que tamen tantum regionis amplitudine, quantum
torijs opes suas auxerat. Erat enim tunc illud em-
ium Indiæ celeberrimum,ad quod mercatores vn-
ue confluebant. Abundabat regio multis merci-
,partim natiuis,partim ex varijs regionibus impor- *Indorum*
s.Gens est falsorum deorum superstitione miserri- *religio.*
conflictata.Templa habent quamplurima. Maxi-
in honore habent sacerdotes, quos appellant Bra-
ıanas, penes quos arbitrantur esse rerum diuina-
ı & humanarum scientiam. Reges nulli fiunt,qui
ı sint prius eorum disciplinis imbuti.Tempore bel *Brachma-*
curè possunt Brachmanæ vltrò citroque commea *næ, & eo-*
nexpiabile namque scelus existimatur, illos secus, *rum fides*
ım postulat opinio sanctitatis,attingere. Terna fila *ac studia.*
 ab hu-

ab humero dextero in latus finiftrum gerunt, vt d
gnēt trinam in natura diuina rationem. Credunt I
in fpecie humana latentem terras luftrauiffe, vt hu
num genus à pefte fempiterna redimeret. Hæc c
dem, vt verifimile eft à Chriftianis antiquiffimis ac
perunt. Artes Mathematicas & Philofophiam colu
Religionem fingulari artificio fimulant, & in fpe
fictæ pietatis fraudes infignes in omni vita fufcipiu
Reliqui Malabares eorum doctrinis inftituti, port
ta venerantur. Vndecimo Kalend. Septembris facr
folenne fit, in quo pueri arcubus armati, in fodales
ludum fagittas leuiffimas emittunt. Deinde ij, qui
tate magis prouecti funt, fimiliter tela conijciu
quibus multi grauiffimè fauciati moriuntur. Cum i
qui ad hunc modum è vita difcedunt, præclarè actu
putant. Hos enim cenfent in cælum, vt cum dijs
uum exigant, immigrare. Multa funt apud illos ann
uerfaria facra, in quibus quidam varijs fibi modis
maximo hominum conuentu & celebritate vitam e
hauriunt. Annum à Septembri menfe inchoant, f
diem certum, vnde menfem incipiant, non habe
Aftrologos & augures primùm confulunt, & ab ho
quam illi fauftam atque felicem fore prænunciant, a
ni principium aufpicantur. Qui iam decimum qui
tum annum excefsêre, faciem eo die inuoluunt, &
culos obtegunt, ne quidquam afpiciant. Deindè à pu
ris in fana deducuntur, in quibus varia deorum fig
funt. Ibi detractis oculorum inuolucris, afpectum i
res oppofitas repentè cōijciunt. Quod fi fimulachru
Dei illius, quem præcipuè colunt, ante res alias co
tuentur, illum annum fibi fauftum fore confidun
Nobilibus funt interdicta matrimonia, ne quidqua
fit illis impedimento, quò minus perpetuò fe in arm
exerceant. Habet autem quilibet eorum amicas ord
nis eiufdem complures. Nefas enim eft illis mulier
quæ non fuit nobilis, commifceri, Similiter & illa
tot amatores habent, quot habere volunt, dummod
nobiles fint. Nulla eft inter illos æmulatio : fed alij a-

lijs

Sacrum folenne Indorum.

Initiū anni apud Indos.

Superftitiofa diuinādi ratio.

Nobilium mores.

per vices sine vllo dissidio aut obtrectatione succe-
it. Si verò aliquis mulieri coniungitur, quæ nobi-
non sit, aliorum nobilium gladijs conciditur. Simi-
r & mulieres, quæ eam legem transiliunt, idem
plicium subeunt. Testamento filios hæredes non
ituunt, eò, quòd ignorent, an sint ab illis progeni-
eorum autem loco sororum filios sibi hæredes asci
nt. Regum stipendio nutriuntur, & pro eorum sta-
intrepidè sese in quoduis vitæ discrimen inijciunt.
mbilico tenus nudi ambulant. Indè vsque ad tibias
nissis vestibus integuntur. Armis in bello vti non
ssunt, antequam Reges, apud quos sacramento
unt, eos militaribus ornamentis afficiant. A pue-
arma tractare condiscunt: magistros, à quibus mi-
rem disciplinam accepêre, summa obseruantia co-
it atque venerantur. Sunt in armis strenui, pluri-
umque celeritate valent. Si vir ignobilis eos attin-
, nobilitatem contaminari, genusque pollui cen-
t, & tam insignem iniuriam illata cæde miseris
ninibus, qui in eos inciderunt, vlciscuntur. Idcir-
qui nobiles non sunt, quoties iter faciunt, voces e-
e coguntur. Nobiles verò cùm eos aduentare ex vo-
us illorum præsentiunt, eos deflectere de via iu-
nt: & sic fit, vt ignobiles mortis, nobiles maculæ
mpiternæ periculum depellant. Illic neque nobili-
em obscurari flagitijs, neque generis obscuritatem
ustrari virtutibus concessum est: sed omnibus est
a conditio necessariò subeunda, in qua maiores il-
um versati sunt. Artificum genera ita sunt distin- *Artificum*
, vt non sit inter dissimiles vllum ius connubij. Nec *distinctio.*
m licet sartoris filijs sutoris filias ducere; neque a-
m artem, nisi eam, qua pater illius victum compa
it, addiscere: & sic in reliquis artibus summo stu-
o retinendis, eadem à maioribus tradita disciplina
nseruatur. Est genus deuotionis, quo inter se alij
js interdum fœdere coniunguntur, quo se execrati-
e deuinciunt, si vno per iniuriam occiso, reliqui
nnes non in illo vindicando mortem oppetie-

Dira soda litas. rint. Hac ratione fit, vt non modò cùm Reges in
muntur, sed cùm socij vita priuantur, ij, qui superſ
sunt, humanitatis obliti, in gladios irruant, per om
flammas currant, nullisque armatorum præsidijs
terreri possint, quò minus necem ijs, qui socios int
cerunt, afferre conentur, vsque eò, dum ipsi varijs c
Scriptura Indorum et chartæ. bus absumantur. In scribendo neque charta vtun
neque papyro, sed stylo in folijs arborum syluestriu
quas propter nonnullam similitudinem palmas app
lant, literas exarant. Multorum verò seculorum me
Historiæ riam libris ad hunc modum factis diutissimè con
uant. Multa eiusmodi folia ita præcîdunt, vt om
longitudine paria sint: in quibus annales & res hiſ
ria dignas literis mandant. Foliorum verò extremi
tes perforant: ijs autem compingendis duo ligna co
planata, & ad eum modum perforata coniungunt.
folijs ordine compositis, & lignis intrinsecus adiect
vtrinque per foramina funiculos immittunt, & omı
complicant, & arctè deuinciunt: & quod, post ita coı
pactum volumen, funiculorum vtrinque superflu
circa illud inuoluunt, & illud nodis astringunt. Qu
ties autem legere volunt, nodos laxant, & folia rurſ
explicant. Multa dici præterea possunt de eorum m
ribus, quæ tamen ad alia necessariò properantibus
Calecutij situs. mittenda sunt. Calecutium est in medio fermè illi
oræ, quam paulò antè descripsimus, non procul à ma
ri situm. Portus, vbi naues tutò possint consistere, no
est vrbi cõiunctus. Vrbs ipsa ingens est. Aedes nõ sur
continuæ, sed discretæ, magnisque hortis & viridari
latissimum spatium occupant. Aedes Regiæ solùm e
lapide structæ sunt; reliquis per leges minimè licet æd
ficare magnificè, quamuis ditissimi sunt. Tellus est fer
tilis & abundans rebus omnibus, quæ ad victum requi
runtur. Rex eo tempore omnibus illius regionis regi
bus & potentia & opibus antecellebat. Hic erat Calecu
tij status eo tempore, quo nostri eò peruenerũt. Gama
Alterum Gamæ cũ post triduum ad Regem deductus à Catuale fuit: lite-
rasque dedit, quas afferebat cum muneribus. Rex mu-

nera

ra contemnere visus est. Gama dixit, non esse miran- *Calecutiē*
m, illa munera non esse maiestate illius dignissima, *si Rege col*
opterea quòd Emmanueli exploratum esse minimè *loquium.*
tuisset, nauigationem illam adeò felicem fore. Præ-
rea nullum se munus ad illum clarius & amplius de-
rre potuisse tanti Regis amicitia. Si verò vtilitatem
ectaret, reputaret animo, quanta posset vtilitas ab eo
rcipi, si singulis annis ingentes è Portugalia naues
regnum illius mercibus valdè preciosis onustæ per-
enirent. Petijt deindè, nè literas, quas à rege Emma-
uele deferebat, cum Saracenis communicaret, sed alijs
terpretibus vteretur. Iam enim indicio Monzaidæ
ompertum habebat, eos illi pestem atque perniciem
achinari. Lectis & explicatis à Monzaida literis, Rex
amam dimisit, illumque admonuit, vt cōtra Sarace- *Saraceno-*
orum fraudes se summa vigilantia muniret. Gama *rū in Chri*
immas illi gratias ob consilium egit: ab eoque di- *stianos cō-*
ressus domum redijt eo animo, vt, cùm primùm pos *iuratio.*
t, se in naues reciperet. Saraceni interim colloqui in-
r se de nostrorum pernicie coniurare: domesticos &
miliares Regis adire, fatigare precibus, corrumpere
onis, & obtestari, nè fidem maleficis hominibus adhi
erent, Gamam esse piratam immanem & truculen-
um, & in omnibus oris, in quas hospitaliter admissus
uisset, impressa latrocinij sui vestigia reliquisse. Per
ercaturæ speciem, regionem exploratum venisse, vt
ostea eam posset damnis quamplurimis afficere. Par-
um illum ignem esse, qui si non statim extinguere-
ur, fieri posse, vt illius incendio regnum illud confla-
raret. Hæc & alia eiusmodi Regis auribus inculcabāt.
artim enim Christiani nominis odio, partim metu,
è nostrorum in illas regiones aduentu illi pellleren-
ur, vel saltem non ita magnos quæstus facerent, om-
ia tentabant, quibus illis exitium compararent. Ca-
ualem verò donis ad se pelliciebāt, vt per calumniam
& malitiam nostros, quibuscunque rebus posset, euer-
eret. Rex cùm esset ingenio vario atque mutabili, æ-
tuabat, & modò in hanc, modò in illam sententiam

 trahe-

trahebatur. Si enim nostros de medio tolleret, vel
tem vt Saracenis aliquo modo satisfaceret, in cu
diam tradi iuberet, perfidiæ maculam formidabat
eos abire permitteret, nè Arabes illos, quorum op
vectigalia sua amplificata cernebat, ab se abaliena
metuebat. Illi postremò vt nihil omninò prætern
terent, ad Regem frequentes adeunt: è quibus vnu
qui inter eos & audacia, & dicendi artificio præce
bat, ad hunc modum loquutum fuisse, multi per
bent. ITA sumus de te, Rex inuictissime, meriti, vt h
manitatem tuam iure atq; merito obtinere debean
Quantus enim cumulus ad vectigalia tua nostris m
cibus & operis allatus sit, adeò perspicuū est, vt nulli
commemoratione indigeat. Publicanos consule: sc
pturæ magistros interroga: rationes puta, & explora
cognosces, nos huic regno tuo nunquã inutiles exti
se. Adde, quòd hoc studium à maioribus nostris ing
nitum habemus, qui multis ab hinc seculis hanc te
ram, vt patriam atque natale solum, coluêre, & Cal
cutij Reges summa semper fide & pietate venera
sunt. Hanc animorum concordiam cum tuis antiqu
officiorum consuetudine conglutinatam, & has tan
tas vtilitates vt dissoluant, & funditùs euertant homi
nes isti profligati atque perditi, qui modò huc appul
si sunt, nisi tu eorum consilijs occurreris, summa con
tentione perficient. Quod si tu id nondum suspicion
consequeris, mirandū non est. Animus enim verè re-
gius, cū ex fide & animi sui candore de alijs coniectu-
ram faciat, non facilè adduci potest, vt credat, quem-
piam in se pestem machinari. Præterea non sunt tibi
mores istorū hominum cogniti, quos nos multis no-
strorum experimentis exploratos & cognitos habe-
mus. Multis enim nationibus, à quibus nunquam læ-
si sunt, ambitione tantùm atque multa possidendi li-
bidine stimulati, vastitatem & exitium intulerunt.
An tu credis, illos, vt commercium cum tuis habeant,
è tam longinquis regionibus, cum tantis vitæ pericu-
lis huc peruenisse? Credibile non est. Sed aut piratæ
sunt,

Saracenorum ad Regem Calecutiensem in Christianos, oratio.

t, clementiaque tua abuti volunt ad multorum
niciem, & ea de causa fictas tibi literas attulerunt:
Rex, qui eos huc misit, nimis ambitiosus est: nec
misit, vt tecum fœdus ferirent, sed vt vrbis huius si-
n diligenter explorarent. An non hac eadem arte
sitani Reges in vrbes Africæ complures inuaserũt?
non bonam Aethiopiæ partem his fraudibus occu
ierunt? An parum liquet, quàm multis gentibus i-
atrones in hoc cursu graues iniurias intulerint: Mo
nbiquem armis aggressi sunt: Mombazæ portum
guine repleuerunt: naues cum multis hominibus
via ceperunt. Qui modò, cùm tam tenues opes illis
t, contineri non possunt, quin immanem importu-
nque naturam factis indicent: quid facient, cùm
ltò maiores vires collegerint? Quare si regni opes
ri vis, homines sceleratos extingue: si piratæ sunt,
ti sceleris meritas pœnas luant: si à Rege potentis-
no missi, vt horum interitu reliquis Lusitanis spem
us tentandæ nauigationis incîdas, hos, quos in po-
ate nunc habes, interime. Facilè malum nascens
ecatur: at robustum & inueteratum, non nisi cum
ximo labore comprimitur. Nunc igitur, dum tem-
s est, occurre sceleri, reseca dominandi libidinem,
tumque tuum præsidio confirma. Vt autem nihil
crudelitate regnis infestius: ita nullum propugna-
lum poterit esse ad depellenda pericula sagacitate &
fidentia salutari munitius. At quas merces adue-
re? Adeò tenues, vt rumor est, vt ex illis possit intel-
i, eos valdè egentes esse. Quomodo igitur speran-
m est, vt qui rei familiaris angustia laborant, regnũ
um mercibus ingentis precij locupletent. Quid dicã
muneribus tibi nomine sui Regis oblatis? Iudicare
ofectò non possum, vtrum nobis maiorem risum
grauiorem offensionem attulerint. putabatne Rex
e, cuius potentiam isti in cælum fictis laudibus ef-
unt, se dona Aethiopiæ regulo cuidam mittere,
i erat propter inopiam & stultitiam leuissimis re-
s in fraudem alliciendus? Itane verò? ludibrio ha-

bitam fuisse potentissimi Regis amplitudinem? T
ri mansuetudinem? Contemni sapientiam? Se
ces fortasse, hanc à nobis criminationem, propter
um, quod nobis cum gente Christiana est, confic
fuisse. Fateor esse nobis perpetuum cum gente no
rebus infesta dissidium. Sed in hoc rerum discrim
arbitramur non esse tam nobis de nostro statu, qu
de tuo laborandum. Nobis enim, si Christianos ac
am amicitiam aggregaueris, erit hinc necessariò se
grandum, vt alias sedes quæramus, in quibus non
commodè negotiari possimus. Illa interim vti qua
monia poterimus apud Reges alios, quibus non
ingratus noster aduentus, quòd ignotos homines
tis, alienos domesticis, suspectos spectatis, antetule
Quod tamen ad rem augendam attinet, vbicunque
erimus, non cum minore fortasse lucro & compen
negotium geremus. Tibi verò, nisi maturè opem reb
tuis attuleris, valde vereor (quod Deus omen auert
ne sit intra paucos annos non modò de statu regni
imperio, sed etiam de salute cum gente nimis auara
ambitiosa, & bellicis in rebus acerrima, maximo cu
periculo dimicandum. HIS & alijs eiusmodi oration
bus Arabes illi pugnabant, & à Rege contendebant,
nostros perderet, & naues, si posset, interciperet. At G
ma interim, cùm hæc & alia multa contra vitam sua
scelera patrari animaduertisset, & Catualis fraudes
calliditates, quibus eum circumueniebat, perspexisse
diutius minimè cunctandum ratus est, & ante lucem
Pandaranen versus iter suscepit, & tantum quantum
potuit, accelerauit, nè à Catuale posset iter illius impe
diri. Præceperat autem, antequam in terram descen
deret, vt quotidiè sibi præstò scaphæ ad littus essent, v
posset sibi aliquod periculum à Saracenis intentum
subterfugere. Illi interim nihilò seciùs instare, & arma
etiam comparare, & omnes apud quos aliquid gratia
poterant, in nostros incendere. Tantoque odio flagra-
bant, vt cogitarent nostros armis adoriri. Cùm verò
intellexissent, Gamam abesse, id molestissimè tulerũt,

Gamæ de fuga consilium.

& cum

ū Rege egerunt, vt eū ab illa fuga retrahendum cu-
:t. Rex igitur eorum sermonibus inductus, Catua-
ı misit, qui Gamam remoraretur. Catualis igitur vt
perata conficeret, Pandaranen summa celeritate
tendit, Gamamq; summa vi retinere cœpit, & per
ulationem officij, vt illum omni præsidio spolia
, laborabat. Dicebat enim sibi summæ curæ esse, vt
omnia à Rege, quæ vellet, impetraret. Id autem fieri
n posse, nisi is Regis animum sinistris opinionibus
lceratum sanaret, vt intelligeret, quo animo nostri
eas oras accessissent. Proinde iuberet classem propi-
terram constituere, sibiq; & vela & gubernacula tra
ret, vt illis pignoribus posset Rex certus esse, illum in
e mansurum. Quod quidem Gama nulla se condi-
ne facturum ostendit, quamuis esset sibi ob id acer-
ium supplicium cum interitu vitæ subeundum. In-
porrò ad fratrem literas misit, quibus vt antè præ-
perat, eum admonebat, vt si videret, eum diutius à
ite perfida detineri, vela faceret, & in Lusitaniam
erteretur, atq; Regi, quomodo via in Indiam aper-
uisset, indicaret. Se de vita minimè solicitum esse:
autem fructus tanti laboris interiret, anxiè formi-
e. Interim verò summa contentione Catuali repu-
abat, omnesque illius fraudes constanter eludebat.
rijs altercationibus duo dies fuêre sine vllo fructu
nsumpti. Tandem fit pactio inter eos, vt merces, quę
t in nauibus, in terram exponerentur cum homini-
s qui eas viderent. Mercibus traditis, Gama dimissus
Catuale se in nauem contulit. Inde nuncium Regi
sit, qui Catualis in se perfidiam criminaretur, & do-
ret, se fraudibus illius coactum fuisse ita discedere.
d hæc Rex se de causa cogniturum promisit, & si Ca-
alem aliquo eiusmodi crimine alligatum deprehen-
ret, eum ita puniturum, vt deinceps fidem seruare
sceret. Quod verò ad merces attineret, se eum admo-
re, vt Calecutium conuehendas curaret, vbi pluris
enire possent. Assensit Gama, mercesq; Regis ipsius
mptu Calecutium importatæ sunt. Interim Gama

Gama à Rege incō tinente de tentus.

Gamæ ad classem re ditus.

Exploratur à Gama Calecutium.

nauibus propius vrbem deductis, singulis propè
bus binos aut ternos homines in vrbem mittebat
sic tandem posset ab omnibus situs animaduerti.
stri nullam iniuriam ab incolis interim accipieban
Gama verò se, quoad fieri poterat, pacis & amicitia
pidissimum esse demonstrabat. Postulauit deinc
Rege per nuncios, vt liceret sibi ad maius fœderis v
culum, relinquere hominem Lusitanum Calecu
qui Regis Emmanuelis negotia procuraret. Rex s
quod non intelligebat, quorsum illa procuratoris
vrbe permansio pertineret, siue quòd suspicaretur, G
mam sine portorij solutione discedere velle, non n
diocriter offensus est: responsumq; dedit stomachi p
num, Gama cùm cerneret, responsum longè secùs q
postulatum flagitabat, datum esse, ne verbum quide
2. Lusitani vnà cum mercibus à Rege capti. vllum, quod in rem esset, cum Rege leuissimo comn
tandum existimauit. Rex hoc Gamæ silentio multò
crius irritatus, duos homines Lusitanos, quos Gan
cum mercibus Calecutium miserat, in custodiam d
dit, mercesque diligenter asseruari iussit. Gama à Reg
Belli Calecutiensis initium. flagitabat, vt sibi homines cum mercibus redderentu
Rex in iniuria nihilominus perseuerabat. Hoc anima
uerso, Gama, vt ius suum obtineret, viribus vtendur
putauit. Primam igitur nauem, quam in portum intra
re perspexit, armis expugnat: inde sex viros primarios
cum famulis vndeuiginti, vinctos abduxit, reliquan
autē turbam dimisit. Deinde vela fieri iubet, ita tamen
vt à conspectu terræ non procul abscederet. Speraba
enim, Regem, vt suos reciperet, Lusitanos cum merci
Regis ad Gamam nuncius. bus continuò redditurum. At Rex misit ad illum nun
cium, qui diceret, se factum illius vehementer admi
rari, quòd homines nobiles ex suis domesticis sine vl
la causa in vinculis detineret, cùm ab illis nullam in
iuriam accepisset. Lusitanos enim, quos secum habe
bat, se non prius dimittere voluisse, quàm ad Regem
fratrem suum literas daret: seque illos confestim cum
bonis atque literis dimissurum. Hoc promisso indu-
ctus Gama, rursus ad vrbem propius accessit. Postridie

vc-

iunt Lusitani cum literis ad Emmanuelem scri-
s.Misit præterea,qui Gamæ diceret, si vellet aliquē
ea vrbe relinquere,qui Emmanuelis negotia procu-
et,se operam daturum,vt id cum magno illius com
odo fieret.Merces verò se ideò non remittere,quòd
raret fore, vt per manum illius, quem Gama ei ne
cio præficeret, venundari cum maiore lucro pos-
it. Respondit Gama, se mutâsse consilium, neque
lle quemquam in ea vrbe relinquere.Proinde si vel- *Monzaida*
, vt is illius domesticos missos faceret,merces con- *in cliente-*
tim restitueret.Sequenti die venit in nauem Mon- *lam à Ga-*
ida animo perturbato, narratque Saracenos tumul *ma susce-*
ari, insidias comparare, varijs calumnijs animum *ptus.*
egis in nostros incendere, seque fuisse propter illo-
m dierum vsum, qui sibi cum nostris fuerat,in ma-
mum vitæ discrimen adductum,vixque eorum ma
s effugisse. Se nullo modo posse quandiu Calecu-
maneret, vitam ab hominum perditorum insidijs
fendere. Proinde illum orare & obtestari, vt se in
rtugaliam ducat. De rebus suis, quas Calecutij re-
iquebat, parùm esse solicitum: vitam solùm conser-
re velle.Recepit illum in fidem Gama libentissimè,
Portugaliamque perduxit: vbi ad Christi nomen
liunctus, in omni vitæ ratione boni viri atque verè
hristiani officio perfunctus est. Eadem die Rex se-
em lembos misit, in quibus merces,quas Gama re-
uirebat, erant impositæ. Gama cùm mallet vinctos
Portugaliā ducere, quàm merces recuperare,ait, se,
ū tot mendacijs ad illum diem illusus fuisset, nemini
m fidem habere. Sibi exploratum esse, non omnia
uæ fuerant Calecutium inuecta, reportari. Otiū verò
bi non esse,ad ea, quæ deerant,inquirenda. idcirco
Malabares illos minimè dimissurum,sed in Portuga
am ducturū,vt illorum testimonijs apud Emmanue-
em vteretur, vt posset intelligere Rex clarissimus,qui
us iniurijs illius dux atq; legat⁹ fuisset à Calecutij Re-
e,propter Arabes,homines scelestissimos affectus.Hęc
bi dixit,ignē tormētis applicari iussit,vt eo terrore oēs
sese

sese in fugam darent. Rex hanc contumeliam indignissimè tulit, sed eam vlcisci non potuit, eò quod omnis illius classis esset propter anni tempus in terra subducta: veruntamen cùm venti Gamam deficerent, neque posset ea celeritate, qua volebat, ex illis regionibus abduci, Rex sexaginta naues actuarias instruxit, armatis hominibus compleuit, vt in nostras naues incurrerent. Sed excitata subitò tempestas classem hostium disiecit, & vento minimè nostris aduerso naues nostras à Calecutiensium cõspectu celeriter abstraxit.

Calecutana classis aduersus Lusitanos.

Gamæ ad Calecutij Regem literæ.

Gama tamen ex eo portu, quẽ primùm subire potuit, literas ad Calecutij Regem dedit, in quibus, quot insidijs appetitus à Mahumetanis, quot dolis proditus Catuale fuerat, enarrabat. Eamq; rationem fuisse dicebat, cur eum minimè ante suum discessum salutâsset. Attamen se fore semper illius studiosissimum, operãque daturum, vt Rex Emmanuel omnia, quæ ad dignitatem illius pertinere videret, studiosè atque libẽter efficeret. De viris autem illius domesticis, quos ceperat, non esse cur solicitaretur: fidem namq; dabat, se curaturum, vt salui & ornati in patriam redirent. Has litteras per vnum ex captiuorum famulis, quem in littore constitui iussit perferendas misit. INDE verò digressus, ad paruas quasdam insulas delatus est. Sed antequam ad eas accederet, octo naues longæ in illius naues inuehuntur: quarum septem fugauit, & vnam cepit multiplici commeatu, varijsq; fructibus onustam. Erat autem classis illa piratæ cuiusdam, cui nomen erat Timoia, hominis acris, quem omnes, qui mare illud nauigabãt, valdè metuebant. Ex insulis illis in insulam, Anchediuam nomine, quæ aberat à continente circiter quatuor passuum millia, cursum direxit, vt in ea quomodocunque posset, naues diuturna iactatione quassatas reficeret. Ibi cùm vndique multi illius videndi gratia confluerent, venit inter alios vir familiaris atq; domesticus Dynastæ cuiusdam, qui insulam nõ longè ab ea regione sitam, dominatu premebat. Insulam appellant Goam, Dynastam Zabaium nominabant.

Gamæ à Calecutio discessus, et victoria naualis.

Timoia Pirata.

Anchediua insula.

Goa insula

. Erat autem Zabaius vir animo magno præditus, *Zabaij*
taribus & imperatorijs artibus instructus, multosq; *Goæ Dynā*
milites alebat, & omnes, quos acres in armis cog- *stæ, ad Ga*
erat, ad se magnis stipendijs inuitatos aggregabat. *mam lega*
is verò familiaris, quem diximus, ad Gamam adijt, *tio fraudu*
ıq; Italo sermone nomine Zabaij honorificè ad *lenta.*
dum salutauit. Dixitq; præterea, Zabaium illius fa-
commotum, omnia curaturum, quibus illum in-
ere perspiceret. Proinde siue illi commeatu, siue ar-
s, siue pecunijs opus esset, omnia sine vlla dubitatio-
postularet. Illum namque minimè boni principis
ımici officio defuturum. Admiratur Gama & viri
ciem, & orationis Italæ venustatem, & ingenium,
o ad omnia, de quibus illum percunctabatur, acu-
imè respondebat. Quæsiuit vnde esset oriundus.
rrat se in Italia natum. Cùm tamen Græciam ver- *Proditio*
cum parentibus nauigâsset, in piratas incidisse, & *detecta.*
rijs casibus in tantam miseriam deuenisse, vt sine vl-
spe reditus principi Mahumetano seruire cogere-
. Cùm deinde multa solerter inquireret, & curiosi-
quàm par erat, indagaret, & quasi res alias agere vi-
retur, à proposito sæpè deflecteret, & rursus ad insti-
um sermonem rediret, Gama suspicatus est esse pro-
orem, neq; salutandi, sed speculandi gratia eò se cō-
isse. Itaq; ea suspicione tactus, hominem corripi, &
hementissimè torquerı iubet. Is doloris magnitudi-
coactus, se natione Sarmatam, religione verò Iudę-
n esse confitetur, in Zabaijq; famulatu versari, ab eo-
ıe missum vt nostras naues specularetur: & quot mi-
es in illis essent, & quibus armis vterentur, inspice-
t. Illum nanque in animo habere, comparata classe,
ostras naues opprimere. Hac re intellecta, Gama cùm
imum potuit, indè profectus est. Iudæum tamen
issum facere noluit. Hic postea Christianus effectus,
aspparis nomen obtinuit, Regiq; Emmanueli egregiā
peram multis in rebus nauauit. Ex ea insula digres- *Gamæ in*
s Gama, institutum cursum tenuit, ita tamē, vt pro- *Aethiopiā*
er ventorum nimiam lenitatem tardè & incommo- *reditus.*
dè

dè nauigaret. Pelago illo ingẽte transmisso, in Ae

Magadaxũ Aethiopiæ ciuitas

piæ, quæ supra Aegyptum est, oras ad Austrum p nentes delatus, ad ciuitatem nomine Magadaxum uenit: quam cùm accepisset à Saracenis possideri, mentis acerrimè verberauit, maximamq; mœniũ tem disturbauit, & naues, quæ erant in portu, au

Pugna cũ Saracenis naualis.

pressit, aut crebris ictib⁹, quò minus citò nauigare sent, impediuit. Indè profectus, in octo Saracenoi nauigia incidit, quæ in illum impetum tulerunt. I Gama confestim inuectus est, paruoq; certamine c nem illam classem fugere compulit: quam tamen i qui non potuit, eò quòd ventus deficeret. Tandem Melindensem portum ingressus, fuit ab amico prir pe satis amanter exceptus, multisq; rebus ad milites labore & morbo grauissimo reficiendos adiutus. quinq; tantùm dies commoratus (verebatur enim, tempus flectendi promontorij propter hyemem, q aduentabat, efflueret) vela pandere statim iussit. In

Melindẽsis Regis ad Emmanuelẽ legatio.

ues tamen prius legatum Melindensis principis ac pit, quem is ad Emmanuelem mittebat. Et quia na Pauli Gamæ ex vetustate nimia laborabat, & dissol tis aliquot in locis compagibus, aquam immodica accipiebat, & nautæ atque milites ad tres naues di gendas atque tuendas deficiebant, incendere eam iu sit, fratremque in nauem suam recepit. Milites ve atque nautas cum Nicolao Coëlio ita diuisit, vt il partem attribueret, partem ipse retineret. Tertio Ka

Zamzibarus insulæ descriptio.

Martij peruenit in insulam nomine Zamzibarim, fe tilem & opimam, fontibus crebris, & densis nemorib amœnam, multisque gregibus abundantem, à cont nente circiter passuum viginti quatuor milibus di iunctam: in qua, præter alias arbores, altissimæ Mal medicæ in syluis sponte nascuntur, è quarum floribu cùm ventus leniter spirat, in loca etiam longinqua sua uissimi odores afflari dicuntur. Insulæ Princeps quamuis sectam Mahumeti sequeretur, Gamam tamen benignè complexus est, illumque cõmeatu & fructibus onerauit. Mozambiquen deinde præteruectus, ad a-

quã-

tionem S. Blasij naues appulit, quo in loco aqua- *Gamæ Portugaliam versus nauigatio.*
ni, & lignationi, & venationi operam dedit. Ventis
lusus, eos portus, in quibus exules remanebāt, sub-
non potuit. Promontorium Bonæ spei sexto kalen.
ij superauit. Indè ad Insulam S. Iacobi ventis secun-
naues appulit. Inde verò duces aduersa tempestate
pulsi sunt. Nicolaus Coelius Olysipponem rectà
ntendit. Gama in insulam, quam appellant Tertiam, *Tertia insula.*
uigauit. Erat enim frater illius Paulus Gama diutur-
morbo oppressus, atq; tabe propemodum consum-
us, ita, vt maris iactationem ferre nullo modo pos-
. Itaque vbi vita functus est, Vascus Gama exequijs *Pauli Gamæ mors.*
è persolutis, vt quod reliquum erāt itineris, confice-
, indè proficisci maturauit, Olysipponisque portum *Vasci Gamæ in Lusitaniā optatus reditus.*
biuit Anno à Christo nato, M.cccc.xcix. QVO qui-
n tempore iam Rex omnia, quæ eis in nauigatione,
in India, & reliquis partibus acciderant, è Coelio co
ouerat. Homines interim admiratione quadam de
i, eos, qui ex India redierant, quasi ab inferis excita-
s intuebantur. Multi tamen desiderati sunt morbis
auissimis absumpti. Centum & quadraginta & o-
o profecti cum Gama fuerāt: quinq; & quinquagin-
tantum reuersi sunt; & hi maxima ex parte labore *Emmanuelis in Gamam & Coelium atq; socios munificētia.*
inualetudine debilitati. Gama fuit à Rege cum mul-
laudibus acceptus, & titulis, & ornamentis, & mu-
eribus ob tam præclarum facinus perinde atq; meri-
s erat, illustratus. Et Coelius item fuit auctus hono-
bus, & reliqui deinde omnes pro cuiusque meritis &
gnitate remunerati. Hoc autem tempore Emmanu-
i visum est, ossa Ioan. Regis, quæ erant Syluijs Algar-
j ciuitate, in templo maximo eiusdem ciuitatis con- *RES EVROPEAE*
ta, in oppidum, quod Bataglia nominatur, transfer- *Bataglia Lusitaniæ oppidum.*
. Obtinuit autem oppidum id nomen, propter præli-
n illud acerrimum, quo Ioann. Portugaliæ Rex, hoc
omine primus, Ioannem Castellæ Regem, Henrici
egis filium, non longè ab eo loco superauit. Perspi-
uum est enim, Bataglie nomine prælium significari.
xtruxit autem Ioannes primus eo in loco templum

in honorem Sanctissimæ Virginis amplissimum tuitq;, vt in ædibus, quas in eum finem ædificauit plo coniunctis, religiosi viri, qui Diui Dominici i tutum sequerentur, habitarent, vt sacra conficeren vicinos populos sanctis disciplinis instruerent. I autem locum sepulturæ suę delegit. Nec ille solùm illius filij, & Rex Alfonsus, & Alfonsus Ioannis sec di filius, multiq; præterea Lusitani principes eoden templo sepulti sunt. Emmanuel igitur vt eodem et in loco Ioannis reliquiæ conderentur, in Algarbi cum Georgio Ioannis filio, & multis præterea viris bilitate & virtute præstantibus profectus est. Ape autem sepulchro, Ioannis corpus integrum inuent est, ex quo suauissimum odorem diffusum fuisse r morant, cum ingenti omnium admiratione. Nam pra quatuor annos in eo sepulchro constitutum iac rat. Addebant permulti, fuisse illi, editis in eo loco r raculis, egregiæ sanctitatis testimonium à Deo trib tum. Fuit autem tam solenni pompa delatum, & tar hominum frequentia & celebritate, quæ illud pro quebatur, ornatum, vsque eò, dum in sepulchro conc retur, vt nihil omninò fuerit ab Emmanuele præt missum, quo posset, quanta fide Ioãnis memoriam c leret, apertè significari. Qui tamen interim Indiæ st dium non intermittebat, & classem, quam rursus in rientis Solis regiones immitteret, ædificabat. Sed cù esset ea mente, vt nihil vnquam agitaret animo, quo non castissimæ religionis auspicio instituendum arb traretur: in eo loco, vbi Henricus templum in honor sanctissimæ Virginis ædificârat, vt dictum est, aliud tē plum multò amplius, & magnificentius ædificare in stituit: cuius statim fundamenta iecit, eiusdemq; diui næ Virginis, quam singulari pietate colebat, memoria consecrauit. Locũ illum Bethlehē appellari voluit, no mine ab ea ciuitate sumpto, in qua Christus ad huma ni generis salutem natus est. Asciuit autem homines singulari religione, qui se Diui HIERONYMI institutum sequi profitebantur: quos in illius templi cu-

Lusitanorum Regum Mausoleum.

Ioannis Regis corpus quarto post mortē anno translatum integrum.

Templũ D. Virgini ab Emmanuele conditũ.

todia poneret, qui sacra conficerent, & numen di- *Locus se-*
um religione placarent: & omnes nautas atque ve- *pulturæ ad*
res, qui ex varijs partibus eò commeare solent, san- *Emmanue*
s disciplinis erudirent. Eum verò locum sepulturæ *le delect⁹.*
e delegit. Arcem deinde in rupe, quam marini flu-
is circumfluunt, non longè à templo Occasum So- *RES IN-*
versus, instituit munitissimam, quæ prohiberet por *DICAE.*
Olysipponensis aditu naues omnes, quæ non se pa *Noua Clas*
icas esse, signo nautis vsitato significarent. Classis *sis in Indi-*
rem, quam misit, erat tredecim nauium. Mille & *am desti-*
ingentos milites habebat: erat prætereà bellicis mu *nata.*
tionibus egregiè instructa & armata. Illi verò Pe- *Petrus Al*
im Aluarum Capralem, cuius virtuti plurimum fi- *uarum Ca-*
bat, præfecit. Caprali autem præcepit, vt quoad fie- *pralis Clas*
posset, amicitiam cum Calecutij Rege firmaret, ab *sis præfe-*
que peteret facultatem arcis prope vrbem ædifican- *ctus.*
e, qua Lusitani possent vitam ab hostium immani-
te tueri, & sine vllo periculo negotiari. Quòd si vi-
ret Regis animum adeò à nostris alienatum, vt om-
m fœderis rationem aspernaretur, illi bellum infer-
minimè dubitaret. Iussit prætereà, vt, si posset Me-
iden accedere, Regi significaret, sibi gratissimam
ius legationem fuisse, eiusque causa omnia, quæ po-
ılaret, libentissimè facturum. Misit autem in hac *5. Monachi*
asse quinque monachos religionis opinione præstā- *ordinis D.*
s, ex his, qui FRANCISCI viri sanctissimi mo- *Francisci*
s & instituta sequuntur, qui Calecutij, si fœdus ritè *in Indiam*
eret, remanerent, vt Lusitanis, qui erant in ea vrbe ne- *missi.*
otiandi causa mansuri, sacra ministrarent: & si qui ex
ienis gentibus ad CHRISTI nomen adiungi vel-
nt, eos sanctis disciplinis instituerent. His autem e-
it præfectus Henricus vir singulari religione & pieta-
, qui postea ob vitæ sanctimoniam Septensis Ponti-
x effectus est. Soluit autem Capralis cum omni clas- *Annus*
viij. Idus Martij, Anno à CHRISTO nato M. D. *Christi*
OST hæc Emmanuel Gregorium Ioannis Regis fi- *1500.*
um nouis titulis honestauit, vxoremq; illi dedit Bea- *RES EV-*
icem, Aluari, cuius sæpè mentio facta est, Brigantini *ROPEAE*

Ducis fratris filiam, singulari probitate fœminam, fonsum verò, filium Iacobi fratris ipsius Emmanu cui Ioannes propria manu necem intulerat, magi equitum effecit. Erat autem Alfonsus nothus: m tamen illius fuit mulier summa nobilitate, quæ Ia bi eximia pulchritudine, tempore, quo is in Cast versabatur, accēsa, operam summo studio dedit, vt us complexu potiretur. Hoc eodē anno, qui fuit à C sto nato. M. D. princeps Michael, Emmanuelis & belæ filius, cum iā duos fermè annos natus esset, m bo sublatus est. Fernandus verò & Isabela rursus, vt n ua affinitate sibi Emmanuelem deuincirent, elabo runt. Mirè enim cupiebant filiā suam Mariam illi c locare. Emmanuel vbi id intellexit, summa volunt. eorū desiderijs assensus est. Nec enim aliud poterat se matrimoniū vel generis amplitudine, vel dotis m gnitudine, vel virtutis egregię significatione clarius, eorum vtrique conuenientius. Eluxit enim in Mar summum modestiæ, & māsuetudinis, & probitatis e emplum. Sed quia matrimonium propter affinitate in matrimonio Isabelæ contractam, per Pontificij i ris sanctiones iungi minimè licebat, à Pont. Maxi. p stulârunt, vt eos solueret legib. nè religione aliqua po set impediri coniunctio, quæ tam multas vtilitates rat omnibus Hispanię regnis allatura. Hac impetrata Rom. Pont. facultate, nuptiæ celebratæ sunt. Quamu aūt noua nupta illi propter insignem virtutē maxim cordi esset, nō illius tamen amor eum poterat ab ea cu piditate deducere, qua tenebatur. Cupiebat enim, v maiorum suorum vestigijs insisteret, in Africam trans ire, vt Mauros bello premeret. Multi fuerunt in consi lio, qui eum ab ea cogitatione conarentur auertere. Di cebant enim, non esse regium munus, exercitum du cere: sed ijs, qui exercitum ducerent, imperare. Præter ea ad Mauritaniam omnem debellandam, copias mi nimè suppetere: ad bellum commodè ducendum, eas sufficere, quæ erant strenuis Ducibus assignatæ. Minimè autem pertinere ad illius dignitatem in Africam

Michaelis Hispaniæ Principis mors.

Emmanuelis secūdæ nuptiæ.

Expeditio in Africā Emmanueli dissuasa.

tra-

jcere,nisi cum illis copijs,quibus posset omnem il-
ı regionem sub imperium subiungere. Accedebat,
ɔd nondum filium habebat, quem posset, si illum
ıs aduersus belli sustulisset, hæredem relinquere.
vellet igitur gloriæ causa Regnum in tantum dis-
men inijcere. Regis enim gloriam sempiternam pa-
æ caritate contineri,non in bello sine vlla publica v-
itate suscepto consistere. Adhæc vxor cum lachry-
s illum obsecrabat, nè vellet tam subito discessu da-
sermonem multis,qui interpretarentur, illud consi-
ım non tam bellandi studio, quàm illius deserendæ
piditate susceptum. Multò sibi tolerabilius fuisse,
ınquam domum ab illo ductam esse, quàm ductam
pentè relinqui.Illud enim consilij,hoc acerbitatis ar-
ımentum continere. Ad hæc per literas cum paren-
ous agebat, vt Emmanuelem ab eo consilio reuoca-
nt.Neque se,quò minus bellum à viro fieret, recusa-
,sed nè eo tempore fieret,enixè contendere. His qui-
m argumentis & consiliarij, & vxor eum ab institu-
nitebātur abducere.Ille tamē nihilò secius in eo per-
tebat, & bellum summo studio comparabat. Exerci- *Exercitus Emmanuelis.*
m summa celeritate conscribi, & classem instruere
ssit.Exercitus viginti sex millia peditum continebat,
: sex millia equitum, & equites præterea cataphractos
ctingentos. Cum his copijs se,quod animo designa-
at,confecturum facilè confidebat. SED in hoc susce- *Turcarum in Græcos & Venetos expeditio.*
ri atque propemodum instituti belli apparatu,crebri
d eum rumores allati sunt,Baiazetum Turcarum Im-
erat.ingentem classem instruxisse,qua omnes insulas
: ciuitates Græciæ,quæ ad Venetorum Imperium &
itionem pertinebāt,euerteret. Veneti cùm id explo- *Veneti subsidium contra Turcas ab Emmanuele petunt.*
atum habuissent, & quantus contra illos scriberetur
xercitus accepissent, neque tantā belli molem se solos
ıstinere posse confiderent,cùm ab alijs Regibus Chri-
tianis, tum ab Emmanuele auxilium per Legatos pe-
ierunt. A Pontifice Maximo præterea flagitârunt, vt
b Emmanuele postularet,vt ea classe,quæ iam erat re-
ous omnibus instructa,Remp.illam iuuare vellet.Itaq;

Pontificis ad Emmanuelem literæ pro Venetis.

Pontifex Legatis Venetis, qui cum his postulatis Emmanuelem Reipub. suæ nomine mittebantur, li ras ad eum dedit, quibus admonebat, nè Venetoru postulata negligeret. Commune namq; Reip. Chri anæ discrimen coniunctis omnium Christianoru viribus esse depellendum. Cogitaret enim, si sempit nus Christiani nominis hostis, quod animo desigr bat, efficeret, quanta cum superbia esset in Italiam, d indè in Galliam & Hispaniam inuasurus. Bellum A canum intermitti commodè posse: at occasionem ta tæ calamitatis arcendæ prætermissam reuocari nõ po se. Multò deinde esse ad laudem illustrius, ab amic propulsari, quàm inimicis inferre periculum. Mult Italiæ Principes esse ad auxilium Venetis afferendur incitatos. Sed eos non tam citò posse opem afferre quàm periculi magnitudo postulabat. At Emmanue li, cùm iam classem omnibus rebus ornatam haberet nihil impedimento fore, quò minus, si vellet, ad se o mnem gloriam illius Reip. conseruatæ reuocaret. Ce leritate opus esse, quam reliqui propter rerum suarum difficultatem adhibere non poterant. Videret autem quanta gloria illius esset futura, si Resp. Veneta à vicinis deserta, ab eo, cuius regnum tanto locorum interuallo dissidebat, in tanto discrimine sustentaretur. Postremò in illius belli societate non solùm humanitatis atq; virtutis, sed etiam Christianæ pietatis specimen clarissimum, sempiterna memoria consecrandũ, dari ab illo posse. His rationibus inductus Emmanuel, & Põtificis etiam literis ad misericordiam inflexus, Legatis benignè respõdet, seq; officio suo minimè defuturum pollicetur. Statuit igitur, vt ex tota classe, triginta naues, quanta maxima celeritate fieri posset, re frumentaria & omni commeatu ad tam longinquam nauigationem necessario instruerẽtur. Et quia classe di minuta, non poterat ille pro dignitate bellũ per se Mau ris, vt cogitauerat, inferre, illud in aliud tempus distulit, & toto animo in opem, quam erat Venetis allaturus, incubuit. INTERIM dum hæc summo studio gerun-

Emmanuelis ad Venetos Legatos responsum.

Classis Lusitana Venetis missa subsidio.

tur, in Mauritania hæc euenerunt. Ioannes Mene- *RES A-*
post illam victoriam, quam de Baraxa & Alman- *FRICA-*
ino consequutus est, iussu Regis in Portugaliā re- *NAE.*
. Deindè anno M. D. I. fuit Arzilam remissus cum *Annus à*
plemento centum & quinquaginta equitum. Sic e- *Christo na*
n bellum à nostris gerebatur in Africa, vt rarò pe- *to 1501.*
es depugnarent: & ideò omnes fermè copiæ, quas *Belli gerē*
ges submittebant, erant ex equitibus. Eo tempore *di in Afri-*
dericus Castrensis Tingitanæ ciuitati præerat. Me- *ca ratio.*
sius cùm primùm Arzilam attigit, contineri diu nō
tuit, quin Mauros aliqua clade afficeret. Quia verò
tas copias non habebat, quantis erat opus ad rem,
am cogitabat, commodè gerendam, Castrensem per
eras ad facti societatem inuitauit. Coniunctis hac ra-
ne copijs, in maximos pagos intendunt, inopinato-
e Mauros aggrediuntur. Maxima eorum pars for- *Victoria de*
idine perterrita, se in fugam dedit. Multi tamen, vt in *Mauris re-*
tremo vitæ casu dignitatem retinerent, acerrimè di- *lata.*
icârunt. E quibus multi occisi, centum verò & octo-
nta capti fuêre. Cùm verò ex nostris equites quinq; *Acris ve-*
tem Mauros cōspicati fuissent, qui cum quinq; mu- *litatio.*
rib. latenter fugiebant, eos insequuntur. Mauri quā-
s equos non habebant, eos enim amiserant, pedibus
men, vt summa contentione resisterent, se parabant.
uit atrox inter illos atq; nostros pugna commissa, &
utius vtrinque quàm pro numero dimicatū. Mauri *Maurus*
es equos confodiunt, & omnes nostros conuulne- *quidem*
nt. Nostri verò omnes eos concîdunt. Vnus ex Mau- *ab amasia*
s cùm in extremo iam vitæ discrimine fortissimè pu- *in præliū*
naret, sponsæ, quæ erat in illo mulierum comitatu, *excitatus.*
ntum dolorem attulit, vt maxima voce exclamans,
ceret: Itane verò, anime mi, videbo te crudelissimè
ecari, neque tibi opem vllam afferam? lachrymisque
ntùm mortem tuam prosequar, & non me sociam ti
mortis adiungam? Te extincto, quam ex vita iucun-
itatem percipiam? Hæc vbi dixit, in nostrorum gla-
ios ruit, & equitem vnum, qui pedibus (iam enim e-
uus illius erat occisus) cum mulieris sponso dimica-
bat,

bat, summa vi corripit, & adeò arctè cōplectitur, v se expedire non posset. Parumque abfuit, quin ab i us sponso vita priuaretur, propterea quòd gladio non poterat, sed aliorum interuentu, qui iam reliqu occiderant, pugna fuit cum omnium hostium inte tu finita. Ita tamen hi septem Mauri conciderunt, in extremo etiam spiritu, virtutis egregiæ significati nem darent. Fuit præda ingens capta, multi pecoru & armentorum & equorum greges abacti. Cùm ve duces exercitum in ciuitates, vndè fuerant profecti, r ducerent, & à pagis quatuor passuum millia abessen

Alcassarel quibir oppidum. dux oppidi munitissimi, quod appellant Mauri Alca sarelquibir, cum equitibus mille & ducētis, in nostro inuadit, & agmen postremum, quod Menesius duce bat, aggreditur. Nostri ordine instructi, progredie bantur cum præda, & vt se à Maurorum incursion defenderent, non autem vt illos offenderent, labora bant: & ita paulatim excedebant, quamuis à Mauris le uibus prælijs certaretur. Genus autem pugnæ hoc erat.

Maurorū cum Lusitanis velitatio. MAVRI hastis infestis in nostros incursabant, & continuo se cursu recipiebant; vnde rursus alijs cursibus initis, in nostros impetum dabant. Nostri reiectis parmis eorum ictus excipiebant, & respectantes, e quorum terga tegebant, & equos, quoties acrius premebantur, in hostes concitabant. Cùm verò Mauri ferocius instarent, Menesius in illos cum parte copiarum inuectus, impressionem fecit, qua quinquaginta ex illis hastis transfixi conciderunt. Mauri cùm cernerent, nostros cum præda paulatim abire, consilium inierunt, vt cum nostris acie instructa dimicarent. A cursibus igitur abstinentes, in ordinem à Ducibus co-

Menesij cū Castrense de prælio ineundo cōsultatio. guntur. Menesius prælium minimè detrectabat. Constitit igitur, & misit ad Rodericum Castrensem, qui diceret, se in animo habere prælij casum experiri. Proinde si ei videretur, suos in nouissimum agmen reduceret, vt vno agmine facto in hostes irruerent. Respondit Castrensis, non esse boni Imperatoris, fortunæ varios euentus in rebus ex animi sententia ge-

ıbſque vlla neceſſitate periclitari. Multa namque
dere, quibus id, quod feliciter inceptum fuerat,
um inſolentia teterrimè caderet. Hoſtes eſſe nu-
o plures; noſtros verò poſſe, ſi vellent, cùm tam fa-
n receptum haberent, prælij periculoſi conditio-
ı recuſare. Strenui verò Ducis eſſe, commodo ſuo,
ex hoſtium voluntate prælium inire. Prædam eſ-
ıtis magnam: ex noſtris neminem deſiderari: nè
et igitur quod egregiè factum erat, conſilio audaci
rumpere. Meneſius non improbauit conſilium.
uri verò, dum noſtri tempus in hac conſultatione
ıſumunt, animaduertentes noſtros commorari, ex-
mârunt eo conſilio cōſiſtere, vt ſigna in illos infer-
t. Cùm verò multis in locis experti fuiſſent, quàm
iter noſtri, poſt rem obſtinato animo conſtitutam,
ro decernerent, abierunt. Noſtri verò Duces præda
ıiſa domum incolumes reuerſi ſunt. NON poſt
ıltos dies Meneſius certior factus eſt Mauri cuiuſ-
m ſpeculatoris indicio, Feſſenſem Regem egreſſum *Feſſenſis*
e, vt excurſiones faceret, & Tingitanam ciuitatem *Regis in*
expugnaret, ſi poſſet, vel agrū ſaltem popularetur, *Tingita-*
quam maximam poſſet vaſtitatem noſtrorum rebus *nos expe-*
ferret. Habere autem ſub ſignis equitum duodecim *ditio.*
illia. Tingi verò tanta celeritate contendere, vt non
ſſet nuncius ad Caſtrenſem, antequam ille accede-
t, peruenire, maximè verò cum nulla eſſet via, vbi ho
es eo tempore non inſiderent. Hac re perculſus Mene
ıs, ignem tormentis æneis applicare iuſſit, vt globorū
repitu poſſet Caſtrenſi ſignificare, quo in periculo
rſaretur. Præterea ciuis quidam Tingitanus proxi-
is illis diebus Arzilam venerat, & catellam ibi per ob *Callida li-*
ıionem reliquerat. Meneſius catellam ligari, literaſq; *terarum*
era circunlitas, quibus ea, quæ acceperat de Regis *mittenda-*
luentu, nunciabat, collo illius appendi iubet, eamq; *rum ratio.*
ıb noctem acerrimè verberatam in littore conſtitui.
t catella dolore verberum grauiter affecta, tanta cele-
tate domum properat, vt ante lucem ad Tingi portas
ſiſteret. Ibi lectis literis, Caſtrenſis, vt omnes in armis

parati essent, imperat. Vix hæc facta fuerant, cùm ciuitati appropinquauit, maioremq́ue partẽ exerc præmisit, quæ populationem agris inferret, & om greges abigeret, & homines, quos in agris inueniret ro trucidaret. Castrensis vt illis resisteret, egressus vr in eos inuectus est. Sed multitudine oppressus, in v lum, quod est à nostris circum vrbem munitionis g tia constitutum, se magno cum labore recepit. An quam enim id efficere posset, fuit vtrinque plus du horis acerrimè dimicatũ. Cecidit in ea pugna Castre sis quidam filius, & octo equites viri fortissimi, & ip Castrensis hastæ coniectu fuit in facie grauissimè vu neratus. Nostris intra vallum receptis, Mauri nihilo cius instant, & intra vallum irrumpunt. Cùm verò no stri in vrbem se recipere conarentur, Mauri nostros criter insequentes, vt simul in vrbem irruerent, sum ma contentione pugnabant. Hac re animaduersa, Ca strensis cum equitum turma in Mauros conuersus tanto impetu in eos incurrit, vt facilem receptum om nibus præberet. Postremus omnium quidam eques e gregiè fortis, Lupus Martinus nomine, vrbem ingres sus, vectem ad medias portas induxit. Cùm autẽ mult illum magnis clamoribus admonerent, vt totam portam clauderet: respondit, nunquam se tantum facinus admissurum, vt eam Portugalensibus maculam significatione timoris inureret. Se paratum esse, pro illius mediæ portæ defensione ad extremum vitæ spiritum dimicare. Neque solùm hoc dixit, sed factis etiam ostendit. Nam cùm Mauri in illum ferociter inuaderent, primum impetum animo magno sustinuit, donec multi opem illi afferrent, quorum virtute exclusi mœnibus Mauri, se in castra contulerunt. AT Rex post dies quatuor, castris indè motis, Arzilam exercitum traducere maturauit. Menesius per speculatores de aduentu illius certior factus, præsidijs in vrbe dispositis, copias suas in locum, quod appellant oppidum vetustum, eduxit, aciemq́ue equitum & peditum instruxit: quibus imperauit, vt se continerent vsque

Parũ felix Lusitanorum in Mauros eruptio.

Rara Lupi Martini fortitudo.

Tingi oppidũ obsidione solutũ.

eò,

um is signum daret, quo animaduerso erant om-
:xituri. Interim verò, vt hostium exercitum spe- *Christianorum in Mauros insidiæ.*
retur, cum viginti tantùm equitibus ad flumen,
d dulce nominatur, progressus est. Ibi cùm multi-
nem hostium conspiceret, se in oppidum sensim
ıe leniter recipiebat. At illum abeuntem antesigna
Maurorum equites adoriuntur tanto impetu, vt co-
:nt illum, cùm iam non longè ab eo loco, in quo
s reliquerat, abesset, in illos equum incitare. Sed eo
pore non habebat secum nisi quatuor tantùm e-
tes: reliqui enim multo celerius, quàm decebat, in
pidum regressi fuerant. Equites tamen quinquagin-
ùm illum in hostes incurrere perspicerent, quanta
eritate possunt, accurrunt, tantoque impetu in ho-
; feruntur, vt eos funderent, magnamque cædem e-
ent. At qui in oppido vetusto relicti fuerant, cùm
maduerterent, Menesium longius hostes fugien-
insequi, non esse signum diutius expectandum ra-
vt illi suppetias afferrent, accelerant. Sed iam Mau-
o tempore per alias campi partes immissi, vias om *Menesij periculum.*
; obsederant. Menesius interim animaduertens à
ge recentes & integros equites, qui fessis & vulne-
is succederent, frequenter mitti, seque, cùm paucis
minibus stipatus esset, non posse vllo modo hosti
n impetum sustinere, vt se ad suos reciperet, om-
contentione pugnabat. Quod non sine maxi-
o labore fieri potuit. In hoc tanto vitæ discrimine
quot illius equites ceciderunt, & multi vulnerati
nt, & Menesius vulnus secundum femur accepit: &
men aciem, qui obsessis vijs eum intercipere conten
rant, tam acri animo perrupit, vt ad suos tandem
cederet. Indè igitur cum suis copijs omnib⁹ in Mau-
s, qui iam intra vallum pugnabant, impetum dedit:
quibus multi occisi, multi vulnerati, aliquot etiam
pti, omnesque tandem extra vallum eiecti sunt. Ad *Casus ridiculus.*
unc modum confecto prælio, Menesius vrbem in-
:essus est. Accidit tunc ridiculum quiddam nostris:
sed

sed illi, qui risus materiam præbuit, non valdè læt
Nam cùm quidam Maurus è campo in oppidum
quitaret, quod existimabat iam à suis captum esse
tus & ouans per portam ingressus est: iniectisque
tim illi à nostris vinculis, præproperæ lætitiæ pœn
tulit. DVM hæc in Africa geruntur, Emmanuel su
mo studio laborabat, vt classis, quam in Venetorū
xilium mittebat, intra breuissimum spatium rebus
nibus instructa & ornata esset. Illique præesse iubet
annem Menesium, Odoardi Menesij Viēnensis Dy
stæ filium, virum singulari virtute &, consilio præ
tum. Aliam deinde classem eidem Menesio commis
in qua erant præsidia militum, quæ erant in castel
nomine Mazalquibiri disponenda, si posset obiter e
pugnari. Est id castellum in regione maritima Mau
taniæ Cæsariæ, in littore, Orannensi ciuitati opposit
Præscripserat enim secreto Rex Emmanuel ipsi Men
sio, vt in eo expugnando belli fortunam experiri mi
mè dubitaret, dum modo non multum tempus in e
pugna consumeret. Classis xvj. kalen. Iunij anno M
D.I. Olysippone soluit, secundisque ventis vtens Me
nesius, breui in fretum Gaditanum peruenit: indè, v
Regis imperata conficeret, Mazalquibirium petijt: ad
uersis tamen ventis exclusus, ante diem tertium port
subire non potuit. Mauri hoc spatio temporis interie
cto, cùm animaduerterent, quo animo nostri ad por-
tum appellere conarentur, vt summa vi resisterent, se
comparabant, & animos hominum confirmabant, ca-
stellumque firmis præsidijs muniebant. Nostri tandē
terra potiti, castellum oppugnant, scalas admouent, in
muros certatim adscendunt: neminem repugnare vi-
dent: exstimant, hostes metu perterritos latebris oc-
cultari. Hac opinione decepti, tanquam victores qua-
cunque libet, inambulant. At Mauri, qui insidijs collo
catis hanc expectabant occasionem, eos dissipatos, &
nihil iam hostile suspicantes aggrediuntur, & præcipi
tes eijciunt. In hoc conflictu viginti ex nostris deside-
rati sunt. Menesius vt in mandatis habebat, non diuti'

RES EVROPEAE. Classis Venetis subsidio mittendæ apparatus.

RES AFRICANAE. Mazalquibiri castelli situs.

Lusitanorum victoria Mauricis insidijs corrupta.

RES EVROPEAE

ppidi oppugnatione tempus conterendum statu- reliqua classe demissa, cum triginta nauibus ad au- im, quod Venetis mittebatur assignatis, institutum um tenuit. in Sardiniam tandem delatus fuit, & llius insulæ Prætore admodum honorificè rece- s. Indè, cibarijs comparatis, & aquatione factâ, pro- us, cùm non à Tunetensi portu procul abesset, na- n onerariam ingentem cum duabus rostratis naui- conspicatus est. In eas igitur inuectus omnes cepit, in Sardiniam reuersus, merces exponere in terram sit. Erant autem hæ naues è Genua, multos autem rcas, & Mauros, & Iudæos, & Christianos cum mul mercibus Tunetem conuehebant. Genuensibus au- n nauem onerariam, & omnia bona restituit: Chri- anos, & Iudæos liberos abire permisit: Turcas & auros in custodiam tradidit, eorumque bona vni- rsæ classi distribuit: duas rostratas naues tantisper re ere voluit, dum bellum illud, ad quod properabat, nfectum cerneret. Indè Italiam versus, Calabriam & uliam præteruectus, in Epirum transmisit, & indè orcyram petijt. Veneta classis nostris obuiam pro- jt, tormentorumque sonitu, & tubarum clangore, anta lætitia essent omnes affecti ex nostræ classis ad- entu, significauit. Lusitana classis ne officio illo vin- retur, operam vicissim dedit. Naues nostræ, quia re- is non agebantur, & malacia atque tranquillitas erat, ere in portum opera triremium Venetarum remul- deductæ. Menesius à classis custodia nullis Veneto- um precibus abduci potuit: reliquos duces in terram escendere permisit: qui omnes satis hospitaliter acce- ti sunt. Vt tamen intelligi possit, quàm periculosa sit nilitaris licentia, quandiu non fuerit seueriore disci- lina coercita, non erit abs re, quæ tunc à militibus no ris commissa fuerunt, paucis exponere. Tam nautæ, uàm milites Lusitani, cùm essent natura elati & inso- entes, paulò confidentius & petulantius in insula ver abantur. Quod grauem offensionem hominibus Græ is, & ad rixam similiter natura concitis afferebat, illi

Lusitanæ classis iter & successus aduersus Turcas.

Orta inter Christianos ex militari insolentia contentio & pugna.

vicissim

vicissim Lusitanos verborum conuitijs, & multis rijs onerabant. Eò tandem res deducta fuit, vt con to dissidio, armis, quæ repentinus ille casus cuilibe ferebat, congrederentur. Accurrunt Duces Veneti sedent illam discordiam. Similiter & Menesius, vt à furore contineat, in terram accelerat. Vix ducum perio & comminatione tam funesta contentio dir potuit. Ex nostris ad septuaginta in pugna temer tis & insolentiæ pœnas cæde luerunt. Ex Venetor autem exercitu, & ex Corcyrensibus magnus eti numerus nostrorum armis confectus occubuit. Ita ctum est, vt illis ipsis, quibus nostri opem affereba non mediocre detrimentum temeritate multitudi importarent. Pugna verò cum Turcis nulla fuit. Tu carum enim imperator cùm accepisset, Hispaniæ R ges, aliosque Christianos Principes, classes maxima vt auxilium Venetis afferrent, summo studio comp rare, vrbesque Venetorum firmissimas, & ea ratione classem sine vllo fructu maximis sumptibus ędificâss classem in portum subducere, & suos à bello abstin re iussit. Itaque Venetus Prætor Menesio dicit, Sena tum, populumque Venetum Regi clarissimo summa gratias agere, quod tanto studio illius saluti prospexe rit, quo quidem beneficio ita Rempub. Venetam ob strinxerit, vt nullo vnquam tempore esset illius memo riam depositura, breuique fore, vt Senatus populusque Venetus ad Emmanuelem legatos mitteret, quibus quanto studio dignitatis & amplitudinis illius tenere tur, clarius demonstraret. Menesius igitur refecta clas se, & imposito commeatu, in Lusitaniam redijt, varijs que tempestatibus vsus, Olysipponem tandem perue nit, omnesque, naues quas duxerat, in portu constitu it.

Turca Christianorum metu à bello abstinet.

Menesij à Venetis dimißio, & in Lusitaniam reditus.

RES INDICAE.

INTERIM verò Capralis, qui in Indiam nauigabat, eundem cursum, quem Gama tenuit, sequutus est, donec ad insulam S. Iacobi peruenit. Cùm verò vlterius progrederetur, coorta tempestate sæuissima, classis dissipata fuit, & nauis vna, fractis armamentis, Olysipponem redijt. Capralis, sedata tẽpestate, naues omnes

rurſus collegit præter illam, quam duobus die-
demiſſis infra medium malum velis, expectauit.
n verò ea minimè compareret, Occaſum verſus
igauit. Octauo kalend. Maij, nautæ terram conſpi.
it. Quæ res omnibus incredibilem voluptatem at-
t. In ea enim regione nemo ex noſtris terram ex-
aliquam ab hominibus cultam, fuerat vnquam
icatus. Capralis igitur proras in terram flectere iu
Nauis autem prætoriæ magiſtro imperauit, vt ſca
vectus ad terram propius accederet, illiusque ſitũ
aturam diligenter inſpiceret. Redijt magiſter, &
nciauit, tellurem eſſe fertilem & amœnam, herbis
iſſimis, & arboribus altiſſimis veſtitam, & aquarum
m copia redundantem. Se præterea homines vidiſ
coloratos, molli atque demiſſo capillo, nudis corpo
us, cum arcubus & ſagittis prope littus ambulan-
Capralis magiſtri teſtimonio minimè contentus,
quot Duces armatos iuſſit in ſcaphas deſilire, vt ter-
diligentius perluſtrarent. Illi confeſtim impera-
onficiunt, & ad Capralem redeuntes, ea, quæ ma-
ter nunciauerat, vera eſſe confirmant. Ibi cùm in
choris nocte conſiſterent, ſumma quædam tempe-
s excitata claſſem iactauit, & ſecundùm oræ illius
ngitudinem vagari, & fluctibus exagitari, & in va-
s partes contorqueri compulit, donec tandem in
rtum optimum penetrauit, quem, portum tutum
pralis nominare præcepit. Ibi claſſe conſtituta Ca
alis curam dedit ducibus, vt ſcaphis inuecti, terram
ectarent. Redeunt illi cum duobus piſcatoribus,
os lintre ceperant. Cùm verò nemo ex noſtris
rum linguam poſſet intelligere, nutibus & ſignis
m illis agere cœperunt. Sed tanta erat in homini-
s ingenij tarditas, tantusque ſtupor in animo, vt
llis ſignis de re aliqua admoneri potuerint. Tum
apralis eos veſtibus ornatos, tintinabulis & æneis
millis, & ſpeculis donatos in terram exponi iubet. Il-
muneribus elati, cum ingenti lætitia ſuis opes il-
s oſtentant. Eorum prædicatione commota multi
tudo

Braſilia quãdo & quomodo inuenta.

Portus tutus.

tudo vndique confluit cum frugibus minutis, c
magna farinæ copia, & cum varijs fructibus, eaq
nia cum nostris facillimè permutāt. Admirantu
cula, oblectantur tintinabulis, efferuntur armilli
tuentur nostros, & expleri, singula spectando n
unt. Tum Capralis simplicitate gentis inuitatus,
ram descendit. Ibique sub vmbra arboris ingent
re construi iubet, & statuit, vt res diuina maxima
cæremonia fieret, & concio etiam de rebus diuin
beretur. Ab huius sacrificij spectaculo non fuêre
illius cultores exclusi, taciti verò & stupore defixi,
moniarum sanctitatem, & symphoniæ concentu
timis sensibus vsurpabant: & demisso corpore se
ueri plurimum religione significabant. Cùm verò
actis rebus sacris, Capralis se in classem recipere v
isset, eum ad scaphas cum maximo gaudio proseq
sunt. Quanta verò lætitia affecti essent, cantibus
bris, & buccinarum & cornuum concentibus, & cc
rum gestibus, & sagittis in aerem missis, & manibu
cælum intentis indicabāt. Videbantur enim Deo s
mas agere gratias, quod gentem illam ad eas oras
tulisset. Ita verò erant admiratione oppressi, vt m
mè mentis compotes esse viderentur. Multi enim d
Capralis in naues tendit, eum mare ingressi pedi
vsque eò sequuti sunt, dum aqua pectora eorum per
geret. Alij verò illum nando sequebantur, alij lintri
inuecti, ad naues vsque perueniebant, nec ab ijs au
aliquo modo poterant. Hìc dum Capralis in ancho
consisteret, vt aquationi operam daret, & rei frum
tariæ prouideret, & reliqua cibaria in naues impo
præciperet, eiectus est in littus piscis, qui nostris ad
rationem non mediocrem commouit. Crassitudo n
que illius erat ingentis dolij, longitudo crassitudine
duplo superabat. Capite & oculis, porci similitudine
referebat. Aures erant auribus elephanti similes. Car
bat dentibus. Pellis erat setis hirsuta. Cauda circiter p
des quinque in longitudinem tendebatur. Pellis crass
tudo erat vnius digiti. In hac terra, quam Capralis fa
ct.

Brasiliensium simplicitas.

Primū S. Missæ sacrificium in Brasilia celebratum.

Brasiliensium de Lusitanorum aduētu gaudiū.

Piscis mōstrosus.

Crucis nomine celebrari voluit(quam nunc Brasi- *Terra S.*
appellant)columnam marmoream illis similem, *Crucis,nūc*
multis in locis Gama statui præcepit, collocari *Brasilia.*
t,& indè vnum ex Ducibus nomine Gasparem Le- *Nuncius*
m,in Portugaliam remisit, qui Emmanueli de hu *Emmanue*
erræ situ nunciaret:quam al qua ex parte describe *li missus*
minimè arbitror alienum.SITVS illius ad Austrum *de Brasiliā*
inet:& fines,qui quidem sunt latissimi, cum ea re- *inuenta.*
ne,quæ Castellanorum Regum Imperio contine- *Brasiliæ*
quam appellant Perû,coniuncti sunt.Tellus est fer *situs ac de-*
,& amœna,& tanta salubritate prædita,vt vix sit o *scriptio.*
vlla medicina. Omnes enim fermè, qui moriun-
non aliquo morbo, sed senio consumpti moriun-
Multis & ingentibus fluuijs alluitur: fontes habet
æ dulcis atque perennis innumerabiles. Campi
t latissimi, lætissimaque pabula profundunt. Por-
habet optimos, aditus facilimos, in quibus naues
i facilè tēpestate iactari, aut vadis afflictari possunt.
xima regionis illius pars est montibus,& vallibus
incta:syluę sunt densæ & opacæ:arbores variæ, an *Arbor in-*
nostris incognitæ, inter quas est illa, è cuius sum- *cognita.*
frondibus ferro præcisis balsami quoddam genus
illatur. Arbores,è quibus ruber color, quo lanæ in-
untur,confici solet,sunt valdè frequentes & altissi-
e. Fundit præterea tellus herbas admodùm saluta-
,qualis illa est,quam multi Sanctam appellant. Me *Herba Sā-*
ur enim vlceribus& anhelitus frequētis angustijs,& *cta.*
icris præterea, & gangrenæ ex vulnere putrido ad
rporis totius pestem repentino contagio permanan
multos præterea morbos, in quibus ars medicorum
stra consumitur,facillimè depellit. Homines sunt
ore subnigro. Capillum habent mollem, nigrum *Brasilien-*
ue promissum. Sunt omnes imberbes, propterea ꝙ *sium natu-*
sellis omnes corporis pilos euellunt. Nullas literas *ra & mo-*
runt:nullam religionem colunt: nullis legibus alli- *res.*
atur: nullis ponderibus aut mensuris vtuntur: nul-
s Regis imperio subijciuntur. Cùm tamen bellum
ter eos exoritur, eum ducem eligunt, quem omniū

fortissimum, & in bellis gerendis acerrimum fot
dunt. Nullis vestibus vulgò teguntur. Qui tamen
eos nobilitate præstant, vestes induunt è psittaco
aliarum auium variorum colorum plumis confe
Et hi pileis ex eisdem plumis contextis caput orn
brachijs armillas ex plumis similiter factas induc
Vestes autem ab vmbilico ad genua tantùm dem
gerunt. Mulieres capillos nutriunt. Viri a fronte ac
dium verticem caput abradunt. Qui verò elegan
ornari volunt, aures, & nares, & labia, & facies et
perforant, & in locis illis lapillos varijs distinctos c
ribus insigunt. Mulieres autem pro lapillis, min
conchilijs, quæ apud illas magno pretio sunt, si
Brasiliensium arma & bellige randi ac sagittandi ratio. liter excoluntur. In bellis arcubus vtuntur, & tanto
tificio sagittas emittunt, vt in quemcunque corp
vllius locum sagittam collineare velint, eum confi
Loco ferri, ossibus piscium sagittas armant: quibus
men tam altum vulnus imprimũt, vt tabulam qua
uis ictu perfodiant. Venationibus aluntur: vescun
Victus. simijs atque lacertis, & anguibus, & muribus, null
Naues. que eiusmodi dapes aspernantur. Lintribus vtuntu
corticibus arborum ingentium factis: quæ tamen ta
ta sunt interdum capacitate, vt homines triginta s
Piscatio. tineant. Cùm piscari volunt, alij remis lintrem
gunt, alij verò mare fustibus verberant, & pisces e
terrent. Pisces attoniti ad summam aquam enatar
Tum qui ad eam rem parati sunt, cucurbitas aridas
exinanitas ingentis magnitudinis sub fluctibus opp
sitas habent, in quas pisces spontè subeunt. Frument
Panificiū. minimè serunt. Panem è radice vnius herbæ confic
unt portulacæ magnitudine. Hæc autem tam lethife
rum venenum continet, vt qui illam crudam comede
rit, repentè moriatur. Illi verò radicem contundunt
contusam exprimunt, nè quidquam in illa succi illiu
venenati remaneat. Tum ad Solem exsiccant. Molis
deindè conterunt, atque farinam efficiunt. Panes ex
eiusmodi farina facti, non modò salubres sunt, sed et-
Potus. iam sciti admodum saporis. Ex ea & milio, genus po-
tionis

is faciũt ceruisiæ persimile, quo quidem vbi se in-
gitant, quod frequenter illis euenit, tum omnes
des & insidias plus solito machinantur. Obser- *Artes di-*
t auguria, veneficijs dediti sunt. Est in magno apud *uinatoriæ*
s honore quoddam genus hominum maleficum, *& vene-*
s de rebus incertis consulunt. Appellantur ab illis *ficia.*
es. Hi gestant in summa sagitta cucurbitam in fa-
n hominis figuratam. Quoties autem illis libet, *Pages, ha-*
ra cucurbitam ignem subijciunt, & fumum ex her- *rioli Brasi*
congestis faciunt. Tum fumum illum naribus ac- *liensium.*
iunt, vsque eò, dũ ebrij vacillent, & corruant, & ex-
mentem rapiantur. Habent enim herbæ illæ eam
n, vt fumo, quasi vino supra modum sumpto, men-
eripiant. Tũ verò stridere dentibus, in ore spumas a-
re, oculos torquere, necẽ multis comminari, turbu-
tis motibus & gestibus eos, qui circumsident, exter-
e. Nemo enim suspicatur, illos absque diuini spiri-
instinctu tam horrendas voces iacere. Quod si quis
illis, quibus homo ad eum modum lymphaticus
idquam dirum prænunciauit, aliquem grauem ca
n subierit, non dubitant, quin illud supplicium ad
m diuinationem referendum sit. Hi quocunque ve-
unt, summo omnium plausu recipiũtur, viæ muniũ-
r, carmina ad tibias gentis more concinnuntur, cho-
æ agitantur: fœminæ formosę, vel virgines illæ sint,
l cuiusuis matrimoniũ teneant, ad illos introducun
r. Opinãtur enim miseri, si illos placatos habuerint,
nnia sibi feliciter euentura. Illic neque filias paren-
bus, neque sorores fratribus collocari licet: reliquas *Coniugia*
ulieres sine vllo discrimine sibi matrimonio cõiun- *Brasilien-*
unt: quas offensione interposita deserunt. In adulte- *sium.*
o autem deprehensas vel occidunt, vel tanquam ser- *Adultera-*
as vendunt. Parentes non habent in filias potestatem, *rum suppli*
d fratres: quas quidem, quoties eis libet, venales pro- *cium.*
onunt. Venditio autem, est pro rebus alijs, quas ipsi *Cõtractus.*
oncupierint, permutatio. Pecunia enim carent. Sunt
d laborem pigri, ad luxum & otium propensi: quo-
ies à bellis conquiescunt, totum tempus in conuiuijs,

 & can-

& cantibus, & saltationibus sine vllo modo cc
Saltatiões & cantus. munt. Choros in eodem loco semper insistente
cum orbem versant. In cantibus non distinctis s
rum interuallis, sed simplici vocum ratione carr
modulãtur. Illic autem quæ fecerint in bello, com
morant, facinoraque sua summis laudibus extoll
& omnes cantus ad virtutis militaris laudem reuo
& interim sibilis & pedum strepitu eandem symp
niam prosequuntur. Alij verò saltantibus pocula
nistrant, donec tandem omnes temulentia oppr
Aedificia. sternantur. Domos è lignis ædificant, & culmis con
stis obtegunt, & muris binis aut ternis circumualla
propter frequentia bella, quibus exerceri solent. In v
domo (sunt enim longissimæ) multi simul habita
Charitas mutua. Et ij inter se fraternè amant, libenterq; alij pro alio
qui cum illis viuunt, salute vitam in quoduis disc
Bellorum causæ, & suscipiẽdorum ratio. men inijciunt. Bella non pro tuendis aut propaganc
finibus, sed pro dignitate suscipiunt, quoties opina
tur, se fuisse à vicinis, aut ab aliqua longinqua nati
ne contẽptos. Tum verò homines senes, qui magnu
in rebus bellicis nomẽ, cùm essent iuuenes, habuerũ
in consilium adhibent. Ante deliberationem quant
quisque vult, tantum potionis exhaurit. Quidquid se
nes de bello aut pace decernunt, sine vlla recusation
pro virib⁹ exequuntur. Ducem eligunt, vt superiùs di
ctum est, quem acerrimum esse iudicant. Hunc verò
si timiditatis significationem aliqua in re dederit, honore confestim spoliant, & alium in eius locum substituunt. Hic domos circumiens, magnis vocibus omnes ad bellum adhortatur: quibus rebus instrui debeant, admonet, & quanta virtute sit opus, edisserit.
Arma. Neque solùm arcubus & sagittis, sed gladijs etiam è ligno durissimo fabrefactis vtuntur, quibus hostium membra frangũt & dissecant.
Stratagemata. Insidijs vti frequenter solent, & in eo pugnant, vt hostes inopinatò aggrediantur. Quos in bello capiunt, senes præsertim, statim comedunt: reliquos vinciunt. Eos, qui ex suis in bello conciderunt, funere efferunt cum multis lachrymis, eorumque

rumque

que virtutem prædicatione celebrant. Captiuis ci-
ı largiſſimè præbent, eiſque mulieres, cum quibus
nt, elargiuntur. Cùm verò feſtos dies agere volũt,
m ex captiuis, quem iam ſatis fartum & opimum
conſpiciunt, funibus alligant. Primùm illius ami-
ı amoris ſignum in collum funem inijcit, & deli-
ſuas ad ſupplicium trudit. Homines deindè cir-
ıſiſtunt, & ventrē, & brachia, & tibias illius aſtrin-
t:tũ columnæ affixum colorib⁹ depingunt, & plu-
varijs exornant. Ne verò parum humani videan-
laxant illum vinculis interdum, & cibo atque po-
anè lautè atque liberaliter accipiunt. Interim verò
nes comedũt, & plurimum illius, quam diximus,
ionis abſumunt. Saltant præterea, & canunt, at-
tripudiant, & tres dies in hoc apparatiſſimo ludo
ıſumunt. Tandem poſt triduum, illum pedibus at-
manibus, iam vinculis expeditis in caueam dedu-
ıt. Mulieres atque pueri vinctum ſecundum ven-
m funibus trahunt. Homines verò & mulieres re-
uæ, mala citrea, & fructus varios in eum iaciunt. Il-
erò quæ poteſt ex coniectis pomis colligere, rurſus
illos, à quibus fuit impetitus, intorquet. Bibit inte-
ı, vt apparet, iucundiſſimè, nec enim ei cibus aut po
denegatur. Præ ſe fert autem non mediocrem læti-
m. Illi forticulum hominem, vt ſe exiſtimari cupit,
nuitijs onerant, & multis contumelijs inſequuntur.
ıbis, inquiunt, homo perditiſſime atque profligatiſ-
ne, pœnas ſcelerum: & ſanguine tuo manes eorum,
ii in bello ceciderunt, vlciſcemur. Te enim contru-
dabimus, & dilaniabimus, & aſſum comedemus.
le verò, nihil moror, inquit: Non enim ignaui, neq;
midi pœnam ſuſtinebo. Semper enim viri fortis offi-
o functus ſum. Si me occiſuri eſtis, multos ipſe mul-
s in locis occidi. Si carnib⁹ meis ſaturandi eſtis, & ipſe
ıultorum carnibus ſaturatus ſæpè fui. Præterea ſunt
ıihi fratres atq; cognati, quos ſcio meam necem haud
ıpunitam relicturos. Ad hunc modum in caueam
ndem includitur. Tum ille, cui fuerat captiuus in

custodiam traditus, in caueam simul ingreditur. C
pus autem habet depictum, & collum plumeis or
mentis excultum; manibus verò ingentem gladiū
brat. Tum saltat, & sibilat, & gladium intentat. At i
gladium illi è manibus extorqueat, summo studio
tendit. Sed dum in vnam partem impetum dat, m
eres atque pueri eum fune, quo est alligatus, quem n
nibus tenent, ad se trahunt. Dum rursus in contrari
partem se contorquere nititur, ex illa parte simili
mulierum manibus impeditur. Vtrinque enim ita d
tinetur, vt se eodem loco cōmouere non possit. At s
nuus ille gladiator eum gladio contundit & debilit
atq; tandem medium illius caput ingenti vulnere d
findit, cerebrumq; dispergit. Manus deinde præcidi
Tum mulieres accedunt, & corpus exanimum in p
ram conijciunt, vt omnibus pilis adustis illud facili
abluere queant. Dissecto autem ventre, ilia cum ext
euellunt: reliqui corpus in frusta decerpunt: & nè plu
ra persequar, illius carnibus omnes cum magna volu
ptate vescuntur. Sunt & alij syluestres atq; montani h
mines, qui cū his, qui in domibus habitant, continen
ter bella gerunt, eisdemq; se sceleribus & eadem imma
nitate contaminant. Nullum apud eos delictum ple
ctitur, præter homicidium. Coguntur enim hi, qui san
guine coniuncti homicidæ sunt eum tradere illis, qui
cæsi necem propter sanguinis communionem & pro-
pinquitatē iure persequūtur. Hi verò eum strangulāt,
atque sepeliunt, & cùm multis omnium propinquo-
rum lachrymis atq; lamentis vtriusque mortui funus
instaurant, epulasque dant, in quibus omnes depositis
inimicitijs accumbunt. Quod si casu aliquo homici-
da subterfugiat, tum eorum filiæ, vel sorores, vel cog-
natæ occisi propinquis in seruitutem traduntur, & sic
demum omnis vtrinq; discordia obliuione sepelitur.
Operæpretium mihi visum est, tam barbaros & imma
nes mores oratione describere, vt intelligi possit, in
quantam errorum colluuionem incurrat humanum
genus, literis & humanitate destitutum, & quod mul-
tò fu-

Immanitas planè ferina.

Scelerum impunitas excepto homicidio.

Literarū & Christianæ religionis commendatio.

nestius est, præsidio sanctissimæ religionis orba-
& simul cognoscatur, quanta benignitate clemē-
nus rerum omnium Dominator huic miserrimæ
i, Portugalensium in eas oras aduentu, prospexe-
Christianorum enim consuetudine & familiarita-
hominum sanctorum ex societate, quam IESV
ninant, quos Portugaliæ Reges in eas partes misē-
isciplinis factum est, vt multi, dispulsis tenebris, er-
s, in quibus versabantur, clarè perspiciant, & ad
RISTI Optimi Maximi studium ardentibus ani-
excitentur, & ingentes DEO gratias ob tam diui-
n beneficium grata atque memori voluntate per-
iant. CAPRALIS è Brasiliæ regione profectus est *Capralis in*
io nonas Maij. Nono autem kal. Iunij nautæ nebu- *Indiā na-*
n aduentare, cælumque atra caligine circunfundi *uigatio cō-*
ispiciunt. Cùm verò mare cernerent commoueri, *tinuata.*
luctus excitari, trepidare & antennas demittere cū
inatione cœperunt. Sed tam subita tempestas eos *4. Naues*
pressit, vt antequam multi se comparare potuissent *Lusitanæ*
tantum periculum fugiendum, quatuor naues in- *submersæ.*
atis turbinibus impulsæ atque depressæ sint, & flu-
bus ita demersæ, vt nemo ex ijs, qui illis vehebātur,
aderet. Fuit quidem reliquis hoc spectaculum, su-
à, quàm dici potest, acerbum atque luctuosum, cer-
re in medio mari homines laborū socios, atq; natu-
coniunctos, & multos etiam propinquitatis necessi-
dinibus implicatos, voragine ingētis illius gurgitis
sorberi, neq; esse potuisse sese in tanta calamitate ho
ninibus miserrimo genere læthi consumptis auxilio.
ndè cum multis lachrymis reliquæ septem naues di- *Tempesta-*
ressæ, rursus alia coorta tempestate dispulsæ sunt. Tā- *te classis*
em vj. kal. Augusti sex tantùm naues iunctæ cursum *Lusitana*
enuerunt. Vna namq; ex illis septem aduersa tempe- *disiecta.*
ate iactata, in sinum Arabicum penetrauit, atq; indè
n Portugaliam redijt cum sex tantùm hominib⁹. Reli
qui namq; morbis & fame atq; siti cruciati, multisque
periculis atq; tormentis afflictati perierant. At sex na-
ues post flexum promontorij Bonæ spei, conspiciunt

tellurem amœnissimam, arborib⁹ refertam, & gre
abundantem, quam multi pellucidi amnes irrigab
Ad eam igitur Capralis naues conuerti iussit. Sed
mo ex incolis cum Lusitanis commercium habere
luit. Itaque quamuis cōmeatus inopia nostri labo
rent, cùm nihil tamen possent ab hominib⁹ illis o
nere, profecti sūt, & totam illā oram lustrauêre, don
ad duas insulas contra terram continentem opposi
peruenirent. Ibi duæ naues in anchoris consistebai
qui in illis erant, vbi Portugalenses naues conspic
sunt, fugæ se mandarunt. Eas naues Capralis insecut
cepit. Cū verò intellexisset, eas esse principis cuiusd
nomine Fonteimæ, qui erat Regi Melindio cōiuncti
simus, liberas cū ingenti auri pondere, quòd è Zofa
exportabant, & cum mercibus maximi pretij dimisi
xij. Kalend. Augusti ad Mozambiquem appulsus, a
quationem sine vllius impedimento fecit, emptisq; ci
barijs, & magistro, qui eum Quiloam deduceret, cōdu
cto, iter conficere maturauit. Cū verò à terra non pro
cul abscederet, cernebat multas insulas egregiè cultas
atq; nitidas, quarū omnium imperium summū penes
Quiloæ Regem erat. Illius namq; regnum supra non-
genta millia passuum in longitudinem oræ illius pa-
tebat. Rex & omnes Quiloenses Mahumeti placitis ad-
dicti sunt. Homines partim sūt nigri, partim colorati.
Arabicè loquūtur, & multas præterea linguas nôrunt,
propter multarum nationum, quę ad oras illas veniūt,
commercium. Arabum aut Turcarum more vestiun-
tur. Viuunt admodum lautè. Abest Quiloa à Mozam-
biquensi tellure circiter quadringenta passuum millia.
Angusto mari à continēti diuiditur. Insula consita est
plantis & arboribus: fontes habet gelidos atque peren-
nes: armentis & pecorum gregibus abundat: animan-
tia multa in syluis atque nemoribus nutrit, ex ijs, quæ
venatorum opera capiuntur. Tellus est fertilis, & ad-
hibita mediocri hominum cultura, varias fruges effun
dit. Mare continet pisces varios & optimos. Vrbs est
magna, habitatorumque multitudine referta. AEdes
sunt

Capralis in Melindium Regem fides.

Quiloæ Regis potentia, & Imperij amplitudo.

Quiloensiū mores.

Quiloæ situs & descriptio.

tamplæ & extructæ magnificè, cœnaculis, & la-
aribus, & tectorijs pulcherrimè ædificatæ, & orna-
nulta & varia ſupellectile. Naues non ſunt abſimi-
Mozambiquenſium: thure tamen notho propter
uriam picis oblinuntur. In huius vrbis portu cùm
pralis anchoris iactis conſtitiſſet, miſit ad Regem,
nomen erat Abrahemus, qui diceret, ſe iuſſu Regis
rtugaliæ ad eas partes perueniſſe, cum ipſius Regis
ndatis atque literis ad illum ſcriptis, è quibus intel-
poſſet ſtudium, quo Rex Emmanuel tenebatur, fœ
is & amicitiæ cum illo iungendæ. Se verò non poſ-
llo modo in terram deſcendere, nè Regis ſui impe-
m aſpernari videatur, qui vetuerat, nè vnquam rei
us obtentu è claſſe diſcederet. Proinde videret, quē
um magis opportunum ſtatueret ad vtriuſque col-
uium. Rex nuncios perbenignè excepit. Capraliq;
eoſdem reſponſum dedit, ſibi gratiſſimum eſſe il
s aduentum. De Regis Emmanuelis amplitudine,
de virtutibus Regijs, quib⁹ erat ornatiſſimus, multa
ercepiſſe, quamuis illius regnum tantis locorum
eruallis eſſet ab ea terra diſiunctum: quibus admo-
us, libenter ſeſe ad quamuis amoris mutui pactio-
m deuenturum. Et quando fieri non poterat, vt le-
tionem illam in terra audiret, ſe poſtridie daturum
eram, vt in mari cum Caprali loqueretur. Hæc vbi
xit, vnum è ſuis domeſticis ad Capralem cum mu-
ribus miſit. Poſtridie igitur parua nauig a ad eam
m inſtructa & ornata cum ſuis ingreditur. Erant o-
nes veſtibus aut aureis aut purpureis, aut ſericis &
ombycinis exculti, gladijs & pugionibus accincti, in
uorum manubria erant gemmæ miro ſplendore ful-
entes incluſæ. Buccinarum præterea & tibiarum con-
entu ſumma lætitiæ ſignificatio dabatur. Luſitani
ontrà tubis atque tormentis, quo gaudio tenerentur,
ndicabant. Capralis iubet omnes duces, qua veſtium
legantia poſſent, ornatos in ſcaphas deſcēdere. Quod
pſe ſimiliter fecit. Itaque omnes ad nauigia Regis ac-
edunt. Capralis verò vbi ad Regem peruenit, eum vt

Capralis ad Quiloē ſem Regē legatio.

Reſponſū Regis Quiloa.

Capralis cū Quiloæ Rege colloquium.

Regem salutat : Rex honorificè respondet : dei
Capralis manu literas Arabicè scriptas accipit ,
gationem audit, & ,vt apparebat, fronte & vultu l
lissimis. Ostendit postremò, se Regem Emmanuel
in loco fratris semper habiturum , operamque da
rum , nè studio erga illius maiestatem ab aliquo vi
posset. Fuit deinde ab vtroque statutum , vt seque

Noua Quiloensis cū Lusitano amicitia per Arabes turbata.

die Capralis mitteret ad Regem , qui amicitiam ins
tutam fœdere confirmaret. His ita constitutis, merc
tores Arabes interueniunt : nostros sceleris & imm
nitatis insimulant, simplicitatem Regis admirantu
quòd statum atque dignitatem suam piratis credere
qui , nisi eorum insidijs esset occursum , intra pauc
annos erant illum per simulationem pacis omnibu
bonis euersuri. His sermonibus animum Regis imm
tant, ita , vt non solùm pacem turbarent, sed etiam o
dium illius satis acerbum in Lusitanos incenderent
Rex igitur vrbem munire, milites euocare, vigilias dis
ponere, omniaq; moliri, quæ fieri à maritimis ciuita-
tibus solent, cùm hostes in portu sunt. Hæc omnia v-
bi Capralis Homeris, qui regis Melindij frater erat, &
tunc se Quiloæ tenebat, indicio cognouisset, noluit ibi

Melindij Regis erga Lusitanos hospitalitas.

tempus sine vllo fructu conterere, & Melinden versus
cursum tenuit. Quod cùm Rex Melindius intellexisset,
fuit incredibili gaudio cumulatus. Confestim autem
curauit, vt classis omni commeatu & fructibus , quos
tellus illa suppeditabat, reficeretur. Capralis ducebat
secum Melindij Regis legatum, muneribus ab Emma-
nuele ornatum , & dona præterea , quæ Emmanuelis
nomine ad Regem deferenda curaret. Nostri igitur po
stridie iussu Capralis munera Regis Emmanuelis fe-

Emmanuelis ad Melindiū Regem munera.

runt. Melindius , vt omnis populus tantum honorem
sibi à potentissimo Rege habitum fuisse cerneret (sunt
enim Reges illi in huiusmodi rebus nimis ambitiosi,
nihilq; honorificentius arbitrantur, quàm à Regibus
magnis aliquo munere decorari) equum ingentem e-
phippio & bullis aureis, & phaleris pulcherrimè factis,
quæ inter alia dona ab Emmanuele missa fuerant, or-

na;

. cōtinuò præcepit, in quo insidens ad mare cōten- *Capralis*
vbi Capralis cum reliquis ducibus in scaphis eum *cum Melin*
ectabat. Ibi se mutuò complexi sunt, multisque ver *dio cōgres-*
um officijs inter eos certatum est, cùm neuter alte- *sus.*
uidquam de humanitate concedere vellet. Quam-
autem à Rege detineretur, noluit tamen Capralis
diutius immorari: duos tamen exules eo in loco
quit, vt viderent, an pedibus iter in AEthiopiam, *Aethiopia*
æ supra Aegyptum est, vbi Christianum Imperato *supra Ae-*
n dominari Emmanuel acceperat, facere aliquo mo *gyptum.*
possent, & ritum, & mores, & instituta gentis ex
pratè cognoscere. Septimo Augusti die Melinde pro
tus, & secundum ventum nactus, pelagus transmi-
, & vicesimo secundo die ad Anchediuam insulam
ues appulit. vbi, vt nautas atque milites ex labore re-
eret, aliquot diebus commoratus est. Inde Calecu- *Capralis*
m nauigauit, & tertio decimo tandem die classem in *quādo Ca-*
alecutiensi portu constituit. Quod vbi Regi nuncia- *lecutium*
m est, duos ex Nairibus suis cum mercatore summæ *adpulerit.*
ud illum authoritatis ex ea Regione, per quam
dus in mari influit (regio Cambaia, homines *Cambaiæ*
uzarates appellantur) in Classem misit, qui præse *regionis si-*
um nomine illius salutarent. Capralis remisit illos *tus.*
l Regem cum Ioanne Sala, equestris ordinis viro, qui *Capralis*
asci Gamæ, cùm ille viam in Indiam fecit, comes ex- *ad Calecu*
terat. Misit præterea cum illis Gasparem Gamam: *tiēsem Re*
oc enim cognomen Iudæus ille qui Zabaio operam *gē legatio.*
abat, cùm Christianus effectus est, vt Gamæ, quem pa
onum adoptarat, nomen sequeretur, assumpserat.
um his autem quatuor ex illis Nairibus, quos Ga-
na in Lusitaniam abduxerat (reliquos enim obsidum
oco retinere voluit) cultu & ornatu Lusitano vesti-
os ad Regem misit, quorum aspectu Rex mirum in
nodum lætatus est. Nuncijs deinde vltrò citroq; mis-
is fuit à Rege constitutum, vt in ædibus quibusdā re-
gijs, quæ sitæ erant in littore, Capralis illum conueni-
et, & quæ vellet, nomine Emmanuelis exponeret. E-
ant ædes ornatæ & instructæ magnificè. Rex stipatus
vn-

vndique magna nobilitatis multitudine, & Dyna
quam plurimis circunseptus, in eas ædes se contu
Tubicines antecedebant cũ tubis partim aureis, part
argenteis, singulari opere factis, qui earum modula
ne & concentu lætitiam, qua Rex affectus erat, vt
debatur, demonstrabant. Venit Capralis cum aliqu
ducibus: vnum porrò ducem, Sancium Thoaram n
mine, vt interim præfecti munere fungeretur, in cla
reliquit. Vbi primum terram attigit, multi viri nobil
atque Dynastæ obuiam illi prodierunt. Is quidem l
ctica sublatus est, illi verò omnes pedibus in ædes R
gias eum prosequuti sunt. Domus erat aureis & seric
peripetasmatis ornata. Regis cultus miro gemmarum
splendore collucebat. Postquam Capralis Regem salu
tauit, fuit in argentea sella propè illum collocatus.
Tum Gaspare interprete accersito, quæsiuit de illo
Rex ea, quæ solent amici in familiari congressu per
contari: num benè valeret: num ex animi sententia
nauigâsset: num Emmanuel frater suus eo tempore,
quo classis Olysippone soluerat, fuisset optima valetu-
dine. Tum Emmanuelis literis per interpretem expli-
catis, agi de fœdere cœptum est. Rex admodum proli-
xè omnia de sua voluntate promittebat, plusq; dabat,
quàm erat à Caprale postulatum. Omnibus Portuga-
lensibus potestatem fecit liberè in ciuitate negotian-
di: se enim curaturum, vt sine vllo periculo commodè
rem gererẽt. Aedes præterea satis magnas nostris pro-
pè littus assignauit, in quibus habitare, & merces asser-
uare possent. Et quia Saracenus, cuius ædes erant, con-
tinuò fraudes in nostros machinari cœpit, alias maio-
res, & littori viciniores Regi Emmanueli donauit, in
quibus omnes, qui illius negotia procurarent, habita-
re laxius, & negotia gerere commodius possent. Hanc
verò donationem literis in aurea tabula incisis ad sem-
piternam memoriam consignauit. Saraceno autem
ditissimo, nomine Coiebiquio, qui erat studio Lusita-
ni nominis incensus, & ob id fuit postea omnibus bo-
nis euersus, cuius ædes erant, cumulatè satisfecit. San-
xit

Capralis cum Rege Calecutiẽsi colloquium.

Aedes Calecutij à Rege Emmanueli donatæ.

ɔræterea,vt in earum fastigio vexillum insignibus
;is Emmanuelis illustratum figeretur, vt esset om-
us testatum,eas ad Emmanuelem pertinere,seque,
nonimentum Regis sibi charissimi in ea ciuitate
petuò conseruaretur, effecturum.D V M hæc ge-
tur,fuit Regi nuncius allatus, soluisse Cochimo
iem ingentem onerariam, quæ elephantem ad bel
gerenda præferocem conuehebat, & in regnũ Cam-
æ nauigabat. Hac re comperta, misit ad Capralem,
i nomine illius peteret per amicitiam institutam,vt
n caperet.Esse namq; hominum, in quos odio iu-
simo erat incensus. Vt autem scire posset, quo ani-
ɔ nostri nauem aggrederentur,aliquot Saracenos ex
s domesticis,vt prælium spectarent,immisit. Capra-
vnam tantùm paruam nauem ad eam rem geren-
m expediuit, cuius nauarchus appellabatur Petrus
aideus. Huic autem tres comites adiunxit:vni no-
en erat Odoardus Paciecus, alteri Vascus Sylueria,
tius fuit Ioannes Sala.Rex vbi vidit vnam tantùm
uem,& eam non magnam, à reliqua classe, vt na-
m maximam, magno militum præsidio,& telis, &
rmentis,& multis præterea armis egregiè munitam
uaderet,segregari,vehementer admiratus est.Itaque
itum rei animo suspensus expectabat. Nostri vix ar-
a sumpserant,cùm nauis hostium in conspectum se
dit.Nostri expansis subitò velis in eam feruntur, nõ
ı tamen,vt cominùs eam oppugnare contenderent,
telis hostium è superiori loco missis opprimeren-
r:sed mediocri interuallo disiuncti,in eam pilas par-
m lapideas, partim ferreas iaciunt,& glãdibus etiam
umbeis acerrimè pugnant. Multos interimunt,mul-
ɔs conuulnerant, nauem multis in locis perforant,&
unc à dextera parte, nunc à læua eos impetu facto
erterrent. Hostes in principio nostros contemnere
si sunt,& sublatis clamoribus, probra iacere, arma
ɔrripere,tela vibrare,tormentis nostros impetere cœ
erunt.Sed postquam se tantis damnis affectos anim-
duerterunt,omnem salutis spem in fuga collocârunt.

De magna naui à Lusitanis in gratiam Calecutij Regis expugnata.

No-

Cananoris portus. Nostra nauis eam insequuta, Cananoris portum, abest Calecutio Septentriones versus passuum circ quadraginta millia sub noctem subire compulit, quatuor Arabum naues in anchoris consistebant. N stri vigilabant, nè de nocte nauis elaberetur. Vbi di xit, in eam passis velis incurrunt, tantaque formid perterrent, vt à nauibus, ad quas se receperant, diuu altum peteret. Sed Portugalensis nauis cùm eam cu longè superaret, ita se illi semper infestis tormen opponebat, vt non quò vellent hostes, sed quò nos eam flectere proram cogerent, nauigaret, donec ta dem victam & superatam præ se agentes, in Calecu portum intrare compulerunt. Obstupuit Rex, & a ijs, qui se iussu illius prælij spectatores præbuerant, ex quisiuit, quo pacto res gesta fuerat: Respondent, nun quam se parem in hominibus vllis industriam, nequ fortiorem animum, neque maiorem in periculis ad eundis alacritatem perspexisse. Rex misit ad Capra lem, qui nomine illius ab eo contenderet, vt homine eos, qui se in eo prælio excellentius gesserant, ad illum venire præciperet: cupere namque homines videre, dignos, qui ab omnibus Regibus summis ornamentis afficerentur. Satis fecit postulato Capralis. Rex omnes laudibus & muneribus ornauit, in primis tamen Paciecum, cuius, vt Arabes, qui interfuerant prælio, referebant, clarior virtus extiterat. Sed quò magis hoc facto Lusitanos efferebat, eò grauius eis periculum odio & inuidia mercatorum Arabum intentum fuit. Nam cùm eos extinctos propter religionis dissidium cuperent, tum nè apud Regem tantam gratiam inirent, vt ipsi excluderentur, anxiè formidabant. Itaque modis omnibus nostris erant impedimento, quò minus eum numerum piperis, & aromatum reliquorum, quem emere cupiebant, ab incolis acciperent. Ob id igitur omnes fraudes excogitabant, calumnijs animum Regis exulcerabant, & latrocinij crimen omnibus Lusitanis intendebant. Ad hæc multò maiora pretia aromatum dominis polliceri, omnia clam coemere, &

Regis Calecutiẽsis erga Lusitanos munificentia.

Arabũ in Lusitanos calumniæ et fraudes.

com-

ıpressa tenere, nè quidquam ad Lusitanos peruc- *Regis Cale*
t. Rex in eorum dolis conniuere, fidemque da- *cutiensis*
fallere. Iam antea Caprali in perfidiæ suspicio- *perfidia.*
venerat, antequam domus esset nostris assignata,
quòd obsides, quos habebat in naui, se in mare de-
erant, vt ad suos nando confugerent: è quibus ali-
capti sunt, alij euaserunt, neque tamen Rex eos re-
uit, aut Caprali, vt debuerat, satisfecit. His rebus of- *Capralis*
sus Capralis, ad Regem misit, qui de iniurijs sibi *de Rege*
tis quereretur. Illum dedisse fidem, se curaturum, *Calecutij*
naues Portugalenses intra viginti dies onus accipe- *querela.*
nt: tres menses esse consumptos, nullamque nauem
eratam esse, cùm ante suos oculos Arabum naues
erari conspiceret: quod etiam contra percussum fœ
s esset. In fœdere namque cautum fuisse, nè vllis
tionibus aliquod piperis aut zingiberis pondus vl-
pretio tribueretur, antequam Portugalensibus na-
ous iustum pondus esset impositum. Illum igitur
are, vt fidei suæ atque dignitati consuleret. Iter e-
n instare, neque se posse diutius in eo portu consi-
re. Rex cùm hoc accepisset, se ea iniuria grauiter
mmoueri simulauit: dixitque, se imprudente fla- *Ficta Re-*
tia illa ab hominibus fraudulentis admissa fuisse. Et *gis excusa*
ando Saraceni tam scelerati & audaces extitissent, *tio.*
contra illius imperium naues onerarent, se face-
potestatem Lusitanis, Arabum naues, persoluto mer
toribus aromatum pretio, exonerandi, vt citius in-
naubus onustis soluere possent. Hoc audito Ca-
alis veritus est nè Regis indulgentia ad fraudem
rtineret, vt videlicet Arabum animos irritaret, & a-
qua turba commoueretur, quo nostri possent ab il-
, qui erant multò plures, & potentiores, opprimi, &
eleris culpa vel in nostros, qui materiam turbulenti
silidij dedissent, vel in Arabes, qui Regis iniussu se
ndicare ausi fuissent, deriuari. Itaque se continebat,
eque quid optimũ factu esset, satis explicabat. Arius
terim Correa, qui in ædibus relictus erat, vt Emma-
uelis Regis negotia procuraret, à Caprali summo o-
pere

pere contendebat, vt ea indulgentia Regis vteretu
à Saracenis viribus eriperet, quod illi fraudibus au
bant. Aliter enim futurum, vt naues in Portugal
inanes redirent, & nullo lucro tantæ impensæ f
compensarentur. Cùm Capralis hæreret, & cunct
tur, Correa instabat, & obtestabatur eum, nè pater
nomen suum nomine timiditatis & inertiæ mac
ri, néue Regem Emmanuelem eo commodo priu
quod ostendebatur. Ad hæc testes, & à scribis testin
nia publicis literis consignata postulabat, vt esset
statum omnibus, non per se stetisse, quò minus Re
negotia commodè fierent, sed ducis ipsius culpa. C
pralis igitur Correæ querimonijs &, obtestationib
impulsus, aliquid sibi gerendum arbitratus est, vt c
men quòd intendi facilè poterat, aliquo modo dilu
ret. Erat autem iam paululum extra portũ nauis me
cibus onusta, quæ anchoras soluere, & vela facere i
stituebat, cùm Capralis per vnum ex suis domestic
Nauarcho atq; magistro denunciauit, nè indè abiren
Sibi namq; factam fuisse à Rege potestatem naues o
mnes, quæ in illo mari consistebant, retinendi. Naui
autem Dominus erat Saracenus quidam ditissimus
qui multum gratia & authoritate Calecutij apud Re
gios poterat. Dux atq; magister, & reliqui omnes Ca
pralis imperium irrident. Capralis scaphas expedire &
armari iubet, & nautas atque milites confestim misit,
qui nauem funibus alligatam in portum remulco tra-
herent: quod illi sine vlla mora conficiunt. Saracenus,
cùm id factum esse cognouisset, graui iracundia com-
motus, omnes suos propinquos atque necessarios ac-
cersit: rem exponit: de nostrorum iniuria & iniquita-
te conqueritur: contumeliæ indignitatem verbis exag-
gerat. Pro se quisque quantum potest illius animum,
iam satis sua sponte incensum, verbis inflammat, mo-
rique satius esse dicit, quàm tam insignem contume-
liam pati. Itaque omnes continuò ad Regem adeunt,
facinus esse indignum clamitant, tantum animum
Christianos homines assumpsisse, vt in Calecutij reg-

Saracenici tumultus occasio.

Saracenorum apud Calecutij Regem

omines in ipsius Regis patrocinio latentes inua- nt, & quasi iam regnum possiderent, ita cogere im s, minitari liberis, vinctas naues abducere, & in i- Regis oculis, vim hominibus, qui illius imperio inebantur, inferre. Eam verò iniuriam non tam os, quàm ad ipsius Regis contumeliam pertinere. m si non statim vindicaret, fore, vt maiora facino- olirentur, & in ipsum arma conuerterent. Clemē- llius factum esse dicunt, quòd homines externi, & oribus Indicis abhorrentes, omniumque præsidio ituti, Regem præpotentem despicerent, tantumq; in ipsius Regis imperio, atque tam insolenter arro nt. Rex ita respondit, vt facilè intelligerent, eum grauiter esse laturum, si quidquam sceleris fuisset lis in nostrorum perniciem comparatum. Omnes ur confertim in ædes, vbi nostri nihil hostile suspi tes, iussu Regis habitabant, irruunt, Nairesq; mul sibi socios adiungunt. Correa sublato signo discri- i, in quo versabatur classi denunciat. Erant autem tani, qui cum illo erant, ad septuaginta. Saraceno- verò cum Nairibus ad quatuor millia conuenê- Capralis quartana laborabat. Itaque præcepit San- Tobari, vt cum omnibus scaphis in littus propera vt subsidio nostris occurreret, & fugientes excipe- At Saraceni cædere ianuam securibus, conuellere ietes trabibus, tela conijcere, & summa contentio- pugnare, vt prius quàm auxilium venire posset, o- es interficerent. At nostri acri animo restiterunt, uia videbant sibi moriendum esse, nè inulti cade- t, fortissimè dimicabant. Paries interim ex vna par- achinis admotis deiectus fuit. Hostes ferociter ir- nt, Lusitanosque cædunt. At qui ex illis euadere uerunt, globo facto ad mare se conferunt, vbi iam lti ex Lusitanis, qui subsidio veniebant, impetum hostes fecerunt, vt illis parumper repressis, suos in phas recipere facilius possent. Ceciderunt ex nostris quinquaginta, in quibus Arius Correa fuit. Vigin- antùm euasêre, saucij tamen, eorumque bona pars

de Lusitanis querela.

Saracenorū in Lusitanos impetus & pugna.

Lusitanorum cædes.

Arij Correæ mors.

ex eisdem, vulneribus interijt. Henricus monach
præfectus, aliquot vulnera accepit. Arius Corre
xerat secum in Indiam filium, nomine Anto
Corream, annos natum decem: quem eques qui
cui nomen erat Nonius Leitanus, in hoc tanto d
mine summa contentione protexit, & incolume
littus vsque perduxit. Hic cùm hæsitaret, neque p
puerum in scapham perferre, nauta quidam puer
bitatem miseratus, accurrit, illumque cum magno
tæ periculo humeris sublatum in scapham impo
Fuit hic Antonius postea vir admodum strenuus,
tasque res memorabiles in bellis effecit. Fuit hoc
tum scelus à gente perditissima cõflatum xvij. die
cembris, anno à CHRISTO nato M. D. Capralis t
admodum dolenter hunc casum, & febri multò ve
mentius afflictari cœpit, & Correæ mortem lach
mis prosequutus est: non tamẽ quidquam hostile n
liri voluit, expectans, an Rex se aliqua tolerabili ex
satione defenderet, & in authores sceleris animadu
teret. Cùm autem ex Regis silentio & taciturnita
intelligeret, illum tam scelesti facinoris esse non m
dò conscium, sed etiam fautorem, postridie ex ducu
consilio, decem Arabum magnas naues, quæ erant
portu, aggressus est. Fuit vtrinq; summa virium cõte
tione dimicatum. Lusitani tamen magno impetu
naues irrumpunt, multorumq; nece suorum morte
vlciscuntur, & supra sexcentos ferro concîdunt: dei
dè naues exonerant, & paucos, qui se metu occultau
rant, capiunt, & per omnes naues distribuunt, vt min
strorum nauticis in rebus penuriam supplerent. Tre
elephanti fuerunt inuenti, quibus occisis & salitis, no
stri (erat enim magna commeatus inopia) vesceren
tur. Postremò sub noctem naues omnes incensæ sunt
inter quas fuit nauis Arabis illius, qui tantam discor
diam concitarat. Appellabatur autem Cogecemus
Micidius. Exterruit hoc incendium omnes, tam ciues,
quàm peregrinos, qui Calecutij morabantur. Conueniunt vndiq; : clamores ingentes tollunt: nauium
ia-

Antonij Correæ periculum.

Initium belli aduersus Regem Calecutiũ gesti.

Victoria Lusitanorum naualis.

uram plangoribus atque lamentis proſequuntur: ius in cælum tendunt, & diras imprecantur: ne- tamen ad reſiſtendum ſe comparat. Incenſis in Re- onſpectu nauibus, cùm primùm diluxit, naues or- e conſtitutæ ſunt, vt vrbem tormentis, quàm acer- è fieri poſſet, concuterēt. Multas ædes diſturbârūt: ltos mortales occiderunt: magnamq; multis in lo- tragem ediderunt. Rex ipſe, cum ad illius pedes v- ex ſuis familiaribus ictu ingentis pilæ dilaceratus cidiſſet, metu perterritus omnem ſalutis ſpem in cipiti fuga collocauit. HIS rebus geſtis, Capralis chimum verſus nauigare inſtituit. Acceperat e- n, Cochimi Regem amicitiam Luſitanorum expe- e. Abeſt autem vrbs hæc Calecutio Auſtrum verſus citer paſſuum ſeptuaginta millia. Vndique verò fle- us fluuij, qui non longè ab illa in mare influit, al- ur. Portum habet optimum, & ſtationem nauium iſſimam. Solum eſt macrum & ſterile, arborum ta- n viriditate ad aſpectum iucundum. Abundat pi- e. Regis opes erant tenues, & Calecutij regi tributa ndebat. Mores gentis ſunt Calecutienſium moribus nſtitutis vitę perſimiles. Capralis Cochimi portum greſſus, ad Regem miſit Indum, Michaelem nomi- , qui de ſuo in regnum illius aduentu eum certio- n faceret, & ſimul peteret, vt piper, & aliquot aro- atum pondus iuſto pretio venderet, vt poſſet ali- ot naues onerare. Fuerat hic Michael vir abſti- ntia mirabili, addictus religioni, quam ſequuntur i, qui Iogues ab Indis appellantur. Præ ſe ferunt ſingularem rerum humanarum contemptionem. illas opes poſſident: emendicatis cibis victitant: per nnia fora curſant, vt ſuæ ſectæ diſciplinam om- um auribus inculcent. Maxima eorum pars præ- gijs illudit hominibus imperitis, eorumque demen ad ſuum quæſtum abutitur. At Michael cùm ſim- ici animo in religionis fallaciſſimæ rationem fuiſ- t ingreſſus, eam fraudibus illius compertis impro- uit, aureſque dedit hominibus Luſitanis, qui reli-

Calecutij oppugnatio

Cochimum vrbs.

Capralis ad Cochimi Regem nuncius.

Iogium mores & religio.

gionem reliquis purius obseruabant, eorumq́; co
tationibus inductus, CHRISTI religionem susc
Is cùm Cochimi Regem Capralis nomine salut
ad eumq́; illius postulata deferret, responsum hun
tatis & officij plenissimum tulit. Regem dixit non
dò de illius aduentu plurimùm gaudere, sed omni
admodùm munificè atq; largè polliceri. Itaq; fœd
Fœdus Lusitanorum cum Rege Cochimi. facili negotio constituto, Capralis misit in ciuitat
qui Regi aliquot argentea vasa deferrent, & aroma
quæ possent in ea reperiri, vsitato pretio compararo
Rex Lusitanos ad id negotium missos in domo s
ampla, & non vsquequaque immunita collocari p
cepit, eisq́; Naires, qui eos armis, vbi opus esset, tuer
tur, assignauit. Dum omnia summa Regis fide, quæ
Cananoris et Coulami Regum ad Capralem legatio. rem erant, ad Capralis voluntatem administrant
veniunt legati à Rege Cananoris, & Rege Coulan
quorum vterq; Regis sui nomine & stabilem amici
am, & fidele commercium nostris hominibus osten
bat: & ad onerandas in suo regno naues eos inuitaba
Vtrique Capralis, vt par erat, gratias egit. Se verò, qu
minus eorum beneficijs vteretur, humanitate Princ
pis illius, apud quem iam negotiũ gerebat, impedir
Ita tamen se obligatum profiteri, atque si beneficium
illud, quod offerebant, accepisset. Quòd si ei aliquid e
eo pondere, quod emere statuebat, defuisset, tunc se e
rum voluntatem minimè aspernaturum. Dum naue
summo labore & industria oneraantur, aduenêre duo
Duo Indi Christiani D. Thomæ disciplinis imbuti. fratres Christiani, ex illis qui Thomæ disciplinis imbuti, summa per tot annos constantia Christi religionem eadem perpetuò fide colunt: & à Caprali postulârunt, vt vellet eos secum in Portugaliam ducere, vt inde Romam atq; Ierosolymam petere possent: vt ea loca inuiserent, vbi Christus, discipuliq́; illius instititissent. Quod Capralis eis summa voluntate concessit.
Crãganor vrbs. Erant autem è ciuitate, quam Cranganorem appellant, quæ Cochimo viginti passuum millibus aberat.
Cùm verò onus fuisset nauibus impositum, fuit Rex
Calecutia factus certior, Calecutij Regem classem viginti mag-

na-

-um nauium, & nauigiorum præterea minorum *claßis in*
-gnum numerum comparâsse, quò suorum cædem *Lusitanos.*
-dicaret. Exercitum verò, qui classe vehebatur, esse
-ndecim hominum millia. Id Cochimi Rex Capra-
-r suos domesticos confestim nunciauit. Capralis
-id accepit, omnes ad prælium parari iubet. Sibi
-nque in animo esse, cum Calecutiensi classe dimi-
-e. Antennis igitur sublatis, in eos inuehitur. Ven-
-amen expulsus, non potuit ad illos accedere. Illi
-ò cùm cernerent, quàm præsenti animo nostri in
inuadere conarentur, & simul tormentorum vim
-mpetum formidarent, quamuis secundus ventus
-um naues in nostras impelleret, neque eas petere,
vllo pacto prælium inire voluerunt. Capralis igi-
-sine vllius impedimento in Portugaliam iter face-
-nstituit. Cochimi autem reliquit duos Lusitanos
-esto loco natos, vnum nomine Gundissaluum
-bosam, alterum verò Laurentium Morenum, cum
-o Lusitanorum numero, qui negotia Regis Emma
-lis administrarent. Cùm autem Cananoris oram *Cananorē-*
-eret, fuit à Rege inuitatus, vt ibi, quod deerat ad iu- *sis Regis er*
-n pondus, acciperet. Capralis inuitantis liberalita *ga Lusita-*
-minimè repudiauit, portumq; vrbis illius subiuit *nos libera-*
-no à CHRISTO nato, M.D.I. Erat vrbs ingens, mul- *litas.*
-q; habitatoribus frequentari solita. Magnus sinus in *Cananoris*
-em influens, portum optimum efficit. Regio est o- *descriptio.*
-ibus rebus, quæ ad victum pertinent, abundans.
-x erat opulentus, & immunis, & à moribus & insti-
-is aliorum Regum, qui Malabaribus imperant, mi-
-è abhorrens. Hîc emit Capralis certum pondus
-giberis atque cinnamomi. Rex vbi vidit illum non
-tum onus, quantum illi offerebatur, accipere, arbi-
-tus est, id pecuniæ inopia fieri. Misit igitur ad il-
-n, qui diceret, se compertum habere, illum Calecu-
-pecunia & bonis omnibus fuisse spoliatum. Proin-
-sibi fore gratissimum, si vellet vti suis pecunijs, per-
-dè atq; si Regis Emmanuelis essent. Egit illi gratias
-pralis, & ostendit nuncijs magnum numerū aureo

rum numorum, vt poſſet Rex intelligere, ſe nõ re mariæ difficultate impeditum, ſed quòd naues e iam ſatis oneratæ, emere plura noluiſſe. Rex vt Emmanuele pacem firmaret, Legatum cum Ca in Portugaliam miſit. Indè profecti ſunt xvj. die Ia rij. Cùm verò Capralis non longè à Melindenſi p abeſſet, nauem ſatis magnam mercibus onuſtam pit. Quam cùm intellexiſſet eſſe Saraceni cuiuſdan ri valdè potentis, nomine Milicupij, qui in Camb regno domicilium habebat, & oppidum nomine B chium poſſidebat, eam liberam dimiſit: præfectoq; xit, Regi Emmanueli nullum bellum in India cum Calecutij Rege, & cum Arabibus illis, qui er à Meca, futurum, à quibus grauiſſimas iniurias acce rat. Hìc ſæua tempeſtas excitata claſſem iactauit nauem, cui præerat Sancius Thoarius, in vadis alli Nauem fractam Capralis, cùm primùm fieri potu incendere iuſſit, ne quidquam ad hoſtium manus p ueniret. Mombazæ tamen Rex poſtea multis vrinat ribus, multisque machinis vſus, tormenta ex aquis e traxit. Indè Capralis cùm Melinden petere, ventis e cluſus, minimè poſſet, Mozambiquem verſus curſu tenuit: vbi refectis nauibus Sancium Thoarium in al naui miſit, qui ſitũ Zofalæ diligenter exploraret, atc indè ſe in patriam conferret. Ipſe verò aquatione fact ſine vlla cunctatione domum redire conſtituit, varij que tempeſtatib. vſus, Olyſipponem tandem perue nit pridiè Kal. Auguſti. Cuius aduentu Rex variè affe ctus eſt. Ex eorum nanq;, qui euaſerant, incolumitat voluptatem magnam cepit: eorum verò caſum, qu partim fluctibus obruti, partim inſidijs oppreſſi perie rant, admodum dolenter tulit. Miſerat autem eodem anno Rex Emmanuel in Indiam aliam claſſem perexiguam, cui præerat vir acer, nomine Ioannes Nouius. Erant autem tres naues tantum. Cùm enim confideret, in ea claſſe, cum qua Capralis anno proximo miſſus fuerat, ſatis præſidij fore vel ad pacem cum Calecutij Rege conſtituendam, vel ad ſpiritus Regis inſolentis & elati

Cananorẽſis Regis ad Emmanuelem legatio.

Saracenica nauis capta & dimiſſa.

Capralis in Luſitaniã reditus.

Tertia Luſitana claſſis in Indiã miſſa.

lati comprimendos: tunc illud trium nauium sup-
nentum sufficere arbitratus est. Sed cùm è Caprali
nouisset insidias, quibus circunuentus fuerat, vidit
cum scelus maioribus opibus vindicandum. Itaque
o sequente, qui fuit à Christo nato, M. D. II. misit *Annus à*
us Vascum Gamam in Indiam cum classe decem *nato Chri-*
ium. Omnes præter nauem prætoriam, in qua Ga *sto. 1502.*
vehebatur, fuêre hominibus fortibus attributæ, qui *Duæ nouæ*
præessent. Aliam præterea classem instrui præce- *classes in*
cui vir egregiè fortis, Vincētius Soderius nomine *Indiam*
eerat. Fuit autem hoc illi munus assignatum, vt te *missæ.*
et Indicum mare, acerrimumq; bellum Saracenis,
in Indiam nauigabant, inferret. Hæ quindecim
ues instructę rebus omnibus, è Bethlehemitico por-
soluerunt quarto Idus Februarij. Neq; ijs classibus *Alia classis*
ntentus Emmanuel, aliam classem quinque na- *Emmanue*
um comparari iussit, cui Stephanum Gamam, Va *lis Indica.*
Gamæ fratrem patruelem, præfecit, qui Kalendis
rilis eiusdem anni Olysippone profectus, eundem
sum tenuit. Animus enim Regis acer, & maxima-
n rerum cupidus, &, quod caput est, ad spem, quam *Pium Em-*
diuino nomine collocauerat, excitatus, nihil ma- *manuelis*
ad officium suum pertinere arbitrabatur, quàm vt *studium.*
gionem illam armis expugnaret, Christianique no-
inis hostes opprimeret, & orientis Solis plagas
hristi nomine compleret. Eodem anno Olysippone *RES EV-*
perit Regina Maria primum filium, in cuius ortu *ROPEAE*
n sæua tempestas excitata fuit, quantam nunquam *Natus Em*
omines summa senectute præditi in vita meminisse *manueli fi-*
nt. Cælum enim tenebris densissimis obductum tam *lius.*
ebrò tonabat, atque fulgurabat, vt eos etiam, qui for *Prodigiosa*
s existimabantur, ingenti formidine perterreret. Ad *tempestas.*
ec, multa loca de cælo tacta fuêre: excitati turbines
bores euellerunt: imbres effusi non vias tantùm, sed
des etiam quamplurimas aquis impleuerunt. Red-
ta verò tranquillitate, non solùm Emmanuel, sed o-
nis ciuitas ex Principis ortu, summo gaudio cumu-
ta fuit. Octauo die fuit infans sacro fonte ablutus, &

Ioannis nomen obtinuit, Inter reliquos autem, q
Petrus Pascalius Venetus ad Emmanuelem Legatus. Emmanuel diuinæ cognationis filio affines esse
luit, fuit Petrus Pascalius Venetus legatus, qui fue
ad eum missus, vt ei Reipub. nomine summas gra
ageret pro classe, quam in auxilium illius, vt dictu
est, miserat: & ostenderet, S.P.Q. Venetum fore semp
ei hoc tam singulari beneficio deuinctum. Hunc L
gatum Rex manu propria equestris dignitatis insi
nibus ornauit, multisque muneribus affecit. Quib
beneficijs allectus, multa de singulari illius virtut
cùm esset Venetijs, cōmemorauit, & effecit, vt institu
ta cum Venetis amicitia, sanctiore quodam fœdere fi
Regia Emmanuelis incensa. maretur. Hoc autem die, quo Princeps Ioannes aqu
salutaribus expiatus est, ædes regiæ subito incendi
inflammari cœperunt. Sed fuit multorum hominum
opera continuò restinctum. Eodem anno aliam clas
sem Rex Emmanuel comparauit, quæ Gaditanum
fretum peruagaretur, vt Maurorum ferociam compri-
meret. Sed nihil, quod dignum sit memoria, per illam
RES INDICAE. gestum fuisse constat. IOANNES interim Nouius se-
cundis ventis vsus, postquam regionem æquinoctiali
circulo subiectam transmisit, in insulam nostris inco-
Insula Cōceptionis inuenta. gnitam delatus est, cui Conceptionis nomen indi-
dit. Indè Mozambiquem petijt. Sed antequam eò per-
ueniret, naues ad terram aquandi gratia conuertit, ad
eum locum, quem S. Blasij aquationem nominant.
Ibi calceum vetustum è frondibus cuiusdam arbo-
ris alligatum cernit. Non temerè visum est, itaque
calceum solui, & ad se deferri iubet. Erant in illo lit-
Petri Ataidæi literæ casu inuentæ de fraudib⁹ Calecutij Regis. teræ Petri Ataidæi manu scriptæ, quibus admonebat
omnes duces Lusitanos, qui eò deflecterent, vt Cale-
cutij portum vitarent. Regem esse sceleratum & im-
manem, in nostrosque pestem primò insidijs, deinde
summis viribus fuisse machinatum. Cùm verò Qui-
loam perueniret, offendit vnum ex illis exulibus, qui
varijs in locis relicti fuerant. Is Capralis literas in
eandem sententiam scriptas Nouio dedit. Ad Melin-
dem verò cùm naues appelleret, fuit à Rege de omnib.

frau-

lib' & insidijs, quas Rex Calecutij Caprali fecerat, onitus. Indè in Anchediuam se aquandi gratia cō- & inde Cananorem versus iter instituit. Rex ita n excepit, vt nullum officium hominis amantis- præteriret. Ibi Lusitanus nomine Gundissaluus otus, qui eo tempore, quo Arius Correa fuit inter- is, opera Coiebequij occultatus fuerat, nè in eandē nitatem incideret, venit Calecutio ad Nouium, is Calecutiensis iussu, qui diceret illum tumultū uo Arius Correa ceciderat, fuisse, Rege impruden- nultitudinis furore & amentia concitatum; animū- illius nunquam fuisse à studio Regis Emmanue- lienum: eique gratissimum fore, si Nouius vellet ecutium petere. Futurum namque, vt omnia, quæ et, ab illo facillimè impetraret, & onus acciperet, ex posset maximum lucrum ad regias opes accedere. vbi regis nomine dixit, tum Coiebequij monita genter exposuit. Admonebat enim, nè Regi omni- sceleslissimo fidem adiungeret. Illum nanque eò nos omnes intendere, vt per amicitiæ simulationē nes Lusitanos, quos posset, crudelissimè necaret, n verò qui fidem haberet ei, qui nunquam fidem uisset, meritas stultitiæ pœnas daturum. Nouius lum responsum dare, neque Peixotus Calecutium irè voluit. Nouius cùm Cochimum versus cursum eret, in Calecutiensem nauem incidit: quam armis pugnatam, & spoliatam incendere iussit, & ad Co- mensem portum tandem peruenit. Cuius conspe- nostri tanta lætitia affecti sunt, vt existimarent, se c è mortis ipsius faucibus ereptos. Quamuis enim k eos humanissimè tractaret, & certis Nairibus tuen s committeret, perfidiam tamen Arabum eorum, i satis frequentes eam vrbem incolebant, valdè for- dabant. Omnia Regis officia in Nouium constitē- quæ ab homine singulari probitate atque fide præ- o postulari, & expectari potuissent. Itaque Nouius gotijs ex animi sententia gestis, & maximis ex parte uibus oneratis, Cananorem rursus se contulit, vt

Calecutij Regis ad Io. Nouiū simulatus nūcius, & detectæ fraudes.

Lusitanorum Cochimi de classis aduentu gaudiū

Nuncius de classe Calecutiẽsi aduersus Lusitanos.

aromatum aliorum onus acciperet: quod ei fui
atq; munificè concessum. Cùm vellet inde disc
fuit à Cananoris Rege certior factus, Regem Ca
tij octoginta parones instruxisse, qui portus aditũ
derent, vt illum interclusum armis opprimerent.
indè illum Rex admonebat, vt ad terram propius
deret, vt illi posset ei cum suis auxilium afferre. N
nim fieri posse, vt is cum quatuor tantùm nauibu
tam hostium classem sustineret. Agit gratias, qua
bet Nouius, Regemque monet, vt de nostrorũ sa
minimè solicitus sit. Se namque omnem victoria
in summo Deo repositam habere, cuius præsidio
multò maiore classe facillimè congressurum. Post
die conspicatus est Nouius portus aditum ab hosti
teneri. Nauium numerus erat supra centum. Nou
ita naues instruxit, vt possent tormentis omnibus
Deindè duces singulos admonuit, omnem salutis
in eo positam esse, vt non cogerentur vllo modo
minus cum tanta multitudine pugnare. Proindè
ordine curarent tormenta disponi, vt continenter p
læ in hostes iacerentur. Si enim vlla fieret intermissi
magnum periculum vitari non posse. Illi summa vi

Pugna naualis cum Calecutiẽsibus & Lusitanorum victoria.

lantia, quod fuerat imperatum, conficiunt. Fuit ha
ratione vsque ad occasum Solis magna nostrorum a
critate & contentione dimicatum. Fuêre ex hostibus
vt postea compertum fuit, quadringenti atque septen
& decem homines occisi, & complures plumbeis gla
dibus vulnerati, aliquot naues depressæ: cùm interim
Lusitani nullum incommodum accepissent. Hostes
vexillum in pacis signum sustulerũt. Nouius fraudem
aliquam ab illis comparari suspicatus, belli signum
contrà sustulit, & prælium redintegrare præcepit. Illi
nihilominùs in eadem pacis significatione perseuerant. Tum Nouius pacis etiam signum tolli iussit. Illi
verò per Arabem ad eam rem missum illius noctis inducias petunt: posse namq; pacem postero die sub aliqua iusta conditione, quæ esset in rem vtriusque partis, constitui. Respondet Nouius, eas inducias se mini-

iaturum, nisi prius illi ab aditu portus secederent,
e liberum mare permitterent. Facessunt illi conti-
, quod Nouius postulârat. Nouius è sinu cum na-
s egressus est, & vtraque classis non longè à portus
pitu in anchoris constitit, ita tamen, vt non ma-
m inter vtranq; spaciũ interesset. Illi tamen contra
m homines submittebant, qui nando ad naues ac-
erent, anchoraliaq; præciderent: lintres deindè cũ
b⁹ instruebant, vt succisis funib⁹ faces continuò ia-
ntur. Quod scelus, nisi fuisset à nostris summo stu-
vigilatum, exitum habere potuisset. Itaq; nostri fi-
is ferreis, æneisq; tormentis eos, quos accedere sen
pant, facillimè propellebant. Ad hunc modum inte-
nox fuit in laboris huius continuatione consum-
. Hostes verò cùm cernerent, nec apertam vim, nec
ultas insidias illis, vt sperârant, processisse, anchoris
utis, idoneumq; ventum nacti, se Calecutium rece-
e. Nostri tãto periculo liberati, gratias summas Deo
runt, & sine vlla mora in Portugaliam velis plenis
facere instituerunt. Nouius cùm non multum in
iigando progressus, vnam nauem Calecutiensem
spiceret, in eam confestim incurrit, & captam spo-
uit, & coniectis facibus incendit. Deindè admodum
mmodè nauigando, Bonæ spei promontorium fle-
, & indè in paruam quandam insulam cursu dela-
est, cui Sanctę Helenæ nomen imposuit. Est autem
ula ita in medio mari sita, vt diuino consilio consti
ta videatur, vt Lusitanos homines ex India redeun-
, iactatione, multarumque rerum penuria, quod fi-
in tam larga nauigatione opus est, afflictos refice-
. Fluuios namque habet gelidos atque perennes, &
luas atque nemora densissima, cęlumque saluberri-
um. Posteà verò, quàm hominis cuiusdam, cuius ꝓ-
io loco mentionem faciemus, cultus accessit, multis
orcorum & pecudum gregibus, varijsque fructibus &
eribus abundauit. Itaque nostri in ea aquationem &
gnationem commodissimè faciunt, & piscatione, &
natione, & aucupio non oblectantur solùm, sed
naues

Calecutiẽsium perfidia.

Calecutiẽsium fuga.

Calecutiẽsis nauis capta & incensa.

Insula S. Helenæ.

Nouij felix in Lusitaniã reditus. naues commeatu reficiũt. Ex ea insula Nouius e felicitate nauigandi vsus, Olysipponem peruen die mensis Septemb. anno à Christo nato. M. D. II solùm Regi, sed vniuersæ ciuitati tam felici adu summam iucunditatem attulit. Hoc anno Emma

RES EVROPEAE *Emmanuelis pia quædam liberaliter & iustè facta* Compostellam profectus est, vt ad D. Iacobi sepul nuncupata vota persolueret. Conimbricam cùm uenisset, & sepulchrum Alfonsi Regis sanctissin inuictissimi, cuius virtute Mauri fuerunt è Lusita finibus expulsi, parum magnificè extructum cerne id demoliri, & aliud satis amplum & magnificum ficare iussit. Similiter in Portugalensi ciuitate sep chrum martyris Pantaleonis, viri summa sancti præditi, magnis sumptibus extrui iubet, vt fuerat tes mento Regis Ioannis institutum. Porrò autem qua que iter faciebat, pupillis & viduis benignè cõsuleb templa donis & muneribus cumulabat, scelera pote tium hominum, quæ fuerant ad illum diem impur tã, acerrimo supplicio vindicabat. Compostellæ ma sit triduo, sepulchrumq; D. Iacobi singulari significa one religionis inuisit, templumque donis auxit & ly chnum argenteum singulari opere perfectum, qui pe petuò in eo luceret, appendi præcepit. Hospites apu quos diuertebat, multis muneribus affecit: ita deniqu iter illud habuit, vt vbicunque pedẽ poneret, & pieta tis, & liberalitatis, & regiæ munificentiæ vestigia impressa relinqueret. Reuersus Olysipponem, incredibilem lætitiam cunctis attulit, qui illius desiderium

ANNVS à Christo nato, 1503. minimè ferendum existimabant. Principio insequentis anni, rursus eadem consilia de transmissione in Africam, vt bellum per se Mauris inferret, suscepit. Itaque milites conscribi, classem comparari, rei frumentariæ prouideri iussit. Sed hunc illius conatum agrorum

Fames in Lusitania. vastitas impediuit. Primo enim vere imbres immodici, & tempestates assiduæ, segetes corruperunt. Primò igitur caritas annonæ, deinde fames, non modò homines tenues & egentes, sed etiam diuites afflixit. Multi herbarum radices euellebant, & res alias, quas nunquã

gustari

ri posse cogitârant, sibi comparabant, vt illis su-
arentur. Indè propter ciborum noxiam vim, &
ipti & infecti aeris intemperiem grauissimi mor-
nsequuti sunt. Quod cùm cerneret Emmanuel, o-
m bellicæ rei apparatum necessitate compulsus o-
t, & totam industriam in re frumentaria comparã-
oñendam arbitratus est. Ex Gallia igitur & è Bri- *RES IN-*
a magnam vim frumenti importandam curauit, *DICAE.*
Regni inopiam subleuaret. Hoc anno sex naues in *Classis in*
am misit, tribus quidem Alfonsum Albuquerciũ, *Indiam et*
verò tribus Franciscum Albuquercium illius fra- *Brasiliam*
a patruelem præfecit. Aliam deinde classem Gun- *missa.*
aluo Coëlio commisit, qua regionẽ à CapTale ex-
ratam, quam Brasiliam vocant, perlustraret. Sed
igandi in regionem parùm cognitam imperitia fa-
n est, vt Coelius ex sex nauibus quatuor vadis alli-
miserit, atq; duas tantùm plenas illis rubris lignis,
e tellus passim fert, & psittacis, atque simijs in pa-
m reduxerit. Hoc eodem anno alias duas naues mi *RES EV-*
Emmanuel in regiones sub Septentrionibus sitas, vt *ROPEAE*
tarẽt, possétne quidquam de casu, quo duo fratres,
nobiles & impigri, aut mortui, aut capti fuerant,
lorari. Res enim sic acciderat. Gasper Corteregalis *Corterega*
n esset egregiè fortis, & gloriæ cupiditate vehemen- *lis nauiga*
incensus, ad sui nominis memoriam posteris ali- *tio ad Sep-*
o facto memorabili prodendam pertinere arbitra- *tentrionẽ*
est, aliquas terras incognitas peruestigare. Et quia *prima.*
lebat, omnia fermè littora, quæ ad Austrum specta-
at, esse iam nostrorum nauigationibus exploratè
gnita, animum ad ea perlustranda, quę ad Septentri-
es pertinebant, applicuit. Itaque suis sumptibus na-
m instruxit, & commeatu, & armis, & nautis, & mi-
ibus egregiè munitam. Anno autem M D. Olysippo- *Terra viri*
profectus, cursum in Septentrionalem plagam dire- *dis eiusq;*
t. Ad terramque tandem peruenit, quam propter sin- *incolæ.*
larem amœnitatem, viridem appellauit. Homines,
ipse postea referebat, sunt barbari & inculti, colo-
candido: qui tamen color ætate propter magnitudi-
nem

nem frigoris infuscatur. Valent plurimùm celer[itate],
sunt iaculandi peritissimi: iaculis vtuntur in su[mmo]
perustis, quibus coniectis hostes ita traijciunt, at[que si]
ferro armata fuissent. Pellibus animantium vesti[untur],
antra colunt, aut humiles casas stramentis tectas [habi-]
tant, in quib. habitent. Nulla religione astricti sunt, [au-]
guria tamen sequuntur. Vxores legitimo sibi matr[imo-]
nio copulant. De fide & pudicitia vxorum valdè s[olli-]
citi sunt, cū sint natura suspiciosi. Corteregalis in [Lusi-]
tugaliam reuersus, cùm ad spem multò plura cogn[oscen-]
di raperetur, rursus anno, M D I. se in eandē region[em]
contulit, vt latiùs littora illius omnia peruagaretu[r, &]
gentis mores & instituta perdisceret. Sed quid illi a[cci-]
derit, aut quo fato absumptus fuerit, nunquam sciri [po-]
tuit. At frater illius Michael Corteregalis, qui mag[num]
apud Regem locum tenebat, amore fraterno duct[us,]
vt fratrem inquireret, anno M D I I. duas naues instr[u-]
xit, quibus in easdem oras nauigaret. Sed nec is vl[tra]
comparuit. Emmanuel autem cùm homines nobile[s,]
quos plurimi ob egregiam vtriusq; indolem facieba[nt,]
ita adsumptos animaduertisset, id ægrè admodu[m]
tulit: & quod erat boni Principis officium, nihil omi[t-]
tendum ratus est, ex quo posset intelligi, quo gener[e]
mortis obijssent, vel quibus custodijs arcerentur. Se[d]
cùm naues omnia illa maria peragrarent, nihil de il[-]
lorum exitu cognoscere potuerunt. Itaque & illi fra[-]
tres periêre, & tellus simul nomen amisit, & pro tellu[-]
re viridi, tellus Corteregalium appellari cœpit. Cùm
verò alius eorum frater natu maior, nomine Vascus
Ioannes Corteregalis, Regiæ præfectus, aliqua tenui
spe de fratrum vita teneretur, eandem nauigationem
suscipere instituit: sed fuit à Rege prohibitus, nè sine
vllo fructu se in eundem casum demitteret. HOC
anno postquam Albuquercij in Indiam iter nauibus
sibi, vt dictum est, attributis susceperunt, Emmanuel
concilium regni totius indixit, vt populorum fidem
sacramento Ioanni suo legitimo hæredi, vt fieri in
Hispania solet, obligaret. Quod summa omnium vo-
lunta-

Corteregalis secūda ad Septentriones nauigatio.

Comitia regni Lusitanici, eorūque decreta.

te factum est. Fuerunt præterea in hoc concilio a populis salutaria, quæ concilium flagitauerat, uta. Fuit præterea à populis Rex adiutus certo pee numero in sumptus, quos in Africano bello fat. Gama verò postquam promontorium Bonæ lexit, classem diuisit. Vincentio Soderio vndecim s attribuit, vt Mozambiquem contenderet, ibique n præstolaretur: quatuor autem sibi reseruauit, vt illis Zofalam peteret, regionisque situm & natucognosceret. Ibi fuit à gentis illius Principe liberaacceptus, & amicitia inter vtrunque constituta. n tamen è sinu egrederetur, nauem vnam ad vallisam in ipsius æstuarij faucibus amisit. Homines ,& omnia, quæ erant in illa, fuere in alias naues osita. Indè Mozambiquem profectus, cum vrbis icipe atque rectore collocutus est. Iam enim ille, nostris necem comparabat, abscesserat, & alter in m illius fuerat substitutus, à quo Gama fuit perignè acceptus. Dederat autem Gama Soderio curā, terim dum ille Zofalam diuertebat, nauē in portu zambiquensi ædificaret, ex his, quas Portugalenses auelas appellant, ad quam efficiēdam fuerat è Lunia in ea classe materia comportata. Quarum forhæc est. Carchesijs carent: antennas non habēt trāssas ad pares angulos, sed obliquè paulùm infra sum m malis alligatas. Vela sunt in speciem trianguli fa ,cuius basis non multum ab infimis armamentis inet. Antennæ sunt in infima parte, qua secundum era nauis obuersantur, instar mali, crassiores: indè latim attenuantur ad summum. Hoc autem nam genere Portugalenses propter nimiam celeritan in rebus bellicis vtuntur. Antennarum namque tem infimam facillimè vel ad proram, vel ad pupn versant, vel in medio latere nauis alligant: & nūc extera ad læuam, modò à læua ad dexteram celernè detorquent: & vela, quæ quidem sunt ex imis gulis, qui sunt Antennis oppositi, colligata, facillie vel laxant, vel contrahunt, prout nauigationi expe-

RES INDICAE.

Zofalæ Principis fœdus cum Lusitanis.

Nauium quas Carauelas vocant, descriptio.

expedire vident: & quocunque ventus se dat, eò
sinus sine vlla mora conficiunt, omnesq; vento
piunt, ita, vt sæpenumerò à lateribus impulsæ re
cursum commodissimè teneant, eodemq; vento
tata subitò velificatione, in contrarias partes incre
li celeritate deferantur. Ad hanc igitur formam
uit Gama, vt nauis ædificaretur, quæ per oram
discurreret, & quanta maxima posset, incommod
stibus Christiani nominis importaret. Cum hac e
Claßis 19. nauium Lusitanorum. naue suis adiuncta Quiloam contendit. Eò cùm
uenisset, Stephanus Gama cùm illis quinque nau
quibus præerat, ad portum similiter accessit. Era
hanc rationem classis decem & nouem nauium. N
nauis vna, cuius præfectus erat Antonius Campen
ventis aduersis in longinquas partes iactata, mini
Quiloæ Rex à Gama coniectus in vincula. comparebat. Rex maxima formidine perterritus,
Gamam supplex accedit. Gama illum vinculis prop
iniurias nostris illatas alligauit. Is cum veniam fla
taret, eo fœdere emissus fuit, vt certum pondus auri
buti nomine, Regi Emmanueli quotannis pendere
Huius autem fœderis obsidem dedit Mahumeten A
conium, virum singulari authoritate præditum, & q
Habrahemi Quiloæ Regis perfidia aliaque scelera. post Habrahemum regem, secundum dignitatis grad
in locis illis obtinebat. At Habrahemus cùm se liber
tum cerneret, aurum, quod erat pactus, minimè disso
uit: vt simul aurum retineret, & Mahumeti necem ha
fraude moliretur. Putabat enim fore, vt Gama perfid
illius offensus, Mahumetem interficeret. Illum namq
pessimè oderat, quamuis odium animo conceptum a
micitiæ simulatione tegeret. Erat enim Habrahemus
homo maleficus & iniustus, & Regem, qui ante illum
fuerat, per insidias occiderat, vt ipse regnare posset: &
omnes homines, in quibus acris animi vim & industri
am cernebat, suspectos & inuisos habebat: à Mahume-
te verò præcipuè sibi malum formidabat. At Mahu-
metes cum Habrahemi perfidiam sentiret, Gamæ frau
dem, quam sibi ab homine profligatissimo fieri suspi-
cabatur, aperuit, & de suo aurum persoluit. Quo facto

illum missum continuò fecit. Inde Melindem ntendit. Eò tamen propter æstus maximis venti vehementiam, naues conuertere non potuit. um verò, qui Melinde circiter triginta millia pas aberat, delatus est. Eò misit Rex ad illum quen ex exulibus, nomine Lodouicum Mouram, quē alis reliquerat, vt eum salutaret, & quæreret, an o sua aut opibus indigeret. Indè Gama, postquam tioni & rei cibariæ prouidit, in Indiam transmi ùm verò non longè esset à continenti, ingentem m, rebus omnibus ad dimicandū instructissimā, icatus est. Erat autem nauis illa Sultani Aegyptio Imperat. & Calecutio zingibere, pipere, cinnamo & alijs ingentis pretij mercibus onerata veniebat, lecam cursu petebat, vt ibi multos, qui religionis a Mahumetis sepulchrum inuisere cupiebant, ex eret. In eam Gama confestim inuectus est. Arabes egyptij multò acrius, quàm credi poterat, restitē anta verò contentione dimicatum est, vt prælium it ad principium diei sequentis perductum, cùm ersa classis vnam tantùm nauem oppugnaret. Nec n nostri eam deprimere, antè quàm spoliarent, vo nt: & illi cùm sibi moriendum esse putarent, vt inulti caderent, laborabant. Irrumpunt tandem itani; supra trecentos homines ferro concidunt, ris tantùm parcunt: prædam ingentem capiunt, auem conlectis facibus inflammant. Indè Gama anorem vehitur, vbi Regi legatum, quem ad Emanuelem miserat, tradidit, & simul munera, quibus manuel illum donabat, deferenda curauit: quibus supra modum lætatus est. Indè Calecutium pete nstituit. In eo cursu parones aliquot Calecutienses it, in quibus inerant ad quinquaginta ex Calecuti ibus ciuibus, quibus omnibus catenas iniecit. In tu tandem classem constitui iussit. Venit autem ad m Arabs quidam, vestitus eorum habitu & cultu, disciplinam Diui Francisci se tenere profitentur. m verò fuisset ad Gamā perductus, se Mahumeta-

Melindij Regis ad Gamam nuncius.

Ingēs Aegyptia nauis à tota Lusitana classe ægrè capta.

Parones aliquot Calecutiēses captæ.

Subdola Calecutiēsis Regis ad Lusitanos de pace legatio.

num esse fassus est: illamque vestem induisse, eò vereretur, nè sibi aditus alia ratione ad classem mè pateret. Vestis autem erat vnius ex illis mona qui cum Ario Correa ceciderant. Arabs denuncia mæ, Calecutij Regem esse pacis & amicitiæ cum tano Rege cupidissimum, molestissimeque tulisse nus illud, quod homines Arabes, quos imperio mi continebat, in Lusitanos admiserant. Gama res det, neque se à fœdere pacis abhorrere. Et idcircò i Regis Emmanuelis eò se contulisse, vt pacem, si posset, cum illo certo fœdere confirmaret. Si igitur cem habere vellet, voluntatis suæ signum aliquod ret, atque in principio omnia, quæ fuerant Lusita erepta, cùm Correa fuit interfectus, statim restituer Multis autem nuncijs vltrò citroq; missis, nihil, qu in rem esset, à Rege fiebat. Intellexit Gama, omn Regis animum in fraudibus versari, nec ad vllam s bilem & firmam concordiam adduci posse. Quod videret, dixit, si non omnia sibi continuò redderentu se Malabares illos, quos vinctos habebat, in Arij Co reæ vltionem crudelissimè necaturum. Rex nullum ad hanc comminationem responsum dare voluit. Ga ma omnes vinctos suspendi iussit, præcisisque mani bus atque pedibus, cadauera vni ex paronibus, quo ceperat, imponi cum literis, quibus Regi bellum indi cebat, & tam ei, quàm omnibus, quibus ille imperabat, ferro flammaque minabatur. Paronem deindè propè terram remulco subduci suis imperauit. Rex vbi literas nimis asperè & ferociter scriptas accepit, suosque crudelem in modum necatos & dilaceratos animaduertit, maximo animi motu perturbatus est, omnisque ciuitas lamentis se dedidit. At Gama propiùs terram naues statui iussit, & postridiè, vbi primùm diluxit, tormentis vrbem acerrimè conquassari præcepit. Multæ domus disturbatæ, & ædes regiæ, quæ erant propè litus, euersæ: multique mortales occisi sunt. HAC re gesta, Cochinum recta contendit, & Vincentium Soderium cum sex nauibus, qui totam illam oram infestam

Bellum Calecutio Regi, necatis prius captiuis, à Gama indictum.

Calecutiũ oppugnatur.

ı redderet, ibi reliquit. Vbi Cochimum peruenit,
ıni, qui apud Regem manſerant, ad cũ continuò
e, & quanta humanitate fuerant habiti, & quàm
ilari vigilantia contra Saracenorum inſidias de-
, expoſuêre. Rex eum continuò per vnum è ſuis
eſticis, qui magnum apud eum locum tenebat,
ɔrificè admodum ſalutauit. Cum eo Gama cõſti-
vt poſtero die Rex locum deligeret, quem magis
ɔrtunum ad colloquium vtriuſq; iudicaret. Velle
que ſe illi mandata Regis Emmanuelis explicare.
terim miſit Emmanuelis nomine munera ad il-
partim aurea, partim argentea, & auream præter
ɔronam. Rex contrà, vt cum Emmanuele mag-
ɔentia certaret, enixè contendit. Et cùm alia mul-
ım duas aureas armillas gemmis diſtinctas, & v-
ı pergrandem gemmam ad Gamam ferri iuſſit,
m illius nomine Regi Emmanueli deferret. Fuit
ɔridiè colloquium cum non mediocribus amoris
tui ſignis inter eos inſtitutum. Non multis pòſt
ɔus veniunt ad Gamam legati ex Chriſtianis illis,
Cranganorenſem vrbẽ incolebant. Legationis au-
ı hæc ſumma erat. Se gratias dignas Chriſto Opti-
Maximo pro tam ſingulari beneficio non poſſe vl-
nodo perſoluere. Id enim adepti fuerant, quod nul-
ınquam pacto fieri poſſe crediderant, vt ex tam lon
ıquis regionibus Chriſtiani tantis virtutibus orna-
ad eas terras peruenirent. Se velle deindè Emmanue
ſeruire, nullumque alium dominum in terris agno-
re. Idcircò Gamam orare & obſecrare, vt nomine
gis optimi & inuictiſſimi eos omnes in fidẽ recipe-
. Gama manus in cælum ſuſtulit, eoſque ad ſpẽ mul-
felicioris conditionis excitauit: fidemq; dedit, ſe pu
ıaturum, vt omnes Luſitani Duces, qui deinceps in
ıdiam à Rege mitterentur, eos à tyrannide perdito-
ım hominum, & Saracenorum iniurijs tuerentur.
egatis dimiſſis, Gama, vt naues iuſtum onus accipe-
ent, operam ſtrenuè nauabat. Interim verò vnus ex
rachmanis, quibus Calecutij Rex multùm vtebatur,

Emmanuelis ad Cochimi Regem munera.

Gamæ cũ Rege Cochimi colloquium.

Cranganorensium Christianorum ad Gamam legatio.

Subdola Brachmani

ad Gamā pro Calecutio Rege legatio. venit ad Gamam cum duobus adolescentibus, bus vnus erat eius filius, alter sanguine ei valdè ctus. A Gama autem postulabat, vt illos adole in Portugaliam duceret, vt literas Latinas discer religionem Christianorum, & disciplinam, & i ta cognoscerent. Gama illius postulatis satisfac sus est. Sed postquam is se penitùs in Gamæ fam tatem insinuauit, tunc apertè significauit, quod i cipio confiteri minimè ausus fuerat: nempè se tum Calecutiensis Regis esse: ab eoque missum, stenderet, nihil ardentius illum optare, quàm v inter eos sanctissimo fœdere cōciliaretur. Paratu se Regem non modò ad bona Lusitanorum red da, sed ad omnia hominis amantissimi officia cum tè præstanda: Gamamque orare, vt inimicitiarum moriam deponeret, & satisfactionem acciperet. Q verò ad aromatum onus attinebat, nec alibi plura, minore pretio reperiri posse. Proindè si vellet na Calecutium ducere, futurum, vt ex animi senten quod in rē esset, feliciter administraret. Gama volu an Regem admissorum flagitiorum aliqua ex pa pœniteret, experiri. Itaque classe Stephano Gamæ i terim commissa, & Brachmana pro obside relict Calecutium cū duabus tantùm nauibus proficisci m turauit. Vbi Calecutium peruenit, duos illos adol scentes ad Regem misit, qui vltrò citroque commea bant, & pacis conditiones à Rege ad Gamam, & ab il lo rursus ad Regem deferebant. Rex tamen insidia comparabat. Arabes enim cum eo magnis vocibus ex postulare, animumq; illius in nostros incendere mini mè desistebant. Is cùm neque fidem coleret, neq; constantiam vllam retineret, & copias, quas Gama eo tempore habebat, valdè contemneret, Arabum vocibus inductus, quàm maximo silentio fieri potuit, xxxiiij. parones instruxit, qui Gamam improuiso adorirentur. Quod summa quadam celeritate factum est. Itaque in Gamam festinanter incurrunt. Gama re adeò repentina perculsus, anchoras præcidi, velaq; fieri confestim ius-

Calecutij Regis dolus & incōstantia.

. In hoc discrimine res erat, cùm subitò Eurus vehementior nauem à terræ conspectu benefi-cœlestis numinis abstraxit. Parones tamen nihilo Gamam & remis & velis insequebantur. Sed ac-cùm iam appropinquare viderentur, vt Vincen-oderius cum classe, cui præfectus erat, occurreret. a namque cùm aliquid suspicione de fraude illa ueretur, quamuis non ita subitò id scelus conflari existimaret, vnam ex nauibus ad illum miserat, lecutium properaret. Gama adiuncta sibi Soderij -, naues in hostes conuertit, & in eorum classem s acriter inuadit. Aliquot autem paronibus de-is, & multis ex hostibus occisis, reliqua classis dis- atque dilacerata, fuga salutem petere constituit. a deindè Cochimum reuersus, Brachmanam sus-li iussit. Adolescentes euaserunt, propterea, quod rram descenderant, antequam vllum fieri posset sceleratæ coniurationis indicium. Calecutij Rex cerneret, nec insidias illi, neque vim, vt cogitârat: essisse, alia ratione perniciem comparare Lusita-nstituit. Literas enim ad Cochimi Regē misit, qui-llum rogabat, vt sibi Lusitanos traderet: Ad hoc m scelus, eum ingentibus promissis impellere con-ebat. contrà, si id facere recusaret, quæ pericula illi ndentur, exponebat, & minas etiam iactabat. At Cochimi se vehementer admirari respondit, quo-lo tam illustri Regi in mentem veniret, Reges a-in fraudem impellere. Minimè namque ad Regis ium pertinere, fidem violare, & eos, qui se illi com-erant, prodere. Vt enim nihil erat magis Regium i stabilitate & constantia: ita nihil esse perfidia ma-a regijs moribus & institutis alienum. Fide nam- gloriam comparari: perfidia verò maculam dede-is sempiterni omnibus, qui eam frangerent, maxi-verò si Reges essent, inuri. Et idcircò se minimè re-n arbitrari eũ, qui fidem sanctam non haberet. Nõ m imperium summum, sed virtutem imperio di-m, reges efficere. Se verò id minimè facturum,

Lusitani diuinitus ab hoste liberati.

Calecutiẽsis classis fuga.

Noua Calecutij Regis in Lusitanos techna.

Regis Cochimi ad Calecutiẽsis Regis literas respõsum.

quamuis certò sciret, esse sibi è regni statu prop
dei constantiam demigrandum, & maximum p
lum vitæ subeundum. Nullam enim vnquam p
tiam, nec vllam vitæ iucunditatem se officio anti
rem duxisse. Institit nihilominùs Calecutiens
ter in eandem sententiam literas, partim præm
liciendo, partim minis exterrendo, ad Cochime
dedit. Is tamen in eadem perpetuò sententia per
sit. Hoc autem Gamæ Cochimensis, quamdiu n
hæc cùm illo agebant, indicare noluit, nè illius ar
aliqua sinistra suspicione conturbaret. At postq
Calecutiensi spes illius corrumpendi omninò pr
fuit, tum demùm quantis fuerat machinis oppu
tus, Gamæ significauit. Gama gratias egit, qua
buit, &, vt omitteret timorem, admonuit. Se nam
eam classem in India relicturum, quæ facilè posse
fidi Regis immanitati resistere. Indè profectus est
nanorem cum tredecim nauib⁹ oneratis, vt alias
quæ in Cananoris portu erant ad anchoras delig
vt onus similiter acciperent, cum ea classe cõiunge
Sed cùm non amplius duodecim passuum millib.
darane abesset, viginti nouẽ naues, quas Calecutij
ad illius perniciem armis, & telis, & militib. instru
rat, offendit. De consilio reliquorum ducum, cum
classe pugnare cõstituit. Vincentium verò Soderiu
& Petrum Raphaelem, & Iacobum Petreium, eò qu
illorum naues essent minus oneratæ, vt in princi
prælium committerent, in prima acie collocauit.
impigrè imperata conficiunt, & in duas naues Aral
quæ reliquas antecedebant, incurrunt. Qui erant in n
uibus, antè quàm Gama appropinquaret, exanim
metu, sese in mare deijciunt, vt nando confugiant.
Nostri in scaphas repentè desiliunt, & supra trecent
homines in medijs fluctibus interimunt. Reliqua cla
sis cùm duas illas naues interceptas, & homines occ
sos animaduerteret, conuersis proris se in terram tre
dè recipiant. Eas Gama insequutus, propter oneris im
pedimentum consequi minimè potuit. Nostri cùm n
ue.

Cochimensis Regis in fide constãtia.

Pãdarane.

Classis Calecutiensis 29. nauiũ.

Pugna naualis, & Lusitanorum victoria.

poliarent, signum ex auro factum, in speciem mō- *Signum*
uiusdam similem figuratum, inuenerunt. Pon- *monstri au*
rat librarum quadraginta. Pro oculis habebat in *reum.*
te duos ingentis pretij Smaragdos: similiter Pyro-
miræ magnitudinis, instar prunæ incensæ col-
ntem, in pectus inclusum gestabat, & pallio aureo
ciebatur. Nauibus exinanitis, Gama ignem im-
are continuò præcepit, vt in conspectu classis ho-
s exustæ terrorem inijcerent. Indè Cananorem pe- *Gamæ cū*
& cum Rege fœdus percussit, quo cautum est, nè *Rege Ca-*
quam Cananoris Rex bellum cum Rege Cochimē- *nanorensi*
ereret: néue vnquam cum Rege Calecutij de Cochi *fœdus.*
pernicie coniuraret: neque, cùm Calecutiensis in
gem Cochimi bellum compararet, illi suppetias vl-
mitteret. Illius deindè fidei Lusitanos, qui erant ne-
tia Emmanuelis Regis administraturi, commisit.
IDE digressus est xxviij. die mensis Decemb. anno
CHRISTO nato. MDIII. Vincentium verò So- *Gamæ dis-*
rium reliquit cum sex nauibus: cui hoc munus assi- *cessus ex*
auit, vt à Regibus amicis pericula propulsaret, & cō- *India.*
ienter cum hostibus bellum gereret: & si cerneret
llum à Calecutij Rege Cochimensis regni finibus
ferri, Calecutiensis impetum, quoad posset, à Cochi-
i rege reprimeret. Si verò vsque ad Februarium men
m nihil hostile geri videret, tum in Arabicum fretū
auigaret, vt Arabes acerrimo bello contunderet. In *Gamæ clas*
è Mozambiquem petijt, vbi aquationi & commeatui *sis tempe-*
rouidit. Cùm verò à promontorio Bonæ spei non *state disie-*
rocul abesset, aduersa tempestate iactatus est, & nauis *cta.*
tephani Gamæ à reliqua classe segregata, eundem tūc *Gamæ in*
ursum tenere non potuit. Gama tandem Kalen. Se- *Lusitaniā*
tembris, anno MDIII. in portum Olysipponis cum *reditus.*
duodecim nauibus onustis feliciter inuectus, non mo *RES A-*
dò Regem, sed omnes regni Proceres, & vniuersam *FRICA-*
Remp. ingenti gaudio cumulauit. Post sex dies Ste *NAE.*
phanus Gama vsus eadem felicitate nauigandi, por- *Caserqui-*
tum similiter ingressus est. IN Africa sub id tempus *birium op-*
hæc acciderunt. Caserquibirium oppidum est in Mau *pidum.*

 rita-

ritania Tingitana, non ita longo interuallo à Ga
no freto disiunctum, quod aquis fluuij Lixi alluit
Fluuius quidem non valdè magnus est, sed cùm a
pluuijs impellitur, ita redundat, vt in oppidum
impetu concitetur, & influat. Hanc ciuitatem aiun
dificatam fuisse à Manzore Marroquiensi Imper
re, qui Regis simul & Pontificis, vt reliqui, quos A
bes Mahumetani Caliphas appellabant, munus &
ficium sustinebat. Ciues fontibus & puteis carent
sternis tantū & aqua dicti fluminis vtuntur. Est ta
vrbs illa à multis mercatorib. & viris nobilib. frequ
tata. Florebat in ea philosophiæ studium, artiumq
bonarum gymnasium, ita, vt multi vndique in eam
colendi ingenij gratia conuenirent. Erat præterea in
tis Aedis hospitalis nomine celebrata, in qua multi
gentes & peregrini varijs morbis impliciti curabantu
Regio circumcirca multis arboribus & oleribus abu
dabat, hortosq; habebat egregiè consitos. Tellus est f
tilis & opima, ita, vt cum trigesimo frequenter effic
at. Rex Fessensis, postquam Arzila fuit, opera & virtu
te Alfonsi, hoc nomine quinti, Portugaliæ Regis expu
gnata, hanc vrbem munierat, multisq; præsidijs cinxe
rat, illiusque custodiam ducibus assignauerat, qui in
de crebras excursiones in fines Arzilæ faciebant: quod
Emmanuel indignè patiebatur. Itaque scripsit ad Io
annem Menesium, qui, vt dictum est, Arzilæ præe-
rat, vt continenter cum illa bellū gereret. Erat eo tem-
pore vrbis Tingitanæ præfectus Ioannes ille Menesi-
us Taraucensis Comes, qui, vt suprà memorauimus,
auxilium contra Turcarum Imperatorem Venetis ius-
su Regis attulerat. Menesius igitur, vt, quod sibi præ-
scriptum fuerat, commodius efficeret, gentilem suum
Taraucensem Comitem ad societatem facti, quod in
animo habebat, per literas inuitabat, & quid ab illo
fieri vellet, exposuit. Comes Tingi profectus cum du-
centis equitibus, Arzilam contendit: Menesius equi-
tes ducentos & quinquaginta satis acres reduxit. Ita
coniunctis copijs, magno silentio Caserquibirium ver
sus

Manzor Marroquiensis Calipha.

Bellum Caserquibirio à Lusitanis illatū.

er suscipiunt: media fermè nocte in pontem per-
unt, qui abest Arzila circiter triginta passuũ mil-
Sed ibi exploratores hostium fallere minimè po-
ant. Vrbis præfectus vbi id resciuit, signum belli
, & classicum canere, & milites euocare iubet: &
na luce cum omnibus copijs, quas habebat, collem
pe vrbem insedit, qui collis voluptarius ab illis no-
atur. Ibi aciem suo more instruxit, & nostris pu-
ndi potestatem fecit. Comes Menesius de Menesio
nuncium quæsiuit, quid illi de exercitu hostium
eretur. Benè, inquit. Quod enim inuenire cupieba-
s, offendimus. Ibi igitur cùm nemo prælium inire
usaret, vterq; Menesius suos instruxit, & in hostes
na inferri præcepit. Hostes interea velitari, & leui-
pugnis certare, & varijs cursibus nostros lacessere
ecunt, vt ordinem, quo erant instructi, ardore pu-
andi deserent. Sed vbi neminem extra ordinem
le dimicare vident, & ipsi conferti, vt in nostros im-
um daturi viderentur, è colle paulatim descendere
ipiunt. Nostri collem subeunt, & hostes aggrediun-
. Illi confestim terga vertunt. Nostri illos insequun-
r, & centum & octoginta ad portas occîdunt. Ciues
etu perterriti, portas occludunt. Cùm multos ex suis
iperēt, multos tamen excluserunt. Timebant enim,
nostri in hostium tergis hærentes, vrbem vno im-
tu caperent. Qui exclusi fuerant, desperatione com-
oti, globum efficiunt, & in nostros impetum faciũt.
ælium redintegratur, multi ex Lusitanis aut ex e-
uis cadunt, aut vulnerantur. Odoardus Menesius Co
itis Taraucensis filius in facie vulnus accepit, & Pe-
us Leitanus eodem etiam in loco vulneratus fuit.
ed cùm à reliquis eis, qui ceciderant, subsidio occur-
um fuisset, nemo interfectus est. Ducibus autē visum
uit, exercitum rursus eodem ordine reducere. Cùm
utem in pontem paruum, qui ab oppido duo millia
assuum aberat, peruenissent, oppidi præfectus cum
ongentis equitibus eos insequutus est. Nostri pontē
ransierunt, & in campi planicie acie instructa hostes

Lusitanorum cum Mauris pugna.

Barbarorũ fuga.

Prælium à victis redintegratum.

expectabant, vt si pontem transire conarentur, quàm omnes copiæ traductæ fuissent, in earum impetum ferrent. At hostes cùm id metuerent, p transire noluerunt, nisi postquam nostros à pont go interuallo secessisse conspicati sunt. Interim v que Mauri confluebant, & quò longius progredieb tur, eò magis eorum numerus augebatur. Illi igitur rociùs instare, & nostros audacius insequi, & ac oppugnare cœperunt, donec ad pontem alterum p uentum est. Iam eo tempore præfectus hostium m le & trecentos equites sub signis habebat. Cùm Ma arbitrarentur, fore, vt Christiani in pontis transitu multuari, & trepidare, & institutum ordinem dese re cogerentur, longè secùs euenit. Neque enim prim agmen maiore ordine, quàm nouissimum, in qu hostes incursabant, transijt. Itaque traductis copijs, d çes, acie rursus instructa & explicata, hostibus pugna di facultatem præbuerunt. At illi pontem transire m nimè ausi sunt: & retrò se in vrbem, & in vicinos pa gos contulerunt. Ex nostris autem nemo desideratu fuit. Non multis pòst diebus vterque Menesius copia eduxit, vt in Maurorum multitudinem, quæ non pro cul Alcasserquibirio in certis pagis propè flumen ha bitabat, improuiso irruerent. Sed illi transfugæ cuius dam indicio, qui erat è Gallia Belgica oriundus, eadē nocte certiores facti, diffugiunt. Christiani tamen ad quinquaginta ex his, qui nondum se recipere potuerant, occiderunt, & totidem captiuos abduxerunt. Deindè cùm exercitum reducere vellent, magnus hostiū numerus in eos inuehitur. Christiani ita pedem referebant, vt identidem agmine facto in hostes incitati, multos occiderent. Illi vicissim in Christianos incurrentes, non mediocre detrimentum illis inferebant. Fuit in hac pugna Petrus Sousa vir fortissimus in magnum discrimen adductus, cùm suos ordine reducere, & ab hostibus tueri contenderet. Quamuis autē pugna pro numero militum nimis atrox extiterit, quatuor tantum e Christianis ab hostibus interfecti sunt. Itaque

Alia in Mauros excursio.

Petri Sousæ periculū in pugna

que

nostri, hostibus inuitis, cum præda Arzilam per *Periculosa*
ere. Hoc eodem anno cùm Menesius accepisset, in *de nocte in*
nte, qui aberat Arzila passuum viginti millia, mu- *Mauros ex*
es eximia pulchritudine à fortissimis militibus, *cursio.*
eas nimis ardenter amabant, asseruari, constituit
proficisci, vt illas caperet, Reginæque Mariæ dono
tteret. Sed erat illi iter per multos pagos maximo
n periculo faciendum. Sub noctem igitur densis te-
oris & caligine, propter tempestatem, quæ vigebat,
iolutam, cum ducentis equitibus eò tanto cum si-
ntio contendit, vt omnes falleret, & de tertia vigilia
montis illius frequentissimum pagum perueniret.
i ante, quàm hostes illius aduentum sentire possent,
ultas cæreas faces, quas in eum vsum comportari ius
rat, incendi præcepit, vt earum splendore Christiani
rnere possent, quid esset in hostium trepidatione ge-
ndum. Tum tubarum clangore, & armorum strepi-
1, tantus pauor hostes semisomnes occupauit, vt ma-
ma eorum pars se repentè in fugam daret. Quidam
men in vltimo illo vitæ discrimine, in quocunque
oco institerant, fortissimè dimicabant. Mulierum ve- *Maurorum*
ò plangores, & lugubres eiulatus, & hominum cla- *trepidatio*
nores in cælum sublati, omnes qui vicinos pagos in *& fuga.*
olebant, de somno suscitauerunt. Sed ij cùm neque
quantus esset Christianorum numerus, neque quan-
a repentinæ illius calamitatis magnitudo, cognosce-
re possent, & omnia multò tristiora animis fingerent,
nullumque ducem, quem sequerentur, haberent, non
modò auxilium non tulerunt, verùm cùm liberis, &
mulieribus summam in fugiendo celeritatem suscì-
pientes, se in intimam montis partem, & in densissi-
mas syluas abdiderunt. Nostri ex ijs, qui erãt in armis,
& pertinacissimè repugnabant, octoginta tantum, aut
paulò plus occiderunt: sexaginta viros atque fœminas
ceperunt, & pagum sine vllius impedimento diripue-
runt. Inter captiuas fœminas, aliquot ex illis, qua-
rum forma laudibus summis efferebatur, quarum
præcipuè gratia nostri tantum periculum adierant,
ab-

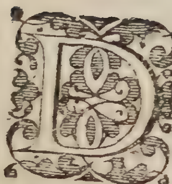
abductæ sunt. Hac re gesta Menesius exercitum re-
xit, & dum nox fuit, nemo illum vestigijs persequi
sus est . At prima luce magnus hostium numerus
petum in illum tulit. Sed tam singulari ordine Me
sius exercitum reducebat, vt minimum detriment
ab illis acciperet. Magnum tamen aliquot in locis
riculum nostris intentum fuit, & vtrinq; magna co
tentione pugnatum, multiq; ex nostris sauciati, &
Menesij discrimen. qui etiam vulneribus concisi, ipseq; Menesius in sum
mum vitæ discrimen iniectus: nemo tamen ex Chr
stianis desideratus fuit, & ita cum omni præda do
mum rediére.

HIERONYMI OSORII SILVENSIS ALGARBIORVM IN LVSITANIA EPISCOPI,

DE REBVS EMMANVELIS, LVSITANORVM REGIS INVICTISSIMI, *virtute & auspicio gestis,*

LIBER TERTIVS.

RES INDICAE.

VM hæc in Africa gerūtur, in India Tri
mumpara (hoc enim erat Cochimi re-
gi nomē) maximis motibus agitari cœ-
pit. Calecutij namq; Rex delectum ha-
bere, & maximas copias parare instituit,
vt illū propter amicitię fœdus, quod cū
Portugalensib⁹ iecerat, & regno & opibus euerteret. Mul

ti fuē.

ère in Trimumparæ cōſilio, qui illi perſuadere co
ntur, vt Portugalenſes, quos in fidem è Gamæ ma
eceperat, Regi Calecutij traderet, & paucorū homi-
xternorum, & ab illius inſtitutis abhorrentiū, inte
ſalutem ſuā atq; totius regni redimeret. Quod cō-
m nō modò non accepit, ſed in eos, qui id ſuade-
t, aſperis verbis inuectus eſt. Dixit præterea, non eſ-
i hoſtilem Calecutienſis animum, qui eum regno
liare, & vita priuare conabatur, quàm eorū, qui eū,
dē proderet, admonebant. Vitæ namq; ſpaciū bre-
eſſe, regniq; vſuram exiguo termino definitam, per
æ verò maculam ſempiternam. Idcirco malle ex-
bari regno, & vitam in maximū diſcrimē inducere,
am fidei parū ſanctè cultæ imfamia flagrare. In hac
um perturbatione, Vincētius Soderius Cochimum
n claſſe peruenit. Cùm verò indè rurſus abire con-
ueret, Iacobus Fernandus Correa, qui fuerat Co-
mi à Gama relictus, vt, quod eſſet in rē Emmanue-
Regis, adminiſtraret, illum obteſtatur, nè vellet eo
npore Regem amicum, propter Luſitanum nomen
gratiam in tanto periculo conſtitutum, deſerere.
namque potiſſimum de cauſſa in illis partibus
m inſtructiſſima claſſe relictum fuiſſe, vt ab amicis
imicorum impetum propulſaret. Recogitaret præ-
rea, quantum eſſet in ſe dedecus admiſſurus, ſi ciues
oſtium immanitati proderet. Nec enim proditoris
omen in eos ſolùm conuenire, qui contra fidem ſuis
eſtem molirentur; ſed in eos etiam, qui eos in rebus
flictis tueri nollent. Reſpondit, illud ſibi negotium à
ege minimè datum fuiſſe, ſed vt cum nauibus quæ
Arabia in Indiam nauigarent, bellum gereret. Se
olle munus ſibi impoſitum vllo pacto aut conditio-
e negligere. At Correa rurſus ait, non eſſe ſemper
uid rex imperauerit, ſed potius, quid fieri voluerit,
ectandū. Varios eſſe rerum euentus, & conſilia pro
erum incidentium nouitatibus immutanda. Non fu-
ſe verò eam Regis optimi mentem, vt is regis amici,
ſuorum ſalutem negligeret: ſed cùm eſſet otium à
vi-

Trimumpara Cochimi Regis erga Luſitanos fides.

Soderij & Correæ de diſceſſu ex India cōtentio.

vicinis hostibus, tunc alijs hostibus vltrò bellum i ret. Hæc & alia multa in eandem sententiam cùm ceret, & diuini numinis fidem imploraret, & huius stulati publicum testimoniũ peteret, nihil tamen p fecit. Valuit enim plus apud Soderium siue timor, prædæ ingentis spes, quàm fides aut officiũ. Itaq; p fectus indè Solis occasum versus, angustias Arabici nus obsedit. At Naubeadarimus, iuuenis & natura sertus & Brachmanarũ disciplinis eruditus, sororis I gis Calecutiensis filius, qui erat getis legibus vnicus lius hæres, cùm bellum ab auunculo susceptum imp baret, huiusmodi apud illum orationem habuisse di tur. Quamuis ætas mea ad consilia accipienda, quà danda, magis opportuna videatur, ex vna tamen par amoris vis, ex alia periculi magnitudo me stimulat, quæ sentio de summis rebus, aperiam Es enim tu mi auunculus natura, amore verò penitùs insito pater mantissimus. Accedit quòd si sinistris consilijs regr tui opes fuerint cõminutæ, maximis ex eo casu incor modis afficiendus sum: si verò regnum salutaribus cõ silijs fuerit stabilitum, id etiam in meam vtilitatem ce det. Idcirco te suppliciter oro, vt orationem meã, qua hominis tecum & natura, & amore, & periculi societ te coniunctissimi, ad aures admittas. Si aliquid comme dè dixero, id velim comprobes: si secus euenerit, tun id facies, quòd ex re magis esse iudicaueris. Bellum ma ximum in Trimumparæ exitium comparas. Minimè mirandum est, cùm sit admodum vsitatum Regibus, inter se bello contendere. Sed causam belli videamus. Bella enim, quę sine legitima causa suscipiuntur, diros plerunque exitus habere solent. Quid igitur? Num tributum pendere recusauit? Num in fines regni tui armis inuasit? Num de pernicie tua coniurationem fecit? Minimè. Quid ergo dictu saltem speciosum potes obtendere, cur contra illum tantum bellum moueas? Hoc certè dices, quòd homines in fidem receptos tibi, vt imperabas, minimè tradiderit, in quos insitum contra gentem Lusitanam odium adhibitis tormentis expro-

Naubeadarimi ad Calecutij Regem de bello aduersus Lusitanos oratio.

ieres. Hoc igitur doles, quòd is ius gentium vio-
& fidem prodere minimè voluerit. Quid igitur fa
llis, qui contra diuinum & humanum ius scelera
ita suscipiunt, si tam infensum te illis præbes, qui
fide & officio antiquius arbitrantur? Nunquid be
ijs eos ornabis, qui supplicijs omnib⁹ digni sunt.
imè verò. Regium enim est, vindicare perfidiam
licio, non conferre immanissimo sceleri benefi-
Sed dices, illum hostibus, qui tibi graues iniurias
lerunt, fauere. Te quantum possum oro, vt in bo-
partem, quę sum de ea re dicturus, accipias. Nemo
n æquum est vt grauius ferat, si qua fuerit in maie-
em tuam hominum scelere offensio concitata. Sed
d ad Lusitanos attinet, nihil, mea quidem senten-
gerunt, quod valdè vituperandum sit. Id enim fa-
nt, quod fortium hominum officium est. Offensi
ent, lacessiti pugnant, illatas iniurias acerrimè per-
untur. Si illi prius aliquod contra tuum statum fa-
us suscepissent, meritò pœnas de illorum improbi-
repeteres. Sed nihil hostile gesserunt, imò vt postu
tuo satisfacerent, nauem cum ingenti præda ca-
m tibi dederunt. At cùm ij, qui erant in terra, in fide
ue patrocinio tuo conquiescerent, sine vlla causa
diti, spoliati, & crudelem in modum necati sunt.
n igitur illi, qui tam immane facinus vlciscuntur,
qui causam tam repentinæ dissensionis attulerunt,
alorum omnium, quæ sunt postea consequuta, æ-
um est, vt pœnam sustineant: Arabum mores diu
rtulimus: eorum fraudes & insidias exploratè co-
ouimus: quàm singulares mentiendi artifices sint,
n ignoramus. Sed hæc omnia quandiu supplices e-
nt, tolerari poterant. At nunc opibus, quas sibi in re-
o tuo parauerunt, tantos spiritus assumunt, vt ferri
n possint. Iam imperium pati nequeunt, sed leges
iam tibi Regi potentissimo dare contendunt. Quam
tri autem & quàm feroces incedunt? Quanta fiducia
nimorum subnixi volitant? Quàm impudenter se in-
runt & intrudunt? Quàm minaciter à te, quæ volunt,
effla-

efflagitant? Eò denique progressi sunt, vt si illos au
ris, sit tibi regnum ex eorum arbitratu gerendũ. Q
enim postulant? Tolle de medio gentem nobis o
sam & inuisam, cur ita tandem? nunquid si adm
fuerit, vos continuò expellendi estis? minimè. Sed
possunt oculi nostri sustinere Christianæ gentis a
ctum. Et præterea veremur, nè quæstus, quem ant
ciebamus, illorum aduentu minuatur. Itaque iam
humiliter poscimus, sed te pro iure nostro compe
mus, vt tam delicato oculorum nostrorum fastidio
auaritiæ tam immani, quę nullis opibus expleri
test, cum tui regni periculo, & cum insignis turpitu
nis infamia satisfacias: Inquiunt tamen, multum sa
tis communis interesse, gentem in armis acrem ex
diæ finibus exterminari. Quid ergo? Si paucos illos h
mines, qui apud Trimumparam sunt, extinxeris, co
tinuò totum Portugalensium genus interimes? N
certè. Et eos, qui venturi sunt, in te multò acrius irri
bis. Si igitur tam fortes sunt, quàm homines isti prę
cant, dum, vt ab eis malum metuas, admonent, & te
rorem tibi ex eorum armis incutiunt, multò certè ti
ad salutem melius est, eos amicos, quàm inimicos
infensos habere. Plerunque enim fit, vt qui hostes ace
rimi sunt, iidem sint amici firmissimi. Vtrumq; enim
ab eodem virtutis fonte profluit. Vereor autem, vt
pibus tibi eorum viribus detractis, opes Cochimens
Regis augeantur, & multi tibi tunc in calamitatibu
insultent. Nec enim dubito, quin maximæ classes i
has oras venturæ sint, & vastitatem in terris eorum
quibus sunt infensi, propter iniurias, quas acceperunt
efficiant. Quare Arabes istos odio maximo dignos ex-
istimo. Primùm quidem, quia te principem clarissi
mum, & regio isto imperio dignissimum, propter insi
tum odium & auaritiam, in eam fraudem impellere
nituntur, vt fidem & officium deseras. Deinde, quia
tanta superbia tument, vt arbitrentur, esse tibi regnum
ad eorum libidinem administrandum. Tum quia faci
nore, quod in oculis tuis suscepêre indignam nomini

tuo

iotam sempiterni dedecoris inusserunt. Nemo e-
credet, eos tam immane scelus, nisi te conniuen-
scipere ausos fuisse. Postremò quia tibi authores
, vt homines egregiè fortes, quorum fideli opera
ii tui opes amplificare potuisses, cum magno re-
periculo hostes tibi ex aduerso constituas. Quare
seo, vt bellum hoc omittas, & pacem cum Lusita-
hominibus, qui fidem & iustitiam colunt; & ami-
am summa, vt fama est, fide conseruant, & hostibus
itum supplicium irrogare solent, fideli pactione
astituas, eisq; pro detrimentis, quæ Arabum sceleri-
accepêre, satisfacias. Aliter enim vereor, nè quàm
rima mala, quod dij omen auertant, in hanc nostrã
ionem ex hominum perditorum consilio redun-
at. Me quidem, quod fides facere admonet, cuiuscũ-
e fortunæ socium habebis. Neq; enim pro tuæ digni
is amplitudine vitam profundere recusabo. Ad offi-
m tamen meum pertinere arbitratus sum, ea, quæ
itiebam, explicare. Deos autem precor, vt quæ geren
esse putaueris, approbent. HAEC cùm sæpè dixis-
, nulla tamen ratione Regem ab instituta sententia
mouere potuit. At Trimumpara milites euocabat,
omnia summa diligentia comparabat, quæ ad de-
llendum belli periculum necessaria videbantur. Sed
m tantæ essent opes Calecutiensis, & multi fortunã
ochimensis inclinatam, vt opinio erat, despicerent, *Cochimẽ-*
se ad Calecutiensis nomen adiungebant, & Cochi- *ses ad Ca-*
ensis caussam deserebant, vsq; adeò, vt non pauci ex *lecutien-*
is, qui Cochimensis imperio tenebantur, ad Calecu- *sem trans-*
ensem deficerent. Inter quos fuêre Dynasta Chirabi- *fugæ.*
lensis, & Dynasta Cambalamensis, & insulæ cuius-
am Princeps, quæ est Cochimo opposita. Calecutien-
s igitur cum maximo exercitu in Repelinum perue- *Calecuti-*
it, qui locus Cochimo distat millibus passuum sede- *ensis in*
m. At Lusitani ad Cochimensem adeunt, & orant, *Cochimẽ-*
è velit propter illos tantam belli molem sustinere: Se *sem bellũ.*
Cananorem ituros, vt ibi classem Lusitaniæ præstole- *Repelinũ.*
ur. Rex se vehementer admirari dixit, quomodo for- *Calecutiẽ-*

 tissi-

sis Regis oratio fidei & constantiæ plena.

tiſſimis hominibus,& ſibi diuturna familiaritate iunctiſſimis in mentem venire potuiſſet, vt vel h potentiam timerent, vel de ſua fide dubitarent. M rēt porrò,& pro certo haberent, omnibus eſſe ea fortunam ſubeundam. Se pro Emmanuelis Regis plitudine ad extremum vitæ ſpiritum pugnatu Exercitui deindè ſororis ſuæ filium, qui erat in r ſucceſſurus, Naramuhimum nomine, Imperat. co tuit. Is autem valdè ſtrenuus habebatur. Eum verò ſit cum quinq; millibus & quingentis militibus, locum tuerentur, quo Calecutienſis tranſire cogita Regni namque vtriuſque fines æſtuario ingenti diuiſi. Locus autem, quo Calecutienſis Cochim contendebat, erat eiuſmodi, vt æſtu decedente, v tranſiri poſſet. Eò cùm Calecutienſis exercitum per xiſſet, continuò anteſignanis vadum tentare præci Sed ij nō modò tranſitu prohibiti ſunt, verùm mu è ſuis amiſerunt. Poſtera die Repelinenſem Dynaſt cum magno delectorum militum numero ad vad miſit, vt Naramuhimum è loco pelleret, vt poſſet r quus exercitus ſine vlla offenſione traduci. Quod facilius fieret, multos parones inſtructos ad infer rem æſtuarij partem, vbi maior erat profunditas, n longè tamen à vado conſtitui iubet, vt ſuis auxilio e poſſent, & ſagittis hoſtes configere. Eo tamen die N ramuhimus multò acrius repugnauit, maioremq; n merum hoſtium interfecit. In his autem prælijs con lio Laurentij Moreni, viri valdè ſtrenui, plurimum tebatur, qui cum paucis Luſitanis, qui intereſſe pot rant, eum fortiter adiuuabat. Cùm hoſtes ſæpiùs v dum aggrederētur, ſemper cum eorum, qui antecede bant, ſtrage repulſi ſunt. Tandem per eos pagos, qui a ditionem Trimumparæ Regis pertinebant, diſtributi vt vaſtitatem maximam Cochimenſibus inferrent, omni ſtudio contendebant. Sed Naramuhimus omni bus locis occurrebat, & aut per ſe, aut per alios duces, quos identidem ſummittebat, eorum impetum arcebat, & ſemper cum multorum hoſtium cæde victoriam

Naramuhimus, Cochimensis exercitus Imperator

Laurentij Moreni Lusitani virtus.

Naramuhimi victoriæ.

consequebatur. Cùm verò Calecutiensis animad- tisset, apertam vim illi minimè, vt cogitârat, proces- e, ad fraudem conuersus est. Itaque Cochimensem æstorem, qui singulis propè diebus de gentis more litibus stipendia persoluebat, per internûcium ma- is muneribus atque promissis allexit, vt milites sti- ndio fraudaret. Quæstor pecunia corruptus, mor- m simulauit, & in vrbem se continuò recepit, edi- tque militibus, vt qui stipendium sibi soluere cupe- t, in vrbem ad illum tenderet. Quo facto multi se in bem conferebant, quos Naramuhimus continere on poterat. Quæstor solutionem de die in diem dif- rebat. Hostes interim vadum minimè tentabant, vt ochimenses negligentiores redderent. Postquam Ca- cutiensis ad hunc modum milites dilapsos, & eos, ui remanebant, minus ad defensionem intentos a- imaduertit, repentè parones accedere, tormentis at- ue telis hostes vndique propellere, suas copias vadum um celeritate transire, Naramuhimique præsidia ma- na vi perrumpere iubet. Milites in Regis sui conspe- tu, quod erat imperatum, incredibili alacritate con- iciunt. Erat adhuc nox, cùm hæc gesta sunt, in qua er exploratoris & Quæstoris indicium cognouit Ca- ecutiensis, portum multorum militum discessione, & liorum securitate minus diligenter asseruari. Ac- currit Naramuhimus. Sed cùm hostium multitudi- nem & impetum sustinere non posset, fortissimè di- micans, sagittis confixus, occiditur. Eundem casum duo adolescentes illius cognati subière. Ita enim mortui sunt, vt antequam caderent, virorum fortium officio fungerentur. Fuit magna cædes, & vtrinque multi grauissimè sauciati cadunt. Prælium cùm an- te lucem incepisset, ad vesperum protractũ est. Co- chimenses fugæ se mandant. Calecutienses primò se- rociter insequuntur, deinde tenebris impediti, vlteri- us victos persequi destiterunt. Trimumpara huius cla- dis nuncio maximo animi motu conturbatus est. Voluit tamen vltimum belli casum experiri. Itaque

Dolus Calecutiẽsis Regis.

Proditio.

Naramuhimi cædes.

Cochimẽsium clades.

omnes copias, quas potuit, instruxit, & collatis signis cum hoste dimicauit. Exitus belli is fuit, qui solet esse, cùm pauci timore perculsi & debilitati, cum maxima multitudine hostium, quos victoria confidentes atq; nimis feroces effecit, re iam desperata congrediuntur. Ad hunc modum fusus Trimumpara, insulam quandam traiecit, & Lusitanos, quos secum habebat, in eandem insulam transduci iussit: quos in illa ruina, tanta fide conseruauit, atque si illorum opera, quorũ gratia in tantas calamitates inciderat, fuisset aliquando ab omni calamitatis acerbitate defensus. Calecutiensis legatos iterum ad illum in insulam misit, qui dicerent, se ei omnia redditurum, si vellet sibi Lusitanos, quos potestate continebat, tradere. Respondit, sibi regnum, atque adeò vitam eripi posse, fidem non posse. Hoc responso Calecutiensis acerbius irritatus, vrbem incendi continuò iussit. Deindè insulam oppugnare instituit. Sed insula erat situ atque natura egregiè munita, & illis copijs, quas rex in eam transmiserat, facilè defendi poterat. Itaque Rex Calecutiensis cùm in eam conaretur inuadere, virtute militum fuit sæpè cum non mediocri damno de conatu depulsus. Cùm verò hyems aduentaret, obsidionem soluit, & Cochimum reuersus, locum fossa & vallo muniuit, in quo præsidia disposuit, eoq; animo indè digressus est, vt primo vere ad oppugnationem insulæ rediret. Multi cùm Trimumparæ fortunam afflictam post mortem Naramuhimi despicerent, à fide non illi solùm, sed nostris debita nefariè desciuerunt. Inter quos duos Mediolanenses extitêre, qui cum Gama in secundo illius in Indiam aduentu, permissu Regis Emmanuelis venerant. Ij religionis immemores, ad Calecutiensem transfugerunt, multaq; detrimenta nostris intulerunt. Sed quò illorũ perfidia, qui se Christianos ementiebantur, sceleratior extitit, eò fides illius barbari Regis clarius eluxit: quæ tanta fuit, vt pro hominibus parum notis, cum quibus nullam communionem sanguinis, aut iuris, aut religionis habebat, summo studio conseruandis, extrudi

Cochimensis Rex victus aufugit.

Summa fides Regis.

Mediolanenses .2. ad Calecutiensem transfugiunt.

regni

regni finibus, spoliari cunctis opibus, vitæ summum discrimen adire voluerit. Rarissimum profectò fidei atque probitatis specimen, sempiternæ memoriæ commendandum. INTEREA verò Soderius in Arabiam nauigans, cùm oram Cambaiæ legeret, incidit in quinque naues Arabum, multis opibus onustas, quas expugnauit, diripuit, & incendit. Indè in insulas delatus est, quæ paruo interuallo diffident à promontorio, quod Guardafum appellant, neque procul ab aditu sinus Arabici distant. Appellantur insulæ Curia, Muria. Ibi naues reficere instituit. Saraceni insulas incolebant, qui nostros hospitaliter acceperunt, & omnia, quæ ad victum pertinebant, pretio tolerabili eis suppeditârunt. Erant enim aratores, & à bellandi studio nimis abhorrentes. Cùm autem cernerent, nauem Petri Ataidæi in terram, vt per otium compages obstrui, & oblini possent, subduci (laborabat enim, & aquam nimiam accipiebat) ad nostros adeunt, atque monent, nè diutius in eo loco morentur. Nam initio mensis Maij omnes naues Septentrione vehementissimo ad littus iactari & allidi, nullaque ratione exitium vitari posse, si tempus illud expectarent. Soderius monita contempsit: & cùm illi multis obtestationibus vterentur, & reliqui etiam Duces instarent, & dicerent, non esse negligendum consilium, quod tam facili negotio suscipi posset: naues in alia insulæ parte, quæ pertinebat ad Austrum, in aprico loco facillimè posse constitui: stationis mutationem sine periculo fieri: mansionem, vt homines regionum peritissimi iureiurando confirmabant, esse nimis periculosam: Soderius tamen in instituta sententia permansit. Qua quidem pertinacia Petrus Raphael, & Fernandus Rodericus Badarcensis, & Iacobus Petreius, trium nauium duces offensi, ab eo discesserunt pridiè Kalendas Maij, & se in aliam insulæ partem contulerunt. At Soderius in naui animo curis vacuo atque soluto consistebat, cùm subitò coorta Septentrione tempestas naues ad littus eiecit, & allisit: tantique fluctus extiterunt, vt omnes fermè, qui in naui-

De rebus Soderij circa Arabiã gestis.

Guardafum promontoriũ.

Curia, Muria, insulæ.

Soderij pertinacia grauiter punita.

Vltio in Soderium diuina. uibus erant, interirent: inter quos Vincentius Soderius, & Blasius Soderius illius frater fluctibus obruti sunt, & illorum cadauera in littus cum reliquis eiecta. Diuino autem iudicio factum existimabatur vt non modò Soderius eo genere mortis interiret: sed ne particula quidem prædæ, quam ceperat, colligi posset. Fractis enim nauibus, cùm funes, armamenta, mali, dolia, tabulæ; multæque res eiusmodi fluctibus eijcerentur, non tamen aurum ex præda, nec aliquid quod esset pretio dignum, neque arcæ, in quibus lautissima supellex asseruabatur, vnquam comparuerunt. Tres illi Duces, qui vim tempestatis effugerant, ea sedata, ad locum, vnde fuerant à Soderio digressi, reuertuntur. Ataidæus eò quòd in terra consederat, cum suis euasit. Naue illius refecta, fuit is à reliquis Ducibus in locum Soderij constitutus, qui classi præesset. Duces inter se consultant, quid optimum factu sit. Omnium sententia hæc fuit, Soderios fratres perfidiæ pœnas exoluisse. Idcircò nihil à se, nec ad numinis placationem sanctius, nec ad nominis claritatem illustrius fieri posse, quàm naues in Indiam reducere, vt auxilium Trimumparæ, atque Lusitanis, qui cum eo manserant, afferrent. Itaque quamuis hyems esset, quoduis periculum adire minimè dubitabant, dum illam nominis Lusitani maculam delerent. Sed tempestatibus aduersis exclusi, ad insulam Anchediuam naues conuertere coacti sunt, vbi, quod reliquum erat hyemis, quando aliter fieri non poterat, transigerent, vt primo vere Cochimum intenderent.

Ducum Soderij, de rerum summa consultatio.

RES EVROPEAE

Emmanueli Isabela filia nascitur.

HOC anno peperit Regina Maria filiam, cui pater Emmanuel Isabelæ nomen imposuit, quæ postea Carolo Imperatori nupsit. Fuit eximia pulchritudine, magnisque virtutibus ornata: ad maximi status amplitudinem semper aspirauit, adeò, vt constantissimè affirmaret, se nisi maximo Reipublicæ Christianæ Principi nulla conditione nupturam. In huius anni fine Rex in oppido, quod Tomar appellatur, vbi sacerdotes militiæ Christi amplum & magnificum

Concilium ordinis e-

um templum summa religione tuentur, concilium
quitum eiusdem Ordinis indixit: & multa, quæ ad
am religionem constituendam pertinebant, sapien-
er instituit, moresque dilapsos ad seueriorem discipli-
nam reuocauit. Hoc eodem anno Alexander Pontifex
Maximus vita functus est: & Pius non multò pòst,
quàm ad illud honoris fastigium euectus fuit, è cor-
pore excessit, & in illius locum Iulius, natione ligur,
fuit summo omnium Patrum consensu substitutus.
Principio verò insequentis anni, Emmanuel multos
homines religionis opinione præstantes, in Aethio
piæ partem, quæ Congo appellatur, misit, vt homines
illos multò melius, quàm à principio fuerant institu
ti, ad disciplinam religionis instituerent. Hæc regio
est vltra plagam æquinoctiali circulo subiectam, ab ea
que gradibus septem ad Austrum distat. Est admo-
dum fertilis, varijsque frugibus & gregibus abundat,
multisque fluuijs irrigatur. Regnum latissimis fini-
bus continetur. Quemadmodum verò regnum illud
fuerit ad Christi fidem conuersum, est altius à princi
pio repetendum, vt melius intelligi possit, quàm sin
gulari consilio Rex Emmanuel studium ad gentis il-
lius institutionem applicuerit. CVM Ioannes totam
mentem in explorandis AEthiopiæ regionibus mari-
timis collocauisset, vt via, quæ ferret in Indiam, aperi
ri posset, factum est, anno à Christo nato, M. CCCC.
lxxxiiij. vt quidam eques, vir acris animi, nomine Ia
cobus Canus, qui iussu illius oras AEthiopiæ perlu-
strabat, in fluuij altissimi & rapidissimi fauces incide-
ret. Cùm verò magnitudinem fluuij, & aquarum natu-
ram perspiceret, fieri non posse suspicatus est, quin
multæ gentes ad illius ripas haberent sedes atque do-
micilia constituta. In fluuium verò cùm penetrare vo-
luisset, paulum progressus, multos homines conspe-
xit, reliquis Aethiopib⁹ quos sæpè viderat, colore & ca-
pillo simillimos. Ij neq; timore vllo, nec ignotæ gentis
insolentia perturbati, ad nostros accedentes, egregiam
lenitatis & mansuetudinis speciē præ se ferebāt. Cùm
verò

quitum Christi.

Alexādri VI Pont. mors.

RES AFRICANAE.

Sacerdotes in Aethiopia regionem Congi missi.

Congi regionis situs & descriptio.

Conuersionis Aethiopum Congensium occasio.

Iacobus Canus Aethiopiæ lustrator.

verò Canus eos, qui varias Aethiopiæ linguas no rant, iussisset cum illis loqui, nemo hominum serm nem intelligere quiuit. Signis igitur agi cum illis c ptum est. Illi verò signis demonstrabant, esse Rege in illis partibus, opibus & potentia florentissimum: v bemq; regiam, in qua se continebat, inde aliquot i neribus abesse. Hoc cùm Canus intellexisset, eos pr mijs atque promissis allexit, vt certos homines ex i lius comitatu deducerent. Per illos autē ea dona atqu munera Regi misit, quibus gentes illas oblectari com pertum habebat. His autem, quos misit, certum tem pus præstituit, intra quod erant cum aliqua terræ cla riore notitia reuersuri. Cùm ij duplo maiorem mor facerent, quàm Canus fieri posse crediderat, anchori solutis quatuor ex illis, qui in nauem ventitabant, secū in Lusitaniam duxit. Erant autem illi homines nobiles & acuto ingenio præditi. Quos Canus in via sic diligenter instituit, vt cùm ad Regem deducerentur, iam multa Lusitana lingua explicare possent. Eorum ingenio Rex mirificè delectatus est, hominesque donis & muneribus affecit, Canoq; præcepit, vt sine cunctatione in eam rursus terram nauigaret, & homines cum muneribus ad regem continuò reduceret, eumq; admoneret, vt CHRISTVM summum Deum vniuersæque naturæ parentem coleret. Redijt ad eundem locum Canus, vnumq; ex illis AEthiopibus, quos secum duxerat, ad Regem misit, qui nomine illius postularet, vt sibi mitteret eos Lusitanos, qui apud illum versabātur, seq; similiter sine mora remissurum eos tres, quos interim retinebat. Esse sibi vlterius progrediendum, quod postquam, iussus à Rege suo fuerat, perficeret, se continuò rediturum, vt illum conueniret, & mandata Ioannis Regis exponeret. Rex per vnum è Ducibus suis Lusitanos statim remisit. illis receptis, Canus tres illos AEthiopes missos fecit cum muneribus, quæ Ioannis nomine ad Regem deferrent. Rex & muneribus & suorum prædicatione, qui Ioannis virtutem & magnificentiam in cælum laudibus efferebant, in ipsius

Cani ad regem Congēsem munera & legatio.

Ioānis Lusitaniæ Regis ad Congensem legatio.

Ioan-

oannis studium acriter incitari cœpit. Cũ verò Canus ost alias oras diligenter exploratas, ad locũ eundem uertisset, nullam moram interposuit, quin ad Regẽ diret: à quo fuit nimis honorificè acceptus. Deinde um multa de Ioannis Regis statu, de moribus Lusitaæ nationis, de legibus & institutis percunctaretur, tũ e Christiana religione diligenter inquirebat, & pauatim ad illius studium animo propendebat. Canum amen dimisit, & cum illo statuit, vt rediret vnus ex ilis, quos Canus Olysipponem duxerat, nomine Zacuem, cum legatione, cuius hæc erat summa, vt à Ioanre contenderet quantum posset, & per Deum, quem olebat, obtestaretur, vt in illius regnum mitteret sacerdotes, quorum disciplinis posset ille cum toto regno ad verissimi Dei notitiam peruenire. Canus cum Legato & aliquot pueris nobilibus, quos Rex in eum finem in Lusitaniam mittebat, vt Christiani fierent, & cultum animi caperent, ad Ioannem reuersus est, & magnã eboris vim, cum stragulis & vestibus ex palmarum foliis contextis, illi nomine Regis Congensis obtulit. Rex hoc nuncio incredibilem in modum lætatus est, eò quòd videret aditum apertum, ad Christi disciplinam in terris illis latissimè propagandum. Legatus cum pueris plus duobus annis in Lusitania commoratus est, vt melius & linguam, & religionis Christianæ disciplinam perciperent. Cùm verò iam omnes essent lustralibus aquis expiati, Christique nomen Sacramento professi, Ioãnes tres naues instrui iussit, quibus Gonzalum Sousam, virum insigni nobilitate, præfecit, quibus tam legatus, quàm pueri veherentur. Misit præterea cum illis sacerdotes religione præstantes, cum sacris vasis & infulis, & Christianæ religionis insignibus, qui gentem sacris sanctissimis expiarent, & ad disciplinam Christianæ pietatis erudirent. Cùm verò eo tempore pestis Vrbem maximè infestam redderet, illius contagione factum est, vt postquam è portu soluerunt, pestis multos in eo cursu conficeret, inter quos Gonzalus Sousa fuit. In cuius locum Rodericus

Cani cum Rege Congensi congressus.

Congensis ad Lusitaniæ Regẽ legatio pro obtinendis Sacerdotibus.

Classis cũ legatis ad Christi fidem in Aethiopiam inuehendã missa.

Sousa, qui erat illi sanguine coniunctissimus, consen omnium successit. Postquam naues eò, quo tendebat appulsæ sunt, & omnes in terram, qui erant ad Rege profecturi, descenderunt, tantis cantibus, tantaq; sig- nificatione eximiæ cuiusdam voluptatis accepti ab om nibus fuêre, vt siluæ etiam atque nemora lætari vic rentur.

Congensiũ de Lusitanæ classis aduentu gaudium.

Qui primus omnium ad Christi nomen adiu ctus fuit, erat Regis patruus, qui terras latissimas imp rio tenebat: cui fuit nomen Emmanuelis impositun Audierat enim esse in Lusitania Principem summ virtutibus ornatum, Regis ipsius fratrem patruelem qui Emmanuel vocabatur, & ea de causa nomen il lius sequi constituit. Hic tanto studio religionis disc plinam excepit, vt satis appareret, illius mentem esse ra dijs diuinæ lucis illustratam.

Congensis Regis patruus fit Christianus.

Duces autem cum innu merabili hominũ multitudine de more gentis instru- cta, Regis ipsius iussu, obuiam nostris, prodière. Om- nia interim tympanorum & buccinarum cantibus & hominum vocibus personabant. Postquam ad Regem ventum est, Sousa illum vt Regem salutauit, & ille vi- cissim Sousam more & instituto suo honorificentissi- mè recepit.

Qua pompa Lusitani in Aethiopia sint excepti.

Postquam verò Sousa legationis summam exposuit, & ille gratias summas Ioanni Regi, verbis a- moris eximij significantibus egit, à Sousa postulauit, vt sacras vestes, & alia, quæ ad religionis cultum perti- nebant, quæ adhuc erant inuoluta, explicari, & in om nium conspectu proponi iuberet. Tum singula contẽ- plari, & cum veneratione suscipere, & vehementer ad- mirari, & religiosos homines intueri.

Sousæ cũ Rege Congensi colloquium.

Cùm verò Crux sublata fuit, omnes qui aderant, cùm viderent nostros flexis de more genibus in terram procumbere, idem fecerunt.

Crucis veneratio.

Rex neque singula quæque inspiciendo, ne- que de illorum vsibus inquirendo satiari poterat. Quæ autem à religiosis dicebantur, memoria firmissimè continebat, & Reginæ deinceps luculenter enarrabat.

Studium erga pietatem Christianorum singulare.

Fuit statim constitutum, vt templum ædificaretur. Quamuis autem lapides è longinqua regni parte fuis- sent conuecti, tanta tamen celeritate propter flagran- tissi-

ſſimum Regis ſtudium, & innumerabilem multitudi
em, quæ operas vigilantiſſimè dabat, ædificari cœpit,
intra breuiſſimum temporis ſpacium abſolutum, &
anctæ Crucis nomine conſecratum fuerit. Dũ hæc ge-
ntur, cùm fuiſſet illi nuncius allatus, gentes illi ſub-
itas, quæ inſulam in medio ingentis lacus ſitam in-
olunt, quam fluuius nomine Zairus efficit, ab illius
nperio defeciſſe, finitimisque terris non mediocrem
opulationem crebris incurſionibus intuliſſe, illarum
npetum & audaciam per ſe comprimere & vindica-
e conſtituit. Antequam verò proficiſceretur, ſacris a-
quis expiari, & nomen Chriſti profiteri voluit. Quod
imiliter Regina, & aliquot viri nobiles effecerunt. Is
oannes appellari voluit, Regina verò Leonora, vt ſtu-
lium, quo erga Reges optimos erant incenſi, nomi-
nibus indicarent. Tradidit illi vexillum Souſa imagi-
ne Crucis illuſtratum, illumque admonuit, vt confi-
deret, virtute Crucis ſe victoriam de hoſtibus adeptu-
rum. Is fiducia nominis Chriſtiani ſubnixus, hoſtes,
primo impetu profligauit, multoque celerius, quàm
potuiſſet quiſquam ſuſpicari, bellum confecit. Domũ-
que reuerſus, Souſam cum multis amoris ſignis dimi-
ſit. Souſa verò non modo religioſos homines, qui mu-
nus inſtitutum peragerent, ſed alios etiam, qui terram
peragrarent, & lacum illum ingentem, quem dixi-
mus, explorarent: & terræ ſitum & latitudinem, & mo-
res hominum cognoſcerent, reliquit. Poſt Souſæ diſ-
ceſſum, venit Regis filius natu maximus è regni fi-
nibus in quibus bellum contra hoſtes finitimos gere-
bat, ad patrem, operamque dedit, vt antiquorum fla-
gitiorum ſordes aquis ſacratis elueret, & fidem Chri-
ſti reciperet: Alfonſique nomen, propter Alfon-
ſum Ioannis Regis filium, vſurpauit. Multique viri
nobiles ſimiliter Chriſtiani effecti ſunt. Magna præ-
terea multitudo vndique confluebat, vt ijſdem ſacris
expiata, noua cæleſtis vitæ luce frueretur. Qui erant
recepti, incredibili lætitia efferebantur, & Chriſti-
anorum numerus in dies augebatur. Sed ijs tam
ſaluta-

Zairus fluuius.

Congenſis Rex vna cum Regina & multis nobilibus baptizatus.

Miraculoſa victoria

Maximus natu Regis Congenſis filius Chriſto initiatur.

Fidei Chriſtianæ per Congẽſem Regem ſucceſſus.

salutaris atque repentinæ conuersionis initijs ser-
Persecutio in Christianos. ternus hostis generis humani magna contentione
pugnauit. Ad eamque rem gerendam alium Regi
lium, nomine Pansum Aquitimum, qui à Christia
religionis sacris vehementer abhorrebat, instigauit
patrem à studio religionis auerteret. Facinus esse in
gnum clamitabat, instituta patriæ deseri, Deorum
mulachra conuelli, fana, quæ fuerant ad illum diẽ sa
ctissima, violari. Ad hęc, Rex molestissimè ferebat, e
sibi per homines religiosos concubinis interdictu
nec vsum illi nisi tantùm vnius vxoris legitimæ con
di. Et ipsæ mulieres cùm cernerent se Regis coniunc
one destitutas, & de honore, in quo fuerant, deiecta
Regem per se & per regni Proceres solicitabant, &
eum à sententia deducerent, maximo opere contend
bant. Accedebant augures atque venefici, qui apud ge
tem illam in summo honore fuerant, qui minas à di
proponebant, diraque supplicia denunciabant illis, qu
à pristina religione desciuissent. Cùm verò Alfonsu
summa vi perditis hominum impurorum conatibu
obstitisset, acerbissimum patris odium in illum conci-
tauerunt: in eamque fraudem Regem impulerunt, vt
crederet, sibi à filio insidias comparari. Itaque eum in
vltimos regni fines relegauit. Et quantum scelerato fi-
lio indulsit, tantum de religionis Christianæ studio
remisit. Sed cùm fraudes detectæ fuissent, Rex filium
in pristinum honoris gradum cum amplificatis opi-
Idolorum cultus à Congensis Regis filio prohibit⁹. bus reuocauit. Is autem instinctus diuini spiritus ap-
pulsu, in terris sibi à Patre commissis capite sanxit, si
quis simulachrum aliquod fallacissima religione dedi-
catum domi contineret, aut ei aliquo in loco supplica-
ret. Hac re nunciata, magnus hominum motus fa-
ctus est, multiquę contra illius statum cum fratre con-
iurârunt. Pater illum euocauit vt admoneret, nè tu-
multum excitare vellet, & ab ea sentẽtia desisteret. Sed
is cùm se negotijs innumerabilibus impeditum esse di
ceret, nec ad patrem ire, neque decretum rescindere vl-
lo pacto voluit. Ita multi ab illo ad fratrem deficiebãt.

terim pater cùm esset & senio confectus, & morbis
pressus & impeditus, è vita paulatim discedere vide
tur. Cùm multi Alfonsum certiorem de valetudine
tris efficerēt, & eum accerserent, vt fratris, qui copias
l occupādum regnum comparabat, sceleri resisteret,
e tamen quandiu de morte patris certus esse non po-
it, venire non est ausus. At vbi illum vita functum
se resciuit, nocte (sic enim mater illum, vt faceret, ad-
ionuerat) in vrbem ingressus est. Postero die conuo-
atis illis regni Proceribus, quibus multum fidebat, in
nodici campi planicie, quæ ante regias ædes erat, ora
ionem habuit, qua ius hæreditatis, quod obtinebat, &
umanitatem, qua suis consulebat, & fidem, qua erant
lli omnes obligati, prudenter exposuit, & ad fidem & *Alfonsus*
officium omnes cohortatus est. Illi, quod faustum fe- *Congensi*
ixque esset, Alfonsum Regem continuò salutant, eiq; *regno inau*
nusicorum instrumentorum concentib. & maximis *guratus.*
lamoribus de regni maiestate & amplitudine gratu-
antur. Id frater cùm accepisset, cùm iam magnas cir-
um se copias haberet, duplicem aciem instruxit, & in
ratrem recta contendit. Alfonsus perexiguo militum
numero stipatus erat. Quos tamen ad spem victoriæ
vehementer excitauit, adhortatusque est, vt firmissimè
crederent, cæleste auxilium eis minimè defuturum.
Facillimeq; maximos exercitus à paucissimis homini- *Præliū in-*
bus Christi ope defensis profligari. In eoq; loco fratrē *ter fratres*
expectauit. At frater magno cum impetu in eum inue-
hitur, tantaque erat sagittarum copia, vt in nubis mo-
dum vmbram efficere videretur. At Alfonsus quanuis
fortiter dimicaret, omnem tamē spem habebat in Dei
præsidio collocatam. Itaque maximis vocibus Christi
numen inuocabat, & opem Apostoli Iacobi (quod Hi-
panos facere in bellis acceperat) implorabat, & has vo-
ces magna cōtentione identidem repetebat. Nec illum
spes in Christo reposita fefellit. Hostes enim subito ti- *Victoria*
more perculsi, terga verterūt. Et cùm prima acies se in *diuinitus*
fugam conijceret, secundam aciem impressione facta *concessa.*
perturbauit, atque similiter fugere compulit. At frater
exani-

exanimatus metu, cùm in syluas se abdere voluisset, cippum incidit (sic enim appellant instrumentum, feras capiendas in syluas appositum) & ibi captus cum Duce, quem secum propter virtutis militaris o nionẽ coniunxerat. Is Dux cùm se captum animadu teret, misit ad Regem, qui diceret, se mortem minin deprecari, quam se meruisse iudicabat. Hoc tamen p illum summum Deum, quem Rex ipse colebat, orar nè se pateretur ad supplicium trudi, antequam Chi stianus fieret. De vita hac exigua miserijs innumerab libus circumuallata minimè solicitum esse: ab illa vei sempiterna nè prorsus excluderetur, id maximè forn dare. Addidit præterea, tantam hominum multitud nem à tam paucis hominibus nulla ratione vinci atc superari potuisse. Sed se magnam militum copiam ii equis insidentem, & crucibus insignitam, tantaq; lu ce splendentem, vt omniũ oculos perstringeret, in prę lio conspexisse, cuius metu perterritus, terga repent dare coactus sit. Quare se minimè dubitare, solius Chr sti numen esse summa fide colendum, & sempiterna prædicatione celebrandum. Alfonsus verò non modo pio illius postulato satisfecit, sed etiam viuum conseruauit, fidelique illius opera multis in locis vsus postea fuit. At frater partim ex vulneribus, quibus in præcipiti ruina percussus fuit, partim ex dolore intra paucos dies mortuus est: &, quod fuit multò funestius, nulla ratione potuit à suscepti sceleris & impietatis pertinacia dimoueri. Alfonsus verò in regni possessione constitutus, multas victorias de hostibus Dei propitio numine consequutus est. Tantoque studio religionem Christianam coluit, vt non plus temporis in Reip. negotijs gerendis, quàm in subditis ad cultum pietatis incitandis consumpserit. Habebat præterea frequentes ad populum conciones de iustitia & pietate, de iudicij diuini seueritate, de sempiternæ vitæ præmijs, de Christi disciplina, & sanctorum hominum, qui vestigia illius sequebantur, exemplis. Quandiu denique mansit in vita, regnum perpetuò in Christianæ pietatis offi-

Dux captus, ante mortem Christianus fieri flagitat.

Subsidium Congensi regi diuinitus missũ.

Alfonsi singularis pietas.

s, cum singulari probitatis & iustitiæ laude conti-
uit. Emmanuel igitur cùm tãto ardore religionis stu
um in illis partibus excitari conspiceret, cùm esset i-
e natura, & studio, & disciplina, cupiditate religio-
s incensus, id quod fuerat à Ioanne Rege feliciter in-
tutum, vt perfectum & absolutum cerneret, elabo-
uit. Itaque anno à Christo nato, MDIIII. homi-
es sanctissimis literis eruditos, & religionis laude *ANNVS*
ræstantes, in illas partes misit. Multos præterea ludo- *à Christo*
um magistros, qui scholas aperirent, & pueros literis *nato. 1504.*
istruerent, & artifices etiam multarum artium eò si- *Christianæ*
niliter mittendos existimauit. Multas præterea sacras *religionis*
estes, partim aureas, partim sericas, multos libros *summum*
Christianam disciplinam, & sacrorum omnium rati- *studium.*
onem, & Christi vitam, & hominum sanctorum ex-
mpla continentes, argenteos præterea calices sacrifi-
ijs dedicatos, & Cruces argenteas, & thuribula, & o-
mnia denique, quæ tam ad Christi disciplinam traden
dam, quàm ad sacra ritè procuranda pertinebant, in
naues imponi iussit, vt facilius gentem in fide suscepta
confirmaret. Ad hæc, sacerdotibus, & reliquis omni-
bus, quibus onus lustrandæ illius regionis imposuit,
stipendium, & commeatum largè atque munificè sup-
peditari præcepit. Cùm autem in his rebus omnibus
maximos sumptus faceret, nullum tamen sibi fructũ *Charitas*
& emolumentum, quibus Regiæ opes amplificari pos- *Congensis*
sent, sed diuinum tantùm atque sempiternum inflam- *erga Chri-*
mato studio proponebat. Cùm autem homines reli- *stianos in-*
giosi cum muneribus sacris à Rege missis in eas oras *signis.*
peruenirent, magna repentè hominum multitudo cõ
fluxit, vt eos humeris suis tolleret. Omnes, qui conue-
nerant, homines religiosos venerabundi suspiciebant,
& quasi cælo delapsos intuebantur. Rex eos valdè a-
manter accepit, Emmanueliq; pro tanta benignitate
felicitatem sempiternam precatus est. Multi verò cer-
tatim ad illos vndique conueniebant, vt Christo no-
mina darent, & sacro fonte abluti, in nouum vitæ ge- *Rex inter*
nus ingrederentur. Et quia neque sacerdotes lin- *pretis &*
guam

catechistæ munere fungitur.

guam eorum nouerant, neque plebs Portugalens linguam intelligebat, Rex interpretis officio funge tur, & quod ab illis acceperat (iam enim nostram guam probè tenebat) habita concione suis enuncia Egit Emmanuel præterea cum illo per literas, vt fi suos in Lusitaniam mitteret. Se namque daturum peram, vt non Latinis tantùm literis, sed etiam ma marum artium disciplinis erudirentur. Ita factum vt non solùm Regis filij, sed multi pueri nobiles O sipponem venirent, & Emmanuelis sumptibus aler tur, & omnes artes homine libero dignas acciperei E quibus aliqui, qui sese sanctis literis impensè dedic rant, in AEthiopiã reuersi, multos mortales ad CHR STI Ecclesiam & concionibus & virtutis exemplis a gregârunt. Opera denique Emmanuelis hoc tam pr clarum opus absolutum fuit. Hoc annò cùm nullo m do studium Indiæ retinendæ intermittendum arbitr retur, classem magnam instruxit, cui præfecit Lupu Suarium Aluarengam. Quid verò ab illo actum in Ir dia fuerit, suo loco dicemus. Nunc verò consequẽs es vt, quid Albuquercijs acciderit, aperiamus. Alfonsu Albuquercius octo diebus antequam Franciscus Albu quercius soluere posset, Olysippone profectus est. Frai ciscus tamen prius in Indiam peruenit, atque cum du bus tantùm nauibus in Anchediuam insulam dela tus est. Nicolaus Coelius, cui altera nauis erat attribu ta, simul cum illo ad eandem insulam nauem consti tuit. Tertius Dux, cui nomen erat Petrus Vascius Vei ga, vel fluctib⁹, vel flammis, vel quouis alio casu (certũ enim sciri non potuit) miserabiliter absumptus fuit. Ibi verò Albuquercius cùm Petrum Ataideum, & reliquos Duces, qui cum illo erant, offendisset, intellexit, quo modo Soderij perierant, & Cochimensis Rex è regno Calecutiensis viribus eiectus fuerat. Hoc autem cùm accepisset, minimè cunctandum ratus, quamuis adhuc hyems vigeret, Cananorem cùm illis sex nauibus petere contendit. Quatuor enim illas, quæ in Anchediuæ portu consistebant, duabus suis adiunxit. Rex

Regũ & procerum liberi in Lusitania educati.

RES INDICAE.

De Albuquerciorũ in India rebus gestis.

Petri Vascij Veigæ interitus.

Cana-

ananoris illi Trimumparæ aduersum casum, & nimis afflictam fortunam vberius enarrauit. Indè igitur i celeritate profectus, in insulam, quę Cochimo adiacet, nomine Vaipinum, vbi adhuc Trimumpara se continebat, accessit. Nostri cùm naues aspicerent, incredibili lætitia affecti sunt. Rex ipse contineri non potuit, quin Portugaliam sæpè maximis vocibus inclamaret, & in ducum complexum rueret. Nostri vicissim illum ad spem pristinæ fortunæ confestim recuperandæ magnis clamoribus excitârunt. Naires Calecutienses, qui erant Cochimi in præsidijs, cōtinuò vrbem præ metu reliquêre. Iam hoc tempore Odoardus Paciecus, qui cū Alfonso Albuquercio Olysippone profectus erat, nauem suam ad eas oras appulerat, & se cum Francisco Albuquercio coniunxerat. Franciscus Albuquercius vbi Regis fidem collaudauit, eique Emmanuelis nomine gratias egit, cùm videret illum exhaustum, & rei numariæ difficultate vehementer implicitum, præter alia dona atque munera, decem millia ducatorum ex Emmanuelis pecunia donauit. Fuit hoc donum non modò propter temporis illius angustias Trimumparæ gratissimum, verùm & omnibus magnam admirationem incussit. Reges enim Indi quamuis elati & insolētes natura sint, & opes magnas habeant, tenuissimo tamen victu contenti, & ad rem nimis attenti sunt. Cùm igitur illius rei fama cùm ad alios Reges, tum ad Calecutiensem perlata fuisset, obstupuit. Eo die Albuquercius (nihil enim in tantis rebus procrastinandum existimabat) Trimumparam Cochimum trāsduxit, & illum Regis Emmanuelis nomine in vrbis atque regni possessione constituit: & nè suos otio torpere, & animos hostium confirmare sineret, in aliam insulam Cochimo oppositam, cuius Princeps à Cochimēse ad Calecutiensem defecerat, inuasit, hostesque inopinantes aggressus, dissipauit, multosq; ex illis occidit, & aliquot oppida atque vicos exussit: & Cochimum continuò reuersus est. Postera die in aliam insulam traiecit, quæ similiter ad ditionem Triumparæ pertinebat,

Vaipinum insula.

Cochimēsis erga Lusitanos amor.

Odoardus Paciecus.

Munera Cochimensi regi data.

Trimumpara in regnum restitutus.

illiusq́ue princeps se eodem crimine defectiōis all rat. At Princeps habebat in armis ad tria millia fc militum, & multi parones Calecutienses armis & litibus instructi, vt illi opem afferrent, circum insu versabantur. Hîc Albuquercius ita Duces distribuit Paciecus cum paronibus in mari congrederetur. C lius verò, & Antonius Campensis, & Ataideus in prima cum hostium copijs dimicarent. Paciecus ho um classem inuasit, paronesq́ue partim depressit, tim in fugam coniecit, multosq́ue ex hostibus & fe & flamma consumpsit. Reliqui duces in insula pri impetu hostes fundunt, & vallum, quo Principis æ septæ fuerant, reuellunt, & in ædes irrumpunt, ipsu q́ue Principem interficiunt, & ędes inflammant: eo que die, parta victoria, reuertuntur. Postridiè verò aliam insulam, nomine Repelinum, Albuquercius r ues accedere iussit. Illius Princeps idem in se scelus a miserat. Timore igitur admonitus, nè idem cum re quis proditoribus supplicium subiret, magna vi se resistendum comparabat: Nairumq́ue duo millia si signis habebat. Ad littus igitur, vt nostros aditu proh beret, accessit. Fuit ibi acriter vtrinque dimicatum Sed hostes tandem in fuga salutem ponere coacti sun Nostri illos vsque ad maximum insulæ oppidum ir secuti fuerunt. Ibi cùm insulæ Princeps rem in extre mum discrimen inductam cerneret, suos à fuga colle git, instructaq́ue rursus vt potuit, acie, fortissimè repu gnauit. Redintegrato prælio, fuit vtrinque summa cō tentiōe certatū: sed hostes in fugā versi tandē sunt. No stri cū multos occidissent, & reliquos ex insula præcipi tes eiecissent, insulam diripiendā Trimum paræ militi bus concessêre. Hoc facto, oppida atq; pagi Albuquer cij iussu incensi, & exusti sunt. His rebus gestis, Albu quercius Regem iàm lætissimo rerum successu recrea tum adijt, ab illoq́ue petijt, vt faceret sibi potestatem arcis ædificandæ, qua & Lusitani possent pericula ab hostibus intenta propulsare, & statū ipsius Regis mul tò sa-

Pugna cū Calecutiēsibus.

Lusitanorum victoria.

Repelinū insula.

Repelinenses victi.

Arx Cochimi quādo & à quo condita.

facilius à Calecutiensis immanitate tueri. Rex id fa-
limè concessit, dixitque, quòd viueret, & dignitatem
superaret, & contra hostis improbissimi conatū mu
retur, id totum sibi esse, & illi, & Regi clarissimo, &
sitanorum virtuti in acceptis referendum. Proindè
lli videretur, arcis illius ædificationem ex re Emma
elis Regis esse, velle se sumptum omnem suppedita
. Itaq; locus ad eam delectus fuit valdè opportunus. *Arcis situs*
at enim editus, & maris illius augustijs imminebat.
uibus quoties Calecutij Rex bellum nauibus infer-
conaretur, nostri illum facilè aditu prohiberent.
cvij die Septembris anno M.D.III. arcis fundamen-
iacta sunt. Magnaque hominum multitudo Regis
ssu operas perpetuo nauabat. Neque Lusitani quidē
se à labore, vllius vel nobilitatis, vel ætatis excusatio
e defendebant, quamuis eos Rex ab opere auertere co
aretur. Quatriduum iam fuerat in arce ædificanda
onsumptum, cùm Alfonsus Albuquercius Cochimū
eruenit. Multiplicatis igitur operis, arx ad summum
eruenit, & absoluta tandem fuit. Deinde, re prius
eliberata, Albuquercius cum reliquis ducibus, & a-
quot Trimumparæ militibus, in oppida, quæ ad Re-
elinensem Dynastam pertinebant (qui vt dictum
st, à Trimumpara rebellârat) se contulit. Ea verò vi-
inti passuum millibus Cochimo distabant, erantque
fluminis ripis, quod in æstuarium influit, non ma-
gno interuallo disiūcta. Nostri igitur scaphis & paruis
nauigijs egressi, improuisò hostes adoriuntur. Multos
nterimunt, reliquos fundunt fugantq;, & vastitatem,
& populationem eorum rebus inferunt. Huius stragis
fama celeriter ad omnes vicinos peruenit. Rem nam-
que esse in magno discrimine, sublato clamore signi-
ficant. Qui clamorem excipiunt, rursus vt alios ad au-
xilium excitent, eadem significatione clamoris vtun-
tur: & sic fit, vt partim nuncijs ad eam rem missis, par-
tim clamoris successione continuata, intra breue tem
pus magnæ militum copiæ congregari soleant. Tunc
igitur supra sex millia eorum, quos Naires appellant,

Impetus in Repelinenses.

Noua nuncij mittendi, & milites euocandi ratio.

ad auxilium ſuis afferendum repentè prouolârui
in noſtros impetum fecerunt. Noſtri ordine inſt
cedere paulatim incipiunt. Illi tamen nimis ferc
inſtabant,& noſtros grauiſſimè premebant:nequ
lum telis & iaculis eminùs,ſed ſtrictis etiam glad
micabant. Quòd ſi per ordinem, quo Luſitani
inſtructi,non ſtetiſſet,magna tunc clades accepta
ſet. Sed cùm nauigia non procul abeſſent, & à nc
nullus tumultus excitaretur, omnes ſe, magno ta
cum labore,& vitæ diſcrimine, in ſcaphas & nau
receperunt. Odoardus tamen Paciecus cùm ſcap
ſuam (ſuorum namque temeritate à loco deducta
rat) minimè reperiſſet,magnum periculum adijt.
ſtium namque multitudo illum circumſtetit, vt, a
quam ſubſidium afferri poſſet, opprimeret.Ille tan
cùm eſſet acer & ſtrenuus, eorum tantiſper impet
inſita virtute repreſſit, dum Albuquercij, periculo
quo is verſabatur, animaduerſo, ſubſidio occurrer
Itaque omnes recepti,ſe Cochimum cōtulerunt. F
re in prælio octo tantùm vulnerati,nemo autem oc
ſus. Ex hoſtibus magna multitudo cecidit:ſeptem
rones in fluuio capti,& quindecim incenſi ſunt.In
quenti nocte(nec enim ardor animorum, qui in D
cibus inerat,militibus vllam quietis facultatem dab
vt alios pagos Dynaſtæ Repelinenſis euerterent,
ſcaphas atque nauigia conſcenderunt.Alfonſus Alb
quercius reliquos antecedebat. At hoſtes in armis e
cubabant. Itaque conferti, ſumma contentione re
ſtunt:duos occidūt, viginti conuulnerant. Alfonſ
Albuquercius inopinato caſu diſtinetur, neque qu
modo tantæ multitudini reſiſtat,neque quo pacto r
trocedat,rationem inire poteſt. Quod tamen erat vi
fortis officium,acriter dimicandum ſtatuit, vſque eò
dum reliqui Duces opem afferrent. Sic ad primam lu
cem impetum hoſtium ſuſtinuit. At Franciſcus Al
buquercius cum cæteris Ducibus ſeſe è ſcaphis eiecit
& incredibili celeritate ad locum, in quo pugna com
mitti cœperat,ſe contulit.Illorum aduentu noſtris a-
nimus

Paciecipe riculum.

Alfonſus Albuquercius diſcrimen fortiter propellit.

ius additus fuit, & hostes in fugam cōiecti, magna- eorum pars ferro concisa, & pagi flammis exusti. lem die aliam insulam, nomine Cambalam, ag- ssi sunt, vbi supra septingentos homines interfece- t. Neque ijs rebus contenti, in terras alias ad ditio- n Calecutiensis Regis pertinentes ingressi, homi- n stragem ediderunt, & populationem maximam ulerunt. Sed cùm supra sex millia hominum ad eo- n impetum reprimendum conuenirent, ægrè repul- int. Odoardus interim Paciecus triginta & quatuor ones Calecutiensis Regis, qui aditum in portum chimi mercatoribus intercludebant, superauit, & gere compulit. Post has calamitates hostibus illatas, m mercatores Cochimum piper, & alia aromata in ochimensem portum conuehere non auderent, vi- n est Alfonso Albuquercio Coulamum petere, vt tres naues oneraret. Ciuitas erat omnium priscis mporibus in regionibus illis & amplissima & opu- ntissima. Sed postquam Calecutium à mercatori- s frequentari, & opibus augeri cœpit, magna Coula- ensis imperij inclinatio facta est. Cochimo abest cir- er quadraginta & octo passuum millia: ad ortum So- spectat. Nauigatio est tutissima secūdum fluuium, si cùm propter fluminis angustias, insidiæ ab hosti- s ab vtraque parte in ripis collocantur. Flumen e- m est valdè profundum: cum marinis enim aquis, uas accedens æstus inducit, commiscetur, portus est ptimus. AEdes, phana, religio, mores, instituta sunt idem fermè, quæ apud reliquos Malabares fuisse di- mus. Gens est assueta prælijs: continenter enim bel- m cum Rege Narsinge gerit. Quamuis enim Narsin- æ regnum maxima ex parte latus Indiæ, quod spectat d orientem Solem, occupet, cùm tamen latissimum t, ad confinia Solis occidentis extenditur. Rex maxi- nam temporis partem in vrbibus mediterraneis con- umit. Coulamum verò regendum hominibus com- nittit, quos fide præstantes esse iudicat. Regio à Chri- ianis illis etiam colitur, qui Thomæ disciplinam

Cambala Insula.

Lusitanorum præclaræ victoriæ.

Coulamū ciuitas, eius descriptio et gētis mores.

Narsingæ regnum.

Christianorū D. Thomæ disci-

plinis imbutorum constantia

acceperunt, & in tanta temporum varietate, & re-
rum commutatione, & aduersis rerum incid
um casibus inuicta semper fide & constantia reti
runt. Est in ea vrbe templum peruetustum, q

Templum à D. Thoma ædificatum.

Christiani perhibent fuisse à Thoma ædificatum
postoli autem corpus est in ora Regni Narsingen
pultum, in templo, quod non à Christianis tant
sed etiam à Saracenis & reliquis gentibus sanctiss

D. Thomæ corpus, vbi sit, & quanti fiat

habetur. Fama namque constans est, viri illius di
meritis multa miracula diuinitus edi, & complu
qui opem illius vel in grauissimis morbis, vel in re
afflictis implorabant, mirabiliter alleuatos, & m
mis malis liberatos extitisse. Eo tempore, quo Alf
sus Albuquercius in eam vrbem nauigauit, mu
quædam vidua Regnum nomine filij, qui nondum
tatem maturam ad regendum habebat non segni
administrabat. Fuit à ciuitatis Principib. qui nom

Fœdus cū Coulamensi Rege.

Reginæ omnia, quæcunque vellet, se facturos osten
bant, valdè honorificè receptus. Itaque oneratis ex
tentia nauibus, & amicitiæ fœdere percusso, & tradi
regiæ fidei Lusitanis, qui erant gerendi negotij cau
Regis Emmanuelis nomine in ea vrbe relinquen
Cochimum reuersus est. Dum hæc geruntur, Calecu
Rex animaduertens, in quam fraudem fuisset Arabu
cohortationib. impulsus, magno silētio, ne Arabes fo
dus pertubarent, pacem cū Lusitanis facere cōstitui

Pax cum Calecutiēsi inita, eiusque leges.

Ad quam celerius constituendam, Naubeadarimi, qu
vt dictum est, animi inclinatione in Lusitanum no
men egregiè propendere constabat, assiduę cohortati
nes impellebant. Conditiones fœderis hæ fuerunt: V
omnes classes, quæ erant in mare, belli cum Lusitani
aut cum illorum amicis gerendi causa, deductæ, conti-
nuò subducerentur. Vt omnia bona Regis Emmanue-
lis, quæ tempore, quo Arius Correa fuerat interfectus,
Arabes, & reliqui eorum socij diripuerant, restitueren-
tur. Et pro illis Calecutij Rex certū piperis pondus in-
tra tempus assignatum persolueret. Nè Saracenis, qui
Calecutij negotiabantur, facultatem tribueret in Ara-

biam

m nauigandi. Flagitabat præterea Franciſcus Al-
querciꝰ, vt Mediolanenſes, qui ad Calecutij Regē
nsfugerant, illi redderentur. Id ſolum Rex pernega-
.Turpiſſimum namque ſibi fore iudicabat, ſi ho-
nes ſemel in fidem receptos proderet: reliqua om
concesſit. His ita conſtitutis, Naubeadarimus Crā-
norem petijt, vt ibi bonam piperis partem appen-
, atque Pacieco, qui eò iuſſu Franciſci Albuquercij
eam rem venerat, aſſignari iuberet. Accidit inte-
n, cùm iam bonam piperis partem Paciecus naui-
s imponi iuſſiſſet, vt nauigium pipere onuſtum,
od Calecutienſis Regis erat, Cranganorem verſus
uigaret. Id cùm ad Iacobum Fernandum Corream
rlatum eſſet, Albuquercij iniuſſu miſit, qui naui-
um caperet, & Cochimum perduceret. Illi, qui e-
nt in nauigio, cum ſe captos animaduertunt, indi-
num facinus eſſe clamitant, pacem inter Regē Por-
galiæ & Regem Calecutij eſſe iam ſolenni fœdere
nſtitutam. Et tamen poſt factam pacem, Calecutien
Regis miniſtros atque famulos per vim à Portuga-
nſibus capi, & piper regium diripi. Præterea piper
lud Cranganorem conuehi, vt Portugalenſibus tra-
eretur, & Rex Calecutij citius fidem ſuam liberaret.
è vellent igitur, quod erant ſine cuiuſquam iniuria
onfeſtim accepturi, cum tanta Regis offenſione per
im è Regiorum manib. extorquere. At Correa nihi-
minùs in inſtituta iniuria fortiſsimè perſeuerat, na-
igiumque oppugnat: Naires ſex occiſi ſunt, & multi
æterea vulnerati. Ex noſtris verò nō pauci vulnerib.
cceptis è prælio diſceſſerūt, ita, vt non magnum pipe-
is illius pondus, quod per vim & iniuriā direptū fuit,
ultorum ſanguine conſtaret. Id vbi Naubeadarimus
eſciuit, à Franciſco Albuquercio poſtulauit, vt Regi
atisfaceret. Fœdus enim violatū fuiſſe, regiſq; animū
rauiter offenſum, materiamq; datā hominib. qui pa-
em hanc turbare cupiebant, ad bellum acerbiſſimū re-
nerè concitandū. Præterea turpiſſimū fore Luſitanis,
i ſcelus, quod in alijs vindicare conabantur, in ſeipſis
admitt-

Pax à Fernando Correa violata.

Naubeadarimi pace reſarcienda ad Franciſcum [illegible]

admitterent. Iure enim visi fuerant Regi Calecutie bellum mouere, quòd noluisset in eos, qui facinus lud in cæde Arij Correæ, & in opum regiarum di ptione conciuerant, animaduertere, & Emmanueli gi satisfacere: cur igitur idem facinus à suis susceptu inultum esse pateretur? Cur nō aliquam Regi Calec tiensi satisfactionem daret, qua illius animus tã atro iniuria stimulatus placari posset? Regem esse natu mutabilem, & iracundum, & Saracenis obnoxium, ta, vt eorum sermonibus inductus, cùm à nostris nu lam iniuriam accepisset, eas tamen illis clades, quas a ceperant, intulisset. Quid igitur facturum existimare postquam is iure bellum suscipere videretur? Hoc & lia multa cùm Naubeadarimus in eandem sententiam repeteret, Franciscus Albuquercius postulata illius co tempsit. Quo quidem crimine vel sceleris, si neglex fidem, vel timiditatis, si non ausus est coercere hom nis vesani temeritatem, laudes, quas fuerat adeptus, ob scurauit. Rex Calecutij ira grauissima commotus, clas sem rursus instruere, & delectum habere instituit, v mari atque terra bellum Cochimensi Regi atque Lusitanis inferret. Vbi id Trimumpara compertum habuit, à Francisco Albuquercio enixè postulauit, vt ea sibi præsidia relinqueret, quibus posset Calecutiensis impetus ab illius regni finibus propulsari. Indignissimum namque fore, se, cùm propter Lusitani nominis studium tam graui bello, quàm erat illud futurum, premeretur, Lusitanorum ope destitui. Id Albuquercius se facturum pollicetur. Sed id minimè, vt par erat, præstitit. Vnam enim tantùm nauem cum duabus carauelis, quarum formam iam suprà descripsimus, & aliud paruum nauigium illi cum centum Lusitanis reliquit. Erant apud eum præterea alij quinquaginta Lusitani, ita, vt centum & quinquaginta tantùm Lusitani ad tanti belli molem sustinendam eo in loco remanerent. His omnibus præfectus erat Odoardus Paciecus, qui summa voluntate prouinciam illam suscepit, vt vitam, si ita opus esset, pro Christi glo-

Franc. Albuquercij facinus inhonestum.

Albuquercij perfidia.

Odoardi Pacieci exiguũ præsidium, & virtus.

ia,& Regis Emmanuelis dignitate profunderet. Interim venit Alfonsus Albuquercius Coulamo. Albuquercij igitur Cochimo profecti Cananorem peruenêre, quo in loco cognouit Alfonsus è literis Raphaelis Reineli, qui apud Naubeadarimum piperis accipiendi gratia remanserat, maximum bellum comparari. Idem etiam Coiebiquius, cuius iam antea mentionem fecimus, qui plurimum Lusitanis fauebat, literis ad Albuquercios missis, indicauit. Indè cùm oram Calecutij legerent, ad Regem miserunt, qui Lusitanos, quos apud se retinebat, missos faceret: quod postulatum ille reiecit. Indè igitur digressi, iter in Portugaliam suscepêre. Alfonsus Albuquercius Olysipponem peruenit xvij. die mensis Iulij, anno à Christo nato, M.D.IIII. Franciscus verò Albuquercius, & Nicolaus Coelius quomodo perierint, incertum est. Nunquam enim comparuerunt, nec vllus euasit, qui posset illorum interitum nunciare. Petrus Ataideus, fracta in vadis naui, in terram euasit: in qua nauigium nactus, cum Lusitanorũ parte, qui erant in eadem naue, Mozambiquem se contulit, vbi mortuus est. Alia verò pars se Melindem recepit. Per idẽ fermè tempus, quo hæc acciderunt, Dux alius, nomine Antonius Saldagna, varijs tempestatibus iactatus fuit. Missus autem fuerat ab Emmanuele, post Albuquerciorum Olysippone discessum, cum tribus nauibus, vt mare, quod vltimo Aethiopiæ promõtorio, Guardasu nuncupatu, & Arabico sinu continetur, armis infestum redderet. Vnus ex Ducibus, qui sub illo erant, cui nomen erat Iacobus Fernandus Pereira, vi tempestatis à reliquis nauibus segregatus, nauem suam Melindem appulit. Indè Zacatoram insulam antea nostris incognitam, non ita lato mari ab introitu sinu Arabici disiunctam, petijt, in qua hyemare constituit. At Saldagna gubernatoris imperitia cursum non tenuit, & in insulam, quam appellant Sancti Thomæ, æquinoctiali circulo subiectam, peruenit. Postquam verò indè digressi sunt, alia coorta tempestate factum est, vt alter ex Ducibus Rodericus Laurentius Raua-

Bellũ Calecutiense cõtra Lusitanos & Cochimẽsem

Alfonsi Albuquercij in Lusitaniam reditus.

Frãncisci interitus.

Antonij Saldagnæ casus.

Zacatora insula.

S. Thomæ insula.

Rodericus Laurẽtius Rauascus.

uaſcus ab illius conſpectu diſtraheretur. Saldagna verò cùm promontorium Bonæ ſpei ſuperare contenderet, fuit eiuſdem gubernatoris inſcitia, qui iam ſe promontorium flexiſſe credebat, in ſinum delatus, in quo aquationem fecit. Cui loco deinde fuit nomen, Aquatio Saldagnæ. At Rauaſcus cùm multò citius promontorium flexiſſet, Mozambiquem verſus nauigauit: indè verò Quiloam petijt, vbi viginti dies Saldagnam expectauit. Quem cum diutius opinione ſua morari cerneret, in inſulam Zanzibarem nomine, cuius iam anteà mentio facta eſt, nauigauit. Abeſt autem hæc inſula Mombaza ad occidentem Solem octoginta paſſuum millia. Inter hanc inſulam & continentem, fretum interiectum eſt adeo anguſtum, vt nauis nulla eò tranſire poſſit, quæ non ſimul & ab inſula, & à continente facillimè cernatur. Circum eam inſulam Rauaſcus duos menſes peragrauit, vbi ſupra viginti naues Zanzibarenſium, diuerſis temporibus multis rebus onuſtas cepit: & pretio in ſingulas conſtituto, eas dominis reſtituit. Attulit hoc hominis flagitium grauiſſimam terris illis offenſionem, multorumq; animos à noſtris alienauit. Erat enim noſtris cum inſulæ illius incolis amicitia. Inſulæ Princeps miſit ad Rauaſcum, qui diceret, ſe vehementer admirari, quo iure Dux Luſitanus, à qua gente audierat fidem ſanctè coli, in res inſulæ illius, Luſitanis addictæ tam ferociter inuaſiſſet. Se cætera, quæ abſtulerat, non iam curare. Arma ſaltem & tormenta, quæ erãt in nauibus, redderet, & reliqua ſibi reſeruaret. At Rauaſcus non modò æquiſſimo poſtulato ſatisfacere noluit, ſed reſponſum nimis aſperum & cõtumelioſum dedit. Hac iniuria Princeps irritatus, aliquot paruos parones inſtruxit, qui in Rauaſcum inuaderent. At Gomezius Carraſcus eiuſdem nauis ſcriba, & miles alius, nomine Laurentius Phæus, Ducis iuſſu priuſquam parones comparari & egredi poſſent (nauis enim appropinquare terræ non poterat) in ſcaphã tormentis & armis inſtructam repentè deſiliunt, & in parones inuehuntur. Quatuor autem capiunt, reliquos

Aquatio Saldagnæ.

Zanzibar inſula.

Zãzibarẽſes naues ſupra viginti captæ à Rauaſco contra fœdus.

Rauaſci iniquitas.

Pugna cũ Zanzibarenſibus naualis.

in fugam conijciunt: aliquot homines occidunt, inter quos fuit vnus eiusdem Principis filius. Princeps cum cerneret, se ius suum neq; legitima disceptatione, neq; armis obtinere potuisse, nè malum illud ad totius insulæ perniciem emanaret, quanuis esset & incommodis affectus, & filio orbatus, pacem tamen cum Rauasco cõstituit, ea conditione, vt certũ pondus auri quotannis tributi nomine Regi Emmanueli persolueret.

Pax Zanzibarensiũ cum Lusitanis.

Pace ad hunc modum constituta, Rauascus Melinden petijt. Erat aũt acre bellum tunc temporis inter Melindium Regem, & Regem Mombazæ cõcitatum. Rauascus vt Mombazam perterreret, nauem suam in Mombazæ portu constituit: ibi duas onerarias naues, & tria nauigia minora pugnando cepit. Inter eos, qui fuerant in nauibus capti, erant Arabes duodecim, viri & opibꝰ & dignitate ciuitatis suæ Principes. Ciuitas appellatur Braua: aberat autem Mombaza quadringentis millibus passuum. Ij aliam nauem expectabant multis magni precij mercibus onustam. Cùm autem se pecunia redemissent, ciuitatem suam dediderũt, fidemq; suam obstrinxerunt, fore se & reliquos ciues Brauenses semper in Regis Emmanuelis potestate. Illis similiter Rauascus, quod sibi visum est aurum, quod singulis annis Emmanueli soluerent, imperauit. Fœdere percusso, nauis, quam expectabant, interuenit. Quam Rauascus nõ attigit, nec vt ab aliquo alio fœderatis iniuria fieret, permisit. Interim Saldagna cum tribus nauibus, quas in illo cursu ceperat, Mombazæ portum subijt. Rex cũ iam classis speciẽ intueretur, veritus nè graue aliquod incommodum Lusitanorum armis acciperet, pacem cum Melindio fecit. Saldagna verò inde in Indiam nauigauit, & insulis Canacaniæ, & Anchediuæ classem applicuit: quid autem ab illo gestum fuerit, suo loco dicemus.

Bellũ inter Melindiũ, & Mõbazensem.

Braua ciuitas Lusitanis deditur.

Canacania insula.

RES EVROPEAE ANNVS 1504.

HOC anno M. D. IIII. Octobri mense, Alfonsus, equitum Magister, Iacobi Emmanuelis fratris filius, de quo suprà dictum est, in adolescentiæ flore graui morbo oppressus, è vita migrauit, vnamque tantùm filiam, eximia pulchritudine & singulari vir-

tute

Isabelæ Castellæ reginæ mors.

tute fœminam, reliquit, quæ postea Petro Villæregalis Principi, viro egregiè forti, nupsit. Eodem fermè tempore Isabela Castellæ Regina similiter è vita decessit, maximumq́ue sui desiderium cum multis lachrymis vniuersæ Hispaniæ reliquit. Fuit enim illa mulier tum excelso animo, & tam singulari prudentia, tantisq́ue laudibus probitatis & religionis ornata, vt meritò videatur nomen illius sempiternæ memoriæ consecrandum. Vltimo die Decembris eiusdem anni peperit Regina Maria filiam singulari pulchritudine. Fuit illi impositùm nomen auiæ Beatricis. Quæ postea Carolo Allobrogum Duci nupsit, vt posteà dicetur. Hoc anno ingentes & crebri terræmotus extiterunt, ædes multæ corruerunt, terra multis in locis desedit, ingentesq́ue labes factæ sunt. Homines domicilia deserebãt & mõtes etiam attingere non audebant, metuentes, nè vel domibus deiectis oppressi, vel montibus de sede conuulsis obruti, miserabiliter interirent. Campos & planiciem sequebantur: in tabernaculis habitabant. Per idem fermè tempus Ioannes Menesius non indignum memoria facinus aggressus est.

Emmanueli nata filia Beatrix.

Terræmotus.

RES AFRICANAE.

Larache oppidum.

EST oppidum Mauritaniæ clarum, nomine Larache, quod viginti millibus passuum Arzila distat. Flumine autem Zilia, quod in Oceanum influit, alluitur. Ceperant autem Mauri quinque naues Portugalenses, quæ tunc in Larachensi portu consistebant. Id cùm Menesius resciuisset, indignè admodum tulit, & in portum inuehi cogitauit, vt naues abduceret. Erat autem in ipsius fluminis ostio turris natura, & arte, & armis, atque tormentis egregiè munita, in qua milites per vices excubabant. Erat autem is receptus piratis omnibus, qui ex ea Mauritaniæ parte quotannis, vt prędas agerent, egrediebantur. Menesius secum excogitat, quomodo sine periculo, quod à turri eminere videbatur, in eiusdem oppidi portum & stationem intraret. Id cùm iam secum animo deliberatum & constitutum haberet, accidit, vt die quadam quinque biremes, & vnam triremen conspiceret, quæ occidentem Solem versus nauigabant. Qua re animad-

uer-

uersa, speculatores partim terra, partim mari continuò misit, qui earum cursum diligenter explorarent. Renunciant illi omnes, in Larachis portum inuectas, in terramq; subductas fuisse, ita tamen, vt triremis non procul ab aqua consisteret. Cùm id compertum haberet, quatuor Carauelas instrui confestim iubet, & milites, quos ad eam rem alacrius gerendam aptos cognouerat, accersiuit, & anchoris de nocte solutis Larachem petijt, & classem ante fluminis ostium prima luce constituit. Accurrunt Mauri, ignem tormentis applicant, & globos ingentes emittunt, summaq; vi contendũt, vt aditum nostris intercludant. Menesius verò æstus opportunitatem expectabat, quem vbi vehementius incitari sensit, latera nauis vnius cultricis laneis, & saccis, quos lana diligenter inferciri iusserat, fulcienda, & molibus obstruenda curauit, & turri opponi præcepit, vt tormentorum ictus exciperet. naues reliquæ huius præsidio tectæ portum subiêre. Mauri interim sagittis, & iaculis, & plumbeis glandibus acerrimè decertabant. At Menesius introrsus illis frustra repugnantibus, cum integra classe penetrauit. Fluuius est & aquarum copia, & æstus accessione profundus, ita, vt nostri facillimè possent ad illius ripas accedere. Quod cùm factum esset, illi, quibus id imperatum fuerat, in terram desiliunt, & vt coniectis facibus triremem incenderent, summa contentione pugnant. Mauri contrà, vt incendium arceant, vndiq; prouolant. Fit atrox prælium, neq; mediocri temporis spacio fuit vtrinq; acerrimè dimicatum. Tandem cùm multi ex hostibus caderent, multi grauiter sauciati secederent, reliqui se in fugam dederunt, quos nostris longius insequi per Menesium licitum non fuit. Sed quod erat illi propositũ, triremem exurere confestim iubet. Quinq; verò biremes cum duabus nauibus longis, & vna ex nauibus Portugalensibus (eas namque iam in terram subduxerant) à nostris in mare continuò deductæ fuerunt. Reliquæ tres Portugalenses naues deduci non potuerunt: & idcirco cum trireme similiter incensæ sunt. Hac re

Eruptio Io. Menesij in Larachẽses.

Stratagema Io. Menesij.

Atrox cũ Mauris prælium.

Maurorũ naues aliquot partim captæ partim incensæ.

ex animi sententia gesta, Menesius cùm ingentem hostium multitudinem confluere vidisset, æstu secundo (iam enim minui, & decedere incipiebat) se sine vllo incommodo recepit. In hoc autem prælio vnum solùm hominem desiderauit. Et cùm quatuor tantum ex Arzilæ portu naues eduxisset, cum duodecim reuersus est. Exterruit hæc hominis alacritas & audacia vehementer hostes, quod in intimo eorum portu, in præsidijs firmissimis, & intra munitiones, quas ipsi tutissimas arbitrabantur, nõ dubitâsset inuehi, & eorum naues incendere, tantamq́ue cum tam paucis nauibus, in oppidum munitissimum, pestem & perniciem machinari. Nec eos tam solicitos habebat hominum cædes atque nauium iactura, quantum facinoris editi magnitudo. Metuebant enim nè tam felicis audaciæ, parum, vt videbatur consideratæ successu, nostri animos assumerent, quibus maiora facinora molirentur. Emmanuel verò cùm huius facti nuncium accepisset, maximo gaudio affectus fuit, Menesijq́; virtutem, & sagacitatem, & industriam debitis laudibus ornauit. At is cùm nullam benè gerendæ rei occasionem prætermittere voluisset, vt aliud non leuius incommodum hostibus afferret, excogitauit. EST mons, Farrobus nomine, quem minoris Atlantis partem esse suspicor, qui viginti passuum millibus Arzila distat. Secundum illius radices amnis fluit, qui hyeme tantis aquis augetur, vt vado transiri non possit. Hostes ea re freti, securè in pagis, qui sunt in monte admodùm frequentes, hyemabant, maximosq́ue armentorum & pecudum greges alebant. At Menesius in intimis ædibus, ne ea res in vulgus emanaret, duas quadratas ædificari iubet. In quem verò vsum id fieret, nullus ex fabris lignarijs, quorum fidei opus illud commiserat, suspicari potuit. Cuiuslibet autem lintris magnitudo tanta erat, quanta posset vnius validi iumenti tergo supportari. His perfectis, se tantisper continuit, dum noctem pluuijs & tempestate turbidam videret. Eam nactus tempestatem, quam optabat, signum excursionis properè faciendæ

Audacia Io. Menesij.

Aliud Io. Menesij in Mauros stratagema.

Farrobus mons.

ndæ dari iubet. Admirantur omnes eo tempore classicum cani, quo propter imbrium vim omnis mentio belli necessariò conticescit. Id tamen à sapiente Duce, & in bellis exercito non temerè fieri suspicantur. Armati conueniunt, eumque sine vlla recusatione sequuntur. Nemo tamen quid ille animo agitaret, aut quorsum tenderet, inquirebat. Erant autem illi, quos tunc secum eduxit, equites viginti supra ducentos, quibus, vbi commodum visum fuit, quid sui consilij esset, aperuit: quàm facilè res fieri posset, exposuit: quid ab omnibus fieri vellet, ostendit. Eos tamen, qui rem aggredi dubitarent, admonuit, vt domum redirent. Sese namque multo confidentius cum paucis, ijsque fortissimis, quàm cum multis, omnia pericula metuentibus quoduis facinus aggressurum. Nemo tamen fuit ita sui decoris oblitus, vt domum redire vellet. Vbi ad fluuium peruenêre, qui tunc super ripas effusus, multò maiorem telluris partem, quàm suspicati fuerant, inundabat, lintres, quos iumenta portabant, in ripa deponi præcepit. Tum vni è suis domesticis, qui Fernandus Freitas appellabatur, imperauit, vt extremitate cuiusdam funis mordicus apprehensa, fluuium nando traijceret, vsque eò dum modicæ terræ planiciem, quæ vltra aluei partem, qua fluuius maiore impetu ferebatur, in aquis eminebat, attingeret. Eo fune erat iam vna ex lintribus alligata. Ergo postquam is, qui fluminis alueum transierat, in locum peruenit, & inde contrariam ripam superauit, lintrem ad se facillimè traxit. Similiter cùm funis alius, quo altera ex lintribus colligata fuerat, ex prima necteretur, minimo cum negocio traducta fuit. Cùm igitur vtraque fuisset vtrinque funibus valdè retenta, fiebat vt funibus altera ex parte laxatis, ex altera verò contentis, pro ut transmissionis illius vsus flagitabat, vt illæ vltrò citroque facilè commearent. Equites ephippia detrahunt equis, eaque lintribus imponũt, ipsique lintribus ita fluuium paulatim traijciunt, vt equos habenis deductos transnare compellerent. Vbi omnes in vlteriorem

rem ripam euaſerunt, equos rurſus inſternunt, quil
inſidentes, Meneſium noctis illius ſilentio per loca
luſtria & lutulenta ſequuntur, quamuis eos interdu
immodica pluuia tardaret, & aqua pectora equori
pertingeret. Meneſius, qui regionis illius omnes anf
ctus nouerat, prope pagos, quibus quàm plurimi
poſſet, detrimẽtum inferre cogitabat, in loco colloc
dis inſidijs aptiſſimo copias ſuas continuit. Vbi dil
xit, continuò montani in camporum planiciem
ſcendunt (erat enim iam tempeſtas ſedata) alij, vt ſeg
tes ſuas inſpicerent, alij, vt greges ſuos in paſcua ded
cerent, alij poſtremò, vt venarentur. Meneſius tam
nolebat è latebris exire, donec tanta hominum copi
in quantam ille inuadere cupiebat, in illius ſe conſp
ctum daret. Sed accidit, vt duo venatores in inſidias i
lius inciderent: quo factum eſt, vt fuerit illi neceſſe c
tinuò prodire. In homines igitur inopinatò ferocit
inuadit, multos capit, plures interimit, magnamqu
prædam facit, exercitumque incolumem reduxit. Vl
ad fluuium ventum eſt, abacti greges primùm fluu
um nando traijcere compelluntur, deindè ipſi lintr
bus eadem ratione, qua nocte fuerant tranſuecti, &
multò etiam facilius eundem fluuium tranſmiſerunt
Arzilamque, cùm aduesperaſceret, ingreſſi ſunt, cum
magna eorum, qui relicti fuerant, admiratione. Fieri e
nim non poſſe crediderant, vt in tam ſæua tempeſtat
vel fluuium tranſire, vel, illo tranſmiſſo, hoſtium mul
titudinem armis exercitam euadere poſſent, maximè
verò, cùm regreſſus eſſet difficillimus, & poſſet facilli-
mè reciſis lintrium funibus impediri.

RES INDICAE.

INTERIM dum hæc in Luſitania & Africa geruntur, Trimum-
para in India, & Luſitani, qui cum illo erant, grauiſſi-
mo bello premebantur. Rex enim Calecutij, vt ſuprà
dictum eſt, acerrimè delectum habebat, claſſem maxi-
mam comparabat, antequam Albuquercij iter in Luſi-
taniam ſuſciperent. Paciecus ab illis digreſſus Cana-
nore, Cochimum nauigauit. Rex vbi tam exiguas co-
pias ſibi præſidio à noſtris relictas animaduertit, & cre-
bris

Rex Cochimenſis ob

is nuncijs accepisset, tantum esse exercitum hosti- *multitudinem de salute desperat.*
m, quantus neque iusto quidem exercitu sustineri
osset, & simul intelligeret, non solùm mercatores A-
bes, quorum opera res frumentaria in ciuitatem im
ortari solebat, verùm multos ciues de fuga cogitare,
non paucos etiam ad hostem deficere, salutem om-
inò desperauit. Accedebat, quod fieri non posse puta
ät, vt Paciecus cum tam paucis hominibus haberet in
nimo, belli fortunam experiri: cùm magis temeritati
amentiæ, quàm virtuti meritò videretur esse studi-
m illius, si vellet in re perdita armis frustra conten-
ere, tribuendum. In eam tandem opinionem venit,
t existimaret sibi data verba à Francisco Albuquercio
uisse. Quomodo enim, si fuisset verè & ex animo auxi
um pollicitus, non firmiora præsidia reliquisset, cùm
osset? Itaq; se delusum existimauit, & hoc sibi fuisse
ræmium pro tam singulari fide & constantia persolu- *Cochimensis regis ad Paciecum oratio.*
um. His curis anxius, ad Paciecum adijt, & flens Deos
btestans, illum precatus est, vt mentem suam aperiret.
ta se de Lusitanis esse meritum, vt si fuisset ab illis in
raudem impulsus, iure de illorum iniuria conqueri
erpetuò posset. Iam non, inquit, auxilium in re deplo
ata flagito, sed nè mihi illudas, id à te contendo. Si e-
im opis tuæ spem mihi omninò præcideris, aliquid
xcogitabo, quo non funditùs interearn. Si verò falsa
pe delinitus, mihi, dum tempus est, minimè prospexe-
o, sublata salutis occasione, frustra ærūnas meas post-
a lamentabor. Non autem adducar, vt credam, te ab
Albuquercijs, vt mihi auxilio esses, sed vt rem Emma-
uelis gereres, in India relictum. Quomodo enim tibi
x tam multis nauibus, ex tanta militum copia, tres tā-
ùm perexiguas naues, & eas aliqua ex parte laboran-
es, cum tam paucis hominibus attribuissent, si me cō-
seruatum vellent? Si, vt hinc Coulamum, aut Canano-
em te recipias, cùm me belli mole vehementer afflictū
erspexeris; satis est in tanta nauium & militum pau-
citate præsidij. Si, vt impetum Regis potentissimi à re-
gni mei finibus arceas, illorū sapientiam requiro. Qua-

Paciecí responsum. re te per Deum, quem colis, oro & obtestor, nè me ludi sinas:&, an sis mihi opem in rebus afflictis allat rus, an hinc, vt impendentem calamitatem effugias, graturus, enũcies. Hac oratione Paciecus iracundia hementer exarsit, & cũ Rege de tã insigni conuitio bi facto nimis acriter expostulauit. Erat enim ora hominis de illius fide dubitantis, qua nullam maic contumeliam nomini honesti hominis inuri posse firmabat. Sibi verò semper fuisse fidem vita chario De Albuquercijs non erat, cur queri posset. Eas eni copias reliquisse, quas satis esse viderant ad Regis sce rati & insani elationem coërcendam. Non enim mu titudinis inconditæ temeritate, sed paucorum vigila tia & consilio victoriam contineri. Præterea aditu in Cochimi regnum à Calecutij finibus fluuio & a stuario disclusum, esse perangustum, & eiusmodi, vt paucis posset cõtra infinitam hostium multitudine custodiri. Postremò tantum esse Christi Optimi Ma mi numen, vt nutu, cùm vellet, omnes hostiles copia profligaret. Nec enim humanis opibus posse diuina impediri. Se verò pro certo habere, auxilium diuinur sibi minimè defuturum. Idcircò bono animo esset. S namque paratum esse, pro illius statu & dignitate vs que ad extremum vitæ spiritum decertare. De belli ve rò exitu, se firma spe teneri, fore, vt Calecutij Rex non modò victus, sed etiam catenis alligatus breui in Por tugaliam duceretur. Hac oratione Regis animum de missum erexit, atque ad spem salutis excitauit. Ab eo autem digressus, eos Arabas, qui opibus & authorita te inter reliquos excellebant, accersiri iussit, & admo nuit, ne metu aliquo turbarentur, neve loci illius, in quo tam commodè ad illum diem vixerant, deserendi consilia susciperent. Multas deinde rationes attulit, quibus persuadere conatus est, nõ esse illis vllo modo de victoria desperãdum. Postremò nimis atrociter il lis minitari cœpit, qui vel perfidia à Trimumpara de sciscerent, vel ignauia fugam pararent. Id se publicè te stificatum esse velle, flagitium eorum, qui ab ea vrbe

Paciecí minæ in trãsfugas.

de-

demigrare conarentur, minimè impunitum fore. Nè suspicaretur autem quisquam illum posse falli. Esse namq; sibi vigilandum, & omnibus hominum conatibus occurrendum, & ijs custodijs exitus omnes tenēdos, nè quisquā posset vel mari vel terra manus illius effugere. Qui igitur vitam carā haberet, se domi contineret, & consilia plena dedecoris & infamiæ detestaretur. Secus enim, pro certo haberet, esse sibi vitam cum acerbissimo supplicio deserendam. Hanc autem vltimam orationis partem, qua minas proponebat, voce adeò contenta & atroci pronunciauit, vt omnibus ingentem metum inijceret. Ardebant enim oculi, & facies inflammari videbatur, & è vultu species quædam furoris eminebat. Illi respondent, se in officio futuros, neque passuros vllo modo, vt Rex de illorum perfidia conqueri posset. Factum est deindè, vt omnes, qui de vrbe deserenda consilia frequenter inibant, illa partim voluntate, partim metu deponerent. Paciecus interim secundum fluuium discurrebat, vigilias dispo- nebat, omnes exitus & mari & terra, quibus custodijs poterat, vigilantissimè sepiebat, nè quisquam auderet abeundi cogitationem suscipere. Accidit autem, vt piscatores quatuor, quòd illius iniussu piscari ausi fuissent, ad illum ducerentur. Ille eam causam prætendēs, quòd fugere decreuissent, homines corripi vehementissimè, & in insulam traduci, & suspendi maxima voce iussit. Rex vbi id resciuit, ab illo postulauit, vt miseris hominibus veniam tribueret. Ille verò dixit, se vehementer admirari Regis sapientis in tam atroci scelere vindicando negligentiam. Non esse Rempublicam in periculis dissolutè gerendam, sed seuerè & acriter administrandam. Illorum hominum supplicio sanciri disciplinam, venia verò confirmari eorum, qui similiter abscedere vellent, audaciam. Se nullo modo passurum; vt propter Regis inconsideratam clementiam, dignitas illius, & regni totius salus in discrimen veniret. Clanculum verò per fidelem nuncium Regi significauit, se homines minimè vita priuaturum:

Pacieci vigilantia.

Pacieci seueritas in trāsfugas.

sed vt eo timore iniecto, reliquos in officio cōtineret, illis minis vsum fuisse. At illi, quibus necem se allaturum simulauit, in insulam traducti, nocte fuêre rursus in vrbem reducti, & apud Regem diligenter occultati, nè posset quisquam suspicari, eos per simulationem tantùm fuisse perterritos. Neque satis habebat Paciecus, si vrbem diligentissimè tueretur, nisi etiam damna quamplurima hostibus inferret. Itaque fluuium sæpè transmisit, & in Repelini fines, & in alias finitimas terras inuasit. Multos vicos exussit, multos homines occidit, & incredibili celeritate multis in locis incautos oppressit. At Calecutij Rex celerius exercitum eduxit, vt illius impetum reprimeret, & Repelino appropinquauit. Interim literis Roderici Reineli, qui Calecutij morbo grauissimo laborabat (ex quo paulo pòst mortuus est) intellexit Paciecus, quantas copias Calecutiensis educeret. Hoc allato nuncio, Cochimi tumultuari cœptum est, & Arabum perfidia multi fuêre ad defectionem solicitati, qui tamen metu Paciecise, quamuis essent timore perterriti, continebant. Cochimensis autem regio versus Septentriones, qua erat hostis venturus, est frequentibus æstuarijs concisa, quæ insulas complures efficiunt. Non patet autem ab vna in alias hominum armatorum multitudini facilis aditus, propterea quòd neque freta pedibus transiri possunt, neque propter frequentia vada commodè nauigari. Cùm classe verò lato mari Cochimensem vrbem inuadere, etiam erat propter ipsius portus aditum perangustum valdè difficile. Tentare autem vadum, quod Calecutiensis superauit, cùm primùm Trimumparam regno expulit, admodum ei periculosum videbatur, eò quòd meminerat, quantum damnum in eo loco acceperat, & multò se maius accepturum formidabat, si ad Regis Cochimensis præsidia auxilium Lusitanorum accederet. Est insula non longè à Repelino sita, Cambalamus nomine, quæ magis ad Orientem pertinet, cuius Principem diximus à Trimumpara defecisse. Ex ea insula & transmissio in Cochimensem

Pacieci excursiones.

Cochimensis regionis situs.

Cambalamus insula

ſem regionem facilis, & vadum militibus non valdè impeditum fore videbatur. Illuc igitur Calecutienſis cum claſſe & exercitu ſe contulit, vt expugnato vado, & copijs traductis, Cochimenſes & Luſitanos oppri-meret. At Paciecus vt illum eo tranſitu prohiberet, omnes animi neruos intendere cogitabat. Vt tamen interim oſtenderet, quantum Calecutij opes negligeret, vna nocte in Repelinum copias traiecit, & oppidum ingreſſus, hoſtes partim graui ſomno conſopitos, partim ſemiſomnes ferro concidit, & locum flammis exuſſit. Accurrunt multi milites, & cùm is re geſta receptui cecinißet, illum veſtigijs inſequuntur. Eorum impetus à noſtris egregiè ſuſtinetur: itaque omnes, octo duntaxat exceptis, qui ſaucij rediêre, incolumes euaſerunt. Cùm verò Calecutienſis ad vadum accedere pararet, Paciecus hac ratione Luſitanos diſtribuit. In maiore naui viginti quinque reliquit, eiſque nauis Magiſtrum nomine Iacobum Pereiram præfecit. Erat autem nauis armis, & tormentis, & bellicis munitionibus inſtructiſſima. Illis autem hoc munus aſſignauit, vt vrbem & arcem ab hoſtium incurſione defenderent. In arce verò triginta & nouem hominum præſidia diſpoſuit, eoſque Iacobo Fernando Correæ dicto audientes eſſe iuſſit. In Carauelam autem viginti & ſex homines ingredi iuſſit, eiſque Petrum Raphaelem ducem conſtituit. Et quia altera Carauela reficiebatur, illius loco duo parua nauigia inſtruxit, quorum vnum Iacobo Petreio cum viginti & tribus militibus commiſit. Alterum ſibi reſeruauit, in quem viginti & duos homines impoſuit: inter quos erat adoleſcens nomine Simon Andradius, qui iam eo tempore magna virtutis militaris documenta dederat. Itaque omnis exercitus, qui tribus illis nauigijs vehebatur, erat hominum vnius & ſeptuaginta. Qui tamen prius, quàm è terra diſcederent, omnes flagitiorum confeſſione atq; deteſtatione de more ſanctiſſimæ religionis expiati ſunt, & epulo cæleſti, quo ſanctiſſimũ Ieſu Chriſti corpus Chriſtianæ nationi porrigitur, mirificè confirmati. Deinde

Oppidum Repelinenſe combuſtum.

Luſitani exercitus partitio.

Exercitus Luſitanus 71. hominibus conſtans.

de omnes se Sacramento obligârunt, nè vllum in se dedecus admitterent, nè pedem vllo timore referrent, nè alij pro aliorum defensione mori recusarent, neve se capi permitterent, neque postremò fuga salutem peterent: sed aut honestè decumberent, aut victoriam domum cum honestate summa reportarent. His cohortationibus excitati, atq; fiducia pleni nauigia ingrediuntur, ab arce autem digressi, ad locum accedunt, in quo rex eos in littore expectabat. Qui cùm Paciecum tanta alacritate in hostes innumerabiles ire perspiceret, summa lætitia affectus fuit. Paulò tamen pòst cùm cerneret omnem spem suam esse septuaginta hominibus innixam, conturbari & afflictari cœpit. Accessit deinde misericordia, qua dolenter admodum ferebat, illos homines in pestem ante oculos positam ruere. Et quò magis eos acres & animosos, & nullum periculum recusantes animaduertebat, eò magis miserandos existimabat. Indignum enim esse statuebat, tam excellentem virtutem, tam funesto exitio consumi. Itaque cum multis lachrymis Paciecum orauit, vt ab incepto desisteret. Se namque de regni defensione omnem spem prorsus abiecisse. Nè vellet igitur morte sua & aliorum Lusitanorum, quos ipse fraternè diligebat, impēdentem cladem, quæ vitari non poterat, cumulare. Sibi iam ab illo egregiè satisfactum esse. Cernebat enim, illos neque morte quidem proposita à fide & officio deduci potuisse. Non minus igitur dolenter se talium hominum casum esse laturum, quàm regni iacturam. Paciecus quamuis animo maximo fuisset, Regis oratione mollitus, vix lachrymas tenuit. Illum tamen bono animo esse iussit, & admonuit, nè oculos in perexiguam classem, nec in hominum paucitatem, sed in numen cæleste conijceret. Neque enim se viribus humanis confidentem, sed diuinis tantùm nixum, in hostes ire. Fore namq; vt CHRISTVS summi Dei filius, quem Christiani cæli atque terræ Dominum confitentur, præsentiam suam in prælio declararet, & hostes potentiæ suæ nutu peruerteret. Quid deindè à Rege fieri vellet, exposuit. Rex eo tempore quin

Dissuadet Rex Lusitanis bellū Calecutiēse.

Oratio fiduciæ Christianæ plenißima.

que tantùm millia militum habebat. Reliqui enim, cùm bellum comparari cernerent, ad hostem transfugerant. Ex his Pacieco quingentos assignauit, quorum duces erant ij, Candagora, & Frangora, qui viri satis fortes habebantur, & duo præterea Dynastæ Palurlensis atque Darraulensis, quibus Rex imperauit, vt omnia, quæ Paciecus illis præscriberet, sine vlla recusatione conficerent. Cum his copijs profectus est Paciecus de nocte decimo sexto die Martij, anno à CHRISTO nato M. D. IIII. Et æstu secundo per flumen inuectus, quod in Cambalami portum influit, in vadum ante lucem peruenit. Nondum Calecutiensis aduenerat. Visum autem est illi, interim dum hostis aberat, aliquod detrimentum illius fœderatis inferre. Repelinum igitur ea de causa contendit. Erant in Repelini portu sagittarij circiter octingenti, cum aliquot hominibus, qui ferreis etiam fistulis vti sciebant. Hi vt nostris aditum in insulam prohiberent, accurrunt, & sagittis atque glandibus, & missilibus acerrimè pugnant: sed tormentis facilè repelluntur. Nostri in terram descendunt. Hi, qui fugerant, postquam nostros in terra longius à nauibus remotos animaduertunt, conferti in eos inuadunt. Media hora fuit vtrinque magna animorum contentione dimicatum. Hostes tandem pulsi, & in fugam coniecti sunt: multi tamen prius in prælio ceciderunt. Locus, in quem nostri ferebantur, fuit confestim incensus, & indè multi boues ad commeatum abacti: quos cùm Naires, qui cum nostris erant, occidi vidissent, non mediocriter offensi sunt. Est enim illis nefas, bouem cædere: vesci verò carnibus illius, sacrilegium. Nostri verò cùm multò magis famem, quàm illorum offensionem pertimescerent, de ineptissima eorum religione minimè laborabant. Eo die misit Cochimi Rex alios quingentos milites ad Paciecum, quibus tamen omnibus ille parùm fidebat, omnemq; spem primùm in Christi præsidio, deinde in Lusitanorũ virtute collocabat. Postero die venit Calecutiensis cum exercitu, cuius hæc summa

Exercitus Cochimensis.

Pacieci in Calecutiensem Regem expeditio.

Pugna & Lusitanorũ victoria.

Nairum superstitio.

Calecutiensis exercitus summa

ma fuit. BERTA COROLVS Tanoris Rex quatuo[r] millia hominum ducebat: Cantanambarius Rex Bi[i]puri & Cucurrami, quæ regiones monti, qui ad Nar[r]singæ regnum ad solis ortum pertinet, finitimæ sunt, duodecim millia. Rex Cotagami, quę regio ad Septentriones spectat, & est inter Calecutium & Cananorem, non procul à montibus interiecta, decem & octo millia sub signis habebat. Curriuacuilus autem, Curigæ Rex, quæ ciuitas intra Cranganorem & Pananem sita est, tria millia. Erant autem hi Reges signis & ordinibus inter se distincti, omnesque Calecutiensi tributa pendebant. Reliqui verò, quos Naubeadarimus, & multi præterea Dynastæ ducebant, erant supra viginti millia, inter quos multi Arabes censi fuerant. Hæ copiæ numerum quinquaginta & septem millia hominum, & eo amplius, efficiunt. At verò præter has copias, quæ terra ducebantur, classem Calecutiensis instruxerat centum & sexaginta nauium, quæ remis agebantur. E quibus sex & septuaginta parones erant, quorum latera fuerant à Mediolanensibus munita saccis ingentibus, quos ipsi bombycinis laneis ad tormentorum ictus excipiendos inferserant. Conflarant præterea Mediolanenses ex ære ingentem tormentorum vim, & multa belli machinamenta fecerant, quibus nostri facilius opprimerentur. Eorum etiam consilio viginti parones catenis inter se ferreis colligati, reliquos antecedebant, quorum Ducibus erat hoc munus impositum, vt in Carauelam inuaderent, eamq; manibus ferreis quanta possent celeritate corriperent. Milites, qui in hac classe vehebantur, erant duodecim hominum millia. His omnibus Naubeadarimus præerat. Præter hæc omnia Calecutiensis de Mediolanensium consilio aggerem comportari, & turrim contra nostrorum stationem excitari vna nocte præcepit, vt ex ea possent milites in turri dispositi sagittis nostros cōfigere, & crebra variorum globorum multitudine lacerare. Paciecus verò Carauelam modico interuallo ab vno nauigio disiunctam, rudente ferreis catenis

cir-

Bipurū & Cucurramū regiones.

Cotagamū

Curiga ciuitas.

Copiæ terrestres 57000. hominum.

Claßis Calecutiensis 160. nauiū

12000. militū in Classe.

circumplicato, nè possent ferro præcidi, cum nauigio colligauit, & illud idem nauigium cum tertio similiter astrinxit: & sic omnem fermè latitudinem fluminis occupauit. Interim classis, quæ per mare, quo insularum partes ad Septentrionem pertinentes alluuntur, nauigabat, appropinquauit. Hostes & multitudine, & tubarum clangore, dissonis vocibus, & armorum, quæ Solis radijs percussa micabant, atque vibrabant, splēdore, & postremò crebro tormentorum, quæ terram tremefaciebant strepitu, tantum Cochimensibus horrorē incutiunt, vt omnes repentè diffugerent. Soli Frangora & Candagora duces inuiti (erant enim in naui) remansêre. Hos Paciecus, non vt quicquam opis afferrent, sed vt prælium spectarent, retinuit. Prælium fuit ab hostibus magno impetu commissum, & terra atque mari pilas atque tela iaciebant: omnia videbantur incendio conflagrare: fumus lucem cunctis eripiebat. Nostri neque quomodo classi resisterent, neque qua ratione tela à turri frequenter iniecta vitarent, prouidere poterant. Non tamen animus illis vel ad resistendum vel ad honestè moriendum deerat. Quò enim maior erat hostium vis, eò magis videbantur ad contemnenda pericula confirmari. Atque primùm aliquot ex paronibus disiecerunt: cùm tamen illi viginti, quos diximus catenis reuinctos fuisse, propius accederent, multò grauiorem laborem Lusitanis militibus attulerunt. Crebris enim glandium ictibus ita certabāt, vt nullum nostris respirandi spacium concederent. Nostri autem erant ita pugnando defessi, vt vix consistere possent. Cùm iam prælium aliquot durasset horis, Paciecus ingens tormentum in hostes conuerti, & globum mira magnitudine in parones intorqueri semel & iterum iussit: quo facto parones dissoluti sunt, & quatuor ita dilacerati, vt secedere cogerentur. Succedunt reliqui, & prælium redintegrant. Sed cùm nostri octo parones deprimerent, & tredecim dissiparent, & hostes reliqui tardiores ad dimicandum suorum casu redderentur, Repelinensis Dynasta, quæ erat in subsidijs, cum classe

Cochimēsium ex aduentu hostili terror & fuga.

Prælium Calecutiēsium cum Lusitanis.

in nostros iam nimio labore defatigatos inuehitur, & Rex Calecutij instructa acie vadum transire, & nostros armis obruere contendit. Fuit tunc multò acrius, quã antea dimicatum, ita, vt fluuius sanguine fluere videretur. Repelinensis clamabat, vt nauem harpagonibus alligarẽt, & in nostros acriter irruerent: & partim cohortando, partim minas iaciendo, vt rem conficeret, laborabat. Sed frustra. Hostes enim tandẽ, qui è terra pugnabant, fusi fugatique sunt, & classis retrocessit, præliumq; fuit sub vesperum cum magna omnium admiratione finitum. Ex nostris nemo desideratus fuit, sed aliquot vulnerati. Ex hostibus supra mille & trecenti homines cecidêre. Prælium enim, vt Paciecus futurum confidebat, diuinis viribus gestum fuit. Constat enim, multos ex nostris ferreis pilis acerrimè percussos extitisse, qui tamen non aliud ex illis incommodum acceperunt, quàm contusionis leuiter inflictæ notam: vt appareret, nullis telis eos opprimi posse, qui cælesti præsidio muniuntur. Hoc exitu prælij nunciato, Rex Cochimi incredibili lætitia affectus fuit, misitque statim Principem regni successorem, qui Pacieco de parta victoria gratularetur. Lusitani quamuis essent eximio labore fracti, ab opere tamen se minimè remouerunt. Nauigia enim continuò refecta sunt, & altera Carauela, quę erat in pristinam integritatem restituta, ad reliquas naues adiuncta fuit: & cùm de augurum sententia Calecutij Rex pugnandi diem differret, Paciecus quietem pati non poterat. Itaque in Cambalamum traductus, vastitatem frugibus & arboribus, inflammationem pagis, necem hominibus inferebat, & prædas non mediocres faciebat: & quamuis aliquot in locis illi fuisset ab hostium præsidijs occursum, semper tamen victoriam reportabat. Ad quas res faciendas, non modò celeritate & industria, sed etiam consilio optimi Ducis vtebatur. Calecutij Rex quamuis vindictã ardenter expeteret, nõ ausus tamẽ fuit, ante cõstitutam ab auguribus diem, rursus prælium inire. Accidit autem, vt dies ab illis dicta esset ea, qua Iesu Christi à mor-

Stupenda Lusitanorum victoria.

Mira Lusitanorum diligentia.

Pacieci in Cambalamum excursio.

Calecutij Regis superstitio.

à mortuis excitati memoria, cum summo totius reip. Christianæ gaudio & celebritate renouatur. Classis, qua hostis rem illa die gerendam esse constituit, erat multò maior. Centum enim parones, & centum longas naues, & octoginta præterea minora nauigia continebat. Supplementum enim Calecutio crebrò submittebatur. Numerus militum, qui classe vehebantur fuit tunc supra quindecim millia. Vt autem Rex facilius posset rem totam conficere, vnum è ducibus suis cum septuaginta paronibus Cochimum misit, qui nauem ad vrbis custodiam relictam expugnaret, aut saltem Paciecum ad illius defensionem eliceret. Sic enim distractis nostrorum viribus existimabat, multò citius bellum profligari posse. Parones per angustum æstuarium, quod in fluuium excurrebat, nocte, nè sentiri possent, in vrbem nauigauerant. Erat autem æstuariũ eiusmodi, vt per illud facillimè tota classis inuehi Cochimum posset. Sed Calecutiensis, vel quòd æstuarij augustias metueret, vel quod loco cedere minimè dignitatis esse putaret, vel, quod magis reor, Christi beneficio, qui nostris præsens aderat, consilio orbatus extiterat, id facere noluit. Cùm parones in nauem inuaderent, Rex Cochimensis nuncium confestim ad Paciecum misit, qui ei demonstraret, in quanto periculo nauis illa versaretur. Paciecus hoc nuncio valdè conturbatus est. Intellexit enim, in quem finem ea oppugnatio fuisset instituta. Sed necessitate coactus, illi subsidium afferre constituit. Itaque cum vna ex Carauelis, & paruo nauigio, quanta maxima potuit celeritate, æstu secũdo Cochimum inuectus est. Hostes autem vbi illum conspexêre, repentè diffugiunt, & in Repelinum se contento cursu recipiunt. At Paciecus nec eos insequi voluit, neque nauem ingredi, nec quempiam alloqui: sed cùm iam æstus accessione ventus similiter, vt sæpè fit, immutatus fuisset, eadẽ celeritate, qua venerat, redire festinauit. Cùm verò ad Cambalami transitum peruenit, res erat in vltimum discrimen adducta. Nam Carauela, quæ in transitus

Classis hostilis 280. nauium

Milites ad 15000. classe vecti.

Auxilium diuinum.

Hostilium nauium fuga.

Lusitanorum discrimen.

custodia remanserat, erat crebris ictibus perforata, lius armamenta dissipata, bombycinæ moles disiect Parua similiter nauigia perfractis scutis, & munition bus dissipatis, in maximo periculo versabantur: h stes mari atque terra Lusitanos acerrimè premebar At illi nihil de pugnandi studio remittebant: imò qu acrius vndiquè petebantur, eò vehementius repugn bant. In hoc statu Lusitanorum res erant, cum Paci cus ad suos reuersus est, qui continuò in hostes à terg nimis acriter inuectus, eos re inopinata perculsit. Lu sitani autem, qui à fronte pugnabant, cùm fuisset illi animus additus, multò fortius institêre. Hostes ancipi prælio distenti, fugæ se mandant. Prius tamen, quàn euadere possent, decem & nouem parones amisêre. Ducenti verò & nonaginta milites interfecti sunt, cùn ex nostris nemo cecidisset. Et vt clarius cerni posset totum hoc bellum fuisse ope diuini numinis admini stratum, hoc planè compertum fuit, multos ex nostris fuisse pilis secundùm caput, aut pectora, aut brachia, aut reliquas corporis partes vehementissimè sine vllius interitu percussos. Quæ tamen pilæ tanta vi contortæ ferebantur, vt cùm è corporibus, in quæ primùm acciderant, elaberentur, ingentia scuta perfringerēt, & moles obiectas facillimè dissiparent. At Rex Calecutiensis cùm tantum dedecus pati non posset, classem in ordinem redigi, vt nostros rursus oppugnaret, continuò præcepit. Paciecus verò suis imperat nè telum vibrent, nè tormentum colliment, nè vocem mittant vllam, antequam ille pugnæ signum det. At hostes cùm silentium nostrorum animaduerterent, existimârunt eos iam vulneribus confectos, & metu exanimatos spem diutius repugnandi prorsus abiecisse. Itaque voces in cælum tollunt, & incredibili celeritate mari atque terra sine ordine vllo ad naues accedunt. Cùm iam appropinquare inciperent, Paciecus signum dedit. Nostri repentè prosiliunt, clamorem tollunt, tormentis & omni genere missilium certant. Multos parones deprimunt: complures etiam dissipant, atque dilacerant: mul-

Hostiū fuga, & Lusitanorum victoria insignis, et planè diuina.

Aliud prælium.

multis etiam mortalibus vitam eripiunt. Reliqui, cùm omines, quos ipsi concisos vulneribus existimabant, anos atque valentes tam acriter præliari conspicerent, ehementer exterriti sunt, maximè verò cùm tantam stragem edi cernerent. Itaque quamuis in Regis conspectu prælium fieret, nullo tamen vel pudore, vel metu impediri potuêre, quò minus se in fugam darent. Quod animaduertens Dynasta Repelinensis, fugientes recipit, & rursus instructa classe, in nostros impetum facit, ita tamen, vt non propius accedere auderet, sed è longinquo spatio certandum statueret. Quod Rex fieri videns, hominem multis asperis verbis accipit: ignauiã & timiditatem increpat, & graues in illum contumelias intorquet. Naubeadarimum euocat, & adhortatur, vt sine vlla cunctatione in Lusitanos irruat, hominesque tantis iam laboribus afflictos, acri atque vehementi impressione prosternat. Suscipit negotium Naubeadarimus, & in vadum contendit, nostrosque perrumpere conatur. Nostri verò tam acriter illi restiterunt, vt non modò impetum illius reprimerent, sed omnes in fugam compellerent: quos nostri insequuti, magnam illis cladem intulerunt. Nam suprà viginti parones depresserunt, & plus sexcentis hominibus interfecerunt. Rex cùm transitum eo vado desperaret, tormenta in turri disposita detrahi, & castra moueri iussit. At Paciecus illius classem longo spatio persequutus, tandem cõstitit, & in terram descendens, duos maximos pagos exussit. Ad vadum deinde redijt hora decima: ad illud enim tempus prælium, quod prima luce fuerat initum, durauerat. Paucis deinde horis ad quietem sumptis, cũ ex speculatoribus intellexisset, oppidum esse non procul inde situm, multitudine quidem hominum frequens, sed imminutum, eò sine mora contendit, & homines securos & inopinantes aggressus est. Multi fuerunt occisi, & oppidum excitato incendio deflagrauit. Cùm verò se Paciecus recipere vellet, hostes, qui erant dissipati, coeunt, & conferti in illum inuadunt. Is verò magna eorum parte vel occisa vel vulnerata, reliquos fudit,

Hostium fuga.

Lusitanorum victoria.

Oppidũ hostile incensum.

Durities, celeritas & diligẽtia Pacieci. fudit, fugauitq́;. In quo quidem minimè victorias ad miror, sed duritiam, & celeritatẽ, & diligentiam hominis obstupesco. Nec.n.vllo labore frangebatur, neq; vlla difficultas eum morabatur, nec vllum vitæ pericul à perterrendis hostibus auertebat. Cùm verò ad vad redijsset, multos satellites atq; ministros Cochimensi Regis offendit, cum multis dapib. & fructibus, ex illis, quos regio suppeditat, quibus tam ille, quàm milites recreati sunt. Eo tempore iã Calecutiensem instituti belli pœnitebat, & cupiebat, dimissis maxima parte copijs in vrbẽ redire. *Calecutiẽsiũ de bello prosequẽdo consultatio.* Hoc consilium Naubeadarimus maximè probabat. Sed Repelinensis Dynasta, & Arabes, qui in consilio aderant, & Mediolanenses etiam contra dis putabant, iam Regi non esse integrum id omittere, in quo non modò dignitas illius, verùm etiam salus agebatur. Si enim re infecta domum redijsset, fore, vt præter ignominiam, qua nomen illius notari necesse erat, hostes feroces & infestos redderet, & cum difficultate summa eos postea à Calecutij finibus reprimeret. Rem non inchoari absq; magna dignitatis imminutione potuisse: at institutam deseri, sine maxima dedecoris & ignominiæ labe non posse. Præterea transmissionẽ non esse desperandam, cùm alia loca nondum tentata fuissent, per quæ exercitus multò facilius traduceretur. Nõ *Palignarium vadũ.* longè ab eo loco erat aliud vadũ, nomine Palignarium adeò lutulentum, vt qui id transire conaretur, nõ facilè pedem in profundo cœno demersum euelleret. Ripa verò vlterior densis vepribus, & dumetis erat obsita. Eò tamẽ sperabant transitũ non ita difficilẽ futurum, propterea quòd naues propter breuia eum in locum penetrare non poterant. Indè verò cogitabant idem vadum petere, quod Rex transierat, cùm, vt dictum est, Ttimumparam oppressit. Confidebant enim illac se multò celerius, quàm Paciecus opem afferre posset, irrupturos. Putabant enim Paciecum falli posse, neque vlla præsidia comparaturum, quibus Regem transitu prohiberet. Hoc ita constituto, castra mota sunt. Speculatores primò suspicati sunt, Regem Calecutium victo-

ictoria desperata reuerti. Sed cùm eum petijsse Palinarium vadum animaduertissent, nuncium Pacieco onfestim pertulerunt. Per alios deinde speculatores ertior factus est, in Arraulensi insula quingentos milites Calecutienses versari, qui syluas læti concidebant, quod est apud illos victoriæ signum. Et quia insula non longè aberat, cum ducentis militibus Cochinensis Regis (iam enim multi redierant, & flagitij veniam impetrârant) & paucis præterea Lusitanis, eò proficisci maturauit. Duplicem; verò aciem instruxit: vnam Petro Raphaeli attribuit, alteram ipse retinuit. Hostes autem cùm resistere conarētur, maxima ex parte concisi fuêre: quinquaginta tamen capti, & ad Cochimensem Regem perducti sunt. Et quia nec opus erat, vt Paciecus diutius in illius vadi præsidio remaneret, neq; periculi magnitudo patiebatur, vt is transitū, quem hostis petebat, liberum illi permitteret, ad aliū opportunum ad transmissionem locum, nomine Palurtium, qui duobus millibus passuum à vado distat, naues maturè conuertit. Ibi cū in anchoris consisteret, certior factus est, Regem Calecutij deliberâsse, postero die, qui erat kalendis Maij, vadum transire. At Paciecus statuit cum minoribus nauigijs eò contendere, maiora verò cum Ducibus in vado, in quo tunc se tenebat, relinquere. Nec enim dubitabat, fore, vt hostis vtrunque simul vadum tentaret. Sed antequam indè discederet, in ea insulæ parte, quæ erat nauibus opposita, arbores succidi & incendi iussit, nè possent hostes illarum præsidio tegi, atque quasi obiectis munitionibus occultari, vt à tormentis, quæ erant in nauibus, minimè læderentur. Naues autem statuit, vt modico interuallo disiunctæ permanerent, ita tamen, vt inter se rudentibus ad mutuum præsidium necterentur, & vadum occuparent. In his autem difficultatibus, hoc commodum inesse conspiciebat, quod vtrumque vadum simul transiri non poterat. Cùm enim æstus se ex alto incitabat, ita vadum Palignarium fluctibus operiebat, vt pedibus transmitti non posset:

Arraulēsis insula.

Palurtiū.

nauibus autem paulò maioribus neque æstu accede-
te, neque decedente, aditus per illud patebat. Vad
verò, in quo naues consistebant, æstu accedente tra
mitti poterat nauibus, decedente verò non poterat.
eueniebat, vt cùm Palignarium vadum pedibus tran
ri posset, Palurtium nauibus transmitti non pos
Contrà verò, cùm Palurtium facilem transitum ped
bus præberet, Palignarium æstus vehementis access
ne transitum militibus impediret. Hoc cùm Pacie
animaduertisset, vtrique vado, diuersis tempori
subsidium diligenter afferre statuebat, vt æstu auges
te, Palurtium; minuente verò, Palignarium tueret
Cùm igitur Palignarium petere constitueret, Duci
quibus Palurtium custodiendum permisit, quid ab
lis fieri vellet, ostendit, & quo signo, si illis opus es
auxilio, id significarent, demonstrauit. Tum omn
ad honestatem & dignitatem, & ad studium religion
excitauit, dicens, eam dimicationem, quæ erat illis o
mnibus subeunda, fore multò acriorem atque diffic
liorem. Scire se, quibus hominibus loqueretur, nemp
quos nulla periculi magnitudo perterreret, sed qu
grauius periculum immineret, eò vehementius omne
animi vires excitarent. Confiderent porro, idem Chri
sti numen, quod illis tam præsens reliquis in prælij
adfuerat, illis in eo, quod instabat, minimè defuturum
Dei namque summi potentiam nec vllis terminis de-
finiri, nec vllis hominum viribus impediri, neque in-
numerabili multitudine retardari. Tum illos, vt cibum
sumerent, admonuit. Die namque sequenti dubitare
se, an liceret eis alijs epulis frui, quàm ijs, quæ virtutis
inuictæ fructu continerentur. Faciunt illi quod iusse-
rat, & sumpto cibo, & vigilijs dispositis conquiescunt.
Non tamen opem Dei implorare, quoad fieri poterat,
intermittunt. Prima luce Paciecus in vado constitit, &
in ripa vidit Cochinensem Principem cum sexcentis
militibus, qui iussu Regis, vt vadum etiam tueretur,
aduenerat. Expectabat autem Paciecus, vt Calecutien-
sis in vadum se dare vellet. Sed cùm nihil ab illo mo-
ueri

Paciecí ad milites oratio.

Lusitanorum militũ pietas.

...eri cerneret, & aqua iam æstus reciprocatione locum ...mpleret, & vadum tueretur, ad naues rursus se contu... & indè in omnibus circũquaq; locis in quos impetũ ...rre poterat, cædes faciebat. Hoc autem siue nocte, si... die, siue serenitas esset, siue tempestas omnia commoueret, factitabat, vt cùm æstus decessisset, in Palinario, cùm rursus accessisset, in Palurtio cerneretur. ...unquam tamen alterutrum vadum incustoditum relinquebat. In profundiore namq; maiores naues, in altero, nempè Palignario, minora nauigia collocauerat. Cùm verò ex exploratorib. intellexisset Regem constitutum habere, die sequenti vadum Palurtium summis viribus oppugnare, ad illius defensionem omnia, quæ videbantur necessaria, summo studio comparauit. Ante lucem verò veniunt ad illum Christophorus Iusartes, & Simon Andradius, qui cum duobus paruis nauigijs in Palignario collocati fuerant, vt prælio interessent. Vado namq; aquis oppleto, dicebant, non esse cur tam præclaram occasionem decoris & dignitatis amitterent. Se, cùm æstum imminutum cernerent, continuò in Palignarium reuersuros. Cùm primùm diluxit, hostes, qui iam aduenerant, è littore tormẽtis classem Lusitanam acerrimè verberabant. Classis item hostium se in cõspectum dedit. Erat autem ducentarum & quinquaginta nauium. Sed cùm adhuc procul abesset, visum est Pacieco aliquid interim moliri, quò minore cum periculo tanti prælij impetum sustineret. Itaque minora nauigia remis in littus impelli, & milites, quos ad rem gerendam educebat, in terram continuò descendere iussit, & cum illis in hostium munitiones inuasit. Illi acriter initio restitêre. Sed tandem partim cæsi, partim in fugam pulsi sunt. Tormenta verò, quia in naues trahi non poterant, ne quidquam nocere possent, clauis per foramina, quibus prope basim ignem accipiunt, adactis, impedita. Hac re celerrimè gesta, in classem euestigiò reuersus est. Iam verò classis appropinquabat, & crebris tormentorum ictib. naues impugnabat, & horrifico telorum omnium fremitu

Patieci vigilantia

Hostilis classis 250 nauium.

Stratagema Pacieci.

Pugna naualis.

perstrepebat. Paciecus imperauit, vt omnes se abijcer atq; silerent, donec ipse pugnæ signum proponeret. H stes id metu atq; desperatione fieri suspicabãtur. Præ debant autem quadraginta parones catenis, vt nostr obruerent, inter se deuincti. At cùm Paciecο visu est, signum sustulit. Continuò clamor militũ, & cla gor tubarum, & tormentorum fragor, quanta esset militibus Christianis alacritas, indicauit. Cùm acer mè vtrinque tormentis æneis certaretur, horrenda c ligo ex tormentorum fumo profluens, omnium ocu lis offusa, tam densas tenebras attulit, vt conspectu cæli, atque terræ, & maris adimeret. Nec enim aliu cerni poterat, nisi horrificum incendium ex innum rabilibus tormentis erumpens. Parones tamẽ hostiu primi tormentis dissoluti atque dissipati sunt. Illis au tem fractis, Dynasta Repelinensis alios integros con tinuò submisit. Interim victoria anceps erat. Hoste propius accedebant, neq; iam pilis tantùm, sed sagitti atq; iaculis, & omni missilium genere pugnabant. Sed cùm nullus è Lusitanis caderet, & ingens hοstiũ mul titudo cecidisset, & aquæ multo sanguine cruentę flue rent, hostes cedere incipiunt. At Dynasta Repelinẽsis, vt in Regis conspectu aliquod facinus ederet, quo gra tiam illius adquireret, bis vadum transire conatus est: sed fuit à conatu cum ignominia & suorum cæde re pulsus. Dum hæc geruntur, Candagora venit ad Pacie cum cum nuncio ingentis, vt apparebat, discriminis: Naubeadarimum cum manu firmissima in Palignari um properare, & Regem vestigijs illius insistere, vt vadum summa contentione superaret. Paciecus illum bono animo esse iussit. Adhuc enim vadum tantis flu ctibus operiri, quantis opus esset ad hostium impetum retardandum. Se in tempore subsidiο occursurum. Ita que in pugna tandiu perseuerauit, dum aquam transi tum impedituram animaduertit. Cùm verò magis im minutam cerneret, cõtinuo properauit, vt Naubeada rimo resisteret. Ibi verò tanta vi hostium impetum re pressit, vt quamuis Naubeadarimus, Rege inspectan te, &

e, & verbis ad prælium acriter adhortante, in alteram adi partem erumpere conaretur, fuerit tamen retrocedere compulsus. At Rex hominem increpabat, & cōtumelijs onerabat, minimeq; dignum esse dicebat, qui Principis personam sustineret. Esse namq; Repelinensis Dynastæ ignauia & timiditate simillimū. Se namque spectante, hostibus vtrumq; in vtroq; vado cessisse & è prælio turpissimè discessisse. Naubeadarimus hoc sibi conuitio ab auunculo facto vehementius irritatus, statuit, conceptam illam dedecoris maculam proposita etiam morte delere. Rursus igitur amplius duodecim millibus hominum stipatus, in vadum irrumpere conatur. Fuit aliquo temporis spacio fortissimè vtrinque pugnatum, donec tandem hostes multis incommodis affecti, in fugam conijcerentur. In his vtriusq; vadi prælijs quot naues, & quot homines hostis amiserit, incertum est. Complures fuisse constat: naues tamen nostræ perforatæ, multæq; munitiones dissipatæ & disiectæ sunt, & è Lusitanis aliquot etiam vulnerati. Interim pestilentia castra hostium vehementer oppressit, quæ Regis animum tantisper à bello infeliciter instituto auertit, dum malum illud finem interimendi faceret. Quæ res nostris magno vsui fuit. Naues enim reficiendas curauerunt: magnum armorum atque telorum numerum comparauerunt: atq; vt essent rebus omnib. ad bellum multò acrius gerendum expediti, summa vigilantia prouiderunt. Antea verò Paciecus ferreos stimulos, palis infixos, in luto vadi ipsi9 infoderat, quibus se hostes, si vadum transire conarentur, induerent. Sed cùm stimuli propter luti mollitiem altius, quàm conueniebat, fuissent in vadum depressi, nullum hostibus nocumentum attulêre. Tunc verò Paciecus præustas sudes præacutis acuminib9, cùm æstus omninò decessisset, subter lutum abdidit, & ab infima parte reuinxit, nè conuelli possent, vt hostes vulneribus, & acerbissimo dolore cōficeret, nè vel ingredi, vel vestigio hærere possent. Calecutiensis interim Brachmanas euocat, eosq; monet, vt deos consulant, atq; ab illis

Lusitanorum insignis victoria.

Pestis in castris Calecutiensibus.

Brachmanes ab Rege de prælij die consulti. illis sciscitentur, quo die prælium iniret, vt de hosti debitam pro tantis iniurijs supplicium sumeret. Era autem Brachmanæ irati regi, eo quòd illos multis m ledictis confixisset, atq; mendaces & scelestissimos a pellâsset. Victoriam enim illi denunciârant, & is pi victoria innumerabiles clades acceperat. Responde Brachmanæ, Deos illi iratos esse. Antequàm verò ill

Brachmanarum responsum. rum numina placaret, omnia illi deterrimè casura. C pus igitur esse, vt fanum ædificaret, in quo possent h mines religiosi illorum sacra procurare. Rex se id fact rum vouit. Hi deorum nomine victoriam pollicent & prælio diem præstituunt. Interim multi ex illis, q à Trimumpara defecerant, bonis illius successibus in uitati, se rursus ad illius nomen adiungunt, & Paciec inuito veniam impetrant, Calecutiensis cùm illius di ei fructu, quem Brachmanæ portenderant, nullo mo do priuari voluisset, religioni diligentissimè paruit

Calecutiẽsis aciei descriptio. Hoc autem ordine ad nostros accessit. Tria millia for tium hominum præibant, qui triginta tormenta ænea curribus inuecta custodirent. Deinde prima acies sub ductu Naubeadarimi sequebatur, quæ duodecim hominum millia continebat. Totidem Dynasta Repelinensis milites educebat. Postremum agmẽ, in quo inerant ad quindecim hominum millia, ipse rex agebat.

Lusitaniæ copiæ. Paciecus eo tempore in Palignario vado, in duobus nauigijs, cum quadraginta tantùm hominibus Lusitanis has tantas copias expectabat. Calecutienses, qui antecedebant, in loco nauigijs opposito tormenta disponunt, ingentesque globos emittunt, vt Paciecũ è vado propellant. At ille paululùm se continuit, vt eos securiores efficeret. Tum repentè nauigia propius terram incitari, & tormẽtis rem acerrimè geri præcepit. Quod tam scienter & diligenter effectum fuit, vt hostes metu perterriti, se in densam syluam abderent. Cùm ad hunc modum initium pugnæ fieret, Naubeadarimus in vadũ irruit, idq; summa vi transire contendit. Nostri glandibus plumbeis, densisque telis ferreis in cubi speciem figuratis, quæ fistulis ferreis compacta & in-

clusa vi tormentarij pulueris intorquebant, multos eorum grauissimè sauciabant. Maioribus etiam tormentis non paucos interimebant. Aestus autem adhuc decedebat. Metuens verò Paciecus, nè nauigium, quo vehebatur, in vado hæreret, paulùlum cessit, & Christophoro Iusarti, eò, quòd nauigium illius breuius esset, & ad vadum excipiendum conuenientius, vt in loco, quoad posset, insisteret, imperauit. Se, cùm æstus, vt fieri necesse est, motum reciprocaret, continuò rediturum. Indè verò pugnandi ardorem non intermisit, sed non minus acriter, quàm Iusartes, qui propius aberat, hostes ab ingressu vadi repellebat. Erat locus, in quo milites à Rege Cochimensi in auxilium missi, se tenebant, vt hostes si fortè vadum transirent, indè reprimerent, & natura & vallo egregiè munitus. Ij vbi copias Regis vadum ingressas animaduertunt, repentè diffugiunt, Cochimensis Princeps non aderat. Fuerat ille quidē à Pacieco per quendam Brachmanam accersitus. Sed Brachmanæ scelere & improbitate factum est, vt non posset ad tempus venire. Neque enim quidquam illi significare voluit, antè quàm Calecutiensis rem ex animi, vt sperabat, sententia conficeret. Maxima verò eorum pars, qui in eo præsidio erant, sub vno ex proditoribus, qui à Cochimense defecerant, & fuerant in illius gratiam restituti, militabant. Ea autem de causa Paciecus, quòd illis minimè fidebat, principem futuræ pugnæ certiorem facere voluit, vt cum firmiore præsidio veniret. Nam propter belli intermissionem in vrbem redierat. Desertorum autem flagitium Iusartes Pacieco maxima voce significauit. Sed tantus erat armorum fragor, & hominum clamor, vt Paciecus audire non posset. Eo iam tempore Repelinensis Dynasta Naubeadarimum sequutus, in vado consistebat. Rex eorum etiam vestigijs ingressus, vt vadum superaret, summa animi contentione laborabat. In eum Paciecus (illum enim ex regijs insignibus agnouit) tormentum dirigi iussit. Globus emissus, ad illius pedes, duos ex intimis familiaribus repentè dilacera-

Brachmanæ perfidia.

Calecutij Regis discrimen.

cerauit:quo metu Rex ipse perturbatus, pedem retul
Et tamen Naubeadarimum, & Repelinensem adho
tari, vt acriter instarent, minimè desistebat. Illi fus
bus eos, qui præcedebant, vt in vlteriorem ripam eu
derent, impellebant, & gladijs etiam, si non impig
quod erat imperatum conficerent, acerrimè minaba-
tur, & aliquos etiam vulnerabant. Itaque alij alios v
gebant, & se ipsos præpediebant. Cùm verò ad sud
peruentum est, multi plantis pedum grauissimè sa
ciatis cadunt. Fit clamor & luctus, & vbique lament
tio admodum lugubris audiebatur. Alij super alic
procumbunt. Interim tormenta, quæ erant in nau
gijs disposita, cùm in multitudinem adeò confertar
& implicitam pilas emitterent, magnam stragem f
ciebant. Ingens inter hostes turbatio secuta est, cùn
multi dolore vulnerum regredi frustra contenderen
multi, quamuis metu perterriti cedere vellent, suor
gladijs vlterius festinanter progredi cogerentur. Dur
ad hunc modum res geritur, multi alia ex parte cun
securibus in vadum prouolant, illudque sine offensi
one traijciunt, vallumque rescindunt; & locum a Co
chimensibus desertum occupant. Quod cùm Paciecu
animaduertisset, rem perditam esse credidit. Animun
tamen minimè demisit. Ad Iusartis autem nauigium
propius accedens, in id se coniecit, & Iusarti imperauit
vt in illius nauigium desiliret. Maius enim nauigium
terræ appropinquare non poterat. Sic autem cùm ad
vadum propius accederet, hostes è loco repellere telis
atque tormentis instituit. Sed interuenit Naubeadari
mus, qui prælium ita redintegrauit, vt tunc videretur
incepisse. Hostes autem acriter instabant, &, vt nostros
circumsisterent, confluebant. Multi nauigij remos ma-
nibus retinebant, vt se commouere non posset. Hic Pa
ciecus cùm se funditùs euersum cerneret, diuinā opem
maximis vocib. mplorauit, DEIQVE præsentissimum
numen sibi adesse persensit: æstus enim se vehemen-
tius incitabat, & vadum aquis operiebat. Nostris ani-
mus augetur, & nauigium remis agere, & propellere
nitun-

Lusitanorum summum discrimen.

Auxilium diuinum.

-ituntur. Res iaculis, & hastis, & missilibus, & sudibus
-tiam præustis gerebatur. Sed quo magis fluctus va-
-um operiebant, eò nostri maiores animos assumebāt,
-acrius & vehementius, vt se è medijs hostibus eripe-
-ent, certabant. Aestus tandem cùm maxima iam a-
-quarum copia redundaret, illud prælium, quo nullum
-o in bello acrius extiterat, diremit. Itaque Paciecus
-hostium multitudine liberatus ad Iusartem se contu-
-lit, qui in eo certamine præclara facinora militaris vir-
-tutis ediderat. Tum cùm nauigia facilè nauigarent, v-
-terq; tormentis vtendum censuit. Non enim erant ij,
qui vellent vllam oblati temporis occasionem præter-
mittere. Itaq; in eos hostes, qui prope vadum in terra
consistebant, globos intorquent, multos occidunt, reli-
quos in syluam fugere compellunt. Calecutiensis eo
die fractus desperatione, dedecus suum acerbissimè la-
mentatus est, quòd cum tantis copijs quadraginta tan-
tùm homines vado pellere nequiuerit. Cùm verò è lo-
co illo discederet, & lectica sublatus, in locum, qui non
procul à profundiore vado distabat, perueniret, Petrus
Raphael in illum non mediocrem globum intorque-
ri præcepit, cuius ictu tres illius familiares ad illius pe-
des dilacerati sunt, & ipse eorum sanguine conspersus
fuit: metuq; perturbatus, in terram subitò desiluit, &
pedib. sese ab eo loco cum celeritate subtraxit: Hoc præ
lium cùm prima luce incepisset, ad nonam circiter ho-
ram perductum fuit. In eo autem Calecutiensis tam
multas naues atque milites amisit; quàm multos nul-
lo adhuc in prælio cum nostris initio amiserat. Ex no
stris autem, cùm sagittis, iaculis, hastis, & infinita pila-
rum multitudine, & acerrima immanissimorum ho-
stium contentione peterentur, nemo tamen cecidit.
Ex quo facilè cōstat, totum hoc bellum fuisse numine
illius confectum, qui nutu potest sui nominis hostes
euertere, neq; suos vnquā præsenti ope destituit. Quòd
si alicui incredibile visum fuerit, is non hominib. sed
Deo gloriam detrahit: atque demonstrat, se, quantas vi
res vera religio habeat, ignorare. Ij verò, qui minimè

Iusartis virtus.

Rex Calecutius mortis periculum pedes effugit.

Clades hostium, & mira Lusitanorum victoria.

ſunt veræ pietatis ignari, & experti ſunt in ſe præſ
tiſſimi numinis beneficia, intelligent planè, mu
maiora facinora poſſe ab illis fieri, qui firmam ſp
in Chriſti præſidio repoſuerint, maximè verò cùm
illius gloria certamen initum fuerit. Id autem eò pı
ſertim tempore fieri conueniebat quo nondum Ch
ſti nomen à gentibus illis celebratum extiterat, neq
imperium conſtitutum fuerat, vt illis ſignis facili
homines ad Dei notitiam peruenirent, & Luſitani c
firmatis viribus fundamenta iacerent imperij, cui
opera poſſent gentes, quæ ad orientem Solem pert
nent, radijs diſciplinæ cæleſtis illuſtrari: quod factu
poſtea fuit, vt cernimus, & clarius in dies futurum ſp
ramus. Paciecus autem cùm ſe tanto periculo liber
tum, & hoſtes fuſos animaduerteret, ingentes Deo gr
tias egit. Interuenit autem Cochimenſis princeps, qu
Paciecus auerſatus eſt, & quaſi hominem timidum, &
deſertorem, & parùm in fide cuſtodienda diligentem
indignum colloquio ſuo reputauit. Quod Princeps in
digniſſimè tulit, & ſe purgauit, atque iureiurando con
firmauit, non ſua, ſed Brachmanæ ſceleratiſſimi culpa
prælio non interfuiſſe. Nonenim illum euocare vo
luiſſe, niſi poſtquam nomen Luſitanum fuiſſet opera
Calecutienſis extinctum. Accepit ſatisfactionem Paciecus, & auunculi culpam eſſe dixit, quod ſceleſtiſſimos homines in fidem recepiſſet. Nunquam enim ſapientem fidem ei, qui ſemel fidem prodiderat, habiturum. Principium autem fugæ ab illis factum eſſe conſtabat, qui ſtipendio Principis Mangatenſis, qui à Cochimenſe per ſummum ſcelus & flagitium deſciuerat, alebantur. Principe dimiſſo, Paciecus ſeſe ad naues contulit, vbi illum Rex Cochimenſis inuiſit, eique cum ſumma gaudij ſignificatione de tam inſigni victoria gratulatus eſt. Paciecus verò de militum fuga & proditione conqueſtus, omnem illius ſceleris culpam in Mangatenſem contulit, Regemq; admonuit, vt iure regio vteretur, & hominem profligatum atque perditum, ſi nollet occidere, à ſe dimitteret, vt Calecutienſi ope-

Proditori non fidendum.

Mangatẽſis Princeps proditionis accuſatus.

operam daret. Nullum enim periculum esse magis nendum eo, quod à proditore comparatur. Esse nã- ue malum occultum & intestinum, quòd priusquam rouideri possit, interimit. Itaque regias opes nunquã celeratorum hominum præsidio stabiliri: frequenter men euerti. Idcirco se vehementer optare, vt Calecu ensis talium hominum præsidijs sepiatur, vt facilius ossit de statu conuelli, & scelerum pœnas exoluere. lis & alijs sermonibus, cùm diei bonam partem con- umeret, Rex in vrbem reuersus est, & Paciecus, vt se tque suos ab immenso labore reficeret, curauit. Cale- utiensis autem suos probris omnibus maledictisque vexabat, & per eorum ignauiam stetisse dicebat, quò minus nostri funditus interirent. Repelinensis vt ei a- liquo pacto satisfaceret, quando viribus non poterat, vt fraude Lusitanos de medio tolleret, operam dare sta- tuebat. Primùm igitur Cochimenses aliquot pecunia corrupit, qui fontes, ex quibus nostri aquam hauric- bant, mortiferis venenis inficerent. Deinde, vt venenũ in pane illis daretur, summa sedulitate constituit. Hæc cùm ad Paciecum delata fuissent, operam dedit, vt sin- gulis diebus putei foderentur, è quibus omnes Lusita- ni biberent. Est enim tellus humilis, & aquis abundãs, vt sunt fermè omnes, quæ mari sunt finitimæ. Ne au- tem quidquam cibi venderetur, quod non venditor prægustaret, diligentissimè prouidebat. Cùm hæ frau- des Repelinensis minimè processissent, vt exercitum noctis silentio Cochimum nauibus duceret, cuius pars vrbem incenderet, pars autem nostros inopinantes op primeret, excogitauit. Sed etiam omnibus istis insidijs Pacieci vigilantia diligenter occursum fuit. Paciecus interim vadum fossa muniebat, & turres excitabat, & machinamenta comparabat, quibus se exitium Cale cutiensi allaturum minabatur, & hostibus terrorem frequenter incutiebat, & in continentem sæpè traijcie- bat, & detrimenta quamplurima hostibus importabat. Neque flumina & æstuaria intacta relinquebat. Naues enim aliquot cum tormentis cepit, quas Cochimensi

Repelinensis in Lusitanos technæ & quomodo euitatæ.

Paciecimunitiones.

donauit. Et vt fingeret, ſe non ità citò è vado diſce-
rum, prope illud ædes ædificari præcepit, & circun-
ca foſſam perduxit, in quam aquam ex fluuio deri-
uit, quæ illam compleret. His rebus Calecutienſis
mulatus, vt vadum rurſus tentaret, in animum ind-
xit. Sed interim claſſes ſubmittebat, quæ populatio
Cochimenſium rebus inferrent: cum quibus noſtri
ſiduè bellum gerebant, & hoſtes cum magno eoru
detrimento fugere compellebat: & Paciecus ipſe cù
vellet cum duodeuiginti paronibus congredi, fuit
alijs quatuor & triginta, qui in inſidijs latebant, de in-
prouiſo circumuentus, quod periculum vehement
Paciecum exterruit. Parùm enim conſideratè obuiar
illis proceſſerat, antequam nauium numerum explo-
raret. Fuêre tamen in eo diſcrimine à noſtris edita pr-
clara facinora, & hoſtes tandem in fugam verſi ſunt
noſtriq; cum quatuor nauib. & multis tormentis, atq
varia præda in vadum reuerſi. Rex Calecutij quanui
rurſus in noſtros cum maximis copijs inuehi in ani-
mo haberet, peſtilentia, quæ iterum in illius regno ſæ-
uire cœpit, belli conſilia diſtulit. Attamen nunc vt a-
perta vi, nunc vt occultis inſidijs in Paciecum peſtem
compararet, vehementer elaborabat. At Paciecus inſi-
dias ingenio & ſagacitate, vim virtute reprimebat, &
multas de illorum claſſibus victorias conſequebatur.
Venit tandem tempus illud, quo Calecutienſis in no-
ſtros copias iterum maximas educere cogitabat. Repe-
linenſis primum agmen ducebat: magnumque nume
rum ruſticanorum hominum cum ligonibus, & ſecu-
ribus, & inſtrumentis ruſticis, qui vias munirent, foſ-
ſas ducerent, aggeres excitarent, vt tormenta ſua tutò
collocari, & à noſtris defendi facillimè poſſent, agebat.
Rex ipſe cum triginta millibus hominum & magno
tormentorum numero ſequebatur. Mari autem moles
ingentes ſtupa circunligatę, & pice oblitæ, quæ flāmis
vbi opus eſſet, naues noſtras incenderent, ferebantur.
Deinde centum & decem parones reb. omnibus inſtru
ctiſſimi, partim catenis inter ſe colligati, partim diſiun

Pugna naualis.

Paciecì diſcrimen.

Hoſtium fuga.

Peſtis in regno Calecutienſi.

Altera Calecutienſis in Luſitanos expeditio.

Claßis Calecutia.

ctì

veniebant. Postremam classis aciem centum naues *Castellana*
ıgæ, & octoginta actuariæ claudebant. Sed quòd re- *ualia Cale*
Calecutiensis animum efferebat, erāt castella, q̄ Sa- *cutiensis*
ceni cuiusdā Repelinensis ingenio, viri in bellis exer *Regis.*
i, qui multas nationes peragrarat, extructa ad hunc
odū fuerant. Duo parones detractis armamētis tāto
interuallo distabant, quantum esset vnius hastæ mo
cæ longitudo. Vtriusque autem proram tignum iun
bant. Alterum deinde tignum ab vnius puppi in al-
rius puppim cōiectū, vtrunq; paronē, nè posset alter
altero disiungi, firmè retinebat. Super hæc aūt duo
gna, alia tigna transuerso ordine sternebantur. Inter-
allum verò, quod duobus istis tignis continebatur, a-
ijs tignis adeò frequentibus explebant, vt contabulati-
nis speciem præberet. Erant autem tigna singula tri-
bus locis ferro fortissimè reuincta. In quolibet aūt hu-
us quadratæ contignationis latere, alius ordo tigno-
um in vniuscuiusque lateris extremitate præfixus al-
itudine pedum quatuordecim, muri similitudinem
referebat. Erant autem omnia cardinibus, & commissu
ris aptissimè perfectis, ita firmata, & ferreis retinaculis
coniuncta, & solidata, vt nulla vi conuelli posse vide-
rentur. Super ligna verò trabes iniectæ totum opus
multò firmius efficiebant. Cratibus deinde atq; longu-
rijs consternebantur. In hoc summo tabulato in maio-
re Castello quadraginta milites commodè consistere,
atque depugnare poterant. Ad hanc formam octo Ca-
stella paulò minora super sedecim parones excitata
sunt. Fuerunt autem hæ machinationes ideo factæ, vt
cùm æstus decederet, nauibus à puppi vehementius im
pulsis, & nauibus Lusitanis applicatis, Castella nostris
imminerent, & milites è superiore loco tela atq; flam-
mas adijcerent. Hac perspecta machinatione, nemo e- *Machinæ*
rat ex hostibus, qui de victoria dubitaret. At Paciecus *bellicæ Pa*
hoc contra præsidium comparauit. Malos octoginta *cieci Cale*
pedum longitudine inter se ferreis vinculis arctissi- *cutijs oppo*
mè colligauit, & formam ex illis quadratam consti- *sitæ.*
tuit. Tantundē enim in latitudinem, quantum in lon-
gi-

gnitudinem patebat. Hanc autem machinam ant[illegible] uium proras modico ab illis interuallo constitu[illegible] bet, & secundum æstus naturam sex anchoris allig[illegible] vt videlicet tres anchoræ, cùm æstus accederet, [illegible] tres cùm decederet, illam firmissimè retinerent. Id [illegible] tem hoc consilio effecit, vt nauium carinæ, cùm ap[illegible] pinquare vellent, impedirentur, quò minus Cast[illegible] nauibus nostris adiungerent. Petrus autem Raph[illegible] excisis aliquot malis, ex illis columnas effecit, quas nauium tabulata præfixit, & in summo earum fa[illegible] gio capitella instituit, in quibus possent seni mili[illegible] insistere, & illis, qui erant in Castellis, repugnare. A[illegible] titudo enim cuiuslibet capitelli, altitudinem Castell[illegible] rum, quæ hostium nauibus ferebantur, adæquabat. P[illegible] exploratores enim Paciecus non modò exercitus mu[illegible] titudinem, sed etiam genera machinamentorum ea[illegible] rumq; dimensionem exactè nouerat, & quid hostes [illegible] nimis cogitarent, exploratè cognoscebat. Exercitus, [illegible] terra gradiebatur, dissonis vocibus, & instrumentor[illegible] bellicorum strepitu inanes quosdam terrores inijcie[illegible] bat, qui potuissent homines rerum bellicarum igna[illegible] ros metu exanimare. Sed dum illi inanes formidines iactabant, Paciecus vt veras proponeret, operam dabat. Nam in Arraulensis insulæ partem, quam nō longè à nostris nauibus fluctus marini subluebant, egressus, vt primum hostium agmen carperet, enixè contendit; sed nè circunfusa multitudine opprimeretur, se post aliquod detrimentum hostibus importatum, in nauigia absque vllo incommodo recepit. Cùm tamen prelium fieret, Calecutiēsis cùm hominis audaciam accepisset, iracundia & furore flagrare cœpit, neque tantam contumeliam, quantam sibi eo facto impositam arbitrabatur, ferendam putauit. Itaque ducibus suis imperat, vt Paciecum ad se vinctum trahant, vt illum tormentis excruciatum necaret. Illi aduolârunt, & vt impigrè, quod fuerat imperatum, efficerent, summam diligentiam adhibuerunt. Paciecus autem non modò perductus non fuit, sed antequam in nauigia regredi potuisset,

Inania hostis aduentantis terriculamēta.

Thrasonica Calecutij manda-ta.

non paucos ex hostibus interemit. Dum hæc gerun
, Sol exortus est. Aestus autem decedens, hostium
sem in Lusitanos impellebat. Primò moles, quas di
nus, inflammatæ cùm in malos ex anchoris alliga-
, vt dictum est, incidissent, repentè substiterunt. Ita-
e non modo nullum damnum intulêre, verùm nō
diocre alleuamentum nostris afferebant. Dum e-
n incendium vigebat, hostes propius accedere non
si sunt. Hoc inani terrore depulso, cùm iam incen-
um fuisset restinctum, classis hostium accessit. Castel
m verò, quod erat maximum illorum, quæ diximus
uibus inuehi, primùm cùm in malos incideret, nec
terius progredi posset, necessariò cōstitit, & indè cer
re globis maximis, & plumbeis etiam glandibus in-
ituit. Nostri contrà tormentis parones primos, qui
rope Castellum erant, acerrimè verberabant, ex qui-
us aliquot dissipârunt. Paciecus vnum sanè magnum
ormentum ex his, quæ nostri Camelum appellant, in
Castellum conuerti, & globum intorqueri præcepit.
ragor quidem horrendus fuit: castellum tamen inte-
rum permansit. Cùm id interim fieret, & Castellum
ulla ex parte labaret, hostes multò confidentius no-
tros vrgere & acrius instare, & intemperantius exul-
are, & voces lætitię ingentis indices attollere. Reliqua
Castella cùm hoc animaduertissent, multò audacius
in eundem se locum contulêre. Tanta deinde telorum
vis ab hostibus coniecta fuit, vt nihil aliud, quàm sa-
gittæ densissimæ, & globi ferrei, & plumbei in tenebris
illis, quas fumus efficiebat, & in illis horrificis incen-
dijs cerni & conspici posset. Hic Paciecus animo con-
turbatus, oculos in cælum sustulit, & maxima voce, vt
ab omnibus audiretur, O summe cæli rector, inquit, *Pacieci ad*
scio me commisisse flagitia maximo supplicio digna. *Deum pre*
Te tamen suppliciter oro, vt in aliud tempus vindi- *ces.*
ctam differas, in quo non decus & gloria tui sanctissi-
mi nominis agatur. Hæc vbi dixit, iterum tormentum
dirigi atque librari iussit. Emissus cum maximo frago-
re globus, Castelli bonam partem dissipat, & homines
in

in mare deturbat: nostri manus in cælum tend
Christi nomen celebrare, numen illius præsens ag
scere, & tunc multò alacrius hostibus obsistere.
Castellum globis deiectum. tandem Castellum alijs globorum ictibus disiect
Alia tamen Castella nihilo secius in loco perma
bant: & qui in illis erant, summa contentione pug
bant, vt Lusitanos obruerent. Sed cùm non possent
cedere, eminus pilas innumerabiles, & ingentem te
rum multitudinem sine vlla intermissione iacieba
E nostris nullum frustra telum in hostes accideba
Prælium terrestre. Multi enim ex illis cæsi sunt, multique parones aut
pressi, aut dilacerati. Dum ad hunc modum mari de
tatur, Rex Calecutiensis in vadum summis viribus
uadit, & in vlteriorem ripam erumpere conatur.
Christophorus Iusartes & Simon Andradius, qui m
noribus nauigijs vehebantur, & Laurentius Morenu
qui ex paronibus Cochimensibus pugnabat, summ
ope resistere contendebant. Cochimensis etiam Pri
ceps cum mille è suis militibus, qui vallum tuebantu
strenuam eo die operam nauauit. Omnes ita se gesse
runt, vt non modo transitum intercluderent, sed eti
Clades hostium & Lusitanorū victoria insignis. multis incommodis hostes afficerēt. Constat hoc præ
lium fuisse multò superioribus atrocius & immanius
in eoque multas naues hostium depressas, & magnam
hominum multitudinem extinctam. Prælium cùm
prima luce cōmissum fuisset, ad vesperū ductum fuit.
Aestus tandem violenter accedens, vadum cōpleuit a-
quis, & Castella in contrariā partem cōpulit: & sic tan-
dem fuit necessariò ab omnibus certamen omissum.
Ex nostris multi vulnerati fuerunt, nullus tamen occi-
sus. Post hanc pugnam, fuit aliquot diebus cessatum,
quibus Rex Cochimensis Paciecum valdè lætus inui-
sit, multis laudib9 affecit, &, vt nostros cōmeatu, & ter-
ræ fructibus reficeret, operam dedit. Calecutiensis ve-
rò cùm iam victoriā desperasset, & domum redire ve-
hementer expeteret, tamen cùm multi illum, vt signa
rursus in Lusitanos inferret, & extremum belli casum
experiretur, importunè solicitarent, post reliquas cla-
des

acceptas illos aggressus est. Sed cùm nostri victorijs
i multò acrius depugnarent, & hostes cladibus ex- *Noua ho-*
iti, nimis titubanter & timidè pugnam capesserēt, *stium ca-*
niebat, vt hostes multò facilius funderētur, & clas- *lamitas.*
multis partibus dilacerata è prælio discederet. Cale-
iensis igitur auguribus acriter infensus, qui quasi de
orum sententia loquerentur, eum in firmissimam
m victoriæ fraudulenter induxerant, detestatus, ex-
itum reduxit. Non tamen cessauit insidias struere, *Insidiæ Pa*
ibus Paciecum interimeret. Sed detectis insidijs, fue *cieco à Ca-*
nt aliquot proditores à Pacieco primùm fustibus a *lecutiensi*
rrimè verberati, deinde ad extremum supplicium *Rege stru-*
trusi. Sed cùm se multi è Cochimensi nobilitate me- *ctæ.*
os interponerent, & à Pacieco enixè contenderent,
hominibus ignosceret, is eos ad Regem misit, vt de
is, quod ei commodius videretur statueret. Calecu- *Calecutiē-*
ensis igitur cùm cerneret nihil sibi, vt cogitarat, pro- *sis regno se*
essisse, odio vitæ, & tanti dedecoris offensione regno *abdicat.*
abdicauit, & Naubeadarimum in Regia sede consti-
uit, ipseque fanum, & ædes religione consecratas in-
essus est, vt ibi in Deorum suorum cultu, quod re-
quum erat vitæ, consumeret. Mater tamen illius, *Matris li-*
ulier natura ferox, illum literis atque nuncijs sti- *teris Cale-*
ulabat, vt bellum repeteret. Non esse ferendum, *cutiēsis ad*
a consternari animo, vt vindictæ spem omninò de- *vindictam*
oneret. Præstare namque millies mortem oppetere, *excitatus.*
uàm tantum dedecus inultum relinquere. Illam re-
igionis speciem non esse pietatis, sed timiditatis argu-
nentum. Proinde si vellet hominum famæ commen-
lari, & in dignitatem amissam restitui, forti animo
ergeret, & hostibus demonstraret, se nullo casu de
nentis statu detorqueri potuisse. His instigatus ora-
ionibus, rursus egressus est, vt bellum renouaret. Sed
omnes Reges & Principes, qui eum sequuti fuerant,
rebus illius desperatis abierant, neque rursus ad belli
societatem adduci poterant. Quin etiam multi pacem
cum Trimumpara & Pacieco fecerant. Ea desperatio-
ne fractus, se rursus in fanum recepit. Fuit bellum hoc
à Pa-

Belli Calecutij tempus 5. menses.

à Paciecо intrà quinque menses maximo cum l
& hominis insigni gloria confectum. In quo qui
vt postea compertum fuit, hostis vndeuiginti
hominum partim morbis, partim prælijs amisit, &
gnam præterea nauium multitudinem. Profl
hoc bello, & pace cum multis Principibus firmata,

Coulami tumultus.

Paciecus factus certior, Coulami tumultuari cœp
& Saracenos, cùm fieri non posse crederent, vt Lu
ni ex hostium manibus euaderent, de eorum, qui
lami remanserant, pernicie coniurâsse, vnumq; L
tanum hominem eorum fraudibus occisum. Pacie
igitur Coulamum pergit, de homicidis supplicium
mere non potuit, ne magnam discordiam in ciui
cum maximo nostrorũ discrimine concitaret. A Pr
cipibus tamen ciuitatis efflagitauit, vt in fœdere p
manerent. Cautum namque fœdere fuisse, ne nauis
la aromatum onus acciperet, antè quàm nauibus L
sitanis fuisset iustum pondus impositum. Se verò c
nere in portu Saracenorum naues onustas, & Emm
nuelis Regis naues inanes. Respondent, id non volu
tate sua, sed Saracenorum importunitate & audaci
quam reprimere propter illorum summas opes neq
uerant, accidisse. Paciecus igitur de Principum conse
su, Saracenorum nauibus exoneratis, & pretio aroma
tum eis persoluto, ea confestim in Regias naues impo
nenda curauit. Deinde vela fieri iussit, & illam oram
Indicam cum nauibus instructis peruagatus est, & ali

Paciecij per Indiam fama & authoritas.

quot naues cepit, & prædas etiam fecit. Tantaque era
virtutis illius opinio, tantusq; ab eo metus & regibus,
& Dynastis, & piratis etiam incussus, vt nemo auderet
armis illius obsistere. Hæc autem ab eo gesta sunt vsq;
ad Septembris mensis initium eiusdem anni, qui fuit
à Christo nato M. D.IIII. Eo tempore Lupus Suarius,

Lupi Suarij cum 13. nauibus in Indiam aduentus.

cuius antea mentio facta est, cum classe tredecim naui-
um in Indiam peruenit. Is literis Petri Ataidei, quas in
vrbe Mozambiquensi, antequam obiret scriptas reli-
querat, fuerat de belli magnitudine, quod à Calecuti-
ensi parari existimabatur, admonitus. Id etiam Melin-

dius

s Rex, cùm is ad illius portum naues appulisset, si-
ficarat. Eaq; de causa magnam in illo cursu celerita
suscepérat, vsque eo, dum in Anchediuam insu-
peruenirét. Ibi Antonium Saldagnam, & Roderi-
n Laurentium, qui in ea insula hyemauerant, offen-
Inde cùm iam ver in regionibus illis inciperet, Ca-
norem profectus, à Rege Cananoris & à Gonzalo
bosa, qui Regis Emmanuelis negotia procurabat,
rebus à Pacieco gestis certior factus est. Postridiè au-
n illius diei, quo fuerat cum Rege Cananoris aman-
simè colloquutus, venit ad illũ Arabs quidam cum
ero Lusitano, atque literis à Lusitanis, qui fuérant
npralis tempore capti, datis. Summa literarum hæc
at. Regis Calecutiensis opes fractas atque comminu-
s esse: consilium, quo bellum fuerat susceptum, post
ntas clades acceptas (vt ab imperitis fieri solet, qui
on ante, quàm temeritatis pœnas luant, rebus suis
nsulere norunt) ab omnibus improbari. Ciuitatis
incipes eos admonuisse, vt scriberent ad Lusitanos
uces, si pacem cum Rege Calecutiensi fieri vellent,
ullum tempus magis ad eam opportunum optari
osse. Regem namq; semper bellum illud detestatum
uisse. Esseq; natura benignum, & in fide tuenda con-
antem. In literarum fine orabant, & obtestabantur,
è à consilio pacis abhorreret. Fore namque, vt præter
tilitatem, quæ posset ex ea Lusitanis afferri, & ipsi è
niserrima seruitute in libertatem vindicarentur. His
ectis literis, Suarius Saracenum dimittere, & puerum
etinere voluit. Puer autem constantissimè repugna-
uit, dicens se nunquam tantum in se dedecus admissu-
um, vt contra datam fidem, caussam crudelissimę cæ-
dis, quæ erat, si ille non rediret, Christianis, qui vin-
cti iam remanserant, afferenda, metu mortis aut ser-
uitutis afferret. Suarius illis dimissis, Calecutium ver-
sus nauigare instituit. Cùm verò iam in Calecutiensi
portu consisteret, ijdem ciuitatis Principes ad eum va-
ria ciborum genera, & fructus multiplices, in signum
amicitiæ continuò miserunt. Quæ omnia ille repu-

Literæ Lusitanorum quorundã captiuorũ ad Suariũ.

Mira pueri fides & constãtia.

diauit, adſerens, ſe nullo modo quidquam ab eis, [illegible] quam pax fieret, accepturum. Nunquam enim h[illegible] munus vllam iucunditatem hoſtibus attuliſſe. V[illegible] deinde Coiebiquius Saracenus ille, cuius, vt ante[illegible] ctum eſt, egregia in Luſitanos merita conſtiteru[illegible] Cum illo autem duo ex captiuis Luſitanis venieba[illegible] de pace agi continuò cœptum eſt. Principes orab[illegible] vt Regis aduentum expectaret, qui erat intra quat[illegible] dies venturus. Dixit Suarius, ſe pacem minimè da[illegible] rum, niſi prius ſibi Luſitani cum Mediolanenſibus [illegible] derentur: & in eo perſtitit. De Luſitanis quidem [illegible] iſſet illi facillimè ſatisfactum. De Mediolanenſibus [illegible] rò quomodo id, quod poſtulabatur, abſq; nefario [illegible] lere fieri poſſet, minimè videbant. Turpiſſimum na[illegible] que facinus exiſtimabant, eos, qui fuerant in fidem [illegible] cepti, contra datam fidem ad ſupplicium tradere. Q[illegible] autem illi rectius ſe gerebant, eò ducis noſtri conſi[illegible] um reprehenſione maiore dignum arbitror, qui pl[illegible] ris eſſe ſtatuebat, de duobus transfugis & peregrin[illegible] ſupplicium ſumere, quàm tot ciues in libertatem aſſ[illegible] rere. Accedebat etiam turpiſſimæ timiditatis indicii[illegible] cùm adeò pertinaciter in eo poſtulato perſeuerare[illegible] quaſi poſt res hoſtium afflictas, poſſet aliquod maxi[illegible] mum malum à duobus illis hominibus in noſtrorum perniciem comparari. Præterea qui in alijs perfidiam vindicandam arbitrantur, quo modo par eſt, vt eos cum quibus pacem conciliari volunt, fidem violare compellant? Et vt nihil aliud dicam, cùm bellum cum hoſte ciuium cauſa ſuſcipiendum ſit, multò vigilantius eſt de ciuium ſalute, quàm de hoſtium interitu cogitandum. Hæc quidem non conſiderans Suarius, minimè de Luſitanorum vita, & de Coiebiquij etiam, qui propter Luſitanum nomen in ſummo diſcrimine verſabatur, ſtatu & conditione ſolicitus, cùm illius poſtulato minimè ſatisfieret, vrbem tormentis conquaſſauit, & ædes quamplurimas diruit. Indè verò Cochinum petijt, & Regem inuiſit, & Emmanuelis nomine fidem illius collaudauit, regiaq; illi munera ſatis am-

Tractatus pacis à Suario cũ Calecutijs initus.

Suarius pertinacia notatus.

Calecutiũ oppugnatũ

pla

detulit.Deindè duces duos, quorũ vnus Petrus Mẽ *Varia Lu-*
za, alter Vascus Caruallius appellabatur, cum naui- *sitanis Du*
quibus præerant,misit, vt totã illam oram; vsq; ad *cibus præ-*
lecutij portum,amicis atq; fœderatis tutam , & ho *scripta mu*
bus infestam redderent. Alfonso autem Lupio Co- *nera.*
e,& Petro Alfonso Aquilari, & Leonello Coutino,
Roderico Abræo negotium dedit, vt Coulamum
terent,vt aromata, quæ erant iam industria & labo-
Pacieci congesta,à procuratore acciperent, & naues
bi attributas onerarent. Paciecus autem , nauibus ex
nimi sententia oneratis, Cochimum reuersus est,& à
uario tantis laudibus affectus , quantis erat omnium
onfessione dignissimus Hic fuit Suario nuncius alla-
us,Cranganorem ciuitatem,quæ in Calecutiensium *Crangano*
ide permanserat,esse in armis, omnesque ciues ad bel *ris tumul-*
um solicitari,& ducem nomine Maimamen octogin *tus.*
ta parones & quinq; naues instruxisse,terra verò Nau-
beadarimum magnum exercitum eduxisse, & copias
n dies augeri.Hæc autem omnia eo consilio fieri , vt
cùm primum Lusitana classis è portu Cochimensi sol-
ueret,de improuiso Regem opprimerent. Alio namq;
vado,nomine Paliporto,quod multò commodius ar- *Paliporti*
bitrabantur,copias traducere cogitabant. His belli mo *vadum.*
tibus exploratis,Suario de reliquorum ducum senten-
tia visum est,Cranganorem festinanter inuehi,vt ho-
stes inopinantes de conatu depelleret. Itaq; vna nocte
cum scaphis quindecim , paronibus quinq; et viginti,
& Carauela vna,magno silentio proficiscuntur. Erant *Bellum ad*
in ea classe Lusitani mille, & mille Cochimenses.Co- *uersus Crã*
chimensis verò Princeps eos in Paliporto cum octin *ganoren-*
gentis militibus opperiebatur.Inde Princeps terra,no *ses.*
stri Duces mari, eo quo destinârant, alacres & pleni fi-
ducia contendunt. Suarius Tristanum Syluium,& An-
tonium Saldagnam,& Petrum Alfonsum Aquilarem,
& Alfonsum Costam,& Vascum Caruallium in clas-
sis fronte constituit Dux verò Maimames eo tempore
in duabus magnis nauibus, catenis inter se fortissimè
colligatis cum duobus filijs insidebat . Naues erant iã

tormentis & munitionibus, & magno telorum nu-ro, & militum etiam multitudine, ad confligēdu opus ita fuisset, comparatæ. Quinq; illi Duces, qui mum agmen ducebant, in eas inuehuntur. Maima & illius filij incredibili animorum robore resistūt, rumq; virtute factum est, vt diutius, quàm quisqu opinari potuisset, prælium traheretur. Tandem M mames cum filijs occiditur, milites atque nautæ se mare alia ex parte conijciunt. Reliqui Duces cùm in rones incurrerent, non magno certamine eos in fu compulerunt. Superata classe, Lusitani Duces in t ram copias exponunt: Cochimensis Princeps suas iam adiūgit. Naubeadarimi exercitus obuiam prod Fuit continuò prælium summa vtriusq; partis conte tione commissum. Cùm tamen ex hostibus multi c derent, reliqui tanto metu perterriti sunt, vt in vrbe trepidè fugerent, omnemq; illius tuendæ curam depo nerent. Itaque ea celeritate, qua per vnam portam in gressi fuerant, per aliam egrediuntur. Nostri in illorum tergis hærentes, vno impetu in vrbem ingressi, eam coniectis ignibus inflammant. Sunt ædes è ligno maxima ex parte ædificatæ, & congestis palmarum folijs integuntur, ita, vt subitò flammam corripiant. Dum ignis omnia populatur, incolæ Christiani, qui antea hostium metu latitabant, accurrunt, & à nostris petunt vt incendium restinguant, ne sacras ædes, in quibus illi religioni operam dabant, simul incenderent. Cùm id nostri facere conarentur, non tanta potuit adhiberi diligentia, vt non prius, quàm ignis opprimi & extingui posset, multæ etiam Christianorum ædes eisdem flammis absumerentur. Domicilia Arabū atq; Iudæorum, quæ nondum fuerant incensa, spoliata repentè sunt. Naues & parones eodem incendio conflagrârūt. Tormenta tamen prius & arma, & munitiones, quæ nostris vsui esse poterant, in nauibus impositæ. Hac re gesta, Suarius cum reliquis Ducibus Cochimum redijt. Sed quia iam sæpè Cranganoris mentio facta est, operæpretium erit, de illius situ & magnitudine, de gen-

Prælium nauale.

Lusitanorum victoria.

Prælium terrestre.

Hostium fuga.

Crāganor capta & incensa.

ntium,quæ illam incolebant,multitudine, de Chri-
anorum,qui in ea habitabant , moribus & institutis
uca dicere.Distat Cranganor, vt antè diximus, Co-
ıimo ad Septentriones, decem & sex millibus passu-
m . Fluminis', quod prope illam in mare influit, va-
js flexibus alluitur.Erat vrbs sanè magna , & à multis
ationibus,propter admodum celebre emporium,fre-
uentata . Ciuitas erat libera , & magistratibus legiti-
ıis populi suffragio creatis regebatur. In patrocinio
amen Calecutiensis Regis latebat,& illius partes, vbi
ellum aliquod motum erat , sine recusatione seque-
ıatur. Ab illius tamen fide defecit, postquam illius res
ıostrorum armis afflictas esse cognouit. Habitant in
ea præter indigenas aduenæ quamplurimi , qui ex A-
rabia, & ex alijs regionibus eò mercaturæ faciendæ grã
tia confluxerunt . Indigenæ , qui simulachris dediti
sunt,eisdem moribus,quibus reliqui Malabares, vtun-
tur. Christiani templa habent non satis eleganter ædi-
ficata. Sunt enim eorum opes valdè tenues . Septimo
quoque die , quem dominicum appellamus ,in tem-
plum conueniunt,vt sacris intersint, & conciones au-
diant.Summus eorum antistes in mõtibus, qui ad Se-
ptentriones spectãt,à mari disiunctissimis,quam regi-
onem illi Chaldæam nominant, sedem habet . Is cum
duodecim Cardinalibus,& duobus Patriarchis, & mul
tis Pontificibus,qui in consilium similiter adhibentur,
omnia,quæ ad religionem sanciendam pertinent , de-
cernit.Huic omnes Christiani, qui in orientis Solis re-
gionibus habitant, obtemperant. Sacerdotes in capite
ita sunt attonsi , vt Crucis imaginem in vertice sum-
mo contineant. Vino ex passis vuis confecto in sacri-
ficijs vtuntur. Omnibus sine discrimine, cùm ad Eu-
charistiam accedunt , non solùm Christi corpus in pa-
nis specie,verùm & in Calicis consecrati potione por-
rigitur . Nemo tamẽ epulum illud diuinũ sumit,antè,
quàm flagitiorum confessione animorũ sordes eluat.
Pueri infantes nullo modo ante quadragesimum diẽ,
nisi periculum aliquod impendere eorum vitæ perspe-

Cranganoris vrbis et incolarum descriptio.

Christianorum Cranganorensiũ ritus & mores.

Pontifex summus Indorum.

Sacerdotũ tonsura.

Eucharistiæ & sacrificij vsus.

Confeßio.

Baptismus paruulorũ.

ctum fuerit, sacris aquis expiantur. Cùm aliquis p
culoso morbo premitur, sacerdos illum inuisit: æg
Aqua lustralis. sacerdotis precatione animũ alleuari confidant. In
gressũ templi, lustralibus aquis, perinde atq; nos f
mus, asperguntur. Eodem etiam ritu mortuos, & ea
Cura defunctorũ. religione sepeliunt. Deinde cognati & affines epul
dant, & octo dies in cõuiuijs, mortuorum gratia inst
ctis, accumbunt, & illorum memoriam celebrant,
pro eorum sempiterna salute Christum venerantu
Annus luctus. Viduæ, quæ ante annũ post virorum obitum nubun
dotem amittunt. Sanctas literas Syrio sermone, que
Sacri libri. Chaldæum nominant, scriptas, studiosissimè colun
earumq; interpretes in locis publicis omnes, qui con
ueniunt, ad earum intelligentiam diligenter erudi
Ieiunia Sacra solennia. unt. Ieiunia temporibus, quæ ad Aduentum & Qua
dragesimam appellamus, diligenter obseruant. Sacra
solennia, quibus vtimur, summa cum religione & ce-
Anni computus. leritate procurant. Eandem anni computationem
cum die intercalari, qui quarto quoq; anno inseri so-
let, quam obseruamus, diligentissimè retinent. Kal. Iu-
lij non Christiani tantùm, sed indigenæ à sacris Chri-
Festum D. Thomæ. stianæ nationis abhorrentes, in Thomæ honorẽ diem
festum agunt. Sunt apud illos & monachorum soda-
Vota monastica. litia, & virginum sacrarum cœtus ædibus semotis in-
clusi. Ab omnibus illis pudicitia cum summo probita-
tis, & abstinentiæ, & religionis studio conseruatur. Sa-
Sacerdotes coniugati. cerdotes vxores ducunt. Prima tamen vxore mortua,
est illis in posterum nuptijs omnibus interdictũ. Alio-
rum matrimonium, nisi aut viri, aut vxoris morte, di-
rimi nulla conditione licet. Hanc autem morum insti-
tutionem à tempore Apostoli Thomæ, qui primus eas
nationes ad Christi notitiam instruxit, ad hæc nostra
tempora continuatam summo semper studio, non so-
lũ in Cranganoris regione, sed in multis alijs, Christia-
ni, qui in India sedes habent, summa semper religione
Malipure, sepulchrũ D. Thomæ & studio tenuerunt. Corpus illius in vrbe, quam Ma-
lipur appellant, quæ ad regnum Narsinguæ pertinet,
sepultum est, multis miraculis celebratum. Tempore

quo

o Martinus Alfonſus Souſa, vir fortiſſimus, pro Re-
Ioanne tertio Indiam cum imperio obtinebat, fue-
it ad illum æneæ tabulæ delatæ, in quibus erant in-
æ literæ, quarum vſus obſolauerat, ita, vt nemo eas
gere poſſet. Fuit tandem ab illo Iudæus accerſitus
ultis linguis eruditus, & minimè antiquitatis igna-
s, qui eas tandem cum difficultate propter ſcripturæ
tiquitatem, & linguæ parum notæ rationem (erat
im ex multis conflata) perlegit. Literæ autem nihil
iud in ſumma continebant, quàm Regis, qui Tho-
æ temporibus, illis terris imperabat, donationẽ Tho-
æ factam telluris certa dimenſione definitæ, in qua
emplum extrueret. Et quia huius diuini viri mentio
acta eſt, non alienum arbitror, hoc in loco aliud teſti-
nonium antiquitatis afferre, quod Thomæ moni-
nentum continet. Anno à CHRISTO nato M.D.
Lxij. Pontifex Cochimenſis miſit ad Henricum Cardi-
nalem teſtimonium publicis literis conſignatũ, quod
hiſtoriam commemoratione dignam cõtinebat. In ea
ciuitate, quã diximus appellari Malipurem, & nunc,
poſtquam à Luſitanis frequentari cœpit, S. Thomæ ci
uitas appellatur, erat in colle ſacellum ædificatum, eò
quòd affirmarent incolæ, in eo loco Thomam fuiſſe à
religionis hoſtibus interfectum. Erat autem hoc ſolen
niter inſtitutum, vt in eo ſacello octo diebus ante diẽ
natalem CHRISTI res diuina fieret, & omnes Chri-
ſtiani eò conuenirent. Fuerat quoque ante quatuorde-
cim annos in illo colle inuenta Crux in lapide inciſa,
in cuius faſtigio colũbæ imago inſidebat: baſis verò e-
rat in ſpecie quadam herbarum, quæ diffundi latiſſimè
videbantur, collocata, & tam faſtigium, quàm baſis, &
brachia in liliorum formam deſinebant. Arcus eam
ex eodem lapide factus vndique muniebat. In arcu e-
rant inciſæ literæ, quas nemo legere poterat. Totũ hoc
opus integrum, quod erat ſatis magnum, fuit ſuper al-
tare eiuſdem ſacelli multorum operis ſtatutum. In
Cruce eminebant notæ ſanguinis inſignes. Accidit
autem die, quo Chriſtiani conueniebant, vt in eo ſa-

Inſigne de Chriſtianiſ nuper in diam anti quitate te ſtimoniũ.

Aliud eadem de re teſtimoniũ notatu digniſſimũ.

D. Thomas vbi mortuus.

Crucis forma antiquiſſima.

Festũ Annunciationis D. Virginis. nó salutationem ab Angelo factam sanctissimæ gini, octo dies, antequam dies Christi natalis adu ret, celebrarent, cùm sacerdos, qui rem diuinam fa bat, Euangelium inchoaret, vt Crux in nigrum co verteretur, & liquor ex illa incredibili copia dima ret: deinde color cœruleus pro nigro subiret. In lo autem, vbi notæ sanguinis extabant, rosei coloris sp dor eluxit. Sequentibus deinde annis eodem die se per eueniebat. Nec enim alio die (quod magnam ad rationem commouebat) id in illa cruce cernebatu Fuit tamen aliquo tempore eius rei, quæ admirabi omnibus videbatur, intermissio. Anno autem, M. I LXI. cùm Christiani in eundem locum cum eade pompa & celebritate conuenirent, eo die, quo crux, d sacrificium fieret, stillare solebat, & sacerdos Euange lium inchoaret (id enim etiam admirandum videba tur, quòd nunquam prius, quàm Euangelium legi cœ pisset, ea Crucis mutatio fieret) Crux repentè nigris maculis, splendidis tamen, inficeretur, donec tandem alijs atque alijs subeuntibus, tota nigresceret. Ita verò splendebat, atq; si fuisset oleo delibuta. Dum instar roris guttæ defluere cœperunt, quæ paulatim grandiores effectæ, totam Crucem humore largissimo compleuerunt. Peregit sacerdos cum multis lachrymis, & crebro singultu sacrificium. Deinde ascendit in altare & linteis, quibus in rebus sacris de more procurandis vti solebat, Crucem extersit. Lintea maculis sanguineis tincta repentè sunt. Ciuitatis præfectus, & reliqua multitudo, quæ cõuenerat, manus in cælum tendere, Christi numen implorare, flagitiorum veniam postulare, & ad studium ardentius religionis excitari. Crux autem postquam multo liquore fluxit, clarius splendere cœpit, & color sanguineus euidentius eluxit. Hoc signum commouit & præfectum vrbis, & primarium sacerdotem, vt diligenter inquirerent, ecquis esset, qui literas illas interpretari posset. Aiunt incolæ, in Narsingæ regno esse Brachmanam, inter omnes Brachmanas literis & eruditione præstantẽ, qui varias linguas

Stupendũ vetustæ Crucis miraculum.

Aliud eiusdem crucis miraculũ.

ebat. Hominem continuò accersunt, & interrogāt,
illas literas nosset. Respondit, literas esse priscas, q-
s antiqui sapientes vtebantur: negligentia verò ho-
inum factum esse, vt earum cognitio interiret. Quin
am linguam, qua erant descriptæ, à paucis admodū
eri. Admonenti illi Brachmanam, vt in altare ascen-
t. Restitit ille, & nefarium facinus esse dixit, altare,
quo res diuina fieret, humanis pedibus conculcari.
uitus tamen subijt, & literas perlegit, quarum vim eā
se dixit, vt vna nota decem, & quindecim, & viginti
terarum officio fungeretur. Sententia verò literarum
n summa hæc erat: Thomam diuinum virum fuisse
Dei filio, cuius erat discipulus, in eas oras Sagami Re
gis tempore missum, vt Dei summi notitia gentes illas
rudiret. Ibiq; templum extruxisse, & res admirabiles
effecisse: atque tandem cùm genibus flexis ad Crucem
illam affixus, orationem ad Deum funderet, à quodam
Brachmana fuisse hasta transfixum. Crucem verò eius-
dem viri sanctissimi cruore tinctam ad memoriam vir
tutis illius sempiternam relictam fuisse. Hæc erat sen-
tentia, quæ literis continebatur. Fecit autem maiorem
fidem alius eiusdem sectæ vir aliundè accersitus, gran-
dis admodum natu, & sapientiæ opinione præstans,
qui literas in eādem sententiā interpretatus est. Huius
autē Crucis exemplum, in eodem ligno, ex quo tem-
plū ædificatum perhibent, insculptum, cū literis publi-
cis multorum virorum testimonio consignatis, reti-
neo: cuius fides tantis tūc argumentis explorata fuit, vt
nemo possit de tam claris atq; testatis viri diuini mo-
nimentis ambigere. Hæc quidam inserenda putaui, vt
rectius percipi possit, quàm clara sint apud In-
dos Christianos Thomæ viri diuini mo-
nimenta.

LIBER

HIERONYM
OSORII SILVENS
ALGARBIORVM IN LV
SITANIA EPI-
SCOPI,

DE REBVS EMMANVELI
LVSITANORVM REGIS INVI-
ctißimi , virtute & auspi-
cio gestis,

LIBER QVARTVS.

RES EV-
ROPEAE

VM hæc autem, quæ sunt paulò ant
scripta gerebantur, Emmanuel magnã
classem in Indiam comparabat. In ea
verò classe misit Franciscum Almeidã,
virum insigni virtute præditum, cum
summo imperio, qui in Orientis regio
nibus Regis vice & officio fungeretur. Partim enim
quod vellet in India aliquod imperij fundamentum
iaci, partim ne Lusitani, qui negotij gerendi causa re-
linquebantur, vitæ periculum adirent, & fœderati etiã
Reges incommodum aliquod propter studium Lusita
ni nominis subirent, visum est illi, vt vnus Dux in In-
dia cum imperio versaretur, qui id posset industria, fi-
de, & vigilantia perficere. Hoc eodem anno, qui fuit,
M D V. misit Romam Iacobum Sousam Portugalen-
sem Pontificem, & Iacobum Paciecum, virum iuris ci-
uilis scientia & dicendi etiam facultate non vulgari
præditum, qui nomine illius fidem Iulio II. Pontifici
maximo, qui tunc ad eam summæ dignitatis amplitu-
dinem summo patrum consensu peruenerat, obliga-
rent,

Frãciscus Almeida cum imperio vice Regis in Indiã missus.

ANNVS Domini. 1505.

Emmanuelis ad Pontificẽ Max. legatio.

bellum Africanum
,& ab illo peterent, vt quoniam
n absque magnis sumptibus administrari poterat,
s, qui in id aliquid opis sponte sua conferrent, mu-
ribus ex diuino Ecclesię thesauro depromptis affice-
..Eodem fermè tempore venit ad Emmanuelem vir
igionis opinione præstans, ex Francisci diuini ho-
inis institutione & disciplina, qui Ierosolymis præ-
ctus erat monachorum, qui Sionem montē incolūt.
uic nomen erat Maurus. Causa autem aduentus illi-
s hic fuit. Sultanus, qui tunc Aegyptum & Syriā im-
erio continebat, grauiter offensus detrimentis, quæ
usitani rebus suis intulerant, literas ad Iulium Ponti-
cem Maximum dedit, quas per hunc Maurum mittē-
las esse statuit, vt illius religione & authoritate facilius
Pontificem in eam mentem, quam cupiebat, impelle-
et. Literarum sententia hæc erat. Se à Regibus Hispa-
niæ admodum graues iniurias accepisse. Fernandum
namque Aragonię Regem Hispaniam Bęticam armis
inuasisse, & Saracenos, qui eam possidebant, partim
crudeliter occidisse, partim omnibus bonis euersos, in
exilium compulisse, & eos, qui domi remanserant, du-
rissimo dominatu violenter oppressisse: & quod mul-
to grauius erat, eos per vim, vt Christi religionem sus-
ciperent, coegisse. Non licere autem nec apud Christi-
anos, nec apud Mahumetanos, malo cogere quenquā,
vt eam religionem detestetur, in qua fuerat ab incuna-
bulis enutritus. Hoc autem, quod ad commune gentis
incommodum & vastitatem, & religionis iniuriā per-
tinebat, se dissimulare non posse. Præterea Emmanue-
lem Portugaliæ Regem classibus suis Indiam infestam
reddere, grauissimasque iniurias hominib⁹, qui ex Ae-
gypto & Arabia in Indiam nauigabant, intulisse, ipsi-
usque Sultani naues cepisse & direptas incendisse. Id
autem nullo iure fieri. Nec enim vnquam ab illo Lusi-
tanos fuisse vlla iniuria lacessitos. Opera tamen eorum
atque immanitate magnam vectigalium, quę posside-
bat, inclinationem fieri. Se verò vsque ad illum diem
Christianos, qui vel in Aegypto & Syria domicilium
ha-

Aegyptij Sultani ad Emmanuelē legatio.

Eiusdē ad summum Pontificē literæ.

habebant, vel negotia gerebãt, vel Christi sepulch inuisebant, ne vlla iniuria afficerentur, sedulò cur se. Si verò Reges Hispaniæ pergerent eiusmodi ma cijs Mahumetanam gentem diuexare, sibi tunc ne futurum, vt pestem etiam in nomen Christianũ chinaretur, & iniuriam sibi illatam acerrimè vind ret. Se igitur necem Christianis omnibus, qui in reg illius inuenti essent, illaturum, illorumque templa Christi etiam sepulchrum demoliturum, operamq daturum, vt nomen Christianum in illius imperio leretur. Præterea esse sibi in animo, in huius tanti fa noris vltionem, ingentem classem instruere, qua m tas Europæ regiones maximis detrimentis afficer Postremò ipsum Iulium admonebat, si vellet inge tem Christianorum multitudinem à nece & suppl cijs eripere, & templa, quæ in Asia & in Aegypto in uiolata permanserant, tueri, & Christi sepulchrum de fendere, & à multis oris Christianæ reip. incendium & vastitatem propulsare, ageret cum Emmanuele Rege, nè vellet amplius classes in Indiam mittere. Aliter e- nim maximam Europæ cladem vitari non posse. Has literas cùm ab ipso Mauro Iulius accepisset, earum ex- emplum ad vtrunque Hispaniæ Regem per eundem Maurum misit, & per literas ab eis quæsiuit, quodnam responsum vellent, vt ipsi Sultano daret. Quid Fernan- dus Iulio responderit, à nobis explorari non potuit. Emmanuel verò in hanc sententiam rescripsit. Vidi Pater sanctissime literas tuas, quas mihi Maurus attu- lit, & simul exemplum literarum, quas tibi Sultanus misit, accepi, in quibus de iniurijs, quas Mauris Gra- natæ regnum incolentibus intulit Fernandus Rex, quem in loco patris amantissimi colo & obseruo, con- queritur: & simul de damnis, quæ Saraceni à Lusitanis in India accepêre, grauissimis verbis expostulat. In quo quidem inuitus nomen nostrum illustrat, dum osten- dit, quàm sit vterque nostrum Saracenis infestus. Quid enim fieri potest à Christianis principib. ad gloriã sem piternam aptius & elegantius, quàm omnes suos cona

Emmanuelis ad Pontificẽ summum literæ de legatione Aegyptia.

tus

ad Mahumetis diram & nefariā superstitionē tol-
dam, & nomen perditissimi latronis extinguendū
nparare? Minas deinde iactat, & terrores barbara
adam superbia & immanitate proponit, existimans
ri posse, vt qui pro Christi religione pugnant, aliqua
borum atrocitate perterriti, ab instituto facinore, &
uscepta religionis sanctissimæ causa continuò desi-
int. Socer meus Fernandus, Rex inuictissimus, dignū
bus à se clarissimè gestis, dignumq; virtute & sapien-
a sua responsum dabit. Hoc tamen scio, nunquam fo
, vt ille sic hostes barbari minas extimescat, vt gloriæ
empiternæ, quam ex Hispania Arabum tyrannide li-
erata adeptus est, eum aliquando pœniteat. De me ve
ò hoc tibi Pater sanctissime affirmare possum, mihi
naximè molestum esse, non multo grauiorem queri-
noniæ causam tyranno isti subesse, qua stimulatus,
nulto ferocius verbis accepta detrimenta vindicaret,
& quas virtute frangere non posset, oratione minaci-
ter exterrere frustra conaretur. Nobis enim, cū iter in *Indicarū*
Indiam classibus nostris aperire, & regiones maiori *nauigatio-*
bus nostris incognitas explorare decreuimus, hoc pro *nū Emma-*
positum fuit, vt ipsum Mahumetanæ sectę caput, vnde *nuelis sco-*
tam multa mala in orbem terrarum opera dæmonis *pus aut fi-*
infestissimi redundarunt, extingueremus, & Mecha *nis.*
Arabiæ ciuitas, in qua Mahumetis sepulchrum est, Lu-
sitanorum armis excisa, funditus interiret. Quod autē
hoc non sit, vt cupiebamus, effectum, indignissimè pa-
timur. Spem tamen habemus, fore, vt Christi præsidio
id opus aliquando perficiatur, cuius iā nunc fundamē-
ta Lusitanorum virtute & industria iaciuntur. Tunc i-
gitur, cùm Mahumetis monimenta euersa atq; disie-
cta fuerint; cùm tellurem, quæ tantum monstrum a-
luit, & quæ reliquias illius gremio suo complectitur,
excindi & vastari perspexerit, fremat immanis & im-
portunus hostis, & istas minas inanes proponat: & nō
modò, cū est tam leuibus damnis affectus. In quo verò
nomini Christiano cædem, Christi sepulchro euersio-
nem, Europæ ferro atq; flamma minitatur, nō est, cur
quis-

quiſquam merito poſſit inania verborum portẽt
tuere. Nec enim hoſtis auarus vectigalia ſua, quæ
ſtianorum religione amplificari cernit, excidione
ctiſſimi ſepulchri, & aliorum locorum, quę freque
ri à Chriſtianis cum magno illius commodo vider
minui patietur: nec adeo mentis expers eſt, vt veli
iniuria vniuerſæ Reip. Chriſtianæ facta, omnium a
mos irritare, & à mutuis diſſenſionibus ad illius p
atq; perniciem traducere. Communis enim offen
& contumelia ſolet animos diſſidentes coniungere,
ſtimulis incitare ad pœnas de hoſte ſuperbiſſimo rep
tendas. Non eſt autem gens Chriſtiana vſq; eo vel ſa
ctiſſimæ religionis, vel antiqui decoris oblita, vt tant
hoſtis facinus inultum & impunitum relinquat. No
dubito, igitur, quin ſi hanc ſtragem Sultanus ediderit
omnes Chriſtiani tam iuuenes, quam ſenes, vndiq; ce
tatim confluant, vt tantum ſcelus animis coniunctiſſi-
mis vlciſcantur. Quod cùm ille planè percipiat, non e-
rit adeò amens, vt tantum ſibi atque ſuis opibus pericu
lum ſtruere velit. Valdè tamen doleo, tantos ex Chriſti
anorum Principum diſcordijs animos tyrannum iſtũ
aſſumpſiſſe, vt atrociter etiam illis minari audeat, per
quos potuiſſet facillimè imperium illius atque nomẽ
extingui. Quare Pater ſanctiſſime te non modò hortor
& moneo, verùm etiam ſuppliciter oro, vt actionem
iſtam dignam virtute tua, dignam religione & ſapien-
tia, dignam iſtius loci, in quo CHRISTI vicem ge-
ris amplitudine & ſanctitate ſuſcipias, vt Chriſtianos
Principes inter ſe nefariè diſſidentes, in concordiam
authoritate tua ſacroſancta reducas, vt ſumma animo-
rum conſpiratione, ſigna in Africam & Aſiam infe-
rant, quibus hoſtem non virtute ſua, ſed Chriſtianorũ
negligentia ferocem de ſtatu deijciant, Mahumetiſque
nomen ex hominum memoria penitus euellendum
curent. Quod ſi feceris, præclarè viam in cælum mu-
nies, nomenque tuum memoriæ ſempiternæ conſecra
bis. Hoc quidem iam ab Alexandro Pontifice, in cuius
locum ſucceſſiſti, aliquot Principes Chriſtiani mecum
ſimul

nul magna contentione postularũt. Sed idcirco for-
sse tunc id effectum minimè fuit, quod Deus hanc v-
tibi immortalis laudis & gloriæ materiam reserua-
t. In quo verò nos admones, vt quod responsum te
sitano dare velimus, tibi per literas significemus, ani-
um istum in nos humanitatis & clementiæ plenissi-
um libenter agnoscimus, quem perpetuo vitæ stu-
o, & debita pietate & veneratione prosequemur. No
um tamen non est, vel sapientiæ tuæ, vel grauissimo
ardinalium senatui præscribere, quid hosti respondẽ
um sit: sed tantùm, quæ nostra mens sit, & quid ani-
is agitemus, aperire. Vt igitur quid habeam in ani-
o, tibi demonstrem, is planè sum quem nullæ minę,
ulli terrores, nullæ difficultates impediant, quo mi-
us exequar id, quod semel institui, & eò omnes ani-
i neruos intendam, vt pro mea parte quanta maxi-
a belli contentione possim, contundam & frangam
ostis feri & immanis audaciam. Christum Optimum
aximum precor, vt spiritus sui numine mentem tuã
onfirmet, vt perpetuò possis, quemadmodum facis, il
us Ecclesiam cum magna sanctitatis tuæ gloria gu-
ernare. Cum his literis Emmanuel Maurum donis
x muneribus affectum dimisit: qui alijs à Fernando
ege literis similiter acceptis, Romam redijt, atq; inde
um Pontificis Maximi literis ad Sultanum reuersus
st. E quibus Sultanus intellexit, non minis, sed viribus
esse cum Lusitano confligendum. Classem igitur ma- *Suarij in*
gnam instruendam suscepit, qua in India Lusitanos *Lusitaniã*
opprimeret: de qua suo loco dicemus. Hoc anno Lu- *reditus.*
pus Suarius Olysipponem peruenit. Et quamuis is
fuisset tam à Rege, quàm ab omni nobilitate cum ma-
xima gratulatione acceptus, omnium tamen oculi in
Paciecum, qui cum illo veniebat, cũ incredibili admi-
ratione conijciebantur. Illius enim in gerendo bello *Pacieci cõ*
celeritatem, in periculis animi magnitudinem, in labo *mendatio*
ribus perferendis constantiam, in exitu præliorum fe- *& in Lusi*
licitatem multis in cælum laudibus efferebant. Rex *tania au-*
supplicationem illius nomine decreuit, & à maximo *thoritas.*

Vrbis

Vrbis templo in aliud templum sanctum & r
sum, diui Dominici nomine consecratum, cum
ni pompa cum suis incessit. Illius autem latus Pa
tegebat, vt omnes perspicerent, quanto honor
virtutē honestaret. Vbi ad templum ventum est,
bus Ortisius Visensis Episcopus, vir sanctis literi
mediocriter eruditus, atq; disertus, orationem luc
tam habuit, qua hominis egregia & admiranda fa
ta verbis amplissimis ornauit, ita tamen, vt omn
Dei gloriam, vt par erat, & piè & sanctè reuocaret.
hoc tanto honore contentus Emmanuel, literas ad
fermè Christianos Principes dedit, quibus res à Pa
co gestas debitis laudibus illustrabat: vt nomen il
per omnem Christianam Remp. cum maxima no
nis gloria vagaretur. Sed vt intelligi possit, quàm fa
ces sint spes humanæ, non erit abs re cognoscere, qu
tandē fuerit pręmium meritis hominis fortissimi p
solutum. Cùm Rex intelligeret, Paciecum esse nin
tenuē (quidquid enim habuerat, erat in armis absur
ptum) neque quidquam ex India præter egregiam la
dem ex bello tam periculoso fortiter & feliciter adm
nistrato reportaret, illum præfecit vrbi Aethiopię, qu
S. Georgij nomine nuncupari diximus, vnde aurun
in Lusitaniam importari solet, vt in ea præfectura cō
modè posset rei familiari prospicere. Sed cùm is inuī
dia maxima flagraret, fuit ab inimicis & inuidis insi
mulatus, quod Regem maximo auri pondere fraudâs-
set, multaque scelera & flagitia suscepisset. Rex igitur
illum vinctum catenis in Lusitaniam perduci iussit, v-
bi longo tempore carcere inclusus miserrimè vixit, vs-
que eo dum re diligentius excussa compertum fuit, cri
mina illi ab inimicis illata, partim falsa, partim leuia
fuisse. Tunc igitur vinculis expeditus, & in dignitatem
restitutus fuit, sed non illo præmio affectus, quod tam
eximię virtuti debebatur, adeò, vt vitam in egestate tra
duceret. Tantum valet sæpenumerò quod est opera
maleuolorum hominum, optimorum Regum auri-
bus inculcatum, vt eos à virtute debitis muneribus af-
ficiendæ,

Pacieci fortuna tenuis: & summa integritas.

Summa in Paciecum ingratitudo.

enda, in quo maximè laudis regiæ magnitudo con t, abducat. Eodem anno Rex leges multas vetustis bus addidit, & antiqua instituta correxit, multaque xit amplificandis vectigalibus accommodata, sum- mque diligẽtiam adhibuit in regendis finibus præ- rum, quæ erant locis religiosis, & peregrinorum, & perum ægrotantium vsibus destinata. Per idem te- empus Ioannes Siqueira, Regis permissu, in AEthi- æ regione, quam Gadanabarum appellant, in pro- ontorio nomine Guer arcem extruxit: quam postea, n eã tueri minimè posset, Regi tradidit; qui laborẽ umptus illius Regia magnificẽtia compensauit. At tobri mense pestifera lues Olysipponem inuasit, iltosque mortales absumpsit; qua pestilentia coact⁹ mmanuel, se Almerinum contulit. Erat eo tempore zilæ Franciscus Pereira Pestana; vir nobilis & acer, i iam multa in re militari facinora egregiæ virtutis derat. Is à Ioanne Menesio, qui, vt dictum est, Arzi- præerat, equites septuaginta obtinuit, quibus stipa- , pagum in monte præcelso & edito situm spoliaret. octe igitur egressus, insidias non longè à pago po- t. Vbi diluxit, montani, qui pagum incolebant, gre- s pecudum & armenta pastum egêre. Pestana illos opinantes aggressus, in fugam compulit, omnesque eges abegit, & cum ea præda domum redire institu- At Mauri de gentis more sublatis clamoribus, & si- o dato, vicinitatem excitârunt. Multi igitur equites nuenêre, Pestanamque celeriter insequuti sunt. Pe- na eorum impetum, vt poterat, sustinebat, & sensim Arzilam recipiebat: & interdum in hostes incitatis uis impetum dabat; vt eorum ferociam frangeret. im verò iam octo millia passuum progressus fuis- t, & Arzila quatuor adhuc millibus abesset, & valdè ostium incursu premeretur, suos in collem editum bduxit. Hostes cùm suspicarentur insidias post col- m latere, substiterunt. Reliquum igitur iter expedi- m nostris esse videbatur, vt tutò se reciperent. Erat in comitatu eques quidam valde strenuus, nomine Ia-

Nouæ leges Emmanuelis.

RES AFRICANAE.

Gadanabarum Aethiopiæ regio.

Olysipponẽ inuadit pestis.

Frãciscus Pereira Pestana.

Iacobi Viegæ fortitudo. cobus Viegas, qui magnis vocib⁹ omnes, vt in M
incurrerent, incitare cœpit. Agite, inquit, in host
uehamur. Impetum, mihi credite, nostrum mi
sustinebunt. Pestana cùm esset natura ferox, iracu
flagrauit, hominēq; asperis verbis accepit. Et inte
probra illi cannabeã vestem, qua tunc erat indutus,
cit: & tamẽ tam demens eris, inquit, vt tale consi
homini bellandi perito dare audeas. Hic Viegas r
inquit: hæc cannabea vestis, ô Pestana, chalybe
confestim apparebit. Hac oratione Pestana incer
ait: Si adeò fortis es, id videre statim cupio. Agite
tur commilitones, in hostes feramur. Itaque omne
hostes impetum ferunt, eosque re inopinata percu
exterrent, atque tandem fundunt, fugantque: oc
ginta interficiunt, triginta viuos capiunt. Interim v
dum prælium committitur, Pestana in Viegam o
los conijcit. Ille autem tanta virtute dimicabat, vt
Pestanæ ingentem admirationem commoueret. I
que prælio confecto, Pestana ad illum supplex ad
dixitque. Vir fortissime, da veniam temeritati, aut
lubet, me fuste contunde. Meritò enim hominem t
virtutis ignarum plagis afficies. Hac profectò men
sum, vt si tales sex equites sub signis haberem, minin
dubitarem Constantinopolim ingredi, vt Turcaru
Imperatori catenas inijcerem. Sic demum læti & ber
RES EVROPEÆ conuenientes Arzilam cum omni præda, quæ fuit sa
tis magna, reuersi sunt. Interim verò in Lusitania pe
Pestis in Lusitania. stis indies ingrauescebat, quæ cùm Scalabim conta
gione peruasisset, &, nè indè propter loci propinquita
tem in Regiam penetraret, multi metuerent, fuit coa
ctus Rex inde celeriter emigrare. In oppidum autem
se contulit cis Tagum in edito colle situm, quod A-
brantes appellant. Ibi verò cùm Regina grauida esset,
atque ad pariendum vicina, iij. die mensis Martij an-
Annus 1506. no. M.D.vj. filium peperit, quem pater Lodouicum
appellauit. In quo quidem Principe fuit summum vir-
Emmanueli nascitur tutis, ingenij, & humanitatis, & religionis specimen,
tantisq; laudibus excelluit, vt à multis orbis terrarum
imperio

mperio dignissimus haberetur. Qui tamen quamuis *Lodouicus* irtutis militaris & imperatoriæ disciplinis egregiè *filius.* istructus fuisset, & pacis etiam artibus cum magna mnium admiratione floruisset, nulla tamen clarior us apud illum viguit ardentissimo pietatis studio. uo quidem adeò flagrabat, vt quamuis in corpore aneret, animo tamen in cælo sæpenumerò versare- r. Eodem anno fuit classis imperio Regis instructa, ua Tristanus Cugna in Indiam nauigaret. Per idem *Tumultuatum Olysippone in Hebræos.* rmè tempus Olysippone tumultus multitudinis fu- ore & amentia cōcitatus fuit, quo parum abfuit, quin mnes Hebræi, qui, vt dictum est, ad Christi fidem cō- ersi fuerant, fœde perirent. Res autem ad hunc modū esta fuit. Maxima pars ciuium propter pestilentiam berat. Illis fortè diebus multi è Gallia Belgica & Ger- nania Olysipponem naues cum mercibus appulerāt. ix. verò die April. non pauci ex ijs, qui in vrbe man- erant, in Aedem nomine D. Dominici consecratam, uius superius mentio facta est, vt rebus diuinis ope- am darent, conuenēre. Ad sinistrum latus templi est acellum sanctum, & mira omnium religione cele- ratum, quod Iesu Sacellum appellant. In eo supra ram est imago Christi Crucifixi collocata, in cuius atere vulnus illud assimulatum, operculum vitreum ontegebat. Cùm multi in vulnere illo oculos & men- em defigerent, ex eo splendor emicuit. Conclamant gitur omnes, ingens esse miraculum, cælesteq; numē præsentiam suam signis admirandis ostendere. Qui- *Tumultus occasio.* dam ex Hebræis illis, qui non ita pridem Christo no- nen dederant, maxima voce miraculum esse negauit: nec enim esse verisimile, vt aridum lignum miraculū ederet. Quamuis autem multi de miraculi veritate du- bitarent, non tamen tempus, neque persona, neq; con- tio erat satis apta, vt quisquam ex illo genere deberet unc in errore illo, intimis hominum sensibus peni- tùs insito, depellendo operam frustra consumere. Mul titudo igitur natura præceps, & incōsiderata, & specie quadam religionis attonita, cùm audiret hominem

Hebræum miraculo fidem derogare, si emere cœpi
dæum perfidum, & sceleratum, religionis proditor
Christi hostem immanem & importunũ appellat
tremoque supplicio & cruciatu dignissimũ. Cùm
hunc modum probra vndique multi congererent,
arsit iracundia concio, & impetum in hominem fa
& in capillam inuolat, & raptat, & vexat, & in foru
quod ante templum illud est, pertrahit, & crudelissi
necatum dilacerat, ignemque repentè facit, in que
cadauer illud conijciat. Ad hunc tumultum plebs vn
uersa confluxit. Ibi monachus quidam orationem f
tis popularem habuit, qua multitudinem ad Chri
vindictam nimis acriter incitauit. Multitudo satis spó
te sua furens, ea ratione vehementius efferata est. Du
verò monachi crucem sustulerunt, maximisque voc
bus populum ad cædem concitârunt. Et altero quoqu
verbo, hæresim, hæresim dicebant, nefandam vindica
te, gentemque sceleratam extinguite. Galli & Germa
ni, qui in nauibus erant, in terram desiliunt, & se ad
Lusitanos, qui iam cædem immanem faciebant, adglo
merant. Quingentos homines fuisse constat illos, à q
bus fuit hoc immanissimum facinus institutũ. Ruunt
igitur amentia & scelere flagrantes, & in gentem mise-
ram nimis ferociter inuadunt, multosque trucidant,
& in ignem semiuiuos abijciunt. Erant ad eam crude-
litatem pyræ satis frequentes extructæ eo in loco, vbi
primus ille, qui multitudinem offenderat, crematus
extiterat. Serui & homines etiam vilissimi summo stu-
dio & alacritate materiam vndique conuehebant, ne
ignis posset tanto facinori perficiendo deficere. Mulie
rum luctus & lamentationes, & virorum imploratio-
nes acerbissimæ, omniumq; miserabiles eiulatus eius-
modi erant, vt hostes immanes misericordia frangere
possent. Illi tamen, qui cædem faciebant, ita humanita
tem exuerant, vt nulli neque sexui, neque ætati parce-
rent, sed in omnes absque vllo discrimine crudelitatẽ
suam exercerent. Et eo quidem die supra quingentos
homines ex Hebræo genere fuerunt necati, atque com-
busti.

Seditiosa monachorum amentia.

500. seditiosorũ crudelitas.

Hebræi supra 500. vno die necati.

sti. Sequenti die cùm immanitatis illius rumor latè dissipatus fuisset, homines ex pagis scelere & audacia rentes, supra mille in vrbem conuenêre, & se ad reliquos sicarios aggregârunt. Itaq; cædem instaurant. Et nia omnes Hebræi generis formidine perterriti in domibus suis latitabant, fores pertringebant, & in domos ruebant: viros, & mulieres, & virgines immanissimè iugulabant: pueros autem infantes ad parietes allidebant, omnes partim enectos, partim spirantes pedibus ahebant, vt in ignem conijcerent. Multi simul concisi quidem vulneribus, viui tamen adhuc eodem igni onsumebantur. Ingens eo iam die stupor adeò miserimæ gentis sensus oppresserat, vt ne lamentari quidē ladem illam, & deplorare miseriam suam possent. Qui se occultabant, quamuis filios, aut parentes suos ad supplicium abripi viderent, nè lugubri gemitu proderentur, vocem emittere non audebant. Sic autē eos metus exanimauerat, vt viui non multum à mortuorum similitudine distarent. Domus interim diripiebātur. Sicarij aurum, argentum, & preciosam supellectilem coaceruabant: Galli prædam in nauibus imponebant, eoque prędandi studio factum est, ne multo plures eo die occiderentur. Eo autem progressus est hominum perditorum furor, vt in ædes sacras absque vllo numinis metu inuaderent, & inde pueros, & senes, & virgines, quæ ad aras confugerant, Crucibus, & hominum sanctorum imaginibus affixas, & Christi fidem miserabiliter implorantes euellerent: quos repentè crudelissimè necabant, aut viuos in ignē proijciebāt. Multi specie quadam & similitudine cùm Hebræi existimarentur, summum vitæ periculum adierunt, & aliqui etiam ob eam causam interfecti sunt: & quidam, antequam explorari posset, sibi cùm Hebræis nullam esse necessitudinem, plagis atque vulneribus deformati fuêre. Multi cùm in inimicos suos inciderent, eos Iudæos esse dicebant: qui antequam falsum testimoniū refutare possent, sanguine suo inimicorum crudelitatem satiabant. Magistratus non tantùm animi habe-

Crudelis seditiosorum impietas.

bant, vt multitudinis furori se opponere auderēt. N
Hebræi supra mille vno die occisi.
ti tamen honesti viri, ad quos Hebręi confugerant,
summa fide tuebantur, & clanculum è periculo cru
lissimæ necis educebant, & in tuto collocabant. Eo
men die supra mille ad hunc modum interierunt. T
tia rursus die ad eandem cædem sicarij mente prori
alienata redierunt: sed neq; quem occiderent, reperi
bant. Omnes enim fermè, qui ad Hebræum genus pe
Hebræi ad duo millia triduo occisi.
tinebant, aut fugæ sibi salutem pepererāt, aut in dom
bus proborum hominum latitabant. Aliqua tamen c
des facta fuit. Illis tribus diebus circiter duo hominur
millia ex Hebræa gente ad eum modum occisa sunt.
Cùm tamen aduesperasceret, Arius Syluius, & Alua
rus Castrensis, viri adprimè nobiles, qui tunc Regijs iu
dicum decurijs præerant, cum præsidijs in vrbem se
contulerunt. Eorum aduentu furor repressus est. Galli
& Germani se confestim in naues cum præda magna
recipiunt, datisque velis in patriam ea, qua potuerunt,
celeritate confugiunt. Emmanuel vbi nūcium de tam
insigni facinore percepit, ira nimis acriter exarsit, & cō
tinuò Iacobum Almeidam, & Iacobum Lupium, vi-
ros primarios, cum summa authoritate Olysipponem
Seditiosorū supplicia.
misit, qui tantum scelus debito supplicio vindicarent.
Magnus hominum numerus extremo supplicio pœ-
nas immanitatis & amentiæ dedit. Monachi verò, qui
sublata Cruce hortatores cædis extiterant, sacerdotij
primū dignitate solenni ritu priuati sunt, deinde strā-
Negligentia punita.
gulati, atque combusti. Qui verò segnes se præbuerunt
in furore populari cōprimēdo, partim honorib. priua-
ti, partim pecunia multati sunt: & ciuitas ipsa multis
RES INDICAE.
ornamentis spoliata fuit. Dum hæc in Lusitania gere-
bantur, Franciscus Almeida cursum in Indiam tene-
bat. Verùm cū partim aduersa tempestate, partim diu-
Classis Indicæ difficultates et infortunia
turna malacia impediretur, & tardè admodum naui-
garet, Bonæ spei primōtorium commodè flectere ne-
quiuit. Erat enim tunc in illis regionibus ad Austrum
pertinentibus hyems, & nostri tempestatibus sæuissi-
mis iactabantur. Nautæ prætereà cursus errore dece-

pti,

ad Austrum longius, quàm oportebat, delati sunt,
dies, propterea quòd sol tunc Septentrionalem pla
m peragrabat, erant propter illius abscessum breuiss
ni. Vt autem breuiores multò viderentur, faciebat
nsa caligo, & imbres immodici, & niues immensæ,
æ nostris intolerandis frigoribus grauissimam mo-
stiam exhibebant. Vigesimo tandem die Iunij pro-
ontorium superârunt. Quo facto Almeida classem
opius terram dirigere precepit. Secunda verò die Iu-
tempestas atque procella repentè coorta classem ma
mis fluctibus agitauit. Ea sedata, nostri Australes Ae
hiopiæ oras prætervecti, in Quiloę portu classem con
ituunt. Almeida misit confestim, qui Regem illius — *Almeidæ ad Quiloensem legatio & Regis fuga.*
omine salutarent. At ille sceleris conscientia pertur-
atus, noctis silentio vrbem deseruit. Mahumetes verò
Anconius, cuius anteà mentio facta est, in vrbe man-
it. Milites, qui relicti fuerant, ad Mahumetem confu-
iunt, vt sub illius ductu nostrorum impetum à mœ-
nibus & vrbe reprimerent. Almeida cùm videret neq;
Regem ad illum venire, nec ei de ea negligentia satis fa
ere, suspicatus est, hominem scelestum & impurũ ho-
stilia machinari. Itaque vrbem oppugnare constituit.
Cùm autem æstu influente mare iam ædes vrbis attin- — *Quiloa capta & spoliata.*
geret, Almeida 500. viros acres eduxit. Primam aciem,
in qua erant 200. viri, Laurentio filio satis impigro iu-
ueni attribuit. Alteram aciem, in qua erant 300. viri, si-
bi reseruauit. At eo tempore iam Mahumetes etiã me-
tu perterritus ex vrbe diffugerat, ingrediuntur nostri.
Cum verò nemo esset, qui illos aditu prohiberet. Al-
meida suspicatus est esse dispositas insidias, vt nostros
securitate nimia dispersos, & in spolijs diripiẽdis occu
patos de improuiso adorirẽtur. Itaq; substitit, filioque
præcepit, vt nõ nisi sensim & explorato incederet, nec
ordinem turbari pateretur. Erat in vrbe mira solitudo.
Pauci tamen suberant, iique tanto animi motu per-
turbati, vt neque quomodo fugerent, neque quemad-
modum domi consisterent, rationẽ inire possent. Præ-
da ipsius Almeidæ iussu fuit in vnam domum satis

amplàm congeſta, & ſumma æquitate inter milit
tributa: è qua tamen Almeida vnam ſibi ſagittar
ſeruauit. Deinde arcem ædificare conſtituit prop
tus, in loco ad impetum hoſtium propulſandum

Arx Quiloe ſtruitur.

opportuno. Interim verò dum arx ſtruitur, ad Ma
metem Anconium, & ad reliquos ciues nuncium
ſit, qui diceret, eſſe quod Deo gratias agerent, qđ ſ

Almeidæ ad Mahumetem Anconium et S. P. Q. Quiloenſem nuncius.

ſent optimi atque potentiſſimi Regis Emmanuelis
ſpicijs, & ſingulari benignitate, ex immanis & perf
tyranni dominatu in libertatem vindicati. Admon
bat deinde, vt ſecum animo reputarent hominis ma
fici & iniuſti fraudes, inſidias & flagitia, iniuriaſq
grauiſſimas, quas ſub illo pertulerant. Tunc autem v
ce verſa fore, vt æquitate ſingulari gubernarentur,
eorum quilibet ius ſuum contra perfidi hominis im
potentiam & ſcelus retineret. Se præterea operam da
turum, vt Luſitanorum armis muniti, omnium ho
ſtium iniurias facillimè propulſarent. Et vt magis id
futurum confiderent, ſe velle Mahumetem, homi
nem, cuius fidem & probitatem cum regia prudentia
coniunctam multis in locis experti fuerant, illis Re-
gem præficere. Venirent igitur, & fœdus cum homi-
nibus amiciſſimis ferirent, & bonis ſuis impunè frue-
rentur. Læti nuncium accipiunt, Mahumetemque e-
quo pulcherrimè inſidentem fauſtis acclamationibus
inſequuntur. Almeida nomine Regis Emmanuelis il-

Mahumetes Quiloæ fit rex & Emmanuelis tributarius.

lum Regem appellauit, & corona aurea donauit, tribu-
tumq; illi tolerabile, quod impenderet ſingulis annis,
impoſuit. Mahumetes verò fidem ſuam iurando aſſirin
xit, fore ſe ſemper imperio Regis Emmanuelis obſe-
quentem, neque vnquam officio ſtipendiarij fideliſſi-
mi defuturum. Interim dum hæc fiunt, veniunt ad
Almeidam nauarchi duo, vnus nomine Gonzalus
Paiua, alter Fernandus Bermudus, è Mozãbique, quos
ille eò miſerat, vt explorarent, quo animo inſulæ præ-
fectus erga Luſitanum nomen eſſet: & num literis à
noſtris in eo curſu in inſula relictis ſciri poſſet, quo
in ſtatu Indicæ res forent. Nunciant illi, omnia eſſe a-

pud

d insulanos pacata, & literas afferunt à Francisco
buquercio, & Lupo Suario scriptas, quas apud insu-
præfectum reliquerant, dum in Lusitaniam naui-
rent, quibus omnia læta nunciabant. Accidit dein-
vt nouus ille Rex Mahumetes Almeidam de more *Arabes ca*
utaret, & illum suppliciter oraret, vt omnes Arabas, *ptiui Quilo*
i captiui detinebantur, liberos esse vellet. Id Almei- *ensis Regis*
libentissimè concessit. Deinde Mahumetes cùm illi *precibus li*
mmas gratias ageret, aliud postulatum multò præ- *berantur è*
arius interposuit. Mihi quidem, inquit, fuit magnus *vinculis.*
us & amicitia, sancto admodum fœdere constituta, *Sūma Ma-*
m Alfudailo Rege, quem Tyrannus hic, quem reg- *humetis fi-*
o expulisti, per insidias interemit. Alfudailus si in vi- *des erga*
maneret, ego illi regno cederem. Nec enim is sum, *Superio-*
ui vllas regias opes fidei & officio præferendas existi- *res.*
em. Sed quoniam is vita priuatus est, te quantū pos-
m oro & obsecro, vt facias mihi potestatem accer-
ndi illius filium, quem regni hæredem instituam.
ilij mihi quidem sunt isto honore, vt mihi videtur,
on prorsus indigni. Verùm si filios meos in regni
ccessione liberis defuncti Regis, qui cum coniunctis-
mè vixi, prætulero, videbor mihi maculam ignomi-
iæ sempiternam subire, quæ non mihi tantum, sed
niuersæ posteritati meæ sit insigne dedecus allatura.
taq; malo liberis meis fidei & honestatis exemplum,
uàm amplissimum patrimonium testamento relin-
uere. Attulit hoc postulatum magnam admirationē
ostris, cùm animaduerterent, hominem Mahumeta-
is disciplinis imbutum, ea fide amicitiam colere, &
anta animi magnitudine regni opes contemnere, vt *Animi ma*
acilè officium, amico mortuo debitum, caritati filio- *gnitudo in*
um præponeret. Omnes igitur illum certatim laudāt, *signis.*
& eo solùm nomine, quòd regnū vellet à filijs suis ad
Regis filium transferre, maiore regno dignissimū iu-
dicant. Itaque defuncti regis filius accersitur, & ab om-
nibus ciuibus Almeidæ iussu, fides datur, fore, vt post
Mahumetis illius obitum, illum Regium adolescentē
Regem habeant. Rebus ad hunc modum ordine con-

ſtitutis, Almeida Petrum Ferreiram Fogazam arci
fecit: cui omnia, quæ erant illi ad arcis cuſtodian
cienda, diligentiſſimè præſcripſit. Inde verò profec
intra quatuor dies ad oſtium portus Mõbazę perue
Ibi præmiſit Gõzalum Paiuam, vt portus altitudin
exploraret. Ducebat autem ſecum Paiua duos ma
ſtros Arabes, qui optimè portus ipſius introitum
nebant. Dum Paiua imperata conficit, ad turrim ac
dit. Qui erant in præſidio, tormentis nauem illius
hementiſſimè quatiũt. At ille viciſſim maioribus te
mentis turrim verberare inſtituit. Accidit autem cù
emiſſus globus aut tormentarium puluerem, aut m
teriam aliquam ad ignem repentè concipiendum a
tiſſimam ſcintillis incenderet, vt flamma ſubitò ex
riretur, qua præſidiarij milites perterriti, turrim deſe
rent, & fuga ſe in vrbem reciperent. Hac re geſta & ſ
nus altitudine penitus explorata, redijt ad Almeidan
Paiua, docetque, nullũ eſſe à vado periculum. Almei-
da igitur in portu claſſem non procul ab vrbe conſti-
tuit. Inde per vnum ex magiſtris Regem admonitum
eſſe voluit, ſe non vt bellum faceret, ſed vt illius ſaluti
& dignitati proſpiceret, ad Mombazæ portum naues
ſtatuiſſe. Eam namque Regis Emmanuelis virtutem
& benignitatem eſſe, vt qui illius imperio tenerentur,
multo meliore conditione eſſent, quàm ſi nullius Re-
gis potentiſſimi leges accepiſſent. Si enim nullius im-
perio aſtricti eſſent, fore, vt ſoli magno cum periculo
hoſtibus repugnare cogerentur. At in Regis optimi tu-
tela & patrocinio conſtituti, futurum, vt facillimè à
ſuis rebus hoſtium iniuriam prohiberent. Præthereà
non indecorum regi Mombazenſi fore, ſub Rege illo
eſſe, cui magni reges in Africa, & in India libenter ob-
temperarent. Quod ſi faceret, ſe illum in loco Regis fi-
deliſſimi, & cum Emmanuele fœderati ſemper habi-
turum, nihilque omnino prætermiſſurum, quod ad il-
lius dignitatem & incolumitatem pertineret. Secùs e-
nim fieri non poſſe, quin eum cogat Regis optimi
dominatum pati, vt in illius ditione felicius vitam de-
gat.

Almeidæ ad Mombazenſem Regem nuncius.

. Hac cum legatione profectus est Arabs: quem *Legatus*
mbazenses in terram descēdere minimè passi sunt. *repulsam*
ı terram, inquiunt, pedem posueris, dilacerabere. *passus.*
scede hinc protinus, & Lusitano isti denuncia, ha-
ıus ei cum fœminis Quiloensibus, nunc verò cum
s fortissimis rem futuram. Quod quidem si volue-
experiri, sentiet continuo, magno suo malo clas-
ı hanc in Mombazensem portum delatam fuisse.
neida cùm hoc accepisset, illa nocte iussit Ioannem *Almeidæ*
ıuium cum alio nauarcho aliquem ex incolis illius *stratage-*
ıis arripere, ex quo sciri posset, ecquid Rex delibera- *ma.*
n haberet, aut quibus præsidijs circunseptus esset.
i magno cum silentio in terram deferuntur, & ho-
nem improuiso corripiunt, ad Almeidamque per-
cunt. Erat autem is ex Regis domesticis & familiari-
s. Is minis exterritus narrat, Regem Mombazensem,
m accepisset, Quiloam esse à nostris occupatā, præ-
milites suos, quatuor millia militum ex vicinis gē-
us mercede conduxisse, & alia duo millia expectare.
bere præterea magnam tormentorum vim, & om-
ous esse rebus instructissimum, quibus confideret,
impetum multò maioris exercitus à mœnibus &
be repulsurum. At Almeida nihilosecius ciuitatem *Bellū Mō-*
ıpugnare constituit. Itaque postridiè Laurentium *bazense.*
ium cum alijs Ducibus præmisit, vt in terram sum-
a celeritate se conferrent, & coniectis vndique faci- *Mombaza*
ıs, eam ciuitatis partem, quæ ad littus pertinebat, in- *incensa.*
nderent. Factum est hoc ab illis tanta alacritate, vt
iusquam hostes obsistere possent, multas ædes
ımma corriperet. Multi tamen occurrunt, & in
ostros impetum faciunt. Nostri summa conten-
one resistunt. Fit atrox prælium, in quo ex hosti-
us septuaginta cæsi sunt. E Lusitanis duo tantùm
eciderunt. Interim flamma vehementius excitata,
uitatem populabatur, & ciues ancipiti cura distine-
ıt. Nam & cum nostris erat necessariò dimican-
um: & ignis, ne omnia incēdio vastaret atque confi-
eret, extinguendus. Tanta interim vis incendij illius

extitit, vt nostri ardorem sustinere non possent. Fe-
nanter igitur sese in scaphas & in naues recipiunt.
quenti die Franciscus Almeida antequam diluce-
ret, in terra copias exposuit. Tenebras aūt noctis fla-
ma, quæ nondum erat prorsus extincta, dispelleba-
ta, vt animaduerti posset, nullos esse iam in littore, q
nostros aditu arcerent. Almeida tamen veritus insi-
as, noluit ante lucem ciuitatem oppugnare. In alia
Mombazæ oppugnatio verò ciuitatis partem Laurentius Almeida se cont
lit, quam aggrederetur, vt à patre fuerat imperatur
Murus nullus erat oppositus, qui illorum impetu
retardaret. In vias hostibus confertas inuadunt. Era
autem nimis angustæ, & ædes cœnaculis sublatæ. E f
nestris, & è tectis (non enim sunt fastigiata, sed ad lib
lam directa) ingens vis lapidum & iaculorum eos ob
ruebat. Nostri eo incommodo præpediti, cedentes ho
stes insequi non poterant. Fistulis autem ferreis & reli
quis tormentis vti propter angustias minimè licebat.
Quidam è nostris in ædes irruunt, fores & repagula
conuellunt: per scalarum gradus ascendunt, & magno
cum periculo in tecta frequentes euadunt. Cùm verò
ædes ita coniunctæ fuissent, vt tecta continuarentur,
illi totam illam ædium contignationem hostibus nu-
dant, & ita liberum transitum ijs, qui relicti fuerant in
via, prębent. Hostes interim parietes domus vnius dis-
turbarunt. Ea ruina nostrorum aciem impediuit. Præ-
ibat Laurentius Almeida: aciem verò postremam fir-
mabat Ioannes Nouius. Moles autem lapidum alterū
ab altero ita disiunxit, vt sibi mutuò opitulari non
possent. Hic rursus è fenestris & è tectis tanta telorum
multitudo decidebat, vt nostri in maximo discrimine
versarentur. Ita coguntur iterum nostri ædes alias ex-
pugnare, & à primis ædibus ad alias transilire, vbi ma-
gna hostium multitudine partim concisa, partim ex
summis ædium tectis detrusa, malum, quod nostros
afflictabat, fuit omninò depulsum. Laurentius verò
cùm intelligeret, quo in discrimine, qui erant in subsi-
dijs, versarentur, regressus est, vt opem illis afferret. Sed

illi erant periculo perfuncti. Itaq; coniunctis co- *Mombazê*
in Regiam contendunt. Ibi Petrum Bermudium *regia cap-*
eriunt, cui Almeida Regiæ custodiam commise- *ta rege fu-*
Ab eo autem intellexêre, quāta virtute Franciscus *gata.*
meida hostes repulisset, vsq; eo, dum in Regiam pe-
traret, & quo metu perterritus Rex vrbem deseruis-
. Laurentius patrem sequitur: qui quidem in via
adam cum confertis hostibus acerrimè dimicabat.
i filius impetum in hostes dat. Illi verò terga vertūt,
in densam syluam, in quam se Rex abdiderat, incre-
bili celeritate confugiunt. Nostri vbi sese paululum
abore refecerunt, vrbem diripiunt. Præda non ma- *Mombazâ*
na fuit. Ipsi namq; hostes inde maiorem rerum sua- *capta diri-*
um partem asportauerant. Tela tamen & tormenta *pitur.*
aria reperta sunt. In hac expugnatione, vt compertū
ostea fuit, ceciderunt ex hostibus mille & quingenti
iri. Capti verò fuerunt supra duo hominum millia. E
uibus Almeida ducentos homines primarios, & le-
tissimas fœminas seruauit: reliquis libertatem con-
essit. E nostris quinq; desiderati sunt: è quibus vnus
uit Fernandus Decius vir insigni nobilitate, qui in pe *Fernandi*
de venenata sagitta vulnus acceperat. Multi vulnerati *Decij*
fuerunt. Ciuitas Almeidæ iussu fuit rursus incensa. *mors.*
Dum Almeidam hæc negotia morantur, portum sub-
ijt Nauarchus alius nomine Vascus Gomezius Abræ-
us, cuius nauis tempestate fuerat à reliqua classe disiun
cta. Hinc Melinden versus cursum tenuerunt: sed æstu
vehementissimo à cursu deducti sunt, & in sinum de-
lati, qui Melinde viginti quatuor millia passuum di-
stat. In eo reperit Almeida naues duas, quæ etiam fue-
rant tempestate disiectæ. Vnius erat nauarchus Lupus
Chanoqua, alterius autem Ioannes Homo vir & cor *Ioannes*
poris, & animi viribus præstantissimus: militaribus ta- *Homo.*
men artibus, quàm imperatorijs accommodatior. Al-
meida cùm Regem cuperet inuisere, aduersa tempe *Melindij*
state prohibitus, se in classe continuit: ad illum tamen *regis ad Al*
misit, qui eum nomine illius salutarent, & Regis Em- *meidam lé*
manuelis munera deferrent. Rex fratrem quendam *gatio.*
suum

suum ad Almeidam cum maximo commeatu a
muneribus legauit, qui diceret, quàm moleste fer
se illius aspectu priuari. Hinc profecti, ad insulam
chediuam peruenêre, decimo tertio die Septembr
iusdem anni, qui fuit M.D.V. In ea insula fuit lit
Gonzali Egidij Barbosæ, quas præcipiebat dari cu
Duci, qui primus è Lusitania eò nauem appulisset,
monitus, iam magnam aromatum multitudinem
eo congestam, qua facilè possent multæ naues one
ri. Expectari præterea ex Arabia tres naues multis m
cibus onustas. Quod si toto mense Septembri in ea i
sula aliqui è nostris in specula permanerēt, fore, vt e
rum nulla posset euadere. Hac re comperta, Francisc
Almeida Ioannem Hominem dimisit, qui Cochim
Cananore, & Coulami, illius aduentū nūciaret, & ac
moneret regios procuratores, vt, quāta industria po
sent, onera, quæ in naues erant imponenda, ad aqua
exportarent. Lupo verò Chanoquæ & Gonzalo Paiua
negotium dedit, vt nauibus suis illas regiones diligen
tissimè perlustrarent, ne naues illæ, quæ expectaban
tur, effugerent. Ipse verò arcis continuò fundamenta
iecit in loco non multum à mari disiuncto, in quo pa-
rietinas reperit, crucib. colore nigro & rubro multis in
partib. insignitas: quod suspicionē faciebat, fuisse olim
insulam illā à Christianis frequentatā. Opus multorū
operis intra breue tempus ad magnā fuit altitudinem
perductum. Nec enim vti cuiquā vel nobilitatis vel di-
gnitatis excusatione licebat. Interim peruenit Emma-
nuel Pazagna, quem Almeida, anteq̄ Bonæ spei pro-
montorium flecteret, classis parti præfecerat. Cum il-
lo veniebat Antonius Vascius: Gundissaluus Vascius
Goes, Quiloe manserat: sic enim Almeida præceperat,
Lucas Fonseca Mozambique hiemabat. Lupus San-
cius fluctibus oppressus, cum omnibus, qui in eadem
erant naui, interierat. Quinq; tantùm viri euaserunt,
quos semiuiuos Petrus Barretus in nauem suam rece-
pit. Hi autem erant nauarchi, quibus Pazagna Al-
meidæ iussu præfuerat. Ex eodem Pazagna intellexit

ANNVS à Christo nato, 1505.

Arx in Anchediua struitur. Christianismi reperta vestigia.

Lupi Sancij naufragium.

Almeida,

meida, Habraemum tyrannum, qui fuerat per Al-
idam regno spoliatus operam dedisse, vt Rex Ma-
metes per insidias interficeretur. Ad id autem faci-
s patrandum, virum valdè strenuum misisse, qui
n se per amicitiæ simulationem in Mahumetis fa-
liaritatem insinuâsset, illius brachium sica transfi
rat. Vulnus autem non fuisse mortiferum: prodito-
n verò comprehensum sceleris pœnas nece atque
iciatu persoluisse. non multis post diebus Chano-
ia & Paiua redeunt cum aliquot nauigijs, quæ cepe-
nt, in quibus erant Arabes permulti. Erat etiam in-
r alias paruas naues Celox Indica, qua vehebatur Lu-
:anus quidam, à Barboza missus cum literis ad Al-
eidam, quibus significabat, vnam ex illis tribus na-
ibus, quas ex Arabia venturas scripserat, iam Calecu-
um peruenisse, reliquas autem duas expectari. In ea
utem naui, quæ iam erat in portu, quatuor homines
'enetos ab Aegypti Imperatore, quem Sultanum ap-
ellabant, missos fuisse comperit, tormentorum con-
andorum artifices, quos ab eo Calecutiensis per lite-
as postularat. Narrabat præterea, ab eodem Sultano
nagnam classem contra nostros ædificari: & similiter
Calecutij maxima industria bellum cōparari. Almei-
da vbi ea comperit, Chanoquam rursus & Paiuam di-
nisit, quibus præcepit, vt summa vigilantia mare te-
nerent, & specularentur, ne reliquę duæ ex Arabia na-
ues effugerent. Ipse verò triremem magnam, ad quam
ædificandam, materiam è Lusitania comportarat, A-
rabum captiuorum remigio diligenter instruxit: illi-
q́ue Ioannem Serranum præfecit. Duas præterea celo-
ces illi attribuit, quibus mare illud ab hostium incur-
sione prohiberet. Vni ex celocibus præfectus erat Si-
mon Martinus, alteri Iacobus Diazius. Hic Merlaus
Onoris Rex (est autem Onor ciuitas ab Anchediua tri-
ginta & duobus millibus passuum distans) ad Almei-
dam de pace legatos misit. Erat autem Onore Timoia
pirata, cuius antea mentio facta est, qui etiam cum Al-
meida fœdus ferire in animo habebat, & cum Onoris

Mahumetes rex per dolum occisus.

Barbozæ ad Almeidā literæ.

Apparatus bellicus cōtra Lusitanos.

Onorensis regis ad Almeidā legatio.

Rege

Rege de eadem pace consenserat. Hi in fidem re
fuerunt. Ab ijs didicit Almeida, non procul ind
Zincatura arx. egregiè munitam esse, nomine Zincaturam, qu
Dacami regnum pertinebat. Arcis tamen præfect
pendiarius erat Zabaij, quem diximus Goam Imp
tenere. Onorensis cum Goensi bellum sæpenum
gerebat. Præcepit Almeida Laurentio filio, vt altit
nem illius portus exploraret. Is cum Ducibus illi a
butis ad ostium fluminis, quod secundum arcem fl
accedens, triginta pedum altitudinem esse compe
vlteriùs verò progressus, quinquaginta: Arcem v
conspicit in colle sitam. Milites autem vbi scaphas c
spexerunt, in littus properârunt. Erant autem circi
mille egregiè armis instructi. Octo solùm equis vel
bãtur, è quibus vnus arcis præfectus erat. Nostri pa
Zincaturę præfecti fœdus cum Lusitanis. signum sustulêre. Quo conspecto præfectus contin
ad Laurentium contendit, & cum illo pacem facit. A
Franciscum verò fructus telluris & munera ad vir
militum reficiendas satis largè misit. Deinde intra no
uem dies, missis ad Almeidam legatis, pacem maior
cum cæremonia confirmauit. Eo verò tempore cùm
nondum Almeida ab Anchediua discessisset, conspi-
cati sunt nostri nauem ingentem, quæ equos è Perside
ferebat. Nostri scaphas conscendunt, & in nauem in-
currunt. Persæ & Arabes, qui in naui erant, metu per-
territi, ex parte alia in suæ nauis scapham desiliunt, &
in terram confugiunt. Nauis verò impegerat, ita, vt eã
Ingens nauis capitur nostri remulco trahere non possent. Hic subito sæua
admodum tempestas coorta est, ita, vt scaphæ Lusita-
næ maximo in periculo versarentur. Equi, qui fuerant
in naui, erant vndeuiginti, è quibus iam nouem erant
scaphis impositi. Nostri fluctibus in terram eijcieban-
tur. Arabes autem telluris illius incolæ vndique con-
currunt. Nostri ab illis petunt, vt equos tantisper custo-
diant, dum illi sedata tempestate reuertantur. Arabes
equorum curam suscipiunt. Nostri Anchediuam ma-
gno cum periculo se receperunt. Postquam tempestas
sedata est, redeunt, vt equos traijciant. Aiunt incolæ,

Ono-

oris Regem equos habere. Ad illum misit Almeida
itinuò, qui admoneret, vt pacis fœdera sanctius cō-
iaret, & equos sibi confestim restitueret. Regis autē *Onorensis*
ponsum id fuit, ex quo posset intelligi, gentē illam *regis perfi-*
la fœdera religione, sed vtilitatis præsentis imagi- *dia.*
metiri, eamque sæpenumerò illius animos à cogita
ne periculi consequentis abducere. Almeida igitur,
manuele Pazagna in arce Anchediuensi cum mo-
o præsidio relicto, Onorem cursu petijt. In ostium *Bellum O-*
cò fluminis, quod ciuitatē alluit, inuectus, regionem *norense.*
pulari, & naues, quæ erant in statione, inflammare
nstituit. Arabes qui erant cum nauibus in portu, se
rfecturos esse polliciti sunt, vt Onoris Rex Almei-
satisfaceret. Ea promissio vnum diem Almeidam
orata fuit. Interim omnes vrbis incolæ in proximos
ontes cum bonis, quæ potuêre, nocte commigrârūt.
x etiam eò se contulerat. Hic Almeida filium misit, *Onorensis*
continuò naues omnes, quę erāt in ea statione, incē *tum classis*
ret. Rex (nec enim erāt montes valdè disiūcti) cū ani *tum vrbs*
aduerteret naues omnes in vltimū esse discrimē ad *incensa.*
ictas, quatuor milia hominum armatorum subsidio
isit. Ignis verò partim in naues, partim in vrbem cō-
ctus, magnopere sæuiebat. Almeida, nè posset ignis
ostium opera restingui, filio præcepit, vt eos, qui sup-
etias afferebant, aggrederetur. Hostes erant eo ordi-
e instructi, vt facilè pelli non possent. Cetrati namq;
imum agmē ducebant. Sagittarij eorum cetris prote-
i, nostros tutò vulnerabant. Prælium anceps esse vi- *Onorensiū*
ebatur. Tandem nostri impressione facta, eos in fugā *fuga.*
onijciunt. Almeida cùm Lusitanos cerneret auidius
sequentes, receptui signum dedit. Hostes cùm suspi- *Prælium*
ati fuissent, nostros timore in classem redire velle, cō- *cum Lusi-*
lobati rursus in illos impetū dederunt. Nostri eo or- *tanis.*
ine sese receperunt, vt tumultus nullus fieret. In ea
ugna multi ex hostibus ceciderunt: quatuordecim na
es incensæ sunt, & vrbs propemodum vniuersa mise- *Incruenta*
abili incendio conflagrauit. Vnus autem tātum è no- *Lusitano-*
ris occubuit. Almeida in pollice manus dexteræ vul *rū victoria*

nus accepit. Rex confestim per Legatos pacem & [...]niam postulauit. Almeida respondit, sibi tunc non [...] se otium ad firmandum fœdus, sed breui filium [...] surum, vt id firmioribus conditionibus sanciret. [...] re gesta, Cananorem se contulit. Cum hæc gerun[...] Ioannes Homo, vt fuerat ab Almeida missus, de ill[...] aduentu & imperio, vbicunque necesse fuit, omni[...] nunciauit Deinde Coulamum versus, ex Antonio [...] la, qui erat Regius procurator, intellexit, nauibus [...] gis Arabum importunitate onus aromatū, quod [...] bebatur ex fœdere, denegari. Erant enim in portu [...] ginta, & quatuor Saracenorum naues, qui tantum p[...] terant, vt vellent in omnes eorum naues tantum on[...] imponi, quantum illis libuisset, antè, quàm Lusitan[...] naues onus vllum acciperēt: quamuis fœdere cautu[...] esset, vt nullum aromatum pondus Saracenis daretu[...] antequam Lusitanorum naues expletæ fuissent. H[...] Ioannes Homo, vt erat natura ferox, & nunquam v[...] lum in vita periculum formidaret, Saracenos velis & gubernaculis spoliauit, eaque omnia Antonio Sala tradidit. Nunc demū, inquit, tutò naues onerabis. Nec enim naues & gubernacula perfidis istis hominib⁹ vl[...]lo modo restitues, antequam nostræ naues iustum onus accipiant. Antonius Sala ita se facturum promisit. Inde profectus Ioannes Homo, duas Saracenorum naues in cursu cepit. Saracenos deinde in nauis vtriusq; sentina arctissimè colligatos inclusit: singulis autem nauibus è naui sua ternos nautas imposuit. Plures enim non poterat: & ventus erat secundus, ita, vt illis tantùm ternis nautis eas facilimè cursum retenturas suspicaretur. Iam erat in Almeidæ conspectu, & portum intrare incipiebat, cùm subito Saraceni, qui erant in vna ex duabus illis nauibus, se vinculis improuiso expediunt, & Lusitanos nautas obtruncant, & commutata velificatione, se è nostrorum conspectu proripiunt. Tulit hunc casum Almeida permolestè, Ioannemque Hominem indignum iudicauit, qui ducis aliquādo munere & officio fungeretur. Sed multorum

Arabū in Lusitanos importunitas.

Ioannis Hominis facinus audax

Capta Saracenorū nauis elabitur.

tunc

ne precibus impeditus, nauis præfectura eum mini-
è priuare potuit. Antè quàm verò indè discederet,
ɔsilio Gonzali Aegydij Barbosæ arcem ædificare cō-
ituit. Admonuit enim illum de Saracenorum perfi-
ia, qui tam multis insidijs Lusitanos pellebāt, vt Rex
ananoris, etiamsi vellet à nostris pestē auertere, non
osset. Ibi igitur tandiu permanere constituit, quam-
iu arcem, quam cupiebat, extrueret. Ibi accepit regis
Iarsinguæ legatum aduenisse, vt eum Regis sui no-
ıine salutaret. De qua legatione antè, quàm aliquid
icamus, operæ pretium erit de regni Narsinguensis
tu & amplitudine pauca dicere. Regnum hoc est in
a Indiæ parte citra Gangē, quæ spectat ad Orientem
olem. Pertinet etiam ad Occidentē, & est à parte me-
iterranea cum regionibus quæ sunt Goæ coniunctæ,
nitimum. Cum hominibus autem, qui eas incolunt,
ontinenter bella gerit. Regio est latissima, multis vr-
ibus culta: multis fluminibus alluitur. Est valdè ferti-
is & opima: piscatu, venatu, & aucupio, multisq; peco-
um & armentorum gregibus abundat. Homines su-
erstitione dirissima conflictantur: vnum tamen sum
num Deū esse confiteatur, penes quem aiunt esse sum
nam rerum omniū potestatem. Templa profusis sum-
ptibus ædificant, quæ tamen, vt alia Indiæ templa, mō-
strorum atq; prodigiorum simulacra contegunt, quib.
diuinos honores habent. Brachmanæ tam viri, quàm
mulieres sacris præsunt, & in summo apud illos hono-
re sunt. Est aliud gen⁹ hominum, quod valdè sanctum
habetur. Hi Baneanes appellantur. Lapidem oui ma-
gnitudine pertusum, è cuius foramine tria fila prode
unt, è collo appensum gestant. Huius lapidis significa-
tione summum eorum numen contineri prædicant,
& ea de causa maximo honore ab omnib⁹ afficiuntur.
Lapis tanta religione cultus, Tambarane nominatur.
A carnib⁹ & piscibus abstinēt. Semel in vita vxorē du-
cunt. Illis defunctis, vxores prope illorū cadauera viuæ
sepeliuntur. Reliquæ, quæ alijs hominib⁹ nubunt, post
virorum mortem viuæ in rogum cum magno suorum

Regni Narsinguensis descriptio.

Baneanes sancti.

Tambarane lapis superstitiosè cultus.

comitatu, & multis cantibus atq; laudibus inferun[t].

Dies festi. Septimo quoq; die ferias agitant. Hic dies est, qui [Ve]neris apud nos appellari solet. Præter hunc diem, m[ul]tos Anno vertente dies cantibus, & sacris, & statis c[e]remonijs, insita in gentis religione celebrant. Cred[unt]

Animorũ immortalitas. animum immortalem esse, & post hãc vitam præm[ia] bonis, improbis autem supplicia esse iudicio diui[no] constituta. Sunt colorati, & eleganter exculti, & am[o]ribus dediti, quorum gratia inter se digladiari soler[t].

Duella. Qui alium ad singulare certamen vocat, à Rege ca[m]pum, in quo cum aduersario congredi illi tuto lice[at] exposcit. Si de illius virtute opinio habetur, Rex illu[m] spectat. Victorem aurea catenula donat, quam is, q[ui] victoriam obtinuit, tueri perpetuò debet: aliter eni[m] parti decoris nomen & gloriam amittet. Licet enim ei, qui velit, armis cum eo de catenulæ illius merito & dignitate certare. Catenula namq; victorem sequitur & ei detrahitur, qui ab alio superatus extitit. Neq; mili[]tes tantùm, verùm & artifices de artificij prętantia, ar[]mis inter se disceptant. Maxima huius regni ciuita[s]

Bisnaga Narsinguę metropolis Bisnaga nominatur. Ambitus illius supra quatuor mil[]lia passuum cõtinet, multis muris cingitur, habet mul[]tas ædes amplas, & templa valdè magnifica, & est ho[]minum ingẽti multitudine referta. Mercibus quã plu[]rimis ex omnibus partibus mirum in modum cumu[]lata est. Mercatores, qui equos è Perside aut Arabia na[]uibus vehunt, portoria minimè soluunt. Reliqui por[]toria pendunt. Equos omnes Rex à mercatorib. emit: indè eos, quos vult, sibi retinet, reliquos vel pretio, vel

Regia. gratuitò distribuit. Regia est amplissima, maximisque sumptibus ædificata: hortus habet amœnissimos, & pi[]scinas, in quibus sunt pisces innumerabiles. Rex mul[]

Regis virtus & cultus. torum militum præsidio circumseptus incedit, & ma[]xima veneratione atque adeò superstitione à suis co[]litur. Illius mensa cõquisitissimis cibis instruitur: cor[]pus illius vnguentis nitescit, & gemmis & auro perpe[]tuò fulgens conspicitur. Vnam præcipuè vxorem, quã præter cæteras eximiam habeat, minimè ducit. Maxi-

um tamen cõcubinarum numerũ habet, quæ è Prin- *Sepultura*
pum genere deliguntur. Cùm Rex moritur, pyra è *Regis.*
gnis odoratissimis incẽditur, in quã regium cadauer
fertur. Ibi cõcubinæ omnes, & omnes illius familia-
s, & quicunque illi ministrauerant, aut magnum a-
ud illum nomen obtinuerant, in rogum similiter in-
runtur. Tanto autem studio, vt cremẽtur, ad rogum *Insticia*
ccelerãt, vt appareat eos in ea mortis, qua Regẽ suum *Regni.*
rosequuntur, societate summũ decus arbitrari. Coli-
ur à Narsinguæ Regib. æquabile ius. Mercatores ab o-
nni iniuria tutos & incolumes præstant: sunt plurimi
ub illo Dynastæ. In eos tamen, si maleficium inferunt
licui, vel cæde, vel fustibus animaduertunt, ita vt ne-
uo queat sibi propter magnas opes impunitatem pol- *Thesauri*
iceri. Reges ipsi maximos thesauros coaceruãt, & eos, *Regij.*
qui à maioribꝰ illis relicti sunt, attingere, nisi cùm ex-
trema necessitas vrget, nefas existimãt. Itaq; auri argẽ-
i, gemmarũ maximos aceruos possident. Ex illis præ-
cipuè gemmis, quos Adamantes appellant, qui in ea
regione excidi solent, ingentis magnitudinis & pon- *Exercitus*
deris, in thesauros congerũt. Multos milites alunt, qui- *& stipen-*
bus equos attribuunt, singulis dieb. è Regia cibi & illis *diarij Nar-*
& equis assignati sunt. Eis, qui semel apud illum Sacra *singuensis*
mento dicunt, absque Regis iussu nullo modo è regni *regis.*
finibus emigrare licet. Pedites habet innumerabiles.
Multa alia de moribus Narsinguæ, de Regis opulentia, *Pacifica*
de luxu illius & magnificentia dici possunt, quæ, ne si- *Narsingue-*
mus longiores, quàm instituta ratio postulat, omitti- *sis regis ad*
mus. Rex qui eo tempore imperium tenebat, fama ea- *Almeidã*
rum rerum, quas nostri in India gesserant, commotus, *legatio.*
cum Prætore amicitiam iungere, fœdusq; ferire con-
stituit. Itaq; Legatum ad Almeidã misit cum literis &
muneribus, quæ nomine illius ad Emmanuelem defe-
renda curaret. Fuit Legatus ab Almeida satis honori-
ficè receptus. Legatus, postquam Almeida literas legit
(eæ autem non aliud, quàm vt legato crederet, admo-
nebant) legationem suam exposuit. Legationis senten
tia hæc in summa fuit: Narsinguæ Regem summo stu-

 dio

dio & cupiditate fœderis cum Rege Emmanuele fa-
ciendi flagrare. Famam namq; virtutum admirabil-
quibus Emmanuel ornatus erat, illi acres stimulos a-
mouisse, adeò, vt nihil ardentius expeteret, quàm Pr-
cipi tam preclaris artibus prædito, amore summo co-
iungi. Se verò huius famæ testimoniũ non aliud de-
derare, quàm admiranda facinora, quę Lusitani in I-
dia paucis illis annis ediderãt. Nec enim fieri posse in
auimũ inducebat, quin Rex, qui tam fortibus homin-
bus imperabat, esset singulari, atq; prope diuina virtu-
te præcellens, atq; valde dign⁹, quem omnes orbis ter-
rarum Reges certatim amarent, & omnia gratia illiu-
cuperẽt. Proinde se libẽtissimè omnia, quæ posset, pro
illius dignitate perfecturum: neque commissurũ, vt ab
aliquo Rege alio amoris & studij magnitudine erga
Regem Emmanuelem vinceretur. Quod si connubij
ius haud aspernaretur, se libentissimè desponsurũ filiã
virginem, quam habebat excellenti specie & pulchritu-
dine, cum dote summa, Ioanni Regis ipsius Emma-
nuelis filio, vt amicitia nuptijs eiusmodi sanctius fir-
maretur. Hæc quidem legatio continebat. Attulit præ-
terea à Rege suo torques duos gemmis clarissimis di-
stinctos, & annulos similiter cũ gemmis ingentis pre-
tij & vestes aureas & sericas: quæ volebat, vt ad Emma-
nuelẽ, vbi primum nauigandi tempus esset, mitteren-
tur. Hanc legationẽ Almeida lætus accepit, Legatum-
que multis munerib⁹ affecit, Regisq; nomine, Narsin-
guæ Regi honorificis admodum verbis rescripsit, fidẽ-
que dedit, se munera illius Emmanueli missurum, o-
peramq; daturum, vt intelligeret, vix aliquem reperi-
ri, qui meliori animo sese ad amicitiam illius appli-
cuisset. Vbi Narsinguæ Legatum dimisit, in terram
scaphis inuectus est. Ibique prope littus in palmeto
quodam tabernaculum collocari præcepit. Quo in lo-
co Rex Cananoris illum inuisit. Ibi verò multis ser-
monibus vltrò citroque satis amanter habitis, Almei-
da à Rege postulauit, vt illi faceret potestatem arcem
ædificandi, quæ non solùm nostros à Saracenorũ im-
portuni-

Narsinguẽsis ad Emmanuelẽ munera.

Almeidæ respõsum.

Cananorẽsis cum Almeida cõgressus.

ortunitate defenderet, verùm & ipsi locum cōtra hostiles impetus & incursiones tutiorem efficeret. Satisfecit illius postulato Rex, & arx ædificari tanta diligentia cœpit, vt intra paucos dies ad summam altitudinem perueniret. Aegidius namque Barboza iam pridem illius fundamenta iecerat. Non tamen arcem, sed domum amplam se ædificare simulabat, in qua laxius habitaret. Timebat enim, ne ei plurimum nomen arcis in principio noceret, antè quàm Almeida id in magni beneficij loco, postquam tempus maturius esset, à Rege postularet. Arx Sancti Angeli nomen obtinuit. Lupus Brittius præfectus illius extitit, cui centum & quinquaginta Lusitani milites attributi sunt. Dum hæc fiunt: fuit Almeidæ nuncius allatus de nece Antonij Sale, qui, vt diximus, Coulami Regis Emmanuelis negotia gerebat. Postquam enim Ioannes Homo magis intrepidè, quàm prudenter Saracenis gubernacula & vela detraxit, eaque omnia Antonio Salę asseruanda commisit, tantisper dum Regis Emmanuelis naues iustum onus acciperent, ipse profectus est, vt ad Almeidam contenderet. Interim verò Saraceni ea cōtumelia lacessiti, multo acrius odium, iam diu in Lusitanos conceptum, exprompserunt. Quod vt facilius efficerent, ad facinoris societatē vrbis ciues incitabant. Expectate, dicebāt illi, dum homines ambitione & temeritate præcipites, postquā maiores opes habuerint, vestræ libertati faueant, & fidē, quam dederūt, religione summa tueantur. Videris homines paucissimos, ab omni suorum auxilio disiunctos, audere tantum facinus, vt in ciuitate vestra, atque adeo in oculis vestris, nos homines vobiscum antiquo fœdere & societate coniunctos velis & gubernaculis spoliârint, & mercatores ingenuos, è quibus tātum emolumentum quotannis accipitis, indignissima contumelia vexarint, & quasi iam sint in huius regni dominatione constituti, vestra patiētia ad tyrannidē abusi fuerint? Quid enim aliud egerunt, cùm hanc tam insignem iniuriam nobis intulerunt, quàm vt nos omnes contemnerent, & ipsi

Arx Cananore extruitur.

Antonij Salæ mors.

Seditiosa Saracenorum ad Coulamenses oratio.

ipsi sese pro dominis admodum insolenter ostenta
Id enim tam pauci numero in alieno solo, & in exc
lentis Principis regione, & in maxima ciuium frequ
tia fecerunt, quod rex ipse ciuium dominus, vt facer
nunquã in animum sibi conditionib. vllis induxisse
Quare contumelia hæc non nobis, sed vobis ab hom
nibus audacissimis illata est: qui nunc nõ id agunt, v
nobis molesti sint, sed vt vestram patientiã tentent: &
si id dedecus inultum patimini, vobis non libertaten
modò, sed etiã fortunas eripiant. His vocibus gentem
ad facinus incendunt, & in Salam impetum faciũt. Ill
verò cùm duodecim Lusitanis (non enim plures erant

13. Lusitani vnà cũ templo cõbusti per seditionẽ.

in Fanum confugit Sanctissimæ virgini dicatum. Ib
tunc acri animo ad resistendũ se parant, tantoque ani
mo furorem hostium repellunt, vt perrumpi non faci
lè possent. Hostes cũ cernerent, se non posse sine suorũ
cæde Fanum oppugnare, ligna circundant, & ignem
subijciunt, atq; ita omnes Lusitani, qui erant in Fano,
combusti sunt. Erat in portu Petrus Raphael, qui so-
cijs opem afferre in re tam præcipiti & inopinata ne-
quiuit. Qui tamen in cædis illius vindictã, quinque na-
ues hostiũ, qui in anchoris consistebant, incendit: de-
inde Cochimũ versus cursum tenuit, vbi iam Almei-
dam reperit, & ea, quæ acciderant, illi narrauit. Almei-
da sine vlla cunctatione filiũ iussit, vt Coulamum ver-
sus cũ classe, quantum fieri posset, acceleraret, & in o-
mnes naues, quas in portu inueniret, ignẽ conijceret.
Factum est hoc tanta celeritate, vt priusquam id Sara-

27. Coulamensium naues incẽsæ.

cenorum aliquis suspicari potuisset, Lusitanæ naues
se in conspectum darent, & viginti & septem hostium
naues incenderent. Ioannes tamen Homo, in temeri-
tatis illius pœnam, nauis præfectura ab Almeida pri-
uatus est. His rebus gestis, Almeida in terram delatus,
atque à Cochimi Rege honorificè admodum saluta-
tus fuit. Eo autem tempore Rex ille, qui pro seruan-
da nostris fide tantum salutis & imperij periculũ adie-
rat, minimè regnabat. Religionis enim gratia se reg-
no abdicârat, & in fanum quoddam apud illos valdè
san-

nctum, vt sacris vacaret, se contulerat. Regnum verò ambeadaræ sororis filio, ad quem regnũ gentis mo- veniebat, voluntate sua reliquerat. Almeida igitur cùm existimaret esse superuacaneum, ad Regem, qui æ se tulerat, & regnum & omnes regias opes pro nihilo putare, munus aliquod deferre, ea munera iuueni ege deferenda esse statuit, quæ erant auunculi fidei & mi itię debita. Decreuit enim, vt ad eum, ad quem regni patrimonium venerat, præmium etiam virtutis & onstantiæ, quasi quædam hæreditas valdè legitima eruenirct. Itaque tabulatum altitudine modica conitui iussit, peristromatis maximi pretij & tapetibus astratum. Ibi verò Regem, vt ab omnibus conspici osset, in sella collocauit, orationemque habuit, quæ llius animum spe multò felicioris conditionis erigeret. Dixit enim, Regem Emmanuelem pro meritis excellentibus, & singulari fide Trimumparæ Regis, illum semper ornatissimum cupere, & sociũ & amicum on appellare tantùm, sed etiam habere velle. Et quando Trimumpara fuisset eo animo, vt omnia viuens bieciffet, quæ reliqui mortales maximi faciebant, omnia iure ad eum, qui in locũ illius successerat, esse trãsferenda. Quocirca se nomine Regis Emmanuelis Nãbeadaram corona aurea donare. Præterea fidem dedit, illum in Regis Emmanuelis patrocinio semper futurum, è cuius manu regnum tunc sibi & hæredibus suis accipiebat: eumque Calecutiensis Regis imperio atque dominatu liberabat: fidemque suam astringebat, fore, vt ab illo omnium hostium impetum propulsaret. Prę terea faciebat illi potestatem æris, auri, & argenti conflandi, cudendi, & feriendi: & vt esset semper immunis, eoque iure regnum possideret, quo optimo quisquam Rex maximus opes suas tueri potuisset. Rex summas egit Regi Emmanueli gratias, fidemque dedit, se semper in potestate illius futurum, nullamque dimicationem pro illius amplitudine recusaturum: Almeida verò coronam auream, quam manu tenebat, capiti illius imposuit. Hanc orationem tubarum concentus

Nambeadaras ochi mi Rex.

Munera & honores in Cochimensẽ Regem collata.

 conse-

consequuti sunt, & rex corona & aliis præterea m
ribus, quæ acceperat, lætus domũ rediit. Almeida
randis octo nauib⁹ quæ erãt in Lusitaniã continu
uersuræ, strenuã operam nauauit. Nauarchi indè
fectis cursum suum tenuerunt, quo tandem Kale
Februarij, anno M. D. vj. in terram incognitam de
sunt, latissimã multisq; syluis densissimis vestitam
pecoribus abundantẽ. Conspiciunt deinde decem
tres, quibus homines colorati, capillo crispo, nudo
pore, cum arcubus & sagittis vehebãtur. Hi in naue
cuius Fernãdus Suarius nauarchus erat, ferũtur. Qu
que & viginti ex illis nauem conscendunt. Fuerunt
benter admissi, & cibis liberaliter inuitati atque vest
Sermonis sonus erat ignotus. Nutibus mentis ser
proferebant. Discedunt illi læti, vt apparebat: sed v
paululum se à naui remouerunt, hospitij mercede
sagittis soluere constituunt. Nostri tormentis eos pr
pellunt. Fernandus Suarius cùm videret alios pr
pè nauem, cuius Nauarchus Rodericus Freirius appe
labatur, eum admonuit (nec enim naues inter se valc
distabant) vt aliquos interciperet. Fuerunt viginti
octo capti. Inde secundum oras illas nauigantes, in
cidunt in flumen, vbi aquationem fecerunt. Quo n
loco incolæ manu comparata in illos impetum tule
runt. Nostri se in scapham receperunt, & hostes è na
uibus tormentis acerrimè vulnerarunt, qui partim in
terfecti, partim in fugam conuersi sunt. His signis Lu
sitani experti sunt, gentem illius oræ minimè hospita
lem esse. Atque primum insulam esse minimè puta
bant. Postquam omnes illius oras prætervecti, pro
montoria extrema transmisêre, tunc liquido perspici
potuit, eam insulam esse, quæ nominabatur olim Ma
dagascar. Nostri insulam S. Laurentij nominant. Ea
verò est illi regioni opposita, quam appellãt Aegesim
bam, & ad ortum Solis sita est. Classis Olysipponis por
tum subijt vigesimo quarto die Maij, anno M. D. VI.
Interim in ea Aethiopiæ parte, quam Zofalam nomi
nant (ea autem Aegesimbæ pars est) hæc acciderunt.

ANNVS à Christo nato, 1506.

Lusitani in terram incognitam deferũtur.

Ingrati hospites.

Pugna cũ Barbaris.

Madagascar insulæ n. S. Laurentij inuentio.

Anno

anno M.D.V. Rex Emmanuel, postquam Franciscus Almeida Olysippone profectus est, aliam classem instruendam curauit, cuius præfecturã Francisco Gnaiæ tribuit, ea sex naues continebat. E nauarchis autẽ vnus, nomine Ioannes Lacteus, dum orã Aethiopiæ legeret, & hamato telo piscem transfigere vellet, in mare demersus, nusquam comparuit. Alius autem nauarchus dum in terrã, vt carnes naui pararet, paulò audacius ingrederetur, ab incolis cum multis, qui illum sequebantur, occisus est. In vtriusque locum alij substituti sunt. Hinc profecti, dum ad promontorium Bonæ spei cursum dirigunt, tanto interuallo ad Austrũ deflexêre, vt illis aqua conglaciaret, & ipsi niue & pruina torperent, nimioq; frigore distenti, vix se loco mouere possent. Tandem ad Septentrionem promontorio superato delati, ad orã Zofalæ naues constituunt. Gnaia cum quatuor minoribus nauib⁹ (duæ namq; maiores portum intrare non poterant) in intimũ Zofalę sinum penetrauit. Regioni illi vir annos natus septuaginta, qui tunc cæcus erat, sed in re militari, antequã in morbum illum incidisset, magnum sibi decus pepererat, imperabat. Oppidum non erat valdè magnum, nec ædes magnificæ, instratę tamẽ bombycinis peristromatis, & densis vepribus circunuallatæ. Erat autẽ huic regi nomẽ Zufe, qui Gnaiam valdè comiter atque benignè suscepit, illiq; fidem dedit, se omnia Regis Emmanuelis causa libentissimè facturũ. Erat autẽ multis militibus circunseptus. Hi erant Saraceni colorati, vmbilico tenus nudi, gladijs cũ manubrijs eburneis accincti, reliquum corpus pannis sericis & gossipinis amiciebãt: capita circunductis bombycinarum & gossipinarũ vestium spiris valdè implexis, & circunplicatis ornabant. Ibi post multa beneuolentiæ signa, petijt à Rege Gnaia vt faceret sibi potestatem, quod sperabat ipsi Regi feliciter euenturũ, arcis ædificandæ. Rex id summa facilitate cõcessit. Postquam autem Gnaia ab illo digressus est, Saracenus quidam natione Aethiops, qui plurimũ apud Regem poterat, Acotes nomine, cum Gnaia amicitiam

RES AFRICANAE.

Frãciscus Gnaia nouæ classis præfectus

Zofalæ rex cæcus, Zufe nomine.

Gnaiæ cũ Rege amicitia.

citiam firmauit, illumque de regionis illius natur[a] de moribus gentis admonuit. Gnaia continuò a[rcem] ædificauit, & tam diligenter operi institit, vt intra [pau]cos menses illud ad iustam altitudinem perducer[et]. Deinde à se alios partim in Indiam, partim Quil[oam] dimisit, & ipse cum illis copijs, quę sibi visæ sunt, i[n ar]ce remansit: ad quam perficiendam, indigenæ et[iam] strenuam operam nauabant. Id cum Saraceni perm[ole]sti, indignè tulissent, ad Regem adeunt, eumque [mo]nent, vt hominum maleficorum insidias præcau[eat]. Amicitiam ab illis simulari, perniciem verò & ex[itium] interim illius rebus intendi. In quem finem, inquit, arcem in sedibus tuis excitant, nisi vt potentiores e[ffe]cti, te hinc exturbent, omnibusque te opibus atque [for]tunis expolient? An non his fraudibus Quiloe Reg[em] expulerunt? An non in India multos Principes [per] summum scelus bonis euerterunt? An non vbicunq[ue] pedem ponunt, fraudis & latrocinij impressa vesti[gia] relinquunt? Si sapis igitur, eos antè, quàm vires co[lli]gant, opprime, ne postea frustra pestem à te & à ci[ui]bus tuis auertere coneris. His sermonibus stimulat[us] Regulus ille, manum secretò comparat, & diem fa[ci]nori præstituit. Fuit huius sceleris indicium per Ac[o]tem Gnaiæ delatum. Gnaia vt conueniebat, ad host[es] acerrimè propulsandos se parauit. Hostes, vt erat co[n]stitutum, in arcem impetu feruntur, tela ignita coni[j]ciunt, & quibus possunt machinis, muros oppugnan[t]. Acotes verò cum centum hominibus vt nostris subs[i]dio occurrat, in arcem ingreditur. Fuit acre prælium. Hostes tandem telis atque tormentis repelluntur: & c[um] se in fugam darēt, nostri eos insequuntur, nec vllo mo[do] patiuntur, vt illi se à timore & trepidatione refici[ant]. Itaque in illorum tergis inhærentes, eos vsque in oppidum, in quo regulus domicilium habebat, perse-qui contendunt, & in Regiam denique vadunt. Regulus in cubile suum se receperat: ibi cùm nostri vestigijs illius insisterent, is quanuis & senex & oculis orbatus, esset, in extremo tamen vitæ discrimine animum mi-

Arx à Gnaia extruitur.

Saracenorū de Arce zofalensi querela.

Perfidia regis Gnaiæ indicata.

Arcis oppugnatio.

Regis cæci militaris fortitudo.

nimè

mè demisit, sed iacula contra nostros intorsit. Vix
[f]ri poterat, vt telum aliquod frustra, eò quòd nostri
[v]aldè conferti essent, accideret. Itaque aliquot Lusita-
[n]os homines iaculis emissis vulnerauit, inter quos ipse
[G]naia fuit, cuius ceruicem iaculo sauciauit. Quod cùm
[E]mmanuel Fernandus, qui Regis Emmanuelis in ea
[re]gione negotia gerebat, animaduerteret, in Regulum *Rex occi-*
[in]uasit, & caput illi continuò præcidit. Occiso Rege *sus.*
[p]ræcepit Gnaia nostris, vt à maleficio abstinerent, &
[v]niuersæ multitudini parceretur. Voluit enim ea signi-
[fi]catione clementiæ incolas ad se allicere, vt qui virtu-
[ti]s documenta perspexerant, humanitatis etiam lumẽ *Gnaiæ cle-*
[i]a perditis rebus experirentur. Hac re gesta Gnaiæ vi- *mentia.*
[s]um est, reipub. illius statum collocare, & præmio etiã
[d]igno Acotem, qui strenuam operam in eo tumultu *Acotes*
[n]auarat, afficere. Illum igitur Regis Emmanuelis no- *Zofalensi*
[mi]nis Regem creauit, & ciues, vt illi libenter obtempe- *regno præ-*
[r]arent, effecit. Acotes fidem dedit, se perpetuò, quæcũ- *ficitur.*
[q]ue Rex Emmanuel, & Duces illius ei præscriberent,
[e]sse facturum. Interim cùm cælum illius regionis esset
[n]ostris infestum, & propter palustres humores arden-
[t]issimis Solib[us] exsiccatos, corpora multorum inficeret,
accidit, vt Lusitanorum corpora summus languor oc-
cuparet, & multi decumberent, & tetra luce atque tabe
confecti morerentur: ipseq; Gnaia eodem morbo sub-
latus est. In cuius locum fuit Emmanuel Fernandus *Gnaiæ*
omnium consensu substitutus. Eo autem tempore Al- *mors.*
meida ex Cidebarbuto, & Emmanuele Coresma na-
uarchis, qui in Indiam missi ab Emmanuele fuerant,
intellexit, Petrum Gnaiam morbo extinctum esse: &
præterea in vrbe Quiloensi tumultuari, propter necẽ *Quiloensis*
Mahumeti regi per summum scelus illatam. Illũ nam- *tumultus.*
que Rex Tirendicundus, qui erat cognatus Abrahe-
mi, insidijs occiderat. Hæc illi, cùm oram illius regio-
nis legerent, vt fuerant ab Emmanuele iussi (volebat
enim Rex intelligere, an Franciscus Albuquercius, &
Petrus Mendoza, qui perierant, in aliquam illius regio-
nis oram euasissent) in cursu cognouerant. Almeida

conti

continuò Nouium Vascium Pereiram in Zofalam
sit, qui arci præesset, & in cursu Quiloã motib⁹ prop
necem Regis agitatam constitueret, & in authores
iam cædis, si fieri posset, animaduerteret. Hoc in lo
non erit abs re, de regionis huius situ pauca dicere. C
stat iam inde ab Homeri temporib⁹ eam Africæ part
quam Græci Aethiopiam appellant, in duas partes es
distinctam. Vna namq; vt ipse Homerus author est
ad occasum Solis, altera ad ortũ pertinet: & vtriusqu
partis regiones vltimæ, quæ ad Austrũ longissimo tra
ctu protenduntur, Oceano terminantur. Occidentali
Aethiopia cũ ea Africæ parte, quæ Gaditano freto de
finitur, continens est, atq; in Austrum inde continua
ta distenditur, vsq; eo, dum quinq; tantùm fermè gra
dibus ab æquinoctiali regione distet, atq; deinde in or
tum Solis inflectitur, & ad principiũ promontorij Bo
næ spei maximo spatio dilatatur. Inde verò rursus in
Austrũ tanta longitudine procurrit, vt æquinoctiũ su-
peret, & Austrũ versus, circiter grad⁹ triginta & quinq;
ab æquinoctiali plaga diffideat. Inde ad ortũ Solis ex-
tenta, ad æquinoctialem rursus adducitur, & Septen-
triones respicit, donec tãdem in sinum Arabicum atq;
in promontorium Prasum perueniat. Ibi Arabiam ab
ortu solis spectat. Intimus autem ille sinus Heroum ci-
uitate definitur. Continet autem AEthiopia supra di-
midiam Africæ totius partem. Regio partim est ferti-
lis, & multis frugibus, & armentis, & pecoribus abun-
dat, & quamplurimis fluminibus alluitur: partim de-
serta & inculta & rerum omniũ asperitate vastata. Est
etiam in illa nõ solum maxima linguarum, sed etiam
morum dissimilitudo. Nam quidam sunt mites, & cõ-
modi, & ad omnem rationem humanitatis propensi.
Alij verò sunt moribus immanib⁹ efferati. Ea verò pars
Aethiopiæ, quæ spectat ad Solis ortum, à promontorij
illius maximi flexu incipit, & deinde ad Aethiopiam,
quę supra Aegyptum est, post varios sinus & flexus ex-
tenditur. Continet aũt Aethiopia elephantos quãplu-
rimos, è quibus magnam vim eboris mercatores inde
in mul-

Zofalensis regni descriptio.

Aethiopia duplex.

Aethiopũ lingua & mores.

hultas alias orbis terrarum regiones important.
ndat multis auri, & æris, & argenti venis, alijsque
is innumerabilibus, plurimis in locis opulenta est.
ores tamen nostris hominibus infestissimi, & fe-
mortiferæ eos his commodis omnibus arcent, ter-
usq; mortis obiectis impediunt, quò minus mul-
x Aethiopia vtilitates excipiant. Quanquam tan-
lerunque vires habet auaritia, vt mentes hominũ
gitatione mortis, qua nihil videtur esse terribilius
uenter abducat. In hac autẽ Aethiopiæ parte, quæ
ltra promontoriũ Bonæ spei, quæ Australi Ocea *Benomota*
terminatur, est regnum latissimum, quod Beno *pa regnum*
tapa nominatur, cui, antè, quàm Lusitani eas oras *ditißimũ*
lustrarent, omnes illius oræ Reges sine recusatio- *auri.*
parebant. Est autem auro, supra quam quisquam
stimare potest, ditissimum. Nam è fluuijs etiam at-
e lacubus eruitur. Multique Reges Regi Benomota-
auri tributum quotannis impendunt. Gens simula-
a minimè colit: vnum Deum cæli & terræ condi-
em confitetur. Cultus & vestitus nõ est cultui, quo
qui Aethiopes vtuntur, absimilis. Regem incredi- *Regis in-*
i superstitione venerantur. Rex duo Regiæ maie- *signia.*
tis insignia gestat. Vnum est, paruus quidam ligo
in eburneo manubrio. Alterũ iaculis duobus haud
magnis continetur. Ligone subditos ad terræ cul-
ram adhortatur, ne propter ignauiam atq; desidiam
rram deserant, & fame coacti latrocinentur. Vno ve-
ex iaculis significat, se scelerum vindicem futurum,
tero vim externam ab hostibus armis atque virtute *Prudenter*
pressurum. Regum filij, quos habet stipendiarios, a- *factum.*
id illum nutriuntur, tum vt ea educatione Regẽ de-
ta fide & amore prosequi studeant, tum vt illis obsi-
bus Rex eorum parentes in officio & fide contineat.
st maximo semper exercitu constipatus, quãuis sum-
ia pax & otium cum omnibus finitimis nationibus
t illi firmo fœdere constitutum. Tunc enim censet,
bi nullum è bello fore periculum, cum in pace bellũ
semper

semper Regum fortunis impendere suspicatus f
Superstitio- sus mos ig- nis à Rege quotannis petendi. Singulis annis mittit ex suis domesticis & fami
bus, qui ignem nouum Principibus & Regibus, q
illius ditione sunt, nomine ipsius Regis impertia
que inde reliquis hominibus distribuatur. Quod
dem ad hunc modum fit. Vbi Legatus ad domum
iussuis Principis accedit, ignis extinguitur. Deinde
sus à legato nouus ignis excitatur: tunc omnes eo
meant, vt ignem inde in domos suas inferant. Hoc
facere recusat, proditor, atq; rebellis existimatur, &
quam maiestatis reus extremo supplicio punitur,
opus ita fuerit, exercitus in illum comparatur, vt
minem fidei desertorem multis excruciatum sup
RES INDICAE. cijs interimat. Hæc quidem de regione illa Aethiop
cuius ambitu Zofala etiam continetur, satis esse pu
In India verò Franciscus Almeida, ne tempus vll
Maldiuæ insulæ. abire sine fructu pateretur, Laurentium filium cu
classe nauium nouem misit in insulas, quæ Maldi
appellantur. Sunt autem complures, modicis inte
æstuarijs diuisæ, Cochimoque circiter bis centum
quadraginta millibus passuum distant. Ibi eum iub
bat speculari, num quæ naues Saracenorum ab Orie
te Sole in Occasum nauigarent, quas ipse captas Coc
mum perduceret. Tanta verò fuit æstus vis, vt Laure
tius à cursu prorsus abduceretur. Delatus autem fuit i
insulam non ita lato mari à Cori promontorio, quo
Comorinũ promontorium. Comorinum appellãt, disiunctam: quam multi susp
cantur esse Taprobanam. Sed qui Ptolemæum sequun
tur, Taprobanam asserunt esse illam, quæ est aure
Chersoneso opposita, quam incolæ Samatram appel
lant. Hæc autem, de qua loquimur à Ptolemæo Cori
nomine promontorij Indici, in quod spectat, appella-
Zeilanda insula. tur. Insula nominatur ab incolis Zeilanda. Ea patet in
longitudinem à Septentrione ad meridiem circiter du-
centa & quinquaginta passuum millia: latitudo autem,
vbi est latissima, non vltra centum & quadraginta mil-
libus passuum dilatatur. Est autem admodum fertilis,
neque solùm varijs frugibus abundans, verùm & her-

bis, &

& plantis odore mirifico redolentibus egregiè ve-
quæ quidem sine vlla cultura proueniunt. Malo-
citreorum nemora sunt densissima: fructus varij
e multiplices tam sapore, quàm odore gratissimi.
nã præterea vim cinnamomi passim fundit. Mul-
æterea pretiosissimi lapides atque multiplices è sa-
im ingentium venis eruuntur: & gemmæ etiam
edibili multitudine, & singulari colore atq; fulgo-
xtractis ostreis è profundo maris gurgite, reperiũ-
Ad hæc, mirã Elephantorum copiam nutrit. Erat
insula septem regnis distincta, è quibus tamẽ vnus
pibus, & dignitate, & imperio multum reliquis an-
at. Is in ciuitate maxima, quæ Columbum appel- *Columbũ*
r, imperij sedem & domicilium collocabat. Est in *Zeilandæ*
dia insula mons præcelsus, multis paludibus cin- *metropolis*
. Ex illius summo fastigio collis assurgit, è cuius
dio è lacu quodã aquæ dulces atque perennes ema *Adami ve*
t. Prope lacum est silex, in qua cernitur vestigium *stigium.*
ninis impressum. Est autem insitum incolis, vesti-
m illud esse primi parentis generis humani, qui in
n cælũ sublatus ab illis esse dicitur. Non procul au- *Protopla-*
i inde Sacellum visitur, in quo duo sepulchra mira *storũ sepul*
erstitione coluntur. Existimant enim in his condi- *chrum.*
uisse corpora primi hominis, & vxoris illius, è quo
n semine fuit vniuersum genus humanum propa-
um. Ea verò opinio animis penitus infixa facit, vt
multi Saraceni, & alij longè diuersis superstitioni-
s impliciti, religionis gratia confluant. Locus adeò
liuis est, vt neq; manibus niti ad summum possint,
scalis & catenis adiuti eò perueniant. Ad hanc in-
am Laurentius cum classe sibi commissa delatus,
rtum subijt, quem incolæ Gabalicamum appellant.
cùm Rex (nec enim indè procul aberat) accepisset, *Gabalica-*
gatum ad illum cõtinuò cum muneribus misit, qui *mus portus*
eo pacem peteret. Laurentius Legatum benignè & *Zeilandæ.*
spitaliter accepit, & muneribus illis ornauit, quæ ei *Zeilanden*
ata fore suspicatus est. Tandem vt pacem cum illo *sis ad Lau*
maret, misit vnum de comitibus suis, virum nobi- *rentiũ le-*

gatio pacifica.

lem atque primarium, Pelagium Sousam nomine in regiam deductus, Regem offendit miro fulgore cumlucentem. Partim enim gemmis, quibus erat cultus, partim cæreis facibus, quamuis dies esset cla simus, omnia splendebant. Ad maiestatem enim p tinere existimabat, eiusmodi facibus circumsederi. it Pelagius Sousa cum reliquis, qui illi fuerant com attributi, admodùm honorificè receptus, fœdusq; vlla recusatione sancitum. Fœderis conditiones fuerunt, vt is Emmanueli Regi singulis annis trib nomine ducenta & quinquaginta millia pōdo cin momi penderet, Rex autem Emmanuel illum in dem & clientelam reciperet, & Ducibus suis præci ret, vt illius portus atque maritimas ciuitates ab hos um iniuria prohiberent. Id fœdus sub ea conditio ratum habuit Laurentius, si pater illius author fier Pondus tamē cinnamomi fuit Regis iussu nauibus L sitanis impositum. Tantus enim erat Regi metus ini ctus, vt vix vllum officium, quod ad pacem cū nost firmandam valeret, ei satisfaceret. Eiusdem consen Laurentius in terra columnam marmoream cum R gijs Emmanuelis insignibus statui iussit, quo significa bat, insulæ possessionem ab illo nomine Emmanueli occupari. Hac re confecta, Cochimum ad patrem re dijt, à quo fuit in Anchediuā missus, vt arcē muniret & totā illam oram maritimā perlustraret. Emmanue Pazagna similiter Cananorem eiusdem Almeidę iussu petijt, vt Laurentio Brittio in arce ædificanda atq; mu nienda opem afferret. Interim dùm tempus in his ne gotijs teritur, venit ad Laurentium vir quidam Italu nomine Lodouicus VVartmanus, patria Bononiensis, qui studio orbis terrarum cognoscendi, multas regio nes peragrarat, atque tandem sub mercatoris habitu, cùm se Saracenum esse simularet, Calecutium perue nerat. Ibi cùm multi multa de Portugalensibus com memorarent, nomine gentis excitatus, quasi quæ gens esset, ignoraret, qui mores & instituta illius essent, quā religionis sectam sequeretur, quo casu fuisset in Indiā

Fœdus Zeilandensis Regis cum Emmanuele.

Lodouici VVartmani ad Lusitanos aduentus.

delata

ita, quæsiuit. Saraceni gentem esse maleficam &
eratam narrant, cuius omne studium in latroci-
& crudelitate consumeretur, multaque iam detri-
nta Saracenis in partibus illis intulisse. Tum Lodo-
us simulat se indignissimè pati, tantam gentis im-
issimæ audaciam & temeritatem tandiu impuni-
i esse, quæ iam interitu funestissimo debuisset me-
s facinorum & scelerum pœnas exoluere. Inde cũ
n familiaritatem eorum, qui plurimum poterant,
inuaret, & consilia Regis explorat, & quo animo
stem ingẽtem compararet, quibus auxilijs se in no-
nis Lusitani perniciem sepiret, intelligit. Interim
:m maximam concipit, fore, vt breui Lusitanorum
e sese à Saracenorum familiaritate impurissima vẽ-
raret. Cum Mediolanensibus autem consilia com-
unicat, & eos adhortatur, vt relicto Calecutio se ad
sitanos conferant. Respondent illi se Christianos
e, scelerum tamen suorum conscientia perterreri, ne
Christianos confugiant. Lodouicus bono illos ani-
o esse iubet, seque operam daturum pollicetur, ne il-
fraudi esset facinus, quod in Christianum nomen
nsciuerant. His ita constitutis, quam primùm occa-
onem oblatam vidit, arripuit, atque ad Almeidam se
ntulit. In eo cursu in Laurentium incidit. Ibi tunc
uas copias Rex Calecutiensis pararet, quam classem
istrueret, illi nunciauit. Docuit præterea, valdè Me-
iolanenses facti sui pœnitere. Eosque, si veniam im-
etrarent, libentissimè ad Lusitanos redituros. Quod
t confestim fieret, Laurentium vehementer adhorta-
cœpit. Illorum namque opera quamplurima tor-
ienta apud Calecutiensem Regem conflari, multos-
ue idem artificium ab illis inuitissimis perdiscere.
aurentius illum laudat, & muneribus afficit, atque
romissis excitat, ad patremque deduci iubet. Pater
onfestim filium per literas admonuit, vt se ad dimi-
andum cum hoste pararet. Et Lodouicum dimisit, vt
Calecutium reuersus, Mediolanenses data fide Co-
himum perduceret. Id Mediolanenses lætissimis *Perfidia*

Mediolanensiū punita animis acceperunt. Sed dum fugam parant, fui rum consilium enūciatum, deprehensiq; pœnas te crudelissima luerunt. Lodouicus vix se fuga à culo cædis proripuit. Interim classis Calecutiēsis ma vi parabatur. Ea fuit octoginta maiorū nauium centum & viginti quatuor paronum. Erat auten armis, & tormentis, & hominum multitudine, n tisque munitionibus instructissima. Laurentius c classe vndecim nauium in illam inuectus est. Er autem in hac classe octingenti milites Lusitani, vi cres, & armis egregiè muniti. Auxilia præterea In ca, non tamen valdè firma, conquisierat. Ventum e ad Cananoris oram, cùm vtrinq; concursum est. que primùm cùm dissonis clamoribus, tubarum ca tibus, tormentorum crebris ictibus mare atque tel tremefacta strepitus horrendos edidissent, tandem n ues ipsæ manib⁹ ferreis inter se deuinctæ concutiūt Laurentius nauem hostium prætoriam conspicatu in eam impetum fecit, & harpagone sæpè frustra co iecto, tandem eam firmè retinuit: fuit vtrinque satis criter dimicatū. Laurentius tamen in nauem insilui Illum Philippus Rodericus, Ioannes Homo, Fernar dus Petreius Andradius, Vincentius Pereira, Roder cus Pereira, & alij quidam homines fortissimi sequu ti sunt. Erant sexcenti milites in hostium naui, qui c rem in summum discrimen adductam cernerent, n inulti caderent, laborabant. Sed tandem omnes partim occisi, partim capti sunt: aliqui verò se in mare demi serunt, vt nando salutem quærerent. Hac naui capta, Laurentius Nonnio Vascio Pereiræ opem opportunè tulit. Is enim cùm naui haud ita magnæ præesset, nauem hostium valdè magnam inuaserat, eamque inie-cto harpagone suæ deuinxerat. Sed nihil propius est factum, quàm vt nauis illius, hostilis nauis ictibus al-lisa deprimeretur. Præterea tanta multitudo sagittarū & iaculorum ab hostibus accidebat, vt omnes fermè quamuis acerrimè decertarēt, se interituros arbitraren-tur. Sed aduentu Almeidæ, hæc quoq; nauis hostium expugna-

Classis Calecutiēsis.

Prælium nauale.

Nauis prætoria capta.

ugnata fuit, & ex quingentis militibus, qui ea ve-
antur, nemo euasit, nisi tantùm illi, qui natandi
ficio vitæ suæ consuluerunt. Erant in hostium clas-
x eo numero, quem diximus, multæ mercatorum
es, qui reliquarum nauium robore & multitudi-
nitebantur. Hi cùm cernerēt duas illas naues expu- *Hostilis*
tas, diffidere de pugnæ euentu cœperunt. Dum i *claßis fu-*
ir animaduertunt nostros ita pugnandi difficulta- *ga.*
is implicitos, vt minimè illos fugiētes insequi pos-
t, vela dant: & alij quidem se in Calecutiensem por
n recepêre: alij verò eum nauigando cursum liberè
uêre, quem optabant. Reliquæ naues strenuè iacu-
& tormentis partim æneis, partim ferreis, & nauiū
pressione decertabant, & cominus etiam multis in
is hastis & gladijs rem gerebant. Erant aūt nostri in *Lusitano-*
igno periculo. Nam multæ simul naues hostium v- *rum peri-*
m nauem ex nostris circumsistebant. Ab omnibus *culum.*
nen fuit diu magna virtute dimicatū, & hostes tan-
m in fugam conuersi. Supra tria millia hostium cæ- *Victoria*
sunt. Decem naues cum multis paronibus depressæ: *Lusitano-*
o signa Regia & nouē naues maiores captæ, & ma *rum.*
ia præda parta. è nostris sex tantùm in pugna ceci-
runt. Re ex animi sententia gesta, Laurentius se Ca-
norem contulit. Fuit autem à Rege cum magna læ-
tiæ significatione, & cum non mediocri admiratio-
e virtutis exceptus. Interim dum hæc geruntur, cùm
abaius Goæ princeps intelligeret, Calecutiensem re- *Zabaij in*
em magnā classem comparasse, & nostros, vt cum il- *Anchedi-*
dimicarent, ex arce Anchediuensi soluisse, noluit *uam expe-*
m rei benè gerendæ, vt opinabatur, occasionē amit *ditio irri-*
re Consilio igitur Lusitani cuiusdam, qui religionē *ta, & An-*
mutauerat (erat autem is ex illis exulibus, qui morte *tonij Fer-*
amnati fuerant, & ea conditione liberati, vt terras in *nandi apo-*
ognitas explorarent) classem sexaginta nauium in *stasia.*
Anchediuam misit, quæ arcem expugnaret. Classi au-
em eundem Lusitanū præfecit. Fuerat is faber ligna-
ius, & in reficiendis arte sua nauib⁹ vsui nostris erat.
Appellabatur Antonius Fernandus. Tunc verò post

scelus nefarium cum religione nomen mutârat, bedella nominabatur. Is cùm naues ad Anch arcem appulisset, continuò eam oppugnare ins Emmanuel autem Pazagna, qui præfectus arci tanta vi restitit, vt hostibus magnam perniciem ret. Itaque vir nefarius obsidionem soluit, & C cum suorum cæde & interitu, & cum insigni ded reuersus est. Almeida tamẽ cùm cerneret, illam a nullum vsum habere, nec ex insula aliquam vt tem percipi, neq; posse, eò quòd procul Cochimo rat, nisi sumptib⁹ immodicis, & cum magno peri defendi, & copias quas habebat, esse exiguas, neq; modum esse, eas dispertiri, de ducum omnium se tia arcem diruere iussit. Laurentium igitur in An diuam cum classe misit, vt id exequeretur. Is vt fu iussus, in naues Pazagnam cum militibus, qui erai præsidio, recepit, & arce disiecta Cochimum re

Anchediuēsis arx diruta à Lusitanis.

RES EVROPEÆ

Philippi Regis in Hispaniã aduentus.

Per idem ferè tempus, quo hæc in India gereban Rex Philippus Maximiliani Imperatoris filius, & nandi & Isabelæ gener, è Gallia Belgica in Hispani venit. Habebat autem ille in matrimonio Ioannã nandi & Isabelæ filiam, ad quam post mortem Io nis, & illius Isabelæ, quæ Alfonso primũ Ioannis gis filio, deinde Emmanueli nupserat, regni patrin nium iure veniebat. Philippus igitur cũ vxore, postq accepit Isabelã Reginam socrum suã è vita decessi in Hispaniam venire maturauit, vt regni hæreditat adiret. Id cũ Emmanuel intelligeret, & iam eos in A tabros peruenisse, compertum haberet, ratione cogr tionis & vicinitatis admonitus est, vt illis sine vlla m ra per Legatos de felice in Hispaniam aduentu gratul retur, fidemq; daret, se nullo in loco, in rebus omn bus, quæ ad illorum dignitatem & voluptatem pert nerent, officio fratris amantissimi defuturum. Legat fuit Iacobus Lupus Aluitensis Dynasta: qui quider fuit à Regibus illis admodum honorificè susceptus responsumque ab eis tulit amoris & officij plenissi mum. Hoc eodem tempore suscepit Emmanuel a-

Emmanuelis ad Philippũ gratulatoria legatio.

Emmanuelis de com

ionem memoria sempiterna dignissimam, quanuis **muni salu-**
d:o, quod effectum cupiebat, frustra cōtenderet. Vi- **te sollici-**
bat enim Princeps Christianos, odijs acerbissimis **tudo.**
nulatos, inter se cum magno rerum omnium dis-
mine decertare, Rempub. Christianam dilacerari,
es frāgi & debilitari, & hostiū opes interim Christia
rum furore & amentia indies augeri. Verebatur aūt
malum illud serperet, & in Christiani nominis per-
ciem, si non esset opportuno remedio prouisum, e-
mperet. Cùm autem hæc secum agitaret, tum id in
imis eum vehementer angebat, quod Christi sepul-
irū esset à Saracenis occupatū, & à Christianis Prin-
pibus turpissimè neglectum. Omnia verò mala, quæ
inc rebus Christianis accidebāt, interpretabatur pro-
ter hanc negligentiam pietatis incidere: & religionē
ocordia & desidia violatam, arbitrabatur esse magni-
idine roboris atq; virtutis expiandā. His curis anxius,
gationem ad Iulium Pontificem Maximum decre-
it. Legatus fuit Odoardus Galuamus, Regis ipsius **Emmanue-**
onsiliarius. Summa legationis hæc fuit. Principes **lis ad Pon**
Christianos inter se propria de dominatione cum peri **tificē Max.**
ulo vniuersæ Christianæ Rei. dimicare. Opes interim **Legatio**
Principis Turcarum, & Sultani etiam vires vehemen- **pro cōmu-**
er amplificari, & rebus Christianis imminere. Nemi- **ni concor-**
nem verò eorum Principum, quorum officiū erat, ho- **dia.**
stium impetū à Christianis proposita etiā morte repri-
mere, tanto periculo commoueri. Si gloriæ cupiditas
Principes ad arma solicitabat, quod decus tantum esse
poterat, quod esset cum Christi sepulchro armis vindi
cato comparandum? Si multa possidendi cupiditas sti-
mulos illis adhibebat, cur non animum ad Asiæ &
Aegypti regiones opimas, maximisq; opibus opulen-
tas adijciebant? Per Christum igitur Optimum Maxi-
mum ipsum Iulium obtestabatur, vt omne studium
suum, omnem virtutem & industriam, omnes curas
& cogitationes in discordijs tollendis, & pace constitu
enda consumeret: & Principes Christianos ad interi-
tum Mahumetani nominis exhortaretur, vt ita sempi-

ternam gloriam, quę nullis vnquam seculis esse
ritura, compararēt. Se verò ad eam rem regni su
vniuersas polliceri, libentissimeq; per se in tam p
ro certamine quoduis discrimē capitis aditurum
quidem Emmanuel sine vllo fructu per literas a
legatos egit. Erant enim Principes animis prop
dum efferati, & vsque adeò propter turbulenta di
à cogitatione impendentis calamitatis abducti, v
orationem non solum animis aspernarentur, ve
etiam ludibrio haberent. Hoc eodem anno Em
nuel Castellum in Africa ædificari præcepit, extra
tum Gaditanum, in ea ora, quæ ad Austrum perti
vt ex ęo possent infesta signa Mauris eam regionē
colentibus sæpius inferri. Huius autem ædificij cur
Iacobo Azambugeo, viro impigro, qui multa dec
virtutis militaris obierat, assignauit. Fuit Castell
magno cum labore & contentione à nostris ædifi
tum. Multi namque Mauri vndique confluebant,
nostros opere prohiberent. Itaque necesse erat nost
eodem tempore Castellum ædificare, & hostium vi
armis atque virtute repellere. Anno insequente, qui
it à Christo nato, M. D.vij. instruendas curauit Emm
nuel naues quatuordecim, quę varijs temporibus Ol
sippone soluerunt. Vt quæque enim erat expedita, i
vela faciebat. Nulla tamen earum eodem anno in In
diam peruenit. Vascus Gomecius Abræus, vnus è Du
cibus à Rege delectis, iussus erat in Zophala arci præ
esse. Is cùm Aethiopiæ oram præterueheretur, insti
tuit, vt nauigium incredibili celeritate, cuius erat na-
uarchus Ioannes Chanoca, facem præferret, quam re-
liqua nauigia sequerentur. Hoc tamen fuit Ducis ne-
gligentia dissolutum atque dissipatum; milites in ter-
ram enatarunt. Quorum pars aliqua, quæ in manus
hominum immanium inciderat, fuit in vinculis detē-
ta, & à nostris, qui oram eandem legebant, pecunia li-
berata. Rodericus verò Suarius, qui erat vnus è nauar-
chis, incidit in nauem, quæ ex Arabia soluerat, in qua
erant homines quingenti: cum quibus magna armo-

RES AFRICANAE.

ANNVS à Christo nato, 1507.

Nauis Saracenica expugnata,

n contentione manum conseruit, eamque tandem
pugnauit, & omnes Saracenos ferro concidit. Tres
em nauarchi fluctibus oppressi periêre. Omnes ve-
naues, quæ euaserant, in hyberna deductæ sunt. Cùm
ò in India exploratum fuisset, nullum è Lusitania
tris auxilium aduenisse, Saraceni animos erexerũt RES IN-
confirmârunt, tempus adesse credentes, quo pos- DICAE.
t nomen Lusitanum omninò delere. Itaque Regẽ
lecutiensem adhortantur & admonent, ne occasio-
m præclari cuiusdam facinoris diuinitùs oblatam
etermitteret. Augures etiam insignem eo anno vi-
riam illi portendebant. Sacerdotes item atq; Brach-
anæ, quasi Deorum oraculis incitati, multa refere-
at, quibus Regem ad spem summi decoris excitarẽt.
x omnia, quæ ad bellum erant necessaria, summa
lustria comparabat. Hæc omnia Prætor Almeida
r exploratores & transfugas exploratè cognoscebat.
autem hostibus significaret, sibi non opus esse vlli-
classis auxilio, duas festinanter classes instruxit. V- *Duæ Lusi-*
m, vt naues, quæ Cochimo Cori promontorium *tanorum*
rsus nauigabant, ab hostium incursione defenderet: *classes.*
qua erant triremes duæ, naues onerariæ duæ, & v-
is paro: quam Emmanueli Pazagno commisit. Al-
ram, quæ oram illã tutaretur: in qua erant vndecim
ues, quibus Laurentiũ filium præfecit. In hac classe
uarchus erat quidam, nomine Gundissaluus Vasci-
Goes, qui cùm minimè commeatu abundaret, vt rei
umentariæ consuleret, Cananorem petijt. Inde pro-
ctus, vt se rursus cum Laurentio coniungeret, festi-
auit. In eo autem cursu nauem Saracenorum, quæ
ananore veniebat, offendit, in eamque ferociter in- *Lusitano-*
asit. Saraceni minimè repugnarunt. Se namque fœ- *rum ius et*
eratos esse dicebant, & litteras, quæ eiusdem fœ- *imperium*
eris fidem facerent, Laurentij Brittij, qui arcis Cana- *nauticum.*
orensis, vt dictum est, præfectus erat, ostenderunt.
unt enim hoc iure omnes, qui in Indico mari naui-
ant, iam inde ab eo tempore, quo Lusitani in India
rces ædificare cœperunt, vt nemini liberum sit naui-

 gare,

gare, nisi ab aliquo Lusitano vel Duce, vel arcis P[...]
cto (fide prius illius, qui nauẽ cõscendere vult, dili[...]
ter explorata) literas acceperit, fidem fœderis cont[...]
tes. His literis tuto nauigant. Aliter enim à nostris [...]
uarchis capi, bonisque omnibus euerti, & vita, au[...]
tem libertate priuari possunt. Tunc igitur cùm Sa[...]
ni literas ostentarent, quibus nixi se mari commis[...]
Goes siue auaritia cæcus, siue barbara immanitate [...]
ctus, siue odio gentis illius efferatus, clamauit, litt[...]
illas fuisse per fraudẽ extortas, seq; exploratũ hab[...]
illos esse Christiani nominis hostes, & perniciẽ L[...]
tanis omnib⁹ per summũ scelus & perfidiam mach[...]
ri. Daturos igitur illius tam scelesti facinoris pœ[...]
Itaque nauẽ diripuit, hominesq; miserrimos, hom[...]
atq; Dei fidẽ explorantes, in velum insuit, & nauen[...]
exinanitã tormentorum ictib⁹ perforatã depressit.[...]
it hoc facinus non solũ crudele, & inhumanũ, con[...]
ius gentiũ, & contra omnem rationẽ humanitatis [...]
fariè & flagitiosè susceptum: verùm etiã, propter te[...]
poris illius adeò periculosi rationẽ, temerarium, & [...]
roris & amentiæ plenissimum. Cùm enim nondu[...]
esset imperium fundatũ, & exiguis admodũ copijs L[...]
sitani maria illa tenerent, conueniebat, vt quod virib[...]
adipisci non poterant, existimatione fidei & human[...]
tatis assequerentur. Nam cùm nullum vitæ præsidiu[...]
fide firmius sit, tũ eo tẽpore, quo reliqua præsidia ade[...]
infirma erãt, omnis salutis ratio erat in fidei opinior[...]
collocanda. Vt enim fidei & benignitatis nomen e[...]
cellens omnium mortalium animos ad beneuolenti[...]
allicit: ita infamia perfidiæ & crudelitatis odium inc[...]
dit, & ad vindictam stimulat. Quod tunc re satis pe[...]
spectum fuit: factum enim est, vt facinus illud redderc[...]
Lusitanũ nomẽ illis nationibus odiosum & inuisum[...]
Almeida verò id indignissimè passus est, Goemq; ho[...]
nore priuauit, neq; post illum diem ad suam familiar[...]
tatem admisit. Eo tempore Rex Cananoris obierat, &
alius in ipsius locum successerat, qui erat in nostros a-
nimo vehementer infesto. Opera namq; Calecutiensis

Gundissalui Vascij iniquum & crudele facinus.

Perfidiæ detestatio.

Cananorẽsis Rex Lusitanis infestus.

regnum peruenerat. Erat Cananore Saracenus Male nomine, copijs & existimatione, eorū Saracenorum, qui terras illas incolebant, facilè princeps. Nauarcha autem nauis illius, quam Goes in alto merserat, sororis illius filius. Hic cū percepisset, merces suas, quas naues illa conuehebat, esse direptas, nauemq; demersam, & hominem sibi coniunctissimum cum reliquis crudelissimè demersum, dolore stimulatus ad Laurentium Brittium rectà contendit, & maximis vocibus de iniuria sibi facta conqueritur. Tu, inquit, nos prodidisti, tu nos in fraudem induxisti: quod nauem amiserim, quod bonis spoliatus sim, quod nepote meo charissimo sim orbatus, id perfidia & scelere tuo factum est. Qui fieri enim potuisset, si testimonium literarum tuarum bona fide conscriptum fuisset, vt vir Lusitanus, atque nauis magnæ præfectus, tam crudeli iniuria nos omnes affecisset, tantumque in multos nostræ societatis homines clades inuexisset? Brittius iurat se nihil fraudis admisisse. Saracenus nullam satisfactionem accipit. Itaque vt erat lachrymis opplesus, & furore acriter inflammatus, ad Regem properat. Sequebātur illum vxores, & parentes, & liberi eorum, qui fuerant crudelem in modum interfecti. Ibi cum eiulatu lugubri clamores in cælum tollunt, manus in Regem intendunt, fidem illius implorant, ius acerrimè postulant, &, vt de gente scelestissima pœnas debitas expetat, obtestantur. Is se minimè postulata neglecturum ostendit. Tum arcessito Mamele, sibi minimè ingratum fore dicit, si illi, quacunque ratione possint, scelus illud vlciscantur. Mameles continuò ad Saracenos, qui Calecutij negotiabantur, literas de hac iniuria misit. Illi rem ad Regem deferunt. Is confestim misit, qui nomine illius animum Regis Cananoris in nostros acriter inflammaret, opemq; suam ad nostrorum exitium minimè defuturam promitteret. Fore autem si coniunctis viribus in perniciem Lusitanæ gentis incumberent, vt illius memoriam è terris exterminarent. Hoc accepto nuncio, Rex totam suam cogitationem

Mamelis Saraceni de Lusitanorū iniurijs querela.

Calecutij Regis ad Cananorēsem legatio.

Cananorē-

sis in Lusitanos molimina. nem ad exitium Lusitanorum traduxit. Atque
cipio, quod animo moliebatur, secretum tenuit.
rim autem fossam latissimam à littoris vnius fin
alterum littus perduxit. Ea fossa arcem (erat enir
angulo, quem mare circumluebat, sita) ab vrbe diri
bat. Hoc sese ad vrbem muniendam facere simula
Puteus autem erat non procul ab arce, è quo nost
bibendum aquam hauriebant. Hunc intercludere
teum hostis cogitabat. A fossa namque ad puteu
rat semita perangusta, quam aggeribus & turribus
nire Rex statuebat, vt inde nostros putei aditu pr
beret, atq; siti conficeret. Hæc res fuit Præfecto Pri
pis opera, qui erat in regnum successurus, indicata
etiam demonstrauit, Regem Calecut. præter alias
nitiones, viginti & quatuor ænea tormenta Regi
nanoris clàm, quibus arcem quateret, misisse: & pr
rea triginta hominum millia se in auxilium miss
pollicitum fuisse. Laurentius Principi gratias egit,
que daturum operam confirmauit, ne vnquam be
ficium apud ingratos collocâsse iudicaret. Itaque su
continuit, ne in vrbe hostili cum vitæ periculo va
rentur. Ad Almeidam verò nuncium misit, qui sig
ficaret, quo in discrimine versaretur. Almeida filiu
Brittij munitiones. misit, qui arcem militũ præsidio, & cõmeatu, & arn
firmaret, vt posset facilius obsidionem tolerare: qu
ab illo diligentissimè perfectum fuit. Brittius cùm a
maduerteret, aquatione interclusa omnibus esse per
undum, illud telluris spatium, quod erat inter arce
& puteum interiectum, fossa & vallo muniuit, eaq
munitione vtrunque littus inclusit. Tum pontẽ subl
cium extruxit qui vallum cũ puteo cõiungeret. Dei
de varias turres excitauit, & tormẽta in illis disposui
quibus si vellet hostis aquationẽ impedire, eũ prope
leret. Hoc cũ rex animaduerteret, insidias detectas es
Arcis Canamorensis oppugnatio. cognouit. Non igitur vltra dissimulandum ratus, arc
oppugnare constituit. Quadraginta hominum milli
tunc in castris habebat, partim ex suis copijs, partim e
auxilijs, quę Calecutio iã aduenerant. Itaq; copias edu-
xit

x vallum confestim aggressus est. Nostri maximo
labore hostium impetũ sustinebant. Sed de aqua-
e præcipuè acerrimũ erat inter nostros & hostes
amen institutum, cùm illi maxima cõtentione, ne
tanis vlla facultas aquationis daretur, pugnarent:
trà Lusitani, ne aqua excluderẽtur, periculosissimã *Lusitanorũ discrimen.*
icationẽ subirent. Aqua igitur ijs, qui bibere cupie-
t, erat multo sanguine cõparanda. Nostri verò cõ-
Thomæ Fernandi, præstantis architecti, ab arce
uteum cuniculũ egere: qui tanto silentio perfectus
vt nunquam id ab hoste animaduerti posset. Tum *Stratagema.*
lò supra illud cuniculi ostiũ, quod ab arce ad pute-
mediũ pertinebat, trabes immisit, & super eas alias
nsuersas iniecit. Tũ magnã materiæ vim super eas
bes demisit, quæ puteũ tegeret, ne possent hostes ve-
ũ in aquã infundere. Postremo ore sũmo putei dis
bato, terrã omnem cõgessit, ne posset hostis materiã
rahere. Sic aũt fiebat, vt nostri tuto hostibus inuitis-
is aquarentur. Rex igitur ab hoc conatu depulsus,
llum oppugnare multò acrius instituit. Cùm verò
lti in ea oppugnatione caderent, vt tutius rem ge-
ret, ingentes saccos lana & simili materia infarciri
ssit, vt his oppositis tormentorum ictus exciperet.
um autem hoc opus apparabatur, castra retro mouit,
suos ab oppugnatione prohibuit. Brittius id non si-
consilio fieri ratus, excogitauit rationem, qua hostis
nsilium exploraret. Faber quidam lignarius illius *Aliud stratagema.*
ssu laqueum extruxit, eumq́ue non procul à vallo
a parte, quæ valli portã respiciebat, leui materia atque
llure contexit. Brittius quadraginta milites iussit ex-
a vallum egredi, vt vrbem versus pergere simularent.
ostes illos conspicati, in eos impetum faciunt. Nostri
e sensim recipiunt: hostes acriter insistunt. Eorum
utem Dux, cùm omnibus præiret, in laqueum inci-
it. Quo facto nostri hostibus repugnare multò acrius
ncipiunt: alij extra vallum egressi, se cum illis coniun-
unt, & hostes re inopinata perculsos expellunt, &
aulò longius insequuntur, signoq́; dato se recipiunt,
& Du-

& Ducem laqueo expeditum ad Præfectum pertra
Ex illo cognouit Brittius, quo animo rex bellum i
mitteret. Præterea Princeps regni hæres per vnu
suis comitibus, scapha commeatu onusta silentio
Acies hostium. ctis inuectum, illi Regis consilium aperuit. Nostr
propugnandum se comparauerunt. Perfectis operi
Rex confestim aciem hoc ordine instruxit. Saccos
mùm sic oppositos esse iubebat, vt essent instar v
quo milites possent sine periculo ad Lusitanorum
lum accedere. Deinde milites cum arcubus, & fer
fistulis, & varijs telorũ generibus sequebantur. Pos
Arcis oppugnatio. mum agmen Rex cum valida manu firmabat. A
tormenta quanuis globos ingentes partim ferreos,
tim lapideos emitterent, cùm hi saccis exciperent
nullum detrimentum hostibus afferebant. Ea res a
maduersa hostibus animos extulit, ita, vt quasi deb
latum iam foret, clamores ingentes ediderint. Seque
ti die fuit oppugnatio multò ferocius instaurata.
Brittio venit in mentem tormentum vnum, quo nc
dum vsus fuerat, quod multò vehementius globos e
culari cognouerat, collimare. Cùm ille igitur, qui to
menti curam gerebat, ignem admouisset, factum e
vt saccos disijceret, ictibusq; crebrius repetitis, omn
moles oppositas disturbaret. Cùm igitur maiora to
menta in aciem hostium propugnaculo nudatam i
gentes pilas, minora glandes valdè frequentes emitt
rent, magnam stragem ediderunt. Ea nocte vir quic
Guadelaiaræ Castellani strata gema. nobilis Castellanus, cognomento Guadelaiara, post
lauit à Brittio centum & quinquaginta homines, quo
ipse deligeret, quibus hostium castra terrore compl
ret. Cùm id illi fuisset concessum, de quarta vigilia (e
rat autem nox pluuia, caligoque densissima erat ca
stris offusa) nostri hostes, nihil hostile propter nostro
rum paucitatem suspicantes, tubarum cantu & clamo
ribus magnis exterrent, & alios graui somno consopi
tos, alios semisomnes obtruncant, reliquos in fugam
pellunt. Vbi primùm diluxit, nostri potiti castris, præ
dam non mediocrem in arcem conuehunt. Hunc fe-
licem

n successum casus aduersus deformauit. Erant fre-
ntes ædes arci coniunctæ, arcis ipsius præsidio ab
ium impetu & incursione defensæ. In his erant
æ merces, & multiplex, & preciosa supellex, & an-
a, qua milites in ea subsidione alebantur. Factum
utem, vt pueri cuiusdam negligentia, qui cùm i
ubitum, candelam incensam reliquerat, vt cande-
aridam materiam decideret, quæ subitò ignem
ipuit, & domum inflammauit. Sic autem cùm o-
es ædes illæ essent è ligno ædificatæ, & folijs palma
n contectæ, & coniunctæ, factum est, vt omnes eo-
n incendio conflagrarent. Quamuis autem iactura
ltarum rerum maximi pretij fuisset, nihil Præfectũ
ìd angebat, quàm annonæ penuria. Commeatum
m maxima ex parte flamma consumpserat. Nec e-
spes vlla, quandiu hyems vigebat, vt aliundè pos
commeatus importari. Ergo cùm fames nostros op
meret, cogebantur feles primùm, mures deinde &
ertos comedere. Præfectus aliquid audendum ra-
s, cognatum quendam suum cum triginta viris sa-
acribus misit, qui in hostes improuiso erumperet,
videret, an posset aliquid cibi è castris nõ valdè mu-
tis abripere. At hostes in nostros inuecti, multos cõ-
ulnerârunt, ipsius cognati Ducis vultum concide-
nt, & crura etiam sauciârunt, ita, vt gradum facere
equiret: parumque abfuit, quin in hostium potesta-
m veniret. Sed adolescentis virtute, annos nati quin-
ue & viginti, cui Ioannes Gregorius nomen erat,
uit è medijs hostibus ereptus, & in arcem intromissus.
Quatuor autem è nostris in eo conflictu cecidêre. In-
erim per seruos transfugas fuit Rex certior factus,
ostros grauissima fame premi. Existimauit igitur
am occasionem rei benè gerendę non esse prætermit-
endam. Itaque in loco satis accommodato, milites in
nsidijs locauit, duas autem vaccas propius vallum a-
gi præceperat. At nostri cùm vaccas cernerent, Ducis
niussu (nec enim imperio, sed fame mouebantur) re-
pentè desiliunt. Qui erant in insidijs, in nostros impe-
tu fe-

Incendiũ circa arcẽ fortuitum.

Fames obsessos Lusitanos inuadit.

Hostiles in Lusitanos insidiæ.

tu feruntur. Nostri tamē tanta virtute restitêre, v us, quàm maiora subsidia possent aduenire, vacca valli aditum hostibus frustra repugnantibus intr cerent. Harum carnibus diebus aliquot nostri sul tati sunt. Sed his cōsumptis, necesse erat nostris au ditionem facere, aut fame funditus interire. Sed diuina in extremo illo discrimine adiuti sunt. N namque ventorum flatu agitari cœpit, & cùm m mos fluctus eijceret, magnam squillarum ingent vim in littus expulit, quibus nostri famem depulc & ægroti sanitatem recuperârunt. Sic autem fact est, vt Lusitani obsidionem per totam hyemem t rarent. Ver autem appetebat: subsidium, cùm prim mare nauigari potuisset, expectabatur. Hoc cum gem minimè lateret, statuit, antè, quàm Cochimo xilium adueniret, totis viribus experiri, an vallum arcem oppugnare posset. Magnam igitur classem struxit, & duo maxima Castella super naues excita ea ratione, qua fuerant erecta Castella, quibus Rex C lecutiensis Paciecum euertere cogitârat. Huius ap ratus indicium fuit per eundem Principem ad Præ ctum repentè delatum, à quo fuit admonitus, vt ea arcis partem, quæ ad mare pertinebat, diligentissi tutaretur. Erant milites, quos Rex sub signis habeb ad quinquaginta millia. Alia namque sibi auxilia co quisierat. Vbi primùm omnia parata fuerunt, cū ter & mari nostros oppugnare instituisset, factum est, vno tempore & classis eam arcis partem, quæ ad ma spectabat, cum castellis inuaderet, & magnus exercit in vallum impetum ferret. Vtrinq; tamen fuerūt cu magna suorum strage, & nauium etiam iactura repu si. Prælium fuit acerrimum, & ab exortu Solis vsq; a occasum durauit: quod tamen non humanis viribu sed diuinis gestum fuisse constat. Cùm enim maxim multitudo hostium in prælio cecidisset, nemo tame è Lusitanis desideratus fuit. insequēte die Brittius ma gnam tormentorum partem, quæ erant in arce dis posita, ad vallum transportari præcepit, & indè ci

Fortiter factum.

Diuinum erga Lusitanos auxilium.

Hostilis exercitus quinquaginta millium militum.

Stupenda Christianorum victoria.

Cananorēsis vrbis oppugnatio.

uitatem

rem globis ingentibus concutere iussit. Aedes quã-imæ dirutæ fuerunt, & in his Saracenorum tem-a, in quod multi conuenerant, vt Mahumetem ibus fatigarent, vt illis subsidio occurreret. Tan-utem terror fuit & ciuibus & peregrinis iniectus, mnes à Rege contenderent, vt pacem cum Lusita-aceret: aliter enim, se indè continuò migraturos. od vt vehementius agerent, fecit classis, cui præ-Tristanus Cugna, qui tunc aduenerat, quæ opem ris, si in maiore tum discrimine fuissent, attulisset. igitur certis legibus facta fuit, ea conditione, vt tũ ùm rata esset, cùm eam Prætor Almeida compro-et. Quas verò res Tristanus Cugna, antequam Ca-orem classem appelleret, in eo cursu gesserit, alio oco memorabimus.

Pax Cananorensium cum Lusitanis.

HIERONYMI SORII SILVENSIS ALGARBIORVM IN LVSITANIA EPISCOPI,

E REBVS EMMANVELIS, LVSITANORVM REGIS INVICtissimi, virtute & auspicio gestis,

LIBER QVINTVS.

CVM hæc in India gerebãtur, in Africa hæc acciderunt. Safin est ciuitas in Mauritania Tingitana sita, extra fretum Gaditanum, ad Austrum spectans, quam Atlanticus Oceanus

RES AFRICANAE.

Safin ciuitas.

ceanus alluit. Erat autem ſanè magna, multiſqu
bus opulenta, ad quam vndique mercatores qu
gratia libentiſſimè commeabant. Regio eſt vald
tilis, frugibus & pecoribus abundans. Fuit autem
tas hæc longo tempore in ditione Regis Marroc
ſis, cuius imperium maximam Mauritaniæ pa
continebat. Sed tandem familia quædam nobili
gnomento Farhomia, ab Imperatore deſciuit, op
que ſuis, & populorum gratia freta, tyrannidem
cupauit. Huius tandèm familiæ princeps extiti
dam, nomine Abdearus Rhamanus, vir magni ar
& ſupra modum dominationis appetens: qui, vt
tati imperaret, patruo ſuo, cui nomen erat Hame
qui tunc opibus & potentia multum gentilibus a
bat, vitam per ſummũ ſcelus eripuit. Deinde ſpec
beralitatis & humanitatis plebis animos ſibi conc
uit, ita, vt ciuitatis imperium facillimè teneret. Era
tem Abdearo Rhamano filia eximia ſpecie, quam
leſcens nobilis nomine Haliadux, non vulgari fo
præditus amabat, & illius concubitu, matre puella
inuita, fruebatur. Hæc conſuetudo cùm fuiſſet ad R
manum delata, eo familiæ dedecore grauiter offen
necem adoleſcenti afferre conſtituit. Quod cùm R
mani vxor atque filia ſuſpicione aſſequutæ fuiſſ
rem ad Haliaducem deferunt. Is vt Rhamani conſ
præriperet, cædem Rhamano machinatus eſt. Re
tem cum iuuene ſibi amicitia valdè coniuncto, cu
fidei & audaciæ valdè confidebat, quem Iehabenta
ſum appellabant, communicata, vt facinus ſumma
leritate patraret, excogitauit. Erat autem ſacrum ſol
ne Saracenis, ſumma ab illis religione celebratũ. Rh
manus in templum profectus, per nuncium Haliad
cem ad ſolennis precationis communionem inuit
uit. Eſſe dicebat præterea ſibi cum illo poſt rem di
nam de re maxima conſultandum. Haliadux eo nu
cio intellexit, tempus appropinquare, quo ſibi erat a
Rhamani crudelitate moriendum, aut Rhamano ne
afferenda. Arceſſiuit igitur Iehabentafuſum, & amb

Abdeari Rhamani parricidium.

cum

n decem viris fortibus ex gentilibus atque dome-
is; qui erant coniurationis participes, rectà in tem-
m gradiuntur, & Rhamanum confodiunt. Qui *Rhaman' in templo confossus.*
amanum sectabantur, vt illius necem vindicarent,
omparabant. Cùm tamen viderent duodecim vi
nobiles, & impigros districtis gladijs ferociter im-
nentes, & suspicarentur eos non sine multitudinis
nsensione tantum facinus ausos esse, seque Duce, *Haliadux Safinij tyrannidem inuadit.*
em sequebantur, occiso, præsidio nudatos animad-
rterent, repentè diffugiunt. At Haliadux & Ieha-
ntafufus in forum se conferunt, & ibi aduocata con-
one Haliadux orationem habuit, qua dixit, se meritò
rannum occidisse, qui illi insidias comparabat: neq;
ediocri beneficio ciues suos obligasse, cùm hominē
aleficum & parricidam de medio sustulisset. Fore
amque, vt post illum diem res eorum sub benigno
moderato imperio multo magis florentes essent.
i tunc populi consensu (gens enim leuis & incon-
ans, facilè in quamcunque partem illam pellere ve-
s, inclinat) vterq; eorum ciuitatis moderationi præ-
citur. Eo tempore Iacobus Azambugius præerat ca-
tello, quod iussu Regis Emmanuelis, vt dictum est,
non procul ab ea vrbe extruxerat. In ea verò ciuitatis
repidatione atque tumultu, tredecim Hispani capti-
ui, nauigium adepti confugiunt, & ad castellum de-
ati, statum ciuitatis Azambugio nunciant. Deinde *Haliadux Azambugij auxiliū implorat.*
post biduum Haliadux cùm cerneret, cognatos Rha-
mani & amicos, qui multum in ciuitate poterant, illi
atque socijs perniciem moliri, ad Azambugium se cō-
fert, & ne occasionem diuinitus oblatam amittat, ad-
hortatur. Se namque perfecturum, vt ciuitas illa Regis
Emmanuelis imperium libentissimè subiret. Opus ta-
men esse, vt qui hoc animo essent, ope Lusitanorum
aduersus hostium insidias fulcirentur. Iacobus Azam-
bugius, quamuis Afrorum perfidiam exploratam pe-
nitus haberet, cùm tamen animaduerteret, rem in tan-
to tumultu & ciuium dissensione in eo statu esse, vt
Haliaduci atq; socijs fidem datam cōseruare valdè ex-

 pediret,

Haliaducis cũ Lusitanis fœdus.

pediret, conditionem minimè reiecit. In ciuitatem
tur duodecim viris nobilibus stipatus, se contulit
octo dies commoratus, leges pacis scripsit, & fœd
Haliaducem & socios Regi Emmanueli deuinxit.
verò cũ indicio Abrahami Iudæi cognouisset, sibi in
dias fieri, in castellum regium profectus est. Illum v
quatuor viri nobiles Saraceni, quorum princeps e
Haliadux, prosequuti sunt, cùm interim Iehabenta
fus imperium ciuitatis administraret. Erat autem f
dere cautum, vt Mauri locum Azambugio in ea par
qua muri fluctibus alluuntur, assignarent, in quo d
mum magnam ædificaret: & vt ibi laxius & magni
centius habitari posset, turrim in muro ædibus con
ctam, & portam etiam, quæ in mare respiceret, attrib
erent. Rebus ad hunc modum constitutis, Azambu
us cum quatuor illis Mauris in Lusitaniam reuers
Emmanueli rem totam exponit, & amplitudinem
uitatis, & opportunitatem loci ad bellum mediterr
neis Africæ regionibus inferendum explicat. Rex e
nuncio plurimum lætatus est, Azambugiumque i
Africam remisit. Vt verò negotium rectius cõfici po
set, literas ad Garsiam Melium, qui cum classe fretu
Gaditanum tenebat, vt Mauros nauigatione prohib
ret, dedit, quibus imperabat, vt se cum Azambugio cõ
iungeret. Is quamuis in morbo valdè periculoso versa
retur, mandata tamen summa celeritate confecit. A

Safinensiũ perfidia et tumultus.

Safinensem igitur portum se contulit, quò iam Azam
bugius peruenerat: sed omnia commutata vident. Era
ciuitas in armis: fidem datam neglexerat: multitud
nullo pacto se Christianorum imperium passuram cõ
firmabat: varij tumultus excitabantur. Haliadux, qũ
iam in vrbem redierat, & Iehabentafusus in communi
scelere & perfidia conniuebant, oblitique fœderis, erãt
valdè Lusitanis infesti. Ibi tunc venit nostris Ducibus

Lusitanicũ strata-gema.

in mentem, discordiam inter duos illos tyrannos ar-
tificio serere, vt viribus vtriusque partis diuisis, facilius
vrbe potirentur. Quod quidem sic ab illis excogitatum
fuit. Garsias Melius adhuc eodem morbo laborabat.

Medi-

dicum igitur Iudæum ad morbi curationem ex vr-
arceſſiuit. Hunc autem pecunia facilè perſuaſerunt,
iteras ad vtrumque vrbis præfectum perferret, ita
nen, vt eorum neuter poſſet odorari, literas ad alte-
n ſcriptas eſſe. Literæ autem erant ſcriptæ nomine
rſiæ Melij, quibus Haliaducem admonebat, vt inſi-
s præcaueret. Sibi namq; exploratum & cognitum
e, vitæ illius inſidias intēdi. Ad eas autem propulſan
s opem ſuam pollicebatur, ſeque officio ſuo mini-
è defuturum cōfirmabat. Interim verò admonebat,
llas eſſe capitaliores inſidias illis, quas imperij com-
unio comparabat. Nam cùm nulla vnquam regni
cietas fidelis atque firma fuiſſet, tum aditum ad per-
iciem eò faciliorem eſſe, quo minus ſuſpecti fuiſſent
li, cum quibus ſocietas muneris inita fuerat. Idem ad
habentafuſum ſcribebat, & admonebat, vt vitam ſuā
ontra Haliaducis occultas fraudes & inſidias muni-
et. Quoties Medicus Melium inuiſebat, manum intra
eſtem ſtragulam, quæ ſpondam contexerat, immitte-
at, quaſi tentaret, an febris aliqua ex parte quidquam
le ſolita vehementia remiſiſſet. Et interim literas acci-
iebat, ne poſſet quiſpiam quod gerebatur, aliqua rati-
ne ſuſpicari. Interim verò vterq; eorum clam altero
gratias Melio ſummas agere, ſeque in poteſtate Emma
nuelis futurum polliceri, obſecrare, & orare, vt non ꝑ-
mitteret vllo modo, ſe fraude alterius interire. Hac igi-
tur fraude contra gentem fraudis pleniſſimam ſolerter
excogitata, factum eſt, vt vterque eorum cùm ſibi ab
altero timeret, muniendam ſalutem ſuā contra alteri-
us perfidiam, Luſitanorum ope cogitaret. Vterque igi-
tur, altero imprudente, Azambugium & Melium ad-
monet, vt ſe in vrbem conferant. Se namque effectu-
rum, vt breui vrbem in Regis Emmanuelis poteſtatem
redigeret. Itaque Azambugius, & Melius quinquagin-
ta tantùm militibus ſtipati, in vrbem ingrediuntur, &
ædes, quæ Rhamani fuerant, quia amplæ & munitæ
videbantur, & erant propius mare ſitæ, ſibi ad habitan-
dum delegêre. Clanculum verò varia armorum gene-

ra arcis & dolijs inclusa domum comportari facie
Mauri, vt est genus hominum non solùm infidum,
rùm etiam suspiciosum, sinistra quadam suspicion
cti, non rectè de nostrorum hominum sedulitate
tiebant. Ipsosque tyrannos iam suæ leuitatis valdè
nitebat. Multaque tectè moliebantur, quibus con
poterat, rem ab occultis insidijs ad vim apertam esse
turam. Azambugius rem omnem, in quo statu es
Emmanueli per literas significauit. Is nullam mor
interposuit, quin firma subsidia illis mitteret. Quatu
igitur naues celeriter instruendas curauit, quibus G
dissaluum Mendesium Zacotum, virum in Africa
bello exercitum, præfecit. Qui cùm naues ad portu
vrbis appulisset, intellexit, nostros Maurorum perfic
esse in summas difficultates adductos. Nec enim Ma
ri in fœdere permanebant, sed multis fraudibus op
Azambugij impediebant: neque solùm omnia, qu
ad ædes muniendas, sed etiam quæ erant ad victu
necessaria, denegabant: multisq; signis apparebat, e
non fraudem ad facinus, sed animum deesse. Cùm n
stri de vno ex tyrannis conquerebantur, is in tyrann
dis socium culpam omnem conferebat. Nostri cùm i
Zacoti aduentu maiores opes habuissent, confidentiu
in vrbe versabantur. Tyrannos igitur admonent, se m
nimè passuros, vt ambo simul vrbem gubernarēt. Eo
namque animo inter se inimico & infesto dissidere, &
vtrumque eorum de alterius exitio cogitare. Compara
rent igitur inter se, vter eorum esset ciuitatem illam
Regis Emmanuelis nomine moderaturus. Illi verò cū
cernerēt eam sibi necessitatem impositam, vter eorum
eam prouinciam susciperet, haud contentiosè delibe-
rant. Summa namque animi moderatione, quod vix
credibile videretur ei, qui vtriusque mentem cognosce-
ret, vterque eorum alteri imperium concedebat. Tan-
dem peruicit Haliadux, vt Ichabentafufus eam ciuita-
tem regendam susciperet. Is autem Imperij æmulo a-
moto, multo liberius fraudes in nostros concinnabat,
omnique ratione, vt Azambugium opere prohiberet,
con-

Subsidium Lusitanis Safinium missum.

Summa in duobus tyrannis animi moderatio.

Iehabenta fusi in Lusitanos fraudes.

endebat. Lapides, & calcem, & reliquam materi-
ne quisquam importare auderet, faciebat: operarijs
n acerrimè minabatur: & hæc primùm occultius,
dè multo in dies apertius & insolentius gerebat.
d vbi Azambugius intellexit, Haliaducem, quem *Dolꝰ dolo*
bat valdè moderationis, qua facilè regnum socio *delusus.*
cesserat, pœnitere, arcessiuit: eumque admonuit,
uorum manu comparata, Iehabentafufum ex im-
uiso aggrederetur, & obtruncaret. Se namque o-
, vbi opus esset, confestim allaturum, facturum-
, vt ille solus vrbis imperio potiretur. At Ieha-
tafufus cùm se armis Haliaducis peti animaduer-
et, & nesciret id consilio Azambugij fieri, in ædes
amani, in quibus arx extruebatur, se fuga prori-
it. Ibi tunc Iacobus Miranda, ipsius Azambugij ne-
s, habitabat: qui etiam cùm ignoraret, eum aui con-
o in illud vitæ discrimen inductum, hominem in
em receptum ab imminente clade seduxit. Azam-
gius cùm ab illo pœnas expetere statuisset: Mau *Iehabenta*
s (erat enim singulari solertia, & plurimum in di- *fufus arte*
ndo valebat) multis argumentis vsus, quibus de- *mortem e-*
onstrabat minimè expedire rebus Lusitanorum, se *uadit.*
ta tunc temporis spoliari, ab Azambugio impetra-
it, vt ei potestatem in Lusitaniam eundi faceret, vt se
egi dederet, & fidem suam fœdere sanctissimo obli-
aret, fore, vt vsque ad extremum vitæ spiritum pro il-
us dignitate & amplitudine dimicaret. Quod si rex
d facere nollet, tum fore illi liberum, ei supplicium,
quod vellet, statuere. Id tandem ab Azambugio ade-
otus est, vt eum in Lusitaniam vinctum mitteret: qui
andem ab Emmanuele vitam impetrauit, & præfe-
cturam equitum, quibus in campis finitimis in ho-
stes incursaret, obtinuit. Qui beneficio & humanitate
Regis obligatus, ei fidelem operam in bello præstitit,
neque aliquid in vita gessit, in quo appareret, illi fi-
dem parùm sanctam fore. At Haliadux, cui Azam- *Haliadu-*
bugius vrbis imperium commisit, longè secùs, quàm *cis in Lusi-*
fore quisquam existimabat, se in eo munere admini- *tanos odiũ.*

ſtrando gerebat, multoque inſolentius, quàm Ie
tafufus noſtris aduerſabatur. In eo verò præcipu
uos animi contendebat, ne opus inſtitutum ad e
perueniret. Minis fabros & operarios auertebat,
riam importari ſupplicio propoſito vetabat, & a
odium, quo erat imbutus, operibus indicabat. Op
men paulatim ad iuſtam altitudinē perueniebat.
Callidè factum Azābugij. bugius interim ſe arcem extruere diſſimulabat, ſe
plas ædes ædificare dicebat, in quibus Chriſtiani
catores merces imponerent. Feneſtras autem, in q
erant tormenta collocanda, luto atque tenui ma
tegebat, & tectorium calcis inducebat, ne ab hoſti
quod in animo habebat, animaduerti poſſet. Præt
nocte in muro portam aperuit, qua ex claſſe noſtri
ditus in arcem facilè pateret. Portam autem vtrin
ſecundum vtriuſque viæ latus, quæ in portam fere
vallo muniuit. Erat autem arx in tantam altitudin
Azābugij cū Haliaduce expoſtulatio. excitata, vt facilè defendi poſſet. Sequenti die Azan
gius expoſtulauit per nuncium cum Haliaduce, q
in fœdere minimè permaneret, quòd fidem nef
violaret, quòd iuſiurandum impiè & ſceleratè cont
neret. Illum namque per Mahumetis legem iurâſſe,
omnia, quæ ad extruendas ædes illas eſſent neceſſa
largè atq; munificè præbiturū: promiſſa verò non m
dò minimè conficere, ſed contrà odiū acerbū & imm
ne factis exprimere. Diſceret igitur fidem colere, &
men cęleſte reuereri, & hominum pudore ab inſtitu
flagitio reuocari. Haliadux reſpondet, ſe valdè hom
nis dementiam admirari, qui non videat, ſe neque v
de cibum, neq; aquam compararet habere, niſi is ei
copiam ſuppeditare velit, & tamen adeò magnificè l
queretur, quaſi illi omnia, quę ad vitam ſuſtentandar
opus eſſent, abundè ſuppeterent. Ad ea Azambugiu
reſpondet, Luſitanis hoſtium carnibus famem, & eo
rundem ſanguine ſitim explere, facillimum fore. Ho
dicto Haliadux digitum momordit. Hoc autem eſt a
pud gentem illam minationis cuiuſdam acrioris indi-
cium. Hoc vbi intellexit Azambugius, vidit opus eſſe

feſti-

natione, vt antequam Haliadux maiores ex pagis
as euocaret, illum opprimeret. Sed ne fidem viola
deretur, si prius iniuriam afferre putaretur, quàm
hostis iniuria lacessitus, hoc excogitauit. Maurus
am Lanio colaphum inflixerat in macello homi- *Callidum*
usitano, qui erat ex Regis familia. Is apud Azam- *rumpendi*
um de illata sibi iniuria querelam habuerat. Azā- *fœderis cō-*
us illum, vt patienter iniuriam ferret, admonuit: *silium.*
nim temporis rationem postulare. Tunc verò, cū
m ab Haliaduce nuncium adeò ferum & importu-
n accepisset, Lusitanum illum euocat, & vt Mau-
n, à quo fuerat affectus iniuria, interficeret, adhor-
ur: quod vt expeditius faceret, vnum ex suis dome-
is illi socium adhibuit. Abierunt illi continuò, &
n in forum peruenirent, in Maurum incidunt, quē
dio transfigunt. Clamor confestim & vlulatus ex-
tur, & tumultus excitatur. Saraceni vndique ruunt,
Lusitanos adoriuntur. Illi verò animo satis acri re-
unt, paulatimque cedunt, atq; se tandem in arcem
ximo cum labore recipiunt. Azambugius suos con-
uit. Saraceni arcem circundant, multisque telis & *Tumultus*
ulis in arcem missis, vt nostris perniciem inferant, *Safinij.*
ituntur. Tandem maioribus tormentis admotis, ar-
m quatere instituunt. Lusitani armati vigilias agita-
nt, non tamen eorum quisquam telum iaciebat.
zambugius enim omnibus, vt se continerent, impe-
uerat. Integram noctem fuit arx summis hostium
ribus oppugnata: cùm tamen eorum conatus om-
s in nihilum reciderent. Vbi diluxit, Azambugius
imùm quidem instituit, vt res diuina fieret, & nu-
en CHRISTI religiosa precatione propitium redde-
tur. Deinde admonuit, vt omnes cibum sumerent. I-
que animis religione expiatis, & corporibus cibo &
otione refectis, aciem magno silentio instruxit: & e-
uum album sibi soli afferri præcepit. Erat enim valdè
enex, & claudus. Nam cùm Ioannes secundus, Regis
lfonsi filius, in bello, quod Alfonsus cum Fernando
Rege Castellæ & Aragoniæ gesserat, oppidum in tran-

ſtagana Luſitaniæ prouincia, quod Alegretum
natur, armis expugnaret, fuit Azambugius, qu
Azambugij erup. Ioanni acrem operam nauabat, in crure graui v
percuſſus. Is igitur ſolus eo die ex equo pugnaui
qui pedibus rem geſſerunt. Omnibus igitur reb
paratis, cùm eſſet meridies, erupit Azambugius,
inopinata magnum terrorem hoſtibus iniecit. N
nim ſuſpicari poterant, paucos homines, quos
exanimatos eſſe crediderant, in tantam hoſtium
titudinem impetum facturos. Itaque cedunt, &
plum confugiunt. Noſtri eos acriter inſequũtur,
toſque cædunt. At poſtquam hoſtes in templo ſe
pentino illo timore refecerunt, pugna recruduit.
cùm ex illis multi caderent, templum fuit ab ei
porta fugientibꝰ incredibili celeritate deſertum. N
tamen ſeſe in eam vrbis arcem, quæ eorum præ
tenebatur, receperunt: & inde ingenti tormento
quam Azambugius extruxerat, maximum dam
afferebant. Hoc cùm cerneret vir quidam huius
peritiſſimus, nomine Sebaſtianus Rodericus, cùm
mentum contra diſponeret, & aptiſſimè collim
globus ingens per os hoſtilis tormenti vehement
miſſus, tormentum perfregit, & eum, qui illi præ
Hoſtium fuga. dilacerauit. Sic tandem Saraceni ab omni ſpe dep
ſeſe in fugam dederunt, & Haliadux in oppidũ, no
ne Targam, ſe recepit. Reliqui, qui in vrbe manſer
pacem ab Azambugio poſtulârunt, quam ille con
ſit, & leges illis ſcripſit, & tributum, quod quotan
Incruenta Luſitanorũ victoria. penderent, imperauit. Quamuis autem non certus
ſtium numerus, qui in ea pugna ceciderunt, iniri
tuerit, magnam tamen multitudinem fuiſſe conſ
cùm è noſtris vnus tantùm deſideratus ſit, qui erat
zambugij familiaris, qui prope illum pilæ vnius i
concidit. Melio autem cum Azambugio minimè co
ueniebat. Nam vterq; eorum diuerſam in tuenda ci
tate ſententiam ab altero ſequebatur: quo factum e
vt offenſus Melius in Luſitaniam rediret, & ſolus A

gius Emmanuelis nomine vrbi præesset. Atta-
ost vrbem captam, hostes, qui in pagis habita-
rebras in nostros excursiones faciebant: sed sem-
ère cum detrimento repulsi. Sic factum est, vt ci-
lla opibus & armorum præsidijs munitissima,
rum hominum virtute & industria, & Regis
anuelis felicitate, ipsius Emmanuelis imperio
retur. Sub idem fermè tempus, quo hæc gereban- *RES EV-*
tè tamē, quàm ciuitas illa caperetur, in oppido, *ROPEAE*
Abrantes appellatur, vbi tunc Rex Emmanuel,
entia Olysippone repulsus, se tenebat, natus est il-
nis Iunij, Anno à Christo nato M D vij. ex vxore *Fernādus*
a filius, cui Fernandi nomen inditum fuit. Valuit *filius Em-*
n multùm ingenio: fuit in antiquitate peruesti- *manueli*
a valdè curiosus, maximarum rerum studio fla- *nascitur,*
at, multisque virtutibus illo loco dignis præditus
. Qui tamen in iuuentutis flore immatura morte *RES IN-*
tus est. At Emmanuel cùm nullo modo studium *DICAE.*
carum rerum intermitteret, sedecim in Indiā na-
omparauit. Quatuor ex illis Iacobum Siqueiram
fecit, quem iussit vltra Gangem nauigare, & au- *16. naues*
n Chersonesum petere, situmque ciuitatis opulen *in Indiam*
mæ, quam Malacam appellant, celeberrimum O- *mittuntur.*
tis emporium, explorare. Mandauit præterea, vt
ursu insulam S. Laurentij perlustraret, quam au-
rat esse & amplissimam, & multis rebus abundan-
. Cū hac classe Siqueira Olysippone profectus est
nis Aprilis, Anno à Christo nato, M D viij. Duode- *ANNVS*
verò nauibus præfuit Georgius Aquilaris. Huic à *Christo*
perauit, vt cum quinque nauibus promontorium, *nato, 508.*
od appellant Guardafum, ea parte, qua ab Austro
Septentrionem in introitum Arabici sinus inflecti-
, peragraret, & maria illa specularetur, vt naues,
æcunque ex Arabia in Indiam nauigarent, interci-
ret. Septem verò naues, reliquæ certis Ducibus attri-
tæ sunt: è quibus vnus fuit Franciscus Pereira Pe-
na, qui iussus erat arci Quiloensi præesse. Alijs præ-
rea (Tristanus is Syluius appellabatur) dedit in man-
datis

datis Emmanuel, vt cum duabus triremibus ex
in Guardafuense promontorium nauigaret, &
Aquilari coniungeret. Hæc classis soluit Olysi
eodem mense, quinque diebus postquàm prima
Classis Lusitana tempestate disiecta. vela dederat. Eam verò tempestas subito coorta
cit, & malum nauis, cuius Pestana nauarchus era
fregit, & armamenta dissipauit, ita, vt cogeretur
sipponem reuerti. Vnde refecta naui decimo q
kalēd. Iunij, rursus profectus est. Is impeditus hy
Quiloam peruenire non potuit, & in insulis citra
zambiquem sitis hyemauit. Nauarchi, qui erant
Aquilaris naufragiū diam profecturi, varijs casibus agitati, Cochimu
dem delati sunt. Aquilaris autem naufragio perijt
doardus Lemius vnus ex nauarchis, qui erat Aq
sanguine coniunctus, cùm nauis ad Mozambiq
sem portum appulisset, inde discedere noluit, ant
de Aquilaris vel salute, vel exitio aliquid certi co
sceret. Cùm verò multis argumentis perspectum
set, Aquilaris nauem fractam, atque dissipatam, &
ctibus oppressam extitisse (in eodem enim cursu
ta nauis laceratæ fragmenta, cum dolijs & instrum
tis nauticis apparebant) nauarchorum omnium co
muni consensu statutum est, vt Lemius in locum
us succederet. Itaque cùm primùm per anni tempu
cuit, Pestana, qui iam se in eandem insulam Moza
biquensem contulerat, Quiloam recta contendit. In
lius nauem Lemius conscendit, suam verò Vasco S
ueiræ concessit, & ita in promontorium Guardafu
se cursum tenuerunt. Petrus Ferreira Fogaça, qui a
Quiloensem cum imperio tenebat, Melindem, (sic
nim iussus erat,) profectus est: & ibi tandiu consti
quandiu per anni tempus nauigare non potuit. Cù
primùm verò tempestas secunda fuit, sese ad Lemiu
aggregauit. Lemius igitur cum classe septem nauiu
Zacotoram cursu petijt. Regiones autem regum, q
erant stipendiarij, circunuectus tributa collegit: & cù
Magadaxum opp. aliqui tributum imperatum pendere recusarent, e
bello domuit. Magadaxum oppugnare cùm vellet
pro

rea quòd vidit ciuitatem esse situ & natura mu-
nam,& stationem nauium parùm tutam,& adi
mari in vrbem difficillimum, de nauarchorū
m consilio ab ea mente destitit. Ibi cùm in an-
consisteret, vigilum negligentia factum est, vt
j,cui præerat Georgius Quadra, anchoralia pre- *Quadræ*
ntur. A Estu porrò vehementissimo delatus, tan- *ex suorum*
aris transmisit, vt cùm milites atque nautæ de *negligen-*
o suscitarentur, non possent in qua tunc regione *tia infortu*
entur, vlla ratione conijcere. Ergo tantisper re- *nium.*
auigium inhibuêre, dum exortu Solis tenebræ
llerentur. Cùm verò neque sic possent, quam Re-
em præterueherētur, agnoscere, se ventis agi per-
re. Sic in Zeilæ portum, quæ ciuitas non procul *Zeila opp.*
ab ore & introitu sinus Arabici, & ad Aethiopiā
net, delati sunt: atque ita factum est, vt omnes à
cenis, qui eam ciuitatem incolebant, caperentur.
ius à conatu, quo Magadaxum oppugnare consti-
at, depulsus, in Zacotoram venit, atque ibi Petrū
zam in arcis præfectura constituit. Quæ deinde
io acciderint, alio in loco referemus. Nunc quæ
tanus Cugna gesserit, explicanda sunt. Classis illi *Tristani*
missa erat vndecim nauium. Alias præterea quin- *Cugnæ res*
naues instructas Emmanuel Alfonso Albuquer- *gestæ.*
permisit, quē voluit, vt postquam Almeida mune-
ui definitum tempus expleret, Prætor Indiam cum
perio teneret. Cugna cum hac classe in Mozambi
m peruenit mense Decembri. Ibi propter hyemem *Cugnæ so-*
ernare coactus fuit. Aliquæ tamen naues ab illo *ciorū pars*
npestatibus seiunctæ, minimè comparuerunt. Al- *tempestate*
sus namque Lupius Costa nauarchus Zofalæ por- *disiecta.*
n subierat. Lionelus Coutignus se Quiloam recepe-
. Aluarus Tellius in promontorium Guardafuense
ximo cum periculo delatus extiterat. Ibi cùm se à
tatione refecisset, prædas è Saracenis egit, quibus
m militibus suis ditatus est. Postea verò Zacotoram
tijt, vt se cum Tristano Cugna coniungeret. Rode-
us Pereira Coutignus tempestate similiter agitatus
in si-

Sinus pulcher inſulæ S. Laurentij.

in ſinum inſulæ S. Laurentij introiuit : quem ſ
propter illius amœnitatem, pulchrũ appellauit,
adhuc nomen obtinet. Ibi cùm decem & octo a
ſcentes lintre inuecti ad nauem illius accederent
benignè accepit, & veſtibus donauit: & cũ reliquo

Cugnæ ad S. Laurentij inſulã nauigatio.

miſiſſet, duos muneribus allectos retinuit, quos ad
gnam in Mozambiquem perduxit. Cùm Cugna
ta de inſulæ huius magnitudine percepiſſet, &
dum tempus eſſet idoneum ad iter Zacotoram v
ſuſcipiendum, re prius cum Alfonſo Albuquerci
municata, in eandem inſulam nauigare conſti
vt mores gentis, & inſtituta, & telluris etiam amp
dinem, & fertilitatem aliqua ex parte oculis vſu
ret. Duxit autem ſecum Alfonſum Albuquerci

Cugna ab incolis aditu prohibitus.

& Antonium Campenſem, & Emmanuelem Te
& Franciſcum Tauoram, Ioannem Gomecium
bræum, & Rodericum Pereiram Coutignum &
ſtianum Aluarum. Reliqui autem nauarchi cum
uibus ſuis in Mozambique relicti ſunt. Cùm vero
aliquot portus appuliſſet, & in terram deſcendere
let, fuit à confertis incolis aditu prohibitus: quos ta
magna cæde perterritos, in fugam coniecit. Oram
inde omnem, quæ ad Aethiopiam ſpectat, perluſ
uit Cùm vero Promontorium, quod pertinet ad (
caſum, flecteret, & totam inſulam circumuehi cu
ret, vt eam etiam partem, quæ pertinet ad Auſtr
cognoſceret, ingenti tempeſtate impeditus eſt, quo
nus id, quod cõnabatur, efficeret. Ea tempeſtate na

Roderici Pereiræ nauis ſubmerſa.

Roderici Pereiræ ad vadum alliſa, demerſa eſt, ma
maq; pars hominũ, quæ illa vehebatur, interijt. Cug
receptui ſignum dedit, & in Mozambiquem reuer
eſt. At Ioannes Gomecius Abræus cùm ea tempeſ
excitata fuit, iam inſulæ promontorium ſuperauer
Cùm verò oram Auſtralem legeret, in fluuium in

Matarana fluu.

dit regionis illius inſulæ, quam Mataranam nom
nant. Ibi vt aquationem faceret, conſiſtere in animu
induxit, cùm repentè multi lintribus inuecti, nauem
circundant, nutibus hominem perbenignè ſalutan

piſc

s recentes offerunt: radices, quibus gens alitur, & dines, è quibus saccharum exprimitur, munificè ꝑent: omnia denique signa singularis humani- ostendunt. Ea gentis facilitate nauarchus alle- , magistrum nauis iubet in lintrem descendere, deat (erat enim multarum linguarum peritus) an et cum illis sermonem conferre, & simul admo- vt aliquot homines munerib⁹ delinitos in nauem scendere persuadeat. At illi vbi primū magistrum eperunt, tanta celeritate lintrem remis egerunt, vt ntra breue spatium è nostrorum conspectu prori- ent. Hoc cùm ex improuiso accidisset, Nauarchus pham in mare demittere iussit, & in ea, tormenta ponere, & cū viginti & quatuor hominibus in eam iliuit, vt lintres sequeretur. At cùm terræ appropin- aret, cernit rursus eosdem lintres cum magistro sca- am versus summa securitate nauigare. Magister au- n nutibus admonebat, ne quid hostile molirentur: item esse benignam & perhospitalem. Cùm autem scapham peruenit, narrauit se fuisse ad Regem per- ctum, qui eum fuerat singulari humanitate com- exus, illumque præterea torque argenteo, & armillis que annulis argenteis donârat, statimque remiserat, nomine suo nauarchum precaretur, ne vellet con- essum hominis illius cupidissimi fugere. Se nanque ius gratia omnia, quæ nauarchus ipse vellet, libentis- nè facturum. Hac specie humanitatis inuitatus na- archus, in terram descendit. Rex in littus contende- t, & vt hominem omnibus amoris signis sibi egre- iè deuinciret, summa ope nitebatur. Conuiuium in- ructum de more gentis ita fuit, vt nihil, quod tellus la ferret, desiderari posset. Sermo præterea multa iu- unditate conspersus. Sol iam præcipitabat, & nauar- hus scapham repetebat, cùm subitò immanis quæ- dam tempestas exorta fuit: caligo densissima lucem ripuit, & ingentes fluctus eiecti sunt, quibus impedi- us nauarchus, in nauem redire non potuit. Ea tem- pestas quatuor diebus terram illam tenuit, cùm mare

Lusitanus nauis magister à Barbaris inopinatò auectus.

iam

iam esse tranquillum. Qui erant in naui, suspic
rant, nauarchum manum cum gente illa magis
tia conseruisse, & in eo prælio cecidisse. Quom
nim fieri aliter potuisset, vt is tamdiu in terra in
ta versaretur? Aut suos diuturna solicitudine di
sineret? Quibus epulis, aut lenocinijs à gente ba
& inculta inuitari potuit? Sed sic fuit, inquiunt:
strum, vt sibi redderetur, postulauit: illi postulata
diârunt. Is iniuriam armis vlcisci voluit, & à circ
sa multitudine interfectus est. Quid igitur facie
Expectabimus dum nauis tempestate rursus ex
ad littus allidatur, & omnes siue in mari fluctibus
in terra furentium hominum manibus fœdè p
mus. Hæc cùm secum reputarent, vela fecerunt. A
uarchus scapha per oras illas circumuectus cùm
minimè reperisset, ad Regem redijt. Rex illum v
amanter excepit, omnibusque modis expertus est
posset hominem ab ea mœstitia, qua miserrimè pr
batur, auocare. Sed frustra conatus est. Ille namque
se videret in illa vastitate relictum, & omni spe in
triam redeundi omninò destitutum, & gentis vict
& cultum aspernaretur, omne solatium respuebat
se lachrymis & lamentis dedebat: atque ita tandē n
rore contabuit. Similiter octo illius comites dolor
fecti, è vita cum multis gemitibus excessêre. Reli
scapham refecerunt, & multum sui desiderium Re
vt apparebat, relinquentes, inde profecti, cursum
Mozambiquem tenuerunt. Incidētes verò in naue
cui Lucas Fonseca præerat, quæ in Zofalam naui
bat, ab illo excepti, & in Mozambiquem deducti fu
Locus autem postulat, vt huius insulæ situm, & var
rum gentium, quæ eam incolunt, mores & instituta,
telluris etiam naturam aliqua ex parte referamus. I
sula à nostris insula Sancti Laurentij nominatur, e
quòd die Diui Laurentij memoriæ consecrato fuit
Lusitanis cognita. Patet in longitudinem circiter mill
atque ducentis milliarijs: in latitudinem verò quadri
gentis & octoginta. Est varijs regnis distincta. Regio
ni

Mira tempestatis terrestris natura.

Nauarchus à socijs in insula S. Laurentij relictus, mœrore cōtabuit vnà cum quibusdā alijs.

Insulæ S. Laurentij descriptio.

editerraneæ cultores simulacris dediti sunt: qui
maritimas incolunt, maxima ex parte Mahumetis
m sequuntur. Partim nigri, partim colorati, breui
n, & crispo capillo sunt. Ditiores vestibus gossipi-
miciuntur: tenues verò pudenda tantùm gossipi-
este contegũt. Licet eis tot vxores ducere, quot eis
erit. Regio est singulari fertilitate prædita. Fontes
t quamplurimos, & aquas dulces atque perennes.
ræterea densis syluis atque nemoribus culta. Ab-
at multum piscatu, venatu, & aucupio, variasque
es modica cultura adhibita profundit: multipli-
ue radices, quibus homines vice panis vtuntur, ef- *Radicum vsus panis vice.*
Citreis malis, & alijs arboribus odore miro redo-
ibus vestita est. Arũdines innumerabiles, è quibus
harũ vel natura instillatur, vel artificio exprimi-
in ea proueniunt. Zingiber passim effunditur, quo
dem viridi vescuntur: siccum conseruare nesciunt.
bent argenti metalla quamplurima. Gens est natu-
mplex, & ad humanitatem propensa. Artificio na-
andi carent: lintribus tantũ gratia piscationis vtun-
In prælijs nõ alijs armis, quã leuibus iaculis vtebã-
sed nunc Lusitanorum vsu & consuetudine meli-
rmati in aciem prodeunt. Et hæc quidem de insulę
& natura, & gẽtis moribus, satis esse dictum, quod *Cugnæ cũ Melindio congressus*
præsens institutum attinet, opinor. At Tristanus
gna primùm è Mozambique Melindem conten-
, & cum Rege amanter collocutus, munera, quę rex
mmanuel ei dono miserat, cum honorifica amicitiæ *Emmanuelis ad Aethiopiæ regem legatio.*
nificatione detulit. Ei deinde tres homines tradidit,
uibus vnus erat Lusitanus, nomine Fernandus Go-
ecius Sardus: alter natura Maurus, qui tamen Chri-
anæ religionis sacris erat initiatus, cui nomen erat
an. Sancius: tertius verò fuit Saracenus quidam Tu-
te oriundus, qui Mahumetes appellabatur. Hos autẽ
ittebat Emmanuel cum literis ad Aethiopię Regem,
em nostri satis imperitè Ioannem presbyterum no-
inabant. Hos Rex Melindius in fidem recepit, vt in-
e in Aethiopiam, quæ supra Aegyptũ est, ipsius Re-

gis fide deducerentur. Hæc vbi mandata confecit Cu-

Hoia vrbs à Cugna capta. gna, in Hoiam vrbem, à Melinde octoginta millia pa- suum distantem, quæ bellum cum Melindio gereba- inuectus, eam cepit, diripuit, & incendit, multosq; Saracenos occidit. Inde in aliam delatus vrbem, qu- inde sexaginta passuum millia aberat, eam, cùm armi-

Alia vrbs dedita. nollet resistere, Regi Emmanueli subdidit, & ei tribut- nomine certum auri pondo, quod singulis annis pen- deret, imperauit. Inde verò in aliam se contulit vrben- muris & mœnibus egregiè munitam, celebre regioni-

Braua vrbs. illius emporium, nomine Brauam. In illius portu cùn- classem constitueret, ad ciuitatis Principes Lioneliun- Coutignum misit, qui illis Emmanuelis nomine pa- cem offerret, eosque ad communionem fœderis inui-

Pacis fraudulenta procrastinatio. taret. Illi simulabant à fœdere haudquaquam abhor- rere, id tamen differebant, atque procrastinabant. So- let enim illis temporibus ventus quidam vehementis- simus incitari, qui naues omnes, quas in portu illo re- perit, afflictat: atque tandem ad vada vehementer alli- sas, effringit. Hanc malitiosam calliditatem cùm argu- mentis Cugna exploraret, vrbem oppugnare constitu- it. Ante solis exortum copias in littus exposuit, dupli- cemque aciem instruxit: primam aciem, in qua erant quadringenti milites, Alfonso Albuquercio attribuit, ipse secundam aciem, in qua erant sexcenti milites, du- cebat. Erat in ciuitate præsidium, quod quatuor homi- num millia continebat. Duo millia ex vrbe confestim

Pugna cũ Brauensibus. egressa, nostris occurrunt. Fit atrox prælium. Nostri ta- men eos grauiter vrgent, & cedere compellunt. Illi tamen ordine minimè turbato se in vrbem recipiunt, & absque vlla trepidatione, portis occlusis, Lusitano- rum impetum retundunt. Nostri bifariam diuisi, in varias partes, vt videant, sitne aliquis in vrbem adi- tus, discurrunt. Hostes interim missilibus & facibus in nostros è muro coniectis pugnabant. Tandem cùm Alfonsus Albuquercius locum immunitum reperis- set (pars enim muri ea parte vetustate collapsa fuerat) in vrbem inuasit. Hostes conferti se in eam partem

con-

contulerunt,& maxima armorum contentione in extremo salutis discrimine restiterunt. Vtrinq; fuit impetu satis acri dimicatũ, donec Cugna accessit. Illius adventu hostes se in fugam dederũt. Nostri illos insequi parabant, quod tamen Cugna prohibuit. Vrbs spoliata fuit, ingensq; præda in naues imposita: multi ex hostibus occisi, multi etiã capti sunt: maxime tamen parti libertas donata. Ex nostris quinquaginta desiderati sunt, & multi grauiter sauciati. Duodeuiginti homines auaritia cæcati, tantum in scapham quandã onus imposuerunt, vt scapha demersa omnes interirẽt. Scapha tamen illorũ pondere leuata, rursus emersit. Tanta verò fuit in militibus rusticanis immanitas, vt, ne quidquã illos à prædandi studio remorari posset, manus mulierũ multarum præciderẽt, quò minore labore illis annulos & armillas detraherent. Id tamen malum Cugna, ne vlterius progrederetur, maxima pœna constituta prohibuit. Vrbs verò flammis coniectis, incendio, hostibus è propinquo intuentibus, valdè miserabili conflagrauit. Inde Magadaxũ contendit, & Lionelium Coutignum in vrbem misit, qui similiter atq; Brauæ fecerat, pacem & amicitiæ fœdus ostenderet. In littore equites cataphracti discurrebant, muros armatorum præsidia vinciebant: alij verò extra muros cum armis inambulabant: omnia denique bellum horribili specie minitabãtur. Coutignus antè, quàm in terram descẽderet, vnum ex captiuis, qui Brauæ capti fuerant, in terram exponendum curauit, vt hominibus, se non bellum, sed pacem nunciare significaret. Illi verò captiuum in Coutigni conspectu dilacerant, deinde Coutigno, si in terra pedem ponere ausus esset, idem se facturos minabantur. Coutignus ad Cugnam redit, & hostium ferociam atque minas exponit. Cugna vrbem aggredi voluit, sed à reliquis Ducibus, & à nauium magistris admonitus, id certamen omisit. Vt enim exitus difficillimos, & stationem periculosam & infestam, & vrbis mœnia valdè munita, & militum copiam, quæ vrbem tueri poterat, omittam, hyems instabat,

Braua à Lusitanis capitur.

Detestãda quorundã auaritia.

Rusticanorum militum immanitas.

Braua incensa.

Magadaxũ à Lusitanis intactũ relinquitur.

ſtabat, & nauigandi tempus effluebat, ita, vt ſi vrbs n.. vno impetu caperetur, maximum claſſi periculum .. ſummo dedecore Ducis, & interitu exercitus immin.. net. Inde igitur in Zacotoram properauit, ad quã intr.. breue tempus naues incolumes appulſæ ſunt. Hanc in.. ſulam ſuſpicantur multi eam eſſe, quam olim Dioſco.. ridem appellabant, quæ ad Praſum promontoriũ ſpe.. ctat. Eſt autem varijs montibus diſtincta: abundat va.. rijs fructib⁹ & olerib⁹. Homines ſunt colorati. Se Chri.. ſtianos eſſe profitentur. Templa more noſtro cum al.. taribus ædificant. Cruces tantùm habent in ipſis alta.. ribus ſtatutas: imaginibus non vtuntur. Dies ieiunij dicatos, de Chriſtianæ religionis more, ſingulari cibo rum abſtinentia obſeruant. Nec enim illis, cùm ieiu nant, piſces edere licet. Vnam tantùm vxorem ducũt Eoſdem feſtos dies, quos nos agimus, & ijſdem tempo ribus celebrant, & diuorum etiam memoriam ſanctè colunt. Decumas frugum & fructuum ſacerdotibus integrè perſoluunt. Nauibus carent. Sunt diſciplinarũ prorſus ignari, vſque adeò, vt cùm Chriſtianum no- men retineant, Chriſtianæ religionis imperiti ſint. I- gnauia & otio torpẽt: animo demiſſo & abiecto ſunt, vſque adeò, vt ſine vlla recuſatione paucis Saracenis obtemperent: & cùm impotenti ab illis tyrannide ve- xentur, nullam tamen pro libertate dimicationem ſubeundam exiſtiment. Rex Caxemi (eſt autem ea re- gio felicis Arabiæ, quam Oceanus definit) eam tunc duriſſimo dominatu oppreſſam tenebat, & vt illis ſpẽ recuperandæ libertatis adimeret, arcem non procul à littore extruxerat, multiſq; præſidijs & bellicis inſtru- mentis egregiè munierat, filiumque ſuum iuuenem acri animo præditum, eidem præfecerat. Hanc Cu- gna expugnare ſtatuit, vt Chriſtianos incolas ea tyrã- nide liberaret. Primùm tamen Abrahemum (ſic enim adoleſcens ille regius appellabatur) per legatum ad- monuit, vt è regione, in quam pater illius nullo iure armis inuaſerat, confeſtim excederet, & arcem ſibi o- mni præſidio nudatam traderet. Abrahemus reſpon- dit,

Zacotora inſula.

Chriſtiani Zacotorenſes, eorumque mores

Zacotorenſiũ ſeruit⁹.

Caxemum reg.

Cugnæ ad Zacotorenſis arcis præfectum legatio.

lit,se patris sui imperium reuereri, aliorum verò Prin-
cipum iussa pro nihilo putare. Ad bellum igitur se pa-
raret. Rem enim non verbis, sed armis esse gerendam.
Cugna omnia, quæ ad oppugnationem necessaria vi- *Bellū Zacotorense.*
debantur, impigrè comparat. Atque altitudinem ma-
ris ea parte, qua facilior in terram aditus fore videba-
tur, explorat. At Abrahemus ea nocte locum muni-
uit, præsidiaque in vallo disposuit, quæ nostros aditu
prohiberent. Cugna duplici acie instructa, cùm primū
diluxit, ad littus accessit. Primum agmen ipse ducebat,
postremum Albuquercio commiserat. At cùm Albu-
quercius cerneret, alium aditum propius arcem, qui
pridiè propter salum multo periculosior apparebat, es-
se tunc valdè tranquillum, vt hostes ancipiti prælio di-
stineret, ad eam partem scaphas agminis sui remis in-
citari iussit, & ita sine vllo impedimēto copias suas in
terra constituit. Id cùm minimè Cugna cerneret, pal-
metum versus contra Abrahemi præsidia celeri remi-
gum contentione inuectus est. Id conspicatus Abra-
hemus, vt subsidio illis occurreret, qui erant in vallo,
ex arce festinanter egreditur. Sed cùm eos, quos Albu- *Pugna cū Zacotorensibus.*
quercius agebat, in terra conglobatos animaduerteret,
ad eam partem se contulit, è qua maius sibi periculum
intendi perspexit. In illius agmen Albuquercius armis
egregiè tectus inuasit. Alfonsus Norogna, qui vnus e-
rat ex Ducibus, quos Albuquercius ducebat, in Abra-
hemum impetum dedit, & hostes retrocedere compu-
lit. At Abrahemus, vt illius copiæ tutò sese in arcem *Abrahemi virtus militaris.*
reciperent, nostrorum agmen animo maximo sustine-
bat, & virtutis militaris mirum specimen exhibebat:
tandem à reliquis destitutus, octo tantùm militibus
stipatus, ne inultus caderet, facinora memorabilia in *Duorū Ducum monomachia.*
nostros edebat. Hæc cùm Norogna cerneret, vt cum
illo manum consereret, accelerauit. Nimis acre certa-
men inter duos illos Duces institutum breui spatio fi-
nitum fuit. Lusitani namque hostes circundederunt,
qui quidem animo fortissimo in extremo vitæ discri- *Hostium cædes.*
mine resistentes, concisi vulneribus conciderunt, ita

tamen, vt multos è nostris grauiter sauciarent. At Cugna interim, cùm in terram ea parte, quàm oculis an designârat, desiliret, ij, qui erant in munitione dispositi, illum aditu telluris arcere conabantur. Sed cùm maxima vi repressi fuissent, in arcem se recipere voluerũt: nostri illos insequuti sunt. Cùm ad arcem propius accessissent, qui erant cum Albuquercio eos exterritos in effusam fugam compulerunt. Pauci tamen ex illis in arcem recepti sunt. Cugna eos, qui fugerant, persequi minimè voluit. Nihil enim arcis expugnationi anteuertendum arbitrabatur. Itaque nostri continuò iussu illius ad arcem accedunt, vt portas perfringerent. Arbitrabantur enim hostes exanimatos metu, non valdè eorum impetũ repressuros. Quod longè secus euenit. Hostes enim missilibus & saxis è turribus Lusitanos vulnerabant: Albuquercium lapide coniecto ita contuderũt, vt diu vocẽ mittere nõ posset. Cugna hoc animaduertens, signum receptui dedit, & vnũ tormentum è classe, & scalas importari iussit. Tormento autẽ portas dilacerare, & scalas mœnibus admoueri præcepit. Hostes cùm portas effractas cernerent, & se minimè posse Lusitanorum impetum, qui iam ingredi parabant, vlla ratione propulsare (pauci namque reliqui erant, qui arcem tutabantur) se in arcis turrim munitissimam receperunt. Nostri portis effractis in arcem se contulerunt, & turrim aliam occupârunt: ad eam tandẽ, quæ maiore virtute defendebatur, accessêre. Hostes tam acri animo turrim morte proposita tuebantur, vt Cugna molestissimè ferret, homines adeò fortes interire. Itaque illos per interpretem admonuit, se libẽter misericordiã eorum virtuti tributurum, libertatẽque daturũ, si se dedere vellent. Illi verò mortẽ honestã deditioni, quam admodum turpem opinabantur, facillimè prætulêre. Turris igitur cum omnium strage, qui erant in præsidio, capta fuit: vnus tantùm, qui erat optimus nauiũ magister, reseruatus est. E nostris octo desiderati, & quamplurimi vulnerati sunt. Arce ad hunc modũ capta, Cugna oppidi incolas admonuit, se, vt illos

Arcis oppugnatio.

Albuquercij periculum.

Zacotorensis arcis expugnatio.

Hostium virtus.

Turris cũ hostiũ internecione capta.

ꝭs in libertatem vindicaret, iussu Regis Emmanuelis n eas oras peruenisse. Indignum namque clarissimo Principi visum fuisse, gentem Christianam Saraceno- um superbissimum dominatum tandiu pati. Oppida- ni gratias agere, manus in cælum tendere, clamores ætitiæ significantes emittere, omniaque felicia & fau- ta Emmanueli precari. In templũ indè, in quo Sarace- ni sacra impura è Mahumetis disciplina procurabant, Cugna cum Lusitanis omnibus se contulit, in eoque sacris expiato, res diuina singulari cæremonia atque sanctitate facta fuit. Cugna arcem multorum operis multò melius munitam Alfonso Norognæ, vt ab Em- manuele iussus fuerat, commisit. Indè verò decimo die Augusti, anno M D vij. in Indiam transmisit, & cùm ad Cananoris portum naues, vt iam superius ex- posuimus, appulisset, pax cum Rege Cananoris facta fuit. Deinde Cochimum delatus, ab Almeida Prætore fuit satis honorificè & amanter exceptus. Non multis pòst diebus cum Almeida intellexisset, ad portum Pa- nanis (est id oppidum magnum ad ditionem Calecu- tiensis Regis pertinens, à Cochimo Septentrionem versus supra quinquaginta millia passuum distans) A- rabum onerarias naues consistere, & cum ijs classem Calecutiensem, armis, & telis, & militibus instructis- simam, vt naues amicas tueretur, cui præerat vir im- piger, Cutialis nomine, multum in bellicis rebus ex- ercitus. cum ea in ipso portu confligere statuit. Trista- nus Cugna opem suam pollicitus, illi se Comitem admodum libenter adiunxit. Itaque duodecim naui- bus instructis Almeida Pananem contendit. Ibi ex ca- ptiuis, quos in portu cepit, cognouit, naues nondum in altum deductas, sed esse secundum fluuium in sta- tione collocatas. Cutialem præterea iuxta fluuij ipsius ostium vtraque ex parte stationes vallo muniuisse & tormẽta in ijs cum valida manu militum disposuisse, Oppidũ etiã præsidijs & munitionibus cinxisse, & ha- bere sub signis supra quatuor millia hominũ fortium, partim ex Arabia, partim ex Nairibꝰ qui stipendijs Ca-

Christianorũ de libertate gaudium.

Missa prima in Zacotora insula celebrata.

Cugnæ in Indiã abitus.

Panane oppidum.

Almeida in Calecutienses & Arabas expeditio.

secutiensis Regis alebantur. Almeida septingentos tùm Lusitanos eduxerat. Cum hac autẽ manu hos hoc ordine aggressus est. Ducem Petrum Barretum mine in scapha præmisit (nec enim naues magnæ, n que triremes, eò quòd æstus decesserat, poterant in f uio nauigare) qui in hostiles naues inueheretur, is triginta viros secum duceret. Hunc verò sequer tur Iacobus Petreius cum alijs triginta militibus qui i stationem, quæ prope fluminis ostium, vnde mai periculum imminebat, inuaderet. Post hos Laurentiu Almeida & Nonius Cugna Tristani Cugnæ filius, sca phis similiter inuecti, eundem cursum tenerent: ho autem alij Duces sequerentur. Postremum agmen A meida & Cugna duabus triremibus cogerent. Postr diè prima luce hoc ordine in fluuium ingressi, ad ho stes appropinquârunt. Almeida tantùm & Cugna, p pterea quod nondum æstus accesserat, in fluminis o stio constitêre. Hostes tormentis & iaculis ignitis no stros obruere impetu maximo conabantur. Nihilo ta men secius nostri satis intrepidè progressi sunt, & per flammas atque tela ruebant. Barretus cùm ad naues, vt erat constitutum, festinanter accederet, & in terram desilire conaretur, triginta Saraceni capitibus & mentis abrasis in eum impetum tulerunt. Erat autem abrasio illa deuotionis indicium, qua sibi diras horribiles imprecabantur, si è prælio nisi victores excederent: vt autem postea compertum est, fuit tunc deuotorum magna multitudo, quibus erat necesse, aut hosti vitam eripere, aut in certamine mortem oppetere. Sic igitur multò atrocius prælium, quàm pro hominum multitudine commissum repentè fuit. Similiter Iacobus Petreius cùm ad locum, quo erat iussus accedere, se conferre voluisset, à Saracenis eadem religione constrictis exceptus fuit. Curialis verò subsidia suis submittebat, & certamen summa vtrinque contentione miscebatur. Prælio ad hunc modum commisso, Laurentius Almeida cum suis copijs aduenit, & inuitis hostibus in terram desiluit, ita tamen vt multi ex nostris grauissimè

Acies marina Lusitanorum.

Prælium.

Deuoti Saraceni Barretum aggrediũtur.

nè sauciati illum sequerentur. Nostri tamen cùm a-
rius institissent, hostes paulatim cedere coegerũt. Lau *Laurentij*
entius securi cum sex ex hostibus interemisset, in ad- *Almeidæ*
hirationem sui multos conuertit. Erat enim corpore *præclara*
rocero, & specie liberali magnisque viribus præditus, *virtus.*
; quocunque se tulerat, hostibus terrorem inijciebat.
uidam tamen ex deuotis in eum fidenter inuasit, &
li in brachio vulnus inflixit: qui tamen cum reliquis
euotis occubuit. Nonius item Cugna cum Barretum 18. *Hosti-*
equeretur, strenuè dimicauit, & ignem nauibus impli *les naues*
uit, quo decem & octo conflagrârunt. Dum autem *incensæ.*
ertamen extraheretur, aduenieus æstus effecit, vt trire
ies facillimè nauigarent. Almeida igitur (Tristanus
nim Cugna morbo impeditus in terram descendere
equiuit) cum regio vexillo in terram descendit, vt
uppetias suis afferret. Illius aduentu hostes in fugam *Hostium*
onuersi sunt. Almeida illos insequutus est vsque eo, *fuga.*
um Panani appropinquaret. Ibi continuò oppidum
oniectis vndique facibus inflammari præcepit. Quod *Panane in*
quidem non solum hostibus spectaculum miserabile *censa.*
præbuit, sed Lusitanis militibus facinus indignum vi-
sum fuit. Erat enim oppidum multis opibus refertum,
è cuius præda nostri ditari facillimè potuissent. Nun-
quam ne, dicebant, erit aliquod præmium militum
virtuti persolutum? Malè profectò de suo fortibus ho-
minibus largietur, qui eos ne de præda quidem hostiũ
quidquam lucrari permittit. Non intelligit præterea,
præmijs virtutem militarem incendi, illiberalitatis au-
tem significatione restingui? Quis illum posthac liben
ter sectabitur, cùm viderit eos, quorum virtute gloriã
sibi ex victorijs comparat, in mendicitate versari? Hæc
milites & alia eiusmodi iactabant. Almeida tamen nõ *Almeidæ*
is erat, qui militum cupiditatem, sed rationem & con- *prudentia.*
silium sequeretur. Videbat quantum periculum impẽ-
deret, cùm hostes non procul abessent, si nostros præ-
dæ cupiditate dissipatos, & oneribus impeditos ex im-
prouiso adorirentur. Intelligebat etiam, quàm subitò
posset manus hostium maxima comparari, cùm om-

nes Calecutienses milites, qui totam illam regio[n]
occupauerant, sint ad repentinos casus expediti, [n]
posset parta victoria de manibus extorqueri, & no[n]
ingens calamitas importari. Ex hostib⁹ ter centum [ci]
dêre: nec enim nostris eos longius, q̃ securitatis r[ati]o
flagitabat, insequi concessum fuit. E nostris duod[e]-
ginti cecidêre, multi præterea vulnerati, tormenta o[m]-
nia, quæ fuerant à Cutiali in stationibus collocata, i[n]
naues imposita sunt. Sic autem re benè gesta Alme[id]a
se Cananorem contulit, atq; inde Tristanum Cugn[i]a[m]
cum quinque nauibus onustis in Lusitaniam dimi[sit].
Anni autem insequentis principio cū Almeida se[m]
aliquid gerendum arbitraretur, ne nostri segnitie l[an]-
guescerent, aut hostes animos à timore reficerent, L[au]-
rentiū Almeidam cum octo nauiū classe misit, qu[i o]-
ram maritimā peragraret, & Saracenos omnibus in[c]
modis affligeret. Is igitur eductis in altum nauibus
multos portus inuasit, multis hostiū nauibus infla[m]-
mationem intulit, & in Chaulis tandem portu cl[as]-
sem collocauit, vt ibi naues, quę erant è Cochimo pr[æ]-
fecturæ, quas ipse tuendas susceperat, opperiretur. [E]
autem ea ciuitas opulenta, ad Septentriones spectar[i]
regno Cambaiæ, quod Indus interfluit, finitima. H[ic]
cùm in anchoris consisteret, accepit, Campsonē Aeg[y]-
pti Imperatorē magnam classem magnis præsidijs
munitionib⁹ ornatam & instructam in Indiā misiss[e],
vt Lusitanos euerteret. Hanc classem, non solū vt si[bi]
illatam iniuriam vindicaret, sed etiam vt Regibus Ca-
lecutij & Cambaiæ satisfaceret, comparauerat. Erant
enim hi Reges cū illo fœderati, & vterq; eorum ab e[o]
per literas contenderat, vt gentem Mahumetanis mo-
ribus & institutis infensam, quæ tyrannidem occupa-
re in India nitebatur, extinguendā atque delendam su[s]-
ciperet. Id autem facillimum fore. Nam præterquam
quòd Sultanus ipse maximas opes haberet, virisque in
bello fortissimis vteretur, illos officio suo minimè de-
futuros, & coniunctis viribus effecturos, vt genus il-
lud hominum, quod tantum malorū Indicis rebus in-
uexe-

Cæsorū numerus.

Alia Almeidæ expeditio.

Chaulis ciuitas.

Cāpsonis Aegyptij classis aduersus Lusitanos.

cerat, de medio tolleretur. Sultanus eam classem in-
uxit, quã fatis esse suspicatus est, ad Lusitanos fun-
ùs euertendos. In hac classe misit multos ex illis, *Mameluci*
os olim, dum illud imperium vigebat, Mamelucos
pellabant: qui in pueritia à Christianis parentibus
r vim abducti, & Mahumetanis institutis imbuti, &
nis diligenter exerciti, bellicæ disciplinæ laudibus
cellebant. Hos Indi, Rumes, hoc est, Romanos voca- *Rumes, In*
nt. Nam cùm ex antiquis monimentis accepissent, *dis Romani.*
antum Romanum imperium reliquis gentib⁹ mili-
i gloria præstitisset, cùm primùm in Indiam hi Sul-
ni milites inuecti sunt, eorumq; robur, & in re mili-
ri disciplinã & industriam percepissent, Romanos
se iudicârunt. Quemadmodum postea cùm Lusita-
os animaduerterent eadem propemodum discipli-
bellicas res administrare, Francos nominârunt. Frã-
orum enim nomen ex eo tempore, quo Ierosolyma
Duce Gothifredo capta est, per omnes Solis orientis re
iones maxima cum gloria peruagatum fuit. Classis i-
itur huius magnitudo, & militum etiã fortitudo In-
orum animos variè commouerat. Qui Lusitanos o-
io persequebantur, spe victoriæ elati, vehementer ef-
erebantur: qui nostris fauebant, erant animo suspensi,
x metu valdè conturbati. Almeida verò filium etiam
er literas admonuit, vt non spectaret, dũ hostis vltra
rogressus, plures motus in India concitaret, sed illi
ccurreret, & vbi primũ posset, cum eo mari aperto cõ
fligeret. Itaque Laurentius se ad confligendum parat,
& classem educere, & iter Dium, quæ quidẽ vrbs olim *Diu vrbs.*
ad Cambaiæ regnum pertinebat, suscipere maturabat.
Ibi namq; audierat classem hostium constitutam esse.
At hostium classis id non expectauit, sed vt in Lusita-
nam classem inuaderet, in Chaulẽsem portum contẽ-
derat. Præfectus erat Mirhocemus, vir militari gloria
præstans. Is sex triremes, & vnam rostratam nauem, & *Mirhoce-*
alias quatuor naues valdè magnas ducebat. Ad eam *mus hosti-*
classem Melichiazius (sic enim appellabatur, qui Re- *lis classis*
gis Cambaici nomine Dium cum imperio tenebat) *Præfect⁹.*

tri-

triginta quatuor longas naues tormentis, & tel &
militibus instructissimas adiunxerat. Triremes &
gæ naues remis incitatæ, oram maritimam præt
ctæ minimè conspiciebantur. Quinque reliquæ n es
ex alto in portum secūdo vento delatæ, speciem L
tanæ classis primò nostris præbuerunt. Alfonsus e
Albuquercius, qui tunc res memorabiles in Persic
nu gerebat, expectabatur. Itaque nostri cùm illam c
sem Albuquercij esse suspicarentur, securi constite
Nemo vel anchoras moliri, vel arma expedire, vel
quam aliud gerere voluit, ex quo posset intelligi,
sibi illa ex classe quidquam metuere. Mirhocemus
cundo æstuario, in quod fluuius, qui alluit ciuitat
influit, Lusitanam classem præteruectus, ingentes g
bos atque tela coniecit, multosque Lusitanos vulne
uit, & vnum virum nobilem, nomine Rodericum
reiram, occidit: nostri simili ratione gratiā egregiè
tulerunt, & multos ex hostibus aut vulnerârunt,
occiderunt. Hostes vlterius prouecti, propius vrbe
anchoras iecerunt. Melichiazius tamē eo die extra p
tus ostium substitit. Laurentius minimè differendu
ratus, anchoras euellere iussit, vt confestim in rostra
nauem hostium, quæ prætoria erat, inuaderet. At M
rhocemus, eò quòd nondum Melichiazius classem s
am intra portum adduxerat, noluit eo die præliu
cōmittere: & ne cogeretur inuitus dimicare, trirem
expediuit, vt celoces, quæ anchoras extrahebant, imp
dirent. Itaque eo die naues eodem in loco constitêr
Sequenti die Laurentius anchoris solutis in Mirhoc
mi nauem inuehitur: sed æstu recedente, cùm ventu
vim suam remitteret, ad hostilem nauem accedere n
potuit. Ex propinquo prælium tormentis & iaculi
commissum est. Sed cùm hostium rostrata nauis esse
altior, omnia tela, quæ ex ea nostros accidebant, eos
conuulnerabant, ipseque Laurentius sagitta confixus
fuit. Tunc qui cum illo erant, eum hortantur, & admo-
nent, vt quando ventus minimè flaret, & æstus aduer-
sus esset, & ideo minimè posset in hostium nauem, ve
cupie-

Prælium nauale.

ebat, inuehi, retro nauem suam regredi pateretur.
od consilium ille iuuenili quadam audacia, & ani- *Bonū consilium repudiatum.*
magnitudine motus, cùm arbitraretur, se, si id face-
insigne dedecus subiturum, accipere noluit. Dum
ent reliqui, & quid optimum factu esset, in re tam- *Laurētius bis sagitta vulneratus.*
plicita expedire non possunt, alia rursus sagitta, in
em ipsius Laurentij immissa grauissimum illi vul-
impofuit. Vt tamen cominus rem gereret, ipse &
rus Barretus vlterius progrediuntur: non ita tamē,
possent cum hostili naue coniungi, eamque mani-
ferreis iniectis alligare. Tormentis res gerebatur, &
inque multi aut occisi sunt, aut concisi vulneribus
ælio excedere cogebantur. Lusitanę triremes, & na
humiliores, quæ facilius poterant, quanuis æstus
uersus esset, in hostium reliquas naues incitari, stre-
è decertabant. Pelagius Sousa triremi sua inuectus
, & primus in triremem hostium insiluit: eum secu-
s est Ambrosius Pazagna, & Fernandus Petreius
adradius, & reliqui, qui molestè ferebant, se in ea di-
itatis contentione superari: & sic factum est, vt illā
m hostium, qui ea vehebantur, exitio caperent. Iaco
s Petreius alterius triremis præfectus, aliam simili- *5. Hostium triremes captæ, reliquæ fugatæ.*
r hostilem triremem cepit: duæ præterea aliæ hostiū
remes ab alijs Ducibus Lusitanis, qui nauibus humi
oribus præerant, captæ sunt. Reliquæ triremes sese in
gam dederunt. Quandiu verò prælium committeba
r, Saracenus quidam sanctitatis opinione præcellēs,
cubiculo triremis inclusus, vt numen precibus pla-
aret, summa ope nitebatur. Quem tamen ignitus glo- *Inanis superstitio Saraceni cuiusdam.*
us in precatione summo studio perseuerantem dila-
erauit. Cùm verò iam æstu rursus accedente Pelagi-
s Sousa, & Iacobus Petreius hostium triremes ad Lau
entij Almeidæ nauem remulco traherent, & illum
viderent saucium, magnamque militum partem vul-
eribus impeditam, eum hortantur, ne vellet cum ho-
tium rostrata naue congredi, sed eam, & alias tormen
is eminus vsque eo verberaret, dum omnes deprime-
et. Id consilium Laurentius aspernatus est. Dicebat e-
nim

nim naues hostiles esse magnas, & omnibus rebu[s in-]
structas. Itaque melius esse eas omnes capi, quod [f]ie-
confidebat, quàm demergi. Sequenti die Melichia[z]
quem substitisse extra fluminis ostium diximus, v[en-]
to secundo, & æstu minimè repugnante, se ad Mir[ho-]
cemi nauem cum classe sua contulit. Illius aduentu [ho-]
stibus animus additus est, & nostri sanè perturbati [sunt.]
Eam enim classem nondum conspexerant, & Ch[au-]
lenses ciues clamores lætitiæ significantes ediderunt,
& signis clarissimis ostenderunt, se nihil malle, qu[àm]
nostris modis omnibus perniciem & interitum ma[chi-]
nari. Nauarchi in naui prætoria coniuncti, quid in [eo]
casu gerendum sit, intempesta nocte deliberant. O[m-]
nibus visum est, cùm maxima Lusitanorum milit[um]
pars & vulneribus, & summa prælij contentione es[set]
vehemẽter afflicta, & ipse Laurentius duplici vuln[ere]
laboraret, & naues ipsæ multis partibus perforatæ [in]
summo discrimine versarentur, & hostiũ classis tan[to]
supplemento refecta terribilẽ speciẽ exhiberet, & ci[ui-]
tas ipsa hostilem in nostros animũ declararet, esse t[e-]
meritatis summæ diutius in eo portu consistere. Ta[m-]
diu igitur expectandum, dum recederet æstus, & ve[n-]
tus etiam flaret, vt tunc noctis silentio in altum prop[e-]
rarent. Consilium fuit omnium sententia comprob[a-]
tum. Itaq; post mediam noctẽ vela faciunt. Res tame[n]
non potuit tanto silẽtio fieri, vt hostes minimè nostro-
rum consilium sentirent. Naues igitur festinanter ex-
pediunt, & Lusitanam classem insequuntur, prætoria[m-]
que nauem, quæ agmen cogebat, emissis telis remorã-
tur, eamque vnam multæ circunueniunt. Torment[i]
præterea vnius ictu perforata, aquæ magnam vim in-
tra sentinam admisit, cuius pondere grauata, clauo di-
rigi haudquaquam poterat: atque tandem in piscato-
rum munitionem, quæ sub aqua latebat, incidens, im-
pegit. Quod animaduertens Pelagius, Sousæ, vt eam re-
mulco è vadis educeret, funẽ nautis illius tradidit: de-
inde triremem suam remis vehementer incitari fecit.
Nauis ita in fundo fixa permanebat, vt nihil omninò
mo-

Hostium coniungun tur copiæ.

Lusitanorum de rei summa de liberatio.

Lusitana classis è Chaulensi portu disce dit.

Lusitanorum nauis Prætoria in fundum impingit.

ueretur. Melichiazius cùm nauem immobilem cer
et, illa relicta, quam in suam potestatem omninò
actam esse minimè dubitabat, triremem vt naui-
s suis circunueniret, accelerauit. At qui erant in tri-
ni, cum se saucios, & labore nimio fractos & debili-
os viderent, neque posse hostibus repugnare cogita-
it, imprudente Sousa, funem, quo triremis erat naui
etoriæ alligata, præcidunt. Quo facto triremis tan-
vi æstus abrepta fuit, vt quamuis Sousa magnis voci
s inhibere iussisset, nihil omninò proficeret. Perue-
tandem ad locum, in quo Petrus Barretus, & Odo-
dus Melius, & Iacobus Petreius, & alij nauarchi con-
tebant. Qui omnes cùm maximè cuperent cum Lau
ntio societatem discriminis inire, æstus vehementia
ohibiti, se cum dolore summo continebant. Fuit
aurentius à suis admonitus, vt in paronem, ad eam
m paratum, summa celeritate præditum desiliret, vt
osset ad suos confugere. Quo consilio grauiter offen-
s, acriter illis, qui consilium illud dabant, minatus
t. Nec enim sibi decorum fore dixit, id periculum de-
itare, in quo commilitones suos desereret. Se non
ortem, sed dedecus extimescere. Præterea confidere,
ndiu se posse cum illo præsidio, quod sibi fuerat re-
quum, nauem tutari, dum æstus reciprocatione pos-
ent rursus reliquæ naues ad opem ferendam accede-
e. Erant tunc in naui septuaginta homines vulnerati,
x triginta tantum sani. Ex omnibus tres instruxit aci-
s, vnam attribuit Emmanueli Pazagnæ, qua fores de-
enderet, alteram Francisco Nabaesio, cui præcepit, vt
proræ castellum tueretur: ipse tertiam sibi reseruauit,
vt præsidio, quo posset, puppim firmaret. Hostes cùm
cernerent, quam acri animo nostri se ad resistendum
pararent, cum hominibus fortibus & animosis, &
in vltimum discrimen adductis, in quo etiam igna-
uissimus quisque desperatione ductus, hostes sæpenu-
merò signis insolitæ virtutis exterret, congredi nolu-
erunt. Eminus tantum rem gerebant: crebris tormen-
torum

Laurentij magnanimitas.

torum ictibus omnia personabant: fumi caligo d[...]
sissima aspectum omnibus adimebat. Nostri torm[...]
tis similiter in hostes globos frequentes iaciebãt. L[...]
rentius hortator & spectator aderat, & omnibus re[...]
occurrebat, optimique Imperatoris officio fungeb[...]
tur. Tandem cùm femur illius pilæ ictu dilaceratu[...]
fuisset, se in cathedra ad nauis malum collocari præ[...]
pit, & indè suis animo maximo imperabat, eosque[...]
virtutem factis egregijs ostenderent, hortabatur. H[...]
maximis vocibus admonentem alia pila in pectus[...]
lius emissa interemit. Nauis erat iam maxima ex p[...]
te armamentis nudata, atque multis in locis dissolu[...]
& aquis oppleta. Hostes igitur vndique confluunt, [...]
in eam insiliant. Ter tamen fuêre ab ijs, qui erant [...]
naui, acerrima contentione repulsi. Tandem cùm n[...]
stros vires deficerent, hostes fidenter ingressi, cæde[...]
magnam ediderunt. Nostri, vt in vltimo illo casu ne[...]
inulti caderent, fortissimè dimicabant. Id cùm Mel[...]
chiazius animaduerteret, indignum facinus esse put[...]
uit, homines adeò fortes interire. Viginti tantùm, na[...]
reliqui omnes occiderant, humanitate illius conserua[...]
ti sunt. Mortui sunt in naui prætoria octoginta vir[...]
in alijs autem ad septuaginta, inter quos multi fuêr[...]
& nobilitate & factis insignes. Duces reliqui, qui æst[...]
prohibiti fuerant, ne opem afferre Laurentio possent[...]
cùm animaduerterent nauem esse captam atque de[...]
pressam, vlterius contendere sine fructu noluerunt. I[...]
taque passis velis in altum prouecti, Cananorem peti[...]
erunt, & inde Petrum Gnaiam Cochimum mittunt, [...]
qui Almeidæ acerbum filij casum nunciaret. Attulit is [...]
nuncius Lusitanis omnibus insignem mœstitiam, cũ[...]
multis lachrymis atq; luctu coniunctã. Erat enim Lau-[...]
rentius Almeida non solùm egregiè fortis, sed huma-[...]
nitate singulari præditus, qua quidẽ omnes ad sui a-[...]
more vehementer alliciebat: morum verò integritate
patrem imitari nitebatur. Itaq; omnibus qui cum illo
vixerant, mirũ sui desiderium reliquit. Rex Cochimẽ-
sis eo casu perculsus, ad Almeidam continuò venit, vt
illum

Laurentij Almeidæ mors.

Lusitanorum fortitudo & cædes cruenta.

Cæsorum numerus.

Lusitanorũ de Laurentio luctus.

m à mœstitia, quoad posset, & doloris societate, & bis amãtissimis auocaret. Almeida tamẽ cùm mulsignis antea varijs in locis, quanto animi robore seus esset, ostendisset, tum eo die eam virtutem maxi- declarauit. Cũ enim vnicum filium, virtute & mo us excellentem amisisset, ita dolorẽ vultu compresvt illum nullius solatio indigere cuncti perspicerẽt. in ipse reliquos, nè lugerent, admonebat. Se nanq; n diuturnã vitam filio, sed virtutem insignẽ à Deo catum fuisse. Humanæ namque vitæ spacium esse uissimum, virtutis autem præmium sempiternum. nnia, quæ accidissent, ad consilium diuinũ refere- t, Deoque gratias agebat, quòd iuuenem illum hostissima morte ornare voluisset. Confidere porrò, illum etiam opib⁹ illis, quæ nunquam essent interiræ, muneraret. Ad hęc autem adiungebat, qui filium eum carum habebat, non lacrymis, sed virtute amom ostendat: illius enim cædẽ vlcisci statuo. Qui mialacrius in hoc opere perficiendo opem tulerit, eum istimabo maiore charitate filio meo deuinctũ fuisse. ęc & alia eiusmodi dicendo, quò maiorem sui admitionẽ commouebat, plures lacrymas circunstantibus citabat. Quò enim altior & constantior illius aniius apparebat, eò minus dignus ea calamitate videitur. Dum hæc in India fiunt, Rex Emmanuel rerum fricanarum curam minimè deponebat. Azamora t Mauritaniæ ciuitas, in ea parte sita, quę Oceano Atntico cõtinetur, quemadmodum de Safinio dictum t: à qua ciuitate abest passuum 80. millia Septentrioes versus. Ingens autem fluuius, quem Asamam esse uidam opinantur, eam præterfluit. Hanc vrbem Eman. expugnare cupiebat. Vt autem hoc fore facillimũ n animũ induceret, effecit Mauri cuiusdam Principis duentus. Erat autem illi nomen Zeiamus, & regnum n ciuitate, quã Mequineziã appellãt, in mediterranea egione sitam, non procul Fessa distantem, possedeat, & multis finitimis vrbib⁹atq; pagis imperabat. Erat utem is frater patruelis Mahumetis, qui Fessense re-

Almeidæ fortitudo insignis.

RES AFRICANAE.

Azamora ciuitas.

Asama fl.

Bellum Azamorẽse.

Mequinezia ciuitas.

Nazzarius Fessæ Rex.

gnum imperio tenuerat, sororemq; illius vxorem d[uxerat]. Nazzarius Regis Mahumetis frater, Fessæ R[ex], ea fide, quam gens illa colit, fœdus & sanguinis co[m]munione, & connubij affinitate firmatum conser[uauit]. Illum nanq; regno expulit. Is dignitate & opib[us] spoliatus, Azamoram contendit. Existimauit eni[m] fore, eò quòd esset ciuibus illius ciuitatis carus, vt ei c[i]uitatis imperium traderetur. Id ciues tunc facere n[o]luerunt.

Zeiamus Azamorēsis Rex Emmanuelis opem implorat.

Ea igitur spe depulsus Zeiamus, ad Regē E[m]manuelem se contulit, eique fidem dedit, se perpet[uo] in illius potestate futurum, atque perfecturum, vt n[on] Azamoram solùm, sed quamplurimas alias ciuitat[es] expugnaret: mediocri classe maximum bellum prof[li]gari posse. Se namque multos in ea ciuitate cognati[o]nibus, & affinitatibus, & clientelis implicatos haber[e], quos omnes confidebat futurum, vt ciuitatem libe[n]tissimè proderent. Esse namque tyrannide, qua prem[e]bantur, offensos: & fama clementiæ, qua Emmanu[el] sibi quamplurimas nationes alliciebat, inuitari, vt [se] in illius fidem & patrocinium conferrent. Id Emma[nuel], quòd author rex esset, & indignè iniuria vexatu[s], & iusto odio commotus, & quia ipsi authori menti[ri] minimè expedire videretur, & quod caput est, quò[d] natura facillime ea, quæ valdè fieri cupimus, facta cre[dimus], Mauro fidē adhibuit. Itaque classem non vald[e] magnam festinanter instruēdam curauit, eique Ioan[nem] Menesiū præfecit.

Io. Menesij ad bellū Azamorēse profectio

Qui soluit Olysippone XXVI die mensis Iulij, anno. M.D. Viij. Exercitus erat qua[dringentorum] dringentorum equitum, peditum verò supra duo mil[lia]. Ad ostium fluminis tandem naues appulit. Noct[e] æstu secūdo per fluuium inuectus, ad mœnia Azamo[ræ] classem constituit, & vrbem oppugnare cœpit.

Azamoræ oppugnatio.

Ci[ues] acri animo resistebāt, & faces, & tela, & pilas ingen[tes] iaciebant, & rates pice oblitas & incensas in Lusitanam classem machinis detorquebant, vt eam inflammarent. Multi præterea ex vrbe egressi circūcursabant, & nostros, ne copias in terrā exponerent, enixè cōtendebant.

Zeiami perfidia.

Menesius Zeiami opē expectabat, qui iā è Lusitania

nia Azamoram redierat. At is, vt est hominũ inge-
ım variũ & commutabile, fidemque minimè colẽs,
ncipio quidem se venditare, & spem auxilij polli-
:i, varijsq; modis Menesium ludificari. Deinde aper-
ıostris exitium machinari. Iam enim illi cum ciui-
s benè cõueniebat, & sedecim millia hominum sub
nis habebat, cum quibus in campo secundum flu-
nis ripas concursabat, & quemadmodum perniciẽ
ıstris quàm maximã posset inferre, rationem inibat.
tra ciuitatem erant octo millia hominum in præsi-
is, vt à mœnib⁹ Lusitanorum impetũ propulsarent.
hilominus tamen Menesius cum copijs omnibus *Maurorũ*
ressus, castra fecit. Mauri, cùm essent loci valdè insi- *in Lusita-*
js opportuni, tribus in locis syluestribus inter littus *nos insi-*
que mœnia insidias collocârũt. Deinde cum reliquis *diæ.*
ppijs è mœnib⁹ egressi nostris obuiam progressi sunt. *Lusitano-*
ienesius certamen minimè detrectauit. Triplicem *rum acies.*
item aciem instruxit: primam, quæ centum equites
ontinebat, Tentugalensi Dynastę attribuit: secundæ,
ı qua erant equites centum & quinquaginta, Ioan-
em Mascharegnam præfecit. Tertiam sibi reseruauit,
ı qua erant equites ducenti & quinquaginta, & pedi-
ım etiã phalanx, quã equites vtrinq; dispositi firma-
ant. Hoc ordine in hostes inuasit: qui valida impres- *Prælium*
ione pulsi, se multò celerius, quàm fuerat statutum, *terrestre.*
n oppidum receperunt. Consiliũ enim fuerat, vt pau-
atim cederent, vsque eò, dum Menesius in insidias in-
ideret, & ita copijs vndiq; circundatus cum omni ex-
ercitu cõcideretur. Oppidani, nè nostri hostium tergis
nhærentes, in oppidum penetrarent, fores occluserũt.
Cùm igitur Mauri se exclusos animaduerterent, ea de-
speratione confirmati, restitêre. Præliumque fuit ma-
gna vtrinq; cõtentione redintegratum. At qui erant in
insidijs, repentè prosiliũt, & magno impetu in nostros
inuehuntur. Tentugalensis Dynasta, & Ioannes Mas-
charegnas, Menesij iussu in subsidijs post terga relicti,
eorum impetũ, qui in insidijs fuerant, acri animo susti
nebant. Zeiamus cum manu valida, vt suis opem affer-

ret, accelerauit. Equites è pagis etiam, vt Lusitanos ci
cumuenirent, atque internecione delerent, influebar
Lusitani cedunt, ordinib⁹ seruatis. Menesius hæc omnia circunspiciens retrocessit, tan
ordine atque disciplina, vt neque trepidatio vlla, ne
tumultus existeret. Qui erãt in subsidijs, postquam r
ceptui signum datum est, eos, qui ex insidijs impetur
dederant, perruperunt: & Menesius, qui extremũ tun
agmen ducebat, illos, qui ex oppido nimis acriter in
stabant, singulari virtute repellebat. Sic autem se pr
Cæsorum numerus. mùm in castra, deindè in classem recepit. Sedecim e
quites in hoc prælio ceciderunt, in quorum numer
fuêre quidam viri & nobilitate & factis illustres. E
hostibus, vt postea compertum fuit, ceciderunt mill
Ioãnis Roderici periculum. & trecenti & sexaginta quinq;. Ioannes Rodericus Sa
la Menesius equo interfecto cecidit, & ab hostibus cir
cũuentus, parum abfuit, quin occideretur. Duo tamer
viri fortissimi, quorum vnus fuit Ioannes Homo, qu
iam ex India reuersus in Portugaliã fuerat, alter Iaco
bus Fernandus Faria, eum è media cæde, hostibus par
tim cæsis, partim dispulsis, eripuerũt. Is equum Ducis,
Soluta Azamoræ obsidio. qui illius equum transfixerat, tunc Fariç manu perem-
pti, nactus periculum euasit. At Menesius cùm animo
Zeiami perfidiam & fraudes reputaret, & munitiones
atque præsidia ciuitatis animaduerteret, intelligeretq;
fieri non posse, vt cum ea classe oppidum tantis præsi-
dijs munitum expugnaret, minimè terendum in obsi-
dione tempus existimauit. Anchoris igitur solutis ve-
la fieri iubet. Verùm cùm ęstus essent propter lunę de-
crescentis rationem languidiores, ita, vt flumen naues
alueo sustinere non posset, & nautæ etiam trepidè oras
soluerent, & anchoras vellerent, factum est, vt aliquot
nauigia vadis allisa mergerentur, & hostes vnam na-
uem longam in sicco destitutam circunsisterent, & tri-
ginta remiges occiderent: qui tamen antequam cade-
rent, duodeuiginti ex hostibus interemerunt, nauis au-
tem fuit ab hostibus incensa. Menesius verò educta in
altum classe, in fretum Gaditanum cursum tenuit.

Quod non humano consilio, sed diuino motu & in-
stinctu

ıctu factum fuisse, postea à multis sapientissimè iu-
ratum fuit. Quin etiam Zeiami fraus, & Regis Em-
ınuelis in illa classe comparanda celeritas, & Aza-
ɔræ alieno tempore, & paruis copijs oppugnandæ
ùm sapiens cogitatio, non absque cęlestis numinis
ɔuidentia, quæ Emmanuelis reb⁹ fauebat, suscepta
sse videbatur. Si enim illa omnia sic nō euenissent,
ıxima à nostris clades accepta cum maximo dedeco
fuisset, antè quàm quisquam auxilium rebus in vl-
num discrimen adductis afferre posset. Menesius ex-
zamoræ finibus egressus, in freto Gaditano naues a-
ιuot hostiles cepit, & Ioannem Rodericum Salā Me-
sium regis Emmanuelis iussu, in oppido, quod Al-
ssarem appellant, quod Lusitano etiam præsidio te-
batur, Ducem & Præfectum constituit. Dum autem
ec gerebat, rumore dissipatum fuit, Fessensem Re-
em, vt Arzilam obsideret, cum maximis copijs aduē-
re. Fuerat autem exercitus illius tanta dissimulatio-
e coactus, vt nemo id futurum conijcere posset, antè,
ıàm acies explicatas, & maximis munitionibus &
ellicis instrumētis armatas aspiceret. Habebat autem
ıb signis equitum 20. millia, peditū verò millia centū
ıque viginti. Arzilæ præerat Vascus Coutignus Dy-
ıasta Borbensis. Cùm verò Fessensis rex mœnibus ap-
ropinquaret, Coutignus aliquot Mauros ex insidijs
apiendos curauit, vt ex illis intelligeret, an ipse Rex
desset. Quo facto comperit & Regis ipsius animum,
x exercitus magnitudinem, & reliqua omnia, de qui-
ɔus se fieri certiorem conueniebat. Itaque literas con-
estim ad Odoardum Menesium, qui Tingitanæ ciui-
atis præfectus erat, & ad Ioānem Menesium, qui oras
llas cum classe peragrabat, dedit, quibus significauit,
quantum periculum immineret. xix. die mensis O-
ctob. Anno à Christo nato M. D. VIII. Rex Fessen-
sis exercitum ad vrbem admouit. Sequenti die tor
mentis muros quatere, propugnatores densis sagittis
obruere, testudines, & scalas admouere, muros excin
dere parat. Erant tunc in oppidi præsidio 400. tantùm

Bellū Arzilense.

Fessensis exercitus.

Arzila obsidio.

Oppugnatio.

Lusitanorū præsidium.

viri, qui hostium impetum fortissimè, vt poterant, pellebant. Fuit oppugnatio ea die ad noctem continuata. Sequenti die nostri oppidum circunsessum, stationes munitas, aggeres excitatos, tormenta disposita, acies instructas aspiciunt. Ad hæc, ne nauibus in vrbem aditus esse posset, hostis stationes crebras in littore muniuit, & vineas excitauit, & dolia, quæ tormentis opponeret, tellure & arena compleuit, tormentaque ordine collocauit, quibus nostros, si auxilium afferre vellent, propelleret. Multi præterea scorpionibus, balistis, & fistulis ferreis, vt stantes in muro configerent, collimabant, & cùm primùm aliquod caput aut quoduis aliud membrum eminebat, in id tela coniiciebant, ita vt nemo auderet in muro consistere. Ad hæc, testudinibus admotis muros suffodere incipiunt tanta celeritate, vt cùm fessis integri succederent, & opus nõ esset momento temporis intermissum, eadem die magna pars ipsius muri corrueret. Per eam partem hostes irruerunt. At Coutignus cum equitibus quinquaginta in eos inuectus, eorum impetum sustinebat. Sed cùm sagitta brachium illius transfixum fuisset, in arcem se contulit, Georgiumque Barretum generum suum interim reliquit, qui hostes, quandiu ipse curaretur, insita virtute reprimeret. Sed cùm ij, qui cum hostibus præliabantur, eorum multitudine obruerentur, & Ducem abscessisse cognoscerent, in arcem confugiunt. Erat valdè miserabilis mulierum plangor & eiulatus, & militum trepidatio, & eorum omnium perturbatio, cùm nemini in tanta & tam repentina calamitate consilium & ratio aut consistendi, aut fugiendi, aut fortiter & animosè moriendi consisteret. Hostes omnes, in quos impetum ferebant, crudelissimè necabãt, & pueros infantes ad saxa atque rupes allidebant, multaque facinora summæ cuiusdam immanitatis in senes, & pueros, & virgines sine vllo vel ætatis, vel sexus discrimine faciebant. Cùm omnes vndique in arcem concurrerent, & alij alios in introitu præpedirẽt, clamores in cælum editi, & querimo-

Arzila capitur.

Lusitanorum fuga.

Hostium in deuictos immanitas.

honiæ eorum, qui ingredi nequibant, & mulierum
ciferationes, quæ paruos filios complexæ, non sibi,
liberis misericordiam cum multis lachrymis im-
brabant, eos, qui arce tenebantur, exanimabant. Cu-
bant enim miseris opitulari, sed nullo modo pote-
nt. Tandem cùm hostes magna vi fugientes inseque
ntur, & arcem ingredi contenderent, maximo cum
ore fores occlusæ sunt, & multi in hostium potesta-
relicti: à quibus crudelem in modum interfecti fue-
nt. Tunc hostes ad prædam conuersi, vrbem diri- *Io. Mene-*
unt. Huius cladis nuncius fuit Menesio confestim *sij subsidiū*
atus, qui iam Arzilam properabat, & naues alias & *Arziliæ se*
ices asciuerat. Vbi verò ad portum peruenit, ingredi *rò missum*
atim voluit: sed fuit salo & tempestate prohibitus.
st enim portus ille, maximè cum ventus increbrescit
aldè propter breuia periculosus & infestus. Hærebat
æterea, cùm nesciret, an arx esset iam ab hostibus ca-
ta. Si enim in hostium potestate fuisset, intelligebat,
consideratissimæ temeritatis esse, in terram ingredi,
t parua illa manu cōstipatus, cum maxima hostium
ultitudine sine vllo fructu dimicaret. Tribus ita die-
us in anchoris constitit, cùm in tali casu, quid opti-
num factu esset, explicare nō posset. Duos deinde ho- *Rara duo-*
nines è suis familiaribus, quibus plurimùm confide- *rum Mene*
at, in scapha egregiè instructa, quæ remis plurimùm *sij familia*
alebat, per fluctus illos immisit, qui ad arcem, ea nā- *rium vir-*
que mari imminebat, accederent. Illi non modò per *tus.*
fluctus atque salum maximo cum vitæ discrimine, ve-
ùm per medias flāmas, & densas pilas, in eos vndique
ex propinquis stationibus emissas, inuehuntur, & arci
inuitissimis hostibus appropinquāt. Id vbi, qui erāt in
arce, conspexerunt è fenestra vexilla regia cum regijs
insignibus ostenderunt, & voce maxima Portugaliæ
nomine sæpè repetito conclamârunt. Mulieres paruos
filios, quos vlnis gestabant, in eorum aspectu propone
bant, vt eos, qui foris erant, ad misericordiam in extre-
mo rerum discrimine tribuendā vehementius incita-
rent. Coutignus præterea cū literis cera circūlitis ho-

 mines

mines notādi peritiſſimos ad Meneſium miſit,ex q-
bus poſſet intelligere, quanto in periculo verſare
Illum præterea admonebat, quo ordine rectius po
in arcem præſidia & commeatum, cuius penuria v
dè laborabant,inferre. Meneſius in humiliores nau
quæ in vadoſo portu tutius conſiſtere poſſent,milit
imponit,& per præconem omnibus, qui erant crim
nibus alligati, propter quæ ſecundum leges erant v
morte,vel exilio multandi, veniam & impunitatem
poſtridiè in littus egreſſi rem ſtrenuè gererent,polli
tur.Primo deinde,qui in terra veſtigiū poſuiſſet, qu
gentos numos aureos in virtutis & audaciȩ præmiu
proponit. His ita conſtitutis,poſtridiè æſtū ſequutu
naues remis agi & incitari præcepit.Coutignus,qui
arce hæc conſpiciebat,vt erat inter eum & Meneſiu
conſtitutum,equites triginta equis inſidentes,& rel
quos præterea equites,quorum virtuti multū fideba
pedibus ex arce per poſticum egredi iuſſit,vt noſtris i
egreſſu opem afferrent.Id erat ſignum,quo Meneſiu
admonitus,copias erat in terrā expoſiturus.Itaq; pri
mum tormētis omnibus ignem admouere,& pilas in
hoſtes emittere præcepit:quo facto hoſtes ingenti fre
mitu & ſtrepitu,& multorum exitio vehementer ex
territi,littus deſerunt.At ex noſtris quantum quiſque
poteſt enititur,vt primus in terram deſiliat. Aliū enim
auri prȩmium,alium impunitas propoſita, multò plu-
res expectatum dec⁹ ad periculū adeundum inuitabat.
Primus tamē qui in terram egreſſus eſt,Triſtanus Me-
neſius fuit,qui ſcapha Ioannis Roderici Salæ Meneſij
vehebatur:quā Ioannes Rodericus,& Henricus Mene-
ſius ſecuti ſunt.Poſt illos Ioannes Homo ſcapha ſimi-
liter inuectus,in terram deſcendit. Ex primarijs autem
Ducibus, qui primus terram attigit,fuit Ioannes Ma-
ſcharegnas, equitum leuis armaturæ Magiſter. Hic cū
iam littus eſſet à Chriſtianis occupatum, hoſtes accur-
runt,& in prælium ruunt,quod magna vtrinque con
tentione cōmiſſum fuit.Multi ceciderūt,plures tamen
vulnerati ſunt,donec tādem ceſsêre.Noſtri ſtationem,

Prælium terreſtre.

quæ

quæ proxima erat, oppugnarunt. Qui ex arce fuerant egressi, strenuam operã in eo prælio nauarũt. Sex tormenta, quæ erant in statione collocata, in arcẽ importata sunt, & ducenti milites cum tormentario puluere, telorum & armorum vi, & cõmeatu, bellicisq; munitionib⁹ immissi. Hos Ioannes Mascharegnas agebat. Hoc subsidio animi eorum, qui obsidione premebantur, mirificè cõfirmati sunt ad obsidionem tolerandã. Erant enim, cùm casus ille pręter expectationẽ accidisset, ab omnib⁹ rebus imparati, quę sunt ad obsidionem ferendam necessariæ. Et homines erant fame, siti, labore, peruigilio confecti, multique vulneribus impediti, vsque adeo, vt vix esset quisquam, qui telum vibrare posset. Dynasta Tentugalẽsis in ipso littore fuit ictu glãdis plumbeæ grauiter admodum sauciatus, ita, vt cogeretur Tingim, vndè conscenderat, reuerti. In prælio cecidit Emmanuel Coutignus, & Ioannes Pimentel, & alij præterea viri fortes, quorũ eo die virtus spectata valdè fuerat. Menesius Regem Emmanuelẽ per literas admonuerat, vt subsidia summa celeritate compararet. In Bęticam pręterea nuncios miserat, per quos auxilium postulârat. Petrus autem Nauarrus, qui tunc magnum in rebus bellicis nomen obtinebat, classem Regis Fernandi, cuius ipse præfectus erat, ad Calpem in Guebaltarifensi portu collocârat. Ab eo etiam Menesius opem obnixè contenderat. Omnes certatim ad auxilium afferendum se comparabant. Arx interim summis viribus oppugnabatur, neq; dabatur aliquod obsessis laxamentum. Qui primus è Bætica tulit auxilium, fuit nobilis quidam vir, cuius nomẽ scriptum minimè reperio, qui tunc in Xarifio ius nomine Regis administrabat. Is nauem militibus & armis, & cõmeatu omnibusq; rebus ad bellum necessarijs, incredibili, celeritate comparatam adduxit. Et cùm hostes excitatis aggeribus ita muniti essent, vt ex tormẽtis, quæ erãt in arce constituta, nullum detrimentum acciperent, is oram maritimã præteruectus, in eo loco consistebat, vnde castra hostium imminuta conspiceret. Inde tor-

Subsidium Arci immissum.

Tẽtugalẽsis vulneratus.

Menesij ad diuersos literæ.

Subsidiũ è Bætica missum.

Stratagema.

mentis quamplurimos necabat, magnumq; tumul[illegible] in regijs castris faciebat, & cùm illi tormenta in eu[illegible] conuertebant, tanta se inde celeritate proripiebat, vt [illegible]mnes hostium conatus, qui nauem illius deprimere c[illegible]piebant, inanes redderet. In illos rursus securos incita[illegible]batur, tantumq; damnum his artibus hostib⁹ inuexi[illegible] vt cogeretur Rex castra mutare. Petrus autem Naua[illegible]rus, vt erat vir in rebus gerendis acer, auxilium affer[illegible] minimè distulit. Ducebat autem sub signis ter mille [illegible] quingentos milites. De belli autē gerendi ratione cu[illegible] Menesio deliberat. Vtriq; visum est, Regis Fessensis c[illegible]stra quam primùm adoriri: quod in sequentem die[illegible] distulêre. Rex vbi conspexit auxiliū obsessis aduenisse[illegible] non de obsidione diutius cogitandum existimauit. I[illegible]taque oppidum incēdere iussit. Erat in illius castris vi[illegible] quidam valdè nobilis, quem Menesius pugnando ce[illegible]perat, & captiuum humanitate singulari tractauerat[illegible] qui postquam redemptus fuit, multa de Menesij virtu[illegible]te & benignitate commemorare solebat. Is à Menesio[illegible] per nuncium postulauit, vt sibi faceret illum salutand[illegible] potestatem. Ea impetrata, ad Menesium viginti equit[illegible]bus stipatus rectà contendit. Ibi cùm multus sermo vl[illegible]trò citroque habitus amanter esset, tandē Maurus, in[illegible]quit: Magnum profectò cumulū tuis summis laudibus addidisti, cū tali tempore huic vrbi contra regem po[illegible]tentissimum auxilium attulisti. Maximo præterea be[illegible]neficio Arzilam tibi deuinxisti: nisi enim tu adfuisses, arx profectò à nostris iam præsidijs teneretur. Sed tam[illegible] præclarum facinus nullo modo, nisi à præclara illa vir[illegible]tute, quæ in te semper eluxit, confici potuisset. Ad hæc Menesius. Quod aliquid lucis huic vrbi in rebus aduer[illegible]sis attulerim, pertenuis mea laus rē benè cōsiderantib⁹ esse videbitur. Hoc.n. non tam mihi, quā regi præstan[illegible]tissimo, è cuius disciplina homines multò me melio[illegible]res prodire solent, adscribendū arbitror. Vester rex est, qui gloriari meritò debet, quòd vrbem Regis Emma[illegible]nuelis non solū aggressus sit (quod ipsum erat in lau[illegible]de non mediocri ponendū) sed eam armis occupârit.

Subsidium Petri Nauarri.

Oppidum incensum.

Menèsij cū quodam Mauro colloquium.

iq; quòd muros disturbârit, quòd vrbẽ ceperit, quòd
cem oppugnet, id laude sempiterna dignum censeo:
iòd verò faces in ædes priuatas iniecerit, & ædificia
tra muros inflammare instituerit, id neq; regiũ, ne-
e decorum existimo. Bellum adhuc integrum est. Si
ctoriam sibi proponit, cur tam malè rebus suis con-
lit, vt vrbem, qua se breui potiturum confidit, flam-
is absumat? Si victoriã desperat, cur doloris sui pœ-
s à tectis expetit? Nam ideò tantum exercitum com-
rauit, vt bellum parietibus atque tignis inferret? Nõ,
quit Maurus, regis nostri humilis atq; demissus ani-
us est, sed excelsus atq; planè regius. Nec vt domos
erteret, sed vt bellum contra Regem virtutis gloria
æcellentem gereret, exercitum coegit. Si non fuerit
sequutus, quod optabat, nemo poterit illum meritò
tuperare. Principis enim officium, qui ad regiã lau-
em aspirat, est, magna & ardua moliri. Victoria verò
on in hominum virtute, sed in Dei consilio & mode-
tione consistit. Quod verò ad ignem attinet, confir-
iare tibi planè possum, eum imprudente Rege conie-
um fuisse. Itaq; cũ primùm illũ conuenero, & ei rem
peruero, dabit operam, vt ignis confestim extingua-
ir. Maurus continuò discessit: & iussu Regis incendiũ
iit maxima hostium industria restinctum. Multi su-
picati sunt, in eo Mauri comitatu ipsum Regem fuis-
e. Menesium namq; videre maximo opere cupiebat.
Nomen namq; illius apud Saracenos ipsos erat cũ ad-
miratione celebratum. Rex tamen cùm cerneret arcẽ
am firmo satis præsidio munitã expugnari difficilli-
nè posse, & auxilia vndique illius tuendæ gratia con-
ienire, & classem è Lusitania intra paucos dies adfu-
uram, & arcem, propter Hispaniæ vicinitatem, eius
conditionis esse, vt si primo impetu minimè capere-
ur, esset valdè periculosum multis diebus in illius ob-
sidione commorari: noluit diutius in eo certamine tẽ-
pus absq; vllo fructu cõsumere. Nocte igitur illa obsi-
dionem soluit, & Alcassarẽ Quibirium versus iter in-
stituit. Sequenti die Menesius tignis explicatis cum o-
mni-

Arcis Arzilensis obsidio soluta & quare.

mnibus copijs vrbē ingressus est : cui Coutignus & lius vxor, & omnes ciues, qui erāt in arce, illi obuia cum ingenti lætitia prodiêre, atq; tanquā parenti, q omnibus vitam dederat, gratias egêre. Emmanuel i terim cum primum nuncium de aduentu Regis Fe sensis accepit, erat Eboræ. Quo audito, nullam mo interponendam existimauit, quin ipse per se oppic subueniret. Itaq; literas eadē die ad omnes Portugal vrbes, & ad viros Principes, & vniuersam deniq; nob litatem dedit, & omnes literis euocauit, & quæ poti subsidia, continuò in Algarbiense regnum misit, vti dè quamprimū possent, in Africā transmitterent. Po quatuor aūt dies, ex literis alijs Menesij intellexit, ciu tatem esse captam, & arcem obsessam, & in summas a gustias adductam. Hoc cū accepisset, equum sibi pern citate mira præditum insterni præcepit, tantaq; celer tate iter in Algarbium suscepit, vt septem tantum a octo ad summum comitibus circunseptus, in viam in grederetur. Dies verò atq; noctes iter ita continuaba vt vix vllum tempus reficiendi corporis gratia sibi su mendum existimaret. Cernebat enim, momento tem poris maximas in alterutrā partem inclinationes fieri & ideo periculosum nimis esse in rebus bellicis, occa sionem vllam rei benè gerendæ prætermittere. Elap sam namque temporis opportunitatem reuocari non posse. Timidi & ignaui hominis esse, præteritam facu tatem frustra lamentari : fortis autem & industrij, ni-hil, quo res in tempore fieri commodè posset, elab permittere. Præterea summum esse Regis flagitium, in rebus afflictis suos ope sua præsenti destituere, eos præsertim, qui Regis ipsius gratia erant in extremum discrimen salutis inducti. His cogitationibus stimulatus, tantam in via celeritatem suscepit, vt in montibus, qui Algarbium à reliqua Lusitania distinguunt, equus, in quo insidebat, ex nimio labore concideret, & repente moreretur. Ibi verò fuit illi nuncius allatus de auxilijs, quæ Arzilam conuenerant, & de præsidijs atque munitionibus, quæ in arcem hostibus frustra pugnan-

RES EVROPEAE

Emmanuelis in reb⁹ gerendis summa celeritas.

gnantibus inductæ fuerant. Ipse tamen nihil de a-
ritate suscepta remisit. Verebatur enim, ne cuniculis
ebris, qui in arcem, vt audierat, agebantur, arx ipsa
rrueret, nisi fuisset maturè subuentum. Peruenit tā-
m Balsam, si ea est ciuitas, quæ hodie ab incolis Ta-
a nominatur. Hoc autem Regis studium rei geren-
flagrantissimum, & hæc incredibilis alacritas & di-
entia tanto studio Portugalenses inflammauit, vt
dique certatim equites & pedites concurrerent. Sic
tum est, postquam Balsam peruenit, vt intra dies
inque, supra viginti millia militū in eam ciuitatem
nfluerent. Importata præterea sunt Olysippone tor-
enta, & commeatus, & munitiones, & naues quam-
urimæ, vt ille iusserat, adductæ, quæ vt celerrimè re-
s omnibus instruerentur, summa vigilantia conten-
bat. Cùm autem conscendere vellet, literæ sunt alla-
, quibus continebatur, obsidionem esse solutam, &
gem desperatione fractum, exercitum dimisisse. Ipse
hilominus transmittere statuebat. Sed consilio eo-
m, qui nomine prudentiæ insignes esse videbantur,
it ab ea sententia deductus. Si obsidionem, inquiūt,
luere vis, ea iam soluta est: si Africā subijcere paras,
ondum hîc eas copias habes, quib9 id aggredi possis.
on decet tantum Regem id suscipere, quod vel mini-
è necessarium est, vel exequi cum dignitate non pos
. Transmissio in Africam tunc laudabilis erit & præ-
icanda, cùm id, cuius causa transieris, efficere cum
oria magna poteris. Aliter enim non decus, sed i-
nominiam tibi comparabis. Nunc verò hoc tuorum
ecus, quo Rex Africæ potentissimus illis cessit, est ad
uum nomen atque decus merito referendum. Quan-
namque opinio excitanda iure de tua virtute sit, ex
o conijci potest, quòd per tuos rex Fessensis pulsus cū
gnominia est, & obsessi magna cum tua gloria libera-
. Hoc igitur nomen tibi opera tuorum partum defor-
nabis, si aliquid, in quo hominum opinioni non re-
pondeas, gesseris. Hoc autem à te non expectari de-
et, si in Africam signa intuleris, vt cum Mauris signis
col-

Balsa ni fortè Tauira.

Nouus Africani belli apparatus.

Belli Africani ad Emmanuelem oratio dissuasoria.

collatis vno aut altero prælio cõfligas, sed vt vniu
Mauritaniã sub ditionẽ & imperiũ subiungas. Si ig
hominũ expectationi minimè satisfeceris, gloriam
nonnulla labe dedecoris inquinabis. At nũc eas cop
nõ habes, quibus tantũ facinus aggrediare, postqu
redieris, & opes omnes, quę ad eã rem gerendã nece
riæ fuerint, paraueris, tũ demum licebit tibi in Afr
cum dignitate transire. Aliter enim consiliũ temer
um existimabitur, & offensio, si aliquid secùs, quàm
portet, acciderit, haud mediocrẽ nomini tuo macul
dedecoris inuret. Eiusmodi cõsilijs hominũ nõ va
laudis militaris studio flagrantiũ, ab ea mente de
tit, in qua si tunc perstitisset, maximũ sibi decus com
râsset. Erat enim tunc mirifica facultas oblata. Nam
Mauris neq; fidei religio, nec in Reges vlla pietas, n
pudor vllus vigebat, qui eos valdè à dedecore & fla
tio deterreret. Armis aũt pars eorũ maxima carebat.
rant præterea reguli permulti acerbo inter se odio di
dentes. Qui plus armis poterant, humiliores iniur
quãplurimis opprimebãt: iniuria vexati, insidias in p
tentiores cõparabant. Ad hæc accedebat, ꝙ gens no
tatis appetens, quamprimùm occasionẽ sibi dari inc
stantiæ suæ atq; perfidiæ demonstrandæ conspicere
nõ erat dubium, quin eã confestim arriperet, minim
que pretio corrupta, facillimè Principes & patriã pr
deret: Regio verò ad alendũ exercitũ, omnem cõme
tum abundè suppeditaret. Est enim valdè fertilis, & h
mines pecuniæ cupidi, libenter vndique cũ annona
vario ciborum genere conuenirent, quamuis region
vastari & exuri cernerẽt. Si verò clementer & modera
tè nostros vti victoria conspexissent, dubiũ certè nõ e
rat, quin illa benignitatis species eos facillimè ad studi
um Emmanuelis alliceret. Itaque omnia, quod ad ho
stes attinet, erant in eo statu, quem Emmanuel optar
debuisset. Contrà verò in Portugalensibus summa fi-
des, insignis in regem caritas, acerrimum bellandi stu-
dium, & incredibilis bellicis in rebus audacia. Adde,
quod tunc temporis erant tanto animorum ardore at-
que

Dissuasorũ belli Africani reprehensio, & regis instituti commendatio.

: impetu concitati, vt omnes fermè viri nobiles suis
nptibus vellent pro parte sua operam & industriam
tam præclara contentione consumere. Quod si Re-
omnibus carissimi festinatio, qua tanto studio &
critate in extremam Lusitaniæ partem se contulit,
uis opem afferret, tanto studio Portugaliam vniuer
a concitauit, vt intra paucos dies tot hominum mil
ad eum se tanta alacritate conferrẽt; quid futurum
sset, si is tunc in Africam cum eo exercitu traiecis-
? Deindè facilis & expedita ex Hispania Bætica in
ricam transmissio, dubium nõ est, quin maximam
ea regione multitudinem ad auxilium ferendum
ncitaret. Cùm verò in bello administrando omnia
rum opportunitas & occasio gubernet, nullaque
æstantior occasio dari possit ea, quæ militum ardo-
& hostium metu continetur, iudicari meritò po-
t, omnia tunc Emmanueli feliciter euentura fuisse,
anto suorum ardore contra hostes infelici euentu
rterritos vti voluisset. Postremò, quod caput est, o-
mi Regis pietas atq; religio, quæ illum stimulabat,
lõginqua etiam bella religionis gratia susciperet, ef-
cisset, vt omnia illi ex animi sententia succederent.
uamuis tamen hæc ita sint, regis animum, qui ad
ntam gloriam aspirabat, laudandum: consilium eo-
m, qui eum à tanto studio dignitatis abstraxerunt,
prehendendũ arbitror. Sed vt ad intermissam oratio
em redeamus, quamuis Rex à sententia sua, qua
ansmittere statuebat, suorum consilio deductus fu- *Arzila in-*
set, reliqua, quæ gerenda videbantur, summo studio *stauratio*
erfecit. Arzilam namque militum præsidia, & ma- *& nouum*
mum commeatum misit, & fabros præterea quam- *præsidiũ.*
urimos, qui ædes dirutas, & mœnia collapsa refice-
ent, & arcem multò fortius munirent. Habebatur e- *Emmanue*
im tũc oppidum illud, propter cãpestris regionis op- *lis in Pe-*
ortunitatẽ & fertilitatem & propter illius situm, fir- *trum Na-*
nissimum oræ illius maritimæ, quæ Lusitanorũ præ- *uarrum et*
dijs tenebatur, propugnaculum. Petro autem Nauar- *alios libe-*
o sex millia numorum aureorum dono misit: quod *ralitas.*
munus

munus ille accipere nullo modo voluit. Se nã dixit... gis Fernandi causa, cuius stipendijs alebatur, gessisse... gesserat, ab illoq; tantum laboris & industriæ suæ... præmium polliceri, cuius erat alumnus. Idem fe... prætor Xarifiensis. Ambo tamē postea multis ab E... manuele beneficijs affecti fuerunt. At Menesius, po... quã naues cum præsidijs & munitionib⁹ Arzilã perue... nêre, in Lusitaniã reuersus, fuit ab Emman. cum lau... dibus suæ virtuti debitis honorificè & amanter exce... ptus. Hoc eodem anno cùm esset inter Emmanuele... & Ioannam, Fernandi & Isabelæ filiam, orta discep... tio de regionum limite, qui fuerat à Ioanne rege Po... tugal. & Castellæ Regibus designatus, intra quas cui... bet ex regibus liceret, absq; alterius iniuria, Saracen... expellere, & regiones etiam incognitas occupare, fu... ea contentio summa æquitate partis vtriusque decis... & Emmanuel maxima Mauritaniæ parte cessit, qu... videbatur ad illius terminos pertinere, & Regibus C... stellæ armis occupandam permisit. Ioanna vicissim ... iure, quod existimabat in Aethiopia retinere, decessi... cùm eam regionem Portugaliæ regibus assignatam es... cognouisset. Sub eiusdem anni finem misit Emma... in Aethiopiam ad Congui regnum multos viros rel... gionis & sanctimoniæ fama præstantes, qui Chris... disciplinam multò diligentius gentibus illis traderē... & regiones illas clariore lumine perfunderent. Et hæ... quidem sunt, quæ in Africa & Lusitania hoc eodem... tempore gesta sunt. Quæ Tristanus Cugna, cùm in In... diam nauigaret, in cursu gesserit, quas vrbes aut expu... gnârit, aut armis adortus fuerit, & quomodo tandem... ad Zacotoram naues appulerit, & arcem à Caxemensi... Rege ædificatam ceperit, & in ea Norognam præfectū... reliquerit, deindè in Indiam cursum tenuerit, & quo... modo in Lusitaniam redierit, exposuimus. Quid autē... post illius ab Alfonso Albuquercio digressum, Alfon... sus ipse designârit, & quas res gesserit, explicare nondū... licuit. Is igitur fuit à Tristano Cugna relictus, vt cum... ea classe, cuius præfectus erat, illud mare, quod ad Ara-

Disceptatio de finibus regundis inter Lusitanū & Hispanū Reges.

Religiosi in Congui regnum missi.

RES INDICAE.

De reb. gestis Alfonsi Albuquercij.

m felicē pertinet,peragraret,& naues hostiles om-
us quibuscūq; posset incōmodis afficeret. Sed cùm
et animo maximo, se indignum putauit, instar pi-
æ prædas spectare, & non multò maiora & altiora
oliri.Itaque Armuziense regnum oppugnare con- *Armuzij*
uit.Armuzium autem est insula intra ostium sinus *insulæ de-*
sici,non ita lato mari à Carmania disiūcta.Nomen *scriptio.*
em duxisse videtur ab Armuza,antiqua Carmaniæ
itate,cuius hodie nomen obliteratum cum memo
antiqui splendoris euanuit. Et fortasse hæc insula
t Armuzæ antiquæ Colonia,& idcircò indè nomē
tinuit.Ambitus illius decē & sex passuū millib⁹con
etur.Est autem ostio sinus propinqua, à Carmania
tò 12. millibus passuū distat:ab Arabia aūt ea parte,
a Carmaniam respicit,40.millibus.Insula est nimis
da & sterilis,& solum adeò macrum, vt nihil om-
iò,quod ad vsum vitæ valeat, vel natura, vel homi-
m cultu proferat.Perēnib. aquis omninò caret:tres
ntùm putei in insula procul à ciuitate sunt: homines
ternis vtūtur: & cū reliqua omnia ex vicinis insulis,
Carmania & Arabia ad victū idonea importentur, *Collis sala*
ua etiam ex ijsdē locis in eam afferri solet. In ea mo- *abundans*
cus collis assurgit,qui sulphuris magnā vim in vno *& sulphu-*
ere, in altero aūt salis multitudinē in lapides densa *re.*
n gremio cōtinet. Duos portus habet tutissimos:v-
s ad occidentem solem,alter ad orientē pertinet.Hi
o portus lingula ,quæ in mare lōgius excurrit, diui-
ntur.Horū portuū commoditatem secuti mercato-
s ex India , Perside , & Arabia,& è quāplurimis alijs
gionibus,eam insulā frequentare cœperūt. Ea tandē *Armuziens*
equentia & celebritate factū est, vt ciuitas ædificare- *sis ciuitas.*
r in planicie sita,quæ progressu temporis ad summā
nplitudinem peruenit.Viæ sunt latæ & directæ, ædes
agnificæ,& cœnaculis sublatæ, & tectorijs pulcher-
mè factis excultę.Regia est non modo ad habitandū
mplissima, verū ad vim hostium propulsandam mu-
itissima..Solis ardores sunt vehementissimi: in quib.
ropulsandis omnis lautorū industria multiplici mo-

do & ratione cõsumitur. Incolæ sunt maxima ex parte Arabes atq; Persæ, Mahumetisq; superstitione contaminati. Ardent libidine, amoribus indulgẽt, obtrectatione laborãt: mulieres ne ab alienis viris conspiciantur, faciem velare compelluntur. Homines vt plurimum specie liberali præditi sunt. Musicẽ summo studio colunt, vestibus elegantissimis excoluntur. Ar[tes] frequenter exercent, literis libenter incumbunt, historijs mirificè delectantur. Homines doctrina præstantes in summo honore habent: illisque assiduè oper[am] dant, & illorum disciplinis erudiri summum de[cus] existimant. Respub. est cõmodis legibus astricta. Omnia, quæ væneunt, pondere væneunt. Summũ flagi[tium] est apud illos, fallacibus vti ponderibus. Eum eni[m], qui per libram atque lancẽ fallit, omnem generis humani societatem euertere cẽsent, & vt ciuilis iuris h[o]stem teterrimum execrantur. Insula verò cùm ni[hil] omninò proferat, quo vel homines ali, vel ornari p[os]sint, tantis tamen fructibus & frugibus, & cibis, atq[ue] delicijs affluit, vt vix vlla regio sit magis omnibus r[e]bus, quæ ad victũ & elegantiam vitæ pertinent, abundans. Nullæ namque sunt vitæ deliciæ vel in Arab[ia] vel in Perside, vel in India, vel in quacunque alia regione, è qua naues in insulæ portus inuehantur, quæ no[n] omnes terræ opes in eam inferant. Ita fit, vt cùm nih[il] ex se ipsa gignat, multis tamen regionibus opimis r[e]rum omnium abundantia præferatur. Reges è port[o]rijs ingentes sibi opes pepererunt, imperiũ deindè la[tè] propagârunt, ita vt multis insulis, & vrbibus etiam n[on] paucis in Carmania & Arabia sitis imperarent. Exercitus satis magni illorum sumptibus alebantur. Se[d] tandem cùm eorum ministri ad summas opes peruenirent, & tyrannidem vehementer affectarent, & ipsi Reges otio atque luxu diffluerent, factum est, vt regium tantum nomẽ penes Reges esset: ministri porrò regn[i] opibus ad suum scelus atque flagitium abuterentur. Hic erat regni illius status eo tempore, quo Albuque[r]cius illud sub Emmanuelis imperium subiungere cogitauit.

Literarũ studium. — *Iusticia.* — *Rerũ abundantia.* — *Armuziensis regni potentia.*

itauit. Itaque xx. die Aug. anno à Christo nato M. D. VII. è Zacotora profectus in Arabiæ promontorium quod Rozalgatem appellant (antiqui regionum explicatores, Corodamum nominabant) aduectus est. Duces, quos secum ducebat, erant sex homines in rebus bellicis spectati & cogniti, quorum hęc nomina fuêre, Franciscus Tauora, Emmanuel Tellius, Alfonsus Lu ius Costa, Nonius Vascius Albicastrensis, Antonius Campensis, Ioannes Nonius. Exercitus erat quadrin entorum septuaginta militum. Cum hac tam exigua lasse ad regnum illud opulentissimum expugnādum gna in eas oras inferre constituit. Arabiæ igitur oras ræteruectus cùm ad primùm oppidum, quod ad Armuzij regnum pertinebat (Calaiates appellatur, est autem id intra sinus introitum) naues appelleret, pacem ncolis obtulit, ea conditione, vt classi commeatum ræberent. Indè in oppidum aliud aduectus, quod appellant Curiatem, cùm milites cibum sumere vellent, e delusos aspiciunt. Nam in vasa, in quæ Calaiatenes commeatum intulisse simulauerant, sordes ingesserant, & in summo varia ciborum genera collocârāt, t nostris illa vana specie commeatus illuderent: cuius uidem fraudis postea debitas pœnas exoluerunt. At Curiatenses non dolis, sed armis cum nostris agere maluerunt. Erat enim ibi quidam Regis Armuziensis præfectus, vir impiger, qui portum fossa & vallo munierat, & ea præsidia collocarat, quibus se confidebat multò maiores copias facillimè repulsurum. Ea confidentia cum Albuquercius ei pacem obtulisset, illā repudiauit. Albuquercius igitur re prius cum ducibus alijs communicata, & copijs eo ordine, qui conuenire videbatur, instructis, in terram egressus est. Hostes, qui llū littoris aditu ꝓhibere nitebātur, erāt ad tria millia. Fuit atrox p̄lium cōmissum: nostri tamē hostes pellūt, & vallū deindè expugnant, & in oppidū tandē irrumpunt, idque iam pręsidio nudatā, impunè diripiunt, & subiectis ignibus inflāmant. Naues præterea tam quæ in anchoris erant, quàm q̄ in littus subductæ fuerant, incen-

Bellū Armuzinum.

Corodanū Arabiæ prom. n. Rozalgates.

Albuquercij duces militares.

Calaiates oppidum.

Curiates oppidum.

Calaiatēsium dolus

Prælium cum Curiatensibus.

Lusitanorum victoria.

incendunt. Indè in aliud oppidum eiusdem regni mu
Mascate oppidum. tò maius & opulentius inuecti sunt. Id Mascate nom
natur. Abest autem à Curiate 40. passuum millia. E
autem in planicie situm, & duob⁹ montibus, qui illu
vtrinque muniunt, inclusum. Montes in littus oppic
procurrentes, portus aditum perangustum efficiunt
Incolæ fossam latam à monte in montem perduxerāt
& aggeribus & duplici vallo munierant. Valli atq; fos
sæ aditus, quos ad vsus ciuium maritimos in ea statio
Pactio cū Mascatēsibus rupta. ne fecerant, erant duo, iíque nimis angusti. Albuquer
cius tamen in portum ingressus cum oppidi præfecto
paciscitur, vt exercitui cōmeatum nomine tributi sub
ministret. Parabatur autem cōmeatus, cùm subitò dux
Regis Armuziensis cū præsidio aduenit, præfectumq;
quod commeatum promiserat, malè accepit, totaq; se
Mascatis oppugnatio. ciuitas ad resistendum cōparauit. Erant in armis ad 4
millia virorum. Albuquercius, vbi quod hostibus con
silium esset, animaduertit, vrbem per totā noctem tor-
mentis acerrimè verberare, & mœnia cōcutere præce-
pit, vt nō solùm mœnium ruinas ederet, verùm & ho-
stes formidine perterritos peruigilio fatigaret. Die se-
quenti aciem triplicem instruxit, vnam Francisco Ta-
uoræ attribuit, cui præcepit, vt cū Alfonso Costa val-
li partem extremam, quæ ad vnum ex montibus per-
tinebat, oppugnaret. Similiter vt in aliam partem mu-
nitionis eiusdem ad alterum montem spectantem Io-
annes Nonius & Antoni⁹ Cāpensis cū acie secunda ir-
rumperēt, imperauit. Ipse Tellium sibi sociū asciuit, vt
cū acie tertia munitionē mediā aggrederetur. Primus
Tauora cum socijs in terram egressus, ad partem sibi
assignatam contendit: & quamuis pilæ & sagittæ in-
numerabiles in nostros acciderent, illi tamen hostes
repulerunt, & faces in vallum coniecerunt, quibus ex-
citato protinus incendio, hostes eam partem deserere
coacti sunt. Albuquercius iam vallum medium nimis
acriter oppugnabat: hostes vi summa resistebant. Neq;
segnius qui alteram valli partem fuerant aggressi, rem
gerebant. Nostri tandē vallum transgressi, hostes fun-
dunt,

unt,& fugientes insequuntur: oppidum capiunt, diri *Mascate*
iunt, & incendunt. Octo tamen è nostris in prælio *capta, dire*
eciderunt. Inde, aliquot primùm dieb⁹ ad corpora è *pta & in-*
abore nimio reficienda datis, Albuquercius soluit,& *censa.*
1 aliud oppidum regni eiusdem, quod Soar appella- *Soar oppi-*
atur, inuectus est: in eo arx erat munita. Illius tamen *dum dedi-*
ræfectus, cùm fama de vastitate, quæ fuerat repugnā- *tum.*
ibus illata, regiones illas peruasisset, se repentè dedi-
it. Ex eo oppido profectus Albuquercius, in aliud se
ontulit, Orfazamũ nomine, muris & tormentis mu- *Orfazamũ*
iitum, in quo dux erat sanè fortis, & multum bellicis *captum &*
n rebus exercitatus: qui tamen nullo modo ciues con- *incensum.*
inere potuit: quin vbi primùm anchoras demitti cer-
ierent, de fuga cogitarent. Igitur ea nocte, quæ post
:lassis aduentum secuta est, cum omnibus bonis, quæ
ndè asportare potuerunt, præcipiti fuga sese in mon-
:es proximos proripuerunt. Postridiè vrbs spoliata, &
ncensa fuit. Hoc erat vltimum Arabiæ oppidum ad
Septentriones spectans, quod Armuzij imperio in illa
ora continebatur. Indè autem cursum in ipsam insu-
am conuertit. Erant in portu naues permultæ Sarace-
norum, rebus omnibus, si pugnandum esset, instru-
ctæ. Albuquercius duces in prætoriam nauem, cui ip- *Consulta-*
se præerat, arcessiuit, vt de belli gerendi ratione cõsulta *tio de de-*
ret. Cùm variæ sententiæ fuissent, tandem id fuit com- *bellando*
muni consilio decretum, ciuitatem oppugnari mini- *Armuzio.*
mè posse, antè, quàm naues aut captæ, aut depressæ
fuissent. Armuzium namque communem Saraceno-
rum omnium patriam existimari: proinde fieri non
posse, vt si viderent vrbem illam incommodis vexari,
id negligerent. Vrbis illius propugnaculum non mœ-
nibus, sed classe cõtineri. Itaque classe deuicta, facilius
multò fore bellũ, quod erat contra Armuzium geren-
dum. Hoc consilio cõprobato, anchoras iaciunt. Albu- *Albuquer*
quercius per nunciũ regi continuò significauit, se non *cij ad Ar-*
vt malũ aliquod machinaretur, sed vt pacem cum illo *muziēsem*
faceret, eò naues illas appulisse. Pacẽ verò non alia ra *Regem*
tione cõstitui posse, quã Regis Emman. salutari impe- *nuncius.*

 rio in

rio in illis oris egregiè confirmato. Eamque virtute & benignitatem Emmanuelis esse, vt multò præstan us esset ad vitæ securitatem, illius imperio subdi, qu multis gentib⁹ imperare. Imperium namq; sine disc plina salutari, odiosum, & inuisum esse, multisq; peri culis, & fortunæ procellis obnoxium. At regis opti mi & inuictissimi disciplina, & patrocinio vitæ atqu salutis firmamentum contineri. Si vellet in regis Em manuelis fidem & clientelam recipi, fore, vt contra o mnes hostium insidias tutus & incolumis permane ret. Secus autem opus esse sibi armis experiri, quod co silio obtinere minimè posset. Rex fama rerum, qua Albuquercius in illo cursu gesserat, exterritus, se paci cupidum simulauit, & simul ad illum vnum è suis do mesticis cum litteris atque muneribus misit. Is litera cùm accepisset, munera repudiauit. Nulla enim ratio ne munus se accepturum dixit, antè, quàm pax firma retur. Rex ad pacem se propensum asserebat. Id tamen de die in diem differebat, vsque eò, dum classis quam il le expectabat, in portum introiret. Interim Lusitani quidam, fide illius freti, in vrbe vagabantur. Sed vbi classis cum magna militum multitudine portum sub-iuit, Rex Lusitanos omnes, qui erant in vrbe, compre-hendi continuo præcepit. Naues interim maximas se cundum littus collocari, minores autem in altum de-duci iussit, eo consilio, vt si Lusitani in naues impetū darent, rates ex alto in nostras naues inuectæ, eas cir-cumuenirent, vt nullum eis vndiq; vehementer oppu-gnatis perfugium relinqueretur. Insequenti die cùm Albuquercius ordinem cerneret, quo classis hostium erat instructa, percepit eos ad pugnādum paratos esse. Pugnā verò minimè detrectauit. Itaq; solutis ancho-ris, in naues in portu collocatas impetū fecit. Id cōspi-catus Coiearatus (hoc enim nomē erat præfecto, qui ratib⁹ præerat) in altū euectus, mutata velificatione cur sum in nostras, vt eas à tergo circunueniret, inflexit. A nostris acre iam certamen erat cum nauib⁹ quæ vrbis aditum tutabantur, institutū, & fumi densa nebula vn-

Fraudulēta pacis simulatio.

Claßis hostilis.

Albuquercij pugna naualis.

lique tormentorum flammis excitata, aspectum cun-
ctis ademerat. Coieatarus opportunitate caliginis vtēs, propius accessit. Itaq; non solùm pilis eminùs emissis, verùm & sagittis & iaculis res ab hostibus admodum strenuè gerebatur. Tanta autem vtrinque contentione dimicatum est, vt terra dehiscere, & cęlum tenebris obduci videretur. Rex è turri præcelsa certamen animo valdè curis anxio spectabat. Multæ mulieres grauidæ horrendo tormentorum strepitu perturbatæ, abortione conflictatæ sunt. Tandem cùm multæ naues dissipatæ fuissent, reliquæ se fugæ mandârunt. Nostri igitur illo periculo, quod ex alto impendebat, liberati, multò liberius contra naues, quæ in aditu portus consistebant, depugnabant. Hostes tamen, qui in illis erāt, acerrimè rem gerebant. Nihilominùs tamen nauis, qua Princeps regni Cambaiensis hæres, qui Armuziū proximis illis diebus aduectus fuerat, & ex ea periculum acri animo propulsabat, demersa est. Altera deinde Melichiazij nauis similiter depressa fuit. Reliquæ naues erant iam multis in locis dissipatæ, ita, vt hostes permulti desperatione salutis inducti, in mare desilirent, vt nando cædem effugerent. Albuquercius militibus in scaphas festinanter impositis imperauit, vt omnibus, qui natabant, cædem afferrent. Naues, quæ fugere potuerunt, summa celeritate in fugam conuersæ sunt, vna tamen constitit, cuius nauarchus erat vir singulari animo præditus. Nostri in illam ingressi, neminem reperiunt. Hostes enim sese in sentinam abdiderant. Nostri cùm suspicarentur omnes excessisse, paucis in naui relictis, naues reliquas fugientes insequuti sunt. At hi, qui se occultârant, repentè ex infima nauis parte prosiliūt, & multi paucos circunsistūt. Hi suorum opem magnis vocibus implorant, & interim acriter in repentino illo discrimine pugnant. Qui opem inuecti scaphis afferebant, non tàm citò subuenire potuerunt, quin nostri prius vulnera permulta ab hostibus acciperent. Hostes ipsi partim concisi, partim metu in mare præcipitati sunt: maxima eorū pars

Pars hostilis claßis fugata.

Altera pugna.

Lusitanorum victoria.

Hostium cædes.

 in flu-

in fluctibus interfecta fuit, pauci nando in littus euaserunt. Tanta autem cædes hostium fuit, vt mare sanguine redundare videretur, & fluctus ipsi in sanguinis colorem reuersi, spectantibus terrorem inijcerent. Hoc certè constat, tantam fuisse hostium trepidationem, postquam rem inclinari conspexêre, vt conuersis arcubus se ipsos sagittis configerent. Itaque maximus numerus hostium interfectorũ fluctibus eiectus in littus fuit, sagittis transfixus, cùm à Lusitanis nulla sagitta mitteretur. Georgius Barretus, qui in nauem illam, vt opem circunuentis afferret, ingressus fuerat, cùm cerneret eam propè vrbem consistere, & tormentis aptissimè dispositis instructam esse, eisdem tormentis hostilibus vrbẽ quatere, & mœnia quantũ fieri posset, disturbari præcepit. Cùm iam hostis nullus appareret, in naues hostium sæuitum fuit. Multæ depressæ, multæ flammis exustæ sunt. Quo facto vrbem propius Albuquercius accessit, ita, vt regiæ appropinquaret. Qui in regia consistebant, quamuis essent stupore vehementer oppressi, vt sagittis nostros propellerent, contendebãt. Albuquercius & Menesius, & quidam alij viri nobiles vulnerati sunt. Inde oram illam præteruectus Albuquercius, quamplurimas alias naues exussit, donec ad quandam stationem peruenit, quæ ad Carmaniam spectabat, in qua centum & octoginta naues, quæ nõdum in mare fuerant deductæ, consistebant, quæ omnes fermè flammis absumptæ sunt. Templum etiam in suburbano magnis sumptibus extructum, & religione Mahumetana consecratũ excitato incendio deflagrauit. Nostri sic studio certaminis efferebantur, vt in vrbem inuadere properarent. Eos tamen Albuquercius continuit. Erant enim pauci admodum, & labore nimio defessi: in ciuitatem verò magnus numerus militum confluxerat. Prælium horis octo continuatũ fuit. E nostris decem desiderati, supra quinquaginta vulnerati sunt, inter quos Gaspar Diazius vexillifer extitit, cui manus dextera vno ictu præcisa fuit. Ex hostib⁹ circiter duo millia hominum cecidère. Hæc victoria ma-

Claßis hostilis depreßio & incendiũ.

Cæsorũ & vulneratorũ numerus.

gnum

num metum hostibus iniecit, sed multò grauiorem
urbationem illis afferebat inflammatio nauib⁹ illata.
ita namq; & salus insulæ nauibus continebatur, qui-
us sublatis, vastitas & interitus imminebat. Rex igi-
r reprius in consilio deliberata, per duos Saracenos
u rerum peritos, & authoritate graues, quorum vnus
pellabatur Coiebeirami⁹, alter verò Abdala, qui erat
ispanus Granata oriundus, ab Albuquercio pacem
tijt, & humiliter atque demisse postulauit, vt errori
o veniam impertiret. Se namq; temeritate adolescen
e, & hominum perditorum consilio in eam fraudē
ductum fuisse. Satis iam pœnarum dedisse, & malis
uditum ita fuisse, vt sperandum esset, semper se in of
io futurum. Itaq; libenter imperium Regis Emma-
elis agnoscere, & tributum, quod imperatum esset,
ndere velle. Deinde Albuquercium obsecrabat, vt
loco parentis esset. Se namque ei perpetuò pietatem
on minorem, quàm si esset illius filius, præstiturum.
dmonebat deinde, vt animaduerteret sapienter, quā
m gereret. Armuzium iam ad ditionem & imperiū
mmanuelis pertinere. Si igitur insulæ vastitatem &
flammationem inferret, bonā partem imperij Portu
lensis interiturā. Insulam namque esse hominū fre-
uentia celebrem, opibus abundantem, & ita Persidis
Arabiæ regionibus imminentem, vt qui eā teneret,
cillimè posset imperium dilatare. Insulæ verò firma
entum in nauibus esse constitutum, ita, vt qui naues
cureret, interitū sempiternum insulæ illius commo-
s esset illaturus. Vt enim (dicebant illius legati) arbor
ccisa radice arescit: ita Armuzium excisis nauibus, q-
is vt radicibus alitur atque sustinetur, interibit. Si igi-
r opes tui Regis augeri & amplificari desideras, opus
t, vt insulam cōserues, è cuius incolumitate magnus
d eius imperium cumulus accedet. Præterea, quemad
odū maximos imperatores, quorum nomen est im-
ortalitati consecratū, virtute atq; factis egregijs imi-
ris: ita clementiæ exempla, qua non minorem admi-
tionem gentibus q̄ victorijs attulêre, tibi ad imitan-

Legatio Regis ad Albuquercium de pace.

 dum

dum proponas. Hoc enim sibi ad nominis immorta-
tatem præclarum existimabant, vt quos virtute deui-
rant, misericordia conseruarent. Sic autem cùm vir-
tis magnitudine terrori hostibus essent, humanita-
laude cunctos mortales ad studiũ sui nominis exci-
bant. Quod ad virtutẽ attinet, tantum facinus edidi-
vt sis cũ omnibus summis Ducibus comparandus. R-
liquũ est, vt, quemadmodum in bellis inuictus semp-
extitisti, ita parta victoria à nemine clementiæ & h-
manitatis laude vinci patiaris. Quare cùm iam dign-
erroris pœnas pertulerimus, fac vt malis innumerab-
libus perculsi & abiecti, tua benignitate recreemur. M-
ximi namq; hominis est, in summa felicitate imbec-
litatis humanæ memoriam retinere, & hominibus
summa calamitate cõstitutis ignoscere. A te igitur p-
numen sanctissimum, quod colis, per dexteram ista-
tuam semper inuictam petimus & obsecramus, vt m-
sericordiam afflictis tribuas, & errori regis adolesce-
tis, quem valdè temeritatis suæ pœnitet, ignoscas, &
gnem, quàm primum fieri poterit, extingui permitta-
Quod si feceris, non solùm laudem Ducis fortissim-
verùm & gloriam Principis humanissimi cõsequeri-
& opibus regis tui multùm prospicies. Ad hæc Alb-
quercius respondit, se molestè ferre, quòd non mult-
prius cum hac legatione ad eum venissent. Quod si f-
cissent, non tantum damni factum fuisset. Irent ig-
tur, & ignem festinanter extinguerent. Se namque fi-
dem dare, eos nullum interim incommodum à no-
stris accepturos, dum naues reliquas, in quas nondum
incendium peruaserat, ex imminenti clade proripe-
rent. Quod verò ad pacis conditiones attineret, se re-
sponsum postea daturũ. Cum hoc responso Coiebei-
ramius ad regem reuersus est. Abdala verò fuit obsidi-
loco retentus, & ignis absque vllo impedimento sin-
gulari multorum industria & sedulitate restinctus.
Postridiè fuerunt à Rege missi Principes ciuitatis, in-
ter quos erat Noradinus: sic enim appellabatur, qui re-
gis nomine ciuitatem patrijs institutis & moribus re-

Albuquercij ad legatos responsum.

geba-

-bat. Per hos cum Albuquercio pax firmata fuit. Pa- *Pax cū Armuzio inita, eiusque leges.*
s conditiones hæ fuerunt: Vt Zeifadinus, hoc nomi-
e secundus, Armuzij rex, stipendiarius Regis Emma-
uelis esset, & ei tributi nomine quindecim aureorum
ımorum millia penderet: & præter hæc, ipsi Albu-
ıercio pro impēsis in id bellum factis solueret quin-
ue millia. Vt Rex assignaret locum in vrbe, quam Al-
ıquercius vellet, in quo posset arcem ædificare. Hu-
ıs pactionis literæ fuerunt in aureis laminis insculı-
tæ Arabica & Persica lingua. Persicum exemplum, vt
enes ipsum Regem seruaretur: Arabicum, vt ad Em-
ıanuelem mitteretur. His pactionibus firmatis & ob- *Vexillum Emmanuelis ab Armuzijs sūma cum lętitia susceptum.*
gnatis, Rex ab Albuquercio postulauit, vt ei vnum
exillum Regis Emmanuelis patroni sui insignibus il-
ıstratum mitteret, cuius admonitu disceret, Regem
bsentem, cui se addixerat, debita fide & pietate vene-
ari, & vt intelligerent omnes, eum in illius patroci-
io latere, cuius tam clarum apud quamplurimas na-
ones nomen esset. Vexillum ab Albuquercio mis-
ım, cum maxima ciuitatis totius lætitia, & faustis ac-
lamationibus, quasi felicitatis perpetuæ signum ex-
eptum fuit, & in regia turri collocatum. Albuquer-
ius deinde è naui egressus, in regiam concessit, quæ
rat instrata peristromatis aureis & bombycinis. Rex
llum magni amoris significatione cōplexus est, mul-
usq; sermo de pace fuit ab illis institutus, quam iterū *Armuziēsis ad Albuquerciū munera.*
ureiurando valdè sancto & religioso confirmârunt.
ndè cùm se rursus in clasē Albuquercius reciperet,
Rex munera ad illum misit satis ampla, Regisque ma-
gnificentia digna. Balteus erat ex auro factus, multis-
que gēmis maximi precij distinctus, & sica cum vagi-
na ex auro & gemmis simili ratione perfecta; & qua-
tuor annuli, inter quos erant gēmæ eximij splendoris
inclusæ: & equus miræ pulchritudinis & pernicita-
tis, ephippio & phaleris valdè preciosis instratus. Du-
ces etiam reliquos muneribus elegantissimis affecit.
Albuquercius illum vicissim remunerauit donis atq;
monilibus opere singulari perfectis. Itaque persuasum
erat

erat omnibus, nihil esse posse illa pace constãtius. L
sitani igitur egressi, in domibus, quas Rex illis design
rat, sine vlla suspicione fraudis habitabant. Aliquot n
ues fuerunt in littus, vt reficerentur, absque vllo me
subductæ. Arcis fundamenta continuò iacta sunt. A
buquercius cùm Saracenorum mores exploratos & c
gnitos haberet, & quanta perfidia vti solerent, intel
geret, propè locum, vbi arx ædificari incipiebat, in li
gula littoris ipsius turrim excitauit, in qua tormen
disposuit, quibus si Saraceni opus impedire conare
tur, eos dispelleret. Omnes Lusitani certatim operã st
nuam nauabant: nullum erat generis & dignitatis d
crimen: qui plus laboris in illud opus insumebat, is n
bilior habebatur. Albuquercius instabat acriter oper
& laborantes vrgebat, eorumq́ue laborem & laudibu
& sermonis vrbanitate leuabat, & frequenter admon
bat, totam firmamenti & securitatis rationem in eo p
sitam esse, vt opus summa celeritate perficeretur, vt
Regem fœderis percussi pœniteret, fidem frangere
vellet, postquam arx munitissima ceruicibus illius im
penderet, minimè posset. Ipseq́ue vt exemplo reliqui
esset, operi etiam plerunq; manus admouebat. Rex m
teriam opera suorum abundè subministrabat. Et quia
vt fit, seditiones inter Lusitanos & Armuzienses exci
tabantur, ne nostris iniuria à ciuib. inferri posset, No
radinus quadringẽtis militibus stipatus, summa Regis
ipsius voluntate præsidio nostris erat. Duo filij Nora
dini de Regis nece coniurauerant, & detecto scelere,
antequam pœnas darent, aufugerant. Vnus appellaba
tur Delamixa, alter Zerafus. His Albuquercius
propter singulare studium, quod in Em-
manuelem præ se ferebant, à Rege
veniam & reditum in patriam
impetrauit.

Arcis Armuziensis initium.

Duorũ Noradini filiorũ in Regem coniuratio.

HIE-

HIERONYMI OSORII SILVENSIS ALGARBIORVM IN LVSITANIA EPISCOPI,

DE REBVS EMMANVELIS, LVSITANORVM REGIS INVICtißimi, virtute & auspicio gestis,

LIBER SEXTVS.

VM hæc geruntur, duo legati Armuzium aduecti sunt, vt tributũ Ismaêlis nomine, qui tunc Persidem, & quamplurimas oriẽtis Solis regiones imperio deuinctas continebat, quod Armuzij Rex, vt alij permulti Reges stipendiarij, ex fœdere debebat, exigerent. Erat Ismael is, quẽ Sophum cognominabant, Princeps inter Saracenos omnibus artibus illo loco dignis excellens, qui propter ingenium & industriam, cùm se primum religionis nomine venditaret, deinde magnum virtutis specimẽ in bellicis rebus ostenderet, ad summas opes peruenerat, imperiumque latissimè propagarat. Armuzij autẽ Rex, vt alij permulti, metu & imperio coactus tributũ illi pendebat. Tunc igitur cùm legati tributum peterent, Rex animo suspenso & anxio, quid sibi agendum esset, explicare non poterat, rem ad Albuquercium retulit. Is eum sine cura esse iussit. Itaq; legatis per vnum è suis comitibus de aduentu, & de valetudinis firmitate gratulatus est. Deinde eos admonuit, ciuitatẽ illam

Persica ad Armuziũ regem legatio.

Albuquercij ad Persarũ legatos responsum.

& Ar.

& Armuzij regnum Regis Emmanuelis esse, belli i[...] subactum, & Armuzij Regem in fidem Emmanu[...] Regis præcellentissimi receptum, ita, vt sibi necesse [...] set iniuriam ab illo propulsare. Quod verò ad tribu[...] attinebat, se tributum regis ipsius nomine contin[...] soluturum. Ferculum deinde, in quod tributum e[...] impositum; coram legatis ipsis euolutum fuit. Era[...] autem in ferculo globi ferrei, & sagittæ, & hastaru[...] cuspides, & ferreæ fistulæ. His explicatis, & in legat[...] rum conspectu propositis, adiecit is, quem Albuque[...] cius miserat: Hoc est tributum, quod Emmanuel Po[...] tugaliæ, & Algarbiorum, & Indiæ, & Armuzij Rex p[...] dere solet ijs, qui à Regibus sibi subditis tributum ex[...] gunt. Hoc responso legati, quamuis minimè ferēdar[...] iniuriam Ismaeli Regi omnium potentissimo factar[...] esse clamarent, & minas etiam iacerent, inanes tame[...] in patriam rediêre. Arx interim ad tantam altitudi[...] nem peruenerat, vt præsidio relicto defendi facilè po[...] se videretur. Duces verò molestissimè ferebant, se diu[...] tius in eo opere detineri. Animo namque reputaban[...] prædas, quas agere è nauibus hostium potuissent, si ci[...] ca Arabici sinus introitum mare illud peragrauissent. Ardētes igitur cupiditate, consiliū ineunt, vt nomine Regis ab Albuquercio cōtendant, vt arcis præfecto, quē vellet, relicto inde discederet. Postulatum hoc scribūt, & nominibus obsignant, & obtestantur, ne contra Regis imperium vellet diutius tempus in eo opere conterere, ad quod efficiendum iussus non fuerat. Aderat scriba cum postulato, vt fidem scriptis faceret, illum, si postulato non satisfaceret, officium prodidisse. Is postulatum de manibus scribæ cùm accepisset, legere noluit, sed sub lapidem, qui erat in arcis limine, ad eam rem paulò altius machina sublatum, abdidit. Hac contumelia Duces offensi, ad Coieatarum, qui maximum apud Regem locum obtinebat, adeunt, eumq́ueadmonent, Albuquercium nihil eorum, quæ contra regem Armuzij gesserat, ex Emmanuelis Regis imperio gessisse:

Hostile ferculum.

Ducū Lusitanorum aduersus Albuquercium conspiratio.

Lusitanorū ad Coieatarum de Albuquercio querela.

::sed hominem effrænata mente præditum & præ-
modum & rationem laudis appetentem, ea moli-
n fuisse, quæ fortasse non mediocrem essent offen-
iem animo moderatissimi Regis allatura. Nec e-
ı Emmanuelem velle, vt nostri Regibus, à quibus
las iniurias accepissent, bellum inferrent. Id Co- *Coieatari*
arus cùm ab illis accepisset, lætitia incredibiliter *in Albu-*
us est. Existimauit enim sibi licere minore cum *quercium*
iculo fraudes machinari. Itaque ad Albuquerci- *fraudes.*
ı accedit, eumque post longum sermonem vehe-
nter admonuit, vt classem inde deduceret. Illius
m metu mercatores eò naues minimè cum merci-
s, vt antè solebant, appellere. Et ob eam causam Re-
vectigalia, quæ maxima ex parte in portorijs con-
ebant, imminui, ita, vt tributum, quod fuerat im-
situm, soluere propter rei familiaris angustias mi-
nè posset. Dabat præterea fidem, se perfecturum, vt
illo absente perficeretur, & ita muniretur, vt Al-
quercius ipse cupiebat. Albuquercius ad ea sic re-
ondit, vt intelligeret Coieatarus, illum ab institu-
consilio minimè discessurum. Itaque alia via con-
ınare fraudes instituit. Quinque nautas pecunia cor-
pit, vt Albuquerciũ desererent, in quibus erãt quidã
ii tormenta ænea conflare sciebant. His aũt in conti-
ntem traductis, iussit omnia, quæ ad tormenta cõfi-
enda pertinerent, largè subministrari, eosque victu
utissimo, atque muneribus deliniri. Id cùm Albu-
ıercius comperisset, misit ad regem & ad Coieata-
ım, qui nautas sibi continuò tradi postularet. Re-
ondent illi, homines minimè comparere. Se tamen
peram daturos, vt eos, si laterent, extraherent, & ad
lum mitterent. Post triduum per nuncium signifi-
ant, homines ex insula in continentem traiecisse. Se
men curaturos, vt inde abducerentur. Interim ve-
ò hi summo studio tormenta partim ænea, partim
rrea faciebant. Coieatarus, homo quietis impati-
ns, & fraudulentus, arma comportari, milites addu-
i nocte, ne res palam fieret, iubebat, & bellum tanto
silentio

silentio & calliditate comparabat, vt quamuis A
quercius sagax & callidus esset, id odorari non po
Lusitanorum & Armuzinorum in Albuquercium detecta conspiratio. Tandem Saracenus quidam, nomine Abrahemus
rem totam aperuit atque demonstrauit, quosdam
sitanos Duces Coieataro causam illius sceleris att
se. Id Albuquercius admiratus, Deo summas grati
git, Saracenumque admonuit, vt omnia, quæ posse
plorare, ad illum continuò deferret: se nanque pe
cturum, vt eum debito præmio largè atque muni
cum amplificatione dignitatis afficeret. Deindè
nūcios Regem & Coieatarum admonebat, nè vell
fœdus tanta religione percussum, propter quin
transfugas violare. Deum, qui est iusiurandum ne
gentibus infensus, metuerent, & belli renouandi m
riam contra interpositam fidem præbere nollent.
iurant, se de hominibus illis, quo in loco essent, ni
certum habere. Albuquercius Duces ad consilium c
Albuquercij cū Ducibus consultatio. cauit. Fuêre qui dicerent, non esse sapientis Ducis, b
lum quinque perditorum hominum causa cum sa
tis atque dignitatis certissimo periculo moliri. Se na
que admodum paucos esse, belliqúe proximi labor
attritos: hostes autem innumerabiles. Si quidquam f
isset in contentione suscepti temere certaminis offe
sum, multò maius dedecus illum subiturū, quàm fu
rat illud decus ex insigni victoria comparatum. Fo
nanque, vt multi victoriam fortunæ, ruinam teme
tati tribuendam meritò iudicarent. Non esse vires Lu
sitanas, cùm essent exiguæ, temerè distrahendas, & s
ne graui causa in summum discrimen inducendas.
Quare censebant, nihil fieri posse dissimulatione scel
ris atque conseruatione pacis antiquius. Constituere
porrò in arce præfectum cum præsidio, & ipse cum
classe discederet. Hoc ille consilium accipere noluit
Consilium Ducū ab Albuquercio quare repudiatū. Neque enim erat è sana mente depromptum, nequ
sapienter de bello statuebat. Erant enim iam in ciuita
te auxilia vndique cum multis armis, & tormentis, &
bellicis instrumentis inuecta. Nemo erat inter hostes,
qui de conseruanda pace cogitaret. Nihil erat in illis

sim-

plex,nihil non mendacio, & scelere, & calliditate
nixum. Ducem cum præsidio in arce nondum per-
a, neque satis adhuc munita relinquere, non erat
tes coercere, sed suos hostibus prodere. Arcem ve-
anto labore fundatam prorsus omittere, summum
ecus, & minimè sapiens consilium videbatur. Ti-
litatis enim erat, incepto desistere: stultitiæ autem
imæ, hostium opes munitione illa, Lusitanorum
ra & contentione perfecta, confirmare, nè facilè
ndè esset, ciuitatem arce illa defensam expugnare.
nsilio ita minimè comprobato, nuncios ad Regem
um misit, qui idē ab illo obnixè postularent. Cùm
ò nihil impetrâsset, & eiusdem Saraceni, qui illum
nstituto scelere certiorem fecerat, indicio percepis-
arma in certum locum comportari, milites vndiq;
ienire, stationes muniri, & in illis præsidia disponi,
ormēta collocari, nocte vna Lusitanos omnes cum
us omnibus quæ maioris pretij erant, in classem
ipi iussit. Hæc cùm fieri rex animaduertisset, dete-
m fraudem esse cognouit, & idcircò minimè dissi-
ilandam, aut rem differendam ratus est. Armati i-
ır vndique prodeunt, præsidia cōcurrunt, tormen-
n nostros apertè dirigunt, milites concursantes se-
atem oculis & aspectu denunciant. His rebus exci-
us Albuquercius Duces in scaphas descendere, &
pius vrbem accedere, & mœnia tormentis quatere
æcepit. Coieatarus naues, quæ in anchoris erant, in
rtum subducere imperauit, nè à Lusitanis capi &
cendi possent. Lusitani confestim accurrunt, & na-
s coniectis ignibus inflammant. Nullum diem in-
mitti patiebatur Albuquercius, quin tormētis quā-
urimū damni mœnibus inferret. Sed cùm hoc belli
nus illi nimis lentum videretur, aliud excogitauit,
io multò vehementius hostes affligeret. Iussit enim
mma diligētia mare custodiri, ne quidquam cibi in
bem importari aliundè liceret. Emmanueli Tellio,
arreto, & Antonio Campensi, & Alfonso Lupio Co-
æ hoc munus assignauit. Illi quamuis inuiti impera-

Bellū Armuziense secundum.

Classis hostilis incensa.

Armuziū oppugnatur.

ta conficiunt, rates aliquot capiunt, & ad Albuque[rci]um adducunt. Is facinus edidit inhumanum, & il[lius] rebus gestis indignum. Omnibus enim, qui erant n[au]tæ, aut sagittarij, aures & nares atque manus præci[di], reliquis, præter aures atque nares, medium pedem [trun]cari iussit. Eos deinde in terram deduci præcepit, [&] admonuit, vt Coiçataro dicerent, idem suppliciũ fu[turos] omnes, qui annonam in vrbem inferre conare[n]tur. Erant hostes vehementer exterriti, ciborum pe[nu]ria ciues affligebat: plebs tumultuari incipiebat: fam[es] atque sitis eos premebat. Multi igitur ad Regem a[de]unt, de clade, quæ illos vexabat, maxima voce co[n]queruntur, & iratis precibus ab eo contendunt, vt v[el] pace, vel quacunque alia ratione posset, illorum ma[lis] remedium præsens adhibeat. Secus enim, sibi opus e[sse] remedium tantis miserijs inuenire. Ad hæc Coiça[ta]rus (Regium enim est apud barbaros, aliena semper v[oce] lingua, & in infantia grauitatẽ positam arbitrari) R[e]gis nomine respondet, quod ad depellendam sitim a[t]tineret, cisternis ipsius vrbis, & puteis, qui inde quat[u]or milibus passuum aberant, in loco, quem Terumb[a]quem appellãt, posse ciuium sitim facillimè restingu[i]. Ciborum autem copiam tantam esse in vrbe, quan[tum] satis esset ad bellum tolerandum, vsque eo, dum class[is] maxima rebus omnibus instructissima, quam prop[e] diem adfuturam confidebat, portum insulæ subiret. Essent porrò bono animo. Se namque vincula Lusit[a]nis illis omnibus iniecturum, vt viui pœnas improb[i]tatis atque perfidiæ luerent. Hac inani spe, ciuium à [se] furorem & impetum repressit. Re autem vera nec in ci[s]ternis, nec in puteis erat aqua, qua tãta multitudo su[s]tentari posset, & ciborũ erat extrema quædam inopia. Albuquercius, vt hostes grauiore cruciatu vexaret, & citius ad deditionem cõpelleret, obstruere puteos Terumbaquenses instituit. Itaque negotium dedit Georgio Barreto, & Alfonso Lupio Costæ, vt puteos obturarent. Hi scaphis inuecti, oram legunt octoginta militibus stipati. Barretus sex viros nobiles, & in rebus gerendis

Inhumanũ Albuquercij facin⁹.

Armuziẽsium iratæ ad Regem preces.

Responsũ Regis.

Albuquercij strata gema.

dis industrios in terram exposuit, qui viderent, an e quadam possent aliquem hominem corripere, è o, an putei essent custoditi, cognoscerent. Hi duos mines capiunt, è quibus intellexêre, puteos seruari Duce, nomine Cidehamer, q sub signis viginti quine equites, & ducentos pedites sagittarios habebat. oc cùm Barretus acciperet, remis, quantùm fieri poit, accelerauit, vt in terram cũ omnibus copijs egress ante lucem (erat enim nox) hostes inopinantes opimeret. Quod quidem sic euenit. Nostri enim hostes rmientes offendunt: ducem interimunt, & præter ucos admodùm, qui semisomnes excitati profugent, omnes interfecti sunt, & putei hominũ & equom cadaueribus oppleti. Nè autem cadauera extrahi ossent, Albuquercius Laurentio Syluæ, Castellano ro valdè nobili, & in armis acerrimo curam dedit, vt m viginti militibus puteum custodiret. Is cùm ab ostium multitudine circunuentus esset, Albuquerci, qui semper rebus omnibus intentus erat, & indè nc non procul aberat, cum centum & quinquagin viris accurrit. Hostes erant permulti, Rex hortator spectator aderat. Coieatarus admonebat suos, vt in o certamine vitam omnium contineri perspicerent. nstant illi: nostri multitudine penè obruti retrocent, quos hostes acriter insequuntur, & multos conulnerant. Albuquercius erat vndique telis impetitus: Delamixa, cui Albuquercius veniam & reditum in paiam consecutus fuerat, multò acrius, quàm reliqui mnes, in nostros ferebatur, donec tormento grauiter tus, se à cædendo & à persequendo continuit. Albuquercius eo die maximum vitæ discrimen adiuit. Litus erat propè: id fuit in causa, vt nostri omnes, præter vnum ex Albuquercij domesticis, qui in prælio cecidit, euaderent. Maxima tamen eorum pars vulnerata discessit. Mare tamen summa vigilantia à nostris obseruabatur, nè commeatus vllus inueheretur. Multitudo à Rege misericordiam implorabat: se diutius famem atq; sitim tolerare nõ posse dicebat. Nollet paucis

Pugna terrestris.

Delamixæ ingratitudo.

Albuquercij periculum.

Armuzini populi querimoniæ.

eis obtemperãdo ciuitatem vniuersam morte acerbissima conficere. Hæc clamoribus & interdũ etiam minis, & eiulatu valdè lugubri cum multis lacrymis agebant. Hos Coieatarus aliquãdo verbis lenibus, aliquando etiam minis à Regis aditu & congressu repellebat. Sed malum illud iam tolerari non poterat: itaque necesse erat deditione tandẽ miseriæ, quæ vrbem premebat, finem imponi. Sed in hoc rerum statu, res accidit dedecore sempiterno dignissima. Duces enim, quãuis essent & nobilitate & factis egregij, odio parum iusto sui Imperatoris excæcati, cùm bellũ propè confectum esset, fidei & insitæ nobilitatis obliti, Albuquerciũ, sub quo militabant, repentè deserunt, & passis velis in Indiam inuehuntur. Hi fuerũt Emmanuel Tellius, & Alfonsus Lupius Costa, & Antonius Campensis. Cùm igitur Albuquercius cerneret, copijs ad hunc modum diminutis, se non posse bellum diutius sustinere, discessit indè fremens & indignabundus, quòd victoria non hostium virtute, sed suorum flagitio de manibus erepta fuisset. Est non procul insula ad idem regnum pertinens (Queixume nominatur) in eã delatus, in oppidum nomine Arbez inuasit, & ducem cum multis militibus occidit, locumq; spoliauit. Maximus autem ex præda commeatus fuit in naues impositus. Ibi cum certior factus esset, arcem Zacotoram esse in maximas angustias propter annonæ penuriam adductam (bello enim premebatur, per quod cõmeatus in arcem inuehi minimè licebat) & simul accepisset, 70. nauiũ classem ex intimo sinu, qui Persidis extremo ex ea parte termino definitur, soluisse, vt Armuzio opem afferret, vidit sibi, tum vt classis congressum deuitaret, tum vt Lusitanis afflictis subsidio occurreret, nõ esse diutius in ea regione cunctandum. Prius tamẽ, quàm inde discederet, in aliud oppidum eiusdẽ insulæ Queixumensis inuectus est. Appellabatur Homeal. Erat autem magnis præsidijs munitum. Atrox prælium commissum fuit: oppidum tamẽ cum magna hostium cæde captum & direptum est, & duces hostium cæsi. E nostris autem

Turpissima Lusitanorum Ducum ab Albuquercio defectio.

Armuziũ obsidione solutum.

Queixume insula.

Arbez oppidum spoliatum.

Homealis oppidi expugnatio & direptio.

vnus

ius nauta desideratus fuit, & duo Saraceni, qui sub
lbuquercio stipendia faciebāt: Ioannes Nouius vul-
is accepit. Indè cùm Nouium in Indiam dimisisset, *Albuquercius Armuziensi regno discedit.*
Zacotoram peruenit. Illius aduentu fuit bello finis
positus: hostes enim metu perterriti fugerunt.
im verò hostes ab illo pacem peterent, illam ea lege
ncessit, vt certum numerum boum & arietum in ar-
n nomine tributi, singulis annis inferrent. Vt autem
undantius commeatu arcem muniret, Franciscum
uoram in Melindem rei frumentariæ comparandæ
itia misit. Ipse verò in Goardafumense promonto-
im concessit. Tauora cùm in Melindēsi regno impe-
a faceret, Iacobus Melius, & Martinus Coelius, qui
Mozambiq; hyemauerant, in eundem portum ad-
cti sunt. Qui relicti in Melinde fuerant, vt ad Aethi-
iæ Imper. deducerentur, adhuc ibi commoraban-
r, eò quòd neminem rex Melindius nancisci potuis-
, cuius fidei rectè committi possent. Itaque in naues
epti sunt. Tres igitur illi nauarchi ad Albuquercium
contulêre: in via aūt nauem vnam cepêre, quæ spo-
ta primùm, incensa deindè fuit. Alteram aūt nauem
buquercius ipse ceperat: qui horum nauarchorum
uentu mirificè delectatus est. Erat autē in naui, quæ *Saracenus ad Emmanuelē missus.*
manus Albuquercij inciderat, Saracenus quidam ex
rabia, vsu rerum peritus, qui apud Aethiopiæ Impe-
torem diu versatus fuerat, & gentis mores, & regio-
s instituta cognouerat. Hunc ad Regem Emmanue-
n Albuquercius misit, vt omnia quæ scire cupiebat,
i diligenter explicaret. Tres autem illos, qui ad Ae- *Emmanuelis Legatorum ad Aethiopiæ regem aduē-tus.*
iopiæ Regem mittendi erant, in oppidum non pro-
l à promontorio situm induci præcepit, qui indè eò,
iò missi fuerāt, absque vllo incommodo peruenêre.
ex, qui tunc imperium tenebat, Dauid appellabatur,
ater aūt Helena: quæ propter prudentiæ non vulga-
s opinionem, eò quòd Dauid adhuc puer esset, regnū
ibernabat. Hi cùm Emmanuelis literas accepissent,
credibilem lætitiæ significationem dederunt, & le-
tionem ad Emmanuelem decreuerunt, cuius sen-

tentiam alio in loco referemus. Hinc profectus Al-quercius, in Zacotoram delatus, hyemẽ traduxit. I[...] cùm primùm per anni tempus licuit, vigesimo [...] Augusti, Calaiatem versus iter instituit, vt simu[...] quæ in Armuzio post illius digressum euenerant, [...]telligeret, & Calaiatensibus doli patrati pœnas im[...]neret. Ibi cùm naues ab incolis conspectæ fuissent, [...] Saraceni, homines opibus & authoritate præstan[...] lintre inuecti sunt, & nauem prætoriam sine vllo [...]tu conscenderunt. Existimabant enim illas naue[...] Lusitania tum primùm ad eas oras appellere, nec [...] scire posse, quæ in Armuzio gesta fuerant: & intelli[...]re cupiebant, quid in Lusitania de rebus Indicis ab E[...]manuele designatum esset. Hi verò cùm Albuquer[...]um cognouissent, & intelligerent eam fraudem, qua[...] Calaiatẽsis præfectus conflarat, exanimati metu co[...]ciderunt, & suppliciter admodum misericordiam i[...]plorârunt. Ille veniam ea conditione promisit, vt v[...]ra de ijs rebus quæ scire cupiebat, enunciarent. Illi se [...] facturos spondent. Ab illis autem cognouit, & quant[...] opibus Armuzium esset munitum, & simul intellex[...] eundem ducem, qui fraudem fuerat machinatus, [...] oppido esse, idemque munus obire. Hoc vbi percep[...] in portum inuehitur: hostes cum ipso duce protinu[...] vt resistant, accurrunt. Sed paruo certamine in fuga[...] conuersi sunt, in templumq́; littori propinquũ se trep[...]dè recipiunt. Templum fuit repentè captum. Host[...] expulsi, in vrbem contendunt. Lusitani illos statim i[...]sequuti sunt vsque eò, dum in oppidum compelle[...]rent: quod statim oppugnare cùm vellent, fuêre ab Al-buquercio prohibiti. Nox enim appropinquabat, & viæ erant angustæ, & ædes excelsæ, è quibus poteran[...] hostes in nostros lapides & tela contorquere: quod [...] fieret in tenebris, non mediocre periculum nostris im-minebat. Ea igitur nocte in templo substitit. Cùm ve-rò diluxisset, in oppidum inuasit. Hostes inde formi-dine perturbati confugerant. Nostri ad prædam con-uersi sunt. Ibi cùm Albuquercius diebus aliquot com-moratus

Duorum Saracenorum Calaiatensium cũ Albuquercio cõgressus.

Pugna cũ Calaiatensibus.

Calaiate ciuitas capta & direpta.

ratus esse, dux impiger, nomine Zafaradinus, cum *Zafaradini in Lusitanos impetus.*
le viris acribus vna nocte in nostros impetum silen
noctis intulit: quos non imparatos, vt suspicatus
rat, offendit. Ea namque erat Albuquercij discipli-
vt vix quidquam illi posset inopinato contingere.
ue magno cum damno atque dedecore repulsi
t. Hîc rursus Albuquercius odio gentis inductus, *Albuquercij in victos immanitas.*
ile exemplum immanitatis edidit illius, quod in
nuzio præbuerat. Omnibus enim, quos viuos ce-
aures atque nares amputauit. Oppidum deindè &
plum, quod erat excellenti opere factum, & vigin-
ptem naues, quæ erant in portu, flammis exussit.
e aquatione prius in cursu cum magno periculo
a, Armuzium contendit, vt oculis vrbis statum & *Armuzinum bellū redintegratum.*
nitiones vsurparet, & simul aliquod damnum ci-
us inferret. Ibi cùm propius naues appellerat, ar-
n, quam ille fundârat, duplici contignatione sub-
m, & tormentis egregiè munitam conspexit. Vr-
n tamen tormentis concussit, & naues aliquot in-
cepit, & quibus signis potuit, odiū quod in Coiea-
i & reliquorum perfidiam animo continebat, ex-
ompsit. At Coieatarus ad illum literas Almeidæ
sit, quibus Coieatarum admonuerat, Albuquerciū
que Regis Emmanuelis iussu bellum Armuziensi-
s intulisse. Sibique summopere displicere, quod
mni factum fuerat. Se libenter Emmanuelis nomi-
, cuius vice in regionibus illis vniuersis imperium
nebat, pacem & amicitiam cum illo firmaturum.
his literis Albuquercius non mediocrem molesti-
n cepit. Nihilo tamen secius vrbem, & aliquot op-
da, quæ erant in illius ditione, damnis quampluri-
is affecit. In continentem deinde traiecit, oppidum- *Habande opp. incensum.*
e Habande (sic enim appellant, vnde aqua in insu-
m ferebatur) incendit, & puteos, ne aquatio deinceps
a fieret, tellure multa cōpletos obstruxit: & in duos
naelis Persarum Imperatoris duces, qui, vt præsidiū *Lusitanorū de Persis victoria*
ferrent mercatoribus, qui cum maxima camelorum
ultitudine commeatum & varias merces importa-
 bant,

bant, inuasit. Et acri prælio commisso, duces interf[...]
Lara insula. & illorum copias, quæ erant quingentorum milit[...]
partim cecidit, partim in fugam compulit. Iacob[...]
verò Melium in insulam Laram nomine misit, v[...]
lios similiter puteos obturaret. Omnes enim aqua[...]
nes impedire volebat, vt vrbem siti conficeret. At[...]
lius cùm Albuquercij iniussu aliquid laude dign[...]
gereret vehementer expeteret, fraude Saracenorum[...]
ductus, in hostiles rates incidit: qui tamẽ quantum [...]
Melij cædes. tuit, animo satis acri hostibus in se immissis repug[...]
uit. Sed tandem ipse cum nouem hominibus Lus[...]
nis interfectus est: reliqui autem velis secundo ven[...]
plenissimis euaserunt. Rebus ad hunc modum gest[...]
Albuquercius in Indiam nauigauit, & in Cananor[...]
portum ingressus est tertio die Nouembris, Ann[...]
Christo nato, M D viij. quo tempore iam, vt dictu[...]
Almeida in Lusitaniam reuocatur. est, Laurentius Almeida in prælio contra Sultani d[...]
ces inito tormẽtis dilaceratus occubuerat. Sub id tem[...]
pus accepit Almeida literas ab Emmanuele Rege, qu[...]
bus illum in Lusitaniam reuocabat, atque præcipieba[...]
vt Albuquercio imperium traderet. Erat autem ille c[...]
parandæ classi vehemẽter intentus, qua Mirhocemu[...]
inuaderet, & ab hostibus de filij nece pœnas expetere[...]
Prius tamen, quàm in hostes iret, septem naues, qu[...]
erant in Lusitaniam profecturæ, diligenter instruxi[...]
è quibus duæ in alto mersæ sunt, quinque incolume[...]
in Lusitaniam peruenêre. Deinde cum ea classe, quan[...]
parauerat, Cananorem petijt. Ibi in medio belli totiu[...]
apparatu Albuquercius interuenit, qui fuit ab Almei[...]
da cùm nõ mediocribus amoris signis exceptus. E[...]
postridiè illum in prandium arcessiuit, atque post epu[...]
las ei literas Emmanuelis ostendit, quibus præcipie[...]
bat, vt in Lusitaniam rediret, & Albuquercio eandem
Simultas inter Almeidã & Albuquercium. prouinciam moderandam relinqueret. Se deinde ostẽ-
dit esse paratissimum ad ea, quæ Rex præscripserat, exe[...]
quenda: sed eo anno id fieri commodè non posse. Nã
classem illam esse iam à se magnis laboribus & sum-
ptibus instructam, quibus erat bellum Myrhocemo at-

Calecutienſibus, qui ſe cum illo coniunxerant, il-
rus: neque iuſtum videri, illum, quod inſtituerat,
imè perficere, & ſui doloris vlciſcendi munus al-
delegare. Ad hæc Albuquercius reſpondit, Almei-
n non rectè ſe gerere, ſi non præſcripto Regis obtē-
ret. Qnod verò ad hoſtes attineret, ſe id bellū, ſi illi
ſis, quæ parata iam erat, traderetur, ita geſturum,
lmeidam muneris ei commiſſi minimè pœnite-
Id Almeida ſe facturum negauit. Inde ſimultas or-
triuſq; animum ab altero alienauit, & Luſitani in
s factiones diuiſi, quidam ad Almeidā, alij autem
ad Albuquercium contulêre. Ita factum eſt, cùm
nibus eſſet hoc ſtudium, vt odium inter duos viros
imos & ſingulari virtute preditos excitarent, vt in-
cos minimè conueniret. Vterque autem cùm eſſet
dis appetens, titulum belli illius confecti vehemen-
expetebat, & ideo eam gloriam ſibi præripi alterius
tis ſtudio & contentione, moleſtiſſimè ferebat. Ita
nen erāt animis diſſidentes, vt nec armis, neq; ma-
ictis inter ſe contenderent. Imò cùm Almeida iam
llet inde proficiſci, vt cum hoſtium claſſe conflige-
, Albuquercius operam ſuam obtulit, & per com-
unes amicos Almeidam obſecrauit, vt ſe in id bellū
ceret. Almeida gratias illi ſummas egit, ſed æquum
n eſſe dixit, vt is antè, quàm eſſet à tanta belli con-
ntione, & à maris etiam iactatione refectus, laborem
um ſuſciperet. Quieſceret porrò, & ſe ad alia bella nō
inus periculoſa, quæ erant illi, poſtquam imperandi
unus ſuſciperet, adminiſtranda, pararet. Albuquer-
us cùm ſe ab illius belli ſocietate prorſus excluſum
rneret, Cochimum profectus eſt, & ibi cùm nonnul
indignitatis illius, vt interpretabatur, offenſione cō-
itit. At Almeida cum claſſe vndeuiginti nauiū ſoluit
nde duodecimo die menſis Decembris eiuſdem anni.
rant in claſſe mille & trecenti milites Luſitani, &
uadringenti Cochimenſes. In curſu autem Onoris
ram præteruectus, naues aliquot Calecutienſes, quæ
rant in portu, incendi iuſſit: quod non abſque multo

Luſitani in duas factiones diuiſi.

Duorum Ducū ambitio.

Almeida in Calecutienſes expeditio.

sanguine partis vtriusque fieri potuit. Indè cùm
mùm in Anchediuam aquationem fecisset, in po

Dabul opp.

Dabulis cursum direxit. Ea namque ciuitas ad Za
qui Goæ regnabat, ditionem pertinebat. Zabaius
tem cum Myrhocemo, & Calecutiensi, & reliquis
sitani nominis hostibus societatem coiuerat, & S
num literis ad bellum Lusitanis inferendum solic
rat. Id autem Almeidam mouerat, vt vrbem illam
fieri posset, excinderet. Porrò autem Pelagius Sous
nus ex Ducibus aquationis & commeatus gratia
à reliqua classe disiunxit, & in terram egressus est.
verò illius milites incolas iniurijs affecissent, inc
iniurijs irritati, cùm vicinitatis vniuersæ opem imp
rassent, impetu in nostros facto ducem interemeru
Reliqui verò cùm ducem occisum aspicerent, se fu
mandârunt. Pelagium multi dicebant temeritatis p
nas luisse, quòd imperatoris iniussu in terram absq
vlla graui causa descendisset. Nec enim tanta erat p
nuria, vt illi necesse esset imperium Almeidæ n
expectare.

Pelagij Sousæ cædes & sociorum fuga.

At Almeida cùm propè Dabulis po
tum consisteret, præmisit ea nocte, qui portus al
tudinem diligenter explorarent. Ciuitas ad radic
montis amœnissimi iacet. Est autem ampla, & æd
bus magnificis exculta, in planicie sita, & erat tun
firmo atque valido præsidio firmata. Præfecerat ill
Zabaius Saracenum impigrum ducem, qui habeba
sub signis sex millia militum, in quibus erant quinge
ti Turcæ. Erant præterea in intimo portu naues no
paucæ, tormentis, & armis, & militum præsidijs in
structissimæ. Dux tantum & sibi & copijs confidebat,
vt vxorem ex omnibus, quas habebat, carissimam, in
vrbem arcesseret, & eos, qui erant in vicinis pagis, euocaret, vt victoriæ, quam sibi pollicebatur, spectatores
esse possent.

Dabulis descriptio, & status.

Sequenti die cùm æstus accederet, & secundus etiam ventus à puppi naues impelleret, Almeida solutis anchoris, passisque velis, in portum ingressus est. Triremes præibant, humiliores deinde naues sequebantur, altiores agmen postremum claudebant.

Almeida Dabulem adnauigat

Scaphæ erant expeditæ, in quas cùm tempus fla-
et, noſtri deſilirent, vt in hoſtes in terra conſiſten-
rumperent. Hoc ordine cùm Almeidam hoſtes
arcere nō poſſent, ipſe cum acie prima ſignis ex-
tis terram occupauit. In turrim egregiè munitam
n dirigebat, cùm dux ciuitatis cum omnibus co-
more gentis inſtructis illi obuiam proceſſit. No-
anto animorum ardore in hoſtes inuecti ſunt, vt
reſſione facta ducem, & multos homines prima-
occiderent, & reliquos in fugam verterent. Cùm
ſeſe in vrbem reciperent, noſtri in eorum tergis
erentes, in vrbem ſimul irruerunt. Fuit tunc in o-
em ſexum & ætatem ſæuitum, vſque adeò, vt ne-
fœminis, neque pueris infantibus, quos matres cō-
cu in extremo illo vitæ ſpiritu arctiſſimè contine-
t, vlla conditione parceretur. Multi pro redempti-
, auri & argenti magnam vim, & gemmas, & pre-
ſam ſupellectilem cum miſerabili luctu & multis
rymis offerebant, quorum tamen preces neminē
nta multitudine ad miſericordiam inflexerunt.
t cædes ad Solis occaſum continuata. Almeida ve-
ıs, ne noſtris in vrbe diſperſis, & in cæde, atque præ-
furenter occupatis diſcrimen aliquod, vt fieri ple-
nque ſolet, vbi militaris diſciplina negligitur, im-
nderet, ſignum receptui dedit, & ſe cum omnibus
s copijs in templo quodam ſatis amplo continuit,
multos, qui ſe excellentius in eo prælio geſſerant, e-
eſtribus ornamentis affecit. Sequenti die militi-
s prædam conceſſit, quæ fuit maxima, ita vt mi-
es non poſſent rapiendi cupiditate ab vrbe diuelli.
uod animaduertens Almeida, clàm ſubmiſit, qui
rtem ciuitatis incenderent. Itaque cùm flamma per
dificia continentia peruaderet, omnis ciuitas cum
lubris, & mœnibus, & rebus maximi pretij deflagra
t, naues omnes ſimiliter exuſtæ, & multi etiam ci-
es, qui latitabant, flammis abſumpti ſunt. Deniq; ex
nta multitudine, quæ præter milites eò conuenerat,
auci admodum in montes euaſerunt. E noſtris ſede-
cim

Prælium cum Dabulenſibus.

Dabul capta.

Luſitanorum in victos ſæuitia.

Dabulēſis ciuitas ſpoliata & incenſa.

Cæſorū numerus.

cim desiderati, ducenti verò vulnerati sunt. Al
Almeidæ victoriæ. signa etiam in montes intulit: multa castella atqu
las exussit: hostes, qui illi multis in locis occurre
partim cecidit, partim fudit, atque fugauit: arme
pecudes ad commeatum classis abduxit. Ad hunc
dum profligatis hostibus, in classem reuersus est,
Melichiazij ad Almeidam literæ. teras à Melichiazio & à Lusitanis captiuis accepit
teræ autem Melichiazij officij plenissimæ videba
& de redemptione Lusitanorum ostendebant, ea
Almeida vellet, illum libentissimè facturum. Lus
verò significabant, sese à Melichiazio commodè r
omnibus haberi. Petebant tamen, vt de eorum red
ptione, dum hostis eam lenitatis & mansuetudinis
ciem præ se ferebat, cum illo paciseeretur, ne, si al
res abiret, multò difficilior eorum liberatio foret.
autem compertum postea fuit, ea legatio non tam
meidæ conciliandi, quàm illius explorandi ab ho
ne callidissimo instituta fuit. His literis Almeida,
literis, sed rebus ipsis responsum pro dignitate dare
ANNVS à Christo nato, 1509. stituit. Tormentis igitur, & rebus alijs, quas nostri
perant, in naues impositis, inde soluit, quinto die
nuarij, Anno M D ix. Et oram illam præteruectus, t
buta, quæ in locis illis ex fœdere debebantur, exeg
Tandem in fluuium delatus est, qui per Cambaiæ r
Maim flu. gnum in mare influit. Fluuium appellant Maim. I
vidit in oppido peruetusto maximum & amplissim
Herculis militum sepulchra. templum, & campum latissimum, in quo erant sepu
chra innumerabilia. Cùm ab incolis sciscitaretur, qui
infinita illa mortuorum monimenta designarent: re
sponderunt illi, qui sapientes existimabantur, antiqui
simis regionis illius scriptis atque monimentis conti
neri, Herculem in Indiam cum maximo exercitu pene
trasse: & in eo loco bis cum Rege quodã potentissimo
collatis signis conflixisse, & vtroque prælio superatũ
fuisse. Vt autem tam præclari facinoris memoria secu-
lis innumerabilibus conseruari posset, institutum ab
antiquis fuisse, vt locus ille, in quo milites Herculis ce
ciderant, religione consecraretur, & illa sepulchra in-
uiola-

â permanerent. Hæc quidem illi prædicabant: q-
uanta sit habenda fides, liberum sit ei, qui velit,
re. Almeida inde profectus, Dium vela dare iuf-
Mirhocemus cùm in altum naues educere, & cũ
ida mari aperto dimicare constituisset, quanuis
hiazius id consilium minimè probaret, omnes
confestim iussit ex angustijs prodire. In Mirho- *Mirhoce-*
classe erant tres constratæ naues ingentes, & tres *mi classis.*
ostratæ, sex triremes, quatuor naues Cambaien-
longæ Melichiazij naues, quarum iam mentio
fuit. Calecutienses verò parones erant etiam per-
i. Erat deniq; numerus hostilium nauium supra
n. Milites quos Mirhocemus adduxerat, & armis
imis præferoces, victoriam sibi certissimam polli
itur. Idem animus erat in reliquis nationibus,
um illo societatem coiuerant. Spes & odium il-
riter stimulabat, vt & libertatem tuerentur, & gẽ-
nuisam extinguerẽt. Quod verò indignissimum *Christiano*
non minus ardoris in Christianis quibusdam, qui *rum quorũ*
m classe vehebantur, erat ad manus cum Christia- *dam in Lu*
m classe conserendas, quàm in illis, qui propter *sitanos ho-*
ionis odium Christianum nomen extinctum cu- *stilis ani-*
ant. Hi erant partim Veneti, partim Dalmatæ, qui *mus.*
mes ductabant. Variæ deinde fuerunt imperatoris
isque cohortationes, cùm Mirhocemus milites re- *Mirhoce-*
ab illis gestarum commemoratione, imperij am- *mi ad mili*
dine, & Saracenorum omnium libertate, Christi- *tes concio:*
ue nominis odio, & spe opum atque munerum,
omnia vno illo prælio continebantur, excitaret.
erent præterea socios spectatores esse. Si vincerent,
udem sempiternam adepturos: si victi essent, dede-
& ignominiam subituros nulla temporis vetusta-
elendam. In illo prælio Indiæ imperium, sociorũ
tem & libertatem, eorumque, qui dimicarent, di-
atem nullis seculis interituram consistere. Almei-
erò CHRISTI nomen, religionis sanctitatem, sce- *Almeidæ*
Mahumetanæ scelus commemorabat: neque so- *ad milites*
spem amplissimæ dignitatis & gloriæ, verùm & *oratio.*

cæ-

cæleste præmium proponebat. Dicebat præterea
nem salutis spem vna virtute contineri. Si victi eo
lio essent, reputarent animis, esse se hostibus inn
rabilibus circunsessos, qui metu tenebantur, ne co
ptum odium in nomen Christianum exprome
Hoc autem metu sublato, fore, vt vndique ruere
Christi memoriam in illis regionibus delerent. S
dia esse longinqua, hostes autem circunfusos. Nul
fore tutum in calamitate receptum, fidem vbiqu
bricam, fraudem ad fidem violandam paratissim
Idcirco, quod fortium virorum esset, cogitaren
prælio esse omnibus aut cum magna gloria vince
aut cum magna virtutis significatione moriendu
Referebat deinde filij Laurentij omnibus cariss
cem, ad cuius vindictam omnes, qui dolorem non
diocrem ex casu illius exceperant, acriter incita
Confiderent porrò, CHRISTI numen, pro cu
gloria præcipuè dimicabant, adfuturum. His &
eiusmodi verbis Almeida Lusitanos satis sponte
concitatos ad certamen acuebat. Deinde vela fieri
bet. Sed cùm ventus remitteret, & hostes ex angu
egressos in statione teneri animaduerteret, & ipse
stitit tantisper, dum rursus cum æstus reciprocatio
ventus increbresceret. Sed cùm citius, quàm sperab
ventus paulò vehementius inflaret, sublatis clamo
bus, signoque dato hostibus appropinquauit, ita
men, vt tantum interesset inter classem vtranque sp
cium, quantum sat esset ad certamen tormentis em
nus gerendum. Longius enim progredi non potu
propterea quòd nondum æstus accesserat: & timeb
nè naues in vado, quod inter vtranque classem inera
afflictarentur: & hostes idem fecerunt. In vrbis m
ris, & in turri quæ mari imminebat, erant tormen
Prælium navale. magna aptè disposita. Cùm igitur hostes & nostri ia
essent in vrbis ipsius aspectu constituti, ex muris &
turri, & è classe innumerabiles globi iaciebantur. No
stri vicissim vehementissimè hostium classem oppu
gnabant. Certamen fuit tenebris intermissum. Al
meid

la quamuis statuisset, in acie prima cum naui sua *Lusitano-*
ırhocemi nauem inuadere, precibus nauarcho- *rum acies.*
ab ea mente deductus fuit. Dicebant enim fore, si
quod discrimen adiret, vt classis & imperio illius
tuta, & Imperatoris sui periculo perturbata, or-
m ab eo præscriptum desereret, vt illi subueniret.
consilio paruit, quamuis id molestè ferret. Sed vi-
t aliter rem fieri commodè non posse. Itaque No-
Vascio Pereiræ id munus assignauit, vt in Mirho-
i nauem inueheretur, eique viros acres ad rem ge-
dam attribuit: Georgium verò Melium Pereiram
equi iussit. Nauarchus quilibet ea nocte ordines di
nter instruxit. In qualibet enim naui opus erat se-
dum puppim atque proram, & vtrunque latus a-
quatuor instrui, & cuilibet vnum ducem assigna-
t Mirhocemus cùm Almeidam ad confligendum
ter animatum perciperet, consilium Melichiazij,
od antè repudiârat, sequi constituit. Itaque vadum
sire noluit, imò retrò classem deduxit, vt vrbis au-
o multò tutius atque confidentius cum nostris di-
caret. Nam fore confidebat, vt è muris ex propin-
o posset grauius damnum nostris importari, & au-
ium, vbi opus esset, ex vrbe summitti. Classem autē *Hostilis a-*
c ordine instruxit. Naues suas, quas sex fuisse dixi- *cies.*
us, in acie prima collocauit. Binas autem naues fer-
s vinculis inter se colligari præcepit, ita, vt tribus in
is binæ naues coniunctæ, & inuicem alligatæ, ad
em sibijpsis mutuò ferendam consisterent. Ipse in
edia acie nauem, qua vehebatur, collocauit. Post has
ues ad hunc modum deuinctas, triremes & naues
ngas cum paronib⁹ vt subsidio quoties opus esset, oc
rrerēt, & per media interualla in nostros inuehi pos-
nt, & quoties necesse esset, retrocedere, vt nauium
aiorum præsidio munirentur, constituit. Naues aūt
ambaienses propè vadū secundum littus, vt primum
npetum sustinerent, cōsistere iussit. Postridie, signo,
uod conuenerat, dato, Nonius Vascius Pereira, vt Al-
eida iusserat, vela facere præcepit: quem Georgius
Melius

Melius negligentia magistri sui non continuò f[...]cutus fuit. Reliqui omnes eo ordine, quo iussi fue[...] inuehuntur. Melichiazius cùm nostros prouehi c[...]ret, è muris, & è turri tormentis omnibus Lusita[...] classem verberare præcepit. Tormenti autem v[...]ctu decem viri, qui in naui Pereiræ veli maximi f[...] vt vento vehementius impleretur, contrahebant, [...]si sunt. Nihilo tamen secius Pereira progreditur, [...] nauim Mirhocemi manus ferreas inijciat. Id Mir[...]cemus animaduertens, nauem, quam alligatam t[...]bat, laxari iussit, vt cùm Pereira eius nauem adortu[...]set, illũ altera ex parte aggrederetur, vt ancipiti pr[...] distentum facilius opprimeret. At Pereira cùm id [...]neret, ingens tormentum, quod erat secundum ac[...] summam faciem collocatum, in hostilem illam [...]uim, quæ se à prætoria disiunxerat, conuertere præ[...]pit. Quo facto, globus tanta vi coniectus in hostil[...] nauem fuit, vt vtrunque latus parte infima perfora[...] Quo facto, hostes, dum, nè nauis ea parte, quam vul[...]rari conspexerant, aquam admitteret, metuunt, om[...] in alteram se confestim conferunt, & coniectis sarci[...] aliquantum deprimere conantur, vt eius lateris inc[...]natione, periculum lateris aduersi declinarẽt. At cù[...] ea pars, in quam propendebant, non minus labora[...] (quod illi prorsus ignorabant) factum est, vt nauis sub[...]tò mergeretur. Iacobus Petreius, vt erat ab Almeida [...]stitutum, triremi prouectus, Pereiram præibat, vt fu[...]dum exploraret. Cum verò periculum à vado impe[...]dere perspiceret, dato signo Pereiram admonuit, nè v[...]terius tenderet. Pereira velis demissis substitit. Quo[...] cernens Mirhocemus, in illum ferociter inuasit. Naui[...]bus ad hunc modum harpagone deuinctis, nimis atro[...]citer fuit vtrinque pugnatum. Nostri tamen in nauem[...] hostis ingressi, eos paulatim cedere compellunt. Ho[...] in certamine Henricus Machiadus vir egregiè fortis oc[...]cubuit. Hæc in nauis foro gerebantur. At super densos[...] funes pice oblitos, qui reticulati supernè à prora in[...] puppim pertinebant, aliud prælium non minus peri-

culo-

Pugna naualis.

Henrici Machiadi cædes.

um gerebatur. Nostri enim maximo cum labore *Lusitano-*
nscenderant, quibus hostes acerrimè resistebant. *rum discri*
im nauis hostium rostrata à reliquis diuulsa, in *men.*
nostræ nauis latus inuecta, auxit vehementissimè
em, in quo nostri versabantur, & periculum mul-
uius inuexit. Pereira cùm id cerneret, multò ar-
us dimicabat, vt cùm ex ea parte, qua hosti resiste
impetum hostilem reprimeret, ad alteram par-
e conferret. Sed cùm, vt aliquid laxamenti cape-
buculam sibi detraxisset, fuit sagitta guttur illius *Pereiræ*
fixum. Victoria tamē adhuc in neutram partem *guttur trās*
nabat. Franciscus Tauora periculum, in quo no- *fixum.*
ersabantur, animaduertēs, in Mirhocemi nauem
sit, & latus alterum acriter oppugnans, milites,
in funium retem scanderēt, immisit. Pondere por-
ctum est, vt reti perfracto, omnes, qui è superiore
dimicabant, in forum deciderent. Quo facto, pu-
recruduit. Hostes tandem partim cæduntur, par-
sese in mare deijciunt. Qui erant in naui rostrata,
se cum Mirhocemi naui coniūxerat, cùm milites
autas maxima ex parte cæsos, & ipsam nauē mul-
locis laceratā, & armamenta conuulsa perspice-
, se in fugam dederunt: & cùm nemo iam esset,
nauem gubernare posset, æstus ipsius impetu in
s eiecti sunt. Reliqui duces Lusitani, dum hæc ge-
tur, non minus impigrè rem gerebant. Nam Petrus
retus aliam Mirhocemi nauem pugnando cepit: si-
iter & Antonius Campensis nauem rostratam ex-
nauit, & Georgius Melius vbi primùm se expedire
uit, in naues Cambaienses impressionem fecit: &
us Canus in aliam rostratam nauem tanto impe-
nuectus est, vt antequam eam iniectis manibus fer-
alligaret, in retis ipsius contignationem cum tri-
ta & octo militibus insiliret. Qui in foro versaban-
, nostros ex inferiore loco vulnerabant: nostri verò,
culatis illis funibus impediti, gladijs vti non pote-
it. Quod Canus animaduertens, desilire cupiebat,
in nauis foro cum hostibus manum consereret.

Z Itaq;

Cabo caput præcisum. Itaque cùm per ostium ingredi vellet, caput im quod vno ensis hostilis ictu præcisum repentè f
Nauis alia vt nostris in maximo periculo consti opem afferret, accelerauit. Cuius aduentu nostri rati, & hostium nauis capta, & omnes hostes ferr cisi sunt. Almeida prælij spectator aderat, &, quid esset factu, decernebat, & tormentis interim rem a rimè gerebat, ita, vt vnam magnam nauem, & alic longas naues, & parones nonnullos deprimeret. M chiazius cōpias identidem è terra submittebat, vt fessis integri succederent, nihil de prælij contenti à suis remitteretur. In littore præterea ense distr concursabat, & quem è prælio fugientem viderat, occidebat, aut vulnerabat: reliquos in certamen re

Lusitanorum victoria. morte proposita compellebat. Nostri tandem ho maxima contentione profligârunt, tantumq; cor numerum interfecerunt, vt fluctus in sanguinis co rem verterentur. Qui primi effusa fuga sese ab imi nenti clade proripuerūt, Calecutienses extitêre, qui altum prouecti repentè sunt. At Melichiazij naues gæ cum Mirhocemi triremibus sese in intimum p tus illius sinum, atque fluminis ostium receperūt. E insecutus Rodericus Suarius, qui humilioris cuiusda nauis præfectus erat, cùm duas triremes coniunct aspiceret, cursum per angustū illud inter vtranq; spa um interiectum tenuit, & in earum medio constit tus, ex vtroq; nauis suæ latere anchoras demitti in e imperauit, & ita alligatas cùm primùm hostes aut o cideret, aut in mare desilire cogeret, remulco ad Alm dam traxit. Vna tamen nauis reliqua erat, quæ adhu

Robustissima nauis expugnatio. expugnata non fuerat. Erat enim altissima, & mun tissima, & corijs crudis, vt si nostri in eam ingredi vel lent eorum vestigia labarent, obducta. Et similiter faces conijcerent, incendium excitari non posset. Milites in ea dispositi erant permulti, & ad periculum pro pulsandum viribus, & animis, & armorum exercitatione paratissimi. Vtrunque autem latus erat tāta crassitudine & firmitate præditum, vt nullis globorum

ictibus

vulnerari posset. Tandem cùm nostræ naues
ircumsisterent, & diu atque vehementer oppu-
it, demersa est, & propugnatores se in mare de-
nt. Nostri eos nantes celocibus insecuti, in flu-
occiderunt, ita vt pauci admodum euaderent.
m à meridie in noctem protractum fuit. In quo *Cæsorum*
tibus circiter quatuor millia ceciderunt, in quo- *numerus.*
ımero fuêre illi Sultani milites, quos Mamalu-
ppellabant. Ex octingentis enim duo tantùm
viginti cladi superstites extitêre. Mirhocemus, *Mirhoce-*
e Melichiazius voluntatem cum fortuna com- *mi fuga.*
et, & illum Almeidæ proderet, anxiè formida-
Cambaiæ Regem se incredibili celeritate con-
res naues ingentes cum multis paronibus atque *Præda.*
nauibus depressæ: duæ naues rostratæ, duæ tri-
, & quatuor aliæ magnæ naues captæ sunt. Erat
tis nauibus magna tormentorum vis, magnus
iæ ex auro & argento conflatæ numerus: vestes
ea, stragulæ partim aureæ, partim bombycinæ
sipinæ pulcherrimè factæ. Præda fuit militibus
, è qua Almeida nihil attingere voluit. E nostris
lio duo & triginta ceciderunt, tercenti autē vul-
sunt. Naues autem Lusitanæ tantis locis diffi-
atque conuulsæ fuerunt, vt esset necesse multum
us in classe reficienda consumi. Victoria fuit prę
Quam tamen Paulus Iouius, cùm de Sultani clas- *Paulus Io-*
in Indiam contra Lusitanos delata narraret, si- *uius nota-*
suppressit, iratus videlicet, quòd cùm Lusitanæ *tus.*
riæ scribendæ munus Ioanni, huius nominis ter-
usitaniæ regi venale proponeret, rex optimus nō
muneribus Indicis ad res Lusitanorū virtute ge-
ıonimētis illustrandas inuitauit. Erat aūt exerci- *Exercitus*
ostiū ex tam diuersis gentibus cōflatus, vt in classe *hostilis.*
i libri Latino & Hetrusco, & Dalmatico, & Galli-
Hispano sermone conscripti inuenirentur. Tria
Sultani vexilla capta sunt. Almeida, quamuis res
k animi sententia procederet, nè tamen classis ea
e aliquid incommodi pateretur, eam ab vrbe lon-

Melichiazij de pace Legatio. gius abduxit. At Melichiazius postridiè ab ill per literas petijt, crimenque suum in casum a tunam transtulit, cuius vi fuerat in tantam fra pulsus. Errati verò sui veniam suppliciter imp fidemque dabat fore, vt deindè nemo vel in off ligentior, vel in amicitia tuenda constantior sitanos inueniretur. Se namque & eorum in ar tutem expertum esse, & in societate cōseruand ex testimonijs multorum cognouisse. Itaque n commissurum, vt mallet cum suo damno atqu core virtutem deinceps experiri, quàm fidei cur tate & dignitate constantiam. Deinde comm bat, quanto vsui posset Lusitanis esse, si amiciti us non aspernarentur. Has literas attulit Sara nomine Cidialle, natione Granatensis Almei dè notus iam ex eo tempore, quo is in Granate *Almeidæ responsū.* lo sub Rege Fernando militauerat. Almeida r dit, se pacem non daturum, nisi & Lusitanos ca & Mirhocemum cum Sultani militibus, & nau stium, quæ ex prælio euaserant, sibi traderet. Mel zius verò per eundem Saracenum respondit, se L nos quidem & naues sine vlla cūctatione tradit Mirhocemum verò fugisse, neque se, vbi is esset, e *Melichiazij fides.* ratum habere. Et quamuis eum tum in potestate ret, nullo tamen modo in se tam immane facin missurum fuisse, vt homines, quos in fidem rece hostibus eorum proderet. Nec enim id officiu hominis in armis educati, qui facilè turpi vitę ho mortem anteponeret. Almeida libenter assensu Lusitani redditi, & hostium classis tradita, è qua *Pax cum Melichiazio.* mes Almeidæ iussu protinùs incensæ sunt. Nec n tunc is militum, & nautarum, & remigum num apud illum, quo posset eas triremes instruere. Pacis dere firmato, Almeida misit indè Antonium N gnam cum duabus nauibus, & multiplici cōmea Zacotoram, vt arcem præsidio firmaret. Tristan tem Agaum in illo portu cum duabus hostium na reliquit, cui negotium dedit, vt commeatu & torm

ceperat, & alijs munitionibus in eas impositis,
chimũ susciperet. Ipse verò indè profectus, o- *Tributum*
m omnem, quę inter Dium & Cochimũ inter- *victis im-*
, ita peragrauit, vt omnibus Regibus atq; Dyna *positum.*
tum imperaret, & perfidos coërceret, omnesq;
is Emman. imperiũ atq; ditionẽ subiungeret.
tẽ Barreto, & Garsię Sousæ, atq; Martino Coe-
s assignauit, quibus mare Saracenis infestum
nt. Cananorem deinde petijt, & in arcis con- *Almeidæ*
acinus barbarum & immane fecit, quo magnã *in captiuos*
decoris sui bonorum iudicio deformauit. Nã *immani-*
milites, quos iure belli ceperat, qui tanquam *tas.*
ius non sólùm dominatu, verùmetiam patro-
nebantur, partim suspendere, partim tormẽtis
are iussit. Ibi tum, dum suos à labore reficeret, et
tum firmaret, diebus paucis commoratus est.
ochimum delatus, à Rege, & à Lusitanis omni-
n ingenti lætitia, & gratulationibus exceptus
terim verò perditorum hominum opera factũ
dij seminarium, quod inter illum & Albuquer-
nstitutum fuerat, adolesceret. Nam qui Almei-
ionem sequebantur, illum hortabantur & ad- *Lusitano-*
ant, nè Indiæ procurationem homini temera- *rum de Al*
nsano committeret. Esse quidem illum nimis *buquercio*
sed illius furore & amentia fieri posse, vt omnia *querela.*
lecora de manibus elaberentur. Illi autem præ-
qui eum in Armuziensi bello deseruerãt, vt pro-
flagitium hominis indigna vituperatione de-
ent, illum accusabãt, quòd regis iniussu bellum
& periculosum sumpsisset, quòd gentem, à qua
modum nullum acceperat, armis euertendam
isset, quòd cum parua admodùm classe, cũ classe
na & instructissima sine vllo consilio & rationis
ratione conflixisset, quòd regis Emmã. dignita-
hominũ, quos imperio continebat, salutem in
num discrimen intulisset. Dei quidem benefi-
tum fuisse, vt periculum illud, quod intentum
bus illius temeritate fuerat, euasisset. Per illum

verò omnibus, qui ea classe vehebantur, fuisse p
& exitium comparatum. Non enim esse rerum
sed consilio, quo res instituebantur, de Ducis aut
entia, aut temeritate iudicandum. Quod si fieret
ni dubium esse, quin Albuquercius eo munere,
illi rex Emman. commiserat, indignus haberetur.
gis, inquiunt, offensionem times, magis metu
bes, si sciens homini temerario, quod Rex igno
prouinciam tanto sanguine partam commiseris
is sit continuò funditùs euersurus. Rex, si illum p
teras admonueris, consilium tuum, vt conijcere
comprobabit. Quod si non fecerit, non est anim
gni magis iniustam regis indignationem, quàm
gnum Lusitanæ gentis exitium, cum ipsius regis d
mento & dedecore pertimescere. Ad hæc, homin
fatigandis hominibus immoderationem crimina
tur, & iocis etiam immodicis & maledictis absen
vexabant. Hæc omnia Albuquercius per homines
minus ad serendas discordias natos intelligebat, qu
lius segnitiem obiurgabant, quòd tantam contum
tam molli animo pateretur, & non vt ius suum o
neret, summa ope contenderet. Homines inuidia
rum, quas ille gesserat, insanire, vsq; eo, vt etiam re
imperium contemnerent, & contra leges & instit
patriæ, & reuerentiam Regi debitam, scelus suppli
dignum machinarentur. Iret porrò, & publicè ab
meida contenderet, hominumque fidem implorar
iusque suum modis omnib⁹ persequeretur, armisq;
iam, si ita necesse esset, Almeidam Indiæ possessio
quã, vt apparebat, occupare nitebatur, expelleret. F
dictis stimulatus Albuquercius, cùm Almeida in ar
se reciperet, & illum ad epulas inuitaret, Almeidæ c
uiuium aspernatus, magnis vocib⁹ arcem sibi cõtinu
tradi postulat, illiusq; postulati publicum testimon
multorum nominibus consignatum, quod ad rege
deferatur, si Almeida non præscripto Regis obtemp
raret, à scribis sumere contendit. Almeida cùm se pa
ratum esse diceret ad prouinciam tradendam, iram c

Albuquercius cõtra Almeidã ab inquietis incitatur.

Albuquercij cum Almeida contentio.

Albuquercius capi⁹.

illiu

, sedare conaretur, seque frustra in eo contendere
eret, & ea de causa, nè tumultus fieret, vereretur,
iquercium Cananorem duci, & in arce diligenter
odiri iussit, ita tamen, vt omnes ei debiti personæ
s honores haberentur. At Emmanuel cum ijs in-
a curis excubabat, vt Indiæ possessionem firmo
idio retineret. Cùm igitur intellexisset & Cam-
is Sultani potentiam, & illius in Christianum no-
odium, & opem, quam Sultani ducibus Rex Ca-
tij & literis & operibus ostendebat, classem non
liocrem parauit, qua Indiæ præsidia stabiliret. Ea *Classis Lu-*
m erat nauium quindecim, in qua mille & quin *sitana 15.*
ti milites Lusitani vehebantur. Classi autem præ- *nauium in*
Fernandum Coutignum, virum & nobilitate & *Indiã mis-*
utis opinione præstantem, qui Regis castris metã- *sa.*
præerat. Huic autem negocium dedit, vt Albuquer
Indiæ prouinciam moderandam traderet, & Al-
idam in Lusitaniam redire cogeret. Is autem sol- *Fernandi*
Olysippone duodecimo die Martij, Anno M. D. *Coutigni*
Mense verò Octobri in Indiam peruenit, & naues *in Indiam*
portum Cananoris appulit, cuius aduentu Albu- *aduentus.*
ercius lætitia incredibiliter elatus est. Erat enim ei
sanguinis propinquitate, & amicitiæ non vulgaris
ione coniunctus. Indè profectus Coutignus, secum
uquercium Cochimum perduxit. Fuit autem ab
meida valdè honorificè & amanter exceptus. Is au- *Pax inter*
n dedit operam, vt inter Albuquercium & Almei- *Almeidã*
m pacem conciliaret: quod non illi admodum dif- *& Albu-*
ile fuit. Repulsis enim malis vtriusque partis suaso- *quercium.*
bus, necesse erat, cùm vterque eorum esset probita-
non mediocri præditus, & idem sibi quamuis sen-
atia & ratione dissimili proponeret vt non grauatè
er cum altero in gratiam rediret. Itaque instructa
asse, quæ erat in Lusitaniam ventura, Almeida pro-
nciam Albuquercio tradidit, & nauem conscendit,
ec in terram egredi postea voluit. Albuquercius autẽ *Almeidæ*
mnia, quæ ad illius commeatum & vsum pertine- *ex India*
ant, officiosè & diligenter administrauit. Almeida *discessus.*

 ad

Bellum Calecutiense.

ad hunc modum profecto, Coutignus literas [cut off]
Emmanuelis Albuquercio legendas dedit, quibu[s]
tinebatur, vt vterque coniunctis viribus Calecu[tium]
excindere, & Regem opibus euertere niterentur, [cut off]
eo Albuquercius Coutigni sententiam sequeretur [cut off]
buquercius confirmat, se nunquam officio hom[inis]
gratissimi defuturum. Pergeret porrò, & illius op[e]
fidenter, perinde atq; si gregarius illius miles esset, [cut off]
retur. Ambo de bello Calecutiensibus inferendo c[um]
Rege Cochimensi deliberant. In primis placet, C[o]
biquium (is erat in Lusitanos egregia voluntate p[ro]
pensus, & Calecutij domicilium habebat) clam arce[ssi]
ri, vt ex eo cognoscerent, qualis eo tempore Calecu[tij]
status esset. Ex eo perceperunt, Regem Calecutij tu[m]
abesse, eò quòd bellum cum Rege quodam finitir[mo]
gereret: vrbem tamen esse & armis, & hominum m[ul]
titudine, & fortium militum robore munitam. Du[m]
verò bellum summo studio & contentione parar[etur,]

Lemij ad Albuquercium literæ.

Vascus Sylueira appulit. Is à Lemio, qui cum classe A[ra]
bicum mare peragrabat, literas afferebat, quibus Pr[æ]
torem admonebat, vt sibi milites & naues in suppl[e]
mentum mitteret. Esse namque copias imminutas, [&]
classem etiam fluctibus & naufragijs magna ex part[e]
debilitatam. Respondit Albuquercius, id se curatur[um]
postquam Calecutio rediret. Sylueira se socium ad be[l]
lum illud libenter adiunxit. Erat enim vir militari vir
tute præcellens, multasque res memorabiles in bellici[s]

RES EVROPÆ.

Alfonsus Emmanueli natus.

rebus effecerat. Sub idem tempus Eboræ natus est Em
manueli regi ex vxore Maria filius, quem Alfonsum
nominauit, qui sacerdotijs amplissimis ornatus, & in
Cardinalium collegium cooptatus, singulare specimē
religionis, & probitatis, & magnificentię prębuit. Hoc

De Mondragonio pirata capto & dimisso.

eodem anno cùm pirata quidam Gallus, nomine Mō-
dragonius, nauem ex India venientem cepisset, & Em-
manuel per legatum suum de hac iniuria apud Galliæ
regem conquestus fuisset, & nauem cum opibus quæ
in eam fuerant impositæ, sibi frustra restitui postulas-
set, quatuor naues parari iussit, quibus Odoardum Pa-

ciecum

cum præfecit. Is verò qua celeritate potuit, in Mongonium inuectus est: quem in ora Callaica, vbi f. n terræ nominant, offendit, qui certamen minimè rectauit. Fuit vtrinque acerrima contentione dimium. Paciecus tamen nauem vnam piratæ depressit, res cepit, ipsumque piratam vinctum ad Emmaelem traxit. Qui cùm omnia, quæ ceperat, restituiss fidemque dedisset se fore semper Regi Emmanueeditissimum, neminique Lusitano iniuriam deinos illaturum, custodia liberatus, in patriam reuersus

RES INDICAE.

At in India classe summa industria intra breue tē instructa, Coutignus & Albuquercius Calecutiū ofecti sunt, cum duobus millibus Lusitanorum mim, & Indis militibus sexcentis classem in portu cōuunt, & de belli gerendi ratione deliberant. Hic utignus ab Albuquercio primam aciem sibi assiari postulat. Addit deinde, Tu, qui es in India inter n feroces gentes diu mansurus, satis amplam gloriętem paratam habes. Mihi, qui sum breui in Lusitam rediturus, non est, cur hanc laureolam inuideas, ximè cùm tantis necessitudinibus implicati simus, nihil alterutri esse debeat ab alterius communione unctū. Huic Coutigni postulato Albuquercius non enter assensus est. Hominem enim norat acri quidē imo prēditum esse, sed mente præcipitem, & parùm rebus maximi momenti gerendis, quid incidere pos, consilio prouidentem. Rebus autem omnibus ad rediendum paratis, prima luce sequentis diei Albuercius & Coutignus in terram cum instructis copilescendere conantur. Hostes summa vi resistunt, stanes namque munierant, validaque in eis præsidia llocârant. Aedes autem quasdam Regias, quæ inde on procul extra ciuitatem aberant, & tormentis, & te, & militum multitudine compleuerant. Inde & ex tionibus densæ glandes plumbeæ, & ingentes pilæ nostros iaciebantur; quòd vbi Albuquercius aniaduertit, Fernandum Coutignum admonuit, miniè tutum exitum in terram fore, si coniunctis ita cō-

Coutigni ad Albuquerciū oratio.

Velitatio.

ſertim copijs per medias ſtationes, è quibus null
fruſtra in noſtros telum emitteretur, egredi niter-
tur. Itaque præſtare, diuiſis militibus qua quiſque p
mùm parte poſſet, terram occupare. Cùm id Cou-
gno placuiſſet, vterque eorum ab altero diſiunctus,
cum ſpeculatur, quo poſſet commodius in terram
Pugna terreſtris.
ſcendere. Albuquercius cùm ſe expeditum cerner
ſcaphas & celoces remis vehementer incitari præcep
& in terram ea parte, quam petierat, egreſſus in hoſt
qui illum aditu prohibere conabantur, irrupit, & a
prius prælio cōmiſſo, eos fudit fugauitque, proximu
que vallum & munitionem, per medias flammas a
greſſus, excidit: hoſtes in Regias ædes ſe trepida fu
receperunt. Qui erant in ædibus, occurrunt, confer
noſtros excipiunt. Fit atrox prælium, multi cadu
Regia ab Albuquercio capta et incenſa
plures vulnerantur. Noſtri tandem hoſtes in fuga
pellunt, regia illa domus expugnatur & flammis ta
dem abſumitur. At Coutignus qui multò lentius m
uerat, cùm iam in terram egreſſus fuiſſet, & vallu
oppoſitum ſuperaſſet, horrendo tormentorum ſtr
pitu & flammis admonitus intellexit, Albuquerciu
cum hoſte conflixiſſe: quod moleſtiſſimè tulit. Itaqu
Coutigni de Albuquercio querela.
dolore & iracundia flagrans, Albuquercium maled
ctis omnibus inſectatus eſt, perfidum altero quoqu
verbo nominans, nempè qui contra fidem primus i
hoſtes inuaſiſſet. Albuquercius vbi id accepit, ad illum
rectà contendit, & ſe quantum poteſt oratione mo-
Albuquercij purgatio.
derata purgat: dicitque bella multis in locis non an-
ticipato conſilio, ſed incidentibus inopinatò rebus
adminiſtrari. Se non potuiſſe milites continere, quin
opportunitatem oblatam arriperent, & in hoſtes vio-
lenter irruerent. Qui ſi conſiſtere vno in loco voluiſ-
ſent, magnum fuiſſet eis periculum ab hoſtibus, illo-
rum cunctatione ferocius incitatis, adeundum. Præ-
terea nondum eſſe debellatum. Illudq́; velitationem,
non iuſtum prælium fuiſſe. Integrumque adhuc bellū
reſtare, ex quo poſſet inſignem gloriam conſequi. Se
illi omnia debere, & idcirco minimè conuenire, vt ſe-

us de se existimaret, quàm de homine maximis illius
eneficijs obligato, & referendæ gratiæ cupidissimo.
Maius enim se dignitatis pondus in animo grato atq;
eneficiorum memore, quàm in victoria collocandū
xistimare. At Coutignus ira vehementer excæcatus, *Coutigni*
ec vllam satisfactionem accepit, neque quidquam il- *temeraria*
o præsente de maledicendi contentione remisit. Tum *oratio.*
Gasparem interpretem inclamans, ait, Duc me in vrbē
egiam, atque adeò in regias ipsas ædes, quas hodie flā-
nis exuram, vt intelligi possit, quàm vanus sit eorum
ermo, qui Regum Indorum opes atq; vires verbis ex-
ggerant, vt ipsi aliquid gessisse videantur. Cupio cum
viris in ipsa vrbe media decertare. Hos namque, qui
am subitò victi sunt, adduci non possum, vt credam
viros extitisse. Albuquercius conuitia patienter tulit,
& temeritati repugnare non potuit, illumque, non
quòd consilium probaret, sed quòd hominem absque
flagitio deserere non posset, sequutus est. Ciuitas nam-
que euerti alia ratione, cùm muris non esset cincta, po
uisset, arboribus antè præcisis, è quarum densitate ma
ximum periculum militibus nostris erat intentum: &
agris antea peruastatis, & exercitu non raptim, sed ex-
plorato ex omnibus locis, in quibus insidiæ latere po-
terant, educto. Coutignus tamen nullo, qui nomen a- *Cæca Cou*
liquod in bellis obtinuisset, consulto, duobus tormen *tigni teme*
tis, quæ aciem præcederent, in currus impositis, signa *ritas.*
protinus inferre iussit. Misit deinde qui Albuquerciū
admoneret, sibi in animo esse in vrbem inuadere, re-
giasq; ædes incendere. Illi verò liberum esse, quidquid
liberet, efficere. Habebat autē sub signis Lusitanos mi-
lites 800. & aliquot preterea Cochimensium militum
auxilia. Albuquercius quamuis hominem cerneret in
pestem ruere, illum subsidijs antea in littore cōstitutis,
& duce Antonio Norogna cum subsidijs relicto, cum
600. militib. in eam viam, q̃ fore infaustā & infelicem
augurabatur, ingressus est. Hostium tamen prius muni
tiones, & naues, quæ in anchoris consistebant, incēdi,
& hostilia tormenta cum reliquis instrumētis bellicis
in

in naues Lusitanas imponi, & scaphas & celoces diligentissimè custodiri iussit. Coutignus duce Gaspare in regias ædes tandem non absque certamine peruenit. Naires enim conferti in illum incursabant, deinde se summa celeritate recipiebant. Conglobati rursus impetum faciebant: deinde cùm nostrorum vim minimè sustinerent, sese pręcipiti cursu à cæde & exitio seducebant: aliquot è nostris vulnerabant, ex illis tamen multi cadebant. In regia certamen multo periculosius initum fuit. Multi namque eò conuenerant, vt pro Regis nomine, quod ab illis valdè sanctum habetur, pro illius opibus, quæ erant innumerabiles, pro ciuitatis totius incolumitate, quæ ædium illarum defensione contineri videbatur, præsenti animo dimicarent. Nihilominus tamen ædes expugnatæ, & milites ad prædam conuersi sunt. Emmanuel Pazagna vir strenuus & in bellis exercitatus, cùm milites cerneret spoliorum cupiditate dissipari, Coutignum admonuit, vt eos recipi, & in ordinem rursus cogi festinanter imperaret. Grauius enim periculum imminere, quàm ille suspicaretur. Nec enim hostes tam facilè ædes deseruisse, nisi ea mente, vt in dissipatos & oneribus impeditos inuaderent. Coutignus ad hæc respõdet, se exploratum habere nec in Saracenis, qui Calecutium incolebãt, nec in ipsis militibus Calecutiensibus, qui ætatem in armis contriuisse videbantur, quidquã roboris inesse. Se velle conquiescere tantisper, dum se à labore reficeret. Lusitani interim & ordinis & disciplinæ prorsus obliti arma deponebant, & in ædes irruebant, vt opibus onerati discederent, passimq; sine vllo metu per omnes vias & cõpita vagabantur. At hostes vndiq; confluebãt, & iam ædib⁹ Regijs appropinquabant, cũ Albuquerci⁹ ad ædes accessit, in quas tamen ingredi noluit. Per nũcium tamen Coutignum admonuit, vt receptui signũ daret: magnum enim certamen imminere. Respondit Coutignus, vt is milites in ordinem reuocaret, atque præcederet, se continuò illum sequuturum, cùm primum

Coutigni prælium.

Regia capta.

Consilium bonum malè repudiatum.

primum

mum regias ædes, quas incendere iusserat, flammis absumi perspiceret. At Albuquercius iam eo tempore erat ab hostibus acriter oppugnatus, & multi ex acie illius erant vulnerati. Itaq; in littus copias suas subducere confestim instituit, Vulnerati præibant, sani atque valentes, vt subsidio illis essent, sequebantur. Coutignus duabus horis in Regia consumptis, postquam omnia inflammari vidit, egressus est. Hostes autem bifariam diuisi, partim in Albuquercium, partim in Coutignum impetum dant: multos conuulnerant, multos etiam sagittis & gladijs interimunt, atque tandē Coutignum circunsistunt, qui quidem acri animo vim hostium, vt poterat, in extremo illo vitæ discrimine repellebat. Albuquercius vt opem illi afferret, enixè contendebat. Sed milites metu perculsi, Ducis imperium detrectabant, & aditus erat iā ad Coutignum multitudine hostium, qui illum circunuenerant, interclusus. Coutignus verò cum prius in crure maximum vulnus accepisset, tandem concidit, & cum illo Emmanuel Pazagna, & alij item permulti: qui tamen antè, quàm extremum spiritum ederēt, genibus in terra nixi, hostes vulnerarunt, & quosdam etiam interemerunt. Cum Coutigno non pauci viri nobiles à circunfusis hostib⁹ interfecti sunt, inter quos Vascus Sylueira fuit, qui è vallo, vt illi opem afferret, desiliens priusquam vulneribus multis concisus occumberet, tres, qui illum audacius fuerant aggressi, necauit. Albuquercius verò cū omnibus, qui ex acie Coutigni ad illum confugerant, cedebat: sed via non erat admodum lata: vtrinq; possessiones erant fossa & aggeribus munitæ: hostes tela in nostros ex aggeribus intorquebant. Cùm ita telū nullum frustra in aciem confertā accidere potuisset, factū est, vt multi vulnerib⁹ icti conciderēt. Albuquercius secundū sinistrum brachium grauissimum vulnus accepit, & sagitta similiter in ceruicem illius immissa, eum in summum vitæ discrimen induxit. Postremò ingenti saxo, quod quidam ex hostibus in pectus illius coniecit, percussus absque vllo sensu decidit. Fuit tamen

Redintegratū prælium.

Regia incensa.

Coutigni periculum.

Coutigni aliorumq; nobiliū cædes.

Lusitanæ aciei discrimen.

con-

continuò sublatus, & scuto cum labore atque pericu maximo delatus in littus, vbi subsidia fuerant illius pera constituta: quæ cùm hostium impetum repress sent, tutum nostris receptum præbuêre. In hoc præ lio ceciderunt ex nostris octo & septuaginta milite in quibus permulti viri nobiles, rebus gestis illustre numerati sunt. Hostibus tamen non incruenta victo ria constitit. Mille namque centum & triginta ex ill cecidêre. Et præter hos, quingenti & septuaginta ho mines flammis in ædibus regijs absumpti fuerant. Re spirauit Albuquercius, Cochimumque reuersus, à me dicis, quamuis de illius vita spem deponerent, cura tus, pristinam sanitatem recuperauit. Deinde classe duas, quæ erant in Lusitaniam rediture, diligente instruxit, & militarem disciplinam constituit. Hic ca sus Coutignum virum animo excelso, non tamen sa- piente præditum vita priuauit. Sed longè funestius exitium Almeidam sustulit. Antequam enim promõ- torium Bonæ spei superaret, & ab illo non procul ab- esset, aquationem facere constituit. Quidam è nostris, qui in terram egressi fuerant, incolarum consuetudi- ne familiarius vsus, omni metu sublato, in eorum op- pidum, ꝙ inde quatuor millibus passuum aberat, con- cessit. Hi hominem benè acceptum dimiserunt, & in- genti ariete in amicitiæ signum donârunt. Is ad Al- meidam refert, gentem esse singulari humanitate & simplicitate præditam, & multis pecorum gregibus abundare. Almeida illum cum alijs duodecim homi- nibus in oppidum remisit, vt oues & boues, quibus classis indigebat, coemerent, & gentes illas barbaras muneribus, quæ apud illos in pretio sunt, ad consue- tudinem & familiaritatem alliceret. Incolæ eos ad epu las inuitârunt, & muneribus, quæ tellus illa fundit, affectos, cum gregibus, quos emerant, dimiserunt, & humanissimè prosequuti sunt. In via factus est illis ob- uiam homo quidam cum arietibus, vt eos cum mune ribus, quæ nostri afferebant, etiam vt alij fecerant, commutaret. Hic quidam ex nostris, hunc, inquit, per

Cæsorũ numerus.

De Almeidæ exitio.

Barbarorũ erga Lusitanos hospitalitas.

a abducamus ad Almeidam, vt cùm humanitate *Malum cō-*
ſtatus, & veſtibus excultus ad ſuos redierit, eos no *ſilium.*
arctiore conſuetudine & familiaritate congluti-
, vt cùm noſtri huc aquatum venerint, ſecurè & cū
olumento ſeſe à labore & iactatione reficiant. Con-
um placet. Itaque in hominem inſiliunt. Is clamo-
a ingentem ſuſtulit: oppidani feſtinanter accurrūt,
minem è noſtrorum manibus extorquent, eosque
is & lapidibus cędunt, maleque mulctatos eijciunt,
gregibus etiam ſpoliant. Hi reuerſi, ne id eis fraudi
poſſet, rem longè aliter atque acciderat, Almeidæ
ulerunt. Res conſultatione digna permultis viſa eſt.
enim crimen illud impunitum dimitteretur, fore di *Conſulta-*
bant, vt nunquā eo poſſet quiſquā aquationis gratia *tio de bel-*
ues appellere, quin malè acceptus abiret. Gentem e- *lo cū Bar-*
n illam feram non niſi malo coactā officium factu- *baris gerē-*
Itaq; iniuriam vindicandam, & gentem impoſito *do.*
pplicio coercendam eſſe, nè in poſterum ſimile fa-
us moliri auderet. Contra quidam diſputabant, nō
e temerè bellum cum gente fera gerendum. Iniuri-
a leuem eſſe, & magis contemptu, quàm vltione
gnam. E victoria præmium nullum vel decoris vel
ilitatis expectari: ex offenſione magnum diſcrimen
decoris imminere. Præterea non conſtare, quorum
lpa id, de quo noſtri conquerebantur, accidiſſet. Cre
bile autem eſſe, vt incolæ noſtrorum inſolentia &
meritate prouocati, non prius iniuriam intuliſſent,
d illatam repuliſſent. Alij verò in eò perſeuerabant,
uaſi in ea vindicta ſalus & dignitas Luſitanæ natio-
s ageretur. Eoque rem adduxerunt, vt Almeidam ea
auitate & dignitate virum, annos ſexaginta natum,
rum geſtarum gloria circunfluentem, ſine vlla gra-
cauſa cum gente, moribus & vitæ conſuetudine
lluarum ſimilima, bellum ſuſcipere coegerint. Itaq;
media nocte in ſcaphas deſiliens, in terram cū cen. *Infauſtum*
m & 50. militibus egreditur. Petrus Barretus & Ge- *Almeidæ*
gius Barretus, qui primam aciem ducebant, in oppi- *cū Barba-*
um ante lucem peruenêre. Inopinatoq; gentem ad *ris bellum.*

orti,

orti, terrorem præbuerunt. At oppidani continu
pem sublatis clamoribus implorant. Accurrunt vn
que permulti cum faculis è corio crudo confectis
quibus vim lapidum cōgesserant, vt nostros, qui i
cum præda redibant, obruerent. Gestabant præte
iacula innumerabilia non longa, quibus erant cu
des hamatæ trium palmorum longitudine præfi
Prælium. Hæc magna lacertorum vi coniecta, nostros graui
mè sauciabāt. Homines sunt nigri, capillo, vt relic
AEthiopes, crispo & adusto, facie deformi: in bellis,
stibus truculentis, vt ferociores appareant, vtunt
Tunc verò aspectu truculento, & gestibus horrēdis,
dissonis vocibus metum incutere nitebātur. Nostri
inopinata perculsi retrocedunt, & se ad Almeidai
qui Regio signo, vt opem afferret, explicato, in oppi
veniebat, recipiunt. Is non vlterius cunctandum ratu
in littus se conferebat. At scaphæ fuerant indè subd
ctæ in locum alium magis tranquillum, vndè consce
sio facilior apparebat. Almeida in eum locum iter i
stituit. Greges erant in agmine medio, reliqui qui a
men cogebant, hostes à tergo ægrè sustinebant. Illi t
men in principio non ita grauiter nostros vrgeban
At vbi auxilijs vndiquè confluentibus copias suas am
plificatas aspexerūt edito clamore greges vnum in lo
cum compulerunt. Sic enim pecudes & armēta assue
faciunt, vt illorum vocibus aut moueantur, aut subsi
stant, aut eò properent, quò illi iubent. Itaque nequ
longius abibant, & nostros interdum impediebant.
Hostes, gregibus ad hunc modum conseruatis, in no
stros ferocius irruunt, & postremum agmen carpunt
ordinemque disturbant. Almeida cùm cerneret mul
tos adhuc in pecoribus abigendis occupatos, gregem
dimittere, & è medio agmine confestim expellere iu
bet. Deindè copias illas exiguas in vnum compulit, vt
cōfertæ facilius hostium impetū repellerent. Quod lō
gè secus accidebat. Nam cùm hostes in confertum ag
men lapides & tela conijcerent, & nostri inermes, eò
quòd gentem contempserant, prodijssent, illi vulnera

gra-

issima nostris infligebant:cùm interim nostri ho-
s nocere nullo modo possent. Nam cùm essent
umma celeritate præditi, facillimè poterant cursu
clade proripere, & rursus eadem celeritate in no-
incursare. Nostri erant summa lassitudine præpe-
æstus enim eos adurebat, lassitudo conficiebat, ita
x plantas in arena ardentissima altiùs impressas e-
erent. Tantaque erat in plerisque debilitas, vt in
gio consistere non possent. Multi formidine per-
ti, dissipari cœperunt: Hic Georgius Melius, qui
vnus ex Ducibus, & Albuquercij partes fuerat in *Melij cum*
ia secutus, ad Almeidam conuersus, inquit; Vel- *Almeida*
, vt hi, qui se tibi in India venditabant, hoc in loco *disceptatio.*
innoxios criminãdo, sed pro salute tua capita sua
iscrimen offerendo, amorem, quo te complecti si-
labant, ostenderent. At Almeida, parùm, inquit,
pestiua commemoratio. Quin tu ista, quæ tempus
imè flagitat, omittis, & illud regium vexillũ tue-
nè si in belluarum istarum manus veniat, regis cla-
imi nomen ludibrio sit? Nam quod ad me attinet,
annis, & tot vitijs coopertus sum; vt si mors hoc in
tamine mihi oppetenda sit, ea nec immatura, nec
merita possit existimari. Hæc dicens, vexillum Me-
tradidit. Deindè cùm rursus hostium impetum su-
nere voluisset, hostis quidam coniecto iaculo gut-
illius transfixit. Quo facto, is dolore vehementer *Almeida*
ictus, & viribus omninò destitutus, ita procubuit, *mors.*
genibus in terram flexis, & oculis sublatis manus in
lum tẽderet. Itaq; illo signo insitę religionis in ex-
mo illo spiritu ijs, qui cum illo erãt, ostenso cecidit,
r probitate, & liberalitate, & rebus gestis immorta-
ate dignis admirandus: qui tamen, quod valdè lu-
uosum fuit, nonnulla dedecoris macula actæ vitæ
ecus aspersit, cùm tam temerè leuium hominum
rmonibus inductus, in id se discrimen iniecit, è quo *Humanæ*
ullum præmium vel dignitatis ad sui nominis glo- *fragilitatis exem-*
am, vel vtilitatis ad patriæ fructum polliceri vlla ra- *plum.*
one poterat. Consilij pœnas acerbissimo casu luit, &

ſimul exemplo ſuo mortales humanæ imbecill admonuit, nè nimis præſenti felicitati cõfiderent animaduerterent illum, cuius in bello Granatenſ clara virtus extiterat, qui maximos in India exer fuderat, qui Campſonis AEgypti Imperatoris ope fregerat, & debilitârat, qui multis Regibus frænum iecerat, à paucis hominibus, neque moribus & inſ tis patriæ cultis, neque armis & militari diſciplin decus eruditis, ſed inermibus atque nudis, & non tum à beluarum immanium feritate diſtantibus c ſum, & eorum pedibus proculcatum. Eo vt dixin interfecto, noſtri diffugiunt. Laurentius tamen I tius, & Martinus Coelius mori in veſtigio maluer quàm Almeidam inſepultum deſerere. Hi fugien magnis vocibus compellant. Quàm, inquiunt, ra nem in Luſitania veſtri Ducis, ô viri immemores gnitatis & ingrati, reddetis? Illum, qui vos tantis au rat beneficijs, in diſcrimen induxiſtis, inductum p didiſtis, & nunc inſepultum deſeritis? Cùm verò c mando nihil proficerent, in hoſtes conuerſi ſunt, rumque multitudine circumfuſi, lapidibus, & iacul & fuſtibus oppreſſi conciderunt. Quinque & ſexagi ta Luſitani in hac infauſta & infelici pugna interfe ſunt: in quibus erant Duces vndecim, viri magnanin maximiſq; in rebus cogniti: qui cùm per medias flan mas, per pilas innumerabiles, per tela, per gladios ſir vlla formidinis ſignificatione ruentes, maximum te rorem hoſtibus intuliſſent, & inſignes victorias cõt innumerabiles hoſtes adepti fuiſſent, tunc à paucis h minibus inermibus atq; nudis interfecti, & ſpoliati fu runt. Creditũ eſt illos, eò q ſeſe inſolentius in proſp ris ſucceſſibus extuliſſent, & victoria non moderat ſed nimis interdum crudeliter vſi fuiſſent, eas pœna diuino iudicio pertuliſſe. Noſtri ſe maximo cum labo re in ſcaphas recepêre. Georgius Barretus & Georgius Melius poſtquam hoſtes diſcedere cognouerũt, in ter ram egreſſi ſunt, vt mortuos ſepelirent: quos omnes nudatos inuenêre. Funus non exequijs, ſed lacrymis

Luſitanorum fuga & cædes.

Cæſorum numerus.

cura-

atum fuit. Accidit hic acerbissimus casus Kalen. rt. Anno M.D.X. Naues indè profectę, Olysippo- i incolumes peruenêre: cladisque nuncius insignē i mœstitiam, & vniuersæ nobilitati mœrorem & um attulit. Quid interim dum hæc omnia gesta t, Iacobo Lupio Siqueiræ acciderit, est hoc loco re- ndum. Is soluerat Olysippone cum nauibus IV. nto die April. anno salutis M.D.VIII. In insu- i verò S. Laurentij peruenit IV. die August. quam undum eam partem, quæ spectat ad Austrum, pera- uit, & aliquot nautas, qui fuerāt in comitatu Ioan- Gomecij Abræi, reperit: à quibus intellexit, Abræ- i, vt dictum est, dolore & mœrore contabuisse. Indè Cochimum delatus est, & ab Almeida (adhuc enim perium tenebat) fuit honorificè & amanter exce- s. Almeida illi nauem vnam cum sexaginta homi- bus, in supplementum exiguę illius classis, attribuit. ius nauis erat Nauarchus Garsia Sousa. Cū ijs quin- e nauibus in insulam, quam olim Taprobanam, odò Zamatram appellant, peruenit. Ea est æquino- ali circulo subiecta, & aureæ Chersoneso eà parte, æ ad Austrum pertinet, opposita. Patet in longitu- nem miliaribus nongentis & LX. Latitudo verò il- us nō supra CC & XL passuum millia dilatatur. Re- o est mira fertilitate prædita, regnisq; multis distin- a, varijsque nationibus, quæ inter se moribus & in- tutis dissimillimo ritu dissident, frequentata. Qui- am enim Mahumetis sectam sequuntur: quidam si- ulacris dediti sunt. Alij adeò immanes & feri sunt, vt umanis carnibus vescantur. Alij rursus moribus hu- anis excoluntur, & benignitatem præ se ferunt. bundat ea insula plurimùm auro, cuius gratia in am mercatores vndique commeant. In eam insulam elatus Siqueira, naues in portu regni, quod Pedir ppellant, constituit, & per Legatum pacem cum ege firmauit. Idem fecit in alia ciuitate, quæ acem nominatur, quæ indè octoginta millia pas- uum aberat. Indè Malacam, quæ est in continen-

Annus à nato Christo 1510.

De rebus gestis Iacobi Lupij Siqueiræ.

Lupius Taprobanam primus accedit.

Taprobanæ descriptio.

Pedir Taprobanæ regnum.

Pacē oppo Malacam

Siqueira accedit. ti Septentriones versus, cuius explorandæ causa m[issus] ab Emmanuele fuerat, traiecit. Ea est in aurea C[her]sonesо ad ostium fluminis non valdè magni sit[a].

Malacæ descriptio. Erat autem tunc celeberrimum Orientis emporiu[m]. quatuor millibus passuum in longitudinem patet, latitudine erat perangusta. Arboribus & varijs fruc[ti]bus abundat: frugibus, & rebus alijs ad victum per[ti]nentibus, importatis vtitur. Fluuio, qui mediã vrbe[m] interfluit, distinguitur: vtraque tamen vrbis pars in[ter] se ponte coniungitur. AEdes & vrbis mœnia era[nt] magnificè & eleganter extructa. Gens est colorata, moribus atque vitæ cultu ad humanitatem propen[sa]. Lingua adeò suauis existimatur, vt omnes finitim[æ] regiones, & insulæ etiam, quæ commercium cum [hac] ciuitate vllum habent, valdè ad vrbanitatem & eleg[an]tiam pertinere arbitrentur, linguam & orationem [ci]uitatis illius vsurpare. Gens est vestitu & cultu lautiss[i]ma: musicis oblectatur: in bello tamen est acris, [&] quæ facilè pro decore & dignitate mortem oppeta[t].

Siam regnum. Pertinebat hæc ciuitas olim ad regnum latissimum & opulentissimum, quod Siam appellant. Rex enim Si[a]mensi Regi parebat. At cùm ex portorijs ingentibu[s] summas sibi opes comparauisset, & maiores quosdan[m] diuitiarum magnitudine spiritus assumpsisset, à Sia[m]ensi Regi defecit. Hanc deinde libertatem partim ar[]mis, quibus Siamensi ferociter obsistebat, partim mu[]neribus, quibus illius consiliarios, vt Regem à bell[o] deterrerent, detinebat, facilè tuebatur. Rex erat Mahu[]metanus, & Mahumetes etiam, vt nomen cum secta consentiret, appellabatur. Siqueira classem in portu collocauit. In anchoris autem in eodem portu quatuor Sinarum naues fortè constiterant. Sinæ vbi nostras naues conspexêre, Siqueiram adeunt, & cum illo sermonem humanissimè conferunt. Illorum autem humanitate & vrbanitate, Siqueira captus, familiaritatem cum illis libentissimè contraxit, vsque adeò, vt in eorum naues ingressus, nullum officium amicitiæ confirmandæ necessarium prætermitteret. Rex misit

por-

orij ministros, qui percontarentur, quæ gens illa *Malacẽsis*
, aut cuius rei gratia iter in eas oras suscepisset. Si- *Regis ad*
ra respondit, se ex Occidentis Solis extremis termi *Siqueiram*
Rege clarissimo missum esse, vt cum eo rege, de *nuncij.*
s amplitudine multa perceperat, amicitiam firma-
Confidere se illud amicitiæ fœdus vtilissimum v-
ie Regi futurum. Id vt signis intelligi potuit, fuit
i, & illius patruo, qui regnum administrabat, lon-
ratissimum. Putabant enim valdè ad Regij nomi-
mplitudinem pertinere, cum Regibus externis tã-
rrarum interuallo disiunctis societatem coire, no-
que suum per occidentis Solis regiones cum nõ-
la sui decoris celebritate peruagari: & simul ex Lu-
orum commercio Regis Malacensis opes amplifi
m iri confidebant. Itaque Rex ad Siqueiram viros
narios de suo comitatu misit, qui ei nomine illius
nia fuerunt, quæ ad commodum & dignitatem
manuelis pertinerent, largè polliciti. Fuit deindè
itutum, vt Siqueira vrbem ingrederetur, vt coram
ace cum rege commodius ageret. Fuit is à Rege cũ
ltis amoris signis, & honorificis etiam ceremonijs
more gentis illius exceptus. Ibi cùm de pace agere-
, fuit ab vtroque statutum, vt pacis conditiones per
ernuncios tractarentur. Pax denique fuit inter v- *Pacis fœ-*
mque facta, & solenni iureiurando sancita, & do- *dus inter*
s confestim Roderico Araugio, qui Regis Emma- *Malacen-*
elis negotia erat in ea ciuitate gesturus, attributa. *sem & Lu*
stri igitur omni metu soluti, in vrbe dispersi vaga *sitanos.*
ntur. At Sinæ cùm nostrorum securitatem & confi *Sinarũ ad*
ntiam animaduertissent, Siqueiram admonuêre, nè *Siqueiram*
ntam fidem Malacensibus haberet. Gentem esse fal *admonitio*
m atque fallacem, & fraudibus atque perfidiæ sce-
ribus astrictam. Simulatque nostros incautos, &
ihil hostile suspicantes aspicerent, eos omnes op-
ressuram. Boni Ducis officium esse, suorum salu-
m in vigilantia sua, non in alia fide sitam arbitrari.
aracenos tantisper fidem retenturos, dum se nihil
osse nostris nocere confiderent. Vbi verò sibi occa-
sionem

sionem datam aliquid cum fraude gerendi videre
eam minimè prætermissuros. Humanitatem esse l
dabilem : nimiam in aliena terra confidentiam vi
perandam : maximè verò cùm hominibus ex frau
& mendacio compositis fides adiungitur. His &
lijs eiusmodi sermonibus Siqueiram nauarchi Sin
rum admonebant, vt insidias præcaueret. At is
fœderis Sacramento, & specie beneuolentiæ, qua
Malacenses præ se ferebant, & postremò, quòd nat
ra id, quod felicem successum interturbare potes
non facilè euenturum suspicamur, non modò Sin
rum monita neglexit, verùm multò confidentius
Lusitanos in vrbe versari, & Malacenses in naubi
suis negotiari permisit. Interim verò mercatores pa
tim ex insulis ad Austrum sitis, partim ex ea Indi
parte, quam Indus alluit, Regem nostrorum formidi
ne perterritum, ab eorum coniunctione distraxerun
Dicebant enim, nostros esse piratas cunctis nationi
bus infestissimos. Per simulationem verò probitati
fraudes machinari, & illis ipsis, cum quibus fœdus a-
micitiæ feriebant, pestem & exitium moliri. Multas
ciuitates euertisse, multis gentibus libertatem & opes
eripuisse, & illis, qui non permitterent arces in eo-
rum ciuitatibus ædificare, crudele bellum intulisse.
Arcium verò ædificationem eò pertinere, vt libertate
primum omnes, qui eos admittebant, spoliarent: dein-
dè bonis omnibus per summum scelus euerterent.
Nullam denique esse nationem vel tantà omnia rapi-
endi cupiditate furentem, vel tam immanibus mori-
bus, & institutis efferatam, quæ esset cum Lusitanis
auaritia & crudelitate conferenda. Non verbis, sed fa-
ctis esse credendum. Interrogaret omnes mercatores
de illis malis, quæ vel in India vel in Arabia atque Per-
side à Lusitanis gesta fuerant. Prudentis autem Prin-
cipis esse, alienis malis admoneri, ne in similes calami
tates incideret. Vnum autem periculi depellendi reme
dium esse, gentem, antè, quàm maiores opes assequé-
retur, opprimere. Serò namque facultatem præter-

Mercatorũ de Lusitanis querelæ apud Malacensem Regẽ.

mis-

im eos lamentari, qui, quandiu licet, securitati
ninimè prospiciunt. Lusitanos esse admodum
os, & inermes, & imparatos, atque fœderis con
itia in vrbe, tanquam in patrio solo versari. Eos *Consiliũ de*
ie de medio tolleret, vt paucorum internecione, *tollendis è*
uis aditum in eas oras intercluderet. His & eius *medio Lu*
i sermonibus Regem iuuenili temeritate præci *sitanis.*
n, & in fraudibus enutritum, & religione à no-
maximè dissidentem, facillimè à Lusitanis ab-
narunt. Huius autem consilij authores præci-
fuêre Nahodabeguea Cambaiensis, & Vtetimu-
ia Ioauensis, qui opibus, & potentia, & gratia apud
acenses, inter omnes, qui in ea ciuitate negotia-
tur, excellebant. Hi verò non oratione tantùm, sed
neribus etiam Regis patruum, penes quem erat
us regni moderatio (Bendaram appellabant eum,
munus id gerebat) corruperunt, vt fidem da-
violaret, & Regem in eandem fraudem impel-
t. At eorum consilijs vehementissimè repugna- *Lassama-*
Lassamana, rerum maritimarum præfectus. Nul- *næ profœ-*
n enim grauius periculum intendi dicebat eo, *dere seruã*
od ex violata fide communibus rebus immine *do oratio.*
. DEVM enim, quem nihil latere posset, iusiu-
adi neglecti, atque religionis violatæ vindicem fo-
Ad hæc accedere fraudis atque mendacij dede-
s & turpitudinem, quo nullum detestabilius, ad
egis nomen macula sempiterna deformandum, ex-
gitari posset. Præterea Lusitanos, se compertum
bere, omnia quæ gesserant, iure gessisse. Ab illis e-
m tantùm qui fœdus fregerant, pœnas, vt æquum
at, exegisse. Homines namque esse in fide tuenda
onstantissimos, & in perfidia vindicanda, & iustissi-
is pœnis animo maximo repetendis acerrimos. Ita-
ue præstare eos imitari, qui eorum societate hostium
iurias facilè propulsabant, quàm eos, qui illatis iniu- *Regis Ma-*
js sibi ipsis causam iustissimæ cladis afferebant. Hæc *lacẽsis per*
Lassamanæ sententia non potuit vllo modo Regem *fidia.*
decreto iam scelere reuocare. Itaque statuit Siquei

ram cum reliquis ducibus interimere. Quod vt c modius fieret, ædem maximam ex ligno propè p extruxit, & Siqueiram ad conuiuium, quod in ea mo instruendum curauerat, inuitauit. Is Regis propensam in eum, vt apparebat, voluntatem no spernatus est. Erat tum Malacæ Persis quædam Ma metana, quæ hospitium publicè certa pecunia pra bat. Apud eam diuersabatur sartor quidam Lusitan qui Persicam linguam probè nouerat. Is linguæ co munione in maximam mulieris familiaritatem nerat. Ea cùm insidias indicio cuiusdam homi sibi valdè familiaris percepisset, per sartorem à Siqu ra postulauit, vt eam ad colloquium secretò admit ret. Vitam namque illius & dignitatem agi. Sique monita mulieris irrisit. Illa verò cùm idem iterum que tertiò à Siqueira contenderet & nihil proficer omni periculo contempto sartori insidias detexit. Siqueiræ omnem rationem sceleris, vt instituta erat peruit. Vbi igitur dies cõuiuio præstituta venit, Sique ra morbi simulatione periculum declinauit. Itaque hæc sceleris via minimè processisset, aliam excogit runt. Siqueira querebatur, quòd aromata & merces r liquæ, quas in naues, vt mercatores reliqui facieban imponeret, sibi minimè pretio traderentur. Rex merc torum importunitate id se imprudente factum esse cõ firmabat. Se daturum operam, vt postridie Siqueiræ p stulatis cumulatè satisfaceret, illumque admonet, sca phas omnes præstò ad littus haberet. Interim naue humiliores armis complere, & arma cibis varijs & om ni genere commeatus occultari iussit. Hominibus de inde armatis, vt arma cultu atque veste mercatorum contegerẽt, imperauit. Habitu igitur mercatorum, tanquam cibos venderẽt, erant in Lusitanas naues ingres suri, vt simul atque signum (id autem fumo dandum erat) in vrbe sublatum conspicerent, Duces imparatos aggrederentur. Erat autem constitutum, vt signum nõ daretur, antequam scaphæ, vt oneta acciperẽt in littore consisterent, vt simul & naues exinanitas, & scaphas in lit-

Insidiæ Regis in Lusitanos detectæ.

Alteræ in Lusitanos insidiæ.

littore sine vlla sceleris suspicione cōstitutas adori-
tur. Postridie, qui se mercatores esse simulabant, cū
maduerterent scaphas omnes, præter vnam, ad lit-
accedere, ipsi nauigia sensim in naues dirigūt. Sce-
is Principes erant iidem, qui fuerant consilij autho-
. Ij cùm nauium lateribus appropinquarent interro
runt, an vellēt vel fructus, vel cibos emere. Pretium,
od petebant, erat vilissimū. Nostri & ciborum, qui-
s indigebant, copia & pretij vilitate prouocati, ho-
ines in naues admodum libenter admittūt. At Gar- *Detectus*
i Sousa cùm multò plures, quàm par erat, in nauem *dolus.*
am ingressos animaduerteret, eos omnes abire ius-
t, & repugnantes armis eiecit. Deinde Fernandū Ma-
allanum in scapha sua, quę sola cum reliquis ad littus
issa non fuerat, ad Siqueiram misit, qui eum admo-
eret, nę gentem perfidā in nauem suam ingredi per-
itteret. Conuiuij recordaretur, quod proximis illis
iebus à Rege instructum mortifero veneno fuerat. Si *Siqueira*
queiram eo iam tempore octo ex hostibus circunde *in summo*
lerant, qui signum expectabāt. Ipse verò schachorum *periculo se*
udo vsque adeo intentus erat, vt Magallani oratione *curitas.*
udēdi studium non intermitteret. Nautam tamen
vnum ę nauis magistris, malum scandere, & è carche-
sio scaphas speculari iussit, an iam mercibus onustę re-
dirent. Magallanus ad Sousam redijt, vt illi opem (erat
enim paucis admodum stipatus) afferret. At magister
è carchesio conspexit vnum ex Malacensibus qui in
pretoriam nauem admissi fuerant, à Siqueiræ tergo si-
cam distringere, alterum verò ex aduerso oculis in-
nuere, ne approperaret, nondum enim signum datum
esse. Sequeira, & qui cū eo ludebant, sic erant affixi lu-
do, vt non animaduerterēt, se solos esse hostibus octo
circumuentos. Hic cùm nauta è carchesio maximis vo
cibus Siqueiram, vt vitaret insidias capiti imminētes,
inclamaret, Siqueira sanè perturbatus, arma poposcit:
accurrunt vndiq; ij, qui relicti in naui fuerunt: hostes *Hostium*
re inopina perculsi, in nauigia sua desiliunt. Idem reli *fuga.*
qui, qui naues alias circumsistebant, effecerunt. Qui

enim ex improuiso nostros adoriri cogitabant, & ... gnum expectabant, cùm viderent nostros arma ce... tim corripere, sibi fuga consulendum existimarunt. ... lis verò a nostra classe diuulsis, signum in vrbe sub... tum fuit. In nostros, qui in vrbe vagabantur, acerbè ... uitum est. Viginti tantùm in Roderici Araugij dom... se receperunt. Franciscus Serranus, qui etiam in vr... versabatur, scapham nactus, cladem effugit. Siquei... consilium habuit. Fuêre qui dicerent, iniuriam illa... esse protinus vlciscendam, & naues omnes, quæ erā... in portu, Sinarum nauibus exceptis, inflammandas, ... vrbem tormentis acerrimè quatiendam. Sed id fieri c... modè non poterat. Multi namque fuerant ab hostibu... interfecti: reliqui erant admodum pauci, & duę scaph... fuerant ab hostibus captæ. Præterea ratio ineunda vi... debatur, quemadmodum Araugius, & qui cum eo e... rant, aliqua pactione in libertatem vindicarentur. A... Bendara veritus, ne Siqueira portum subiret, ad Araugium peruenit, cumque bono animo esse iussit, fidemque dedit, ei se viuo neminem nociturum. Rex cum Bendara deinde nuncium ad Siqueiram mittit, qui eū admoneat, facinus illud imprudente se fuisse à perditissimis hominibus admissum. Cuius quidem illos pœnas daturos esse: vt hostium igitur vindictam oculis vsurparet, in vrbem amicam & perhospitalem iniret. Se namq; nullum hominis amantissimi officium & munus omissurum. Araugium & Lusitanos reliquos esse liberalissimè tractatos, quos omnes se traditurum confirmabat, si is vrbem ingredi vellet. Siqueira respondit, Lusitanos antè liberos sibi traderet, vt eo pignore facilius in animum induceret, eum reliqua omnia bona fide præstiturū. Id cùm Rex facere nollet, imò hominem varijs fraudibus ludificare cogitaret, & nauigandi tempus abiret, Siqueira Indiam intra Gangem petiuit: duas in eo cursu naues hostiles cepit: è classe autem sua nauem vnam hominum penuria coactus incendit. Aliam autem nauem vadis allisam amisit, ita tamen, vt nullus eo naufragio periret. Sic tandem ad pro-

Lusitanorum clades.

Siqueiræ de Malacē sibus consultatio.

Regis per nuncios purgatio.

Siqueiræ in Indiam reditus.

comontorium Cori peruenit. Ibi cum accepisset
leidam, cuius ille partes sequutus fuerat, in Lusita-
iam profectum esse, & Albuquercium Indiæ
prouinciam moderari, metuens illius
offensionem, in Lusitaniam
nauigauit.

HIERONYMI SORII SILVENSIS ALGARBIORVM IN LVSITANIA EPISCOPI,

E REBVS EMMANVELIS, LVSITANORVM REGIS INVIctißimi, *virtute & auspicio gestis,*

LIBER SEPTIMVS.

ALbuquercius cùm statueret Armuziũ petere, classem viginti trium nauiũ nstruxit, in quibus erant Lusitanorum duo millia, & aliquot præterea auxiliares ex Indicis militibus assum oti. Cùm verò Baticalam peruenisset, Timoia pirata, qui tunc Emmanuelis imperium sequebatur, & in parua quadam insula Onori obiecta consistebat, ad Albuquercium se contulit, eumque incepto deterruit. Vehementer nam que se Ducis sapientissimi consilium admirari dixit, qui longinqua bella cum maiore periculo, & minore fructu sumere, quàm propinqua cum multo maio-

Timoiæ ad Albuquercium de bello Goanſi oratio.

maiore laboris præmio suscipere mallet. Præterea i[…] esse sapientis, hostem à tergo potētem impunitum linquere, cui liberū esset, in Lusitanos illius ope de[…] tutos inuadere. Goam & propter insulæ situm, & v[…] opulentiam, & regionis vicinitatem, & hostis auda[…] esse illi prius expugnandam, quā aliquid aliud mo[…] retur. Admonuit prætereà illum de belli apparatu, quē Zabaimdalcamus, Goæ princeps & dominus t[…] tis viribus incumbebat. Viginti enim naues maxim[…] ædificabat, & naues etiam longas ornabat: mille Tu[…] cas, acres in bello viros, stipendijs alebat, & alios pr[…] tereà milites permultos mercede cōducebat eo anim[…] vt nostros aggrederetur, & imparatos opprimeret. N[…] hil igitur vel ad salutem prouidentius, vel ad dignita[…] tem præclarius cogitari posse, quàm consilium hosti[…] anteuertere, & antequam classis illa in altum deduce[…] retur, ex improuiso Goam adoriri. Esse prætereà re[…] benè gerendæ occasionē diuinitus oblatam. Nam Za[…] baimdalcamum post Zabaij patris mortem, eò quod multi principes in continenti ab eo defecerāt, esse bellis molestissimis implicatum, & in continentem traiecisse, vt rebelles domaret. Ea autem de caussa coactum fuisse, maximam exercitus sui partem eo traducere, vt citius bellum conficeret. Operā deinde suam Timoia pollicitus fuit, sibique nihil optabilius esse dixit, quàm vitam, si opus ita fuisset, pro Regis Emmanuelis dignitate profundere. Albuquercius hac oratione permotus, consilium habuit. Omnes Timoiæ cōsilium comprobarunt. Albuquercius igitur, cùm Goam oppugnare constituisset, Timoiam præmisit, qui terra arcem Zabaimi, in oppido Zintacora egregiè munitā, armis inuaderet. Ipse verò Goam petiuit. Vix autem classem in ora collocarat, cùm Timoia ad illum peruenit, & arcem esse iam à se funditus euersam, & flammis absumptam exposuit. Classis autem Timoiæ erat xiiij. longarū nauium, armis, & tormentis, & bellicis munitionibus instructissima. Goa est insulæ & vrbis commune nomen. Fluuius ingens in duas partes in mare influen-

Bellū Goaense.

Zabaimi arcis expugnatio.

Timoiæ classis.

Goæ descriptio.

uentes diuisus, insulam efficit. Ambitus illius mil-
passuum circiter viginti tria continet. Vrbs erat cin-
muris, & munita turribus, & tormentis permultis
ue varijs instructa: ædes amplæ: Cæli temperies, &
iõis amœnitas, & portus securitas multos mercato-
inuitabat, vt libenter in ea domicilia collocarét. Em
cium erat valdè frequens & opulentum. Vigebant
ea armorum studia, multique milites, partim equi-
, partim pedites, Zabaimi stipendijs alebantur. Ve-
gijs namque patris insistens, omnes, quos in bello
rtutis specimen præbuisse nouerat, ad se congiarijs
errimis alliciebat. Insula multò maiorem, quàm
o illius magnitudine, hominum multitudinem sus-
ntare potest. Est enim densis arboribus valdè fru-
iferis vestita, abundat varijs frugibus, pecora innu-
erabilia nutrit, variaque alimenta profundit, & a-
uas multas atque perennes habet. Templa ritu Mahu-
ietano erant maximis sumptibus ædificata, & prouē-
bus etiam, quibus sacerdotes alerentur, opulenta:
Nemini autem licebat in insulam ingredi, priusquam
n aditu aliquo nomen suum, & patris, & patriæ scrip
uræ magistris in quinque locis, quibus in Insulam fa-
ilior erat transmissio, constitutis, exponeret: qui et-
am hominis colorem, & staturam, & signa literis con-
signabant. Accidit porrò postquam insula in Lusita- *Christianismi vestigia Goæ reperta.*
norum potestatem peruenit, vt dum Lusitanus qui-
dam domus altiora fundamenta iaceret, crucem ex æ-
re factam reperiret: quod maximo argumento fuit,
eam fuisse olim à Christianis habitatam. Albuquer-
cius verò primùm omnium Antonium Norognam, *De turriū duarū expugnatiōe atq; incēdio.*
& Simonem Andradium, & Simonem Martinum,
quorum naues humiliores erant, & remis incitari, &
in vadis consistere poterant, præmisit, qui turrim quā
dam, quæ nostris damnum inferre poterat, oppugna
rent. Ijs autem Georgium Fogazam, Hieronymum
Teixeiram, Georgium Sylueiram, & Ioannem No-
nium, & Garsiam Sousam scaphis egregiè munitis
inuectos, comites adiunxit. Magistro autem clas-

sis

sis vniuersæ præcepit, vt fundum exploraret, & v
ret, an maiores naues possent absque naufragij per
lo portum subire. Timoiæ verò imperauit, vt aliã
rim, in qua erant similiter & tormenta, & præsidia
litum disposita, in continente non procul ab insul
tam acriter impugnaret. Omnes impigrè sibi comm
sum munus exequuntur: præsidia namque armis p
tim cæsa, partim in fugam coniecta, & turres captæ
incensæ sunt: & magister renunciat, nullum esse à
do periculum. Indè Albuquercij iussu vlterius prog
si, oppidum insulæ, Pangin nomine, satis magnum,
Pãgin oppidum incensum. militum nõ exigua copia munitum inuadere parar
Hostes accurrunt, vt nostros aditu prohibeãt. Fit atr
prælium, hostes tandem fusi fugatique sunt, & opp
dum coniectis facibus exustum. Postridiè Albuque
cius naues humiliores misit, quæ se cum Norogn
coniungerent. Maiores enim naues propter malacian
substitêre. Ipseque in triremem, cui præerat Iacobu
Saraceni aliquot in deditionẽ accepti. Fernandus Begiensis, ingressus est. Ibi Saraceni quid
ad illum supplices adeunt, se Cambaienses esse dicunt
& Goam rei gerendæ gratia conuenisse, & Melichia
zij fœdere contineri: orare & obsecrare, vt fœderato
atque supplices insita fide & benignitate conseruaret
Eos Albuquercius in fidem recepit. Quærit ab illis de
indè, quo in statu ciuitas ipsa sit. Narrant illi, maximũ
esse metum ciuibus iniectum. Seditiones etiam inter
Principes excitari. Multos namque propter exiguum
militum numerum deditionem facere velle: quosdam
verò illis, qui hoc animo essent, acriter aduersari. Ad
resistendum porrò neque consilium, neque mentem
in alterutra parte consistere. Albuquercius nè vi propius illata, eos, qui diffidebant, inter se conuenire cogeret, & simul, vt vrbe citius in potestatem redacta, liberior ad reliqua, quæ animo designârat, exequenda relinqueretur, eosdem Saracenos Legatos ad ciui-
Albuquercij ad Goẽs Legatio. tatis Principes mittendos esse duxit. Legationis sententia hæc erat. Se non vt exitium Goensibus importaret, sed vt eos à dominatu durissimo ad imperium mul-

tò clementius adduceret,eò classem appulisse. Si
editionem redigi vellent,se omnium libertatem
adam suscipere, & vt suis legibus,& ea religione,
à pueris imbuti fuerant, vitam instituerent,si
istianam sequi nollent, facilè permissurum: & ter-
n præterea partem tributorum, quam Zabaimo
debant, remissurum, ea tamen lege, vt milites il-
potestati traderentur, vt de eis quod optimum il-
ideretur, statueret. Ciues conditiones accipiunt.
qui tamen cum aliquot militibus aufugerunt.
us ad hunc modum constitutis, sequenti die,qui
t XVI. Februarij, Anno salutis. M D X. Albu- *Goæ deditio.*
ercius in vrbem ingressus est. Vrbis, & arcis,& mu
ionum omnium, & armamentorum possessio-
m nomine Regis Emmanuelis occupauit, fidem-
e à ciuibus accepit, eos fore semper imperio Em-
nuelis obsequentes, neque ab illius vnquam fide
cessuros. Erant in mœnibus & armamentis qua- *Mira bellicorum instrumentorum vis Goæ reperta.*
aginta ingentia tormenta ex ære facta, è minori-
s incredibilis multitudo, maxima pilarum, & tor-
entarij pulueris vis,& reliquarum munitionum
nta copia, vt admirationem commoueret. Erant
statione nauali naues maximæ quadraginta, ce-
ces sedecim, & longæ præterea naues quampluri.
æ. Erat præterea in Zabaimi stabulis non medio-
is equorum, qui fuerant è Perside & ex Arabia ad-
ecti, numerus. Ad has commoditates accedebat vari-
& multiplex commeatus. Albuquercius ne vrbs
ntæ celebritatis parum firmo præsidio muniretur, *Goensis Reip. constitutio.*
ea hyemare constituit In locis, quibus aditus in
bem patebat, præsidia disposuit: vrbis custodiam
ntonio Norognæ, arcis præfecturam Gaspari
aiuæ commisit: regiæ facultatis procurationem
rancisco Coruinelo tradidit. Magistratus deindè,
ui annonæ, qui ædibus, & vijs præessent, qui com-
uni consilio res ad victum publicum necessarias
dministrarent, delegit, ordinemque ciuilem singu-
ri temperatione constituit. Saracenos, & alios, qui
por-

portorijs & vectigalibus aliundè importatis pr[...]
rant, minimè (sic enim temporis ratio flagitabat [...]
neribus priuandos esse duxit. Promissa cumulatè [...]
stitit, & vt omnium in se popularium animos a[...]
ret, operam strenuè nauauit. Mulieres & virg[...]
Albuquercij ad Narsinguẽsem Regem Legatio. quæ in Zabaimi ædibus, in quibus ipse habitabat, a[...]
uabantur, ab omni petulantia militari custodiri [...]
gentissimè iussit. Legatum deinde ad Narsingæ R[...]
mittere instituit: & Regem etiam Vengapotens[...]
qui Narsingæ Regi parebat, per cuius regnum L[...]
tus iter facturus erat, vt ad suas partes alliceret, ope[...]
dandam esse statuit. Legatus fuit Gaspar Chan[...]
qui Bisnagam vrbem Narsingæ maximam & opu[...]
tissimam, totiusque regni metropolim, in qua Rex [...]
runque cõsidet, peruenit: vbi fuit à Rege cum mag[...]
honoribus acceptus. Regis Armuziensis familiares [...]
que domesticos, qui in ea vrbe negotiabantur, mu[...]
ribus affectos dimisit. Ismaelis Persarum Regis Le[...]
Albuquercij ad Sophum Persarum Regem Legatio. tos, qui Goam, vt negotia magni ponderis cum Zab[...]
mo transigerent, conuenerant, humanitate sum[...]
prosequutus est. Ad ipsum deinde Ismaelem legat[...]
nem decreuit. Legatus appellabatur Rodericus G[...]
mezius Carualiosa, qui Armuzij à Coieataro, nè [...]
Ismaelem perueniret, veneno sublatus fuit. Vrbem [...]
indè muniuit: naues, quæ erant inchoatæ, perfecit: v[...]
Lusitanorũ quorundam ab Albuquercio secessio. ctigalia locauit. Timoia redemptor extitit. Dum ha[...]
geruntur, res noua præter opinionem incidens, Alb[...]
quercium, nè alijs curis omninò vacuus, Remp. opt[...]
mè constitueret, impediuit. Nam quidam viri nobil[...]
illi vehementer aduersari cœperunt, atq; primùm ill[...]
us actionib[9] obtrectare; clanculum omnia facta illi[...]
irridere, & siue virtutis inuidia, siue insita temeritat[...]
& insania, nomen illius maledictis insectari. Deind[...]
audacius, nè rem Lusitanam in summum discrime[...]
induceret, obtestari. Vrbem illam esse magnam, hosti[...]
busq; innumerabilibus circumfusam, neque posse tū[...]
ab imminentibus periculis vlla ratione defendi. Hye[...]
me nullam opem aliundè propter aduersas tempesta-

tes

ferri posse. Opes Zabaimi ingētes esse: odium fini
egentis in nostros acerbissimum. Fidem ciuium,
e dediderant, fluxam, & neque sponte, sed metu &
oribus expressam. Si hostes hyeme, quod eis facilli
n foret, fluuium traijcerent, obsidionem sustine-
on posse. Esse igitur vrbem præsidio nudandā, ne-
propter vllius ambitionem, omnes Lusitanorum
as hostium immanitati prodendas. Ad hos cùm
quidam se aggregarent, & Albuquercij nomē apud
titudinem deferrent, & publicum etiam testimo-
m sumerent, supra nongentos homines Lusitanos
uquercio aduersarios & infestos reddiderunt. His
us cognitis, Albuquercius vna nocte tumultus au-
res, ad clandestina colloquia in vna domo coactos
ressit, & in custodiam tradidit. Illi simulant se in
us potestate futuros. Is cùm eorum ope indigeret,
is fidem accepit, eorumq; erratis ignouit. Aliquos
en ex eis postea dimisit, ne ei grauiorem molesti-
manendo exhiberent, quàm discedēdo afferre po-
sent. Alij contra fidem datam eum deseruerunt.
c indigenas minimè latebant, & exploratores om
Zabaimo per literas nunciabant. Interim Dynasta
dam ex ijs, qui rebus Lusitanis studebant, literis Al-
querciũ admonuit, exercitum ingentem à Zabai-
comparari: vicinos Principes ad auxiliũ accersiri:
lum, quod Zabaimus gerebat, æquabili compositio
finiri: vrbes eorum, qui in Lusitanos volũtate pro-
debant, vastari. Albuquercius socijs opē afferre co-
batur, sed tãta erat hostiũ multitudo, vt frustra in eo
orem & studium consumeret. Id, quod reliquum
t, summa vigilantia facere nitebatur, vt hostes insu-
aditu prohiberet & vrbem tutaretur. Sed ratio vtri-
que muneris gerēdi erat difficilis & impedita. Nam
sitani erant pauci, & magna eorum pars ab Albu-
ercio sermonibus eorum, qui discordias excitaue-
nt, auersa. Ciues, cùm quibus pacem fecerat, non su-
ecti tantùm, verùm Principem suum non obscuro
dio repetentes: aditus in insulam neque pauci, ne-

Tumultus authores capti, ac mox dimissi.

Zabaimi bellum aduersus Albuquerciũ.

Albuquercij munitiones et præsidia. que difficiles. Itaque eodem tempore erat Albuq cio, vt & ſuos in officio contineret, & Goenſium ditionem caueret, & hoſtium multitudini diuerſ locis reſiſteret, ſumma vigilantia laborandum. A inſulæ primùm foſſa & vallo muniuit, & in ijs, potuit, præſidia diſpoſuit: & duces, quorum vi confidebat, ſingulis præſidijs aſſignauit. Locus v qui erat magis, quàm reliqui, munitus (incolæ B ſtarin appellabant) erat oppoſitus illi parti cōtiner quã iam Pulatecamus, Zabaimi dux, caſtris occupa Vir nobilis, nomine Garſia Souſa, ſtationi illi fuera

Securitatis ſignum apud Goēſes. Albuquercio præpoſitus. Is candidū vexillū ab ho caſtris ſublatum conſpicit. Quod cùm cerneret, al ſimiliter vexillum candidum tolli præcepit. Id erat gnū ſecuritatis, ei, qui vellet propius accedere. Vir

Ioannis Machiadi de rebus hoſtilibus indicium. indè ex colle, qui hoſtium caſtra tegebat, in littus ſcendit. Illæ verò ſunt æſtuarij atque fluminis an ſtiæ, vt ſermo vtrinque ab ijs, qui in vtroque littore ſtituri ſunt, haberi facillimè poſſit. Is igitur Souſ voce magna compellebat, ſeque Luſitanum eſſe, Ioannem Machiadúm appellari dixit, & vnum ex ex libus illis, quos Capralis in Melinde reliquerat. In profectum, Dium perueniſſe, & ſub Melichiazio ſ pendia feciſſe. Maiore deindè congiario à Zabaio Go Dynaſta, Zabaimi patre, conductum, ſub illius ſign militâſſe: qui illi, cùm eum Turcam exiſtimaret, mil tum præfecturam conceſſerat. Seque quamuis Tur eſſe ſimularet, re vera, mente & intima fide nunqua à CHRISTI religione diſceſſiſſe. Itaque anim Chriſtiano, & amore in patriam debito perſuaſum, e deſcendiſſe, vt Chriſtianos admoneret, vt impenden omnibus diſcrimen declinarent. Zabaimum haber

Zabaimi exercitus & inſtrumenta bellica. ſub ſignis ſupra quadraginta hominum fortium mil lia: tam multiſque tormentis, atque bellicis inſtru mentis abundare, vt Luſitani illiusvim & impetum diu minimè ſuſtinere poſſent. Quocirca ſe Chriſtia nos hortari & admonere, vt antequam hyems exitum intea

ercluderet, ex insula discederent. Sousa homini gra-
agit, & rem omnem Albuquercio per nuncium
onit. Albuquercius id hostium calliditate fieri
picatus, quo terrorem nostris inijcerent, admoni-
nem contempsit, indignumque se prorsus existi-
uit, antè, quàm experiretur, an Insulam tueri pos-
, ex ea decedere. Pulatecamus verò cùm animum
buquercij obstinatum perspiceret, vt in aditum ir-
nperet, excogitauit. Itaque rates coniunxit, & nē
bus noceri tormentis posset, stationem in flumi-
ostio vallo & fossa, validoque præsidio muni-
. Nostri cùm id animaduerterent, vt stationem
stium expugnarent, summo opere contenderunt.
d cùm in eo frustrà pugnarent, Albuquercium ad-
onent, operam in stationis oppugnatione frustrà
nsumi. Albuquercius eò se cum equitum turmis
atulit, & hostium munitionem conspicatus, Duci-
s præcepit, vt ab ea oppugnatione desisterent, &
eo tantùm industriam ponerent, vt hostes aditu
ohiberent. Se namque confestim cum maioribus
pijs adfuturum, & Norognam cum minoribus na-
gijs in mare missurum, vt sic demùm statio facilius
pugnaretur. Idem reliquis Ducibus, quibus alios
itus tuendos assignârat, imperauit. In vrbem reuer-
, dat operam continuò, vt parua quædam naui-
, quibus Goenses vtebantur, quæ remis impellun-
(Cotias autem appellabant) in vnum locum
nueniant. At omnes Cotiæ erant ad hostes clàm
nsmissæ, vt illis copias in insulam maiore cum fa-
litate traijcerent. Id vbi resciuit Albuquercius, e-
n, cuius id opera factum fuerat, confestim occi-
præcepit. Interim hostes summa vi, vt in insulam
netrarent, contendebant. Sed nostri tam acri ani-
o resistebant, vt eos semper à conatu repellerent.
andem Pulatecamus cùm desperaret, se die in Insu-
m tanta virtute defensam ingredi posse, noctè se id
cilius effecturum existimauit. Noctem pluuiam &
liginosam, (hyems enim instabat) expectauit, qua
nostri

Cotia Goēsium nauiculæ, clàm ad hostes auectæ.

Pulatecamī irruptio in Goam irrita.

Altera eiusdē irruptio, et Lusitanorum fuga.

noſtri tempeſtate & imbre præpediti, neque torm
tis vti, neque omnibus locis occurrere poſſent. Cùi
gitur ea nox, quam optabat, aduenißet, quæ fuit di
moſeptimo die Maij, Zufalarimũ, virum impigri
in rebus bellicis adminiſtrandis intrepidum cũ m
delectis hominib⁹ ratibus inuehi, & Benaſtarinũ p
re iuſſit. Melichiũ verò Cufforgium, qui Goenſi ex
citui præfuerat, iuſſit alium aditum, Zancalinum
mine, qui indè non procul aberat, copijs, quas ad e
rem parauerat, aggredi. Se cũ reliquis copijs, vt eis ſ
ſidio occurreret, trãſmiſſurum. Zufalarimus quam
& noctis ſilentio, & tempeſtatis opportunitate vte
tur, noſtros perpetuò vigilantes latere non potuit. H
ſtes tamen cùm eſſent tanto plures numero, & in n
ſtros tenebris & pluuijs impeditos, & in quã primù
partem accurrerent, non ſatis explicantes irruerent,
eodem ſimul tempore vtrunq; aditum oppugnare
terram tandem occupârunt, & noſtros ex ſtationib
expulerunt. Quod tamen non abſque ſumma arm
rum contentione fieri potuit: in qua aliquot vtrinq
ceciderunt, in quibus Georgius Souſa fuit. His reb
ita geſtis, ij, qui expulſi fuerant, cum alijs, qui aditus
quos cuſtodiebant, in vrbem ſe receperunt. Albuque
cius verò cùm Goenſibus militibus, quibus ſe vſuru
dixerat, parum fideret, vt ciuitatem eorum inſidijs (
enim inter ſe de prodenda ciuitate coniurauerant) l
beraret, omnes iuſſit abire: quibus ſimulatè eam cu
ram dedit, vt Benaſtarini aditum armis tuerentur: ſe
que dixit illis opem confeſtim allaturum. Nec enin
de omnib⁹ pœnas ſumere poterat, & hoſtes intra mu
ros verſari periculoſius exiſtimabat, quàm cum omni
bus in campo confligere. Illi continuò ſeſe cum Pula
tecamo coniungunt. De mercatoribus tamen, qui re
manſerant (eos enim, à quibus minus timebat, eijcer
noluit) quæſtionem habuit, & quendam Mircazemũ
nomine, opibus & exiſtimatione Principem, cum
nonnullis, qui ſocij coniurationis extiterant, capital
ſupplicio affecit. Pulatecamus verò in loco caſtra po-

Albuquercij ſtratagema.

Quæſtio de proditoribus habita & eorum ſupplicium.

it, qui duobus passuum millibus ab vrbe distabat. In-
crebras in vrbem excursiones faciebat. Albuquerci-
naues, quæ in statione erant, per Iacobum Fernan-
m Fariam, virum fortissimum, incendere præcipit.
d incendium fuit continuò ab hostium multitudine
stinctum. Vrbis muri multis in partibus laborabant. *Goæ præ-*
s omnes Albuquercius stationibus firmare consti- *sidia.*
it. Octo stationes muniuit, easq; octo ducibus custo-
endas cum præsidijs assignauit. Nauigium deindè in *Albuquer*
are deduci iussit, vt Cochimū quàm celerrimè fieri *cio negatū*
osset, nunciaret discrimen, in quo ipse cum omnibus *in discri-*
isitanis versaretur, & Georgium Syluium atque Hie- *mine à suis*
onymum Teixeiram (hi erant ex illis, qui turbas con- *subsidium.*
a illius acta consciuerant) ad subsidium euocaret.
uòd illi siue odio Albuquercij imbuti, siue despe- *Vehemens*
tione quadam salutis occupati facere neglexerunt. *Goæ vrbis*
ulatecamus interim propius accedens, vrbem sum- *oppugna-*
is viribus oppugnabat: nostri summa etiam con- *tio.*
ntione resistebant. Antonius Norogna, in vrbis
arte, quæ erat muris propemodum nudata (magna
anque pars illius diruta fuerat) ex statione, cui præ-
rat, hostium impetum egregiè sustinebat. Cùm
erò hostes pertinacius instarent, ipse aperto ostio co-
ias eduxit, & impressione facta hostium impetum
epressit. Verùm cùm se recepisset, magnum pericu-
um adiuit. Ea die fuit vrbs tribus horis omnibus par-
ibus acriter oppugnata, sed multò acrius defensa, ita
t cogeretur Pulatecamus copias, nè plus damni ac-
iperet, quàm inferret, à muris abducere. Insequen-
i nocte in loco propè littus, in quod naues reficien-
las subducere mos erat, stationem vallo muniuit, &
n ea tormenta cum valido præsidio disposuit. Prima
deinde luce vrbem ea parte, quam Arius Syluius tue-
batur, acerrimè verberare, & omnes simul vrbis par-
tes oppugnare iussit. Sed hostes etiam ea die cum non
mediocri damno repulsi sunt. Nostri tamen erant *Lusitano-*
iam eo tempore & laboribus, & vigilijs, & vulneri- *rum diffi-*
bus, & reliquis incommodis, quibus obsessi, omnium- *cultates.*

que præsidio destituti circunueniri solent, afflict
primis autem Albuquercius. Qui tamen cùm e
grauissimis curis implicitus, omnia maximo ani
perferebat. Et nunc consolando, nunc obiurgan
aliquando spem salutis afferendo, & ignominiæ r
tum proponendo, iacentes animos excitabat, exe
ploque suo ad laborem & audaciam multos incen
bat. Nullum enim impigri interdum militis, & su
mi semper ducis officium prætermittebat. Machiac
interim, cuius antè mentionem fecimus, clàm ad
lum ex hostium castris venit, atque indicauit, Pula
camum de incendēda illius classe cogitare. Cùm h
cura illum vehementer solicitum haberet, Georgi
Cugna & Franciscus Pereira Coutignus, Francisc
Sousa Manzias, & alij quidam fuerant dissensionis c
citandæ principes, instant, vrgent, obtestantur, pub
cum testimonium petunt, rem esse perditam clam
tant, vrbem continuò deserendam esse dicunt, plebei
eiusmodi verbis exanimant, ita, vt non facilè poss
Albuquercius statuere, essentne magis hostes, quàn
ciues ipsi, homines præsertim nobiles, qui multitud
nem ad defectionem solicitabant, metuendi. Hæc ta
men omnia singulari alacritate & prudentia curaui.
Classem enim vigilantia sua incolumem ab incendi
cōseruauit, & tumultus oratione grauitatis plena con
pescuit. Attamen Zabaimus omnibus copijs in Insu
lam traiectis (fuerat enim Pulatecami literis ascitus)
castra prope vrbem collocauit. Saraceni verò, qui in
vrbe relicti fuerant, & fidem metu simulabant, vbi Za-
baimi castra conspexêre, arma corripiunt, & in no-
stros inuadunt. Ibi Albuquercius cùm & hostis poten-
tiam, & mœnium infirmitatem, & quorundam pa-
rum firmam fidem, & hostes intestinos scelere & o-
dio furentes aspiceret, in arcem cum omnibus copijs
se continuò recepit. Zabaimus nemine repugnante
in vrbem introiuit, omnesque sine vlla cunctatione a-
nimi neruos intendit, vt nostris exitum intercluderet.
Arx fluuio imminebat, Alueus fluuij erat profundus
& angu-

Albuquercij magnanimitas.

Lusitanorum quorūdam cōtra Albuquerciū tumultus.

Albuquercius cū suis in arcē se confert.

Zabaimus Goa potitur.

nguſtus, hunc alueum primùm molibus obſtruen-
n curauit, ne noſtri nauibus per illum inuehi poſ-
t. Itaque nauem maximam in alueo conſtitutam
forauit, vt mergeretur, vt ita nullum pateret noſtris
gium. Deinde machinas ex arida materia ſulphure
ice oblitas comparauit, quibus in noſtram claſſem
miſſis, eam incenderet, & ſic demum arcem omni
ſalutis inciſa armis expugnaret, & Luſitanos in e-
incluſos internecione deleret. Hæc omnia cùm
hmanæ cuiuſdam exploratoris indicio, quem ad
nunus Timoia in hoſtium caſtris verſari iuſſerat,
uquercius intellexiſſet, ſtatuit noctis ſilentio ex
e copias educere. Et quandò altum petere propter
emem nō poterat, in portu claſſem collocare, & in-
bellum continenter gerere cum Zabaimo conſti-
t. Deinde cùm ver appeteret, cum maiore nauium
ue militum numero, rurſus ad vrbem oppugnan-
m accedere. Primùm tamen prætoriæ nauis magi-
um miſit, vt exploraret, an inter merſam in alueo
aem, & littus ipſum, eſſet aliquod ſpatiū, per quod
ués egredi tutò poſſent. Magiſter renunciat, ex tum
fore difficilem. Albuquercius igitur cùm primùm
atum & quinquaginta Saracenos, qui proditionis
nuicti, & vinculis alligati fuerāt, interfici iuſſiſſet, ar-
a, tormenta, munitiones, æs, & ferrum, inſtrumenta
llica & commeatum multiplicem, & Zabaimi mu-
res atq; virgines, & quoſdam Saracenos fœderatos,
q; poſtremò milites in naues imponi præcepit: ipſe
nnium poſtremus prætoriam nauim conſcēdit. Id
men tanto ſilentio fieri nequiuit, vt hoſtes eorū pro-
ctionem non ſentirent. Norogna enim armamenta-
um pice, & ſulphure, & oleo refertum incendi præ-
pit: flammis ad hunc modum vehementer excitatis,
oſtes quod fieret intellexerūt. Itaque ſubitò ad littus
m armis accurrunt. Atrox ibi prælium ortum eſt, in
uo maximè Antonij Norognæ, Hieronymi Limici,
Emmanuelis Lacerdę, & aliorum virorum nobiliū,
ui cum valida manu hoſtium impetum ſuſtinebant,

Albuquercius cū ſuis arcem deſerit.

Atrox prælium.

virtus enituit. Sic autem factum est, vt omnes Lu-
ni naues conscenderent, quamuis eorum multi sau-
ati è prælio abirent. Ad hunc modum Albuque
ex vrbe discessit, trigesima die Maij, cùm illius po
sionem tribus mensibus cum dimidio tenuisset. A
pidum deinde, quod Rapander appellant, secundo
su delatus, ibi hyemem traducere statuit. At Fran
cus Sousa Manzias illius iniussu, vt sese ab illius di
segregaret, altum petijt: sed fluctibus, & aduersis t
pestatibus eò relatus, vnde soluerat, fuit ab Albuqu
cio nauis præfectura spoliatus. At Zabaimus cùm
exploratores accepisset, Albuquercium velle in flu
hyemem transigere, primùm eum locum, in quen
stros aquationis gratia conuenire nouerat, quem
des appellant, vallo muniuit, in eoque tormenta &
tium militum præsidia, vt nostros aquatione prohi
rent, disponēda curauit. Huiusque stationis præfec
ram Melichicufo Gorgio dedit. Pangini verò caste
quod est ad fluminis ostium diligentius refectum
que munitum, valido etiam præsidio confirmauit.
quia castello collis imminebat, è quo poterat dan
quamplurimum ijs, qui illud custodiebant, inferri, I
latecamo imperauit, vt cum tribus millibus militu
collem insideret. Ex illis munitionibus multos è n
stris vulnerabant, ita, vt cogeretur Albuquercius in
soluere, & classem in ea parte constituere, quam æstu
rium insulam nomine Diuar & continentem recipr
cationibus interfluit. Ibi rursus hostes festinanter v
dique conuenêre, vt alias munitiones excitarent, n
stros telis atque tormentis obruerent. quamuis aute
nostri locum sæpè in varias partes commutarent, inc
moda tamen vitare nullo modo poterant. Præcipu
eos tamen fames atque sitis (iam enim commeatu
eos defecerat) excruciabat. Famem tamen piscation
vt poterant, quandoque depellebant. Sitim verò, cùn
propter imbres immodicos, quibus amnis amplifica
tus in mare influebat, aquæ maris fuissent in dulcedi
nem versæ, ipsius æstuarij aquis extinguebant. Nihilo
minus

Albuquercius ad oppid. Rapādar in hyberna se confert.

Manziæ defectio punita.

Albuquercius statiōnē mutare coactus.

Lusitanorum difficultates, & præcipuè fames

nus fames in dies ingrauescebat: ea compulit Albuercium, vt Antonium Norognam cum Menaique at is ex ducibus Indicis, qui in fide mãserat) in Chanensem & Diuarem insulas non lato inter se mari iunctas mitteret, vt inde commeatum aliquẽ classi ›peditarent. Is cùm in insulas descendisset, multo us suorum sanguine profuso aliquot vaccas abdu-. Cùm tamen eos fames suprà modum vexaret, & ›s omnis deficeret, quidã plebeij homines, fidei pror; immemores, & Christianæ religionis obliti, ad ho-s nando transfugerunt, qui Zabaimo, quibus diffiltatibus Albuquercius esset implicitus, indicarunt. ç rursus Machiadi indicio certior factus est Albuercius, Zabaimum machinas ingentes instruere, q-s ad classem admotis, in nauibus ignem implicaret. achinas deinde classem octoginta nauium subsequi ssam, vt nostras naues partim ambustas incendio, rtim dissipatas formidine deprimeret. Albuquerci[9] ›c nuncio conturbatus, animum in omnes partes ver bat, vt illud malum, quod impendebat, aliqua ratio-: repelleret, in primis autem statuit experiri, an arcẽ nginensem, vnde grauius illi damnum, quàm ex requis hostium munitionibus imminebat, expugnare osset. Consilium temeritatis & amentiæ plenum vi ebatur, cum paucis hominibus, iisq; fame confectis, rcem multiplici tormentorum genere, & multorum ominum robore defensam capere conari. Sed fames, desperatio, quæ plerunq; homines mortis contem tores, & in adeundis atque sustinendis vitæ periculis aldè pertinaces, & ea de causa inuictos multis in locis fficit, hominem in eam mentem impulit, vt id consiium susciperet. Itaque Norognam, & Simonem Anlradiũ cum centum hominib[9] ea parte, q̃ ad occasum Solis spectat, in collem, quem Pulatecamus insidebat, ›ræmisit, qui illum prælio distinerent, ne opem suis fferre posset. Simonem verò Martinum iussit Septenriones versus angustias itineris cuiusdam, quod ex colle in arcem ferebat, custodire, vt Pulatecamum simili-

Christianorum aliquot perfidia.

Zabaimi in Lusitanos machinationes.

De Pangĩnẽsis arcis & castrorum Pulatecami expugnatione.

militer, si occurrere suis vellet. angustijs occupati[s im]pediret. Ab Australi plaga propius ostium flum[inis] Iacobum Fernandum Bigiensem cum trireme, & [Al]fonsum Personam cum naue longa constituit, vt i[lli] tormentis castra perturbarent. Ij, quibus curam de[derat] vt à fronte & à tergo arcem aggrederentur, in dua[s e]rant acies distributi. In vna Emmanuel Lacerda, Se[ba]stianus Miranda, Nonius Vascius Albicastrensis: in [al]tera Hieronymus Limicus, Arius Syluius, Georg[ius] Fogacia, Ioannes, Limicus Fernandus Petreius An[...]dius extitêre. His ita constitutis, tanto silentio prof[ecti] sunt, vt ne pulsum quidem & incitationem remor[um] quisquam auribus vsurparet. Prima luce in terram [de]scendunt. Ibi cùm omnes certatim alacritate incre[di]bili, quod sibi fuerat imperatum conficerēt, & Al[bu]quercius tubis & tympanis, & tormentorum frago[re] & sublatis clamoribus signum pugnæ proponeret, h[o]stes exterriti, atque semisomnes, inopinatoque terro[re] perculsi, fugam faciunt. Sic autem euenit, vt vno tem[poris] momento, & arx & castra Pulatecami expugn[a]rentur, & hostes de somno suscitati, non quomodo [re]pugnarent, sed quemadmodum se fuga ab imminen[te] clade proriperent, cogitandum arbitrarētur. Nec eni[m] in animum inducebant fieri posse, vt nostri tantis di[f]ficultatibus impediri, tantum facinus suscipere aud[e]rent, nisi fuissent auxilijs aliunde accersitis confirma[ti]. In hoc prælio ex hostibus ducenti & quinquagint[a] ceciderunt: nec enim licuit fugientes longius insequi quàm securitatis ratio flagitabat: è nostris quatuor de[si]derati sunt. Tormenta omnia, quæ fuerant in arce & castris disposita, in naues traducta fuerunt, & oppid[um] direptum, & commeatus in naues importatus. Hæc re[s] cùm præter expectationem accidisset, vrbem terrore compleuit, & Zabaimum perturbauit. Itaque ne nostri rursus ad vrbem copias adducerent, extra ciuitatem turres excitauit, multa loca muniuit, vt facilius nostrorum impetum ab vrbe repelleret. Pacem deinde per Ioannem Machiadum ab Albuquercio petijt. Ma-

Cæsorum numerus.

Zabaimi perturbatio.

Zabaimi legatio ad Albuquercium de pace

chia-

dus autem Albuquercium clàm admonuit, ne pa-
nisi conditionibus vtilissimis daret. Zabaimus e-
nuncium acceperat, Narsingæ Regem cum ma-
o exercitu ad ciuitatem, quam in continenta Za- *Taracol ciuitas expugnata.*
nus expugnarat, quæ Taracol appellabatur, & ad
onem & imperium Narsingæ pertinebat, appro-
quare. Præterea timebat, ne classe nostra vectigalia
detraherentur portorijs sublatis: maximè verò ex
is, qui ex Perside & Arabia Goam aduehebantur.
uquercius quia nolebat ijs fœderibus alligari, quæ
m impedirent, quo minus licitè posset iterum Goã
is inuadere, eas pacis leges scripsit, quibus Zabai-
s, si dignitati & vtilitati suæ prospicere vellet, as-
iri non poterat. Sic Albuquercius hyemem tradu-
vt non modò cum hostibus, atque fluctibus, re- *Lusitani aliquot captiuarum amore capti.*
nq; omnium penuria, verùm & cum suis sæpè con-
aretur. Accidit eo tempore, vt mulieres, quas ille
gentissimè seruari iusserat, vt eas vel in Lusitaniã
Reginam Mariam mitteret (erant enim eximia pul-
itudine) vel Christianis sacris initiatas apud Lusi-
os matrimonio stabili collocaret, animos hominũ
orundã nobilium indomita cupiditate parum ho-
æ libidinis inflammarent. Huius flagitij monitor
mpulsor quidam Rodericus Diazius scribæ filius,
mulierem vnam Saracenam ex illis adamabat, ei-
e iam sæpius assueuerat, extitit. Itaque omnes clàm
naui prætoria nocte ad mulieres, Albuquercij impe *Lusitanorum in Albuquerciũ ob captiuas contumacia vinculis & dedecore punita.*
neglecto, ventitabant. Is vbi id resciuit, hominẽ sus
dere iussit. Homines nobiles, qui socij criminis
rant, ad illum adeunt, & obnixè precantur, vt illi
sero veniam tribuat. At cùm is eorũ postulata reij-
et, illi querelis & cõuitijs rem expedire contendũt,
opter quæ necesse fuit, eos in custodiam dari. Postea
ò cùm Albuquercius cerneret, se in tanta virorum
nuria eorum opera carere nõ posse, illos custodia li-
ari præcepit. Fremunt illi, tantamq; hominib⁹ ea no
itate præditis illatam contumeliam indulgentia il-
compensari minimè posse. Se nolle è custodia vllis
con-

conditionibus emitti, sed arctissimis etiam vincu
ligari, vt ita ferro vincti, in Lusitaniam deducant
apud Regem Albuquercij nomen deferant. Is vb
accepit, eos insanire permisit, honoribusque priu
eorumque præfecturas alijs viris nobilibus attri
Machiadus interim, qui omnia, quæ ab hostibus g
rentur, diligenter explorabat, Albuquercium ad
nuit, classem octoginta longarũ nauium à Zaba
comparari, quibus illum ex improuiso aggreder
Albuquercius non expectandum putauit, dum cl
omnibus reb⁹ instructa in nostros inuaderet: imò
tè, quam omnes naues in mari deduci possent, illa
inopinato opprimeret, excogitauit. Antonium N
gnam decem celocibus instructissimis in eas inua
iussit: duas præterea triremes, & vnam nauem long
cum vno parone præmisit, vt in certo loco consist
& insidias in terra collocarent, quibus aliquem ex
colis interciperent, ex quo possent hostium consil
perscrutari. Cùm verò diu expectarẽt, & nemo in i
incideret, progressi sunt vsque eò, dum vrbem torn
tis attingere liceret. Quidam ex ducibus nomine I
nes Gundissaluus vrbem præteruectus est: deinde s
triremes sine vllo damno recepit, quamuis hostes in
lum ingentes pilas atque glandes emitterent. Tand
Norogna cum celocibus & scaphis appropinqua
Cùm verò cerneret à tergo triginta parones, qui ex
uarensi insula duce Zufalarimo in classem illius fe
bantur, & alios, quos ex vrbe remis impelli videb
classem in duas partes distribuit. Habebat autẽ in cl
se trecentos viros summa audacia & militari virtu
præditos, in quibus erant illi, qui è custodia emitti n
luerant. Qui tamen Norognæ studio ducti, non vt d
ces, sed vt milites voluerant illi in eo certamine ope
nauare. Norogna classis partem iussit naues propi
vrbem constitutas adoriri, ipse cum reliqua classe
Zufalarimum inuectus est. Zufalarimus certamen m
nimè detrectauit. Acerrimè vtrinque & diu dubia v
ctoria dimicatum fuit. Sed tandem cùm hostes pe
mul

Classis hostilis 80. nauium in Lusitanos structa.

Io. Gundissalui audacia.

Prælium nauale.

ti caderent, Zufalarimus conuersis proris classem rram subduxit. Idem fecêre reliqui, qui cum duci. alijs prælium inierant. Similiter enim naues in litncredibili celeritate subduxerunt. Pugna iam prorbem in Zabaimi conspectu gerebatur. Norogna Zufalarimum auidius insequeretur, Zufalarimi is impegit. Simon Andradius, & Fernandus Petre- Andradius fratres in eam insiluerunt: hos alij tres uti sunt, & in hostes ferociter irruentes, omnes fu-compulerunt. Cùm autem Norogna vt opem nque illis hominibus afferret, qui in nauem insiant, in eam ingredi conaretur, & pedem iam in na- latere poneret, sagitta è muris emissa sinistrum illirus repentè transfixum est: quo vulnere is in scasua concidit. Scapha à longa naue tẽporis succesiuulsa est. In ea trepidatione dum omnes certa-, vt Norognam è certamine deducerent, niteban-, nemo illis quinque viris, qui fuerant in hostili nacelicti, suppetias afferebat. Aestus decesserat, & nain sicco destituta facultatem præbuit hostibus nobs inuadendi. Sed tanta Andradiorum fratrum virextitit, vt Zabaimo admirationem ingentem effice, & tres socios, qui cum illis in nauem irruperant, e-giè tueretur. Neque scaphæ, neque celoces accedere terant, propterea quòd alueus propter æstus decessiem vix scaphas sustinebat. Magister verò nauis, cui douicus Coutignus præerat, illum admonuit, vt pham exonerare iuberet, se namque cùm solis septẽ utis velle Andradios ab imminente clade deducequod factum sine vlla mora fuit. Cùm tamen mater naui appropinquauit, iam Begiensis ad eandem uem accesserat, vt magistrum & nautas ab hostium cursione tutaretur. At cùm magister in scapha vis accepisset, Begiensis vt hostilem nauem remulco heret, summa ope nitebatur, quam tandem, cùm rneret se frustra contendere, dimisit. Eo prælio mulex hostibus conciderunt. Nostri cùm præclara vioria reuertissent, ni mors Norognæ eos omnes in genti

Hostium fuga.

5. Lusitanorũ audacia

Norognæ crus transfixum.

Egregia Andradiorum fratrũ virtus.

Norognæ mors.

Norognæ mors. genti mœstitia conturbaret. Nam post tres dies è [...] nere mortuus est. fuit illius funus cum multis lac[...] mis non Albuquercij tantùm auunculi, qui illum [...] secùs, atque si filius esset, amabat, sed exercitus vni[...] si procuratum. Erat enim non solùm virtute sing[...] ri præditus, verùm etiam moribus commodissimis [...] natus, & propter naturæ clementiam omnibus cha[...] atque periucundus. *Insigne hostis de Andradiorum virtute testimonium.* Zabaimus Andradios fratres [...] nuncios summis laudibus affecit, eisque operam [...] am, & opes etiam illis paratas fore exposuit. Se nanc[...] virtutem, in quocunque hominum genere eluc[...] perspiceret, vehementer admirari. Itaque illos p[...] pter ea facinora, quæ ab illis geri conspexerat, non h[...] stes, sed amicos arbitrari. Illi eadem vrbanitate resp[...] sum Zabaimo dederunt. His rebus gestis, Zabaim[...] in continentem transmisit, vt Narsingæ copijs occu[...] reret. Indè tamen per interpretes de pace rursus actu[...] est. Sed nihil inter eum & Albuquercium conueni[...] potuit. Albuquercius indè (iam enim per anni te[...] pus licebat) Anchediuam cursu petere, & indè C[...] nanorem proficisci constituit, vt classem reficeret, [...] ægrotos atque vulneratos à morbis & laboribus, qu[...] bus fuerant afflictati, recrearet. Sed ante, quàm pr[...] *Rama promontoriũ.* montorium, Rama nomine, superaret, quod ad Go[...] oram pertinet, quinque naues Lusitanas in alto con[...] spicatus est. Ex illis quatuor erat classis, cui præerat Ia[...] *Subsidium Albuquercio missum.* cobus Mendezius Vasconcelius, cui Emmanuel impe[...] rauerat, vt Malacam peteret. Reliqua erat ex Fernan[...] di Coutigni classe, quæ Mozambique hyemauerat. Hoc supplemento nauium & hominum fuêre Lusita[...] ni mirificè confirmati. Dum hæc in India geruntur, in Africa hæc acciderunt.

RES AFRICANAE.

Lusitanorũ de Fessensibus victoria. NONIVS Fernandus Ataidus Arzila cum copijs egressus, in Benguanemen[...] Regis Fessensis præfectum incurrit, eumque prælio superauit. Hostes partim cæcidit, partim captiuos cepit, ipseque præfectus in prælio interfectus est. Vascus verò Coutignus Borbensis comes, & Arzilæ præfectus, similiter in alios Fessenses Duces, quos imparatos,

,& nihil hostile suspicãtes esse per exploratores in-
exerat, inuasit, & multos occidit, & quosdam etiam
os cepit, magnamque pecorum & armentorum
dã abegit. Barraxa verò & Almandarinus (hi iam
m sub Fessensi Rege militabant, & inter illius præ-
tos multum reliquis opibus, & opinione virtutis
itaris antecellebant) excitis alijs ducibus cum vali-
exercitu, vsque ad Arzilæ portas excurrerunt: sed
il, quod memoria dignum esset, effecerunt, imò
s equites amiserunt. Fessæ Rex cum magno rursus
rcitu Arzilam obsidere conatus est. Sed cùm intel-
isset, Arzilam esse tunc & militum copia, & cõmea-
abundantia, atque munitionibus instructissimam,
sidionem soluit. Iterum Barraxa cũ Almandarino,
nonnullis alijs ducibus, ac magna equitum multi-
line Arzilam peruenit. Fernandus Castrensis, iuue
singulari virtute præditus, vt primus omnium in
stes inuaderet, accelerauit. Sed cùm portæ præfecti
su clauderentur, is cum vno tantùm famulo foris
ictus est. Speculatores & exploratores, (erant autem
umero decem, qui in ciuitatem confugiebant) se cũ
o coniungunt. Ibi cùm Castrensis equo calcaribus
itato in hostes inuasisset, fuit hostium multitudine
cumuentus, & occisus. Reliquis autẽ portis apertis
t auxilium allatum, & omnes multis prius vulne-
us acceptis in oppidum admissi, & hostes repressi,
portis rursus occlusis à pugnandi contentione de-
lsi. Eodem anno Georgius Vieira XXX. & duobus
uitibus stipatus, excursionem fecit, & in Cidem
metum præfecti Alcassaris Quibirij filium incidit,
i centum equites ducebat. Prælium continuò sum-
a contentione pugnatum, hunc exitum habuit, vt
eira, & alij multi acerrimè dimicando conciderẽt,
liqui caperentur, & pauci equorum pernicitate se
illa clade subducerent, Franciscus Portugalensis,
i postea Viminosensis Dynasta fuit, cum quinqua
nta equitibus suis, & alijs quadraginta, quos illi
outignus adiunxit, in pagum inuasit, & multos
occi-

Arzile breuis obsidio.

Fernandi Castrensis mors.

Infelix Georgij Vieira excursio.

Francisci Portugalẽsis periculũ & victoria.

occidit, & alios viuos cepit: Sed signo ab hostibu[s] [d]a-
to, cùm hostium multitudo vndique in eum irru[er]et,
maximum vitæ discrimen adijt. Nam lapide ita [per]-
cussus fuit, vt sensibus oppressis concidisset, nisi fu[is]set
Aluari Branchensis opera suffultus. Aliquot viri [no]bi-
les in ea pugna ceciderunt: ipse tamen Portugal[lus] [pr]is
xvj. ex hostibus cepit, & Arzilam cum victoria re[uer]-
sus est. Eodem anno Emmanuel quattuor classes in[stru]-
xit, vnam, cuius mentio facta est, cui præerat Iaco[bus]
Mendezius Vasconcelius: quæ soluit Olysippone [...]
die Martij. Altera erat nauium septem, cui præfeci[t] [...]
dissaluum Siqueiram, quæ xvij. die mensis eiusdē [O]-
lysippone profecta est. Et hæ in Indiam missæ sunt. [Ter]-
tia porrò classis erat trium nauium. Nauarchus fuit [Io]-
annes Serranus; cui Rex negotium dedit, vt insul[am]
S. Laurentij peteret, & pacem cum Regib[us] illius no[mi]-
ne firmaret, & si quid videret in ea insula, quod e[sset]
æstimatione dignum, naues oneraret. Quarta cla[ssis]
fuit nauium supra triginta, quibus præfuit Nonius [Fer]-
nandus Ataidius (proximis enim illis diebus in Lu[si]-
taniam venerat) vt cum ijs Safinium peteret, eamq[ue]
ciuitatem Regis nomine cum imperio teneret. Q[uo]
modo Vasconcelius in Indiam peruenerit, expositu[m]
est. Siqueira verò vna naue amissa, saluis tamen hom[i]-
nibus ad Cochimi portum reliquas naues appulit, [&]
indè Cananorem profectus est, eò quòd intelliger[et]
ea tunc in ciuitate Albuquercium considere. Serran[us]
verò post varios casus in S. Laurentij insulam delatu[s]
Australem illius oram peragrauit: cum aliquot regi[bus]
amicitiam iunxit: nautam vnum ex illis, qui cum Go-
mecio Abreo relicti fuerant, in naues accepit: à quo in-
tellexit, non esse vllum laboris præmium & emolu-
mentum, propter quod multum tempus in ea insul[a]
perlustranda consumeret. Indè igitur varijs tempesta-
tibus agitatus, in Indiam iter instituit. At Vasconce-
lius postquam portum Goæ subijt, Albuquercium sa-
lutauit, & ei literas Emmanuelis tradidit, quibus iube-
bat, vt omnia, quæ essent Vasconcelio necessaria ac-

cur

RES EVROPEAE ET INDICAE.

4. Emmanuelis classes.

Siqueiræ nauigatio Indica.

Serrani nauigatio.

Vasconcelij res gestæ.

ſum,quo Malacam petiturus erat, illi præberet.Hic communi conſilio decretum ; nullam rem eſſe ənſi bello præuertendam , dignumque negotium, Vaſconcelius intereſſet. Quod verò ad Malacã atti et,non eſſe opus illud tanti ponderis atque momẽ uatuor tantùm nauibus efficiẽdum. Goa expugnã unc demùm fieri poſſe vt Vaſconcelius multo plu- ıs nauibus iter illud adeò periculoſum ſuſciperet. ſconcelius libenter aſſenſus eſt. Indè in Anchedi- n delatus Albuquercius, Franciſcum Pantoiam in cotoram cum oneraria naui commeatu plena di- ſit,& Antonium Norognam alium eiuſdem nomi- ,alterius ſororis filium,qui tunc,vt dictum eſt, Za- torenſi arci præerat, per literas euocauit : ad Lemi- ı verò literas dedit, quibus per Goenſe bellum ſibi nimè licuiſſe confirmabat,naues quas illi fuerat an. pollicitus,in ſupplementum mittere.Indè Onorem tijt, quo in loco Timoia illi cum fructibus & com- eatu obuiam prodijt.Ibi Vaſconcelius literas Emma elis amanter ſcriptas,Timoię dedit,quibus ſibi gra- eſſe ſignificabat omnia, quæ gratia illius egerat , ſe- e daturum operam , vt illum officij cum tanta fide æſtiti minimè pœniteret. His literis Timoia multò hementiùs in ſtudium Regis incitatus,fidem dedit, nullo vnquam in loco famuli fideliſſimi officio de- turum . Albuquercius indè Cananorem aduectus, m Rege in loco propè littus ad colloquium deſtina- orationem habuit,qua Regem multò magis ad ami tiæ fœdus conſeruandum,& promiſſis, & ſermoni- ıs amantiſſimis aſtrinxit . Inde Ducem nomine Si- onem Martinum Caldeiram miſit, vt cum tribus auibus oram Calecutij cuſtodiret, nè nauis vlla ex A- ıbia poſſet portum ingredi , aut Calecutio ſoluere, uin ab illo caperetur. Idem Garſiæ Souſæ munus, um alijs tribus nauibus aſſignauit. Gaſpari verò Pai- æ,vt oram Goenſem cum tribus etiam nauibus ſimi- ter obſeruaret,imperauit. A Vaſconcelio autem pe- ijt, vt cum quatuor nauibus reliquam illius Indicæ

Goēſe bellum communi Luſitanorum cõſilio decretum.

Emmanuēlis ad Timoiam literæ.

Varia munera Ducibus ab Albuquercio præſcripta.

regionis oram peragraret. Omnes imperata co[...] unt, & aliquot naues capiunt. In vna reperti duo [...] fuerunt, qui ad Christi religionem conuersi, inte[...] tum munere cum summa fide perfuncti sunt. [...] hæc administrantur, accepit Albuquercius nunc[...] de Regis Cochimensis morte, quem suprà retul[...] singulari fide fœdus cum Lusitanis ictum cōseru[...] atque postremò sese ab omnibus regni negotijs ab[...] xisse, vt in templo dijs, quod reliquum erat vitæ, c[...] ret. Huic sororis filius de gentis more successerat. [...] autem in more positum, vt si Rex aliquis religione[...] ctus, se regni administratione abdicaret, vt in tem[...] aliquo ab humanis tumultibus secreto vitam in [...] gione consumeret, post illius mortem, is, qui in loc[...] illius successerat, cogeretur regni procurationem [...] linquere, & in idem templum gratia religionis imi[...] grare: vt quemadmodum in regno auunculi succes[...] extiterat, ita religionis etiam hæreditatem quam[...] inuitus adiret. Is deindè, ad quem Regni hæreditas [...] gibus veniebat, regnum occupabat. Id fiebat, quot[...] Rex aliquis voluntate sua se regnandi munere r[...] gionis gratia priuabat. Porrò autem eo tempore, q[...] Odoardus Paciecus Regis Calecutiensis impetum [...] primendum susceperat, is Princeps, qui erat in reg[...] successurus, ab auunculo defecerat, & sese cum Ca[...] cutiensi illius hoste coniunxerat. Ea de causa fuit su[...] cessionis iure spoliatus, & alius eodem propinquitat[...] iure, qui illi succederet, ascitus. Is autem, qui se ad C[...] lecutiensem nefariè & flagitiosè cōtulerat, cùm auu[...] culum mortuum intellexisset, cœpit cum consobrin[...] vehementer agere, vt regno illi cederet, & religio[...] seruiret. Rex consilio cum nostris habito, qui null[...] modo patiebātur, hominem perfidum & sceleratum [...] & perennem Lusitani nominis hostem in regni sede [...] quæ erat in Lusitanorum tutela atque patrocinio, col[...] locari, consobrini postulata contempsit. Is verò, qu[...] regnum petebat, cùm religionem negligi cerneret, & [...]

Regis Cochimensis mors.

Mira Cochimensiũ Regum in Regni successione cõsuetudo.

[illegible] chimense.

regnan

an di cupiditate flagraret, magno exercitu, quem
Calecutiensis Rex attribuit, stipatus, in Cochi-
sis regni fines inuasit. Id vbi Albuquercius re-
t, Cochimum petijt, & regni opes firmauit, &
s fortes, qui hostibus obsisterent, ad custodiam re-
mici reliquit. Hoc autem metu, qui regnum ar-
petebat, abscessit. At postquam Albuquercius Ga-
orem reuersus est, rursus redintegrato bello, Re-
fines oppugnare constituit. Sed cùm Nonius Va-
s Albicastrensis, & Laurentius Morenus illi acie
ucta obuiam processissent, & prelium initum fuis-
ostes fusi fugatique sunt, multique in acie cæsi, &
Princeps vix euasit. Sub idem tempus venit ad Al-
uercium legatus à Rege Cambaiæ missus, qui re
ui nomine significauit, dissipatum rumore fuisse,
uquercium classem, vt in Arabicum sinum pene-
et, apparare. Si ita esset, Regi gratissimum fore di-
it, si in transcursu aliquem illius portum peteret,
quo possent ambo de pace deliberare. Afferebat
terea literas à Lusitanis quinquaginta, qui apud
nbaiæ Regem captiui tenebantur. Hi cum Alfon-
Norogna Zacotora soluerant. Coorta verò tem-
ate, cùm nauis in ora Cãbaiensi frangeretur, No-
na & reliqui, qui tabulis nixi, se in mare præcipi-
demiserãt, fluctibus hausti fuerant. At qui se in ip-
acera naui tenuerunt, cùm æstus omninò discessis-
pedibus in terram euaserunt: & ab incolis capti, ad
emque perducti sunt. Hi ab Albuquercio petebant
eos quacunque ratione posset, in libertatem assere-
Responsum Regi quale ad voluntatem illius con-
nandam conueniebat, datum est, & captiui spe li-
tatis ostẽsa recreati. Eo tempore iam Albuquercius
ssem instruxerat triginta & quatuor nauium. Duce-
autem in ea classe mille & quingentos Lusitanos,
recentos milites Indos. Cananore autem profe-
s, ad Onoris portum appulit. Ibi Timoia illi ob-
m factus, exposuit, vrbem Goam fuisse post illius
cessum stationibus, & vallis, atque fossis, tormento-

Cambaiæ Regis ad Albuquercium legatio.

Albuquercij classis 34. nauium.

rumque multitudine egregiè munitam: præsidia ero esse supra nouem millia militum, in quibus erãt ur cæ quamplurimi. Ducebat autem Timoia eo te re filiam Reginæ cuiusdam, quæ in regione Go pensi, quæ erat sedibus illius finitima, regnabat. nuptijs, vt debitis honoribus Timoiam afficeret Al buquercius interfuit. Consilio deindè habito, tum fuit, vt Timoia pedibus in insulam è contin traijceret: tres autem naues, quas habebat, cum A quercij classe coniunxit, earumque præfecturam dio Rao, cuius virtuti multum fidebat, attribuit. portum inuectus, eum terrorem præsidio, quod ginum muniebat, iniecit (metus enim casus illius, repentino Albuquercij in cursu subierat, homines dè perculerat) vt in vrbem se trepidè reciperent. Al tamen capti, ad Albuquercium perducti sunt: ex bus cognouit, quo in statu res Goenses essent. Ia deindè anchoris, Hieronymum Limicum & Io nem Limicum fratres, & alios nonnullos Duces p misit, qui propius vrbem secundum littus accedere qui maximo cum periculo mandatum protinus e cuti sunt, atque renunciant, vrbem esse munitissi & præsidia militum, vt apparebat, firmissima. Nih tamen secius Albuquercius ad eam oppugnandam comparat. Et quia ea mente erat, vt omnem rei be gerendæ rationem in celeritate poneret, sequenti d quæ fuit vigesima Nouembris, eam adoriri constitu Primùm enim cogitauit præsidia, quæ erant in stati nibus disposita, armis expellere: deindè castris positi & stationibus munitis, muros quatere, vsque eo du aliqua pars muri corrueret, qua nostri possent in v bem irrumpere. Sed longè felicius ea oppugnati quàm is in principio suspicari poterat, illi processit, statim videbitur. Ea nocte triremes atque naues hu miliores præmisit, & Ducibus imperauit, vt sine in termissione vrbem tormentis verberarent, vt hoste somnum capere non possent, & ita postridiè peruigi lio confectos opprimeret. Is de quarta vigilia in sca

Timoiæ nuptiæ.

Albuquercij de Goa oppugnatione consilium.

pham

m descendit : idem reliqui omnes Duces effece-
t,& summo silentio cùm primùm diluxit, in ter- *Stationes*
copias exposuit,& acies diligenter instruxit. Ipse- *aliquot Go*
cum Lusitanis quingentis , & Indis trecentis in *ensium op-*
onem,quæ ad Septentriones spectat,inuasit. Reli- *pugnatæ,*
Duces aliam stationem , quæ littus custodiebat, *et Lusita-*
essi sunt. Limici fratres , & Lacerda , & Begiensis, *norum vi-*
ij nonnulli Duces cum trecentis militibus in eam *ctoria.*
onis partem,quæ ad vrbem pertinebat, impetu fe-
tur. Vasconcelius & Paiua , quibus idem munus
assignatum , cum ducentis militibus in statio-
i mediam impetum faciunt. Andradij fratres, A-
Syluius, & alij similiter ordinum ductores, eam
em, quæ ad Timoiæ æstuarium (sic enim appel-
nt)protendebatur,oppugnandam suscipiunt. Qui
it in statione, tormentis nostros propellere con-
dunt. Sed id frustra fuit ab illis tentatum . Nostri
m neque pilis, neque glandibus, neque globis in-
tibus deterreri potuerũt, quo minus ad stationem
tibus inuitis appropinquarent.Erat in porta,quam
tri sanctæ Caterinæ nominant, dux quidam ho-
m,vt subsidia,vbi esset opus,summitteret,& ipse,si *Prælium*
necesse fuisset,occurreret. Is vbi rem cominus geri *atrox.*
spexit, & quo impetu Lusitani in hostes incitaren-
,animaduertit,ex vrbe plures copias euocauit. Ac-
runt multi,quorũ aduentu pugna recruduit,præliũ
ox & nimis horrendum committitur. Hostes mul-
partibus nostros numero superabant ; nostris tamẽ
leste numen adfuit. Itaque munitionem ea pri-
m parte , qua Limici rem gerebant , expugnant.
em reliqui faciunt. Hostes in fugam versi sunt. No- *Goæ expu*
i eorum tergis inhærentes, ita se cum illis agglo- *gnatio.*
erârunt,vt cùm hostes portas occludere vellent, id
per nostros minimè liceret . Dionysius namque
rnandus Melius primus ingressus est , hastamque
agna crassitudine transuersam obiecit, vt disclusas
res distineret. Idem alij fecerunt. Hostes nihilomi-
is,vt fores occluderent, summopere contendebant,

fuit res summi certaminis. Hostes enim in eo vit
salutē suam verti statuebant, si foribus occlusis
nostros arcerent. Nostri se subitò victores fore co
bant, si fores apertæ manerent. Itaque modò ho
magno conatu adducebantur, modò Lusitanorū
tentione discludebantur. Tandem cùm eas nostr
13. Lusitani Goam irrūpunt primi. xima quadam vi, hostibus frustra repugnantibu
pulissent, tredecim primi, qui ad portam acerrim
gnarant, repulsis hostibus, vrbem militari audacia
cipites inierunt. Hostes cedebant, ita tamen, vt ce
Lusitanorum in vrbe periculum. tes vim sagittarum atq; telorum in nostros imm
rent. Ex tectis deinde & à fenestris lapides demiss
stros perturbabāt. Hostes conferti in eos iam pert
tos inuaserunt. Arius tamen Syluius & Mendeziu
fonsus Tingitanus, deinde Fernandus Petreius A
dius, & Emmanuel Cugna, & Antonius Garcesiu
militum turma suppetias attulerūt. Redintegrato
lio, hostes in fugam passim effusi sunt: & quida
Zabaimi ædes se trepidè receperūt: alij diuersis vij
gressi, se fugæ mandarunt: quod fuit in causa, vt n
rursus persequendi studio dissiparentur. Viginti
qui in Zabaimi domum confugerant, insequentes
gnū discrimen adierunt. Hostes enim conferti eos
gressi sunt, Vascum Fonsecam, & Vascum Coëliu
Hieronymi Limici mors. qui furentius in eos irruerant, occidunt. Hierony
Limicus cùm multum sanguinis profudisset, & v
illū omninò defecissent, concidit: reliqui illorum c
perterriti cedunt. Ibi Mendesius Alfonsus, & Ar
Syluius clamoribus magnis Lusitanos ad pugnan
cerrimè reuocandam cohortati, tanto impetu in l
stes inuaserunt, vt impressione facta eos prosterne
Alij deinde Lusitani in ædes ingressi, magnum ad
bellandum momentum in ea pugna suis attuleru
in quibus Ioannes Limicus fuit. Is tamen cùm fratre
iacentem atque spirantem cerneret, victus amore f
Rara Limici magnanimitas. terno substitit. At frater, perge, inquit: nec enim de
te in tali tempore vlla perturbatione victum, officiu
hominis fortis omittere. Nullus te ex casu meo d
l

attingat. Officio namque meo defunctus occum-
. Ioannes quamuis dolore cruciaretur, verbis ta-
n fratris morientis, cui is vitam dare non pote-
admonitus, in hostes eò furentius irruit, quo gra-
s illum mors fratris amantissimi solicitabat. Erat
em vestibulum ædium ipsarum campi non angusti
nicies, & inde collis modicus assurgebat. In eo
npo res gerebatur, cùm multi equites atque pedi-
ex Zabaimi ædibus, quæ erant amplissimæ, con- *Lusitanorū in vrbe discrimen.*
entes, nostros circunuenêre: & omnes occidissent,
Vasconcelius cum suis copijs interuenisset. Hic e-
n acie instructa cùm in vrbem ingressus esset, ho-
s cedentes insequebatur, ita vt nunquam eos, quos
cebat, dissipari permitteret. Ibi cùm in hostes cir-
nfusos impetum daret, duces hostium in collem
pias subducere, atque cum nostrorum paucitatem
imaduerterent, confirmati rursus in nostros inue-
sunt. Nostri oppressi multitudine, sensim cedere
mpelluntur, & scalarum gradus, qui erant instar
eatri, Zabaimi ædibus coniuncti, conscendunt. Ibi
rsus cùm se parumper à labore refecissent, & hostes
i sustinuissent, in eos impetum tulerunt, quasi tunc
centes prælium inirent. Multos ceciderũt, inter quos
it Aethiops quidam vir fortissimus, qui equo insi-
bat. Is vbi decidit, Emmanuelis Lacerdæ famulus
iidam equum cepit, eumque Lacerdæ tradidit. In eo
ælio Lacerda sagittæ vulnus secundum malam gra- *Lacerdæ virtus insignis.*
ssimum acceperat. Hastile sagittæ deciderat, ossi
rrum inhæserat. Magna vis interim sanguinis ex
ilnere profluebat. Illum tamen neque sanguinis e-
issio, neque doloris magnitudo ab ardore dimican-
i retardabat. Itaq; cùm equum ascendisset, in equites
cto tam ferociter inuectus est, vt eos in fugam com-
elleret. Hostes reliqui multum de feritate pristina
emiserunt. Primùm vix resistunt: deinde cedunt: po-
remò effusa fuga vitæ prospiciunt. Tanta verò fuit
epidatio, vt multi se è muro præcipitarent. Albuquer
ius interim, qui vt alteram stationem in loco procul
 à mari

à mari munitam oppugnaret, in aliam viam fuer[...]gressus, editum collem superauerat. Ibi cùm tor[...]torum fragorem, dissonas voces, clamores inge[...] & muliebres eiulatus auribus accepisset, vnum [...] comitatu misit, qui prælij statum ei renunciaret. [...]men animus hominis acer, & moræ totius impati[...] in omnē rerum occasionem semper intentus, res[...]sum expectare non potuit. Itaque ad vrbem gradū[...]riter intulit. Ibi cùm multi ex hostib⁹ ex vrbe profu[...]sent, in illum inciderunt. Prælium ibi rursus nim[...]trox exortum est. Hostes.n. erant acres, & numero [...]perabant, & fugæ dedecus & indignatio, & vrbis [...] repetendæ desperatio eos ferociores efficiebat. N[...] quia reliquis prælijs in vrbe commissis non inter[...]rant, ne socijs virtute inferiores esse viderentur, in[...]dibili ardore dimicabant. Maxima tandem hosti[...] parte cæsa, reliqui in fugam versi sunt. Albuquer[...] in vrbem ingressus, primùm summas DEO gratia[...]git, cuius præsenti numine debellatum fuisse con[...]bat. Quod enim signum clarius præsentiæ diuinæ [...] potuit, quàm intra sex horas vrbem maximam, ar[...] & tormentis, fortiumque militum præsidijs, homin[...]que multitudine refertam, à tam paucis homini[...] expugnatam fuisse? Quod vt maiore admiratione [...]gnum sit, illud certè constat, tanta pertinacia à quib[...]dam hostibus in ædibus Zabaimi eo die pugnatum [...]isse, vt cùm nostros eorum misericordia vehemen[...] inflecteret, neque solùm vitam & libertatem, verù[...] & virtutis illius præmium pollicerentur, maluerint [...] vestigio mori, quàm vitam ab hoste, quod valdè ign[...]miniosum reputabant, accipere. Supra tria hominu[...] millia in vrbe cęsa dicuntur. E nostris quadraginta d[...]siderati sunt, inter quos Hieronymus Limacus, Vasc[...] Fonseca, Cosmus Coelius, Antonius Vogadus, Anto[...]nius Garsecius, Aluarus Gomecius, & Petrus Gom[...]cius Limicus extitêre. Plusquam trecenti Lusitani vu[...]nerati sunt. Albuquercius veritus, ne nostri pugnan[...] auiditate hostes longius insequerentur, & ea ration[...]

Albuquercij cū hoste fugiente prælium.

Lusitanorū eximia victoria.

Hostiū quorundā virtus militaris.

Cæsorū & vulneratorum numerus.

Prudēs Albuquercij factum.

pa

antes in aliquod se discrimen, vt fit, vbi victoria ho
nes insolentes, & disciplinæ prorsus immemores
runque facit, inijcerent, omnes vrbis portas claude-
epentè iussit. Deinde per otium suburbia (sic enim
acturum incolarum sceleribus offensus iurauerat)
iectis facibus inflammari præcepit. His rebus ge-
, Timoia cum exercitu trium millium hominum
uenit, moramque suam purgauit, & Albuquercius
isfactionem accepit. Et quamuis aliam causam iu-
orem non haberet, negotij confecti celeritas eum o-
ni suspicione criminis liberabat. Aliud tamen cre-
in causa fuisse, cur ille copias in tempore afferre ne-
iuerit. Non enim erat æquum vt belli partem ali-
iam, quod numine Christi præsentis administran-
im fuerat, homines ab illius sanctissimis sacris abhor
ntes, sibi vindicare, & in gloriæ societatem se offer-
, ratione aliqua niterentur. Præda fuit, armorum, tor
nentorum, & munitionum, & commeatus, & longa-
im nauium multitudo. Nihil enim fuerat in vrbe re-
ctum, nisi quod ad vrbem tutandam pertinebat. Al-
uquercius omnes Saracenos ex vrbis finibus eiecit,
eliquos qui non erant Mahumetanis institutis im-
uti, in insula habitare permisit, dummodo tribu
um, quod Zabaimo soluebant, Regi Emmanueli
ntegrè penderent. Publicè deinde mercatoribus edi-
xit, se omnibus, qui Goam cum equis & mercibus in-
gredi vellent, impunitatem daturum, & summa fide
eos ab omni iniuria & maleficio tutos conseruaturū.
Emmanuelem verò Cugnam Cananoris arci præfe-
cit: Rodericum Rabellum, qui Cananoris arci præfue-
rat, asciuit, vt illum arci Goensi præponeret. Fernan-
dum Petreium Andradium, Petrum Fonsecam Ca-
strensem, Antonium Salam, iussit mare Goense pera-
grare, & omnibus mercatoribus, qui Goam peterent,
tutum receptum præbere. Georgio autem Botellio, &
Simoni Alfonso Bisacuto, vt Calecutiense mare naui-
bus suis infestum redderent, imperauit. Quilibet eorū
sibi commissum munus exequitur. Andradius nauem

Præda Goensis.

Cōstitutio Goensis Reipub.

Dabulis turris expugnatio.

vnam Armuzienſem, quæ vnde eſſet, prorſus ig[illegible] bat, eò quòd vela demittere nollet, perſequutus e[illegible] que eò dum illa in Dabulis portu impingeret. Da[illegible] præfectus tormentis è turri, quæ portui immin[illegible] Andradium repellere conabatur. At ille in terra[illegible] greſſus, turrim expugnauit, eamq; diſiecit: & torm[illegible] ta, quæ erant in ea diſpoſita, in nauem ſuam in[illegible] ſuit. Botellius in nauem maximam Saracenorum[illegible] uaſit, quam cũ diu oppugnaſſet, dilacerauit, magi[illegible] præda potitus, nauem, quia nauigare minimè iam[illegible] terat, omiſit. Albuquercius vectigalia diligenter e[illegible] cuit, & ciuitatis ſtatum, & formam reip. collocauit[illegible] aliud deinde opus immortali memoria dignum, c[illegible] tra multorum ſententiam, ſuſcepit. De quo antè, qu[illegible]

Albuquercij & Almeidæ collatio, in Indiæ administratione.

differam, non alienum erit, quo ſententia Albuque[illegible] ab Almeidæ ſententia diſcreparet, paucis exponere. [illegible] terq; enim eorum cùm eſſet animo maximo, & ſing[illegible] lari virtute præditus, idem ſibi proponebat: ſed non [illegible] dem conſilium ſequebatur. Vtriq; enim erat propo[illegible] tum, pro Chriſti religione, & pro Regis Emmanue[illegible] amplitudine vitam, ſi opus ita fuiſſet, in quoduis m[illegible] ximum vitæ & ſalutis diſcrimen inferre, & gloriæ [illegible] immortalitati ſeruire. Sed alter ab altero in hoc diſſe[illegible] tiebat, quòd Almeida minimè tutum putabat, vrbe[illegible] expugnare, ne videlicet diſtractæ Luſitanæ vires im[illegible] becillæ redderentur, hoc autem erat illi decretum, ma[illegible] re tenere. Id enim ſtatuebat, eum, qui maris imperium [illegible] poſſideret, Indiæ totius poteſtatem aſſequutum. Ita[illegible] que maris erat illi antiquiſſima cura, & dum vnam tu[illegible] tiſſimam ſtationem nauibus haberet, reliqua omnia contemnebat. Fieri enim non poſſe exiſtimabat, vt tantum militum in ſupplementum è Luſitania ſingulis annis mitteretur, vt firmis præſidijs arces multas munire liceret. Quod ſi quis id facere tentaret, eum Luſitanos omnes, qui viribus coniunctis hoſtibus terrorem incutiebant, diſperſos hoſtibus eſſe proditurũ. At Albuquercius maiore quadam ſpe, quàm animi excellentis altitudo afferre ſolet, non præſentis tantũ

ſecu-

curitatis, sed futuri etiam imperij, quod amplissimũ
re confidebat, consilia intimis animi sensibus agita-
t. Nec vt piperis magnus numerus annis singulis in
usitaniam importaretur, sed vt imperij fundamenta
eerentur, excogitandum censebat. Et quò auxilia ma
s longinqua erant, eò colonijs pluribus oras Indiæ
ccupandas statuebat, vt varijs Lusitanæ gentis semi-
arijs passim institutis, exercitus in India conscribi
ossent. Mare verò minimè tutum arbitrabatur ijs,
ui terra simul opes suas nequaquam stabilirent. Clas-
em maximam vnica tempestate deleri posse: at opib⁹
a terra comparatis classes refici, & maris imperium
ecuperare non esse difficillimum. Periculosum dein-
le statuebat, in angustum locum classem Lusitanam
ncludi, maximè verò, vbi macrum & sterile solum
esset, parumque idoneum ad exercitum in hybernis a-
endum. Itaq; eos, qui Cochimi, aut Cananoris regno
opes Lusitanas satis firmari posse confidebant, inter
tam multos sempiternos Christiani nominis hostes,
& tam occasionibus ad perniciem Lusitanis afferen-
dam opportùnis intentos, parum tempori consequen-
ti prospicere censebat. Non enim esse tutum locum,
qui se vno tantum niteretur, sed in quem è locis plu-
ribus auxilia, cùm opus esset, mitterentur. Eam verò
locorum occupationem maris imperium non immi-
nuere, sed potius amplificare. Quò enim classis plures
receptus & stationes haberet, eò minore cum periculo
nauigari, & faciliorem materiam ædificandis nauibus
multa loca, quàm vnum præbere. Postremò ei, qui nõ
Indiæ possessionem hominis vnius ætate, sed æterni-
tate, si fieri posset, temporis definitam cuperet, con-
dendam esse ciuitatem statuebat, quæ sobolem multi-
plicẽ procrearet, ita, vt non semper esset necesse tempo
ribus difficilimis, ex auxilijs è Lusitania missis pende-
re: quæ sæpenumero in longissima & difficillima na-
uigatione vel morbi multiplices imminuant, vel flu-
ctus & tempestates exhauriunt, vel hyemes interclu-
dunt, vel labores immensi debilitant. Quàm pruden-
ter au-

Albuquercij laudabile institutum in constituenda Goësi ciuitate.

ter autem id ab eo fuerit excogitatum, rerum ex multis post illius obitum annis facilè comproba Cùm enim Solymanus Turcarum imperator Æ pti rectorem cum maxima classe in Indiam misi vt Lusitanos possessione pelleret, & is arcem Dien obsessam teneret, multisque diebus maxima torm torum & armorum contentione vehementer op gnaret, quamuis plurima detrimenta à nostris, qu arcis præsidio manebant, accepisset, non tamen tan tò obsidionem soluisset, nisi certior factus esset de m gnitudine classis, quæ contra illum Goæ compar Diūm petebat. Neque rursus cùm Rex Cambaiæ ea dem arcem cum maximo Turcarum auxilio sex me sibus obsessam tenuisset, tam facilè à Ioanne Castre si, qui tunc in India Ioannis Regis nomine imperiu administrabat, victus atque superatus fuisset, nisi Go maximum ad eam victoriam atque multiplex instr mentum suppeditaret. Ad eam namque magnitud nem ciuitas peruenit, vt facillimum sit, in ea iustos ex ercitus conscribi, & classes magnas ædificari. Id Albu quercius sapienter animaduertens, ea ciuitatis funda menta iecit, quibus nixa, non facilè de statu conuell posset. Cùm verò Lusitanas mulieres non haberet, qd vnum remedium inueniebat, eas, quas bello ceperat, Christianis sacris expiatas apud Lusitanos milites matrimonio collocabat, eisque possessiones in ea insula, Saracenis iure detractas, assignabat, eosque multis fauoribus atque præmijs ad eas nuptias alliciebat. Sic factum est, vt instar Romuli, qui vrbem Romam condidit, aut Thesei, qui ciues Atticos è pagis in vrbē compulit, aut aliorum, qui vrbium fundatores extitêre, illius vrbis, quam armis atque virtute cepit, conditor appellari posset. Dum hæc in India geruntur, in Africa hæc euenêre. Ataidius vrbem Safinium Regis Emmanuelis nomine tuebatur: & crebris excursionibus Mauros exterrebat, multasque ex illorum bonis prædas agebat. In primis autem Maurum quendam, quem reliqui Mauri, vt virum religione atque sanctimonia pręstan-

RES AFRICANAE.

tem, diuinis propemodum honoribus afficiebant, *Maurus*
i castellum, in quo domicilium collocauerat, præsi- *quidam a-*
s validis munierat, viuum cepit, & castellum expu- *pud suos*
auit, multosq; partim cecîdit, partim captiuos abdu *sanctus ha*
. Tanto denique terrori multis esse cepit, vt oppida *bitus capi-*
que pagi, & vniuersæ vicinitates & præfecturæ pacē *tur.*
terent, & leges acciperent, & imperata tributa persol
rent. Verùm cùm gens sit natura fallax, & sanctissi-
æ religionis ignara, facillimè ab alijs Mauris indu- *Maurorū*
a, fidem fregit, & bellum summo studio contra Chri *perfida in*
anos comparauit. His alij innumerabiles adiuncti *Lusitanos*
nt, equites erant ad quinque millia, pedites supra sex *cōspiratio.*
nta millia fuisse dicuntur. Decimo tertio die Decem
is, Anno M D X. Safinium obsidere incipiunt. Vige- *Safinij ob-*
mo tandem atque tertio die mensis eiusdem, positis *sidio.*
astris obsidionis opera perfecerunt. Multas namque
ırres excitarunt, multas stationes fossa & vallo muni
runt, & tormenta in locis aptissimè disposuerunt. A-
idius cùm primùm bellum parari per exploratores
ıtellexisset, Emmanuelem Regem per literas admo-
uit, nauemque in insulam, quam appellant Materiæ,
ontinuò misit, vt auxilium inde conquireret. Insulæ
ræfectus Simon Gondissaluus Camara non aderat,
n Lusitania namque apud Regem versabatur. Vxor
llius cùm esset animo virili, & mentem viri (erat e-
nim ille vir egregiè fortis & liberalitate singulari præ-
ditus) exploratam haberet, incredibili celeritate, & ma
ximis sumptibus auxilia comparauit, quibus præfuit
Emmanuel Norogna eiusdem Camaræ Germanus *Ataidij vi*
frater. Ataidius stationes distribuit, & singulas statio- *gilantia.*
nes viris nobilibus in rebus bellicis spectatis, cum cer-
to numero militum tuendas assignauit, nullumque
officium vigilantissimi ducis in vrbis munitione præ-
termisit. Ipse sibi eam militum copiam, quam potuit,
reseruauit, vt cum ijs, locis omnibus, præsertim quib⁹
periculum grauius intendi videretur, occurreret. Vt au
tem melius hostium castra speculari posset, cum equi-
tibus trecentis & septuaginta, & peditibus centum, &

tormentis aliquot carpentis impositis vrbem egre
in edito colle, in specula constitit, pugnæq; signu
vellent hostes manū conserere, eo in loco propo
Cùm hostes se continuissent, copias in vrbem red

Safinij oppugnatio vehementissima.

Vigesimotertio die mensis eiusdem, hostes vrbem
pugnare instituunt. Fuit autem ea oppugnatio v
mentissima. Erat enim maxima hostium multitu
Viri nobiles & acerrimi duces non hortatores tan
aderant, verùm & ipsi vndè maximum periculum
minebat, eò se intrepidè conferendo, vt reliquos e
plo suo incenderent, summopere contendebant. S
las admouebant, testudines applicabant, vt illis te
muros subruerent, sagittarum atq; pilarum multitu
ne, vt nostros obruerent, laborabant. At nostri sagi
& glandibus, & vasis tormētario puluere refertis, ig
tisque telis in eos emissis non mediocrem cædem e
derunt. Quandringenti namq; ex illis eo die interfe
sunt. Postridiè Ataidius octo tantùm equitibus circ
septus egressus est, vt aliquem ex improuiso caper
ex quo hostium consilia explorare posset. Quod tan
eò quòd minimè lateret, exequi nequiuit. itaque du
bus hostibus, qui in illum inciderant, interfectis,
vrbem reuersus est. At hostes cùm animaduerteren
se non posse diu propter ingentem multitudinem, qu
non facilè sustentari atque regi poterat, in obsidion
perseuerare, statuerunt totis viribus experiri, an vn

Altera Safinij oppugnatio.

impetu vrbem expugnare liceret. Trigesimo igitur e
iusdem mensis die tanta vi in vrbem inuaserunt, tan
taque telorum multitudine & armorum contention
eam per omnes murorum partes aggressi sunt, vt mu
ti stationes, in quib⁹ dispositi fuerant, metu perturbat
desererent. Ataidius tamen omnibus locis occurrens,
vbi hostes acrius præliabantur, eo se cōferebat, & alios
quidem è suis oratione confirmabat, alios laudibus
accendebat, & subsidia identidem, vbi maximè no-
stros vrgeri conspexerat, ex ea, quam habebat, copia,
submittebat, & manu etiam strenui militis interdum
officio fungebatur. Cùm verò ea parte, quæ ad mare

per-

inebat, murum vehementius oppugnari cognoet, ibi constitit, vt præsentia sua facilius impetus hom repelli posset. Hostes absque vllo metu scalis ax parte muros ascendere, alio verò in loco machisubruere, omnia tentare atque periclitari, quo eoa die possent vrbe potiri, & nostros internecione ere. Tanta tamen vi fuêre de omni conatu depult oppugnatione desisterent, cùm quatuor horis sivlla intermissione in ea perstitissent. Ea die suprà o. amisêre. Reliqui formidine perterriti, obsidion trepidè soluunt. Vltimo die mensis Decemb. eius n Anni tanto tumultu castra hostium mota sunt, uga potius, quàm profectio videretur. Ataidius m equitibus quadringentis, & peditibus centum, vt stremum agmen carperet, accelerauit. Aliquot eom occidit, & nonnullos captiuos abduxit, eos longi insequi noluit, ne tanta multitudine freti, in eum vrbe procul abductum incurrerent. Hac obsidione luta, multi Mauri rursus ex vicinis populis Emmaælis imperio sese subdiderunt. At Ataidius quams quietis esset impatiens, & aliquid semper animo oliretur, quo posset in hostes pestem atq; perniciem omparare, tamdiu tamen expectauit, dum illa multudo dimitteretur. Postquam verò copias illis diiissas accepit, statuit in aliquam hostium præfectuam ex improuiso inuadere. Cùm autem Mauri cuusdam indicio percepisset, in locis quatuor passuum millibus ab Almedina disiunctis (Almedina verò oppidum est Mauritaniæ munitissimum, quod Safinio eptentrionem versus triginta duobus millibus pasuum abest) esse quinque hostium præfecturas, in quas nihil tunc hostile suspicantes inuadere posset, secundo Ianuarij die, Anno MDXI. cum equitibus quadringentis & triginta, & centum peditibus minoribus tormentis armatis, nocte profectus in locum peruenit. Hostes verò non offendit. Exploratores autem misit, vt specularentur, quò abscessissent. Illi re diligenter explorata renunciant, eos inde passuum duo-

Obsidio soluta.

Almedina Mauritaniæ oppidũ

Annus à Christo nato, 1511.

Ataidij in Mauros excursio.

duobus millibus abesse: sedes enim frequenter m
Itaque Emmanuelem Norognam, quem diximu
obsessæ opem loco fratris attulisse, præmisit cu
tum & octoginta equitibus, qui illos prælio disti
Andream verò Caldeiram, & Ioannem Freitam
nim peditibus præerant) illum subsequi iussit, v
sidio, cùm opus esset, occurrerent. At Norogna
iuuenis, & supra modum cupiditate laudis inc
esset, subsidia expectare noluit, sed tantam celeri
suscepit, vt se ab illis magno interuallo disiunger
conspicatus Ataidius, Emmanuelem Ceruariam
equitibus triginta subsidio misit, cui mandauit, v
rognam retraheret. Metuebat enim nè se præcip
in aliquod summum discrimen inijceret. At Cer
cùm ad Norognam accederet, eum iam cum hos
commistum animaduertit. Itaque Ataidium per
tem admonuit, prælium esse iam summa vtrinqu
tentione susceptum. Hoc audito Ataidius cum eq
bus quindecim, vt opem celeriter afferret, approp
uit: Aluarum verò Ataidium reliquas copias in
ctas adducere iussit. Res interim erat in magnum
crimen adducta. Eques vnus, Aluarus Rodericus A
uedius nomine, hasta transfixus interierat. Berna
Emmanuel, vir fortissimus, Regis cubiculo præfec
graui plaga contusus ex equo ciderat. Maurus,
illum strauerat, brachio illius altum vulnus inflixe
& Bernardi hasta, quam ceperat Christianis, qui iac
ti opem afferebant, maximo animo repugnabat, &
cinora in armis edebat. Georgius Mendezius Ataid
Algarbiensis in Maurum incurrens, equi ipsius, q
vehebatur, impetu Maurum strauit: qui continuò
sus fuit, & Bernardus Emmanuel, cuius sensus om
plaga vehementer stupefecerat, è terra sublatus, & in
quo impositus, & ad locum, vbi maiores copiæ reli
fuerant, perductus, qui tamen antequàm plagam illa
accepisset, magnam cædem fecerat. Erat enim men
parum sana, sed in armis acerrimus. Prælium ve
quamuis non sapienter commissum fuisset, exitum

Norognæ temeritas.

Lusitanorum discrimen.

Lusitanorum victoria

licem habuit. Hostes enim, antequam Ataidius
ueniret, fusi fugatique: multi occisi, & centum ca-
int, & præda non mediocris abacta. Ataidius iam
m Norogna coniunxerat, cùm non ita procul ho
um multitudinem conspicatus est. Id quod futu-
erat suspicatus: omnes copias, iam enim aduene-
, diligenter instruxit. Hostes erant armis & animis
onfligendum paratissimi. Numerus fuit equitum *Aliud prælium.*
dringentorum, mille peditum. Hi in nostros tan
npetu inuecti sunt, vt parum abesset, quin aciem
urbarent. In equum Ataidij tres hastæ magnis vi.
is emissæ protinus adhæserunt. Is vt alium equum
meret, retrocessit. Iacula interim, lapides, & sagit-
& equitum concursatio strepitum horrendum ede
it, & non pauci vulneribus concisi cadebant. Atai-
s in prælium reuersus, Ioannem Hominem, cuius
nper virtus in prælijs eluxerat, & famulum quendā
um honesto loco natum pedibus (illorū enim equi
n interfecti fuerant) acriter pugnantes animaduer-
quos ab hostibus circunfusis eripuit. Prælium ex-
hebatur, & victoria neutram in partem inclinabat.
ndem cùm Ataidius maximis vocibus suos adhor- *Lusitanorum victoria.*
etur, omnes sic pugnandi studio incensi sunt, vt ho
s supra trecentos occiderent, & reliquos in effusam
gam compellerent: quos Ataidius insequi noluit,
ritus, nè rursus hostes copijs vndique, vt gentis mos
t, influentibus adiuti, in nostros insequendi studio
ssipatos inuaderent. Itaq; cum præda reuertere sta-
m maluit. Sed ciuitas procul aberat: & hostes rursus *Redintegratum prælium.*
timore refecti, cum maioribus copijs in eum inuecti
unt. Nostri eorum impetum ægrè sustinebant, ita ta
nen, vt ordo minimè turbari, quamuis hostes acriter
nstarent, vlla ratione potuerit. Ataidi⁹ cùm aliter sum
num periculum vitari non posset, omnem prædam
x impedimenta dimisit. Fuêre in hac excursione at- *Lusitanorū clades.*
que reuersione è nostris homines tredecim desiderati,
qui decem & septē occisi. Alios triginta equos Atai-
dius interficere iussit, propterea, quod nimio labore

 fatiga-

fatigati, ingredi minimè poterant, & noluit eos i
stium potestate relinquere, nè illis contra nostro
rentur. Eodem rursus Anno Ataidius, cùm exp
tum habuisset, quinque & viginti hostium turm
dè triginta duobus passuum millibus distare, eos
riri constituit. Cùm verò multi partim Iudæi, pa
Saraceni in vrbem cum mercibus & vario comm
fortè conuenissent, portas occludere, & custode
poni iussit, nè quisquam illius iniussu egredi posse
hostes de re, quam is moliebatur, admoneret. Eo
die, qui fuit vigesimus tertius mensis Octobris,
mis tenebris quadringentos equites & quingento
dites eduxit. Agmineque silenti cùm dilucesceret
quò intenderat, peruenit, & hostes imparatos ado
continuò fudit. supra trecentos occidit, quingento
que septem viuos cepit: præda pecorum, & armen
rum tanta fuit, vt duo millia passuum occuparet.
taidius tamen cùm via esset longa, & confragosa
timeret, ne hostes vndique asciti, in eum tantis gre
bus impeditum incursarent, maximam prædæ p
tem omisit, ipse cum reliqua profectus est. Cùm ve
viam exploratò faceret, certior fact⁹ est, Almedina t
centos equites egressos esse, vt illum aggrederentur.
greges & impedimenta in medium agmen inferri i
sit, & agmen postremum in quod hostes erant imp
tum illaturi, firmauit. Cùm hostes igitur in posti
mum agmen impetum ferociter intulissent, tanta
repressi sunt, vt non auderent deinceps propius acc
dere. Ataidius absque vllo impedimento vrbem cu
prędа, cùm iã nox esset, ingressus est. Cùm hac ratio
ne Mauri finitimi grauia damna frequenter accepi
sent, statuerunt pacem postulare, & imperium Emma
nuelis accipere. Fuerunt autem multi pagani, & mon
tani, multæque præfecturæ, oppida etiam complura
& vicinitates, quæ sub Emmanuelis imperium atq; di
tionem subiunctæ sunt, & omnibus tributum, quod
quotannis penderent, imperatum. Erat autem maxi-
mus frumenti numerus, qui hoc tributo continеba-
tur.

Alia Ataidis in Mauros excursio.

Lusitanorum victoria.

Maurorũ in Lusitanos irritus impetus.

Maurorũ cum Lusitanis pax.

Tantus autem metus erat hostibus iniectus, vt
chiensibus etiam solicitudinem non medio-
afferret, vsque adeò, vt multi illinc in lōginquas
discederent, ne singulis propè horis cladis repē-
uncio trepidarent. Soli qui fœderati, & vectiga-
nmanuelis erant, securi viuebant, & fundis suis
nè fruebantur. In omnibus his rebus siue ad bel-
ninistrandi rationem, siue ad vectigalium ampli
onem pertinentibus, insignis opera fuit Iehaben *RES IN-*
, cui rex Emmanuel, vt diximus, veniam imper- *DICAE.*
, eumque donis atque muneribus affecit. Quid *De Lemij*
io, dum hæc omnia gerebantur, acciderit, ante *rebus ge-*
n in Indiam perueniret (nondum enim id com- *stis.*
è facere licuit) consentaneū est oratione perstrin-
. Is è Gardafumensi promontorio profectus, Ar- *Lemij ad*
zium petiuit, ad Regemque misit, qui diceret, se eò *Armuziē-*
is Emmanuelis iussu peruenisse, vt ei rebus omni- *sem regem*
, siue quæ ad insulæ propugnationem, siue quæ ad *Legatio.*
gis ipsius dignitatem pertinerent, operam nauaret.
bat deinde, vt omnes offensas, quas ab Albuquer-
acceperat, obliuione contereret, & à Lusitanis de-
eps omnia amicitiæ singularis officia expectaret.
òd autem ad insulæ defensionem attinebat, se non
orare, Regem multos Principes inuidia furentes
cunstare, contra quos confidebat non inutilia vn-
am fore Lusitanorum præsidia. Quibus tamen, vt
e periculo in insula considere, & facilius vrbem
eri liceret, opus esse loco munito, qui maius & vti-
us ipsi Regi, quàm Lusitanis præsidium afferre pos-
t. Petebat igitur, vt fieret sibi potestas arcis illius per-
iendæ, quàm Albuquercius inchoârat. Coieatarus
spondet, omnia se quæ cum Albuquercio pacti fue-
int, libentissimè facturos: quod verò ad arcem at- *Armuzini*
neret, nullo modo passuros esse, ad perfectionem *Regis re-*
dduci. Quindecim millia numorum aureorum, vt *sponsum.*
ierant cum Albuquercio depacti, soluunt: Lemium
iberaliter inuitant, & Lusitanos omnes comiter ac-
ipiunt. Lemius quia vires non habebat, quibus bel-

 lum,

lum inferret, pacis simulatione contentus, post menses(citius enim per anni tempus minimè licu indè discessit, & Mascatem petijt, & indè, vt sup dictum est, Vascum Sylueiram in Indiam misit, q classis supplementum naues aliquot ab Almeida gitârat. Zacotoram deindè profectus est, vbi in r bum incidit, cuius depellendi gratia (erat enim cæ regionis illius insalubre, & palustres humores inf in Melinden nauigauit. Albuquercius, iam enim perium gerebat, per Antonium Nogueiram Alf sum Norognam arcessiuit, & Lemio per literas sig ficauit, se propter incommodum Calecutij accept (timebat enim, ne multi sublatis animis contra Lu tanum nomen res nouas molirentur) classem min re non posse. Cùm primùm ipse motus comprimer tunc per se auxilium allaturum. Cogitabat enim Arabicum sinum proficisci, vt cum Sultani classe, q rumor breui venturam nunciabat, dimicaret. Rum tamen inanis extitit. Sed Lemius nondum Melin redierat. Franciscus Pereira Berredus, & Alfonsus N rogna in Noueiræ nauem ingressi, cum illo mare int rim peragrabant, vt prædas agerēt. Vnam verò nauer maximam Cambaiensem opibus maximis refertan cepêre. His opibus elati, diutius expectare noluerunt sed in Indiam transmisêre. Præteruecti autem Batica lam, sæua tempestate iactati sunt, & Cambaiensis na uis cùm magistri Saraceni ductu Dabulem peteret, va dis allisa atque perfracta fuit, & Lusitani capti sunt, & in Zabaimi potestatem peruenêre. Eadem tempestate cùm Noueira Cambaiæ quendam portum ciuitatis, quam Damam appellant, subire contenderet, nauis illius fracta fuit, & Alfonsus Norogna vt dictum est, eò quod se in mare, vt in littus enataret, præproperè cum nonnullis dimiserat, fluctibus haustus est, & omnes qui illum secuti sunt, eundem casum subiêre. Reliqui omnes capti, ad Cambaiæque Regem perducti sunt, de quibus iam antea diximus. Franciscus Pantoia quē similiter Albuquercius Zacotoram miserat, cum Indicum

Albuquercij ad Lemium literæ.

Lusitanorū aliquot aduersa fortuna.

Dama oppidum.

pelagus traiecisset, nauem ingentem, Meri nomi- i præerat vir Cambaiæ regi sanguine cōiunctus, adem tempestate conuulsa, iactum fecerat, inter- Zacotoramque perduxit. Ibi Odoardum Lemi- m Melinde reuersum offendit. Arci tunc Lemi- etrum Corream præfecerat Præfectus enim mor olatus fuerat. Nauem verò, quam Pantoia in cur- erat, frustrà repugnante Pantoia, Lemius ad ius pertinere disputauit, eò quòd in regionibus sibi rendum bellum assignatis capta fuisset. Itaque na & omnia, quæ in ea reperit, in suā potestatem re- .indè profectus in Indiam, ab Albuquercio ma- honoribus acceptus fuit, multaque illius gratia iquercius effecit, quib⁹ quemuis facillimè ad stu- n allexisset, illum tamen nullo modo potuit ad nes suas adiungere: cùm verò de cōsilio, quo sta- at Goam aggredi, cum illo disseruisset, Lemius ram suam pollicitus fuerat. Attamen multum de s dignitate clam detraxerat, & laudibus illius pas obtrectauerat, Goamque capi non posse, & si cape r, nullam vtilitatem rebus Lusitanis allaturam es isputauerat. Multi sermonibus illis libenter aures buerant, & sermones ferebantur, quibus offensio- grauissimæ, & dissensiones turbulētissimę cōcitari llimè potuissent, ni Albuquercius partim dissimu- o, partim lenitate & comitate, hominis vel ambitio el inuidi insaniā mitigādo, malo nascēti restitisset. non tantum profecerat, vt Lemius fidem illi præ- e, quam dederat, vlla conditione vellet. Nec enim quidquam opis ad Goæ expugnationem conferre uerat. Sed casus quidam interuenit, quo materia o- nis discordiarum amputata fuit. Naues enim è Lu- nia post expugnatam Goam cum literis Regis Em- nuelis appulsæ sunt, quibus literis Emmanuel Le o præcipiebat, vt Albuquercio classem traderet, & e in Lusitaniam reuerteretur. De captiuis interim buquercius agere cœpit. In naui, quam Pantoia ce- rat, eiusdem nauis Dominus, nomine Aleacamus,

Cambaiensis nauis à Pantoia capta.

Lemij cū Albuquercio simultas.

Captiuorū aliquot permutatio.

vt diximus, Regi Cambaiæ sanguine propinqu[...] ptus extiterat. Huius Principis permutatione c[...] bat Albuquercius facillimum negotium fore. [...] tur cum Aleacamo communicata, mercator[...] Cambaiam misit, qui cum Rege de redimendis [...] uis, hominis propinqui permutatione, qui [...] mum apud illum locum obtinebat, ageret: neg[...] expeditum fuit. Itaque Iacobum Corream, & Fr[...] cum Pereiram Rex missos statim fecit, ea condit[...] vt si res minimè conueniret, rursus ad se rediren[...] quod sine fraude vlla gerendum, illi sese iureiur[...] constrinxerant. Ex his intellexit Albuquercius [...] casu Norogna sororis suæ filius interierat. Lemi[...] Lusitaniam reuersus est. Albuquercius post illius [...] fectionem graui cura liberatus (nec enim Lemiu[...] tineri poterat, quin illi quibuscunque rebus poss[...] ficeret) animo magis vacuo Reip. conseruanda[...] muneribus assignandis incubuit. Mulieres indig[...] vt cum Lusitanis matrimonio iungeret, enixè o[...] dedit. Milites filios, eorum vxores nurus appell[...] eas domum deducebat, & viros muneribus allicie[...] ita, vt multo plura, quàm in illis ciuitatis nouæ [...] enim appellare licebat eam, in qua noui mores &[...] stituta ferebantur) initijs expectari poterant, ma[...] monia celebrarentur. Neque segnius reliqua om[...] quæ ad vrbis munitiones, & ciuitatis ordinem & [...] fensionem necessaria videbantur, excogitabat. F[...] quentes autem ad eum multorum regum legati ve[...] tabant. Alij tributa imperata deferebant, alij vt pac[...] peterent, & amicitiam firmarent, veniebant: om[...] operam suam in rebus omnibus quæ ad Regis Em[...] nuelis amplitudinem pertinerent, pollicebantur. E[...] non statim dimittebat. Volebat enim vt oculis vr[...] munitionem, & classis, quam tunc ornabat, appa[...] tum aspicerent, & totius operis, in quod mentem i[...] tendebat, magnificentiam sensibus vsurparent: vt e[...] rum rerum admiratione defixi, constantius in fi[...] permanerent. Illi ad eum venerabundi accedebant, [...]

Lusitanorum cum Indis nuptiæ.

Frequẽtes ad Albuquerciũ legationes.

al

hominis grauitatem admirabantur, alij suauita-
& comitatem laudibus efferebant. Goæ celebri-
x frequentia cum Regis maximi curia conferri me
poterat. Hæc omnia quamuis in natura Albuquer
essent, is tamen de industria omnia signis illu-
ra faciebat, vt maiorem sui admirationem incu-
t, & ea grauitatis specie multo facilius homines in
cio contineret. Hoc præterea assequebatur cùm
citò legatos non dimitteret, vt maioribus inte-
copijs insulam muniret, & virtutis documenta co
omnibus, qui eò conuenerant, statueret. Zabai-
s enim Idalcamus insulæ repetendæ studium non
ermittebat. Illius autem Dux Melichius Agriaieus
eam magnis copijs stipatus inuasit: qui tamen eo
npore fuit à nostris cùm strage & ignominia repul
s. Misit Albuquercius inde Iacobum Fernandum
giensem cum tribus nauibus in Zacotoram, vt ar
m eam, quam prorsus rebus Lusitanis inutilem, &
aximis periculis expositam iudicabat, euerteret, &
usitanos, qui eam tuebantur, in nauibus acciperet.
terim Iacobus Mẽdezius Vasconcelius ad illum ad-
t. Merita in eum sua commemorauit, atque petijt, vt
assem, qua erat Malacam (quod sibi munus fuerat
iunctum) petiturus, instrui iuberet. Albuquercius
ultis verbis eum ab instituto deducere conatus est.
ibi communi Ducum omnium consilio decretum
uisse, minimè conuenire, vt virum tanta virtute præ
litum, in pestem sine vllo fructu ruere permitteret. O-
us esse difficillimum, quod non nisi classe maxima
õfici posset. Periculosũ esse eodem tempore duas res
difficillimas suscipere. Sibi iter instare, quo erat in Sul
tani classem inuasurus. Fieri non posse, vt simul clas-
sis, qua Malaca pœnas sceleris conflati lueret, instrue-
retur. Illum deinde multis verbis orare institit, vt secũ,
vt in Goa fecerat, nauigare vellet, vt illius virtute faci-
lius hostes opprimeret. Eo bello profligato, se daturũ
operam, vt is in Lusitaniam multis ornamentis, vt par
erat, affectus rediret. Hoc responso Vasconcelius gra-

Zacatorẽsis arx ab Albuquercio iussa euerti.

Vasconcelij cũ Albuquercio de Malacensi profectiõe contentio.

uiter offensus, sibi data esse verba conquestus est quando tam malè meritis suis esset gratia relata, se lacam omninò omnibus inuitis petiturum. Ideo que in Indiam se venisse dicebat, non vt Ducibus tanis obtemperaret, sed vt Regis inuictissimi ma ta conficeret. Albuquercius cùm illum in ea naui di sententia nimis obstinatum animaduerteret, il Ducibus, qui comites illius erant, exilij: magistris nautis, extremi supplicij pœnam proposuit, si è p iniussu ipsius soluerēt. Nihilominus ille cum relic Ducibus vna nocte anchoris solutis è portu discer Albuquercius Duces alios confestim misit, qui tr mibus & scaphis instructis illum consequerentur, reuocarent: si id facere recusaret, naues illius in a mergere iussit. Ij iussa facessunt. Et cùm Vasconcel parere noluisset, tormentis nauem, qua vehebatur, cerrimè verberare instituunt, antennamque maxim deijciunt, & duos nautas interimunt, & illi exitiu minitantur, nisi statim in portum vnde soluerat, red ret. Redijt tandem, & in custodiam traditus est: lata sententia fuit, vt is vinctus in Lusitaniam duceretu & quidam ex nauarchis, Hieronymus Cernichius no minabatur, quia suasor & impulsor audaciæ fuerat, & acrius, quàm reliqui omnes, Albuquercij imperio re stiterat, securi feriretur: & magistri, qui imperium au dacius contempserant, suspenderentur. Duo ex magi stris continuò ad suspendium adacti sunt. Reliqui du cebantur. Sed cùm legatus regis Narsingæ, & legatus etiam Regis Cambaiæ, nobilitatis Lusitanæ precibus adducti, ad Albuquercium adijssent, & illum supplici ter orarent, vt erratis hominum illorum veniam præ beret, is omnibus, qui nondum morte affecti fuerant, ignouit, eosque exilio multauit: nauarchos nauium præfectura priuauit, & exilij gratia in Lusitaniam de duci iussit. Sic autem imperium seuerè sanxit, & huma nitatis etiam partes in iudicio suscepit, & legatos Re gum maximorum non mediocri beneficio, vt præ se ferebant, obstrinxit. Rebus ita constitutis, & vrbe va

Vascōcelius ab Albuquercio deficit.

Vasconcelij cū Albuquercio de Malacē si profectione contentio.

lido

præſidio munita, Goa cum claſſe viginti trium
ium profectus eſt. Cùm verò occaſum verſus, vt
biam peteret,curſum inſtitueret, tempeſtatis ad-
æ reflatu Goæ rurſus portum ſubijt.Ibi cùm idem
tus nihil remitteret,& nauigandi tempus elabere-
conſilio cum Ducibus habito,ſtatuit Malacam(ad namque petendam ventus valde ſecundus erat) igare.Itaque Cochimum verſus curſum direxit. I-
Petrum Fonſecam Caſtrenſem,& Menendum Al-
nſum,& Simonem Vetulum,& Antonium Salam,
n certo nauium numero reliquit:quibus omnibus
manuelem Lacerdam præfecit, & illis imperauit,
cùm primùm ver appeteret,quod initio Auguſti
enſis aduentat,oram Calecutienſem peragrarent, &
llum Calecutienſibus, illorumque ſocijs inferrent,
in Goam excurrerent,ne quiſquam,dum is abeſſet,
ſulæ perniciem moliri conaretur.Rerum autem ma
timarum præfecturam Odoardo Melio Serpenſi cō-
iſit.Inde cum decem & nouem nauibus & octingen
s viris Luſitanis,& ſexcentis Indis vela dedit.Nauem
nam Cambaienſem in eo curſu,antè,quàm Cori pro-
ontorium ſuperaret, excepit.Ibi cùm claſſis maxi-
nis fluctibus agitaretur, vnam triremem amiſit: ho-
nines tamen,qui ea vehebantur, conſeruati ſunt. A-
ias deinde tres naues mercibus valdè precioſis onu-
tas,quæ Malacam ſimiliter petebant, expugnauit. In
Zamatram deinde inſulam delatus, naues in Pediren-
ſi portu conſtituit.Rex illi continuò nauem & Luſita-
nos dono miſit.Ij erant ex illis,qui Malacæ relicti à
Siqueira fuerant,& inde fugientes ſeſe in Pedirenſis
Regis fidem contulerant.Vnus ex illis,cui nomen Io-
annes Viegas erat,Albuquercio narrauit,poſt Siquei-
ræ à Malacenſi portu digreſſum,Bendaram Regi inſi-
dias comparauiſſe,& ob eam rem capitale ſupplicium
pertuliſſe.Expoſuit deinde,quomodo Nahodabeguea,
qui Princeps erat illorum,qui ſimulachrorum ſuper-
ſtitione conflictati,à Mahumetis ſacris nefarijs abhor-
rent,ciues ad Luſitanorum perniciem ſolicitarat : qui

Albuquercij expeditio Malacenſis.

3. naues Malacēſes captæ.

Bendara maieſtatis damnatus.

tamē cum Bendara sceleris societatem coiuerat, & ius maleficij conscientia oppressus, aufugerat, & i cem ensi regno, quod eiusdem insulæ pars est, tan constiterat. Albuquercius pacem cum Rege Pedi sanctiore fœdere confirmata, Pacemense regnum tijt. Ibi colloquio cum Rege habito, ab eo, vt sibi hodabegueam traderet, enixè contendit. Is cùm fi daret, se illum traditurum, non modo id non pra tit, verùm Nahodabegueam, vt subterfugeret, adn nuit. Inde fœdere similiter percusso Albuquerc mouit, & nauem post dies aliquot maximam con catus, in eam inuectus est. Qui erant in naui, nostri cri animo restiterunt. Ex illis tamen quadraginta c sunt. Cùm verò nostri nauem scandere properaren flamma subitò vectorum opera suscitata, nostros ve menter exterruit, & à naui longè discedere compul Et, vt postea compertum fuit, flamma illa artific quodam facta, non exurit, & facilè quoties eis, qui ea excitarunt, libet, extinguitur. Inde cum classis in a choris cōsisteret, nostri aliam nauem conspexêre, qu velis & remis, vt aliæ multæ generis eiusdem, impell solebant. Albuquercius misit continuò duos duces, v scaphis inuecti, eam ad illum traherent. Nautæ met perterriti sese in mare præcipites eiecerunt. Nahodabeguea ea naui vehebatur, & Malacam petebat, vt Regi Lusitanæ classis aduentum nunciaret, vt ea sedulitate Regem ad veniam tribuendam inflecteret. Nahodabeguea cùm nullam vitandæ cladis meritę rationē inueniret, maluit cum famulis suis viri fortis officio functus occumbere, quàm supplicio suo nostrorum oculos satiare. Itaque tanta vi repugnauit, vt nemo fuerit è nostris, qui non ex eo certamine vulneratus abiret. Hostes omnes cæsi sunt. Nahodabeguea multis vulneribus concisus ita cecidit, vt nullum sanguinem è vulneribus emitteret. Cùm tamen nostri illum nudassent, & armillam ex auro factam, in quam erat lapis quidam inclusus, detraxissent, magna repentè vis sanguinis ex illius vulneribus emanauit. Lapis ex be-

Pacemēse regnum.

Nauis factitij & innoxij ignis beneficio seruata.

De alia naui capta et Nahodabegueç cæde, nullo emisso sangui-ne.

Mira sistēdi sanguinis in lapide vis.

stijs

is quibusdam eruitur, quas Siamenses Cabrisias ap-
llant, qui mirificam ad sanguinem sistendum vim
ntinere dicitur. Nostri progressi vlterius, duas alias
ues ceperunt, quarum vna Malaca soluerat. Qui ea
hebantur, Rodericum Arangium, & reliquos Lusi-
nos, qui Malacæ relicti fuerant, incolumes esse nun-
arunt. Tertius dies erat ab eo, quo nauis se primùm
mis, deinde flammis tutata fuerat, cùm eadem na-
is se in nostrorum conspectum dedit. Ex ea homines
uo in paronem desiliunt, & rectà ad nauem prætoriã
eferuntur. Ibi cùm accepta fide nauem ingressi fuis-
ent, Albuquercium eiusmodi verbis alloquuntur. Si
erum fama prædicat, Imperator, adduci non possu-
nus, vt arbitremur, te, si sciuisses quam rem geramus,
nauem nostram fuisse armis aggressurum. Nec enim
piratæ sumus, vt sceleris conflati pœnas luere debea-
mus: neque mercatores, vt diuitiarum magnitudine
cupiditatem eorum, qui pecunias expetunt, acriter ir-
ritemus. Merces nostræ sunt, ea, quæ nostræ nobilitati
conueniunt, arma nempe, & virtus, atque fides. Tuum
verò munus est, scelera supplicio persequi, virtuti au-
tem fauere. Nam & te Regis clarissimi & inuictissimi
Ducem esse nouimus, & virtutis egregiæ significatio-
nem quamplurimis in locis dedisse, compertum ha-
bemus. Hac igitur tui nominis fama prouocati, ad te fi-
denter accedimus, & suppliciter postulamus, vt homi-
ni per summum hominis malefici & iniusti scelus bo-
nis omnibus euerso misericordiam tribuas. Sultanus
Zeinalus Pacemense regnum legitimo imperio conti-
nebat. Tyranni verò fraude regno pulsus est. Nos ve-
rò milites illius sumus, fidem & officium sequimur, &
pro illius dignitate mori, si opus ita fuerit, minimè
recusamus. Nunc verò Iauam cum illo petebamus, vt
auxilium ab incolis insulæ peteremus. Verùm cum is
classem istam videret, non aliam nobis opem quæren-
dam existimauit. Si enim Regis nomen alias natio-
nes mouere potest, multo magis te ad misericordiam
qui tanta fide pro Regis tui nomine nullum vitæ pe-
ricu

Zeinali Pacemēsis regis ad Albuquerciū legatio.

riculum recusas, inflectet. Te igitur Rex noster ora hanc causam dignam tua fide, & tua virtute suscip & illum calamitate indignissima vexatum in regn restituas. Quod si feceris, res à te gestas clarius illust bis, hominemque gratum & memorem beneficio t in perpetuum deuincies. Hac legatione Albuquerc valdè lætatus est, Regemque primùm per Fernandu Petreium Andradium, deinde per se, eò quòd accep rat illum inualetudine laborare, salutauit. Pax inter los facta, fœdusque percussum fuit, ea conditione, vt Albuquercius illum in regnum reduceret, is stipend rius Regis Emmanuelis esset, & singulis annis certur auri pondo pro regni facultate tributi nomine pensi taret. Hac re ex animi sententia gesta, Malacam secun Zainalum perduxit. Kalendis Iulij, anno, M D xj. ac insulam paruã, quæ Malaca ictu tormenti distat, clas sem applicuit. Erant in eo loco naues quamplurimæ in anchoris constitutæ, quæ vt se inde proriperent, metu perterritæ festinabant. Albuquercius cùm publicè testari fecisset, se non bellum nisi eis, qui hostilia molirentur, afferre, omnibus metum abstersit. Quinque Sinarum nauarchi, qui ibi consistebant, illum adierũt & significârunt, Regem Malacæ cùm eum adfuturum literis & rumore multorum multis antè diebus cognouisset, sese ad bellum summo studio comparasse. Deinde si bellum fieret, operam suam polliciti sunt. Se namque & Regis perfidi sceleribus offendi, & Lusitanæ probitatis studio concitari. Deinde suorum merita in Siqueiram retulerunt, vt magis fidem facerent, sibi similiter nihil antiquius officio futurum. Eos Albuquercius in cœnam inuitauit. Quod conuiuium fuit à Sinis Gallico & Germano more, maioribus poculis, & hilaritate summa celebratum. Postridiè Rex misit, qui Albuquerciũ nomine illius honorificè salutaret, & susceptum contra Lusitanos scelus in Bendaram transferret, quem dicebat ob eam causam fuisse capitali supplicio damnatum. Se verò nihil malle quàm pacem, eamque libentissimè conditionibus æquis accepturus

Albuquercij cũ Pacemensi Rege fœdus.

Albuquercij in Malacensem regnum aduentus.

5 Sinarum cũ Albuquercio colloquium.

Malacẽsis regis ad Albuquerciũ fraudulenta legatio.

rum. Albuquercius respondit, se minimè à pacis
ditionibus abhorrere. Sed vt intelligeret, Regem
em velle, & scelus contra Lusitanos nefariè confla-
ı detestatum fuisse, esse in primis necessarium vt
itanos liberos ad se venire permitteret, & bona quę
epta fuerant, restitueret. Ad hæc rex Lusitanos va-
in locis dispersos esse dixit, & aliquot ex illis in Ma
metis nomen iurasse, quos per religionem Christia-
tradi minimè liceret. Quod autem ad bona attine-
, ea non illius sponte direpta fuisse: & præterea ma-
nam illorum partem in Lusitanis alendis fuisse con
nptã. Hæc & alia eiusmodi vltrò citroque per nun-
ɔs agebantur, ex quibus intelligi poterat, Regem vel-
Albuquercium ludificari, vt incautum & spe com-
ositionis erectum opprimeret. Hæc mente cernebat
lbuquercius & ex literis etiam Araugij, & ex merca- *Malacēsis*
rum quorundam sermonibus accepit, expectari ab *exercitus*
o classem maximam, qua facilius nostros ancipiti *& instru-*
ælio & à portu & ex alto distentos obrueret. In vrbe *menta bel*
ex ad nouem tormentorum millia partim ærea par- *lica.*
m ferrea in munitionibus habebat. Et tam militum
ımero, quàm omnibus bellicis instrumentis erat ad
ellandum paratissimus. Vt tutius tamen rem gereret,
assem illam expectare statuebat. Albuquercius verò
t apud omnes nationes, quę illic negotiabantur, testa
um relinqueret, se inuitum ad bellum hominis iniu-
issimi fraudibus impelli, rem de die in diem differe- *Belli Mala*
at. Sultanus Zainalus hoc metu fieri ab illo ratus, gra *censis ini-*
i diffidentia laborare cœpit, & ad regem nocte trans- *tium.*
ugit. Albuquercius sequenti die in domos, quæ in æ-
tuarijs erant, & in ædificia suburbana, & in tres naues
Cambaienses, viris impigris ad eam rem gerendam
missis, ignem conijci præcepit. Id non absque ma- *Suburbij*
gno certamine fieri potuit. Incendium tamen ho- *Malacēsis*
stibus frustra repugnantibus excitatum, vrbem ter- *incendiū.*
rore compleuit Rex ea re cōturbatus, Araugium cum
Lusitanis reliquis statim ad Albuquercium misit, seq;
nihil malle, quàm pacem asseruit, illumque orauit, vt
incen-

incendium restingui permitteret. Albuquercius fa- *Malacēsis Regis techna.* lè precibus assensus est. Cambaienses tamen na[...] exuri iussit. Araugius illum admonuit, Regem fi- des & insidias machinari: nullam apud eum fœd[...] religionem sanctam fore: opes illius malis artibu[...] sceleribus infinitis amplificari. Et tunc eò, quòd c[...] sem expectaret, quam cum ea, quam in portu iam [...] bebat, coniungeret, dilationibus nostros eludere c[...] stituisse. Rex naues multas mercatorum impedie[...] quo minus è portu soluerēt, vt illis in bellum, si op[...] esset, vteretur. Albuquercius Sinarum naues expe[...] tas illis tradidit, eos tamen rogauit, nè prius abscec[...] rent, quam prælium spectarent. *Albuquercij ad Malacensem nuncius.* Ad Regem dein[...] misit qui diceret, si pacem fieri vellet, vt locum sibi vrbe commodum assignaret, in quo arcem posset e[...] truere, nè rursus Lusitanis perditorum hominum sc[...] lere periculum intenderetur. Rex verò respondit, lo[...] designationem Albuquercio se liberam permissuri. Sed cùm nihil expediret, & fraudes, quas simulation[...] contexerat, occultare diu minimè possent, Albuquer[...] cius rem vlterius differre noluit. Itaque vt exploraret quo loco commodius vrbem oppugnaret, & quibu[...] copijs Rex eam tueretur, & ordine, quo impetum re[...] primere niteretur, manè vrbē se inuadere velle simu- lauit. Hac re tentata cognouit Albuquercius, vrbis firmamentū in ponte, & in templo quodam, non pro cul à ponte sito, consistere. Itaque ea parte vrbem op- *Malacæ vrbis oppugnatio.* pugnare statuit. Insequenti igitur die trireme & humi lioribus nauibus in vrbem inuehitur. Hostes vt no- stros aditu prohiberent, vndique prouolant. Maiori- bus & minoribus tormentis acre nimis certamē insti- tuitur. Nostri tamen per medias flammas atque tela littus occupant. Albuquercius ibi duas acies instru- *Lusitanorum acies duæ.* xit. Vnam Fernando Petreio Andradio, & Ioanni Limico, & alijs quibusdam ducibus attribuit, qua eā pontis partem, quæ erat cum templo coniuncta, armis aggrederentur: alteram sibi reseruauit, qua in frequen tiorem vrbis partem, ad quam pons etiam ex aduerso

per-

nebat, inuaderet. Vtrobique erant stationes mu-
simæ, & presidia cum tormentis collocata, quibus
um multitudo, grandinis instar emissa, nostris
rem ingentem præbuisset, nisi contemnendi pe-
i consuetudo, & laudis immensa cupiditas cum
enè gerendæ fiducia, &, quod caput est, numen
sti propitium ab eorum animis metum omninò
lisset. Itaque intrepidè in stationes inuadunt, *Prælium.*
es summa contentione resistunt: vtrinque præli-
animo magno sustinetur. Hostes tandem pellun-
Ea parte, qua Albuquercius cum copijs suis irrue- *Lusitanorum victoria.*
hostes prius stationes deserunt, eosque Albuquer-
cedentes insequitur. Qui primus in stationem a-
dit, fuit Simon Andradius. Alteram verò statio-
Ioannes Limicus primùm subijt: hostes verò si-
iter ea parte pulsi sunt, & nostri illos acriter vrge-
t, donec ad agmen regium peruentum est: vbi ho-
Regis præsentia confirmati constitêre, Rex castel-
quod elephantus ingens tergo sustinebat, cum ali- *Armatorũ Elephantorũ pugna.*
otè suis domesticis vehebatur. Hunc alij elephan-
militer instrati & armati sequebantur. Tela è castel
frequentia decidebant. Elephanti enses dentibus
gatos gestabant: tantaque ferocia in nostros irrue-
nt, vt antesignani pellerentur. Fernandus tamen
mecius Lemius, & Vascus Fernandus Coutignus
nimè ea re perturbati, resistunt. Cùm vterque eo-
m in opposita viæ latera, qua elephantus gradum
lenter inferebat, concessisset, aditum ei liberum re-
uerunt. Vtrinque deinde latera illius hastis perfo-
nt. Belua quamuis in principio certaminis sit im- *Elephãtis regij cædes.*
nis & efferata, est tamen doloris impatiens, & fa-
è in suos quouis vulnere sauciata conuertitur. Ita
e cùm elephantus transfixus vtroque latere fuisset,
torem, qui illi insidebat, proboscide deturbatum
oculcat. Exanimari deindè (sanguis enim illi vtrin-
e profluebat) mirificè cœpit. Rex eo metu confe-
m desiluit. Elephantus in suos conuersus, reliquo-
m elephãtorum aciem perturbauit. Omnes exterriti
in

Elephantum fuga. in fugam versi sunt, neque rursus vllis rectorum
tis aut minis in prælium compelli potuêre. Eo
depulso, Lusitani multò acrius instíterunt. Host
pro laribus & focis in Regis sui conspectu dimica
Rex vulneratur. fortunarumque omniũ discrimen adirent, in fe
incredibili pertinacia ruebant. Rex cùm in manu
mediocre vulnus accepisset, è pugna dolore vict
cessit, vt in ædibus suis curaretur. Id cùm illius m
animaduertissent, se in collem, in quo ædes regia
erant, paulatim subduxêre. Ibi vero conferti nost
impetum sustinebant. Alia verò parte res erat in
Albuquercij periculũ Limici subsidio depulsum. gnum discrimen inducta. Albuquercius enim era
stium multitudine circunuentus. Ioannes Lim
præsidio, quod satis esse videbatur, in ponte relict
illi opem afferret, accelerauit: tantoque impetu in
stes inuasit, vt multi se in fluuium demitterent. N
tæ, qui erant in lêbis, eos ad satietatem sine vllo in
dimento cædebant. Albuquercius aduentu Limic
gẽti periculo liberatus, suos ad pugnam de integro
pessendam cohortatus est, & tubarum etiam cõce
vt maiorem animis alacritatem adderet, omnes ex
uit, & in hostium aciem, quę viam latam insederat,
Redintegratum à Lusitanis prælium. petum dedit. Hostes quamuis principio acriter ob
tissent, tandem fusi fugatique sunt. Itaque pontis p
præsidio nudata, Albuquercius continuò statio
in eodem loco vallo, & fossa, & aggere muniuit, t
mentaque disposuit: munitionisque illius custodi
Nonio Vascio Albicastrensi, & Georgio Leoni co
misit. Idem in alia pontis parte, quæ ad templum &
giam pertinebat, facere conatus est. Sed tanta vi fuit
pus ab hostibus impeditum, vt perfici nullo modo p
Pars vrbis Malacẽsis incensa. set. Pugna à prima luce ad meridiem perducta fuit. A
buquercius tamen, nè præsidia, quæ in statione disp
fuerat, aliquod grauius incommodum ex ædibus v
cinis acciperent, eas omnes munitiones ex vtraq; pa
te incendere confestim iussit. Incendium in templu
vsque, & in ædes regias penetrauit, bonamque illa
partem exussit. Sol in occasum præcipitabat, & nost
erat

t ardentiſſimo ſole, & maxima laſſitudine ex ni-
labore cõfecti. Albuquercius igitur copias in claſ-
ea mente reduxit, vt cùm primùm poſſet, in vrbẽ
ibus copijs ſtipatus ingrederetur. Hoſtium nume *Cæſorum*
qui in eo prælio ceciderunt, iniri minimè potuit. *numerus.*
ſtat tamen, magnam cæſorum multitudinem fu-
E noſtris tredecim cecidêre, ſeptuáginta grauiter
ıerati fuêre: quinquaginta tormenta capta ſunt, &
s non paucæ direptæ. Multi ea nocte mercatores
rbe profugerunt, & Regulus quidam, qui illis dieb⁹
is Malacæ filiã duxerat, neque nouæ nuptæ blan-
js cõtineri potuit, quin ſe in fugam daret. Eo tem-
e Vtetimutaraia Iaoenſis mercator, qui ſedẽ & do-
ilium in ea ciuitate multis annis habuerat, erat o-
us & exiſtimatione externorũ omnium facilè prin-
s. Is cùm illius diei certamẽ cerneret, ea nocte ad Al
quercium cũ munerib⁹ adijt, & ſupplices etiã preces
ibuit, fidemque dedit, ſe fore ſemper Regis Emma
elis ducibus addictum, & iuſſis illorum omnibus
ſequentem. Is fuit in fidem & amicitiam libentiſſi-
receptus. Sinarum verò nauarchi ſimiliter ad Al-
quercium de victoria gratulatum venêre, ſeque, ſi
illum liceret, ſtatim velle proficiſci dixerunt. Is eos
m meatu iuuit, & munerib⁹ affectos dimiſit, vnum-
e Luſitanum ex illis, qui cum Araugio Malacæ ca- *Albuquer*
fuerant, qui linguam Malacenſem probè nouerat, *cij ad Sia-*
s tradidit, quem erãt in Siamenſi regno, cùm oram *mẽſem re-*
am legerent, relicturi. Per hunc enim regem Siamen- *gem lega-*
n ſalutare, & propenſam in illum voluntatem mul. *tio.*
verbis oſtendere commodum arbitratus eſt, vt il-
m, cuius imperiũ erat ampliſſimũ, ad Emmanuelis
dium alliceret. Luſitanus quem cũ Sinis miſit, Odo-
dus Fernandus appellabatur. Is enſem cum capulo
manubrio ex auro pulcherrimè facto, & emblema-
s elegantiſſimè diſtincto, ad Regem cum baltheo o-
eris eiuſdem, Albuquercij nomine deferebat. Noſtri
am noctem in curandis corporibus, & rebus ad præ-
um, quod inſtabat, præparandis conſumpſerunt. At

Hostiũ munitiones. Rex alias stationes in locis magis in intimam
reductis, quibus nostri ex eo loco, quem occup
impetum illaturi videbantur, multò diligentius
uit, in illoque multò plura tormenta disposuit.
que parte, in quam Lusitanos inuasuros existim
clauos acutissimos è chalybe veneno mortifer
ctos sub terram abdidit, vt nostri cùm vestigium
primerent, vulnerati conciderent, & cum dolore
mo spiritum ederent. Ea namque est veneni illi
tura, vt cùm primùm sanguinem attingit, in v
repentè vim suam mortiferam diffundat. Hæc q
Albuquercius indicio Ninachetuensis, qui in Lu
nos erat voluntate propensus, intelligebat. Cùm
in pontis expugnatione maximum belli momen
statueret, hoc excogitauit. Nauis Sultani Zair
quam is, cùm fugit, desertam reliquerat, erat ma
& firmissima. Eam tormentis, & varijs munition
& commeatu etiam instruxit, saccisque lanicio go
no, similique materia, quæ mollicie sua tormento
ictus excipit, neque facile dissipatur, infertis, nau
tera firmauit. Ea cùm æstu deferretur, & ponti ap
caretur, erat necesse, vt arcis instar in pontem pron
ret. Sed ea, tempore, quo maritimi æstus, quos l
cursus & conuersio moderatur, propter ipsius l
rationem multò remissiores sunt, ad pontem appl
ri non poterat. Æstus autem tunc vim suam int
dunt, cum Luna vel ad Solem propius accedit, vel
illo longius abscedit. Cùm verò vel maximus ill
splendor imminui, vel ab exortu augeri incipit, t
paulatim eam vim, quæ ad summum peruenerat,
dies singulos remittit Id igitur Albuquercius expe
bat, & quò se vehementius in dies singulos æstus in
tabat, eò nauis propius pontem summo nostror
studio pellebatur. Hostes interim minimè cessaba
Machinis enim multo pice, & oleo, multiplicique m
teria ad suscitandam flammam accommodata con
paratis, atque secundum fluminis naturam æstu d
cedente contortis, vt nauem flammis absumeren

enix

è contendebant. Noſtri verò lembis & ſcaphis dio feſtinanter occurrentes, machinas harpagos iniectis in alterutram fluminis partem detorbant. Hoſtes verò in nauem nocte atque die pilas ntes emittebant. Naui præerat Antonius Abreus. is cùm vtraque mala glandis vnius ictu tranſfixa et, Albuquercius illi vicarium repentè ſubſtituit. rò ſanè ferociter; Integri, inquit, mihi pedes ſunt iſcurrendum, & manus firmæ ad prælium conſelum. Neque mihi ad cohortandum oratio deeſt: item verò ad imperandum Dei gratia ſanam gero. n etiam ſi in lecto grauiſſimis vulneribus acceptis abuiſſem, ex eo facillime poſſem, quæ in rem eſ-, mente & conſilio prouidere. Quare minimè patiquandiu animam duxero, alium in locum meum ſtitui. Ad hũc igitur modum, cùm vicarium è naui leret, non ſegnius, quàm ſi nullum vulnus accepiſmunere ſuo perfunctus fuit. At nauis tandem cùm us maximi eſſent, ponti, cunctis hoſtibus fruſtra ugnantibus, applicata fuit. Poſtridiè Albuquercius te lucem copijs eductis, in vrbem, ſicut antè fecerat, aſit. Prælium ea die multo crudelius exarſit. Multi inque ceciderunt, & maxima hominum multitudo lneribus debilitata fuit. Tandem ſtatio, quæ templũ ædes Regias muniebat, à noſtris capta, & hoſtes in uſam fugam conuerſi ſunt. Similiter cùm ſtatio illa ntra quã Albuquercius copias èducebat, expugnata aximo cũ labore fuiſſet, hoſtes inde ſe proripuerũt. ontẽ ſimiliter Abræus omni præſidio nudauit. Ita v- tempore cùm è naui prælium iniretur, & quilibet oſtes pro parte ſua fundere conaretur, & diu fuiſſet v-inq; fortiſsimè dimicatum, hoſtes omninò fuſi ſunt. ex vt opẽ ſuis afferret, cum tribus millibus hominũ ephanto inſidẽs accurrebat. Sed cũ omnes ſtationes xpugnatas animaduerteret, in ædes ſuas cõceſſit. Nori illũ propter hominum paucitatem inſequi noluerit. Albuquercius in templũ ſe contulit, iam à noſtris ccupatum. Illius verò cuſtodiã illis ipſis, qui illud ex-

Animoſitas Abræi.

Atrox prælium.

pugnarant, commisit. Indè in pontem rediјt. In
que autem pontis introitu stationes excitauit, e
cupis terra oppletis, & ordine collocatis, atque
reuinctis circumuallauit, crebraque in illis torm
præsidiaque firma disposuit. Cùm verò hostes in
in nostros pilas & glandes immitterent, & mult
pere impeditos conuulnerarent, Albuquercius
acies instruxit, quas ducibus delectis attribuit, &
imperauit, vt duabus vijs ab ea, quam hostes infe
faciebant, diuersis ingressi, eos ex transuerso ador
tur, neminique vitam concederent. Itaque mul
hostibus cæsi sunt, multo tamen plures se fugæ r
dârunt. Albuquercius duas domus prope pontem
frequentiore vrbis parte, quam ipse sibi expug
dam sumpserat, delegit, in quarum tectis (nec enir
stigiatæ domus erant, sed ad libellam in summo
stratæ) tormenta collocauit. Lembos præterea &
phas cum tormentis singulis in fluuij locis oport
constituit. Nondum enim debellatum crediderat
quasi adhuc graue certamen instaret, omnia sum
studio comparabat. Sequenti die ædes regias oppug

Regis Malacensis fuga.

re constituit. Sed Rex proxima illa nocte cùm om
opes, quas potuit, asportandas in mediterranea loca
rauisset, aufugerat. Cùm Lusitani milites in Regi
se illius diripiendæ gratia contulissent, eamque exi
nitam reperissent, ea re grauiter offensi illam conie
vndique facibus incenderunt. Hostes, adhuc enim
pra 6. hominum armatorũ millia in vrbe remaneba
in nostros impetum sæpè dabant: sed cùm damnu
nullum intulissent, & cladem nõ mediocrem accep
sent, aufugerunt. Albuquercius, vico, in quo Vtetim

Malacæ direptio.

taraia habitabat, & domibus Ninachetuensis, & Iaoe
sium, & reliquorum, qui in fidem recepti fuerant, e
ceptis, vrbem diripiendam militi concessit. Præda i
gens fuit, supra tria millia tormentorum capta sur
armamentaria erant vario commeatu, & instrument
bellicis, & munitionibus referta. Hæc omnia, quæ a
classem reficiendam, & vrbem muniendam pertin
bant,

t,miles non attigit. Et tamen quinta prædæ pars, ad Regē pertinebat, ducentis millibus aureorū nu rum æstimata fuit, quamuis nec aurū, nec argentū, d occultari potuit, miles in medium contulisset. lè constat, si rex & mercatores opulentissimi opes post primum prælium ex vrbe in mediterranea non traduxissent, tantam prędam futuram fuisse, aritiam infinitam militum satiaret. In his tamen lijs è nostris circiter octoginta ceciderunt. Rebus ūc modum gestis, Albuquercius mercatores, qui a nostris non intulerant, vt vrbem incolerent, fa- ibus allexit, omnibusque libertatem & leges suas ituit. Saracenis Vtetimutaraiam, reliquis gentibus, e simulacra colebant, Ninachetuensem præposuit, tamen ab illis ad Lusitanos magistratus prouoca- esset, instituit. Et cùm Regem circiter passuū trigin- nilia prope flumen, quod in vrbem influebat, mu- iones excitare percepisset, manum comparauit, eo- e Duces misit, qui munitiones disturbarent, & ho- dispellerent. Præda indè non mediocris abducta, lephanti septem capti sunt. Rebus ita constitutis, o neruos omnes Albuquercius intendit, vt arcem ificaret. Materiam suppeditabant sepulchra regum Principum, & ædes magnificæ belli impetu distur- æ: operas seruorum multitudo facilè præbebat, & e operi vigilanter instabat, ita vt opus intra breue npus ad tectum perueniret. Porrò autem comitate orationis lenitate perfecit, vt magna hominum mul ndo vrbis colendæ gratia vndique conflueret. Illis æterea leges dedit, pecuniamque ex auro & argento nflandam & cudendam, insignibusque Regis Em- anuelis signandam curauit: & ex stanno etiam mo- tam instituit, grauissimaq; pœna sanxit, si quis alio aere pecuniæ deinceps vteretur. Lassamanas, qui um maritimarum apud Malacæ Regem præfectus titerat, cùm vrbem non modò captam, sed legib⁹ & oribus rectè constitutam, Regisque Emmanuelis perium optimè fundatum cerneret, Regemq; suum

Malacēsis Reip ab Albuquercio constituta ratio.

Arx Malacēsis extruitur.

Lassamanis ad Albuquercium legatio.

è vita discessisse (dolore enim confectus interier
maduerteret, ad Albuquercium legatum misit, p
postulabat, vt opera illius vteretur. Se namqu
minore studio pro Regis Emmanuelis amplit
quoduis periculum aditurũ, quàm pro defunct
ge multis in locis adierat. Fuit ea legatio Albuqu
grata, dataque fide illum euocauit. Sed cùm mu
rerentur, ne, si is in vrbem rediret, aliquod maxi
munus illi committeretur, inuidia ducti, homin
literas absterrent, atque persuadent, Albuquerciu
interitu illius cogitare. Interim Odoardus Ferna
qui ad Siamensem Regem missus fuerat, cum Sia
legato reuersus est. Fuerat Lusitanus à Rege cor
acceptus, & muneribus ornatus. Legationis au
quam Albuquercio Siamensis exposuit, summa
erat. Regi gratissimam fuisse illius victoriam: Em
nuelis regis imperium amplificatum cupere, & g
clarissimæ vicinitate delectari, nullumque se offic
in omnibus rebus, quæ ad commodum & dignita
Albuquercij, & Lusitanorum Ducum pertinerent
minis amantissimi prætermissurum. Cum hac l
tione Albuquercio dona misit, nempe aureum p
lum, & ensem cum aurea vagina, & annulũ, in qu
erat gemma maximi pretij satis eleganter inclusa.
buquercius per eundem legatum Regis matri an
satis munera misit. Siamense regnum oram fermè
mnem extremæ Indiæ, quæ ad ortum Solis specta
ad Septentriones inflexa, sinu maximo, Sinarum
termino occidentali definita est, amplectitur: & i
ad Occasum cum regno Peguensi coniungitur. P
montorio autem, quod Malaca circiter centum &
ginti passuum millibus abest, superato, Malacam
iam imperio, vt diximus continebat. Duodecim m
lia elephātorum habere dicitur, è quibus quatuor m
lia semper ad subitos bellorum casus armata sunt.
hunc Albuquercius, vt pax sanctiore fœdere firma
tur, legatos misit Antonium Mirandam Azeuediu
& Odoardum Coelium, cum muneribus Regia ma
nificen

Siamensis ad Albuquercium legatio.

Siamensis regni descriptio.

Variæ legationes tã ad Albuquercium

centia dignis. Alius deinde legatus à Iaoensi Rege *quàm ab*
acam peruenit cum muneribus, quæ militaris vi- *eodē mis-*
eciem referebant. Hastas enim continebant, & bel*sæ.*
facinora, quæ Rex ediderat, in stromate gossipino
icta, & ænea tympana, quibus apud gentem illam
ellis certamen acuitur. Similiter alij legati à Regi-
finitimis, & a Zamatra, item à Rege Peguensi, cu-
mperium, post Gangem fluuium, ad Solis occa-
pertinet, & latissimis illi⁹ oræ terminis cōtinetur.
Reges pacem & amicitiam petebāt, alij libenter se
is Emmanuelis imperium accepturos ostendebāt,
nes Albuquercium laudibus exornabant, & mu-
neribus etiam oblatis studium nominis illius,
quo erant vehementer, vt appare-
bat, incensi, testifica-
bantur.

HIERONYMI OSORII SILVENSIS ALGARBIORVM IN LVSITANIA EPISCOPI,

DE REBVS EMMANVELIS LVSITANORVM REGIS INVICtißimi, virtute & auspicio gestis,

LIBER OCTAVVS.

De bello Goensi.

VM hæc in vlteriore India gerunt in citeriore res Goenses in angust adductæ sunt. Zabaimus enim Dal mus in possessiones, quæ Regis E manuelis nomine in continenti fi rant occupatæ, Puletaçamum cu tribus millibus militum, quorum maxima pars Tu cæ fuerunt, immisit. Contra hos Melraus & T moia, qui Lusitanorum partes sequebantur, quatu hominum millia, & quadraginta equites eduxerur Principio quidem Puletacamus in fugam versus fu Sed cũ copias dissipatas collegisset, in hostes incaute inuasit, & Melraum atq; Timoiam in effusam fugar coniecit. Hi ad Narsingæ Regem, cùm exercitum ma xima ex parte concisum cernerẽt, & alium compara minimè possent, se contulerunt. Timoia Melrao de precatore, à Narsingæ Rege veniam impetrauit. Dein de contra fidem, vt rumore dissipatum fuit, Rex illi ce dem per ministros fraudulenter intulit. Hac victori subla

Melrai & Timoiæ fuga.

-iatus Puletacamus insulam traijcere constituit: at-
-primùm insulæ habitatores ad defectionem solici-
-it. Illi fidem violare noluerunt. Hoc fuit Crisnę in-
-io (is erat inter incolas opib⁹ & industria princeps,
-ectigalia tractabat) ad Rabellum, qui præfectus vr-
-erat, continuò delatum. Is aditus insulæ muniuit,
-que præsidia disposuit, quibus hostes omni aditu
-hiberet. Sed cùm Puletacamus noctem vnam plu-
-m & caliginosam, & tempestatibus infestam obser-
-ret, copias per loca, quæ magis imminuta esse co-
-ouerat, ratibus transmisit. Duas Lusitanas naues cū
-mentis omnibus cepit, milites Lusitanos, qui ni-
-is acriter obsistebant, occidit. Reliqua incolarū præ-
-lia in vrbem diffugiunt. Puletacamus excogitat quo-
-odo ea Lusitanorum præsidia, quæ erant in vrbe, fo-
-s exire cogeret, vt ita in vrbem præsidio nudatam in-
-aderet. Coiebiquium (is vnus erat ex incolarum Du-
-bus, qui vectigalia Regia tractabant) per vnum è su-
-ad copias educendas persuadere conatus est. Mini-
-er huius fraudis, Puletacami nomine suppresso, sic e-
-im erat iussus, Coiebiquium alloquitur, & quasi
-ansfuga, qui gratiam captare vellet, nunciat, ducen-
-os Turcas in oppidum, quod Goa vetus appellabatur,
-nuasisse. Incolas eos vndique circumuenisse: Turcas
-rumpere conari. Si subsidium firmum mitteretur, fo-
-e, vt nemo ex Turcis euaderet. Rabellus Iacobum Fer-
-nandum Fariam exploratum miserat: & manè cum a-
-cie instructa, vt, si opus esset, in hostes inueheretur, Fa-
-riam operiebatur, cùm fraudis minister interuenit, &
-ea, quæ fuerat iussus, exposuit. Rabellus Coiebiquium,
-quid sibi videretur interrogat. Is authorem sibi mini-
-mè fide dignum existimari dicit. At Rabellus iuuenta,
-& audacia, reique benè gerendæ fiducia, & optimis
successibus (facinora enim non pauca in bellis felici-
ter ediderat) erectus, facilè in fraudem impulsus fuit.
Itaque minimè spectato Fariæ exploratoris aduentu
cum equitibus quinque & triginta, & Indis quingen-
tis egressus est. Proditor cum se quibusdam aperuisset,

Goæ incolarū erga Lusitanos fides.

Puletacami techna in Lusitanos.

Temerarium Rabelli facinus.

abſceſſit.Indi cognita fraude ſubſtiterant.Id Rab
cùm multum in via proceſſit,non animaduertit.C
verò iugum collis ſuperaſſet,tredecim tãtùm Ind
ſtipatum vidit.Inde circiter milie(tot enim intue
bus eſſe videbantur)hoſtes conſpicatus eſt.Eos aut
equites quinque in ordinem cogebant. Ibi rurſus
bellus de Coiebiquio quęrit,quid ſibi videretur. M
inquit.Transfuga minimè comparet:hoſtes ſunt m
tò plures, quàm is nunciarat:noſtri metu pertern
ſubſtitêre:fraudem eſſe hominis perditiſſimi ſuſpic
poſſumus.Idcirco in vrbem redeundum cenſeo. E
tamen in omni conſilio,quod ſequutus fueris, me c
mitem fideliſſimum ſine vlla recuſatione præſtab
Deindè cùm Rabellus reliquos interrogaret, & nem
reſponderet (verebantur enim,ne, ſi vtile conſiliu
darent, id non prudentiæ, ſed timiditati tribueretu
Rabellus inquit, Agite commilitones: hæc eſt dies, i
qua quantum ſit in vnoquoque virtutis,apparebit.V
quidam nobilis,qui Emmanuel Cugna appellabatur
orationem illius excipiens. Hæc eſt,inquit, ſententia
quæ mihi maximè placet.Omnes deinde è colle deſc
dunt, & hoſtibus appropinquantes, concitatis equi
tanto impetu in eos inuecti ſunt,vt omnes in littus,v
Luſitanorum victoria. bi Puletacamus maiores copias è continẽte venientes excipiebat,compellerent.Tantus autem erat hoſtibus metus iniectus,vt multi cùm ſe in mare deijcerent, obruti fluctibus interirent.Puletacamus eos ab effuſa fuga continere non poterat.Ex Indicis copijs ducenti tãtum (hi autem Malabares erant)aduenerant, & cum Luſitanis coniuncti,hoſtes metu diſſipatos inſequebãtur.Hoſtes trecenti cæſi ſunt.Erant in ſummo colle parietina:Aedes ita corruerant,vt magna parietum pars adhuc integra permaneret. Puletacamus in eas cum Turcis octoginta,quorum pars pedites,pars equites erant,ſe à fuga recepit.Eos Rabellus confeſtim adoriri conſtituit.Coiebiquius Rabellum à conatu deterrere conatus eſt.Dicebat enim Puletacamum intus latere: homines eſſe cum illo ſanè fortes, & rabie atque deſpe

rati-

ione quodlibet magnum facinus, si cominus res ge
etur,ausuros.Itaque præstare,eminus eos sine vllo
riculo sagittis configere. Sibique illam prouinciam
poscebat. At Rabellus victoria insolẽter elatus,cùm
nsilium prudens aspernaretur, cum equitibus qua-
ordecim (reliqui enim hostes fugientes cædebant)
parietinas ingressus est. Ibi hostes eum duabus ex
rtibus aggrediuntur, & equum hastis confodiunt,&
um,ruina vehementer oppressum,interimunt. Simi
casu Emmanuel Cugna eiusdem temeritatis pœnas
it,reliqui ex omni parietinarum ambitu pulsi sunt.
ostes eos insequi noluerunt. Erat enim periculum,
e,si rursus prælium renouaretur,propter suorum tre-
idationem in summum vitæ discrimen inciderent.
taque satis habuerunt eo die duos viros primarios oc
idere,& reliquos à capitibus suis auertere. Eò die satis
erspectum fuit,quãtum inter bonum Ducem, & stre-
nuum militem interesset. Rabellus enim cum esset in
rmis acerrimus, ea temeritatis signa dedit, vt multi
consiliũ,quo fuerat ab Albuquercio Goæ præpositus,
mprobarent. Coiebiquius autem eo die laudem viri
fortis & sapientis Ducis obtinuit. Nam & valdè stre-
nuè dimicauit,& optimum consilium dedit, cui si Ra-
bellus obtemperasset, nunquam in eam calamitatem
incidisset. Reliqui omnes in ordinem reducti, Goam
incolumes peruenêre. Ibi communi consilio Fran-
ciscus Pantoia delectus fuit, qui ciuitati præesset. Is
in quo quidem pusilli & angusti animi significatio-
nem dare visus est,oblatum munus repudiauit. Non
enim in eo statu res Goenses esse dicebat, vt quis-
quam vir prudens ciuitatis tuendæ curam suscipere
deberet. Nobilitas & ciues vniuersi eam prouinciam
ad Iacobum Mendezium Vasconcelium detulêre.
Is cùm munus animo sanè confidenti suscepisset, o-
mnia, quæ ad vrbis tuendæ defensionem necessa-
ria videbantur,admodum strenuè comparauit. Om-
nem commeatum,quem potuit,in vrbem intulit,mu-
nitiones instituit, vigilias disposuit, omnia impigrè

Rabelli mors, temerè accersita.

Coiebiquij laus.

Fr. Pãtoiæ pusillanimitas.

Vasconcelius Rabello suffectus.

& vigilanter adminiſtrauit. Criſna verò cùm ab vt intra muros cum ſuis admitteretur, enixè con deret, id facilè conſequutus eſt. Ducenti tantùm ſitani, & Indi ex fœderatis ſexcenti in vrbe tunc rant. His exiguis copijs erat bellum ſuſtinendum obſidio etiam, ſi opus eſſet, toleranda. Puletacan verò inſulæ totius poſſeſsionem occupauit. Porrò tem Benaſtarinum (eſt id oppidum in inſulæ aditu, ad Auſtrum pertinet, ſatis ad commeatum ex con nenti ſubuehendum, & copias arceſſendas oportun caſtris delegit. In eo loco arcem inſtituit: maxima i us fundamenta iecit: eamq; ad ſummum perduxit, tormentis ingentibus, & omnibus bellicis inſtrume tis atq; præſidijs egregiè muniuit, vt inde tam acri be lo Luſitanos vexaret, vt inſulam deſerere cogerentu Et interim nunc aperto Marte, nunc ex inſidijs ciuita tem oppugnabat. Sed Vaſconcelius illum perpetuò re pellebat. Franciſcus verò Pereira Berredius cum trigi ta viris Luſitanis eò ſe contulit. Cuius aduentu, (tan ta erat hominum penuria) Vaſconcelius mirificè læ tatus eſt. At Puletacam⁹ cùm bellum extraheretur, Za baimo ſuſpectus eſſe cœpit. Neq; defuit, qui nomen il lius apud Zabaimum proditionis inſimularet. Is ſororem Rozalcamo, viro Turcæ, & in rebus bellicis ſpe ctato deſponderat. Eum Rozalcamum Zabaim⁹ cum ſex millib. militum Goam miſit, & Puletacamo, vt illi exercitũ traderet, imperauit. Puletacamus ea ignominia grauiter offenſus, imperium Zabaimi cõtempſit. Rozalcamus, vt Puletacamum caſtris exueret, ad Vaſconceliũ literas dedit, quibus dicebat, Puletacamũ Zabaimi iniuſſu in poſſeſsiones in continenti ſitas, quæ ad Emmanuelis imperium pertinebant, inuaſiſſe, & in inſulam traieciſſe. Se cum exercitu veniſſe, vt à Puletacamo tanti facinoris pœnas expeteret. Si Vaſconcelius illi opem afferre vellet, ſe Puletacamum intra paucos dies ex inſulæ finibus expulſurum. Spem deinde oſtendebat libertatis Luſitanis illis, qui apud Zabaimum capti detinebantur. Ij erant, qui facto naufragio, in Da

Goenſis inſula ab hoſte recepta

Zabaimi cum Puletacamo ſimultas.

Rozalcami fraudulentæ ad Vaſcõcelium literæ.

Dabulis littus euaserant. Vasconcelius fidem homi- perfido confestim adhibuit. Rozalcamus illius ope- firmatus, Puletacamum facilè superauit. Quo facto tum abfuit, vt Rozalcamus in fide permaneret, vt eius Vasconcelio ferro flammaque minitaretur, si n protinus vrbe excederet. Bellum ita redintegra- n multarum difficultatum causam nostris attulit, i tamen ita hostium impetum ab vrbis mœnibus re mebant, vt iam non auderent illi ad muros accede- Hyems appetebat, quæ cùm sit in illis regionibus ldè sæua atque turbulenta, maritimos exitus inter- idit. Muri interim pars magna corruit. Illa ruina Ro lcamus debellatum esse credidit. Itaque ad eam par m, quam muro nudatam aduerterat, copias admo- t. Ibi atrox prælium commissum est, quod ad vespe- m perductum fuit. Multi ex hostibus cecidêre, & è ostris etiam nonnulli, inter quos Coiebiquius for- ssimè dimicans, glandis vnius ictu percussus occu- uit. Rozalcamus cùm vi ciuitatem expugnare non osset, astu vt eam caperet, summo studio contende- at. Perpetuo autem tubarum concentu, & simulata ncursione nostras vigilare cogebat, ita, vt peruigilio onfecti, passim deciderēt. Ioannes Machiadus, cuius ntea mentio nō semel facta est, cùm apud hostes ad- uc habitu & specie Turcica versaretur, agmen vnum ducebat. Is Vasconcelium per literas admonuit, vt in ocum, quem arbores binas appellat, cum primùm tu- ba perstreperet, copias educeret. Fore namque vt facil- imè turmam hostium, quæ cum tubicine ibi solita e- rat consistere, profligaret. Factum est ita. Multi ea no- cte cæsi, reliqui in fugam compulsi sunt, & muri pars, quæ collapsa fuerat, incredibili celeritate refecta. No- stri interim fame grauissima laborabant. Nam & hy- ems erat impedimento, quo minus commeatus in vr bem inuehi posset: & Zabaimus omnes insulæ aditus obsessos tenebat, ne cibaria ex continenti importaren tur. Ea fames multis occasionem attulit Christianæ religionis abiurandę, qui ad Rozalcamum nocte con- fugie-

Vascōcelij credulitas periculosa

Atrox prælium.

Coiebiquij mors.

Rozalcāmi strata gema.

Hostium clades.

Lusitanorum Goæ obsessorū fames.

Lusitani apostatæ. fugiebant,& in Mahumetis nomẽ iurabant. Hi sep aginta fuerunt,qui fidei & religionis immemores corpus ad breue tempus alerent, animos in pest sempiternam furenter & impiè detrudebant. In quos quidam homo honesto loco natus, cui nom erat Fernandus Lupius,extitit. At Machiadus, qu

Pius Machiadi zelus. ad eum diem Turcam simulârat, cùm videret hon nes Christianos Sanctißimam Christi religionem testari dolorem eximium capiebat. Ea verò indig tate commotus, eo tempore, quo Christiani fame c fecti,& in extremas angustias adducti videbantur, fidem suam factis ostenderet, voluit eiusdem labo & ærumnæ societatem inire. Is duos filios ex mulie Saracena susceperat, & vtrunque per se aquis lustra

Miserãdũ Machiadi in liberos facinus. bus in Christi nomen expiârat. Hos ad se perduci iu sit,vt secum in vrbem intromitteret. Quod cùm ex qui minimè posset,facinus edidit valdè miserandum Maluit enim in sanguinem suum sæuiri, quàm pue ros infantes secta Mahumetis pestifera imbuendos, hostium potestate relinquere. Itaque nocte vtrunqu suffocauit. Manè verò casum filiorum acerbissimum deplorauit, & suam calamitatem cum multis lachry mis lamentatus est: dicebatque filios lamiarum præ stigijs fuisse miserabiliter extinctos Deindè cùm fing ret,se molestiæ leuandæ gratia velle per insulam va

Machiadi ad Lusitanos apostatas exhortatio. gari, cum Lusitanis aliquot captiuis, & cum illis,qui CHRISTI religionem execranda perfidia violâ rant,ad vrbis muros accessit. Ibi orationem luculentam habuit, qua de vitæ breuitate,de sempiternis supplicijs,de gloria immortali disseruit, & omnes adhortatus est,vt mallent in vita misera & caduca,laboribus breuissimo temporis spatio definitis torqueri, quàm in futura supplicijs sempiternis excruciari. Orationem eius, nemo ex illis, qui à religione defecerant,

Machiad⁹ ad obsessos Lusitanos transfugit ad aures admisit. Ipse verò cum captiuis Vasconcelij fide, quam antea, cùm primum id induxerat in animum,acceperat,in vrbem ingressus est. Eius aduentus non modò lætitiam Lusitanis attulit, sed animos etiam

iam

llorum ad ſpem ſalutis erexit. Id enim numine
no factum fuiſſe credebant, quòd cùm illis præ-
adfuiſſet, non dubitabant, quin ſalutare præſidiũ
intra breue tempus hominib⁹ afflictis, qui opem
implorabant, allaturũ. Rozalcamus vrbis oppu-
ionem nõ intermittebat. Cùm verò Vaſconcelius
lexiſſet, eum in loco conſidere, ex quo ciuitatem
ere tormentis maximis imperabat, cũ equitib⁹ 80.
um inuectus eſt: & cùm vtrinque fuiſſet acerrimè
icatum, noſtri tandem impreſſione facta hoſtes
runt, & ita in vrbem ſaluis omnibus reuerſi ſunt.
qui tamen vulnerati fuêre. Rozalcamus ea noſtro-
audacia perturbatus, ſpem expugnandæ ciuitatis
cit. Itaque oppugnatione prorſus omiſſa, in eo pu-
bat, vt noſtros fame ad deditionem compelleret.
concelius aliquid audendum ratus, Franciſcũ Ber-
ũ, quamuis & anni tempus, & hoſtium vigilantia
mum periculũ nauiganti proponeret, in Baticalã
it, vt indè commeatum aduehèret. Berredius longa
e, cui præerat, euectus, imperata tanta vigilantia &
uſtria confecit, vt cùm Kal. Iul. Goa ſolueret, eodẽ
nſe xx. parones cibarijs onuſtos Goam, hoſtib⁹ inui
induceret. Ad hunc modum fames depulſa, & ho-
nes recreati ſunt. Hæc quidem in Goenſi bello gere
ntur. At Begienſis, vt fuerat ab Albuquercio iuſſus,
cotoram petijt: in curſu nauem vnam cepit, & Al-
querciũ, vt habebat in mandatis, aliquot dieb⁹ ex-
ſtauit. Cùm verò illum ex diuturna mora minimè
Arabiam eo anno nauigaturum eſſe cognouiſſet,
Zacotoram naues appulit, & arcem diſturbauit, &
mines, & tormenta, & munitiones, & commeatum
naues impoſuit: indè in Armuzium vela dedit, vt
butum exigeret. Tributum fuit illi ſine vlla recuſa-
one perſolutum, & honores non mediocres attribu-
Indè in Indiam nauigauit, & in fine menſis Augu-
Goam peruenit. Illius aduentus fuit vniuerſæ ciui-
ti gratiſſimus. Ducebat enim centum Luſitanos ſa-
os atque beneualentes, & bellandi peritiſſimos.

Proſpera in hoſtes Luſitanorũ excurſio.

Commeatus Goam inuectus.

De Begienſis in Zacotorã profectione.

Noua Goæ vrbis præſidia.

Prin-

Principio mensis eiusdem redierat ex insula S
Laurentij Ioannes Serranus, & Pelagius Sala, qui
li/ratione magnam lætitiam ciuibus vniuersis a
rant. Emmanuel item Lacerda, qui cum sex na
classe, vt oram Calecutiensem infestam faceret,
cum illud mare peragrarat, cùm primùm per an
pus licuit, in eandem vrbem commeatum variu
multiplicem, & ducentos milites Lusitanos ind
His præsidijs ciuitas erecta, hostium conatus pro
lo putauit. Mēse deindè Septemb. Christophorus
tius in vrbem similiter aduectus est. Is decimo n
die mensis April. Olysippone ductu Garsiæ Noro
soluerat. Garsia namque Norogna, filius sororis A
quercij, cum classe sex nauium missus in Indiar
Emmanuele fuerat. Quatuor ex illis in Mozambic
si insula hyemauerant, duæ tantùm in Indiam tr
miserant. Vna, cuius Arius Gama nauarchus erat,
nanorem petijt. Brittius Goam delatus est. Interim
zalcamus bellum non segniter administrabat. Pr
tandem, in quo Brittius primum agmen duxit, fati
cre commissum est: hostes fusi fugatique sunt, &
gna eorum pars à nostris, qui eos insequuti sunt, fe
concisa. Hoc prælio monitus Rozalcamus, sese dei
à confligendo continuit. Satis habebat, insulam pr
dijs tenere, & arcem summo studio munire. Ea a
perfecta, in eam commeatum & munitiones con
xit, & tam valido atque firmo præsidio muniuit,
nulla ciuitas, aut castellum, quod ad Zabaimi ditic
pertineret, esset cum illa roboris multiplicis firmam
to comparandum. Duæ interim naues à Melichiaz
missæ, cum magno frumenti & orizæ numero Go
peruenêre. Melichiazius enim cùm acciperet nostr
inopia laborare, naues illas, vt nostros inopia leuar
ad Vasconceliū misit: seque omnia, quæ in rem Re
Emmanuelis essent, summâ voluntate perfecturur
multis verbis ostendit. Melichiazio gratiæ, vt par er
actæ sunt, & munera etiam missa. Belli deindè rat
mutata est. Nostri namque excursiones in arcem Ber

Lusitanorum de Rozalcamo victoria.

Commeatus Goam, à Melichiazio missus.

ensem crebrò faciebant,&, an eam expugnare pos
sæpè tentabant. Dum hęc in India geruntur, Pon-
Maximus Iulius secundus concilium Pisæ cele-
dum literis publicis indixit. De rebus, quæ in con-
erant Regum Hispanorum nomine tractandæ,
Emmanuel cum Rege Fernando per Legatos e-
Fuit præterea negotium aliud maximi momenti;
d erat per vtriusque legatos agitandum. Erat sub id
pus in Castellæ regno vir quidam valdè nobilis,
nomen erat Petrus cognomento Bastardus. Is fue-
uthor existimatus dissensionum quarundam quæ
r Fernandum Regem, post Isabellę vxoris obitum,
Philippo Rege Maximiliani filio, Fernandi ipsius
ero, concitatæ fuerant. Philippo autem mortuo,
Petrus Fernandi offensionem pertimesceret, in
num Fessense concessit. Ibi cùm apud Barraxam
ersaretur, cuius tunc nomen in illa Mauritaniæ
e erat maximæ & virtutis, & potentiæ magnitu-
e celebratum, summam cum illo familiaritatem
traxit. Barraxæ autem gratia, cùm is se medium
literas interposuisset, Fernandus omnibus Petri er
s clementer ignouit. Petrus cum Barraxæ literis ad
nandum reuersus est. Literarum sententia huc in
nma pertinebat, vt Fernandum ad bellum Fessen-
lurimis verbis hortaretur. Ad id verò Barraxa ope
n suam pollicebatur, sub ea conditione, vt Fessæ rex
n eo tributo, quod Fernando visum esset, ab eo crea
ur. Hæ literæ Fernando, vt præ se tulit, non ingra-
ceciderunt. Itaque Petrum cum literis ad Barraxam
eadem re continuò remisit. Petrus Alcassarem Sa-
erium, quæ ciuitas tunc Regis Emmanuelis impe-
continebatur, se contulit, & ab Roderico Sousa,
i tunc illi vrbi præerat, hospitaliter acceptus est. Ibi
m Sousa Petrum de causa itineris illius percontare-
, is se dixit in grauissimam Regis Fernandi offen-
nem, non peccatis suis, sed maleuolorū hominum
monibus rursus incidisse, & ideo Fessam discedere.
odericus Sousa cùm esset mira sagacitate præditus,

RES EVROPEAE ET AFRICANAE.

Petrus Bastardus.

Barraxa Maurus Bastardū profugum hospitio excipit.

Barraxæ ad Fernandum Catholicum Legatio.

Solers Sousæ factum.

& in Petri verbis miram inconſtantiam percipe
aliquid etiam ſuſpicione conſequeretur, homin
cum tantiſper retinuit, dum literas, quas ad Bar
ferebat, arte ſurriperet, atque reſignaret. Eas c
deſcripſit, & iterum ſumma ſolertia conſignatas,
co, vndè fuerant ſublatæ, repoſuit, hominemque
ſit, & literarum exemplum ad Emmanuelem pe
dum curauit. Id quod animo Fernandus agitaba
manuel indigniſſimè tulit. Erat enim contra p
nem, quæ de regionum diuiſione inter illos facta
rat. Pactionis autem illius vi regnum Feſſenſe
Portugaliæ pertinebat. Vt igitur illum ab ea cogi
ne reuocaret, Legatum in Caſtellam miſit. Ferna
interim claſſem maximam comparabat: & quo
eam inſtrueret, ſilentio comprimebat. Sed ta
dicebat, ſibi eſſe in animo, quos poſſet hoſtes
ſtiani nominis bello premere. Sub id tempus
nandus literas à Pontifice Iulio percepit, quibus
Pontifex ſignificabat, ſe cum Venetis & Helueti
Cōfœderati in Regē Galliæ. Maximiliano Cæſare, contra Ludouicum Gallia
gem ſocietatem coire. Maximum verò belli firma
tum Fernandi ipſius ſocietate contineri. Quaprc
ab illo contendebat, vt vellet iiſdem fœderibus al
ri. Alter enim regnum Neapolitanum, nè de m
bus illius elaberetur, eſſe maximè formidandum.
fit illud permoleſtè Fernandus vt tamen regni Ne
litani præſidia firmaret, ſe ſocium fœderatis aſc
ſuſtinuit: Emmanuelem deindè ad eiuſdem fœd
ſocietatem inuitauit. Emmanuel aſſentiri nullo p
voluit. Imò cum ſub id tempus ſex Gallicæ trire
Duce Petro Ioanne Olyſipponem appulſæ fuiſſe
i Ducem comiter accepit, & commeatu iuuit: q
Fernando offenſionem haud mediocrem fama
gabat attuliſſe. Verum has offenſas, & vtriuſque pr
tas, & affinitas obliterauit. Claſſis tamen, quam F
nandus, vt in Mauritaniam tranſiret, inſtruxerat, I
licis morib⁹ impedita, Emmanuelem ea ſolicitudi
quæ animum illius diſtinebat, omnino liberauit. I
dc

dem anno Henricus Britanniæ Rex Legatos in Lusitaniam misit. Legatio nihil aliud continebat, quàm singularis amicitiæ signum, & fœderis antiqui sacramentorum, cognationis & affinitatis memoria renouatum. Dum in Europa tempus in his rebus teritur, Albuquercius nouos Malacæ motus iudicij seueritate compescuit. Vtetimutaraia, qui cum illo fœdus egerat, vt dictum est. opes summas habebat, & regnum, cùm esset intoleranda ambitione præditus, affectabat. Et iam antequam Albuquercius Malacam oppugnasset, id molitus sæpè fuerat, vt Regem insidijs pelleret, & ipse locum illius occuparet. Id tamen illi minimè processerat. Id sub Albuquercio felicius se perfecturũ confidebat. Ciuitatem enim externis & longinquis præsidijs diu teneri, difficillimum fore statuebat: & vel propter amplissimas opes, ad quas ipse peruenerat, vel propter Albuquercij voluntatem, quam sibi deuinxerat, vel propter ingenij calliditatem, qua sibi omnia sæpenumerò proponebat, imperium ciuitatis ingenti spe, & inani quadam fiducia deuorabat. Sed cùm animaduerteret ciuitatis statum & formam Reipub. & munerum descriptionem, longè aliter, quàm fuerat opinatus, ab Albuquercio collocari, & arcem munitissimam sic à fundamentis institui, vt non facile sibi foret id, quod animo designabat, efficere, aliam sibi rationem sceleris ineundam existimauit. Mahumetis rex dolore nimio propter ciuitatis amissionem, vt diximus, excruciatus obierat. Is, ad quem eo mortuo regni hæreditas iure veniebat, pulsus fuerat. Vtetimutaraia cum eo per literas agebat, vt bellũ compararet, se namque opibus, & clientelis, & artibus etiam perfecturum, vt Lusitanos facilè pelleret. Hæc omnia cùm occultari difficillimè possint, maximè vbi quisque victoris animum sibi conciliare studet, factum est, vt vtriusque literæ vltrò citroq; missæ in Albuquercij manus peruenirẽt. Id Albuquercius summa taciturnitate cõpressum cũ Araugio solo cõmunicauit. Cupiebat autem

Anglica ad Emmanuelem Legatio.

Vtetimutaraæ ambitio.

tem hominem comprehendere, quod propter il summam potentiam fieri non poterat, nisi eum in cem aliqua ratione pertraheret. Quod Vtetimutar facere recusabat. Nam præterquam quod illum sce ris conscientia timere compellebat, intelligebat de rannide illius apud Albuquercium frequentes que monias haberi. Euenit interim, vt Persa quidam c tum munus ab Albuquercio flagitaret. Respondit le se nemini publicum aliquod munus, nisi primari ciuitatis viros primùm consuleret, assignaturum. Pri cipes igitur ciuitatis acciret, & tum demum se de ill rum sententia, quod optimum factu esset, libentissin decreturum. Persa cùm esset Vtetimutaraiæ val familiaris, & suspicaretur, illo ad Albuquercium pe ducto, se omnia quæ vellet impetraturum, homine cum filio atque genero, qui coniurationis erant part cipes, ad Albuquercium facilè perduxit. Non enim so lùm officio, verùm & honoris illius specie prouoca sunt, vt minimè conuentum illum vitarent. Illis a hunc modum intromissis iniecta vincula confestin sunt, & iudicium ordine solito constitutum, & patro ni, qui causam illorum defenderent, assignati. Capit accusationis præcipua hæc erãt. Quòd regni hæreden ad regnum armis repetendum, & arcem expugnandã & exitium Lusitanis afferendum solicitasset: quòd La samanam ab officio, quod Emmanueli regi præstare cupiebat, auertisset: quòd illius cõsilio scelus in Siquei ræ pestem atque perniciem conflatum fuisset: quòd multis Lusitanis, qui cum Siqueira fuerant, crudelissi mæ cædis causam attulisset: quòd opera illi⁹ Christia ni quidam ex illis, cùm multis incõmodis premeren tur, à Christi religione decessissent: quòd gener illius atque filius, qui cum illo vincti tenebantur, illius au thoritate permoti, eiusdem sceleris socij & administri fuissent. Vtetimutaraiа quędam negabat, quædam ve rò manu conuictus negare non poterat. Itaque ad mi sericordiam conuersus, veniã suppliciter implorabat. Tandem indicijs & testibus apertissimè conuictus, ca

Albuquercij in capiendo Vtetimutaraia solers inuentum.

Accusationis aduersus Vtetimutaraiã capita.

Albuquercij iudiciũ in perdueles.

te cum filio & genero damnatus est. Fuit de tribus is hominibus supplicium publicè sumptum, & illo-m ædes disturbatæ, nè quod extaret in ciuitate ho-inum monimentum. Hoc iudicium Albuquercij udes apud eos homines egregiè cumulauit. Homi-m nanque esse dicebant, qui non solùm in bello ho-s vinceret, sed in pace tyrannidem iudicij seueritate constantia profligaret. Et cùm hominum improbo-m interitu lætarentur, tum non mediocri metu fra-i cogitabant, non esse sub eo homine peccandum, tem nullius opes à iudiciorum seueritate deduce-nt. Postquam verò illud scelus vindicatũ debito sup icio fuit, insulas, quas Malucas appellant, explorare nstituit. Tres igitur naues instruxit: illis Antonium breum præfecit, qui Malaca in fine Decemb. mensis, nno, M. D.XI. soluit, & cursum ad ortum Solis in-tuit. Albuquercius verò cùm in Indiam citra Gan-m redire festinaret, munus, quod Vtetimutaraię cō-iserat, nempè vt Saracenis ius administraret, ad Pate tirum, qui secundum Vtetimutaraiam opibus & au oritate Princeps habebatur, continuò detulit. Is Vte-nutaraiam oderat, eò quòd filiam, quam amabat, il-despondere nulla conditione voluerat. Postquam rò magistratum iniuit, vehementer Lusitanorum luntates specie quadam probitatis allexit. At Vteti-utaraiæ vxor cùm viri cædem vlcisci cuperet, Pate-tirum & filiæ nuptijs, & promissis ingentibus eò tra-ıxit, vt bellum Lusitanis moliretur. Mulier enim se x millia militum fortium illi tradituram promisit, uibus, si vir esse vellet, facilè Lusitanos inopinantes pprimeret. Patecatirus & amore, & auaritia, & ambi-one cæcatus (non desperabat enim, modò adniti vel-t, se regni opibus potiturum) mulieris precibus assen-s est. Itaque minimè procrastinandum ratus, nuptijs imùm summo silentio celebratis, frequentiorem ci-tatis partem coniectis ignibus incendere festinauit, multos incolas occidit. Albuquercius confestim oc irrit, hominemque armis expulit, & in fugam con-

Malucarũ exploratio.

De infausta Patecatiræ in Lusitanos conspiratione.

uertit. Is in loco, quem Opi nominant, non procu
vrbe distante, in quo sedem & domicilium habe
tandem constitit, quem vallo & fossa & tormentis
rioq; armorum & teloru genere muniuit, & inde
bris excursionib' vrbis incolas sæpè perterruit. Sed
buquercius eam ad hominis audaciam comprime
industriā adhibuit, vt is malis edoctus, facilè se ab ir
rendo maleficio contineret. Albuquercius deinde
iter suscipere vellet, arcis & vrbis præfecturam Ro
rico Brittio Patalino commisit: quæsturam Arau
tradidit: Fernandum Petreium Andradium mar
mis rebus præfecit: quæsturæ scribas instituit: Ni
chetuensem incolis, qui non essent Mahumetana
cta imbuti, ius dicere iussit. Incolæ hunc magistratu
Xabandarem appellant. Saracenos secundum va
regiones distribuit, & singulis proprium rectorem,
eos regeret, assignauit. Omnes tamen Brittij imperiu
sequi præcepit. Zainalus interim veniam ab Alb
quercio per nuncios postulauit. Fatebatur autem,
desperatione victum ab eo desciuisse. Non enim pu
bat fieri posse, maximè cùm bellum differri conspic
ret, vt is vrbem opulentissimam ea classe, quam duc
bat, expugnaret. Tunc verò Lusitanorum virtute pe
specta arbitrari, nihil tam munitū fore, quod non e
rum armis atq; virtuti cederet. Errori veniam tribu
ret, & dexteram in bellis inuictam sibi porrigeret,
testatum esset apud omnes mortales, illum non m
gis virtutis robore, quàm clementiæ laude præceller
Albuquercius hominem data fide ad se venire iussit.
iterum vt se in regnum restituat, suppliciter orat. A
buquercius se id facturum promisit. Verùm tempus
labi, quòd si prætermitteret, iter sibi fluctibus intercl
sum iri. Se postquam Goam peruenerit, & vrbis stat
constituerit, operam daturum, vt eum in regnū red
ceret. Zainalus cùm sibi verba dari suspicaretur, iter
clam cum suis omnibus ab vrbe discessit. Albuque
cius autem relictis in vrbe trecentis Lusitanis, in class
verò ducentis, præter Indos milites, & aliquot etian

Constituti Malacæ ab Albuquercio magistratus.

Xabandares magistratus.

Zainal' veniā ab Albuquercio petit.

Malacæ præsidium Lusitanicū

Mala

alacenses, quorum fideli opera nostri vsi fuerant, cũ
atuor tantùm nauibus Malaca profectus est. Cùm
rò Zamatræ oram preteruehcretur, coorta subito tē-
stas illum, quem primùm potuit, portum subire, &
choras iacere compulit. Ita tamen magni fluctus e-
iebantur, vt nullis anchoris nauis prætoria firmari
isset. Factum igitur est, vt ad rupem, quæ sub fluctus
ebat, allisa frangeretur. Prora continuò submersa
it. Puppis verò cùm in saxo subsideret, è fluctib⁹ emi-
bat. Aqua tamen sentinam compleuerat, & omnia
æter homines, qui in puppim se contulerant, flucti-
is ipsis obruta perierunt. Qui erant in prora, cùm eã
ergi conspicerent, tabulis & dolijs innixi, partim in
icemense littus enatarunt, partim verò fluctibus hau
sunt. Nox erat, densa caligo, turbines atq; procellæ,
nitrua & fulgura terrorem cunctis iniecerant, & spē
utis inciderant: votis, & precibus, & sublatis in cæ-
um clamoribus, veniam animis suis cum lachrymis
singultu flagitabant. Albuquercius cùm animad-
erteret puerum infantem aquis in nauem influen-
bus penè mergi, illum sublatum humeris tantisper
istinuit, dum alia ex naui auxilium aduenirct. Hæc
utem effatus est: Huius innocentia fretus, confido
ne. Christi benignitate è fluctibus emersurum. In
oc discrimine cũ è naui, cuius nauarchus erat Petrus
Alpoêmus, qui iuridicũdo præerat, scapha demissa, &
n nauem prætoriam remis vehementer impulsa fuis-
et, Albuquercius & reliqui in nauem Alpoemi adue-
ti, sunt. Georgius Nonius Leo, qui alij naui præerat,
ri tempestatis à classe disiunctus est. Qui erant in alia
aui, cui Simonem Martinum Albuquercius præfe-
erat, in qua tredecim tantum Lusitani vehebantur, &
Leoni commissa fuerat, cùm Iaoênses & Malacenses
essent, Lusitanosque omni præsidio destitutos aspice-
ent, in nauarchum, qui tunc graui morbo iactabatur
& alios insurgentes, omnes trucidauerunt. Quatuor
tantùm nautæ scapham adepti, in Pacemense littus e-
uaserunt: & nauis ipsa in portum Timiamensis ciui-

Albuquercij à Mala cen. vrbe discessus.

Naufragiũ nauis Prætoriæ.

Albuquercij è naufragio periculum.

tatis, quæ est in eadem ora Zamatrensi sita, ventis lata, & deinde fluctibus oppressa fuit. Sedata tempe te, Albuquercius institutum cursum tenuit. Hom multitudo, quæ in Alpoëmensem nauem cum Al quercio traducta fuerat, erat valdè magna, & comm tus penuria vexabatur. Nihil tamen eos acrius, qu sitis afflictabat, qua quidem omnes funditus inter sent, nisi duas naues, in quas inciderunt, accepissent qua & cibarijs onustas. In vnam harum duarum na um Simonem Andradium cum quindecim viris L sitanis imposuit, & illius nauarchum pro obside cu aliquot Saracenis secum retinuit. Saracenus quida erat nauis illius magister, qui ita illam gubernauit, Lusitanos omnes in insulam vnam ex illis, quas M diuenses appellant, quæ Calecutiensium militum c pia referta erat, induceret: vbi omnes contrucidati f issent, nisi hostes veriti fuissent, ne pœnas illius imm nitatis Albuquercius ab ijs, quos retinuerat, vt ius fas efflagitabat, expeteret. Omnes tandem, qui euade potuerunt, multis incommodis agitati, Cochimu peruenêre. Omnes opes amissæ sunt, nihil tamen A buquercium ea iactura commouebat. Id tantùm m lestè ferebat, quòd duos Leones è ferro singulari ope perfectos, & armillam, quę sanguinem sistebat, amisi set, quæ omnia cum multis donis Emmanueli Re mittere destinauerat. Cochimum initio Februarij, Ar no salutis M D xij. peruenit. Ibi cùm de rebus Goæ g stis certior factus fuisset, octo celoces, cum valido mi tum præsidio confestim in eam insulam misit, & Em manuelem Lacerdam vrbi præposuit, seque illi subsi dium intra paucos dies allaturum confirmauit. La cerda confestim rescripsit, non esse cur approperaret Ciuitatem esse munitissimam. Expectaret è Lusitani naues, vt cum maioribus copijs posset castellum Ben starinense capere. Secùs enim se minimè dignitatis ar bitrari, eum insulam nauigare, nisi copijs illis stipatū quibus castellum expugnaret. Assensit Albuquercius, & interim animaduertit in flagitia, quæ fuerant illc

Saraceni nauarchi perfidia.

Albuquercij iactura è naufragio.

ANNVS salutis, 1512.

ente à Lusitanis commissa. Sed nihil acerbius tulit, àm illorum opera, qui fustuarium propter scelera riti fuerant, Simonem Rangelum, quòd eos repreaderet, in exilium pulsum fuisse: qui deinde à Saranis in via captus, & in Arabiam perductus fuerat. Eo npore Petrus Mascaregnas, qui cum Garsia Noroa Olysippone soluerat, Cochimum aduectus est, & nciauit, Norognam breui cum reliquis nauibus adurum. Legatus præterea quidam à rege omnium, i Maldiuenses insulas imperio tenebant, amplissi-o, ad illum venit, & ab eo nomine regis sui postula-, vt illum in fidem & clientelam reciperet. Illū nam e velle Regis Emmanuelis imperio subdi, & tributū nstitutum summa fide persoluere. Huius promissi edus statim fuit ritè percussum, & Saracenus quidā, amelles nomine, qui aliquot illius insulas occupâ-t, ex illis excedere iussus. Quod sine vlla recusatione onfectum repentè fuit. Hæc quidem in India gerebā r, quo fermè tempore Regina Maria initio mensis ebruarij filium edidit, Emmanueli patri specie & for a simillimum, qui Henricus appellatus est. Eodem e, quo Princeps hic in lucem editus est, Olysippo (in ua quidem vrbe propter summam cæli temperiem, onstri simile est, partem aliquam niuis intueri) pluma niue conspersa fuit: quod multi sic interpretati int, ea niue mentis candorem, vitæ puritatem & connentiam, virtutis eximiæ fœcunditatem, quæ in hoc rincipe mirabiliter eluxit, præmonstratam fuisse. Sed t auguria prætermittamus, hoc planè constat, in illis probitate, virtute, religione, constantia, & in sanctiatis exemplo Lusitani imperij firmamentum consistere. At in India vlteriore, postquam Albuquercius Maaca profectus est, vrbis incolæ tam Saraceni, quàm simulacrorum superstitione conflictati, qui Lusitanorum partibus studebant, exanimati metu vagabantur. Nec enim existimabāt illo absente hostium impetum ab eorum capitibus propulsari posse. Vt autem magis anxiè trepidarent, rumor emanauit, Lasamanem cum

Petri Mascaregnæ in Indiā aduentus.

Maldiuensis ad Albuquerciū legatio.

RES EVROPEAE

Henricus Emmanueli nascitur.

RES INDICAE.

maxima classe contra Lusitanos instructa tantùm
approquinquare. Andradius illi, antè quam in po
intraret, obuiam eundum censuit. Patecatirus, qu
mnia per exploratores nouerat, cùm excepisset, A
Aphractũ ab hoste captum. dradiũ è portu soluisse, vt cum Lasamane confligе
nocte in vrbem ingressus est: & Aphractum, cui
fonsus Chiaignus adolescens valdè strenuus præe
cùm improuiso adoriretur, cepit: Chiaignum acri
resistentem interfecit: reliquos, qui cum illo era
captiuos abduxit. In Aphracto tormentum ingen
rat, Camelum appellant, illud etiam Aphracto c
uexit. Andradius Lasamanis classem cùm minimè
perisset, in portum reuersus, Patecatiri stationem
Munitionis Patecatiranæ expugnatio. pugnare constituit. Alfonsum Personam cum m
& quingentis hominibus Indis, & paucis Lusita
terra secundum littus ire iussit, vt eodem tempore
ra atque mari Patecatiri munitio oppugnaretur. I
lembis & celocibus inuectus, fluuium æstu, secun
subijt. Georgium verò Botellium agminis primi
cem, hostes acriter inuadere iussit. Andradius con
nuò subsequutus est. Alfonsus Persona simul è te
impetum fecit. Munitio cum magna hostium ca
capta, & præsidia in effusam fugam compulsa sunt.
ligneum truncum magna crassitudine recenti sang
nè conspersum aspiciunt. Is enim, qui tormento pr
Eximia tormentarij cuiusdam magistri fides erga superiorem. rat, & à Patecatiro cum reliquis in seruitutem abc
ctus fuerat, iussus est illud in Andradium dirigere.
morte proposita, ne tantum in se scelus admitter
mortem oppetere maluit, quàm Christi numen off
dere. Ea re Patecatirus grauiter offensus, illi caput
eodem trunco securi præcidi confestim imperauit.
verò alij castra diripiunt, alij tormenta cum Camel
quem diximus, in naues inferunt, alij stationem su
iectis ignibus incendunt, apparuit repentè Saracen
rum acies instructa. Hi erant quadringenti, cum t
bus Elephantis ingentibus, quorum singuli caste
Præliũ cũ Saracenis. singula portabant. Viceni sagittarij in singulis cast
lis inerant. Georgius Botellius cum turma, quam d
ceba

at, prior, eo quod propiùs fortè constiterat, in hoc
nen incurrit, suosq; admonuit, vt elephantum, qui
cedebat, omitterent, rectorem tantum peterent. Hi
n viam Elephanto aperuissent, rectorem hastis vn-
ue sublatum interimunt. Elephantus rectore desti-
us constitit. Cùm verò quidam è scapha Georgij
tellij, qui tormentis præerat, Elephanti cor pila per-
fisset, Elephantus repente concidit. Hac ruina reli- *Lusitanorum victoria.*
i consternati diffugiunt, & Saraceni similiter in fu-
m versi sunt. Naues erant in fluuio mercibus onu-
; quæ direptæ continuò fuerunt. Nostri re benè ge-
in vrbem rediêre. Patecatirus inde digressus quatu-
passuum millia, locum alium magis natura muni-
m maiore vallo sepsit, validioreque præsidio muni-
t. Illum deinde locum Andradius aggressus est. Pri-
am stationem (quatuor enim erant) cepit, & incen- *Acre prælium Lusitanorũ & repulsa.*
t. Cùm tamen reliquas inuasisset, tanta hostiũ mul-
tudo ab eo, qui se Malacæ Regem nominabat, im-
issa fuit, vt nostros repelleret. In hac pugna duode-
m è nostris desiderati sunt, inter quos Rodericus A-
ugius, & Christophorus Mascaregnas, & Georgius
arcesius, & Antonius Azeuedius extitêre. Andra-
ius & Petrus Faria cum multis alijs vulnerati sunt.
Hac victoria Patecatirus insolenter elatus, animum *Classis hostilis.*
ddidit Principi, qui ad regnum Malacæ, vt diximus,
spirabat. Is continuò Lasamanem admonuit, vt cum
lasse, quam instructam habebat, se cum classibus Re- *Regnum Darguimense.*
is Darguimensis (Regnum illud ad Austrum perti-
et, & est Malacæ finitimum) qui illi contra Lusita-
os opem afferebat, coniungeret, & Malacæ portum
bsideret. Andradius cùm exploratum habuisset, La- *Muar flu.*
samanem in ostio fluminis, quod Muar appellatur,
classem constituisse, eò inuectus, classem est aggres-
sus. Prælium fuit atrocissimum, & ab vno die in se- *Præliũ atrocissimũ & Lusitanorum victoria.*
quentem ductum. Lusitani tamen victoriam conse-
quuti fuerunt: hostes partim cæsi, partim in fugam
pulsi, permultę naues incensę sunt. Sub id tempus tres
naues cum præsidijs, & munitionibus & fabris, ab Al-

bu-

buquercio missæ Malacam venêre. Ciuitas tame
meatus inopia laborabat. Andradius, vt ciues ea
pia leuaret, fretum Cincapuræ petijt (id autem Au
lem & vltimam regionis illius partem à continen
rimit) & nauem Patecatiri maximam commeat
nustam cepit: deinde Malacam reuersus, Lupum
uedium, & Georgium Botellium eodem iterum m
qui indè tres alias Patecatiri naues cibarijs onerata
militer abduxerunt. Georgius item Gomecius Cu
è Peguensi Regno (Rex enim cum Albuquercio
cem firmârat) cum alia naue commeatu similite
ferta Malacam aduectus est. Eodem etiam tẽpore
tonius Miranda è Siamensi Regno, in quo fuit à R
multis honoribus magnisque muneribus affectus,
lacam venit. Rodericus Brittius rei benè gerendæ
casionem omittendam minimè putauit. Idcirco
sem apparauit, qua nostri Patecatirum animo iam
ctum, & inopia propter amissum commeatum gra
simè laborantem opprimerent. Illamque Andra
tradidit. Is cum alijs ducibus in hostes ire perrexit.
mum agmen Georgio Botellio, & Petro Personæ c
misit. Ij cùm maximo impetu primam stationem
gressi fuissent, eam cum magna hostium cæde tr
gressi sunt: alias deinde duas expugnârunt. Hostes t
dem se fuga proripuerunt. In eo prælio Franciscus
chiadus vnum Elephantũ occidit: alius captus, & M
lacam adductus fuit: duo (quatuor enim erant) fu
runt. Eo casu Patecatirus exanimatus, in Iauenses
sulas cum opibus & familia confugit. Is, qui se Reg
appellabat, in aliam insulam ad ortum Solis obiecta
Bintam appellant, se recepit. Lasamana similiter, vt n
strorum congressum vitaret, mare nostris liberum
liquit. Andradius in vrbem reuersus, ciues omni mo
stia & solicitudine liberauit. Antonius Abreus sub i
tempus Malacam redijt. Nec enim potuit insulas,
quas Albuquercij iussu profectus fuerat, propter adu
sam tempestatem, penitus explorare. In insulam tam
Amboinum appellant, quæ non procul à Malucis a
est, d

Malacæ inopia commeatu iuuatur.

Lusitanorum victoria.

Patecatiri aliorumq; fuga.

Abrei à Malacensi itinere reditus.

Amboinũ insula.

elatus est. Vnde Garofij pondus aliquot asporta-
nde insulas Bandæ (quinque autem sunt ad Au- *Bãdæ ins.*
n sitæ) petijt. Ibi tellus arbores, quæ nuces illas
noscadas appellant, afferunt, passim profundit.
ores dicuntur esse Lauris simillimæ: flores quos *Myristicã*
unt, aiunt florum, quos mali Persicæ ferunt, spe- *nux.*
i atq; similitudinem referre. Gens est agrestis & fe-
egem se imperio, quoties eis lubet, abdicare com-
int, seniorumq; consilium, quo regantur, institu-
Et sic variè statum Reip. commutant. Franciscus *Serrani*
ò Serranus tempestate similiter iactatus, in insula *naufragiũ.*
dam, quæ vna est ex Malucis, & Ternates appellã-
naufragium fecit. Qui tamen ab insulæ Rege comi
cceptus, multisque muneribus ornatus fuit. Hæc
rientis Solis regionibus gerebantur. Cùm verò Al
uercius bellũ maxima vigilantia cõparâsset, Gar-
Norogna, qui Mozambique, vt dictum est, hyema-
it, interuenit. Duo autem Duces, quorum vnus
rgius Melius Pereira, alter Garsia Sousa nomina-
ir, qui eo anno profecti Olysippone fuerant, secuñ *Nouæ Lu-*
empestatibus vsi, cum classe duodecim nauium si- *sitanorum*
iter appulerunt. Erant in his nauibus supra duo *classis in*
lia Lusitanorum. Albuquercius classe sedecim na- *Indiã ad-*
m instructa, Cochimo profectus est. Petrus Masca- *uentus.*
has quamuis iam fuisset in Cochimensis arcis præ-
ura constitutus, asseruit tamen, se nullo modo pas-
ım, vt bellum illud se absente conficeretur. Arce
rim alij commissa, in eadem classe vectus fuit. Al-
uercius in cursu Cananoris arcem Georgio Melio
lidit, & dissensiones inter mercatores Saracenos e-
lem ciuitatis incolas & Lusitanos summa æquita-
ıstulit: deindè Baticalam aduectus, ad vrbis præfe-
m misit, qui diceret, se compertum habere, nauem
ım Calecutio cum maximo numero piperis adue-
n, quæ ad ius Saraceni, qui emerat Simonem Ran-
um, pertinebat, eamque, vt sibi confestim traderet,
perabat. Quod sine recusatione factum est, & nauis
chimum continuò deducta. Ibi Iudæus quidam li-
teras

Varij bello rum nuncij Albuquercio allati.

teras à Lusitanis illis, qui, vt dictum est, cum Geo Quadra nauarcho à classe Lemij aduersa tempesta gregati, naufragium fecerant, & à Saracenis captiu tinebantur, attulit, quibus significabant, Sultanu ostio sinus Arabici arcem fundare, & Aden expu re construisse. Onorem deindè prætervecto Iuc alius eadem nunciauit, adiecitque, nihil fore fac Albuquercio, quàm ciuitatem illam capere, ante Sultanus ad eam copias suas adduceret: gentem a defecisse, & offensionem illius extimescere. Idcir cilius Lusitanorum imperium, quod clementissim fore confidebat, quàm illius tyrannidem subitur Melraus ibi Albuquercium conuenit, illumque ad nuit, Zabaimum viginti hominum millia cōscrib vt Benastarinum copijs amplificatis fortius comm ret. Proinde si vellet Benastarinum capere, propera antequam exercitus ille posset cum reliquo, qui o dum tenebat, coniungi. Itaque nullam moram A quercius interposuit, quin statim Goā peteret, & se Benastarinū obsideret. At qui erant in oppido,

Bellum Goense.

sem tormentis acerrimè quatiebant, præcipuè v Camelus quidam (sic enim genus illud tormenti minatur) plurimum damni nauibus inferebat. Se

Stratagema.

pera excellentis artificis, qui tormentis præerat, globus tormento, quod Sphæram appellant, per o meli missus cum horrendo fragore fuisset, Cam continuò dilaceratus & nostri illius metu liberati te. Albuquercius vrbem, vt indè cum copijs Bena rinum veniret, & terra hostes inclusos graui et obsidione continuò premeret, petijt. At Rozalca cum equitibus ducentis & quinquaginta, & maxi peditum numero ex oppido egressus, Goam versu ter instituit. Illi verò Petrus Mascaregnas, & Ga Norogna, & Emmanuel Lacerda, & Lupus Vas de sancto Pelagio, & Ioannes Fidalgus, & Roder

Lusitanorū victoria

Gundissaluus Camigna, obuiam prodiêre. Præli commissum fuit, hostes fusi sunt: nostri in oppid

insecuti tanto impetu ferebantur, vt hastis innixi
nuros scandere conarentur. Qui tamen acrius eo
rem gesserunt, fuêre Lupus Vascius de S. Pelagio,
Petrus Mascaregnas. Qui oppidum tutabantur, om-
elorum genere nostros detrudebant. Nonnulli
si, & quamplurimi vulnerati sunt. Emmanuel La-
da saxo percussus, ex equo, quo vehebatur, in ter-
n decidit, & occisus fuisset, ni Ioannes Decius illi
em confestim attulisset. Quod si Albuquercius, qui
stros rabie quadam furentes à muris abduxit, non
essisset, magnam ea die Lusitani cladē accepissent.
mo enim eos impedire poterat, quò minus hastis
arcem euadere niterentur. Albuquercius in vrbem
gressus, post duos dies copias omnes eduxit, illis
ntum relictis, quas ad vrbis custodiam necessarias
e conspexit. Habebat autem tunc sub signis Lusita- *Albuquercij exercitus.*
orum tria millia, ad hæc Indorum cohortes aliquot
ant admixtæ. Exercitum tormenta inuecta curribus
tecedebant, testudines admouebantur, & omnia
uæ ad oppugnationē erant necessaria, summo studio
erāt ab Albuquercio cōparata. Castris positis, nostri *Benastarlni obsidio & oppugnatio.*
ppidum & arcē terra mariq; summis viribus oppug
are constituunt. Sed erat ea oppugnatio difficillima.
ppidum namq; erat muris latissimis cinctum: tur-
s admodum frequentes, è quib⁹ densę pilę nocte atq;
ie coniectæ, multis necem afferebant. Quò autem Lu
tani vehementius rem gerebant, eò periculum gra-
ius adibant, & omnes eorum conatus in nihilum re-
debant. Vnum tantum genus erat oppugnationis a-
errimum, nempè fames, qua exercitus hostium erat
n summas angustias inductus. In eo enim Albuquer-
ius omnes neruos intenderat, nè quidquam cibi in-
romitti in oppidum posset. Omnes namque aditus
rant nauibus obsessi, & commeatus, qui antea fue-
ant importati, propter hominum multitudinem con
umpti. Rozalcamus hac necessitate coactus, expe *Rozalcami in Lusitanos eruptio.*
iri voluit, an posset eruptione facta sese ex obsidione,

quâ premebatur, eximere. Nocte igitur de quarta v-
lia, aliquot instructas acies cum Ducibus sanè fort-
emisit: ipse ad portam substitit, vt præsidia subm-
ret. Qui exierant, nimis acriter in stationem, cui pr-
rat Emmanuel Sousa Tauaris, irruperunt, ipsum S-
sam fortissimè dimicantem conuulnerârunt, & c-
as quibus erat præfectus, cedere compulerunt, v-
eò, dum in aliam stationem, cui præfectus erat Ga-
Norogna, qui subsidio occurrebat, similiter inuade-
Ita cùm & fames & rabies eos incitaret, Norognam
iam cedere coegerunt. Petrus Mascaregnas cum in-
Prælium acerrimũ. ctis cohortibus accedens, Lusitanos dissipatos in o-
nem recepit, & hostibus animo magno repugna-
Prælium tanta vtrinque pertinacia commissum f-
vt res non tormentis, nec hastis, sed gladijs, & pug-
nibus, & interdum etiam lacertis gereretur. Hostes
men cùm vlterius progredi non possent, in oppid-
incolumes redierunt. Albuquercius, ne hostes poss-
deinceps erumpere, fossam latiorem duxit, vallu-
firmius muniuit. Hostes in extremum discrimen
Pacis cũ Rozalcamo initæ conditiões ducti, pacem petierunt. Pax his conditionibus fa-
fuit: vt hostes traderent omnes Christianos, qui
eos transfugerant, & Christi religionem violârant:
traderent præterea naues duas, quas, dum in insul-
traiecerunt, in aditu Noroensi ceperant; & oppidu-
& arcem cum equis, armis, & tormentis, & omn-
præterea classem, quæ in insula consistebat. Albuqu-
Benastarini opp. deditio. cius verò fidem dedit, se eos cum bonis omnibus ab-
permissurum, & Lusitanis, qui religionem abiur-
rant, necem haudquaquam illaturum. His rebus su-
ma fide confectis, hostes in continentem traieceru-
nostri in oppidum ingressi sunt. Albuquercius in
bem regressus est. Lusitani, qui apud Saracenos in M-
humetis nomen iurauerãt, cæsi quidem minimè fu-
sed nè quisquam auderet eorum scelus imitari, illud
Singulare apostatarũ suppliciũ. Albuquercio exemplum editum fuit, quo non min-
quàm si capitali supplicio omnes affecisset, terror-
multis incussit. Omnibus enim nares, & aures, & d-
te

manus, & sinistrarum pollices abscindi præcepit. is fuit Fernandus Lupius; cuius mentio facta est, postea à classe, quæ in Lusitaniam nauigabat, in la S. Helenæ derelictus, eam insulam admirabi- gacitate & industria frugibus & oleribus, & arbo- s ita conseuit, vt cùm eò ex India redeuntes no- naues gratia aquationis appellunt, mirè refician- Albuquercius his rebus gestis, Norognam Cochi- m misit, vt classem, quæ erat in Lusitaniam profe- a, diligenter instrueret: & deindè mare, quod ad ecutij oram pertinet, obseruaret, nè vlla nauis A- iæ egredi è portu posset, quin statim caperetur. A- n deindè classem Garsiæ Sousæ commisit, qua na- omnes, quæ cum equis è Perside veniebant, Goæ tum subire compelleret. Eos autem, qui portum abant, comiter excipiebat, & de portorijs aliquid inuebat, qua liberalitate commoti mercatores, eò n equis & alijs mercibus libētissimè commeabant. factū est, vt portus vectigalia multò maiore pretio ducerentur. Rex Vengapor (est aūt Vengapor Regio editerranea, cū Zabaimi regione continens) Legatū Albuquerciū de pace misit. Nomen enim illius per nnes illas terras cū hominum admiratione vagaba- r, & multi ob eam causam, Regis Emman. imperi- n sequi volebant, vt in illius tutela constituti, aliorū incipum tyrannidem declinarent. Legatus ephip- a, frontalia, phaleras, & tegumenta, quibus equi in- ernuntur, & ornantur, Regis sui nomine ad Albu- iercium deferebat.. Legatio verò nihil aliud conti- bat, quàm amicitiæ cupiditatem, qua princeps ille cebat se vehementer incensum esse, & bellum cum abaimo, si opus esset, facturum, & Lusitanis ci- aria suppeditaturum, nullumque officium homi- is fidelissimi, quod ad Regis Emmanuelis obse- uium pertineret, omissurum. Hoc autem postula- at, vt liceret sibi equos trecentos precio, vt alij facie- ant, persoluto, ex vrbe singulis annis educere. Fuit uic postulato satisfactū, & legatus honorificè dimis-

Goësis portus vectigal soler- ter auctū.

Regis Vengaporensis de pace ad Albuquercium Legatio.

Vengapor Regio.

 sus.

Albuquercij ad Narsingæ Regẽ Legatio. sus. Legatum deindè ad Narsingæ Regẽ cum mu
bus instituit, qui ab illo Baticalam, quę erat in ora
labarensi sita, Emmanuelis Regis nomine postu
Ora Malabarensis Cananore incipiens, Cori pro
torio definitur. Ciuitas autem Baticala ad Nars
imperium pertinebat. Quamuis autem esset p
fructuosa, & multis periculis obiecta, Emmanue
men rationibus valdè conducebat, eam præsidic
us cinctam teneri. Legatus fuit Gaspar Chanoca
iam eò cum Legatione missus extiterat. Sub
Zabaimi Dalcami ad Albuquercium Legationes duæ. tempus Zabaimus Dalcamus duos Legatos ad A
quercium misit, & per eos pacem postulabat, & p
statem sibi dari petebat equos emendi, quibus in
lis contra finitimas gentes vteretur. Id etiam co
sum fuit, & Iacobus Fernandus Faria ad eum m
qui pacis & amicitiæ fœdus sub certis condition
sanciret. Melichiazius Legatum etiam cum naue c
meatu & cibarijs onusta ad Albuquercium misit
illi de capta Malaca gratularetur, & ipsum Meli
zium perpetuò in illius potestate futurum, multis
Melichiazij ad Albuquerciũ Legatio. bis ostenderet. Is Melichiazio gratias egit, & L
tum muneribus affectum dimisit, & commeatum
neribus alijs Melichiazio donatis compensauit. Le
tum præterea Cambaiensis Regis, qui Lusitanos
ptiuos adduxerat, muneribus similiter ornatum in
triam remisit. Eodem tempore fuit certior factus
Aethiopiæ Imper. ad Emmanuelem Legatio. buquercius, Legatum, ab AEthiopiæ Imperatore
Regem Emmanuelem missum, à Dabulensi præfe
vinctum custodiri. Hoc cùm percepisset, misit con
nuò, qui nomine illius à Dabulis præfecto peteret,
Legatum missum repentè faceret. Is sine vlla recu
tione paruit: & Legatus Goam perductus cum sole
ni pompa, & sacerdotum cantibus exceptus fuit. G
rebat enim Crucem ex ligno Crucis illius, in qua
Christus, generis humani conditor atque liberato
sublatus fuerat, perfectam, quam Aethiopiæ Impe
tor Regi Emmanueli dono mittebat. Omnes aute
maximè lætabantur, cùm cernerent in illis regionib

tai

n longo interuallo ab Europa distantibus, Legatum hristiani Principis, cuius fiducia erecti confidebant urum, vt vbique Christi nomen sanctè coleretur. ium etiam Legatum Regis Armuziensis cum lite & mandatis à se dimisit. Dum hæc fiunt, Garsia No gna imperata conficit, & nauibus, quæ erant in Lu aniam profecturæ, comparatis, Calecutiense mare ligenter obseruat. Interim Naubeadarimus regni eres, qui, vt diximus, in Lusitanos volũtate propen- bat, ad Norognam literas misit, quibus contineba- r, se, si Albuquercius id non aspernaretur, inter il- m & auunculum pacis interpretem futurum, atque erfecturum, vt nostris in vrbe Calecutiensi potestas rcis ædificandæ fieret. Hoc Norogna Albuquercio si- gnificauit. Id fuit Albuquercio gratissimum. In mare nim Arabicum nauigare statuebat, & ea de causa cu- iebat res Indicas omni belli motu liberatas, & opti- nè constitutas relinquere. Pax facta fuit, & arcis fun- damenta in eo loco, vbi Regis ædes, in quas Albuquer- cius primus inuaserat, extructæ fuerant, iacta sunt. Is verò mense Martio, Anno salutis M.D.XIII. cum clas- se, de qua suo loco memorabimus, vt in Arabicum si- num penetraret, Goa profectus est. Hoc anno Barraxa & Almandarinus in Mauritania earum ciuitatum, quas tuebantur, finibus egressi, in Mauros, Regis Em- manuelis stipendiarios inuasêre: agris & frugibus in- flammationem intulêre: in agrum Arzilensem excur- sionem facientes, eum populati sunt. Indè in Tingita- num agrum concessêre. Odoardus Menesius, qui Tin- gitanæ ciuitati præerat, habito consilio quid agendum sit, deliberat. At interim hostes excurrunt, manipulos in areas congestos (nondum enim fruges excussæ fue- rant) incendunt. Flamma frequentibus in areis excita- ta, noctis tenebras dispulerat, ita, vt nostri hostiũ mul- titudinem è mœnibus aspicerent. Nostri vigilare, & arma comparare, omnibusque rebus, quæ ad hostium impetum repellendum, siue ad obsidionem toleran- dam vsui esse possent, prouidere. Odoardus Mene-

Armuziẽsis Regis legatio.

Pax cum Calecutiẽsib⁹ inita.

Anno nati Christi 1513.

RES AFRICANAE.

Maurorũ excursiones.

sius exploratum miserat, & cùm primùm diluxit, q
exploratores afferrent, ad portam armatus cum
structis copijs expectabat. Renunciant illi, hostes p
colles, in quibus speculæ erant constitutæ, consedi
magnam equitum & peditum multitudinem vide
Cum tam exiguis copijs non esse sapiētis Ducis, ve
in hostes multitudine feroces, & successibus elatos i
currere. Odoardus enim Menesius habebat tunc s
signis equites 200. & pedites 300. Odoardus nihilon
nus progredi constituit: & superato colle, hostes asp
xit, & numerum oculis, vt potuit, designauit. Illi c
dunt, vt nostros ab vrbe longius extraherent, nost
sensim eos sequuntur. Vbi verò illi circiter duo passu
millia progressi sunt, constitêre: deinde clamores in
tes edidêre. Hic Barraxa: Non clamoribus, inquit, e

Barraxæ ad milites oratio.

sed viribus agendum. Non sunt hi homines, qui voc
bus exterreri soleant. In virtute igitur, non in vlulat
bus est spes victoriæ collocanda. Cupio nunc non eo
qui voces inanes fundant, sed qui hostem feriant, asp
cere. Hæc vbi dixit, instructos equites in nostros inc
tauit. Primum nostrorum agmen, quod Petrus Leita
nus ducebat, sexaginta equites continebat, & fuerat d

Prælium.

nocte præmissum. Hoc primum hostium impetum
sustinuit. Hostes multitudine nostros obruebant. Me
nesius tamen (Leitani nanque virtuti multum confi
debat, nec existimabat, esse sibi hominibus, tanquã in
extremum discrimen inductis auxilium celerius, qua
summæ rei conueniret, afferēdum) sensim ibat, vt or
dines iam propter prælium commistum perturbatos
aggrederetur. Itaque cùm tempus opportunum ani-
maduertit, pedites iussit vnum hostium latus inua-
dere, ipse in latus alterum impetum acerrimè tulit.
Plus vna hora fuit vtrinque fortissimè dimicatum.

Lusitanorum victoria.

Tandem cùm hostes ardorem illum pugnandi remit-
terent, & nostri tunc multo vehementius impressio-
nem facerent, illi fugam capessunt. Almandarinus
(Is enim ante congressum Barraxam illuserat, quòd
non vocibus, sed virtute cum paucis illis Lusitanis

rent

m gerendam esse prædixerat) vt Barraxæ sententi-
1 comprobaret, primus cum equitibus centum se
ga proripuit. Illum Leitanus insequutus est, &
m aut viuum cepisset, aut saltem occidisset, nisi e-
ites, quos ducebat, pedites hostium cædendo fuis-
nt, Leitano frustrà eos reuocante, nimis impediti.
rraxa viri sanè fortis officio functus ea die fuit.
um tamen Almandarini fuga suos perterritos ani-
aduerteret, ita cessit, vt ordinem cædendo conserua-
t. Eum Menesius duodecim millibus passuum in-
quutus fuit. Tādem cùm Barraxa copias in montem
cta via subduceret, Menesius suos ab hostium cæde
uocauit. Supra sexcentos ex hostibus ea die cęsi sunt:
pti ducenti & quadraginta, inter quos fuit Alman-
arini primi agminis ductor, & Barraxæ signifer, &
ulti præterea viri nobiles: signa & tentoria capta,
: præda ingens abducta. Ipse Barraxa summum dis-
imen adijt: ex equo enim cecidit: sed alius ei repen-
: ab vno ipsius equite oblatus fuit, quo periculum vi-
aret. E nostris quatuor cecidêre: viginti tres vulnera-
sunt. Odoardus Menesius, re benè gesta, in vrbem
euersus, rectè cum omnibus copijs in templum in-
ressus, summas gratias Deo egit, cuius numine & be-
eficio prælium illud pugnatum fuerat. Nec Safinij
nterim præsidia quiescebant. Mauri namque vicini
uamuis ex fœdere tributa deberent, ea tamen ope
rincipum freti, qui illis animos faciebant, soluere re-
usabant. Præterea illis, qui in fide permanebant, reli-
qui bellum frequenter inferebant. Itaque necesse no-
tris erat, vel vt rebelles bello frangerent, vel vt subdi-
os iniuria liberarent, sæpenumerò in hostium fines
ncurrere. Hoc igitur anno Nonius Fernandus Atai-
dius Lupum Barrigam, virum impigrū, & antesigna-
norum ducem, Dabidam (Is locus Safinio circiter
quadraginta millibus passuum distat) misit, vt incolis
contra Xiatimenses opem afferret. Dabida in edito
colle Xiatimæ imminet propè fluuium, quem Aguz
appellant. Xiatimenses tamen tunc Dabidenses nu-

Cæsorum & captorum numerus.

Piè factā.

Safiniense bellum.

Dabida oppidum.

mero ſuperabant,& plurimas illis iniurias infereba
quas tunc Barriga perſequutus eſt. Illo regreſſo, c
Xiatimenſes exploratum habuiſſent,copias Iehabe
fuſi caſtella circumire,vt tributa,quæ erāt Regi Em
nueli perſoluenda,à ſtipendiarijs exigerent, octing
tos equites accerſierunt,quibus eos ſe facilè oppreſ
ros eſſe confidebant. Iehabentafuſus, qui tunc in ca
lo,quod appellant Mirabellam,ſe cum centum & ſ
aginta equitibus continebat, vbi primùm audiuit X
timēſes appropinquare,quamuis copijs eſſet inferio
cùm nonnullos Dabidenſes aſciuiſſet,in hoſtes acrit
impetum dedit, & fuſos inſequutus eſt. Duos vir
primarios cepit, & paucos occidit. Cùm tamen Dab
dēſis quidam princeps, Acum nomine, hoſtes auidi
inſequeretur,& ſe à ſuis longiſſimè ſegregaſſet,ab Xi
timenſibus captus fuit. Pauciſſimi eo prælio ceciderũ
Arabes enim, qui Mauritaniam incolunt, cùm ſint
uariſſimi, propter pecuniæ cupiditatem hoſtium vi
parcunt, vt ex redemptione pecuniam comparent:
præterea multos à ſe in bello captos eſſe maximè om
nium gloriantur. Bellum tamen hoc & permutatio
ne captiuorum, & veteris fœderis inſtauratione fin
tum fuit, & ſtipendia Regi Emmanueli integrè pe
ſoluta. Rurſus Ataidius eundem Barrigam cum Ieha
bentafuſo in pagum Areze nomine, ad radices mon
tis, quem Ferreum appellant, ſitum, miſit, vt illum
propter rebellionem bello contunderent. Illi vt impe
rata facerent, nocte profecti, prima luce in pagi mu
nitiones irrumpunt, hoſtes nonnullos interimunt, &
aliquot etiam capiunt. reliqui ſe in montem effuſa fu
ga proripiunt. Noſtri in vrbem cum præda incolume
reuertuntur. Rurſus cum incolæ cuiuſdam oppidi,
quod appellant Tazarot, cum Azezenſibus fœdere
coniūcti, excurſionem in Safinienſem agrum facerēt,
Ataidius cum copijs inſtructis egreſſus, eos fudit fuga-
uitque: nonnullos occidit, & exercitum incolumem
reduxit. Ludouicus interim Meneſius, Ioannis Mene-
ſij Tarauçenſis Dynaſtæ filius, cum centum equitibus

Iehabentafuſi victoria.

Dabidēſis Princeps captus.

Pax cū rebellibus Mauris.

Luſitanorum de Areze victoria.

Victoria Luſitanorum de Tazarotenſibus.

Safi-

nium peruenit. Aluarus etiam Norogna cum alijs
cum equitibus in vrbē simul ingressus est. Vterq;
sus à Rege Emmanuele fuerat, vt vibi præsidio es-
ta tamen, vt nunquam Ataidij imperium detre-
ent, sed omnia, quæ is iussisset, alacritate summa
ficerent. Ataidius, vt adolescentes ea nobilitate
ditos exerceret, vt possent cum nonnulla gloria in
itaniam reuerti, statuit Almedinam eos deduce-
Est autem Almedina vrbs valdè ciuibus frequens, *Almedina vrbs.*
nuris cincta. Homines sunt agriculturæ, & rei pe-
riæ maximè dediti, & idcirco frugibus & pecorib⁹
ndant: cultu tamen paulò lautiore, quàm reliqui
sdem regionis Arabes vtuntur. Ciuitas erat in duas
tiones diuisa. Quidam enim Regis Emmanuelis
rtes sequebantur, quidam Fessensi Regi studebant.
raque autem pars factionis Principes habebat. O-
nes tamen tributum ex fœdere debebant. Factio *Almedinē se bellum.*
ssensis tūc præsidio regis intra muros admisso mul
potentior erat. Sic autem euenit, vt alij quidem vo-
ntate, alij verò metu tenerentur, ne tributum impe-
tum soluerent. Ataidius cum equitibus quadringen
s, & turma peditum ex vrbe profectus, prima luce
lmedinæ portis appropinquauit. Hostes de illius ad-
entu per exploratores facti certiores extiterant. E-
nt in vrbe equites sexcenti, & pedites mille, viri for-
s, & animis & armis ad confligendum parati. Atai-
ius eos inopinato aggredi cogitârat. Itaque cùm ad
œnia propius accessisset, duplicem aciem instruxit,
nam Aluaro Norognæ, vt portam, quæ Marochiū
espicit, oppūgnaret, alteram sibi reseruauit, qua cum
udouico Menesio per aduersam portam irrumperet.
Hostes vltrò portas aperiunt, & pugnandi facultatem
nostris offerunt. Prælium exortum est, quod fuit v-
trinque singulari audacia commissum. Nostris primū *Prælium æquale.*
cessêre. Deinde rursus animis acriter incensis, impetū
in hostes tulêre. Victoria neutram in partem inclina-
bat, cùm pugna in multum temporis spacium protra
cta fuisset. Factum tandem est, vt vtrinque libenter se

 à præ-

à prælio continerent. Ataidius copias suas redux & hostes se intra mœnia receperunt. Ex hostibus ta supra viginti ceciderunt: è nostris tres desiderari multi ex vtraque parte vulnerati fuêre. Rursus Ataidius quietem minimè pati posset, silentio n vsus in hostium turmas, quæ propè Almedinam sitis castris consistebant, inuadere statuit. Sed cùn tellexisset, hostes esse iam de illius conatu per ex ratores admonitos, quamuis iam esset multum in progressus, copias retraxit. Porrò Arabs quidam e miliaris ad illum accessit, atque nunciauit, M chij Regem viam, per quam ille regredi parabat, sedisse, vt illum interciperet. Eo nuncio Ataidiu valdè lætari dixit, & Arabi munus pro eo dona Deinde, abi quæso, inquit, Regique nuncia, m campo per totam diem illum expectaturum. Rex men siue vt congressum illius vitaret, siue vt ali quod in rem magis esset, animo moliretur, siue Ar falsum nunciârat, viam minimè insedit, sed in D calam regionem rectà contendit, & fœdus cum Pr cipe, qui montes ditione tenebat, fecit, vt coniunc viribus Lusitanis repugnarent. Ataidius cùm c frustra expectaret, exercitum tandem media fermè ı cte in vrbem reduxit. Hoc fermè tempore Nonius M scaregnas cum equitibus centum Safinium peruen & Ludouicus Menesius, & Aluarus Norogna fuêre Lusitaniam reuocati. Erant tunc in vrbe supra septi gentos equites, cum quibus Ataidius frequenter e currebat, & manum cum hostibus crebrò confer bat, ita, vt nemo posset esse impedimento, quò m nus tributa ab stipendiarijs exigeret: cũ verò Ataidiu nosse cuperet, quid hostes ageret, quorum tum casti duodecim millibus passuum inde aberant: Barriga id exploraturum ostendit. Itaque Ataidij permissu cum equitibus triginta de nocte profectus, castra pro pius, cùm diluxisset, accessit: sex hostes occidit, qua tuor viuos cepit, tantaq; celeritate rem gessit, vt prius quàm hostes se ad illum persequendum compararent

Maurorũ in Lusitanos conspiratio.

Excursio in Mauros

possent

ent, ipse se in pacatum reciperet. Ataidus igitur à
iuis intellexit, quid hostes animis agitarent, quo
ne castra posita essent, quibus copijs rem gerere
ierent. Sequenti igitur die, Lupum Barrigam cum
tibus centum & quinquaginta præmisit. Nonius
caregnas cũ equitib. centum illum sequebatur, vt
im opportunũ insidijs cum copijs suis insideret.
idius postremò, vt subsidio esset, cum reliquo ag-
ie veniebat. Barriga iussus excurrere, cùm in hostes
iutos irruisset, quinque occidit, quatuordecim vi-
cepit, magnam vim pecoris abegit. In hostium ca-
s tumultuatum est, cùm indignissimè ferrent, se ab
nine illo impunè ludificari. Itaq; equites quadrin-
iti protinus egressi sunt, & in Barrigam inuadunt.
ensim ordine minimè confuso cedebat, donec ad
um, in quo Mascaregnas in insidijs latebat, perueni
. Ibi rursus cùm & ipse suos in hostes incitaret, &
iscaregnas ex insidijs prodiret, prælium tanta vtrin-
e audacia commissum est, vt cõstet, nunquam post
am vrbem captam, ad eam diem in regione illa, pro
imero militum, vel atrocius, vel pertinacius pugna-
m fuisse. Hostes enim minimè perturbati, acerrimè
certabant: nostri quamuis essent de via fessi, eorum
ipetum egregiè sustinebant: nemo tergum vertebat.
ulti vulnerati sunt, non pauci ex equis deiecti, ne-
o tamen occisus fuit. Nostri tandem cedere sensim
cipiunt: quos Ataidius, qui iam appropinquabat,
xcepit, & hostes substitêre. Ataidius vlterius progre-
i noluit, eò quòd cerneret eos, quos Barriga & Masca
egnas duxerant, labore nimio fractos: & verebatur,
e à castris hostium subsidia mitterẽtur, quæ nostros
issitudine confectos obruerent. Itaque dimissa præ-
a, vt ordinem meliùs conseruaret, se in vrbem rece-
it. Post dies octo cùm Ataidius accepisset, eundẽ re-
gem Marochij motis castris in promontorio Canti-
nensi, quod inde non procul aberat, cõsedisse, ad ves-
perum, cùm Rex cœnaret, ex improuiso duas turmas
adortus, eas cepit, & castris terrorem & tumultum in-
tulit,

Atrox cũ Mauris prælium.

Prospera Ataidij in Marochiana castra irruptio.

tulit, exercitumque properè reduxit. Ibi tunc h
accurrunt, sagittis, & glandibus, & missilibus ace
pugnant. Præcipuè verò tanta lapidatio è superio
co (castra enim erant in cliuo posita) facta est, vt
lapidationis nomen obtineret. Nostri tamẽ se cu
mni præda receperunt: hostes eos tota illa nocte
citer insequuti sunt. Nihilominus Ataidius cùm
impetum egregiè sustineret, exercitum prima luc
columem cum magna præda reduxit. Captiuos
supra trecentos fuisse cõstat. Fuêre præterea capti
complures, & Cameli. Rex alium deinde locũ m
munitum castris metandis cepit. Est mons editus
appellãt Idenar: illi subiecta est campi planicies, c
ctis principio collibus præangusta, quæ deinceps
panditur. In campi istius angustijs rex castra posu
cùm Ataidius exploratum habuisset, vna nocte c
equitibus quingentis, & multis etiam Saracenis au
liaribus, qui Duce Ichabentafufo se cum Ataidio c
iunxerant, in hostium castra profectus, cũ in illos i
pinantes inuasisset, castra tanto metu atq; terrore
pleuit, vt quamuis multi in ea trepidatione, correp
quæ cuique sors obtulerat, armis, resistere pararent
mnes tamen metu nimio conturbati, sese ab eo
multu effusa fuga proriperent. Ipseque Rex non ex
ctauit, dum equus insterneretur, sed in eum, quem
mum adipisci potuit, insiliens repentè diffugit. In c
stris magna cædes facta est, ingens præda capta, ma
ma virorum & mulierum multitudo in seruitute
abducta. Inter captiuas fuit vna Regis ipsius concub
na, forma excellenti, quam is vehemẽter amabat. Lu
tani aliquot vulnerati fuerunt, inter quos Ataidi
extitit, qui in facie vulnus accepit. Non multis po
diebus Almedinenses ciues in agrum Safiniensem ex
cursionem fecerunt, & in duobus locis insidias collo
carunt. In eos tamen Ataidius exploratò nostros edu
xit. Prælium fuit acre, magnisque vtrinq; viribus pr
hominũ numero commissum. Sed tandem hostes fu
si fugatiq; sunt; Octo & quadraginta cæsi; è nostris tre

Idenar mons.

Alia non minus fœlix in Marochianos irruptio.

Lusitanorum de Almedinensibus victoria.

desid

erati, ne maior cædes ederetur, & equorum hosti pernicitas, & Ducis prudentia fuit impedimen- ec enim permisit, vt nostri longiùs hostes inse- entur, ne in plures insidias cædendi cupiditate fu- s irruerent. Alij deinde equites Arabes septingen n per agros in vrbis conspectu discurrerent, & se- incenderent, regressi continuò sunt. At Ataidi- i vidit illos sine vlla suspicione futuræ dimicatio- bscessisse, Lupum Barrigam cum centum & sexa- delectis equitibus in eos immisit: alia deinde Nonium Cattum, impigrum virum similiter alia equitum turma iussit, vt diuersis ex partibus es adorirentur. Is primus in hostes inuectus est, io commisso, Lusitani hostium multitudine & citate vehementiùs oppressi, magnum discrimen runt. Barriga cum suis subsidium attulit, quo no- animus redditus est, & impetus hostium repres- Acerrima tandem nostrorum impressione hostes igam versi sunt: nostri quatuor millibus passuum insequuti, non mediocrem stragem ediderunt, & riga cum opimo spolio vrbem subijt. Hostium nque supremum Ducem, virum militaris virtutis nione præstantem manu sua interemit, ita tamen, ab eo congressu, quamuis victor, multis & pericu- is admodum vulneribus sauciatus abiret. Sed facilè toriæ decus dolorem vulnerum leuabat. Dux Iaho- zende appellabatur. Illius caput & equum Barriga vrbem intulit. Caput fuit hastæ mucrone præfi- m, & in vna vrbis porta collocatum. Illud Saraceni aximo pretio redimere cupiebant, sed nunquam id taidius vlla conditione permisit. Tandem cum ho- es, qui illam regionem, quam appellant Xerquiam, colebant, fracti malis, & rebus suis diffidentes, pa em ab Ataidio petijssent, inter alias fœderis renoua conditiones vna fuit, vt caput Ducis illius suis ad onorem sepulturæ redderetur: quod tunc fuit sum- ma Ataidij voluntate concessum. Erat enim is inter araceaos propter decora in bello parta, summis ho- nori-

Lusitanorũ de Arabibus victoria.

Iahomazẽdis Arabũ ducis cædes.

Pax cum Xerquiẽsibus inita.

noribus affectus, & singulari suorum prædic
celebratus Pax facta continuò fuit. Reliqui Xer
sium exemplo prouocati, pacem similiter ab A
postulârunt. Pacis sequester & interpres Iehabe
fus extitit. Nullum grauius onus eo, quod iam
subierant, fuit illis impositum. Ita ea parte bell
fligato, omnis illa regio fuit sub imperium & d
Emmanuelis iterum cum tributo æquabili subn
Ex illis Ataidius plurimos delegit, quos stipend
ret, vt illis stipatus, facilius cum Marochij Rege
rifio (sic enim appellabant ducem, qui sanctita
virtutis militaris opinione Arabibus, qui dispers
gris vagabantur, imperabat) bellum continent
reret. Tantum autem terrorem principibus illis
dij nomen inferebat, vt nullis munimentis se tuto
quam fore confiderent. At Ataidius aliorum be

Bellũ Marachiense.

cura liberatus, bellum contra duos illos principes
iore studio sibi administrandum putauit. Itaque
po Bairigæ præcepit, vt cum centum & quinqua
equitibus Lusitanis, & equitibus auxiliaribus ex S
cenis fœderatis, qui sub Iehabentafufo militabant
citis, in Marochij fines inuaderet. Is igitur cum I

Duamus.

bentafufo, cùm essent in loco, qui Duamus app
tur, & abest Safinio passuũ millibus quadraginta o
accepit, ad radices Atlantis montis (nunc montes

Atlas. n. mõtes clari.

ros appellant) in campo satis patente, quem appel
Alehauz, nouem hostium præfecturas castra posu
Hoc igitur cùm Duces exploratum habuissent, in

Alehauz.

Lusitanorum victoria.

dibili celeritate eò se contulerunt, ita, vt inopinat
& incautos aggrederentur. Supra mille ex hostibus
si sunt, capti centum & quinquaginta, & præda in
eo die parta. Vlterius autem progressi in regionẽ X
timensem impetum ferentes, non paucos hostes int
fecerunt, & captiuos centum abduxerunt. Eò Xerifi
vt eandem regionem armis occuparet, inuasit. Ex il
us castris equites permulti in nostros inuecti sunt. B
riga in copiarum supplementum equites centum
subsidium missos acceperat. Prælium satis acre cor

missu

n fuit, & diu ancipiti victoria dimicatum. E no- *Anceps cũ*
s equites Lusitani; & vnus Saracenus cecidere, *Xerifio*
ibus viginti & quinque cæsi sunt, inter quos fi- *prælium.*
guli cuiusdam interfectus est. Hostes cùm se fru- *Stratoge-*
ntendere cernerent, in castra reuersi sunt: quos *ma Tanlẽ*
insequi in castra noluerunt, ne multitudine ob- *sium.*
tur. Post aliquot dies, Barriga in oppidum Xia-
se, quod appellant Tanli, impetum similiter tu- *Oppugna-*
stes cùm se in vltimum discrimen adductos cer- *tio irrita.*
t, aluearia apum innumerabilia, quibus abunda-
ncensa è mœnibus demisêre. Nostri & aluearių
nis ambusti, & apum aculeis stimulati, oppugna
deserere coacti sunt. Multi etiam vulnera ab ho-
accepêre, ne apibus tãtum ea propugnatio ascri-
set. Ipseq; Barriga grauiter vulneratus abscessit.
dem tempus, Nonius Cugna cum centum equiti-
finių Regis Emmanuelis iussu peruenit, & No-
Mascaregnas in Lusitaniam reuocatus est. Aguz *Aguz opp.*
ppidum in ea Mauritaniæ parte, quæ ad fines Sa-
vrbis pertinet. Eum tunc locum Lusitanus quidã
quinquaginta Lusitanis sagittarijs custodiebat.
utem se tũc Barriga & Iehabentafusus cum copijs
ontulerant. Ibi verò fuit eis nuncius allatus, Ma-
ij Regem cum maximis copijs aduentare. Quem
cium Ataidius cùm accepisset, Nonium Cugnam
um equitibus ducentis, vt auxilium afferret, con-
m misit. Ibi cùm quidam ex hostibus postremum
en nostrorum carpere voluissent, repressi sunt, &
s ex illis captus est, quem ad Ataidium Barriga mi-
Ab eo cùm Ataidius hostium consilia sciscitaretur,
tu Punico quasdam opiniones in Ataidij sensibus *Astus Pu-*
uit, quibus inductus, suspicatus est Iehabentafu- *nicus.*
de nostris prodendis cogitare. Itaque ad Barrigã *Iehabenta*
psit, vt omnes Lusitanos confestim in vrbem re- *fusus pro*
di iuberet, & ipse cum solis equitibus sexaginta re- *ditionis su*
neret, atque deindè aliquid causaretur, vt ratione *spectus.*
tus existimari posset, à Iehabentafuso discedere.
Barriga, vt sibi imperatum fuerat, executus est: atq;
pri-

primùm alios omnes dimisit, deindè altercatio
iusdam minimè necessariæ materiam præbuit
indignitate se vsque adeò commoueri finxit, vt
stè videretur à Iehabentafufi societate seiungi
Rodericus Castrensis cum tribus famulis ab eo
dere noluit. Iehabentafufus cùm indignè pateret
tempore à Lusitanis destitui: grauius tamen tu
cus de sua fide, quàm meritus esset, existimari,
in tanto discrimine relinqui. Itaq; per literas gr
de tam insigni iniuria conquestus est. Seque nihi
nus eo die prælium cum Marochij Rege cum c
quas habebat, initurum affirmauit, vt vel illustri
ria, vel clara morte testatum apud omnes relinq
quanta fide Regem Emmanuelem coleret & ob
ret. His literis Ataidius inductus, ad illum rescri
confestim ad illum equites quingentos missurum
cùm is nuncius cum duodecim equitibus intern
iam Iehabentafufus manum cum maximo Regi
citu conserebat.. Prælium fuit atrocissimum, in q
men Iehabentafufus cum suis res memorabiles e
hostes suos fudit, maximam hostium multitud
cecîdit, ipsumque Regem castris exuit, & longius
cutus, maiorem exercitus partem ferro concîdit.
da fuit ingens. Erant enim castra multarum reru
pia referta. Ataidius vt pollicitus fuerat, sequent
Barrigam cum equitibus ducentis, & Cugnam
trecentis in illius auxilium misit. Sed cùm illi adu
runt, iam Iehabentafufus rem præclarè gesserat.
Ataidius permolestè, se, aut saltem Lusitanos D
eo prælio non interfuisse: multique illum repre
derunt, quòd tam facilè hominis leuissimi & fall
simi sermonibus assensus fuisset, vsque adeò, vt n
ctæ fidei criminationem, quòd socium in tanto d
mine ope sua destitueret, minimè pertimesceret.
multis pòst diebus Ataidius in aliam præfecturã
timensem Barrigam immisit. Prælium atrox ex
E nostris duo viri nobiles cum nonnullis alijs cec
re: sed tandem oppidum captum, & hostes partim
fi,

Iehabentafufi de Marochiensib. insignis victoria.

Victoria de Xiatimensibus.

rtim in fugam coniecti, & aliqui etiam capti
Rex Fessensis, anno salutis M. D. XI. cùm fu-
lli nuncius allatus, Tingim non esse valido præ- *Tingi oppi-*
munitam, & præterea negligenter custodiri, fo- *dũ à Feßē-*
tauerat, vt, si illam ex improuiso adoriretur, fa- *si Rege fru*
aperet. Itaque maximas copias comparauerat, vt *stra oppu-*
ı oppugnaret. Longè tamen aliter munitam re- *gnatum.*
, quàm suspicatus fuerat: Castra tamen posuerat,
ssessam diebus aliquot tenuerat, & quibus pote-
ribus & machinis oppugnauerat. Sed semper
it à conatu cum graui damno atque dedecore re-
ıs. Anno igitur insequente, vt ignominiæ macu- *Irrita Ar-*
deleret, Arzilam exercitum adduxit, & propè vr- *zila obsi-*
castra locauit, & cùm indè hostes in vallũ, quod *dio.*
m cingit, irrupissent, nostri intra vallum præli-
inierunt, in quo Bernardus Coutignus in hosti-
præfectum, Adel nomine, equum incitauit, & illi
pide oculum effodit. Iacobus Coutignus, frater
ncisci Coutigni Comitis Marialbensis fortissimè
icans, ab hostibus interfectus fuit. Pauci vtrinque
iderunt, & Rex cùm cerneret frustrà tempus ibi in
idione cõteri, domum re infecta discessit. Emma *Emmanue-*
el interim quamuis Africani belli curam nõ inter *lis Regis*
teret, aliud bellum sibi proponebat, ex quo non *in Christia-*
norem gloriam assequeretur. Cùm enim esset stu- *nismo pro-*
ı Christianæ religionis propagandæ vehemen- *pagãdo stu-*
incẽsus, id suscipiebat, vt armis diuinis omnes im- *dium.*
tatis opes & munimenta conuelleret. Itaque in In-
ı, & in AEthiopia operam dabat, vt gentes à Chri-
placitis alienæ, ad illius sanctissimum cultum san-
orum hominum monitis & disciplinis adducerent-
r. Et cùm animaduerteret regnum illud AEthio-
æ, quod appellatur Congo, fuisse iam à tempore Io-
nis Regis Christi disciplinis illustratum, in idem
ous, vt perficeretur, incubuit. Idcircò, vt dictum est,
ultos sacerdotes pietatis opinione præstantes in il-
m regionem miserat, vt eos, qui nondum erant lu-
ralibus aquis expiati, ad CHRISTI fidẽ perduce-
rent,

rent, & qui iam CHRISTO nomen dederant, c
re disciplina confirmarent. Sub hoc igitur temp
minem è suis domesticis equestri dignitate præd
ad eundem Congensem Regem, cum pluribus
dotibus, & sacris vestib⁹ ad rem diuinam sanctiu
agendam misit, vt eum acrius studio Christiana
tatis incenderent. Rex hac Emmanuelis Regis be
tate prouocatus, in Lusitaniam filium suum He
nomine, cum fratre suo, & pueris nobilibus mi
linguam Lusitanam, & Latinas literas, & sancta
rerum disciplinam perdiscerent. Cum ijs venit I
tus quidam illius, Petrus nomine, non vulgari pr
tia præditus, cum quo Rex Emmanuel sermone
bentissimè conferebat. Is vt diutius in Lusitania
saretur, vxorem secum duxit, quæ fuit à Regina M
multis donis atque muneribus affecta. Emmanue
omni comitate gentem illam vniuersam ad CH
STVM allicere contenderet, Regis fratrem & fil
cum reliquis pueris in disciplinam viris religio
eruditis tradidit, qui eos Latinis literis, & religi
morib⁹ & institutis imbuerent. Deindè Simone
uium hominem apprimè nobilem, ad illum cum
neribus legauit. Munera verò erant equi pulchr
strati & phalerati, & mulę similiter ornatæ, vasa
tabulę pictæ, infulæ & omnia, quæ ad religionis c
ritè conficiendum erant idonea. Fabros prætere
templa & regias ædes ædificarent. Id præterea Syl
commisit, vt ius regium ad Lusitanos, qui in ea Ae
piæ parte versabantur, in officio cōtinendos, & e
flagitia punienda, si opus esset, obtineret. Et præt
vt cum Rege simul ius omnibus gentibus, quæ sub
gis imperio erāt, administraret. Quod vt commo
fieret, secum hominem iurisconsultum adduceba
ius publicè diceret. Id enim ipse Rex Alfonsus ab E
manuele per legatum summis precibus efflagitā
Id etiam Syluio in mandatis dedit, vt si fortè, dun
apud Alfonsum versaretur, aliquis belli motus exi
ret, Regem opibus, & consilio, & manu etiam iu

Congensis Regis filius & Legatus in Lusitaniā missi.

Emmanuelis ad Congensem Regem Legatio.

illum præterea admoneret, vt quã primùm posset, itos Romam mitteret, per quos authoritatem tificis Maximi, & Ecclesiæ sacrosanctæ ius & imum in omnibus rebus sacris agnosceret. Et quia i prudentia non vulgaris esse videbatur; suadebat, ıse Petrus aliquot viris nobilibus stipatus, ea potisum legatione fungeretur. Se illum suis sumptibus mam esse missurum. Regem præterea admonebat, liquot pueros nobiles in Lusitaniam mitteret, qui n reliquis erudirentur. Syluius cum hac legatione fectus; secundis tempestatibus vsus, in Congense num peruenit: cuius aduentu rex se mirum in mom lætari significauit. Statimque misit virum quenm primarium, illi sanguine valdè coniunctum, qui luium salutaret, & in vrbem Regiam; quæ à portu ultum distabat, vbi commodum esset, deduceret. luius tamen febre correptus, antequam regem videt, è vita discessit. Rex mortem illius admodum acerè tulit. Aluarus Lupius, qui classis curam suscepeat, in locum Syluij, vt ab Emmanuele decretum fueat, si casus aliquis Syluium de medio sustulisset; successit. Is ad regem cum literis adijt. Literarum sententia præter egregiæ cuiusdam pietatis argumentum, & præstantis voluntatis indicium, nihil aliud continebat, quàm vt fides Syluio in rebus omnibus, quas Rex Emmanuel illi præceperat; vt Alfonso Regi diceret, haberetur. Literis lectis, Aluarus Lupius earum sententiam verbis subsecutus est, & dona, quæ ferebat, in conspectu regis explicuit. Rex verò res singulas in manus sumere, laudare, mirari, manus in cælum tendere, gratias Deo summas agere; quòd per Reges virtutibus amplissimos, & numini cælesti charissimos, fuisset è tenebris impietatis emersus, vt cælestem lucem aspiceret. Regem verò Emmanuelem non satis habere, illum tam diuino beneficio constrictum tenere; nisi etiam præterita beneficia recentibus donis magnificentissimè cumularet. Quia verò Emmanuel illi regia insignia, quibus deinceps vteretur, mittebat; quæ pertinerent

Emmanuelis ad Congensem regem Legatus moritur.

Congensis Regis de Emmanuele.

erga se beneficijs literæ publicæ.

nerent ad virtutis insitæ monimentum, & vniue
posteritatis ornamentum, de ea re literas publicè p
posuit, quibus testatum omnibus esset, & memorie
iam sempiternæ consecratum muneris illius inst
tum, & Regiæ beneficentiæ documentum. Lit
autem his referebat, quo pacto Regis Ioannis o
ra fuisset illa regio lumine Christianæ religionis
lustrata, & è tyrannide infestissimi dæmonis er
ta, & quanta malignitate fuisset opus illud tam p
clarum opera antiquissimi serpentis, per quem
mi parentes è sedibus beatissimis expulsi fuerant, i
peditū. Quanta cura, studio, vigilantia Rex inuict
mus Emmanuel opus, quod à Ioanne Rege clarissi
inchoatum extiterat, perficiēdum susceperat. Relig
nis verò Christianæ disciplinam in summa referet
& deinde commemorabat, qua ratione pater illius
pera perditissimorum hominum à Christi fide, qu
fuerat antea professus, impiè & nefariè desciuisset
ob eam rem in ipsum Alfonsum, maximum natu
lium, quòd impietatem illius imitari noluisset, se
terrimum præbuisset. Commemorabat deinde ex
um, in quod pulsus à patre fuerat, & molestias, q
in exilio pro Christi nomine cum summa iucundi
te pertulerat: & qualiter moriente patre, cum frat
qui regnum per summam iniuriam occupare co
batur, cum solis triginta sex hominibus, Christi nun
ne sæpius inclamato, conflixerat, cùm frater illius
ercitum maximum haberet: & quomodo non cop
humanis, sed diuinis, vt hostes ipsi fatebantur, bell
profligatum fuerat, & frater casu etiam diuino capt
in potestatem illius venerat, de cuius ille improbit
& pertinacia supplicium iure sumserat. Exponebat
indè, quo consilio Petrum suum cognatum, qui vn
erat ex triginta sex hominibus, qui illi opem attu
rant, ad Regem Emmanuelem legauerat: ex quo P
tro intellexerat, in Lusitania Regis ipsius amplissi
iussu vota pro Congensis regni salute, & Alfonsi i
sius fide persoluta fuisse: quò nullum clarius exta

Miraculosa victoria.

po

:t insignis caritatis indicium. Itaque se non so-
pro Christi sanctissima religione, pro templorum
:itate, pro Ecclesiæ sanctionibus necem & crucia-
,si opus ita fuisset, minimè recusaturum: verùm
:o Regis Emmanuelis amplitudine omne discri-
salutis aditurum. Adijciebat deindè: Vt autē ma-
ios rex optimus, summisque laudibus in omni
nitate prædicandus, sibi diuinceret, misit ad nos
m nobilissimum cum muneribus & ornamentis,
satis, quàm propensa in nos esset volūtate, decla- *Insignia*
int. Et quia est in more positū, vt Christiani reges *Congensi*
gnia gestent, ad posteritatis memoriam propagan *Regi ab*
n, & Maiest. regiā insigniter illustrandā: voluit idem *Emmanue-*
in hoc etiā plurimū nobis suæ benignitatis imper- *le missa.*
:. Scutū enim nobis misit, primū quidē Cruce signa
a, vt animo recoleremus victoriā, quam Constan-
us Imp. Cruce in cœlo perspecta, de hostib. suis cō-
utus est, nè vnquā ab animis nostris memoria victo
:, quā similiter adepti sumus, claberetur. Et quia Ia-
bus Apost. cuius opem, vt Hispani faciunt, in eodem
elio frequēter implorauimus, in acie perspectus ho-
s exterruit; eiusdem Apost. species voluit, vt in eius-
m insignib. insculperetur. Præterea vt amoris cōiun
io, quæ nobiscum cum illo est, illustri signo consig-
ari possit; Regū Portugalensium insignia, quę 5. scu-
s in crucis formam dispositis continentur, reliquis si-
nis admiscuit. Ijs enim 5. scutis Christi Opt. Max. vul-
ra designantur, quæ in cruce pro generis humani sa-
ate pertulit. Cùm enim Alfonsus primus Portugaliæ
ex cum quinque Regibus Saracenis maximo exercitu
onstipatis confligere in Lusitania voluisset: in cælo,
ndè auxilium precibus efflagitabat, Christi speciem
isdem quinq; vulneribus illustratā oculis atq: mente
onspexit, innumerabilemq; hostium multitudinem,
Christi numine confirmatus, occidit, & ea de causa il-
a insignia ad memoriam posteritatis assumpsit. Itaq;
nodis omnibus Rex singulari pietate præditus, cùm
hæc ad nos tam præclara Regiæ stirpis insignia mi-

ſit, noſtram poſteritatem admonere voluit, vt i
lis, non humanis opibus, ſed diuino Chriſti præ
niteretur. Pro his tantis beneficijs Emman. regi
noſtro cariſsimo gratias immortales agimus, ne
lum fratrem & patronum agnoſcimus, ſed omn
gni opes, atque adeò vitam pro illius dignitate pr
dere parati ſumus. Qui tamen quamuis omnia
poſſumus, illius gratiā faciamus, nullam tamē pa
illius erga nos meritorum officijs noſtris aſſeque
Reliquum igitur erit, quando nos parem gratiar
ferre non poſſumus, vt rex ille ſummus atque ſe
ternus, in cuius honorem Emman. hæc tam præ
opera molitur & efficit, illi præmiū diuinum atq;
piternum conſtituat. Noſtros autē liberos, & cun
poſteritatem obteſtamur, admonemus, & pro iur
iam noſtro iubemus, hæc inſignia geſtare, illis ſ
diſtinguere, literas cōſignare, ſigna in bellis intert
præferre, ſemper animo atque mente recolere, qu
illa deſignantur, vt ſic memoriam ad pietatis & i
tiæ recordationem excitātes, de hoſtibus ſuis vict
am, freti Chriſti præſidio, conſequantur. Sed quia
re etiam receptum eſt, vt egregia facta nobilitentu
homines, qui meritis ſuis in locum altiorem aſcen
poſteritati ſuæ virtutis memoriam prodant: idem
Emmanuel alia nobilitatis inſignia nobis miſit, q
genus eorum, ex illis ſex & triginta, qui valdè ſtre
ſe geſſerunt in eo prelio, quo Chriſti præſidio mun
fratris impetum contudimus, illuſtrare poſſem. qu
etiam impulſi monitis illius exequimur, vt hoc vi
tis præmio multi ardentius in ſtudium virtutis inci
tur, vt ita non ſolùm in hac vita contra hoſtiles im
tus muniamur, ſed etiam in futura bonis ſempiter
frui poſſimus. His literis in publico propoſitis, & in
tum regnum exemplis earum ad Principes miſſis, A
fonſus decreuit, quàm gratus eſſet in Emmanuele
teſtificari. Petrum deindè, vt ab Emmanuele fuerat a
monitus, ad Pontificem Maximum legauit. Petro a
tem duodecim viros nobiles comites adiūxit. Emm
nuel

Congenſis Regis ad Pōtificem Maximū Legatio.

i verò magnam vim eboris, & munera, quibus il-
-gio abūdat, dono misit. Duodecim præterea no-
pueros cum Petro in Lusitaniā venire iussit, qui
li ratione fuerunt literis & moribus instituti: Em-
uel postquam Petrus in Lusitaniam rediit, illi &
rico Alfonsi Regis filio, & reliquis viris è nobilita
lectis, omnia, quæ ad iter erant necessaria, præbe
rgè atque munificè iussit. Ij fuerunt Romæ à Pon-
e, & ab omnibus Ecclesiæ principibus benignè &
iter accepti. Literas deindè Pontifici Regis Alfon-
tulerunt. Illarum sententia hoc continebat, se pri-
m Ioannis, hoc nomine II. Portugaliæ Regis ope-
um regno fuisse è potestate dæmonis, & è turbulen
mi erroris tenebris in libertatem & in lucem vin-
atum. Deinde Regis Emmanu. studio & sumptibus
iusdem sanctissimæ religionis disciplina progres-
n, clarius lepræ deformitatē, qua fuerat antea defor-
tus, agnoscere, & pristinum errorem & amentiam
mentius detestari: & pro beneficio, quo mirabili-
s signis à Deo perductus in pietatis splendorem ex-
rat, perpetuò se Deo gratias acturum, neq; tam di-
i muneris memoriam vnquam depositurum. Sed
oniam intellexisset, esse Christi summum in terris
arium, quem omnes Christiani Principes vnicè co-
ent, & cuius iussa tanquam cælestia atque diuina
uerentur: nè se à reliquorum Principum Christia-
rum communione segregaret, & aliqua in re à pie-
is via deflecteret, Romā filium suum Henric. iam
ctis in Lusitania literis eruditū, & Petrum cogna-
m suum, virum, cuius prudentiæ atq; probitati val-
cōfideret, se mittere statuisse, vt ipsius Alfonsi no-
ine pedes illius oscularentur, & regnum vniuersum
sius Pontificis voluntati & imperio dicarent. Nec e-
m se vnquam vllo tempore commissurum, vt obse-
io & pietate erga sanctam Romanam Ecclesiam, ab
lo Christiano Principe vinceretur. Pauca deinde ad-
ciebat, quæ ad fidem legatis habendam, & postulata
uædam ad religionis causam necessaria, facilius impe

Congensis Regis ad Pontificē Maximū literæ.

tranda pertinebant. Legatio benignè fuit accepta
ſtulatis egregiè ſatisfactum. Conſiderabant en
Pontifex & Cardinales, gentem barbaram, & ab
cultu humanitatis abhorrentem, non niſi cæleſti
dam beneficentia, & numinis præſentiſſimi don
munere in tantum pietatis ſtudium excitari pot
& idcirco illas Aethiopiæ recentes poſt tam mu
cula primitias, gratiſſimis animis accipiendas eſſ
creuerunt. Hæc quidem Emmanuel ad Aethiopi
ligionem firmius ſanciendam deſignauit, atq; co
tuit. Sub idem verò tempus, quo hæc gerebãtur, P
Meneſius Alcoutinenſis Dynaſta, Fernandi Mene
RES INDICAE. lius, Villæ Regalis Princeps, Septam traiecit, vt illi
bis imperium teneret, & bellum, vt maiorum ve
Malacẽſe bellum. ſequeretur, adminiſtraret. Interim verò Malaca
poſt Albuquercij ab ea ciuitate digreſſum non fu
adeò tranquillæ, vt non varijs bellorum tempeſta
agitarentur. De quibus vt commodius agere poſſi
neceſſe erit, prius de inſularum quarundam ſitu,
Taprobana. in illam bellum comparabant, pauca dicere. Ta
bana, quam Zamatram appellant, ita eſt Aureæ C
ſoneſo ad Auſtrum obiecta, vt longius tamen in
Solis protẽdatur. Ad Auſtrum verò, vltra Zama
Zũda inſ. inſulæ frequentes adiacent. Inter quas ab occaſu Z
da magnam vim piperis paſſim fundit. Ea verò
admodum lato mari à Zamatra diſiungitur. De
ad ortum Solis progredientibus aliæ duæ inſulæ
Iaua maior & minor. ſtendunt, quarum prima Iaua maior, altera mino
pellatur. Omnes hæ tres inſulæ regum imperio
tinentur. Iauæ verò præcipuè ſunt fertiles & opi
fruges multiplices, & fructus varios proferunt, &
ximam vim pecorum & armentorum, & equorun
triunt. Venatu & aucupio mirificè redundant: pi
& aliorum aromatum copiam paſſim efferunt. M
terranea loca homines dediti ſimulacris incol
qui maritimas oras habitant, maxima ex parte
humetanis inſtitutis viuunt. Homines nudi pler
que vmbilico tenus incedunt. Multi tamen lauti

bus bombicinis, aut gofsipinis amiciuntur. Bar-
uellunt: anteriorem capitis partem radunt: reli-
n ſtudioſè criſpant. Nullum integumentum in
e gerunt. Indignum enim hominis pręſtantia cen-
hominis principatum, quem in capite conſtituũt,
uo velamẽto quaſi rem probroſam legere. Si quis
it alicuius manu tangit, eam iniuriã armis acerri-
erſequuntur. Sunt in bello feroces, & intrepidè ſe-
quoduis magnum diſcrimen inijciunt. Artibus
ilib⁹ dediti ſunt: arma, tormenta, variaq; telorum
era ſingulari opere perficiunt: æs, ad quoduis ge-
inſtrumenti egregiè fundunt. Naues ingentes æ-
cant, aſtra diligenter obſeruant, & magicas diſci-
nas incredibili ſtudio colunt. Syluas venandi ſtu-
peragránt, neq; ſolùm canibus, & venabulis ad a-
os atq; ceruos eminus configẽdos, verùm & accipi-
ous ad volucres capiendas vtuntur. Omnes colorati
nt: mulieres neque deformem faciem, nec obtuſum
genium gerunt. Eleganter excoluntur, in ſaltationi-
s non mediocrem præ ſe venuſtatem ferunt. Curri
s inuectæ, cum viris ſyluas & nemora luſtrant, &
natione oblectantur. Homines Sinarum moribus
inſtitutis viuunt, à quibus ſe originem ducere ia-
ant. In ea inſula, quæ Iaua maior appellatur, erat *Iapara Iauæ ciuitas.*
uidam Saracenus, cui nomen erat Pateonuzius, ciui-
tis cuiuſdam princeps, quam Iaparam appellant. Ea *Pateonuzij in Malacæ Regẽ cõſpiratio.*
ſt in ora maritima, quæ Zamatram ſpectat, ſita. Is an-
e quàm Albuquercius Malacam caperet, fœdus cum
Vtetimutaraia de pernicie & interitu regis inierat. V-
etimutaria namq; ſe graues à Malacæ rege iniurias
ccepiſſe conquerebatur, quibus offenſus, ſe illum Pa-
eonuzio proditurũ per literas aſſerebat. Pateonuzius
regnãdi cupiditate inductus, in eo neruos omnes intẽ-
dit, vt tantã occaſionem minimè pretermitteret. Itaq;
maximam claſſem ædificare cœpit. Septem aut octo
annos in hac claſſe comparanda conſumpſit: in quem
verò finem id faceret, tanto vtriuſq; ſilentio compreſ-
ſum fuit, vt ne ſuſpicione quidem vlla quiſquam id

assequi potuerit. Interim verò multos Malacam
mercibus submittebat, vt mercatorum habitu &
cie laterent: & cùm opus esset, armis imparatos a
rentur. Hos Vtetimutaraia in vicos suos admit
quorum eo tempore, quo Albuquercius Vtetin
raiam capitali supplicio affecit, erat in ciuitate n
diocris multitudo. Ita latebat hæc in visceribus re
stis, vt nemo in quanto periculo versaretur, coni
ra prospiceret. Vtetimutaraia de medio sublato,
onuzius nihilo secius in eadem mente perseuera
Classis erat maxima: is opes ingentes habebat: res
lacæ non ita stabilitas esse iudicabat, vt conuelli
possent. Itaq; cum trecentis nauibus, & hominum
tium multitudine, Iapara soluit. Fretum igitur, q
inter Iaoas & Zamatram est interiectũ, præterue
multis terrorem præbuit. Res ad Rodericum Britt
Patalinum, qui, vt dictum est, Malacæ præerat, d
est. Is Andradium in fretum illud continuò cun
ptem nauibus misit, vt exploraret, quem cursum cl
illa teneret. At classis aliud ingressa fretum, quo c
rius Malacam perueniret, iam se ex eo freto, quod
pellant Sabam, abduxerat. Andradius cum nauar
reliquis in vrbem redire maturauit. Ibi classis con
cta fuit, quæ multum terroris ciuib⁹ vniuersis incu
Brittius tamen statuit per se cum vniuersa classe di
care. Id Andradius indignè admodum tulit. Sibi n
que dicebat maritimarum rerum curam, Brittio v
custodiam fuisse commissam. Is igitur se arce tene
& vrbem tueretur: sibi maris tuendi curam relinq
ret. Brittius contrà disserebat, imperium terræ at
maris in oris illis ad se pertinere, & idcirco quidq
ille de rerum summa statueret, id esse Andradio s
recusatione faciendum. Id cùm Andradius se mi
mè passurum affirmaret, vt dignitate spoliaretur, i
gio certatum est, & verborum aculeis animus vtriu
non mediocriter exulceratus extitit, vsq; adeò, vt Br
tius Andradium in custodiam traderet. Sed cùm p
mus ille motus animi consedisset, Brittius nocte illa

Pateonuzij in Malacenses et Lusitanos expeditio naualis.

Saba fretũ

Brittij cũ Andradio contentio.

sid

auit, non esse eo tempore talem virum propter verborum offensiones alienandum. Itaque misit ndradium, qui animũ illius in se placaret, & ad- ieret, vt nauem conscenderet. Se namque illum in e operiri, vt victoriæ particeps fieret. Andradius a- um à se in tali discrimine, iniuriæ memoriam con are, reputauit. Itaque imperata sine mora vlla con :. Brittius arcis custodiam Ario Pereiræ commisit, *Claßis Lusitana.* in triremem armis & munitionibus instructissi- m ingressus est. Classis erat sedecim nauium. Nina- tusiensis præterea cum mille & quingentis militi- Malacensibus, in minoribus nauigijs, vt littus cu- diret, non procul à terra concursabat. Orto iam so- x hostes, vt in portum subirent, vela dederunt: & stri, vt cum ijs in alto congrederentur, incitati sunt. assis hostium non multitudine tantùm nauium, ve m ordine, quo instructa ferebatur, non mediocrem stris admirationem commouebat. Nauis, cui Geor *Pugna naualis.* us Botellius præerat, erat incredibili celeritate velis. cum classem antecederet, in prætoriam hostium na- em inuehitur. In illum cõtinuò quindecim actuariæ aues inuadunt. Is neque telo quidem vllo in hostiles aues immisso, in nauem, quam petebat, incurrit. Pe- us Faria, vt illi subsidio esset, triremem, cui præerat, emis vehementer incitari præcepit. Ambo igitur præ oriam nauem adoriuntur. Sed ea tanta erat magnitu- ine, vt puppis castellum, nauis, cui Botellius præerat, archesium altitudine superaret. Eminus igitur eam oppugnare constituunt. Sed tanto erat robore & crassi udine, vt omnes globos non minus, quàm si esset è si- lice facta, repelleret. Cùm igitur Botellius & Faria per- spicerent, à se tempus frustra conteri, & hostes illos cir cunuenire pararent, se eadem celeritate, qua venerant, in classem receperunt. Tempus fuit in pugna à velita- tione non dissimili eo die consumptum. Hostes enim non in alto pugnare volebant, sed ad vrbem accedere contendebant, vt motus excirent, & vrbem, si possent, integris viribus occuparent. Nostri rursus, ne ab hosti-

 bus

bus circumuenirentur, congressum in alto form
cœperunt. Hostes tandem vt volebant, cùm ian
occidisset, in vrbis conspectu prope terram anch
demisêre. Nostri similiter ita classem in ora cons
erunt, vt minimo interuallo à terra disiungeretur
nocte Brittius consilium habuit de ratione, qua pr
um postridiè esset ineundum. Omnes autem na
chi illum obtestari cœperunt, ne prælio interesset
vincimur, inquiunt, & tu ex arce poteris hostibu
pugnare, & acceptum incommodum resarcire. I
terea fidem tuebere: non enim vt mari periculum c
maxima pernicie ciuitatis adires, sed vt arcem ab
stium impugnatione defenderes, fidem tuam con
ptis verbis astrinxisti. His coactus sermonibus in
cem rediit, & Andradius in administrandi belli
ram vehementer incubuit. At Saraceni Iaoenses,
in vrbe versabantur, eadem nocte ad Pateonuzium
nêre, consiliumque dedêre, ne cum classe nostra co
fligeret. Fieri namque posse, vt auxilio à Rege Bin
mi accersito, classem nostram sine vllo periculo c
cunuentam opprimeret, & tum demum arcem ob
deret, quam fame facillimè intra paucos dies in de
tionem acciperet: interim verò in Muaris fluenta cl
sem subduceret. Consilium placuit. Itaque prima l
ce anchoras moliri, & vela pandere iussit. Id Andrad
us cum animaduerteret, neque tamen quorsum id p
tineret, suspicaretur, scapha inuectus, omnes classis n
ues circumiuit, & duces admonuit, vt velis passis ord
ne minimè confuso in hostes inueherentur: ita tame
vt nemo cominus pugnam cum hoste capesseret, sed
minus classem hostium crebris tormentorum ictibu
verberarent, & faces etiam in naues inijcerent. Id om
nes impigrè facessunt. Quod Pateonuzius cõspicatus
omnia suæ nauis vela continuò pandi iussit, & vt om
nes idem facerent, imperauit. Id imperiũ strenui Du
cis omnes exanimauit. Existimârunt enim, illum re
bus suis diffidentem, non de prælio committendo, sed
de fuga facienda cogitare. Itaq; se confestim in fugam

Lusitanorũ de belli ratione cõsultatio.

Saracenorum militare consilium.

Pugna naualis.

,nostri eos insequuntur. Naues multas tormento ictibus deprimunt, complures etiam vulnerant, nem in naues alias conijciunt. Cùm verò incen- n esset in multis locis incitatum, hostes se in mare rriti flammis demittunt: qui quidem partim hau- uctibus, partim concisi vulneribus interierũt. No- enim minoribus nauibus inuecti, eos natantes in- mebāt. At Andradius cùm cerneret hostes ita per- patos, vt si eo die, antequam illi à metu reficeren- , in eis persequēdis insisteret, bellum profligari pos- , & vereretur, ne propter pilarum & munitionum auriam incepto desistere cogeretur, ad Brittiũ misit i peteret, vt vim tormentarij pulueris atq; pilarum classem conuehi repentè iuberet. Quod quidem fa- um diligentissimè fuit. At Pateonuzius, cùm classis æ magnam partem dissipatam cerneret, quatuor na- s maximas ita cum sua coniunxit, vt cùm binæ v- inque consisterent, ipse medium locum tueretur. In s, quod roboris erat exercitus, traduci iussit. Reli- uas deinde, quæ integræ restabant, in ordinem cogi, inter se coniungi præcepit, vt ita facilius nostrorum mpetum à se reprimerent. Statuit deinde, vt reliquæ aues, eas quinque, quæ in mari munitissimæ arcis nstar habere videbantur, circumirent, & quoties vr- erentur, in illud firmissimum, vt existimabat, pu- næ illius propugnaculum se reciperent, vnde rur- us possent in nostros erumpere. Hoc tamen, quod Pateonuzius existimauit sibi salutem allaturum, exi- tiō fuit. Primùm enim reliquæ naues fortium homi- num robore nudatæ, periculum arcere minimè po- terant. Præterea cùm se arctissimè coniunxissent, ne- cesse erat, vt nullum frustra telum in eas emissum ac- cideret. Prælio commisso, naues hostiles partim de- pressæ, partim vulneratæ & mutilatæ, partim in fugã conuersæ sunt. Eoque deuentum est, vt classe hostium diminuta, iam nostri audacius reliquis appropinqua- rent, vt cominus hostes aggrederentur. Nauarchus quidam nomine Martinus Guedius, postquam naues

Hostium fuga & clades.

Infaustum Pateonuzij inceptũ

Prælium nauale.

aliquot demersit, in nauem maiorem inuectus
eamque violenter ingressus, hostes partim cecid
tim in mare præcipites exturbauit. Similiter Io
Lupius Albinius in aliam nauem irrupit, hostiu
præsidio nudauit. Hæ duæ naues incensæ conf
Hostium strages. fuere. Reliqui nauarchi, cùm pro se quisque, qua
poterat, acerrimè decertaret, stragem maximan
derunt. Solæ quinque illæ naues restabant, quæ se
dum ventum nactæ, passis velis fugere propera
Andradius vt tutius posset in Pateonuzij nauen
currere, aliquot delectos milites ex nauibus alijs in
traduxit. Deinde cùm in prætoriam Pateonuzij n
incitaretur, eam consequi non potuit, in quam ig
primùm impetum ferre potuit, eam iniectis man
ferreis alligauit. Ea verò naui vehebatur Temu
mus, vir opibus, & virtutis existimatione clarus,
secundum Pateonuzium in classe principatum o
Atrox cũ Temungamo pugna. nebat. In eius nauem Andradius per latus irrupit. F
ciscus verò Melius per proram ingressus, in hoste
militer irruit. Temungamus filium sororis suæ du
bat, virum valdè strenuum, nauis etiam altissimæ n
uarchum, qui, vt auunculo opem afferret, in Andra
nauem incurrit, in eamque repentè desiluit: nemo
nim illum aditu arcere potuit, eò quòd Andradius
in Temungami naue dimicabat. At iuuenis per A
dradij nauem in nauem auunculi celeriter ingressu
suis subsidio fortiter occurrit. Prælium fuit atrociu
quàm suspicari quisquam fore in re iam inclinata po
tuisset. Hostes erant plures numero, & desperatio an
mos illis faciebat, neque tam vt mortem fugerent, qu
vt non inulti caderent, acerrimè pugnabant. Georgiu
2. hostium naues incensæ. Botellius interim in nauem, cuius erat nauarchus Te-
mungami nepos, inuehitur, in eamque conscendens,
cum hostibus, qui eam tuebantur, periculosum certa-
men inijt. Verùm hostes tandem vel cæsi, vel in mare
deiecti sunt, & nauis incensa. Similiter & nauis, in quã
Andradius & Franciscus Melius ingressi fuerant, hosti
bus cæsis inflammata fuit. Ninachetuensis, & Tuamus,

Mahu-

metes, qui naui, quam Iuncum nominant, præ-
a die hominum fortium decus adepti sunt. Reli-
rat Pateonuzij nauis, cum duabus alijs: in eas An-
us inuectus, tormentis eminus eas quatere insti-
Nam cùm essent altissimæ, & homines, qui eam
ntur, acerrimi, non erat cur sine causa cum obsti-
in ascensu difficillimo certamen iniretur. Cùm
n nostri sine intermissione naues hostiles verbe-
t, armamenta dissipârunt, & castella disturbarũt:
a propter robur nauium integra permanserunt.
ium cùm à prima luce initium cepisset, ad noctẽ
ractum fuit. Cùm verò noctis caligo tam densa fu
, vt omnem aspectum adimeret, Andradius ancho
ecit, ea mente, vt vbi primùm dilucesceret, hostes
us, qui propter tenebras inde moueri non poterãt,
rederetur. Sed tempestas subitò coorta cum toni-
s & ingenti procella classem disiecit, & naues sum
m discrimen adierunt. Parùm enim abfuit, quin
er se collidere ntur, vel allisæ vadis frangerentur. Tẽ
tate sedata, cùm diluxisset, Botellius & Mahumetes
maduertunt se propè Pateonuzium constitutos. I-
ue prælium instaurãt, duas hostium naues suppri-
nt: Pateonuzij tantùm nauis illa restabat, quæ glo-
s, vt diximus, à se repellebat. Botellius tamen tandiu
eó certamine perseuerauit, vt eum tormẽtarius pul
, atque pilæ deficerent. Nauis autem sua celeritate
tus, vrbem petijt, vt rursus cum munitionibus ad i-
m certamen rediret. Classem verò quassatam, &
asdam naues afflictas ex tempestate reperit. Nihilo-
inus tamen rebus necessarijs instructus reuersus est:
d Pateonuzius ventum secundum nactus, se fuga in
oam proripuerat. In hoc prælio Pateonuzius quin
uaginta nouem naues maximas ex ijs, quas appellant
ncos, amisit. Sexaginta in prælium adduxerat, vna
ntùm ex illis euaserat. Longarum verò nauium, &
elocium, quæ vel incensæ, vel depressæ sunt, ingens
ultitudo fuit. Supra octo millia hominum vel cæsa,
el incendio consumpta sunt. E nostris triginta desi-
derati

Redintegratũ postridie prælium.

Pateonuzij fuga.

Hostium ingens cládes.

derati sunt, vulnerati quàm plurimi. Andradius
uarchi reliqui cum maxima ciuium admiration
fat enim prælium omnium, quæ viderant, aut a
rant, acerrimum) in vrbem ingressi sunt. Andr
hoc bello confecto, in citeriorem Indiam vela c
Post illius digressum parum abfuit, quin vrbs ab l
bus caperetur. Saracenus enim quidam, nomine
mus Maxelizius, è Bengala oriūdus, vir ad fraude
cinnādas aptissimus, à Mahumete Bintami rege
mis præmijs inuitatus fuerat, vt quacunque arte
set, arcem Malacensem proderet. Is summam ob
causam cum Petro Persona familiaritatem contr
rat. Petrus autem Persona regia negotia procur
Vectigalibus enim præerat. Maxelizius ad se a
Saracenos asciuerat, quibus negotium dedit, vt
Petrum Personam occisum cenerēt, continuò ar
armati ingrederentur, vt eam arcis partem, in qua
sona morabatur, quæ erat munitissima, armis occu
rent, eamque tantisper tuerentur, dum subsidia I
tamensis Regis, quæ ad eam rem expedita in insi
collocata fuerant, aduenirent. Nec enim dubital
quin in eo tumultu complures, qui Lusitanos o
rant, se socios sceleris eiusdem præberent. Rebus
comparatis, cùm Maxelizius à Persona fuisset, vt so
bat, familiariter admissus, & Persona post colloqui
scripturæ operā daret, Maxelizius in illum incautu
inuasit, mortiferumque ei vulnus imposuit. Perso
cùm se lethali vulnere percussum cerneret, & proc
tionem metueret, ad ostium repentè confugit, vt
inducto vecte clauderet, nè reliqui hostes in eam pa
tem ingredi possent: quod, Maxelizio repugnante,
extremum spiritum ederet, summa virtute confeci
Hostes accelerant, tumultus exoritur. Nostri re inop
nata perturbati, festinantur accurrunt: hostes foribu
obductis exclusos animaduertunt, in eos impetum fa
ciunt, & acriter resistentes interimunt. Deindè for
bus conuulsis in Maxelizium inuehuntur: qui ante
quam occideretur, fortissimè sine vllo fructu dimica
uit,

Eximia Lusitanorum victoria.

Arcis Malacensis frustra tētata proditio.

Iusta proditoris Maxelizij cædes.

orum cæde fraus compressa est, & Bintami Rex
n petijt: quæ conditionibus æquis (sic enim tem-
ra ferebant) illi concessa fuit. Ad hunc mo-
dum pax Malacæ constituta, aliquot
annis inuiolata per-
mansit.

HIERONYMI
SORII SILVENSIS
LGARBIORVM IN LV-
SITANIA EPI-
SCOPI,

E REBVS EMMANVELIS, LVSITANORVM REGIS INVI-
*ctißimi, virtute & auspi-
cio gestis,*

LIBER NONVS.

VM hęc in vlteriore India gerebãtur, Albuquercius in citeriore magnam classem comparabat. Goæ autem Petrum Mascaregnam præposuit: maritimarum rerũ curam Ioanni Machiado commisit: Rodericum Pereiram stello Benastarinensi præesse iussit. Classis erat vinti nauiũ. Ducebat autẽ secum mille & septingentos lites Lusitanos, & mille Indos. XVIII. die Februarij, nno salutis M.D.XIII. Goa soluit. Cùm verò ab ora ngissimè disiunctus esset, & ea causa plures dies, quã istimauerat, nauigando consumpsisset, ad Zacotorã uandi gratia classem appulit. Indè in Arabiæ ciuitem munitissimam, quæ Adena appellatur, cursum insti-

Albuquercij in Arabas expeditio.

Adenæ Felicis Arabiæ vrbis descriptio.

instituit. Ea est in radicibus montis editi, qui i
lingula procurrit, sita, & vtrinq; fluctibus in si
ductis alluitur, ita, vt peninsula fiat. Mons est ad
rilis, vt nec arbores vllas, neque plantas efferat,
qui sit saxosus, & præruptis rupibus in altum
neat. Aquis caret, rarò admodùm pluuijs irr
Ex longinquo pago aqua per aquæ ductum in l
qui ab vrbe quatuor millibus passuum distat; d
tur. Ea vrbis aquatio est. Annona & cibarijs im
tis vtitur, quorum tamen est incredibilis copia.
cta muris, munita turribus, exculta mœnibus, &
spectum pulcherrima. In illam mercatores à Pers
India, & Aethiopia; & ex multis Arabiæ regio
sæpè commeant. Incolæ Mahumetem colunt: c
candido, & specie liberali sunt. Homines nobi
mis exercentur, & militaris gloriæ decus arden
petunt. Rex alias ciuitates in mediterranea re
possidet, & milites non paucos stipendijs alit: &
tantùm subditis in prælium, cùm opus est, 2. mil
quitum educit. Vrbi verò illi moderatorem, cuiu
fidi multum confidit, præponere solet. Aethiops

Miramirida mus Adenæ Præfectus.

dam, vir animi maximi, cui nomen erat Miram
mus, hoc tum munus obibat, cùm ad eam Albuc
cius classem applicuit. Eam verò ciuitatem Albuq
cius capere cupiebat, vt indè Arabiam infestam re
ret, & exitus classium, quibus Aegyptij primùm,
verò Turcæ Indiæ minitantur, intercluderet. In
nim Arabici sinus ostium centum & viginti mill
passuum distat, ita, vt sit intra diem vnum facillim
psas fauces, cùm opus fuerit, paucis nauibus occup
Præterea non arduum munus esse videbatur, ind

Heroum ciuitas nunc Suez.

ciuitatem Heroum, quam Suez nunc appellant,
classes ædificari solent, minoribus nauigijs inuehi,
naualia flammis exurere. Quo facto, putabat Al
quercius, Indiæ imperium, si ita de rebus humanis
qui licet, fore sempiternum. Verùm eam oppugnat
nem infeliciter aggressus est. Primùm enim eam o
sionem, quam rumore omnium persuasus, sibi obl

crec

derat, minimè nactus est. Ciuitatem enim valdè *Adenâ*
itam, & à nomine Lusitano satis alienam reperit. *vrbs infe-*
dè Lusitani solitæ disciplinæ prorsus immemo- *liciter op-*
ausam odij acerbioris hostibus attulerunt. Res au *pugnata:*
ad hunc modum euenit. Classis anchoris firmata, *& quare.*
auis naues salo iactarentur, tandem constitit. Mi-
riamus vrbis præfectus cùm primũ tempestas se- *Miramiriâ*
fuit, ad Albuquercium nũcium misit, qui de illo *mi ad Al-*
reret, quo animo ad illius vrbis portum classem *buquerciũ*
ilisset. Respondit Albuquercius, se literis, & mul- *Legatio et*
m sermonibus accepisse, Sultani classem in Arabi *ficta bene-*
nu comparatam esse, vt Lusitanos oppugnaret. Se *uolentia.*
, vt homines tam longinquæ nauigationis labore
ret, eo cursum direxisse, vt cum ea classe in Arabi-
nari congrederetur. Quod verò ad vrbem eam atti-
et, se non bellum, sed pacem adferre, ea tamen lege,
nperium Regis Emmanuelis acciperent, sub cuius
ela atque patrocinio multò felicius, quàm antea, æ-
m degere possent. Miramiriamus illi cõtinuò mu-
a satis largè misit, ea nempè, quæ ad classis cõmea-
n pertinebant, & significauit, se Emman. Regis cla-
imi imperium libenter accepturum. In portu 30. na
in anchoris cõsistebant. Mercatores & magistri cũ
torib⁹ nostræ classis metu se in vrbem receperant.
hos Albuquercius misit, qui diceret, vt nullum ab
malum metuerent, & ad naues suas redirent. Illi re-
ondent, verba cum factis minimè consentire. Lusita-
s enim in eorũ naues inuasisse, & nullo iure, quod
libitũ fuisset, eripuisse, & abstulisse. Literas deindè
cepit à Miramiriamo, quibus cum illo de iniuria si- *Miramiriâ*
illata grauiter expostulabat, quòd mercatores illos *mi de Lusi*
monuisset, vt ex vrbe discederent, vt eorum digres *tanis que-*
, vrbs minore præsidio muniretur. Illud enim non *rela.*
se hominis, qui pacem dare vellet, sed qui bellum ne-
rium moliretur. His literis Albuquercius intellexit,
nimum præfecti esse Lusitanis rebus infestum, quã-
is id in principio dissimularet. Interim Aethiops
Christianus, qui captiuus in ea vrbe detinebatur, aufu-

 git,

git,& nando in classem peruenit,qui nunciauit
quercio,prefectum auxilia conduxisse, magno
Adenæ oppugnatio. dio omnia,quæ ad vrbis defensionem necessaria
bantur,comparasse. Is cùm hoc accepisset , in
copias exposuit & castra locauit ,vt vrbem opp
ret. Cùm igitur nostri tormentis mœnia prop
toribus multis in partibus nudarent , scalas mu
mouerunt.Eamq; ea die cepissent,si ordine & d
na res gesta fuisset.Sed cùm quilibet in eo pugna
vel primus, vel cũ primis in muros inuaderet,&
simul per vnam scalam scandere properarent ,
perturbatio ordinis extitit,vt nullius imperio co
ri militaris insolentia posset. Itaque scalæ hom
pondere perfractæ sunt.Eo tempore iam 100.&
sitani in muros ascenderant , in quib⁹ multi viri
les extitêre. Garsia Sousa,cuius etiam scalæ conf
fuerant,è pinna pendens,se in terram demiserat.
bi animaduertit eos,qui tam ferociter primùm in
ros inuaserant, casu perterritos nolle rursus alijs
ascendere , suos in vrbis quandam partem duxit
murus erat humilior . In murum igitur subijt,&
rim,in qua tormenta locata fuerant,occupauit. E
festim Albuquercius se contulit, & muri partem a
pertusam,in qua tormenta fuerant disposita,subr
iussit. Signifer Emman. Lacerdæ continuò per eu
locum in vrbē penetrauit : illum sacerdos crucis si
præferens,subsecutus est,& multi viri fortes conti
subière. Miramiriamus vt eorum impetum repri
ret,ad eam partem equo inuectus accelerauit. Geo
Sylueira in muro cum alijs acre præliũ ciebat. Ea p
te cùm murus esset introrsus humilior , & Sarace
secundum murum,vt ijs,qui iam in vrbem ingredi
rabant , obsisteret , gradum inferret , hastam ex ill
manibus extorsit.hoc tantum dedecus minimè fer
Sylueira, ense districto è muro desiliuit, vt in host
inuaderet Ibi cùm illi nemo opem afferret,interfec
repentè fuit. Miramiriamus autem eos,qui per m
partem pertusam ingressi fuerant, maxima content

pellebat. Nostri eò se tunc receperunt, quò se Gar-
ousa contulerat. Eo iam tempore multi è nostris
erant: complures vulnerati grauissimè fuerant:
speratio iam omnium animos occupârat. Hostes
urrim in eam partem, qua Sarsia Sousa consiste-
mpetum tulerũt. Res cominus hastis summa par-
triusq; pertinacia gerebatur. Albuquercius in lit-
, in quod turris illa prominebat, cũ magno animi
iatu periculum suorum, cui remedium afferre nõ
rat, spectabat. Sousa illum interrogauit, quid se fa-
vellet. Albuquercius funes ijs, qui in turri decerta
t, præberi iussit, vt per illos se è turri demitterent.
arte murus erat altissimus, ita, vt necesse fuerit dua
hastarum longitudine, vt funes possent nostris
iberi. Sousa indignum genere suo, & indignũ reb[9]
gestis esse dixit, per funes ex eo loco, in quem virtu
onscenderat, vlla formidine demitti. Idem multi,
cum eo tunc erant, arbitrati sunt. Itaque tanto ani-
repugnabãt, vt hostes eorũ congressum valdè for-
darent. Sed cùm alij lapidibus cõtusi, alij missilibus
nfixi cecidissent, Sousa sagitta secundum frontem
lneratus, occubuit: reliqui per funes demissi pericu-
n effugerunt. Qui verò in vrbem fuerunt ingressi,
rtissime dimicabant. Sed cùm viderent se frustrà cõ-
ndere, se rursus in muros receperunt, & per scalas,
as Emmanuel Lacerda, & Ioannes Decius muris
rum gratia applicari iusserant, descenderunt. Quidã
m se saltu deijcerent, crura perfregêre. Albuquerci-
, postquam omnes, qui muros subierant, & euaserãt,
cepti sunt, in classem reuersus est. Erat parua quædã
sula muris obiecta, indè classi turris imminebat, è
ua crebrò pilæ iaciebantur, quibus haud mediocre
amnum nostris inferebatur. Albuquercius Duces
a consilium euocauit, vt de ratione, qua turrim il-
am excinderet, deliberarent. Interim illius iniussu
nagister nauis, cui Lacerda præerat, qui Aluarus
Marreirus appellabatur, nautarum manu compara-
a, in terram desiliuit, turrim expugnauit, hostes ce-
 cîdit,

Sousæ magnanimitas.

Lusitanorum repulsa.

Turris à Lusitanis expugnata.

cidit, & viginti septẽ ferrea tormenta in classem
Obsidio Adenæ soluta.
tulit, tanta celeritate, vt antequam consilium e
retur, hæc omnia confecta fuerint. Albuquerciu
animaduerteret, vrbẽ sine graui suorum damno
gnari non posse, & suspicaretur sibi esse cum S
classe confligendum, & periculosum arbitraret
ribus in ea oppugnatione fractis & debilitatis p
quod instabat, inire: & præterea metueret, nè nau
di opportunitas, dum sine magno fructu in ea co
tione tempus terit, afflueret, naues in altum de
re iubet. Prius tamen, quàm id fieret, naues hos
quæ erant in portu, diripere, & incendere iussit.
digressus, per ostium sinus Arabici in intimum si
Camara insula.
penetrauit. In insulam deindè, nomine Cama
delatus est, circiter quatuor passuum millia ab o
rabiæ disiunctam. Insula multas atque perennes a
habet: syluis densissimis vestita est, & multis p
rum gregibus abundat. Incolæ classis metu perte
in continentem traiecerant. Ibi septem dies in a
tione, & cibarijs vndique comparandis consu
sunt. Ciuitatem deindè, quæ in Arabiæ ora sita
Iuda Arabiæ ciuitas
nomine Iudam, petijt: sed aduersa tempestate la
tus in Camaram rursus redijt. Vbi gentibꝰ iam be
nitatis specie conciliatis, hyemare, & naues reficer
stituit. Appetente vere, cùm nullus classis rumor
steret, in Indiam redire maturauit. Adenam tamen
uectus, experiri voluit, an eam ciuitatem sine g
damno expugnare posset Sed ea erat tũc multò fort
Altera Adenæ oppugnatio.
contra omnes hostium impetus munita. E muris
turribus & è montis etiam cliuo ingentes atque de
globi iaciebãtur. Nostri vicissim crebrò muros & m
nia quatiebant, & multos occidebant. Turris, qu
Marreirus ceperat, fuit iterum capta, & milites, qui
tuebantur, occisi. Post quindecim dies (antè namq
propter aduersam tempestatem fieri non poterat) A
Melichiazij ficta erga Albu
buquercius cum classe discessit. Sic factum est, vt nu
la re memorabili in eo cursu gesta, Dium classem a
pelleret. Melichiazius illum multis muneribus ad

allicer

ere tentauit. Non tamen ita, vt Albuquercio val- quercium
onfideret. Erat enim summa calliditate & indu- beneuolen-
præditus, & ex fraude & mandacio cōpositus: & tia.
e ingenio suo reliquos omnes fingeret, tum verò,
uquercium valdè suspectum habebat. Nouerat e-
hominis ingeniū, & astutiam illius metuebat: ne-
eū latebat, quanta cupiditate Albuquercius flagra
rbis illius vel arte capiendę, vel viribus expugnā-
Albuquercius post sex dies inde soluit: Illum Meli-
zius cum nauigijs octoginta benè instructis con-
ditur: in alto cùm ad nauem prætoriam, accepta
s ab Albuquercio fide, propius accederet, fictis ver-
omnes opes suas fuit Albuquercio pollicitus, qui
en ne ea calliditate vinceretur, omnia se illius gra-
acturum confirmauit. Quatuor præterea Arabes
tiuos (quinque enim naues Arabum in eo cursu ce-
at) illi dono dedit. Fuit munus hoc Melichiazio val
gratum. Erant namque Arabes opibus & existima-
ne Principes. Melichiazius ob eam causam præcla-
n sibi ad laudem fore putabat, si homines ea digni-
e præditi, per illum libertatem recuperarent. Albu-
ercius ita deinde oram illam præteruectus est, vt o-
nes ciuitatum Principes summis illum honoribus
osequerentur, & ei tributa sine vlla recusatione per- Cambaiæ
uerent. Cùm verò in Chaulensi portu constitisset, regis ad
istanum Gaam, qui fuerat ad Cambaiæ regem mis- Albuquer-
, offendit. Is literas afferebat, quibus rex potestatem ciū tum li-
buquercio faciebat in Diensi ciuitate arcis ædifican- teræ tum
. Vt autem magis amicitiam firmaret, cum Trista- legatio de
Gaa legatum ad Albuquercium miserat. Inde pro- pace.
ctus Albuquercius, antè, quam Goam appelleret, aliā
ucem multis aromatibus onustam cepit. Classis ve- Expeditio
illa tantis opibus & industria comparata, quæ vel nis Arabi-
opter imperatoris nomen, vel propter virtutem mi- cæ fructus.
tum, maximam sui expectationem concitârat, &
ultis nationibus ingentem terrorem iniecerat, hunc
lum fructum tulit, vt animos successibus elatos, sibi-
ue nimiū præfidentes, ab ea temeritate & insolentia
 ad mo-

ad modestiæ studiū reuocaret. Tum enim demu
vinci posse intelligere potuerūt, & partas victoria
fuisse illorum viribus, sed clementiæ diuinæ trib
das. Classis enim nulla re memorabili, vt diximu
sta, cum non mediocri fortiū hominū iactura G
reuersa est. Albuquercius duas naues ex illis, quas
rat, cū intellexisset regis Calecutiensis esse, cū quo
dus fecerat, sine mora restituit. Arcis tamen funda
ta, quæ ex fœdere erat in Calecutiensi portu ædifi
da, nondum iacta fuerant. Opus enim partim in
Regis malignitate, partim Lusitanorū quorūdam
uidia, qui perpetuò querebantur, cū magna Lusita
rū pernicie tam multas arces ab homine temerari
insano fundari, fuerat impeditum. Hic à Fernādo
treio Andradio, qui tūc aduenit, de Malacensi sta
& de victoria parta certior factus est: ex quo nun
plurimū voluptatis accepit. Sub id tēpus Ioannes S
sa Limicus cū duabus nauibus Goā aduectus est. C
trib⁹ enim Olysippone soluerat, sed vna ex illis, cu
nauarchus Franciscus Correa fuerat, naufragio pe
rat. Eò legatus Regis Narsingæ ad Albuquercium c
nouis postulatis aduenit. Petebat enim, vt omnes
qui, qui Goam post eam diē adueherentur, illi certo
æquabili pretio venirent, & Zabaimo Idalcamo po
stas aliquā eorum partem emēdi minimè fieret. H
ne fœdus cum Idalcamo factum violaretur, ab Alb
quercio impetrari non potuit. Interim Rex Calecu
tempestiua morte sublatus est. Naubeadarimus aut
qui rebus Lusitanis studebat, illi successit. Pax igit
fuit cum optima fide, & summa vtriusque partis v
luntate confirmata. Conditiones pacis fuerunt vtil
simæ, & arx ædificari cœpta est, duoque legati ad re
Emmanuelem cū multis muneribus ab eodem Na
beadarimo missi. Rebus ad hunc modum constitut
Albuquercius Cananorem contendit, vt remp. cert
rum hominū temeritate perturbatam cōstitueret,
incolarū voluntates alienatas insita benignitate & a
quitate recuperaret. Dum hęc Albuquercius gereba

Ioannis Limici in Indiam aduentus.

Narsingensis ad Albuquerciū legatio.

Calecutij Regis mors.

Pax cum Calecutiēsibus.

fuit

lius animo viri cuiusdam malignitate non me-
re vulnus inflictum. Gaspar Pereira secretorum
a magnam authoritatem gratia muneris huius ha
t. Is cum Albuquercij hostibus societatem inie
erpetuoque illius laudibus obtrectabat. Ad Regē
Emmanuelem scripserat, Goam esse illi, si Indiā
o præsidio tueri vellet, omnino deserendam. Non
e vrbem illam sine maximis præsidijs defendi.
is interim imperium deseri, & homines Lusitanos
s mœnibus inclusos multis periculis exponi. Hæc
di siue sermone quotidiano cum multis, siue ora
ie composita cum rege in Lusitania perpetuò dis-
abant. Cùm igitur regis aures obtunderent, eò il-
n adduxerunt, vt literis iuberet in India consilium
ea re ab omnibus ducibus & primarijs hominibus
peri: Et, si maiori parti videretur, vrbem continuò
esidio nudarent, & in hostium potestate relinque-
it. His literis Pereira incredibiliter exultabat. Con-
um habitum est: & cùm in vtranque partem sen-
itiæ dicerentur, vicit tandem ea sententia, quam di-
num numen præsentia sua comprobauit. Nulla e-
m est Indiæ pars, vel quæ plures opes possideat, vel
qua Christi nomē clarius cum mira religionis am-
ificatione celebretur. Dum hæc in India fiebant, rex
m manuel maximam classem belli renouandi gratia
omparauit. Quomodo Moleizeiami sermonibus in-
uctus Emmanuel, Ioannem Menesium Azamorem
um exercitu misit, & Zeiamus ipse fidem, quam de-
erat, violauit, ita, vt vrbs eo tēpore capi minimè pos-
et, antè dictum est. Zeiamus deinde cùm ciuitatis, ty-
annidem occuparet, & ciuibus infestus esset, vt o-
pes suas Regis Emmanuelis præsidio firmaret, pacem
cum illo postea iunxit illis conditionibus, quæ Lusi-
tanis vtiles, & illi salutares esse videbantur. Is enim
certum tributum se soluturum, & omnibus Lusita-
nis, qui in ea ciuitate negotiarentur, immunitatē da-
turum, & quoties Rex bellum hostibus inferre vellet,
auxilium allaturum promittebat: & Rex vicissim cū
in fi-

Gasparis Pereiræ in Albuquercium indignum facinus.

RES AFRICANAE.

Zeiami cū Emmanuele fœdus.

in fidem & clientelam recipiebat, vt ab eo hostiu
si bellum aliquod contra illum moueretur, viri
potentia sua propulsaret. Eam tamen pacem Ze
minimè seruauit, & Lusitani, qui in vrbe negoti
tur, offensi illius perfidia, inde continuò semigr
& Rex vt in scelus hominis fallacissimi vindicar
vrbem satis opulentam in ditionem suam redi
classem eam instruxit, qua fortasse nunquam in
tania maior visa fuerat. Ea namque quadringent
ues omnis generis continebat. exercitus erat ci
viginti millia peditum, & duo millia & septinge
quites, è quibus quingenti erant cataphracti. Hun
ercitum Iacobo Brigantino Duci, cuius prudētiæ
tum confidebat, commisit. Ioannes Menesius vt
dam post illum authoritatem haberet, imperauit
xima nobilitatis pars, & multi præterea viri Pr
pes, vt Regis imperium sequerentur, & decus sib
rarent, nomina libentissimè dederunt. Ipse Dux
sumptibus tria peditum millia, & quingentos e
tes, ex quibus centum erant cataphracti, ducebat :
quibus is numerus, quem diximus, efficiebatur. M
ti proprijs sumptibus milites educebant, inter q
Ioannes Gundissaluius Camara insulæ, quam ap
lant Materiæ, præfectus, viginti naues, & pedites
centos, & equites ducentos agebat. Rex Emma
Ducem admonuit, vt hostes virtute nobiles com
te, reliquos disciplina sibi obedientes esse compe
ret: & vt expectationi quam de se concitarat, respo
re rerum gestarum magnitudine niteretur: potissi
que victoriæ spem in Christi numine propitio col
caret. Decimo & septimo tandem die mensis Augu
Dux Olysippone soluit. Cum tardè autem nauiga
(nec enim ventus erat valdè secundus) non tam ci
quàm fore crediderat, sacrum promontorium supe
uit, & Algarbij regnum præteruectus, in Pharoie
portu, qui non multum ab Ossonoba antiqua ciui
te distat, classem constituit, vt copiarum partem c
ligeret. Vigesimo autem Augusti die inde soluit, & v

gesim

Zeiami perfidia.

Emmanuelis in Zeiamũ apparatus bellicus.

Classis Lusitana Olysippone soluit.

Ossonoba vrbs.

mo octauo classem incolumem cū exercitu vni-
so in Azamoris ora collocauit. In fluuium verò,
Azamorem præterfluit, eò quòd ventus aduersus
et, penetrare nō potuit. Idcirco Mazaganum, quod *Mazagani opp. obsidio.*
pidum Azamore duobus millibus passuum abest,
ijt, & in eo loco copias omnes exposuit. Ibi tres di-
in rebus omnibus, quæ ad obsidionem necessariæ
debantur, parandis consumpsit. Hostes tamen in-
rsabant, & tumultum in castris interdum faciebant:
si quos extra ordinem ferri conspexerant, interime-
nt, Ducesq; tandem eximij cum quinque millibus
quitum, & septem millibus peditū aduenêre, vt ma-
um consererent. Cùm tamen castrorū situm, & exer
tus magnitudinem, & militiæ disciplinam animad-
erterent, in ciuitatem reuersi ciues suos non medio-
ri metu perturbârunt. Itaque continuò mulieres &
aruulos, & omnem gentem imbellem, & opes, quas
habebant, & preciosam supellectilē ex vrbe deportâ-
runt, & in locis tutissimis posuerunt, neque quisquā
in vrbe remansit, præter eos, qui erant vrbem defensu-
ri. Operæpretium tamen erit, aliquid interim de vrbis
huius situ, & de opibus & potentia dicere. In ea Afri- *Mazagani deiectio.*
cæ parte, quæ ad occasum Solis, extra fretum Gadita-
num, ad Austrum inflectitur, est prouincia valdè ferti-
lis & opima, quam Arabes appellant Dueçalam. Per *Duecala regio.*
eam regionem ingens fluui⁹ illabitur, quē Arabes ap-
pellant Omirabith: multi Asamā esse credunt. Ad hu- *Omirabith flu.*
ius fluuij ripas nō procul à mari vrbs hæc sita est: quæ
quidem murorum ambitu supra quinq; millia domo
rum continebat. Gens erat lauta, ædes amplæ, & ma-
gnificè multis in locis extructæ. Fuit autem in qua-
tuor partes distributa, quarum quælibet suum recto-
rem habebat, ita tamen, vt eò, quòd omnes vnum sum
mum imperium agnoscerent, nulla inter eos dissen-
sio, aut tumultus existeret. Ager est latissimus, cuius
maximam partem rusticani Arabes colunt: qui pro-
pterea quòd à luxu ciuium plurimum absunt, multò
fortiores vrbanis existimantur. Ij ædes nullas habent,

Azamorensis prouincia tripartita. sed in tentorijs latissimis vitam degunt:tenuissim ctu contenti sunt, & armis frequenter exercentur. I aũt hæc prouincia in tres partes distributa. Quaml autem nomen à certo genere Arabum, qui primi ea colonis eiectis, occupârunt, nomen traxisse ferunt. na Xerquia, Altera Dabida, tertia Garabia nomina tur. Quælibet deinde in tribus erat diuisa: quælibet a tem tribus pro gentis multitudine tentoria in dist cto loco ponebat, & peculiarem ducem habebat: q tamen omnes, cùm essent inter se fœdere consocia mutuam sibi opem, cùm opus erat, afferebant. Ex h rusticanorum turmis facillimum Azamorensibus rat, maximam equitum & peditum multitudinem gregare Sed vt ad bellum reuertamur, Iacobus kale dis Septembris Azamorem versus exercitum instru ctum mouit. Petrum verò Alfonsum Aquilarem (is bus maritimis præerat) minoribus nauibus torment & munitiones importare, fluuiumque subire iussi Et quia hostes moles maximas, & machinationes in gentes, pice & eiusmodi materia, qua flammarum in cendium concitatur, oblitas, in fluuium detrudere pa rabant, vt fluuij ipsius impetu delatæ, Lusitanis naui bus ignem implicarent: eas primùm antequam deijce rentur, in ipsa ripa fluminis disijci, & inflammari præ cepit. Ad eam rem Garsia Melius simul cum Aquilari, & sagittarijs quamplurimis, quibus ille præerat, missus fuit. Ij cùm vrbem propius accessissent, imperata con- *Velitatio cum hostibus.* fecerunt, quamuis id hostes prohibere, & nostros tormentis propellere conarentur. Franciscus Pedrosa, qui equitibus antesignanis præerat, exercitum, vt iter exploraret, antecesserat. In eum equitũ turma sanè ferociter impetum dedit, nostri fortiter restiterunt. Sed cùm hostes vndique prouolarent, & multitudine Lusitanos opprimerent, Ioannes Menesius, qui primùm agmen ducebat, cum delectis equitibus auxilium afferre maturauit. Hostium tamen multitudo singulis propè momentis augebatur, & recentes multò vehementiùs irruebant, ita, vt fuerit necesse Borbensi

Comi-

niti cum equitibus, vt eo periculo Menesium li-
iret, accurrere. Ipseque tandem Dux cum instru-
phalange, & paucis equitibus, vt per se subsidio oc-
reret, approperauit. Phalangis erat ductor Gaspar
cius, vir valdè strenuus, qui se medium inter no-
orum aciem & hostium multitudinem interpo-
t. Hostes, vt ordinem perrumperent, enixè con-
debant: sed tandem cùm nihil proficerent, retro
cesserunt. In eo congressu aliqui ex hostibus ceci-
re, inter quos fuit vir quidam fortissimus, cuius vir-
te Azamorenses ciues plurimum nitebantur. Ita-
e cùm illum mortuum animaduertissent, repentè
fferunt. Appellabatur ille Cidaco. Fuerat autem *Cidaco*
mmè in Regem Emmanuelem studio & voluntate *Maurus*
opensus, illiusque gratia multa gesserat: sed postea *occiditur.*
o eo desciuerat. Lusitanorum exercitus eo ordine,
uo profectus fuerat, vrbem ea nocte propius accessit.
Castra cùm propter fluuium non longè à nauibus ab-
essent, continuò locata sunt. Postridie Dux ex classe *Azamorē-*
ormenta, testudines, & munitiones extrahi iussit, o- *sis obsidio.*
mniaque ordine disponi, vt muri quaterentur, impe-
rauit. Meridie autem tres hostium acies egressæ sunt,
pugnandique facultatem nostris offerebant. Vas-
cus Coutignus Comes Borbensis à Duce postulauit, vt
sibi permitteret, prælio cum illis in acie prima decerta
re: quod illi minimè concessum fuit. Non enim di-
gnitatis esse statuit Dux, excursionibus & velitationi-
bus rem gerere, sed vno prælio, aut vrbis ipsius celeri
expugnatione bellum conficere. Itaq; testudines mu-
ris applicare, tormentis mœnia verberare, scalas etiam
admouere continuò præcepit. His, quibus hoc præscri
ptum fuerat, præsidio Ioannes Menesius erat, cuius
consilio hæc omnia gerebantur. Is tunc per Ludoui-
cum Menesium, & Georgium Barretum cum Algar-
biensibus militibus, & per Ioannem Syluium cum co-
pijs, quas Syluensis Episcopus miserat, vt non solùm *Oppugna-*
impigrè, sed ordine cuncta fierent, operam dabat. Op- *tio acerri-*
pugnatio fuit acerrima. Nostri testudinibus muris ap- *ma.*
pli-

plicatis, muros subruere, & tormentis mœnia di[...]bare cœperunt. Hostes è muris, missilibus & pilis [...]xis, vt impetum à mœnibus repellerent, summa[...] contẽdebant, multosq; grauissimè vulnerabant: q[...] etiam & trullas ignitas, & aluearia cum apium i[...]merabili multitudine inflammata demittebant, [...]mul & operas incenderent, & nostros non igne [...]tùm, sed crebris aculeis stimularent. Cide Manzor, [...] magnum nomen in ducibus obtinebat, & mult[...] præclara decora virtutis militaris obierat, & tunc [...] dictum est, curam vrbis tuendæ susceperat, per mu[...] discurrebat, & vbi suos magis premi, & muros ve[...]mentius quassari viderat, eò opem celerius afferet[...] Nec solùm voce & imperio, verùm & manibus su[...] ad certamẽ pro laribus atq; focis, pro religione & lib[...]tate, virtutis exemplo acriter incitabat. Quandiu ig[...]tur ille vixit, nemo erat, qui non acerrimè periculu[...] à patria propulsare conaretur. Sed accidit, vt cùm ia[...] Sol in occasum præcipitaret, globus è campo in illi[...] pectus emissus, illi & audaciæ simul atq; vitę finem a[...]ferret. Hostes ingenti dolore perturbati, clamores in[...]gẽtes cum eiulatu miserabili sustulerunt, & sic hom[...]nis illius nece consternati sunt, vt statim de vrbe dese[...]renda cogitarent. Itaque nocte illa per diuersas vrbi[...] portas effugerunt. Tanta autẽ in fuga trepidatio fuit[...] cùm quilibet primus omnium exire cõtenderet, & ali[...] alios prępedirent, vt supra homines octoginta multitudine suffocati, ad portas occumberent. Antequam dilucesceret, Iudæus quidam, nomine Iacobus Adibius, natione Lusitanus, qui cũ reliquis Iudæis in exilium pulsus fuerat, è muris Iacobum Berrium, virum egregiè fortẽ, q erat in classe, nominatim inclamauit (illo namq; plurimum vsus fuerat) à Berrioq; contendit, vt se ad Ducem sine vlla mora perduceret. Quo facto, Iudæus pro tam læto nuncio sibi & Iudæis, qui in vrbe relicti fuerant, vitam & securam bonorũ possessionem à Duce petijt, & impetrauit. Dux flexis genibus, & manibus in cælum intentis, summas gratias e-

Cidis Mãzoris Azamorensiũ Præfecti virtus.

Cido occitur.

Hostium fuga.

Christo, cælestium agminum Imper. cuius numi- *Ducis Bri-*
e beneficio ciuitas illa magnitudine satis ampla, ci- *ganiini pie*
n multitudine frequens, opibus summis, & valido *tas.*
itum præsidio munita, intra diem vnum sine vlli-
æde, in Christianorum potestatē venerat, vt in eo
o, vbi dira Mahumetis superstitio miserorum ho-
num mentes infecerat, Christi nomen sanctissimū
dicatione sempiterna coleretur. Rebus deindè cō- *Azamorā*
itis, signa Regis Emmanuelis in mœnibus consti- *capta.*
a sunt, & ipse Dux in vrbem ingressus est. Saraceno
n templum expiatum continuò, & ritu solenni con *S. Missæ sa*
ratum fuit, & altare festinanter extructum, in quo *crificium*
diuina sanctissimè fieret. Nostri milites ad prædam *Azamoræ*
nuersi, præter maximam frumenti vim, nihil aliud, *oblatum.*
od esset aliquo pretio dignum, repererunt. Tite ciui *Tite ciui*
s non multis millibus passuum Azamore distans; *tas capta.*
c metu ciuibus omnibus nudata fuit: quam Dux oc
pari continuò iussit. Similiter Almedinenses ciues *Almedinā*
bem deseruêre, cuius vrbis occupandæ, firmisq; præ *vrbs ca-*
diis vinciendæ curam Dux Nonio Fernando Ataidio *pta.*
ommisit: illius autem præfectura Iehabentafufo con-
essa fuit. Vtrisq; autem mandauit, vt data fide omnes,
ui aufugerant, euocarent, vt vrbes colerent, & impe-
ium Regis Emmanuelis acciperent, solitumq; tribu-
um penderent: & sic demùm futurum, cùm sub inui-
tissimi Principis tutela & præsidio laterent, vt impu-
nè suis bonis omnibus fruerentur. Ad hunc modum
vtraq; ciuitas coli & frequentari cœpit, multoq; ma-
gis opibus & potentia floruit, quàm antè floruerat.
Vrbis captæ nuncius continuò Regi Emmanueli alla- *Emmanue-*
tus fuit, qui lætitia elatus, supplicationes decreuit, & *lis Regis*
vota rerum omnium Domino, cuius numine bellorū *pium fa-*
omnium momenta ponderantur, magnificè atque re- *ctum.*
ligiosè persoluit. Id etiam cùm Leo decimus Pontifex
Maximus ex literis Regis Emmanuelis accepisset, dies
festos egit, supplicationes instituit, ipseq; publicè rem
diuinam solenni ritu atq; cæremonia confecit: & con- *Emmanue-*
cionator egregius orationem de laudibus Regis Em- *lis laudes.*
ma-

manuelis habuit, quòd eo tempore, quo reliqui
cipes Christiani odijs acerbissimis irritati, in mu
perniciem ruebant, intestinisq; seditionibus hos
vires amplificabant, solus Emmanuel pro Christi
ria bellum susciperet, & Christiani nominis host
Azamoræ noui mot⁹. India, & Mauritania profligaret. Azamore verò m
quidam non apud multitudinem solùm, verùm
pud eos, qui Principes habebantur, concitari cœ
Cùm viderent enim ciuitatem munitissimam sine
lius cæde in manus Christianorum peruenisse, nō
bitabant, quin si Brigantinus Dux cum vniuerso e
citu in Marrochiense regnum inuaderet, illud tot
cum maxima nominis sui gloria, sub imperium di
nemq; Regis Emmanuelis subiungeret. Nam si c
parua admodum manu Duces Lusitani Regem ips
in fugam compellebant, quid esset expectandum, si
iusto exercitu bellum fieret? Accedebat, quòd eo te
pore Mauri neq; tantis erant armis muniti, neq; ta
scienter acies instruebant, neq; ciuitates ita munieb
vt arduum munus esse videretur, vno impetu eas
cindere. Reges verò neque magnas opes habebant, n
erant inter se fœdere consentientes, ita, vt facilè alij
alios non magna mercede concitari possent. Fraus d
indè Punica, & insita in hominibus leuitas & inco
stantia faciebat, vt cùm neque fidem sanctè coleren
neque iurisiurandi religionem conseruarent, null
eorum fidem socijs adiungeret: & cum ex suo ingeni
quisque alios fingeret, reliquos suspectos haberet,
sibi perpetuò insidias ab illis intēdi suspicaretur. Quo
vbi fit, ibi nullum firmum vitæ atque salutis propu
gnaculum constitui potest. Quocirca necesse erat, si iu
stus exercitus in mediterraneas regiones moueretur
ab ijs, qui temporibus, & successibus rerum seruiebāt
suis insidias fieri, & dolos strui, & proditionis met
quemlibet eorum perpetuò solicitari. Nec enim dubi-
um erat, quin multi, vt victorum gratiam captarent,
principibus suis insidias machinarentur. Vt enim gen
tem amoris fœdere inter se mirificè consentientem,
& con-

onſtanti fide conglutinatam aggredi periculoſum is eſt: ita homines odijs, & fraudibus, & perfidia dentes, nullum fore negotium iudicabant, armis tere. Præterea ſic bellum adminiſtrari poſſe exiſtiant, vt nullis ſumptibus duci poſſet. Agri nanque vberrimi, fruges lætiſſimæ, pecorum & armento- incredibilis multitudo, ita, vt commeatus affa-, ſi tempore bellum fieret, ſuppeditari facillimè ſet. Ad hoc accedebat, quòd cùm in bello rerum op unitas omnia moderetur, nulla maior rei benè gelæ facultas dari poſſe multis videbatur. Exercitus iuſtus, milites acres, Duces acerrimi, hoſtes exanii: quocircà nemo dubitabat, quin ſi noſtri perculaſtarent, bellum cum maxima Regis Emmanue- vtilitate, & Chriſtiani nominis gloria intra breue pus profligaretur. Hæc & alia in hanc ſententiam gò iactabantur: neque deerant, qui ipſius Ducis au- eiuſmodi ſermonibus obtunderent. Quin etiam ſados quidam, qui Diui Franciſci inſtitutum ſeque- ur, cui nomen erat Ioannes Chiauenſis, qui poſtea iſcopus Viſenſis creatus fuit, cùm in templo ſa- m concionem habuiſſet, de hac materia copioſè co- n duce ipſo diſſeruit, & tam præclaram occaſionem itti, acerbiſſimè conqueſtus eſt. Itaq; cùm Dux om- m ſermonibus carperetur, coactus fuit in ipſo tem- , monacho, qui eum ad bellum ſtimulabat, publicè pondere. Non ſe ignorare dixit, nomen ſuum male- ctis multorum paſſim conſcindi, ſed ſe non rumo- us hominum, ſed ratione & conſilio moueri. Sibi le & obedientia erga regem nihil eſſe antiquius: Re- m autem non vt in Marrochium ſigna inferret, ſed Azamorem expugnaret, illum in Africam miſiſſe. quidpiam vltra moliretur, id ſe contra Regis ſapien- ſſimi imperium facturum. Si multis, inquit, menſi- s vrbem hanc obſidione premeremus, ſi maxima ilitum multitudo prius cæſa ab hoſtibus fuiſſet, iam eam caperemus, tunc tam clara victoria puta- tur, vt nemo quidpiam præterea deſideraret. Nunc quia

F. Ioannis Chiauenſis ad bellum Marrochiē ſe Exbortatio.

Brigantini Ducis ad monachi ſuaſoriam reſponſio in templo facta.

quia Dei benignitate intra diem vnum, sine vlliu
de, eam cepimus, victoria contemnitur, quasi sit
clarius hostem cædere, quàm ciues ab omni clad
columes conseruare. Ego contrà censeo, multò e
sempiternam laudem præstantius, ciuem vnum t
quàm hostium multitudinem trucidare. Bellum
tam leue est, quã multi prædicant. Reges enim q
uis inter se dissideant, commune tamen, quod vn
sis impendebit, periculum, facilè animos omniu
intestinis seditionibus ad commune malum pro
sandum, auocabit. Si igitur Rex Marrochiensis, &
sensis, & Xerifius, & montium Principes coniunct
ribus nobis obstiterint, multi fortasse, qui nunc o
one feroces multitudinem tumultuari cogunt, in
riculis constituti trepidabũt. Solet enim hoc accid
Vt quisq; in pace furentius & audacius de bello d
rit, ita magis in ipso belli discrimine tumultuatur,
mente consilioq; deducitur. Præterea non vident,
ximum exercitum ex rapto diu sustentari non po
Si igitur hostes voluerint, quo plures sumus, eò gra
us periculum intercluso commeatu adibimus. Si en
fruges in agris existerent, tum facilè fuisset, rei frum
tariæ prouidere. Nunc verò cùm iam messis præte
rit; & frumentum in longinquas oras asportatum
si hostes voluerint nos fame necare, quis illos ab eo
natu depellet? Frumento, quod habemus, intra pauc
menses absumpto, quomodo bellum, quod non pa
cis mensibus gerendum est, administrabimus? Præt
ea æstas in exitu est; & hyems intra breue tempus i
stabit, quæ poterit esse impedimento, quo minus tã
breuitate bellum finiatur, quanta homines audaces
temerarij suspicantur. Præterea bellum hoc maxim
quod suscipiendum iniussu regis arbitrantur, rex ip
sibi designauit, & nos si desponsam illi laudem pror
pere conabimur, non modò imperium illius conten
nemus, sed fidem illius Maiest. debitam nefariè viola
bim⁹. Ego quod ille imperauit, executus sum: si fuer
opus, me vitam pro illius dignitate profundere, mor

mini

mè recusabo:& dum illius voluntati satisfecero,
homines de me iudicent,minimè laboro. Nec e-
intelligunt, quoties aliquis bellum sui Principis
su suscipit,offensionem esse pestiferam,& victo-
inuidiæ plenam,ita,vt necesse sit ei, qui aliquid
regis præscripto molitur, calumnijs innumera-
us proximũ fieri. Nunc verò nemo me calumnia-
re potest. Meum officium erat,vrbem istam cape-
m Dei clementia cepi: celeritate summa bellum
icere,intra diem vnum id non mediocri felicitate
eci:exercitum incolumem reducere,id Dei singu
enignitate perficiam. Quò negotium & facilius,
lerius,& minore cum periculo transactum est, eò
ore numinis beneficio deuincti sumus. Quocirca
is esset, Deo gratias agere,quàm famam hominis
io suo præclarè functi maledico dente corrodere.
cùm dixisset,sermonem quidem hominum com
sit, non ita tamen,vt non extent hodiè permulti,
doleant, maximam fuisse tunc ab illo summi de-
s opportunitatem prætermissam. Ille tamen ratio
is quas diximus,inductus,id sibi licere minimè pu
t. Aliud etiam incommodum interuenit, quod il-
i cogeret in Lusitaniam redire. Tubere namque fe-
r alterum illius ita laborabat, vt is equo vehi non
set. Exercitu igitur commisso Francisco Portugalē-
cuius insignis nobilitas erat iam eo tempore cum
i mediocri laude prudentiæ coniuncta, Mazaga- *Brigantini*
n contendit. Balsam deindè Lusitaniç ciuitatem in *Ducis in*
garbia sitam, traiecit,vnde Almeirinum, vbi Rex *Lusitaniā*
manuel morabatur,se contulit: à quo fuit magnis *reditus.*
noribus,vt æquum erat,acceptus. Exercitus deindè
gna pars reducta in Lusitaniam fuit. Rodericus Bar
us,& Ioannes Menesius Azamore relicti, Barretus
vrbem tueretur, Menesius vt cum exercitu bellum
itimis gentibus inferret. Nonius Fernandus Atai-
s Safinium reuersus, institutum suum persequu-
,multis incommodis Mauros agitabat. Similiter Io
nes Menesius & Barretus suos otio torpere minimè

Excursio in Xerquienses. permittebant. Itaq; Menesius per exploratores c factus, paganos, qui Xerquiam incolebant, in loc circiter triginta passuum millia ab vrbe aberan ne vllo metu vagari, initio Anni M D. XIII

Annus nati Christi 1514. vesperum ex vrbe cum equitibus mille & ducen mille peditibus, cum Barreto egressus, viginti & tuor millia passuum ea nocte confecit. Indè

Mons viridis. tem viridem (sic enim propter amœnitatē, & frec tium herbarum, & plantarum viriditatem appell lent) petierunt. Prima luce in pagum Bencafiziu

Bencafizium pagus captus & exustus. uasêre. Pagus est in mõte situs, qui ab imo modi surgens, in orbem desinit. Incolæ partim cæsi, pa capti, partim è rupe in fluuium, qui Azamorem terfluit, præcipites eiecti sunt; & oppidum dire & exustum. Similiter Bernardus Emmanuel, & lo

Excursio in Tafufũ pagum. Syluius, qui ab eodem Menesio missi fuerant, in a pagum, quem Tafufum appellant, inuecti sunt, & gum omni præsidio nudatum aspiciunt. hostes e diffugerant. Nostri igitur, quod reliquum erat, v gijs insequuti, fluuio appropinquarunt, vbi Maur stiterant. Multi fluuium nando traiecerant, alij na parabant, non pauci tamen conferti pugnam min detrectabant. Qui tamen dissipati, & in fugam cõi in fluuium se demiserunt: è quibus non pauci na missilibus confixi fuerunt. Bernardus indè cum pr

Bellũ cum Xerifio. Heã Mauritaniæ prouincia. profectus se cum Menesio cõiunxit, & ita cum ma captiuorum numero, & pecorum multitudine, on in vrbem regressi sunt. Est in ea Mauritaniæ parte, ad Austrum spectat, & cum finibus Safiniensib⁹ co nens est, prouincia, quam Heam incolæ nominan

Tednest ciuitas. ea Tednest ciuitas est, in campi latissimi & fertilis planitie sita, in qua templum erat hominib⁹ illis va sanctum & religiosum. Xerifius in hac vrbe ædes a plas habebat, & hortos cultissimos & nitidissimos c piscinis, & varijs aquarum deriuationibus, cum quil se, cùm otium erat, frequenter oblectabat. In hanc c tatem Ataidius inuadere constituit. Per literas tam Menesium admonuit, vt sibi opem afferret: rē namq

iam esse,quam ambo viribus coniunctis aggrede-
ur. Ataidius tamen illum minimè expectauit. Ex
: igitur quadringentos equites eduxit, sociumque
ıbentafufum asciuit,qui duo millia equitum,& se-
gentos pedites secum adducebat. Cùm verò ciui-
quam petebant, appropinquarent, Xerifius illis
ı quatuor millibus equitum occurrit. Ataidius po-
mum agmen ducebat. Ichabentafufus, qui in pri-
agmine cum suis Xerifio obuiam prodierat, Atai-
spectante,sæuum & atrox prælium commisit. Xe- *Victoria*
ıs tandem victus ab Ichabentafufo, se fugæ manda *de Xerifio*
multi ex hostibus cæsi sunt:præda verò tanta fuit, *insignis.*
nta nunquam antea fortasse ex vllo prælio, cum
tibus illis inito capta fuerat. Nam supra ducenta
lia pecudum, & boum, & tria millia camelorum,
orum similiter ingentem multitudinem fuisse cō-
Ataidius in vrbem ingressus conquieuit. Indè ve-
iteris ad Menesium datis significauit,quomodo iā
gotium confectum esset. Abest autem Azamor ab
ciuitate circiter centum & sexaginta passuum mil-
us, & ea de causa fieri non poterat, vt tam citò se
nesius cum Ataidio coniungeret. Ducebat au- *Menesij*
ı Menesius septingentos, & quinquaginta equi *subsidium.*
, & pedites mille. Quacunque autem iter faciebat,
ximi honores illi ab omnibus Maurorum præfe-
s atque Principibus fœderatis habebantur. In oppi-
m autem exiguum tandem peruenit (Chiquerium *Chiquerium*
minant) templi Mahumetani gratia ab incolis *oppidum.*
credibili religione celebratum. Id enim iussu Ma-
metis fundatum extitisse, vanissimi sacerdotes as-
ebant. Ea verò mente Menesius cò peruenerat,
indè Marochium peteret. Chiquerium autem Ma-
chio non plus trigenta & sex millibus passuum ab
at. Indè tamen Ataidium per literas ad societatem
cinoris inuitauit. Is dixit, se pacis legibus scribendis,
fœdere sanciendo ita distineri, vt nullo modo pos-
t tunc ab ea vrbe discedere. Marochium verò maio-
ous esse viribus oppugnandum, neque committen-

dum, vt sine vllo fructu ille flos nobilitatis in tan discrimen induceretur. Menesium deindè oraba obtestabatur, vt tunc incepto desisteret. Menesiu Ataidium venit. Venerat interim Ataidij gener A sus Norogna cum Mauris equitibus octingentis, v ctis silentio oppidum natura munitissimum in m te arduo situm oppugnarent. Quod factum est, & stes, antequam illi aduentarent, id fore suspicantes fugerant: pauci tamen capti sunt. Iterum cùm iam piæ essent multis partibus amplificatæ, Menesius i tit, vt Marochium tenderent, quod tunc expugnat iri confidebat. At Ataidius verebatur, nè si id fieret, ximа gloriæ pars ad ipsum Menesium pertineret. ratione, vt opinio erat, impeditus Ataidius, nullo n do potuit adduci, vt itineris illius se socium præbe Id molestissimè Menesius, & omnes, qui cum illo nerant, passi sunt. Indè cum nonnulla offensione M nesius digressus, nuncium accepit, regem Fessense & regem Mequinezium cum maximis copijs adu tare, vt Azamorem obsidione cingerent. Idcircò q potuit celeritate Azamorem contendit. In itinere rò literis Roderici Barreti, quibus idem confirmab vehementius incitatus est, vt ad institutam celeri tem aliquid addendum cogitaret. Attamen cùm a moneretur, ne eum in itinere Reges interciperent, B nardum Emmanuelem, & alios viros nobiles, q cum Ataidio manserant, per literas asciuit, & comm atum, & tela, variasque munitiones importari fec Almedinam ingressus, ab Almeimamo vrbis præf cto fuit cum summis honoribus acceptus. Is eum a monuit, vt sibi à Ducibus Fessensis Regis caueret. H enim cum octingentis equitibus, & sex millibus ped tum præcedere, se compertum habere dicebat. Inc profectus, per ciuitates fœderatas ita iter faciebat, semper exercitum singulari ordine instructum duce ret, quasi sibi esset cum hostibus certamen singulis ho ris ineundum. Attamen siue ea fama vanis authori bus dissipata fuit, siue duces regis Fessensis parum dil

Bellum cũ Fessensi et Mequinezio gestũ.

gen-

tes extiterunt, is sine vllo impedimento Azamo-
copias incolumes induxit. Ibi certior factus est,
æ Regem duos duces cum maximis copijs in Duc
m misisse, vt eam regionem valido præsidio tue-
ur. Regem verò Mequinezium cum equitum &
itum multitudine expectari: qui Nafe (est quidem *Nafe opp.*
Mequinezij ciuitas non ignobilis) se tenebat. In a-
io autem Rex Mequinezius habebat, cum ducibus
is Fessensis Azamorem petere, vt Lusitanos obsidi-
vexaret. Menesius non expectandum esse putauit,
n hostes copias omnes coniungerent. Cùm igitur
llexisset, duces Fessenses in oppido satis munito,
od Balbam appellant, consistere, in eos, antequam *Balba.opp*
e discederent, inuadere constituit. Ad Ataidium
ò nuncium cum literis misit, quibus eum admone
, vt vellet prælio interesse, quo sibi non mediocre
us parare, & opus Regi Emmanueli gratissimum
cere posset. Cùm de loco inter eos, vbi erant copiæ
iungendæ, parum in principio conuenisset, tan-
n statuerunt, vt Seam (is locus viginti quatuor mil- *Sea.*
us passuum Balba distat) copijs iungendis delige-
it. Itaque Menesius duodecimo die Aprilis octin-
atos equites, & mille pedites eduxit: sequenti die
opè lacus quosdam in planicie castra posuit. Eo die
aidius cum Iehabentafufo cum mille & quingentis
uitibus, quorum maxima pars erant Mauri, aduenê-
Consilio inter duces habito statutum fuit, vt de pri
a vigilia silenti agmine castra mouerent, vt luce pri-
a possent in hostes imparatos inuadere. Ex omni- *Lusitano-*
s autem copijs quinque acies instruxerunt. Primam *rum acies.*
enesius, alteram Rodericus Barretus, tertiam Ioan-
s Gundissaluus Camara ducebat. In acie tertia Alua
s Carualius, & Ioannes Syluius inerant: vt etiam, v-
opus esset, ducum officio fungerentur. Quartam a-
em Ataidius cum Alfonso Norogna genero suo a-
bat. Quinta Iehabentafufo commissa fuit. Has quin-
ue acies equitum Petrus Moralis, & Ioannes Roderi
is cum instructis peditum copijs valido subsidio fir-

mabant. In medio impedimenta cum torment[is a]li-
quot curribus inuectis ducebantur. Menesius acie[m c]ir-
cumibat, & singulos duces de officio commoneb[at], &
omnes ad decus vehementer excitabat. Orto iam [so]le,
hostium castris appropinquarunt. Erant autem c[astra]
in planicie posita, propè mõtem, qui campis imm[ine]-
bat. Menesius designauit oculis locum, in quo [st]at[uit]
prælium faciendum, & ductores peditum admon[uit],
vt in eum locum, quàm celerrimè possent, aciem [di]-
gerent. In hostium castris erant supra quatuor m[illia]
equitum. Peditum verò numerus propter multit[udi]-
nem iniri non potuit. A tergo torrens campum à m[on]-
te dirimebat, qui quamuis tunc siccus esset, tamen [pro]-
pter alueum, quem torrens imbribus auctus in alt[itu]-
dinem depresserat, erat hostibus impedimẽto, quo[mi]-
nus se in mõtem sine periculo reciperent. Hostes q[ua]-
tuor acies instruxerunt. In prima acie pedites cu[m]
fistulis ferreis, & scorpionibus locauerunt, vt sagit[tarum]
& glandium multitudine primam nostrarum aci[em]
perturbarent. Menesius verò, cùm tubis signum pu[gnæ]
dare iussisset, & omnes nomen S. Iacobi de more H[is]-
paniæ conclamarẽt, tanto impetu in hostes inuect[us]
est, vt antequam, qui in acie prima constiterant, da[m]-
num aliquod (quod valdè metuendum esset) infe[rre]
possent, eos dissiparet, & cùm prælium acriter ini[ret],
tres illas equitum acies fudit, & vsq; in torrentis alu[eum]
hostes insequutus, multos occidit. Ataidius, cui dat[um]
erat negotium, vt in vnam equitum aciem impet[um]
ferret, id exequi non potuit: ea nanq; acies, quam p[ete]-
bat, à loco deflexerat, vt suis contra Menesium op[em]
afferret. Itaque in pedites inuasit, quorum magnu[m]
numerum cecîdit. Menesius cùm ad torrentem per[ue]-
nisset, suos continuit. Multi tamen illius imperiu[m]
contemnentes, torrentem transgressi sunt. Erat aute[m]
Menesius reliquis quidem Imperatoris laudibus e[x]-
cellens, sed propter insitam in natura mãsuetudine[m]
in animaduertendo parum seuerus. Ob id igitur ad[o]-
lescentes nobiles animo quidem virili, sed mente p[ue]-

Hostiũ castra & exercitus.

Hostiles acies.

Prælium.

sana præditi, tanti viri authoritate contineri non
ierunt, quin se sine vllo fructu in discrimen salu-
ijcerent. Menesius Garsiam Menesium fratris sui
m misit, qui eos redire compelleret. Is equo inci-
se cōfestim illis opposuit, & vt se continuò recipe
, adhortatus est. Iam plerique obtemperabant, cùm
us Tellius iuuenis apprimè nobilis & laudis præ- *Arij Tellij*
modum cupidus, sed, vt fama erat, temerarius, ex- *temeritas.*
nauit. Non decet hoc tempore pedem referre: Mau
istos, ô commilitones, vsq; Fessam ferro persequa-
r. Hac ratione qui iam redibant excitati, rursus in
tes incurrunt. Garsia Menesius cùm eorum impe-
cerneret, Si ita vultis, inquit, & vltra Fessam impe
feramus. Hæc cùm diceret, se illis admiscuit. Hanc
eritatem cùm Menesius animaduerteret, torren-
n transgredi statuit, vt fugientes (nec enim eum la-
at, quod erat eis, qui temerè ruebant, euenturum)
iperet. Peditum interim aciem vnam præmisit, quę
stium impetum sustineret. Ataidius torrentem
nsgredi noluit, ne copiarum suarum ordinem per-
rbaret. sed in ripa constitit, vt inde hostes, si transire
narentur, repelleret. Ichabentafusus huic incommo
opitulari nequiuit. Cùm enim Mauri, quos duce- *Temera-*
t, hostes fusos animaduerterent, prædandi cupidita- *riorum in-*
cæci, ducem reliquerunt. At hostes qui se in mon- *fælix exi-*
m receperant, vbi paucitatem eorum, qui illos perse- *tus.*
uebantur, animaduertêre, in eos conuersi tanto im-
etu fuerunt, vt in effusam fugam compellerent. Ma-
ma eorum pars temeritatis pœnas luit: nam ab ho-
ibus cæsi sunt, inter quos Arius Tellius, & Garsia Me
esius extitere. Qui fugientes insequebantur, cùm
nimos iam à prima illa consternatione recepissent,
e illo successu, qui præter opinionem acciderat, e-
ati fuissent, tanto impetu in Menesium incurrerunt,
t eum cogerent in aduersam torrentis ripam copias
educere: quod non sine multorum sanguine confi- *Cæsorum*
i potuit. In hoc prælio equites plus quinquaginta ce *numerus.*
ciderunt, & supra centum vulnerati sunt. Ex hosti-

bus, vt postea compertum fuit, duo millia & se
interfecti fuerunt, in quibus vnus ex ducibus ill
mis fuit, quos Rex Fessensis cum imperio miserat
ex equo decidit, & à suis, cùm esset iam in summ
tæ discrimine constitutus, ereptus est. Septem du
lij cæciderunt: supra quatuor hominum millia v
rati sunt: captiui ducenti & octoginta fuerunt.
fuerunt vxores & filij eorum ducum Xerquiensi
qui prælio interfuêre. Victoria illustris & clara fu
nisi eam iuuentutis temeritas aliqua ex parte d
mâsset. Hostes postquam nostras acies coniunct
nimaduerterunt, eas non sunt ausi lacessere. N
cum præda iam diuisa istis itineribus in sedes sua
uersi sunt. Reges Fessensis & Mequinezius nond
hanc suorum cladem acceperant, cùm obsidionis c
silium, qua Azamorem opprimere statuebant, in
mittendum minimè iudicarent. Itaque Nazer
quinezij Rex cum maximis copijs regni sui finibu
gressus, Azamorem contendit. Mahumetes Rex
sensis non mediocrem equitũ & peditum multitu
nem illi in auxilium misit. Rex Mequinezius in flu
ne quod Azamorem alluit, traijciendo septem di
tanta erat hostium multitudo, consumpsit. Mene
Emmanuelem de obsidione, quam futuram credeb
per literas confestim admonuit: qui summa dilige
tia omnia, quæ erant ad vrbem muniendam idone
comparauit. Sed Nazer cùm accepisset eorum clade
qui prælium cum Menesio inierant, consilium mut
uit, & Almedinæ regionem populari constituit. M
gnam itaque vastitatem terris intulit, Almedinam c
pit, eos qui in præsidijs inerant, qui Alemeimanum
finium fugere properantem sequi noluerant, inter
mit. Iehabentafufus cùm neque copias haberet, quibu
tantæ multitudini resisteret, & ab Ataidio, à quo au
xilium postularat, minimè firmo subsidio adiutus fu
isset (Ataidius enim obsidionem timebat, & ideo co
pias diminuere noluerat) Safinium se conferre statuit
Sed primùm puteos obturauit, alios bestiarum cada

Lusitanorũ cruenta victoria.

Bellũ Azamorense.

Almedina regio vastata, vrbs ab hoste recepta.

ue

ibus inquinauit, & frugibus etiam corruptis infe-
vt Regis exercitum siti conficeret. Dum in his ope- *Prælium*
us tempus conterit, Rex illum consequitur. Itaque *anceps.*
elium vitari non potuit, vtrinque fuit acerrimè di-
catum. Equites aliquot Iehabentafufi ceciderunt,
er quos dux fuit quidam, Benamira nomine, vir in- *Benamiræ*
ni robore præditus. Ex acie Regis equites quinqua- *mors.*
ita desiderati sunt, & in his dux insignis, quem rex
ssensis copijs suis præfecerat. Iehabentafufus in eo
ælio ea facinora virtutis militaris edidit, vt multos
miratione defigeret. Sic igitur è prælio discessit, vt il
n hostes non admodum pertinaciter insequerētur.
ille tamen Camelos amisit. Ataidius illi locum mu-
coniunctum assignauit, in quo castra poneret. Rex
terim aquarum penuria grauissimè laborabat, & pu
os, vt sitim leuaret, de integro fodere iubebat, & ita
mpus sine vlla re memorabili consumebat. Ieha-
ntafufus vna nocte castra illius oppugnare consti-
it. Rex ab indice monitus, castra in locum alium ma
s munitum repentè mutauit. At Mauri, qui Xerquiā
colebant, cùm animum illius abiectum & demis-
m factis agnoscerent, & simul fluxam fidem ani-
aduerterent, illum contemptu & odio dignum sta-
ierunt. In primis autem grauiter eos offendebat, qđ
im se Azamorem aut Safinium obsessurum osten-
isset, & tantis copijs abundaret, nihil horum tentare
ropter ingentem formidinem ausus fuisset. Seq́ue in-
ni spe deceptos à Regis Emmanuelis fide desciuisse
iolestissimè ferebant. Itaque vt odium expromerent,
camissam Regis Emmanuelis gratiā aliquo insigni
icto recuperarent, cùm Mequinezius Rex prope oppi *Mequine-*
um, quod Tazarote nominant, castra haberet, contra *zius Rex*
idem, cuius illi religionem minimè nôrunt, in castra *suorū perfi*
uunt, cædem faciunt, copias regis in fugam vertunt: *dia castris*
upra mille hominum in seruitutem abripiunt, octin- *exuitur.*
gentos equos capiunt. Rex castris exutus, cum maxi-
no damno atq; dedecore in montes arduos primùm
e fuga proripuit, atque inde in regnum reuersus est.

 At

At Menesius interim in grauissimum morbum i dit. Cùm verò decumberet, literas ab Emmanuele cepit, quibus illum miris laudibus efferebat, & pro ritis excellentibus præmia illi ingentia proponel His literis responsum nullum dedit. Nec enim iam tempore quidquam de hac misera & exigua vita cogitandum statuebat, sed tota mente ad sempiter omnibus votis aspirabat. Itaque rebus omnibus, q ad animi expiationem necessariæ videbantur, ritè p curatis, cùm insitæ religionis & pietatis egregia doc menta dedisset, è corpore quasi ergastulo quoda expeditus, in cælum, vt omnium opinio ferebat, imr grauit. Fuit enim vir ille non virtutis tantùm milit ris & imperatoriæ gloria præcellens, sed laudibus e iam mansuetudinis, & lenitatis, & clementiæ pr stantissimus. Erat præterea in omni genere vrban tatis humanissimus. Et cùm vitæ castimonia, & m rum integritate multùm omnibus, quæ vitam in a mis degerant, anteiret, tum amoribus sine vitæ pet lantia, aut vlla verborum obscœnitate deditus erat, i tamen, vt in illis etiam non libidinis vllum vestigiu extaret, sed ludus sine vllius pudoris intertrimenti quæsitus appareret. Hostibus maximo terrori fui militibus autem carissimus, ciuitati vniuersæ maxi mum sui desiderium cum multis lachrymis & luct diuturno reliquit. Quantum autem ingenio valeret versus, quos patrio sermone componebat, apertè de clarabant. Nec enim illis quidquam vel argutius, ve festiuius excogitari poterat. Augurijs tamen deditus erat, & atra interdum bile ad insaniam laborabat. Sed hanc tenuem vitiorum labem virtutis magnitudo tanto interuallo superabat, vt maiora etiam vitia in tanto viro toleranda viderentur. In locum illius Petrus Sousa successit, qui postea Comes Pratensis extitit, & Rodericus Barretus in Lusitaniam reuersus est. Hoc anno Petrus Menesius Alcoutinensis Dynasta, cùm crebras excursiones faceret, quibus Mauros perpetuò fatigabat, tum mense Iulio in Tutuani fines inuasit.

Menesij mors.

Menesij mores & ingenium.

Petrus Sousa Menesij successor.

it: multos cecîdit, alios captiuos abduxit. Initio ve- mensis Octobris nuncium accepit, duos Regis Fes- *Septense* sis fratres cum decem millibus equitum, & magno *bellum.* ditum numero, vt Septam oppugnarent, aduenta- Classem præterea misisse, vt terra simul & mari ci- atem premerent. Hi duobus in locis syluestribus idias posuerunt, in quibus ipsi constitêre: deinde inque & viginti excursores emisêre, vt nostros eli- ent. Hi ad speculas vsque peruenerunt. Petrus Me- sius equites quindecim in eos immisit, ipse cum cē- m & quindecim equitibus egressus est, vt illis subsi- o esset, cùm hostes ex insidijs, vt ille fore suspicaba- r, erumperent. Nostri in equites hostium impetum dêre: illi repentè cesserunt vsque eo, dum nostros in cum, quem ij, qui erant in insidijs, tenebant, extrahe nt. Nostri insidijs exploratis, ad Petrum Menesium cursu recipiunt. Hos ducenti & quinquaginta equi- s insequuti sunt. Horum vestigijs alij permulti insti- runt. Petrus Menesius intra vallum, quod vrbem cin t, se continuò recepit. Hostes illi, qui prius ex insidijs merserant, aditu valli, cùm essent iam nostris admi- ti, prohiberi minimè potuerunt. Petrus Menesius in *Prælium.* os conuersus, prælium iniuit, quod maxima vtriusq; artis vi pugnatum fuit. Ex hostibus ducenti cæsi fue- unt, è nostris vnus tantùm cecidit, sex & triginta vul- erati sunt. Regis interim fratres aduenīūt, vt vallum isijciant, & nostris aditum in vrbem intercludant: & lassis etiam in terram copias exponit. Sed eo iam tem ore Petrus Menesius suos in vrbem reduxerat, & fo- ibus occlusis conatus eorum inanes reddiderat. Illi mortuos in naues cum lachrymis imponunt. Erant enim plerique iuuentutis principes, & homines, in quibus seniores non mediocrem spem felicis militiæ collocauerant. Hoc autem tempore maximo terrori nomen Regis Emmanuelis erat apud Mauros, simul clementia & æquitas illius in omnium ore atq; præ- dicatione versabatur. Cùm igitur se ab Emmanue- lis

Maurorũ deditiones & fœdera cum Emmanuele.

lis ducibus bello fatigatos, & domi ſuorum tyran
vexatos eſſe conſpicerent, vltro ad Emmanuelem
niebant, & enixè ab eo contendebant, vt eos in fi
acciperet, illiſque tributum, quod ei videretur, im
ret, & duces quos vellet, eis præponeret. Se namqu
que ad extremum vitæ ſpiritum pro illius amplit
ne pugnaturos. Neque ſolùm qui vrbes incolebant
benter in deditionem veniebant, verùm etiam pag
atque montani, cùm vires ſuas infeliciter experti f
ſent, voluntariæ ſeruitutis pactione vitæ ſuæ & in

Xerquienſis ad Emmanuelẽ legatio.

lumitati conſulebant. Itaque Xerquienſes legati ge
principes ad Emmanuelem introducti ſunt, qui ſe,
que omnia illius fidei atque poteſtati committeba
& poſtulabant, vt Xerquia prouincia à Dabida & G
rabia diſtincta fieret, & illis Audaramen rectorem
ducem præponeret. Ne autem in eo Iehabentafuſi
offendere viderentur, dicebant Aduecamenem reg
nem, quam diximus tribus illis præcipuis nationib
inter ſe diſtingui, tantam eſſe, vt nullo modo poſſet
Ano Iehabentafuſo gubernari. Is igitur Dabidam
Garabiam imperio contineret, & Xerquiam ab alio
ctore regi permitteret. Accedebat, quo id cum mino
Iehabentafuſi offenſione fieret, quòd Abdaramen i
us famulus, & in diſciplinis illius educatus extiterat,
ta, vt nemo dubitaret, quin is perpetuò Iehabentafuſ
libenter obſequeretur. Hoc & ad ipſius prouinciæ pa
cem, & ad iuris adminiſtrandi facilitatem, & ad ipſiu
Regis fructum & emolumentum valdè pertinere. Si
enim fore, vt eos, quorum tam æquo poſtulato ſatisf
ciſſet, in officio promptiores contineret, & tributum
quod pendere volebant, facilius exigeret. Fuêre legat
comiter accepti, & quod poſtulabant, benignè à Rege
conceſſum, ea tamen lege, vt quoties omnes illæ tres
Duecalæ partes vires ſuas coniungerent, Iehabentafu-
ſum ſummum ducem agnoſcerent, Imperiumque il-
lius ſine vlla recuſatione ſequerentur. Sanxit etiam le
ge Rex, nè quiſpiam ab vna in aliam tribum tranſiret,
nè perturbatio & confuſio fieret, & aliquis ea de cauſa

me-

tus concitaretur, qui bello materiam subministra-
De ijs rebus ad Ataidium, & ad Petrum Sousam, q
amorem tenebat, literas dedit: & Iehabentasufus eā
uinciæ distinctionem facilè comprobauit. Eodem
io Nonius Fernandus Ataidius Iacobum Lupium
uceatorem in Xerquiam misit, qui frumentum im
atum à colonis exigeret, & illud Azamorem depor
dum curaret. Id Lupius exequutus, cum Mauris,
frumentum iumentis impositum ferebant, Aza-
orem rectà contendit. In itinere facti sunt illi obuiā
uites 60. qui Azamore veniebāt. Mauri cùm opina-
tur eos hostili animo prodijsse, arma repentè corri
nt, & prælium animis obfirmatis offerunt. Lupius
nedium interposuit, & caduceatoris officio funct9
Vix tamen Mauros placare potuit. Dicebant enim
non Sousam, sed Ataidium agnoscere: cùm Ataidio
nque, & non cum Sousa pactionem de frumento
portando fecisse. Lupius tamen eos, quoad fieri po-
t, ad lenitatem inflectere contendebat. Illi verò dicē
at, Petrum Sousam, postquam Azamoris curam suf
erat, illis minimè ferendas iniurias intulisse. Idcir-
equites illi sexaginta frumentum Azamorem sub-
hendum curarent, se nanque in eam ciuitatem mi-
nè pedem illaturos. Cùm tamen Lupius multa o-
ionis lenitate vsus fuisset, nō modò eos mitigauit,
rùm eò perduxit, vt Marochium sub illius ductu cō
nderent. 400. & 23. equites ex illis delegit, & cum vi-
nti & septem Lusitanis equitibus indè profectus, po
idiè in turmas hostiles, quæ Marochio quatuor mil
passuum aberant, inuasit, & aliquot occidit, tres &
viuos cepit: ingens præda pecorum & camelorum
acta fuit. Marochium tandem accedunt, & ipsi Mau
Regis Emmanuelis nomine sæpius conclamato, ha
s vrbis portas percutiunt. Marochij Rex re inopina-
perturbatus, vt eorum impetum repelleret, egressus
t. Illi fortissimè resistunt, & quatuor equites occidūt,
ita incolumes cum præda in locum, vndè profecti
m Lupio fuerant, reuertuntur. Ibi præda diuisa,
Mauri

De tumultu quodā inter Mauros exorto & sopito.

Lupij in Marochiēsem agrū eruptio.

Mauri cum gregibus in Xerquiam rediêre. Lupius
finium cum captiuis ingressus, admirationi qu
plurimis fuit. Facinus enim videbatur incredibile,
minem plebeium, & caduceatorem tantum aud
vt cum tam exiguis copijs, & ijs maxima ex parte
spectis, eò penetraret, quò Ataidius ipse Dux for
simus, cùm à Menesio ad eiusdem facti societat
inuitaretur, peruenire dubitârat. In huius anni ex
Rex Emmanuel tres Legatos ad Leonem decimu
Pontificem Maximum, cum muneribus regia mag
ficentia dignis instituit. Princeps legationis Tristan
Cugna fuit. Collegæ duo iurisconsulti magnæ ap
Lusitanos authoritatis extitêre. Vnus Iacobus Pac
cus, alter Ioannes Faria nominabatur. Per illos Por
sacras vestes ex auro, cum multis gemmis opere e
cellenti perfectis dono misit. Vasa præterea ex aur
atque monilia maximi ponderis & pretij vestibus a
iecit. Opus erat eiusmodi, vt cùm materia nihil pr
tiosius excogitari posset, artificium tamen ipsam m
teriam multis partibus superaret. Misit præterea el
phantum Indicum miræ magnitudinis, qui non so
lum Romæ, vbi homines, post inclinatam Roman
Maiest. amplitudinem, illud animal nunquam ocu
lis aspexerant, sed quacunq; gradum inferebat, nem
circunfluentem vndique turbam, admiratione obstu
pefactam, submouere poterat. Panthera etiam venati
ca missa fuit, quod munus haud scio, an olim Roma
AEdiles, cùm ludos magnificentissimos apparabant
& præter alias immanes beluas, pantheras etiam in pu
blicis spectaculis exhibebant, præstare potuerint. E
namque mansuefacta, non in circo cum bestiarijs, sed
in syluis cum apris atque ceruis prælium committe
bat, & principibus, qui venationibus oblectantur, plu
rimum voluptatis afferebat. Ea insidebat equi Persici
tergo, integumentis auratis eleganter instrati. Equum
regebat Persa venator eximius, qui ad id munus obe-
undum ab Armuzij Rege cum equo & Panthera mis-
sus fuerat. Tristanus Cogna, cùm esset vir & nobilita-

RES EVROPEAE

Magnifica Emmanuelis ad Leonem x. Pōtificē Max. Legatio ac munera.

Panthera venatica.

te, &

authoritate, & existimatione non vulgari prædi-
tum proprijs sumptibus eam legationem exornã-
susceperat. Ducebat autem secum tres filios, & co
orum copiam, amplamque familiam, quibus sti-
s non abiecti Principis speciem præ se ferebat. Le-
onis scriba Garsia Resendius, vir non mediocris a-
Regẽ authoritatis erat. Nicolaus Faria, qui equis
ijs curandis præerat, agebat equum pulcherrimũ,
ppijs aureis, & phaleris aureis, emblematis & gẽ-
maximi pretij distinctis instratum, & ornatum,
etiam Pontifici donandus erat. Duodecimo tan-
die mensis Martij, anno M. D. XIIII. Legati in *Annus na-*
m hoc ordine iter̃ instituerunt. Familiæ vestibus *ti Christi*
odum eleganter excultæ præcedebant. Panthera 1514.
o Persici equi, quẽ Persa regebat, insidẽs, & elephã- *Legatorũ*
cũ rectore sequebantur. Nicolaus Faria equo, quẽ *in vrbem*
mus, inuectus, post elephantum interuallo modi- *ingressus*
isiunctus, primũ illud agmẽ cogebat. Nobiles de- *et pompa.*
è viri, qui comitatu suo legationi nõ parum digni-
adiungerent, loco suo progrediebantur. Post il-
caduceator Lusitanus cum insignib⁹ regijs legatos
ecedebat. Deindè Tristanus Cugna sequebatur, cu-
vtrunq; latus legati reliqui claudebant. Fuerunt à
dinalium domesticis, deindè à Principum Lega-
multisq; Principib⁹ antequã in vrbem ingrederen-
omnib⁹ honoribus excepti. Ad vrbem cùm accede
t, vrbis Præfectus cum Pontificibus & ipsius Pont.
x. domesticis atque familiaribus obuiam prodijt,
tificisque nomine orationem habuit, qua Lega-
le aduentu gratulatus est, omniaq; Regis Emma-
lis clarissimi Principis officia, qui pro Christi no-
ne, & religionis sanctitate perpetuò dimicabat, illi
tissima, vt merita illius postulabant, perpetuò fo-
lixit. Responsum pro dignitate redditum ab illis
Romani deindè designatores aduenêre, & ordinẽ
npæ illius instruxêre. Omnia interim tubarũ can-
is, & tibiarum symphonia & concentu persona-
t. Nullus fuit princeps, qui non ordine à designa-
toribus

toribus constituto legatos deduceret. Heluetioru
iam agmen instructum eos antecedebat. Turba v
que visendi gratia confluens, omnes viarum aditu
struebat, ita vt vix fustibus coercita cedere; & lo
dare vellet. Cùm ad molem Adriani ventum esse
mentorum ingenti strepitu ciuitas vniuersa tren
cta fuit. Fumi tandem caligine dispulsa, cùm Pon
nestra spectaret, elephantus accessit, & ter genib⁹ f
& demisso corporis habitu venerabundus illum
tauit: quod non mediocrem admirationem specta
bus incussit. Tum proboscide in dolium ingens a
refertum immissa, aquam hausit, qua omnes, qui
nestris altioribus insidebant, aspergeret. In plebem
indè conuersus, eum aqua, quasi ludum exhibere
let, immodicè perfudit. Cùm hac pompa fueru
die Legati in hospitium deducti. Vigesimo verò
mensis eiusdem, Legati eadem hominum freque
& celebritate in Pontificis ædes deducti sunt. Pont
in sublimi sede vestibus sacris cultus, vt fit, eos exp
bat: Cardinales in sedibus suis considebant. Legati
mum Pontificis pedes osculati sunt. Alij deindè o
ne à designatoribus instituto idem officium præst
re. Tristanus deindè Cugna literas Pōtifici Regis E
man. obtulit, quæ publicè lectæ sunt. Eæ nihil al
continebant, quàm postulatum, vt Legatis fides ha
retur. Tum Iacobus Paciecus egregiam orationem
buit, quam ita voce & actione luculenter expressit
non mediocrem ea die laudem eloquentissimi ora
ris assequeretur. Pontifex responsum Latinè, verbis
culentissimis, & eleganter, & grauiter dedit, Emma
elisque nomen, & Lusitanæ gentis virtutem laudib
summis exornauit. Postridiè Legati in viridariū, qu
post Pontificis ædes in Vaticano monte consitum
intromissi sunt. Eo in loco eos iam Pontifex expe
bat. Ibi munera accepit, quorum fulgorem & artifi
admiratus vehementer est. Indè in hortum, vt elep
tum & pantheram videret (non enim facilè elepha
tō erat in superiorem ædium partem, vndè in virida

Elephātus Pontificē Max. veneratur flexis genib⁹

u

exitus patebat, scandere) continuò descendit. Ibi
uit spectare, quâ ratione panthera venaretur. Fue-
igitur ad illum bestiæ perductæ. Panthera repen-
venatore, qui eam regebat, immissa, in illas insi-
easque celeritate incredibili iugulauit. Non mul- *Emmanuelis ad Pōtificem Maximum pōstulata.*
ōst dieb⁹ legati postulata regis Emmanuelis expli
unt: quorum pars ad cōmunem Reip. Christianæ
im, pars ad ipsius regis commodum & emolumē
pertinebat. Quæ ad commune bonum spectabāt,
t hæc, Vt indictum concilium continuaretur, illi-
ie decreta sancirentur: vt sacerdotes à vitæ luxu,
umque licentia, ad continentiæ & sanctimoniæ
iplinā reuocarentur: vt opera daretur, qua Princi-
Christiani ab intestinis discordijs ad bellum con-
Turcas consensione summa comparandum tradu-
ntur. Hæc omnia postulata, non enim temporis e-
, repudiata sunt. Reliqua singulari benignitate cō-
a fuerunt, nempè vt tertiæ atq; decimę partes vecti
um, quę alendis sacerdotibus & sacris vsib⁹ destina
int, in belli, quod in Mauritania gerebat, sumptus
ribuerentur: vt bona pars Ecclesiarum (sic enim tri
im sermone templorum bona nominare solem⁹)
monachorum etiam quorundam vectigalibus,
sus eorum, qui in Christianæ militiæ ordinem cō
antur, conuerteretur: vt diplomata scribi iuberet,
ous ijs, qui vellent bellum Africanum pecunia iu-
, cælestia beneficia è Christi thesauris deprompta
è tribuerentur. Quæ quidem largitas hominum *Pōt. Max. erga Emmanuelē notata largitas.*
ehensione carere non potuit. Vt enim Rex homi-
n cupidorum importunitate victus, id à Pont. con-
deret, æquum tamen esse dicebant, vt Pont. esset in
iendo restrictior. Sacra enim vectigalia tāta religi-
non solùm apud homines diuinis legibus astri-
, sed etiam apud Græcos, & Romanos, & Aegyp-
, & complures alias nationes munita fuerunt, vt
ex illis partem aliquam attigisset, grauissimum in
elus admisisse existimaret, vix vllis piaculis eluen-
n. Et vera religione dicebant multò magis conti-

 nendam

nendam esse hominum Christianorum cupiditat[illegible]
que committendum, vt propter immanem quoru[illegible]
auaritiam, quę nullis finib⁹ arceri potest, sacra pro[illegible]
fierent. Decimæ quidem atq; tertiæ sacrorum vect[illegible]
lium partes olim Alfonso nono, & pòst Alfonso[illegible]
decimo concessa definito tempore fuerunt. Ver[illegible]
sed illorum patrimonium fuerat à tutorib⁹ dissip[illegible]
& influentes barbarorum copiæ in Hispaniam ir[illegible]
tes, erant tunc templorum omnium sanctitatib⁹ & [illegible]
cris etiam vasis, iure atq; meritò repellendæ. Rex [illegible]
nandus similiter & Isabela cū essent propter Port[illegible]
lense bellum sumptibus exhausti, & bellum eis iu[illegible]
& religiosum contra Granatenses Saracenos insta[illegible]
meritò videntur eadem Pontificis benignitate sus[illegible]
tati. Id tamen Alfonsus I. Lusitaniæ Rex, qui cùm
nues admodum opes possideret, Saracenos innum[illegible]
biles, opib⁹ & potentia feroces, maxima atq; diut[illegible]
belli contentione è Lusitaniæ finibus expulit, n[illegible]
quam vt faceret, in animum induxit. Neq; Sanciu[illegible]
lius filius, qui cùm bellum durissimum Saracenis [illegible]
ticam incolentibus inferret, prope Hispalim, Be[illegible]
fluuium eorum sanguine tinxit. Neque Ioannes [illegible]
nomine primus, qui profligato, quod cū Castellæ [illegible]
ge gesserat, bello, Septam vrbem expugnauit. Nec [illegible]
fonsus quintus, qui Tingim & Arzilam & Alcassar[illegible]
armis atque virtute cepit. Nec Ioannes secundus, [illegible]
ius non solùm in bello Hispaniensi contra Fernan[illegible]
Regem inuictissimum admirabilis virtutis lumen e[illegible]
xit, sed etiam in Africano bello clarissimum specim[illegible]
egregiæ virtutis exhibuit. Si exemplis erat agendu[illegible]
quando quod exemplo fit, iure etiam fieri plerique [illegible]
dicant, multò magis erat exemplis domesticis, qu[illegible]
alienis vestigijs insistendum. Deindè illi, qui sacris [illegible]
bus permissu Pontificis manus iniecerunt, excusat[illegible]
nem egestatis habuère. At Emman. tunc tantis o[illegible]
bus circunfluebat, vt omnes Principes, à quibus ortu[illegible]
ducebat, longissimo interuallo superaret. Quod si il[illegible]
quibus ea pecuniæ sacræ summa donabatur, tota[illegible]

V

:am, vt olim in sacro bello, pro Christi sanctissima igione consumerent, rectè videretur illud munus à ·ge postulatum, & à Pontifice concessum. Sed illud :ommodum accessit, quòd in literis Pontificis, Lectorum opera, qui sacræ pecuniæ lucris inhiabant, iectum fuit, vt illa vectigalia non modò pro Chri- religione militantibus, sed quacunque alia ratione nè meritis à rege donari possent. Hoc introitu ad ho inum cupiditatem patefacto, factum est, vt vectiga- sacra multis in locis hominibus lautissimis, qui nõ ùm nunquam hostis vultum aspexerunt, sed illata ricani belli mentione contremiscunt, donarentur. ·stremò quod Rex hominum sermonibus inductus i proposuit, consecutus minimè fuit. Maritimas e- m Mauritaniæ ciuitates facillimè tueri, & nobilitatẽ ·ibus amplioribus deuinctam tenere, & ærarium dẽ- is sumptibus amplificare cupiebat. At post illius mu ris concessionem, nec Africæ bellum eadem felicita gestum fuit, & nobilitas maiore inopia conflictari, pluribus querelis vti cœpit, & Regis ærarium, quò ures vectigalium accessiones fiunt, eò sumptib⁹ mi- ıs necessarijs, & casibus interdum acerbiorib⁹ exhau- :ur. Sumptus quidem sacræ pecuniæ moderatos, & ·minib⁹, qui non militiæ sacræ nomen vsurpant, sed o religione sanguinem profundunt, attributos, lau- ındos censeo: tantã largitionẽ ex sacris vectigalib⁹ in xũ multorum hominũ, qui nunquam gladiũ strin- ·re, fieri, minimè ferendum arbitror. Sed vt eò, vndè ·flexit oratio, reuertamur, Legati, reb⁹ ex animi sen- ntia confectis, cũ literis ipsius Pontificis, valdè pro- ·nsæ in Emmanuelem voluntatis testimoniũ conti- ·ntib⁹ in Lusitaniam redierunt. Emman. tertias atq; ·ecimas sacrorum vectigalium remisit, quod illi non ıediocri laudi tributum fuit. Pontifices & sacerdo- ·s illi pro tanta benignitate centum & quinquaginta umorum aureorum millia tribus pensionibus obtu- runt. Literæ, quibus animi eorum, qui certo pecu iæ numero bellum Africanũ iuuare vellent, expia

Bonorum Ecclesiasticorum abusus.

Authoris hac de re sententia.

Sacrarum indulgentiarum ab-

usus quomodo vindicatus. rentur, & multis præterea beneficijs, quæ ad numi offensas obliterandas valerent, afficerentur, ministr rum auaritia & improbitate grauissimas offensio attulêre. Fuit tamen Emmanuelis iussu in minist animaduersum, & omnes vel humano iudicio, vel uina vindicta talem exitum vitæ habuerunt, vt intel gi posset, numen diuinum fuisse hominum cupidi ti, qui ex hac functione non mediocrem sibi pecur comparabant, vehemēter infensum. Summa pecun quæ ex sacerdotijs erat in vsum militiæ conferenda, Christi, vt appellant, militibus assignanda, fuit 20. m lium numorum aureorum, qui circiter bis centum a ri libras efficiunt. In ijs etiam Emmanuel modera onem adhibendam censuit. Primùm enim Abbati omnes præter paucas, quæ iam eiusdem militiæ obt tu ab hominibus, qui nunquam militauerant, occ patæ fuerant, ea tyrānide liberauit. In reliquis sacerc tijs æquos iudices adhibuit, & vt omnia cum moder tione fierent, operā dedit. Sed iniuriæ satellites atq ministri tantam industriam adhibuerunt, vt nihil e æquo & bono fieret. Sic enim æstimatione sua annuc fructus, qui erant militibus addicendi, attenuabant, v vix illis fructibus summa expleri posset. Sacerdotibu verò non fructuum vllam partem, sed certam pecuni summam relinquebant: & ita paulatim eos possessio nibus exturbabant. Cùm verò fructus annui venirent & eorum pretium singulis annis augeretur, milites au tem ditiores fierēt, sacerdotes in eadem perpetuò ege state relinquebantur. Sub id tempus alia quædam Le gatio ad Emmanuelem Regem peruenit, quæ fuit ill gratissima. Quomodo vir quidam Armenius, Matthæ us nomine, ab Imper. illius AEthiopiæ, quæ supra Aegyptum est, ad Emmanuelem missus fuerat, expo suimus. Eum Albuquercius honorificē acceptum, & beneficijs ornatum in Lusitaniam misit. Duces, quibus Matthæus commissus fuit, odio Albuquercij inducti (dicebant enim illum esse scurram atque præstigiatorem, & Albuquercium insanum & temerarium, qui

Sacræ pecuniæ summa.

Aethiopica ad Emmanuelē legatio, eiusque occasio.

i homini leuissimo fidem habuisset) eum multis in
rijs affecerunt, neque sicut legatum, sed tanquam vi
mancipium acceperunt, ob quam rem fuęre in cu-
odiam dati, vt pro ratione maleficij pęnam debitam
erent. Qui tamen postea fuęre legati eiusdem preci-
s ę custodia liberati. Quæ autem fuerit huius legati-
is occasio, est paulò altius repetenda. Rex Ioannes
undus, vt dictum est, ardebat cupiditate incredibi-
ndicæ regionis penitus explorandæ. Cùm verò ac-
oisset, esse quędam Christianum Imperatorem mi-
anctimonia præditum, qui Indias imperio conti-
er, eumque Presbyterum Ioannem appellari, & cer
et sæpenumerò sacerdotes Christianos Aethiopas,
Romam venerant, & Galliam Hispaniamque per-
abant, suspicari cœpit, eos ex ea Indiæ parte profe-
s esse, in qua Presbyter ille Ioannes (summum e-
n sacerdotium cum imperij regij maiestate obtine-
dicebatur) regnum possideret. Ipsiq; sacerdotes cũ
errogarentur, an Rex illorum sacerdotio summo
ditus esset, & an Ioannes presbyter appellaretur, &
illorum patria terminis Indiæ contineretur, haud
uebant. Putabant enim, si ea suspicio penitus in
ristianorum animis insedisset, fore, vt ipsi multò
manius à nostris acciperentur. Nemo tunc erat ijs
ris præditus, vt quantum inter vtramque regionẽ
eresset, distinguere posset. Ioannes igitur cum de
presbytero Ioanne multa percepisset, existimauit
vel ad nominis decus, vel ad religionis fructum,
ad Indiæ peruestigandæ facilitatem, nihil opta-
s cadere posse, quàm cum hoc Christiano principe
dere coniungi. Idcirco varijs temporibus homines
abicæ linguæ peritissimos magnis præmijs inuita-
vt eas regiones perlustrarent. Inter hos extitit qui-
n nomine Alfonsus Paiua, & alter, cui nomen erat
nnes Petreius. Hi profecti è Lusitania Anno salu
M. CCCC. LXXXVI. Aegyptum mercatorum ha
peragrârunt, atque inde Adenam peruenerunt.
cùm intellexissent, in ea Aethiopiæ parte, quæ sub

Rumor de Presbytero Ioanne Imp. Christiano.

Primi Aethiopiæ & Indiæ hoc sæculo lustratores.

AEgypto est, esse summum quendam Principẽ Chr
stianum, cuius imperium esset latissimũ, & cui mu
Principes obtemperarent, suspicati sunt, illum eun
esse, cuius cognoscendi gratia missi à Ioanne fuera
Sed eos Indiæ nomen interturbabat. Missi namq; fu
rant, vt Christianum Indiæ Imperatorem, nomi
Presbyterum Ioannem conuenirent. At nec imperi
neque nomen, neque sacerdotij dignitas in AEthi
piæ Regem conueniebat. Cùm igitur inter se quid
ptimum esset deliberarent, visum est, vt Ioannes P
treius in Indiam nauigaret, & videret, num qua me
tio in oris illis Presbyteri Ioannis existeret: Paiua
AEgypto Thebis Petreio præstolaretur. At verum fu
rat, Christianum quendam Principem nominis eiu
dem secta Nestorianum, in mediterraneis Indiæ l
cis amplissimum imperium tenuisse: qui tamen fu
rat Scytharum armis oppressus, & regnum illius oc
patum, cuius iam nomen erat obliuione sepultum.
Christiani tamen non pauci in locis illis resedera
Nestorij tabe contaminati. Itaque Ioannes Petrei
cùm sine fructu tempus à se conteri videret, in Aeg
ptum redijt, vt cum Paiua, quid vtrique agendum e
set deliberaret. Ibi duos Iudæos Lusitanos reperit, c
Regis Ioannis literis ad illum atque Paiuam datis. Se
Paiua, vt Iudæi asseruerant, iam obierat. Iudæi A
muzium (sic enim Ioannes imperauerat) petiẽr
Petreius varijs regionibus peragratis, in montem S
nai, vt sepulchrum virginis Caterinæ inuiseret,
contulit: & inde Adenam reuersus, Zeilam, & Ze
la ad AEthiopiæ imperatorem se tandem contulit.
Nec enim dubitauit, cùm non alium Christianũ Prin
cipẽ in regionibus illis reperiret, quin is esset, ad quer
missus à Ioanne fuerat. Rex Alexander appellabatu
qui Ioannis literis lætitia incredibiliter elatus est, P
treiumque singulari humanitate tractauit. Sed acc
dit, vt Rex tunc è vita discederet, antequam ad Io
annem rescriberet. Cùm verò nullum filium suscepi
set, frater quidam illius, Nau nomine, in regnum suc

Alexãder Aethiopiæ Rex.

Nau Rex

ce

it, à quo nũquam Petreius impetrare potuit, vt si-
n patriam redire liceret. Hoc Rege defuncto filius
ıs, cui Dauid nomen erat, Rex creatus est: qui ta-
n in eo perseuerauit, vt nullo modo Petreium è re- *Dauid Aethiopum Rex.*
sui finibus abire permitteret. Ingenio enim homi-
vt verisimile est Reges inducti sunt, ne fructu pru-
tiæ & sagacitatis illius carere vellent. Is igitur cùm
itum in patriam omninò desperaret, vxorem du-
& filios ex ea suscepit, stabilemque sedem in illa
one necessariò collocauit Sed progressu temporis
ı Vascus Gama primùm in Indiam iter aperiret,
egiones illas exploraret, cùm deinde Lusitaniæ
sses, & Duces fortissimi in Indiam venirent, & insi-
s victorias adipiscerentur, fama nominis Lusitani
oẽs illas oras cum hominũ admiratione vagaba-
:& cùm ad Dauidis aures peruenisset, & ex Petre-
ntellexisset, gentem illam Lusitanam eandem es-
cuius Rege is missus extiterat, miro studio inci-
ıs est, vt legatum ad illum mitteret. Erat autem
x adhuc puer, & Helena illius auia, singulari pru-
ıtia fœmina, regnum nomine illius administra-
. Consilio igitur cum ea communicato, decre-
ı fuit, nihil fore vel ad nominis claritatem, vel
religionis sanctitatem vtilius, quàm principi vir
eclarissimo, & religione sanctissimo singulari a-
citiæ fœdere copulari. Ad eam autem legationem
tthæum, quem diximus, natione Armenium, re-
one Christianum, virum non vulgari pruden-
præditum, qui diutissimè apud Reges illos versa-
cum non mediocri probitatis & industriæ laude
rat, delegêre, qui munus id obire pro dignitate
let: cum illo veniebat Aethiops quidam adolescẽs
ma nobilitate, vt mores nostros & instituta per-
ceret. Hi fuerunt ab Albuquercio his honoribus
epti, quos suprà retulimus, & à Ducibus ea im-
nitate tractati, quam exposuimus Fuit Olysippo-
legatus ab omni nobilitate, & à Pontificibus cum
xima significatione Christianæ caritatis in Regiã

Helena Dauidis Regis mater legatũ ad Emmanuelem mittit.

 dedu-

deductus, & ab ipso Rege satis benignè & comite
ceptus. Post triduum fuit admissus, vt summam l
tionis exponeret. Is prudenter atque disertè mune
bi commisso satisfecit, & literas Helenæ reginæ q
que bullis aureis consignatas Regi detulit, deinde
cem è ligno Crucis, qua Christus pro generis hu
salute mactari sustinuit, Regi, nomine Principis su
nauit. Hanc Emmanuel obortis lachrymis venera
dus accepit, summasque gratias Deo egit, quòd in
ginquis illis regionibus, hostium immanitate va
tis, Christianę religionis & pietatis semina conser
set. Alteras deinde literas arundine aurea inclusas
xit, quas Dauid Rex ad Emmanuelem dederat. O
nes hæ literæ erant Arabica & Persica lingua con
ptæ. Sententia illarum hæc erat. Principio quidē
trium personarum distinctionem vna natura & d
nitate coniunctam debita veneratione prosequu
Regi Emmanueli salutem & felicitatem precaba
Deinde gratias de Epistolis ad Reges Aethiopiæ n
sis agebat, & suam potentiam & opes exaggerabat,
bus confidebat futurum, si Rex Emmanuel mari,
verò terra in Mahumetanam nationem inuader
vt impij & scelerati Mahumetis nomen ex omni n
moria hominum euellerent, & Christi sepulchrum
libertatem vindicarent. Matthæi legati authoritat
constituebat, & Crucem, quam Rex ipse in amori
gnum mittebat, è ligno Crucis, in quam generis
mani liberator sublatus fuerat, perfectam fuisse co
mabat: ad societatem belli atque pacis Emmanuel
inuitabat, & ius etiam connubij libenter offerebat.
hil enim sibi gratius fore dicebat, quàm illam amc
coniunctionem, & religionis consensionem ma
monij etiam fœdere sacrosancto inter vtriusq; Re
liberos icto confirmari. Laudabat postremò faci
ra, quæ in India Regis Emmanuelis Duces edidera
eaque dicebat non absque Christi præsentia ge
fuisse: &, vt quod instituerat, ad exitum perducer
hortabatur. Lectis literis Emmanuel Matthæum

Legatiōis Aethiopicæ & munerum ad Emmanuelem explicatio.

hos

pitium deduci, & illi omnia copiosè preberi iussit.
us autem hic postulat, vt de huius Christiani Prin s imperio pauca dicamus. Regnum illius à Septen- ne AEgypti finibus, ab Austro montibus Lunæ ninatur, ab ortu, mari, quod per ostium Arabici si- influens ad Heroum ciuitatem pertinet, definitur. occasum verò latissimè protenditur, vt ita cũ genti- atro colore, & crispo & adusto capillo, quæ ad Ac- mbam regionem pertinent, coniungatur. Montes nen multos in illius regno Saraceni tenent, qui illi n obediunt, reliqui principes illi parent, & multi uti nomine ei non mediocrem auri vim singulis iis pendunt. A Lunæ montibus Nilus exoritur, qui e varios lacus & insulas efficiens, Aegyptum in- duit, vsque eò, dum per Alexandriam in nostrum re influat. Regni totius ambitum septingentis mil- ibus patere dicunt. Multi in ea regione montes e- i & excelsi contineri dicuntur, vndique prærupti, tu perangusto, adeò vt vnus tantùm homo per o- im penetrare possit. In summo autem fastigio sunt ræ planicies, latè patentes, aquæ perennes, pabula & ges lætissimæ, amnes pellucidi, pecorum, & boum ltitudo, alucaria, è quibus vis ingens mellis expri- tur. Regio maxima ex parte est fertilis & opima, ltisque auri, argenti, & æris metallis abundat: e- os nutrit, gossipij copiam ingentem profert: vino ca , sed incolæ potionem è melle & aqua conficiunt tu iucundam, & corpori valdè salubrem. Medicis at e pharmacis raro admodum vtuntur. Gens tamen supra modum ignaua, & propter ingentem desidi- , & artificum penuriam, telluris bonitate frui ne- t. Rex cum finitimis gentibus continenter bella ge- , & ideo vrbes non incolit, sed in castris perpetuò e- em degit. Tanta autem est hominum & tabernacu- rum multitudo, vt castra circiter duodecim milli- s passuum in longitudinem pateant, & totidem in itudinem. Eo autem ordine locantur, vt quamuis ebro mutentur, facillimum sit cuiuis, castrorum vias

Aethiopici Imperij descriptio.

Nili fõtes.

Aethiopũ mores.

oculis designare, & in hominum, quos conuenire [...]
lit, tẽtoria sine vllo errore peruenire, & principes q[...]
velit adire, & tanquam in vrbe notissima versari. In[...]
stris septem parœciæ sunt, & singulis parœcijs sa[...]
dotes præfecti, qui sacra peragunt: conciones hab[...]
subditos disciplinis instituunt, & rebelles pœnis à [...]
gitio deterrent, & ad Christianam moderationem [...]
quenter erudiunt. Vrbes regionis exiguę sunt, ædes [...]
miles, muri fragiles: templa tamen magnifica, & m[...]
nasteria maximis sumptibus ædificata. Rex se tan[...]
numen cœleste coli faciebat: vultum ne principib[...]
quidem apertum nisi statis diebus ostendebat. Il[...]
qui eum conuenire volebant, aliquando pedem t[...]
tum, aliquando verò manum demonstrabat, relic[...]
speciem regis intueri, nefas existimabatur. Cùm v[...]
respondere volebat, internuncijs vtebatur, & ê co[...]
nis, quasi ex adytu oraculum ederet, responsa per int[...]
pretes edebat. Sed hæc ineptissimæ diuinitatis em[...]
titæ fabula, postea quàm Lusitani gentibus illis in v[...]
mum discrimen adductis opem attulêre, & more[...]
Christianorum Regum exposuêre, derisa fuit. Ia[...]
nunc Reges intueri, iam illos alloqui, iam audire lic[...]

Aethiopiæ Regum arrogantia & affectata diuinitas.

Quod verò ad religionem attinet, multa ab Hebræ[...]
desumpta conseruant. Mares octauo ab ortu die c[...]
cunciduntur, & fœminis etiam aliquid amputatur, [...]
non omninò incircumcisæ videantur. Quod dicu[...]
se facere, non quòd in circumcisione vim aliquam [...]
salutem constituant, sed vt Abrahami, & aliorum sa[...]
ctorum Patrum exemplum sibi ob oculos proponan[...]
& illo monumento commoniti, acrius & ardentius [...]
similis sanctitatis studium incitentur. Quadragesim[...]
deinde à circuncisione die mares, octogesimo aute[...]
fœminæ salutaribus aquis expiantur, & Eucharistia[...]
eo die infantes initiati in mica panis assumunt. Sin[...]
gulis annis diem, quo Christus à Ioanne aquis Io[...]
danis ablutus baptismi sacramentum instituit, eiu[...]
dem lustrationis renouatione celebrant: & tamen a[...]
serunt, vnico tantùm baptismo peccata deleri, rel[...]
qu[...]

Aethiopũ religio & sacri ritus.

lustrationes quotannis instauratas corpus tantingere, animum verò non expiare: se tamen id e, vt CHRISTI diuinum beneficium, qui, stras sordes elueret, sanguinem & aquam è late- profudit, sæpius in memoriam redigant. Fœe si mares ediderint, quadraginta diebus, si fœmi- octoginta à templorum liminibus arceantur. Sa- *Sacerdotū coniugiū.* otes vxores ducunt: si vxores decesserint, cœlibes anent, & summa castimonia vitam peragunt: & lterio se contaminauerint, aut post vxorum mor liqua se libidine commaculauerint, sacerdotio ntur. Ante quàm rem diuinam faciant, aliquot us ab vxoribus abstinent, vt libidinis impuritate m numero sublata, sanctius Christi sanctissi- n corpus immolent, & attentius de rebus diuinis tent, & sic facilius perlitent. Monachis vxorem re, nefas. Nemini, nisi nudis pedibus, ingredi in plum licet. In fanis flagitium est ridere, sermoci- *Templorū veneratio.* , deambulare, aut aliquid denique meditari, quod ad cælestia atque diuina referatur: cùm ieiunant, e ad Solis occasum nec edere quidquam, neq; bi- *Ieiunia.* solent. A cibis, quos antiqua lex vetabat, abstinēt. *Confessio.* itia sacerdotibus sæpenumerò confitentur: Sub *Cōmunio sub vtraq; specie.* que specie Eucharistiam sumunt: Monachi Anto- n Aegyptium authorem religionis habent. Pon- es à Rege creantur. Patriarcha à monachis deli- r, & à Patriarcha Alexandrino confirmatur. Mul- nt, in quibus Iudaicis ritibus atque cæremonijs æ rescunt, quanquā affirment, se non illis, sed Chri antum virtute atque meritis inniti. Multos dies fe- agunt. Sanctos homines hac vita perfunctos co- *Sanctorū veneratio.* t atq; venerantur. Hi sunt Aethiopum Christiano- n mores, quorum Imperator Dauid legatum, quem imus, ad Regem Emmanuelem misit. At inuidi & nici Albuquercij, legati authoritatem apud Emma lem importunis sermonibus eleuabant, eumque nia finxisse contendebant, vt quantum de illius fi- detraherent, tantum Albuquercius, qui cum orna-

RES INDICAE. rat, de prudentiæ existimatione deperderet. Hoc Albuquercius Georgium Albuquercium Mal misit, vt eam cum imperio obtineret, & Roder Brittium Patalinum, cui iam tempus eiusdem m ris illi commissi exactum fuerat, Goam reuocaui orgius Albuquercius Zamatram præteruectus, a cemensem portum naues appulit, vbi intellexit, contra principem regni sui, qui ab illo defecerat, moliri. Lusitani eò, quòd Rex fœderatus esset, illi attulêre, & hominis rebellis exercitum fudêre. Malacam profecti sunt. Post aliquot menses, Geor

Ninachetuensis dignitate spoliatus. Albuquercius ab Albuquercio Prætore literas acc quibus imperabat, vt Ninachetuēse dignitate deie regem Camparensem Bendaram crearet. Regnum lius erat angustum, & ad Austrum pertinebat. In nere verò Bendaræ tanta dignitas inesse videbatu Camparensis Rex, qui suum regnum eius mun obtinendi gratia relinquebat, se non mediocri di tatis accessione cumulatum putaret. Quid verò A quercius sequutus sit, vt Ninachetuensem honore uaret, incertum est. Vel enim munus sibi creditum lè gesserat, vel homines illi subditi nouitatem il contemnentes, ab Albuquercio petierant, vt alium bi rectorem, qui sanguine regio esset, assignaret, quacunque alia de causa, sic statuit, vt Ninachetue amoto, Rex Camparensis, qui singulari studio Lu num nomen colebat, illud munus obtineret. Geor

Camparensis Regis obsidio. us Albuquercius Regem Camparensem arcessiuit. orgius Botellius cùm esset Regis amicus, vt illum duceret, in regnum illius cum biremi concessit. tempore Rex Bintamensis Camparensem obsidio premebat. Botellius à Georgio Albuquercio auxiliu per literas postulauit, vt Regem amicum obsidione berarer. Is continuò Franciscum Melium cum na bus quatuor, & Lusitanis centum, & septingentis M lacensibus, auxilio misit. Botellius hoc auxilio fretu per ostium fluminis, quod Comparensem regione interfluit, penetrare constituit. Cùm verò suburb

appr

ppinquaret, stationem munitissimam, quam Lin- *Lingua ciuitas.*
ex, est enim Lingua ciuitas illi regno finitima,
rat (is enim eam à Bintamensi Rege prouinciam
perat, vt Regem Camparensem euerteret) opposi
eperit. Quò autem nostri magis progrediebant-
o flumen angustius, & alueus profundior, & ripæ
es apparebant. Erat igitur periculum, ne cùm vn-
ripæ nauibus imminerent, hostes saxis atque
ibus nostros opprimerent. Itaque Botellius belli
mutandum censuit. Fauces namque; quibus in
flumen erumpit, nauibus obseruandas esse puta-
vel intercluso commeatu, hostes fame vexaret,
locum commodiorem ad dimicādum eliceret.
ersa igitur biremi retrò concessit. Rex Linguæ
auibus octoginta; & sex millibus hominum in
os inuehitur. Botellius in naui, qua Rex ipse cum
tate ferebatur, pilis frequentibus emissis, cædem
am facit, & ingentem terrorem præbet. Nauis
a atque mutilata cùm se trāsuersam suis oppone
namque hæsit in imo, vt nullo modo remis agi
) exitum nauibus reliquis interclusit. Botellius *Prælium naualé cū Linguæ Rege.*
gone coniecto in illam insiluit: hostes acri ani-
stitêre. Omnes tamē vel cæsi, vel exturbati sunt.
s decedebat: hostiles naues nec progredi, eò
regia nauis obstaret, nec regredi, quòd æstus es-
pedimento, poterant. Erant igitur adeò consti-
vt nullam in partem mouerentur. Franciscus Me
ostio fluminis classem habebat, & regis impetus
olùm ob id, quòd valdè repentinus extiterat, sed
propter varios fluminis flexus, & riparum al-
nem, animaduerti non poterat. Cùm tamen tor-
orum fragorem, & armorum strepitum auribus
sset, eò se contulit in nauemque regiam trans-
. Indè nostri ex alijs in alias transgressi, cùm pri-
ostibus nudassent, & in alias deindè eodem im-
eruasissent, hostium stragem ediderunt. Linguę *Linguæ Regis fuga.*
etu conturbatus aufugit. Rex Camparensis Du-
ngentes gratias egit, & ex literis, quibus Benda-

Cambaiensis Rex Bēdara creatur.

ra creabatur, magnam voluptatem cepit. Regia quæ impegerat, extracta atq; refecta fuit. Eam Camparensi Regi concessit, qua Malacam veh Ex reliquis hostium nauibus quasdam eduxit, incendit. At Ninachetuensis cùm accepisset, Camparensem accersiri, vt munere Bendaræ fu tur, eam contumeliam minimè ferendam esse

Funebris Ninachetuensis apparatus.

Itaq; tabulatum editum & oblongum, columi tum extruxit, illudq; tapetibus & peristromatis uit, multisq; floribus & odoramentis aspersit. vestibus auro fulgentibus, & gemmis clarissimi tum, & cultum in hominum conspectum dedit gradus in tabulatum ascendit. Erat in loco in pyra ex odoratis lignis instructa & incensa. Cù nachetuensis hac tam insolita specie ora multit vniuersæ in se conuertisset, ignorantis, quorsu omnia tenderent, orationem sanè lugubrem

Ninachetuensis ad Pop. Malacensem lugubris oratio.

Commemorauit enim merita, quibus Lusitana tem; antè, quàm Malacam caperet, obligârat post vrbem captam Regis Emmanuelis gratia g quanta constantia in fide data permanserat: virtute, nè fidem falleret, maximum multis i vitæ discrimen adierat. Eam verò sibi pro tantis tis a Lusitana gente gratiam relatam, vt illius se tem tanto dedecore deformaret, quantum nem decoris aliquo studio duceretur, pati vlla cond posset. Spoliari nanq; se à Lusitanis dignitate, q rat à Lusitanis ipsis affectus, & debitis honorib uari, dignumq; iudicari, qui extremam vitę part dedecore & ignominia, cum omnium mortali risione consumeret. Se nunquam honestati vita tulisse, imò vitam deserendam esse depellendi d ris gratia, secum semper statuisse. Idcircò nunc ter, nè in se tantùm dedecus admitteret, morten

Voluntaria Ninachetuensis mors.

vita commutaturum. Hæc cùm diceret, se in p præcipitem dedit. Omnibus genus illud morti gnum & miserandum visum est, cùm animis re rent, & hominis erga Lusitanos merita, & fidei i

rum statu constantiam, & calamitosum extremę
ctutis exitum, qui multorum animos horrore per
xit. Dum hæc Malacæ gerebantur, Albuquercius
tum ad regem Cambaiæ mittere decreuit: de cu-
egni situ, & telluris fertilitate, & moribus gentis
imis pauca dicenda sunt. Cambaiæ regnum, est
a Indiæ pars ad Solis occasum, quæ Arachosiæ
inis definitur. Eam fluuius Indus, vnde India no- *Cambaiæ Regni descriptio.*
duxit, interfluit. In eum ab Ortu & Occasu fluuij
plures illabuntur. Sinus ingens, in quem Indus
it, Cāticolpus à scriptoribus antiquis appellatur.
onem tanta fertilitate præditam esse perhibent, vt
is iugeribus incredibilis hominum multitudo ali
sustentari possit. Fruges varias, sacchari magnam
& fructus multiplices effundit. Pecora & armen-
numerabilia nutrit. Oram maritimam maxima
rte Saraceni, mediterraneam regionem homines
ti simulachris colunt. Est gens quædam acris, quę
tes incolit: quæ, postquam regis Mahumetis disci
s imbui cœperunt, ab illis desciuit. Homines Res- *Resbuth.*
nominantur, & cum Regibus sæpè bella gerunt.
catores sūt ditissimi, vectigalia Regis amplissima,
tes externi vberrimis à Rege congiarijs alliciebant
x ita fiebat, vt Cambaia patria quædam commu-
xistimaretur. Dium est ciuitas huius regni in insu
adam parua, exiguo sanè freto, à cōtinēti disiun-
propter portus bonitatem, multos vndiq; merca
s ad commerciū alliciebat, ita, vt fieret emporium
e celebre, opibusq; multis opulentum. Albuquer- *Dium ciuitas.*
in ea insula arcem ædificare cupiebat, & vt ea sibi
stas fieret, multis officijs animum Regis ad suam
citiam pellicere contendebat: quibus Rex id, vt an-
ctum est concedere statuit. Verùm Melichiazius,
s illius præfectus, in eo verti genus libertatem, &
em iudicabat, & idcircò erat impedimento, quo
us arx ædificaretur. Melichigupius fuit vir qui-
primarius, qui multum apud Regem gratia &
oritate poterat. Hunc sibi beneficijs deuincere
Albu-

Albuquercius statuit, vt fauore illius id, quod c
bat, multò facilius impetraret. Melichigupius l
spem ostendit, illumque admonuit, vt ad Regem
Albuquercij ad Cambaiensem Regem Legatio. tionem decerneret. Albuquercius Iacobum Fe
dum Begiensem cum legationis administris, & v
ti præterea Lusitanis hominibus, qui illius comit
sent, Legatum instituit. Surrate ciuitas est in por
ta, quæ intimo sinu, in quem Indus influit, defin
Surrate ciuitas. Ea verò ad Melichigupij ditionem pertinebat. In
aduectus Legatus, à ciuitatis rectore, & à primari
uibus multis honoribus acceptus fuit. Cùm verò
lexisset, animum Regis esse à Melichigupio dissi
tem, & tota legatio Melichigupio nixa fuisset, pa
abfuit, quin euestigio reuerteretur. Fuit tamen, r
faceret, à ciuitatis illius principibus impeditus. N
nanque Melichiazij odio negotium Lusitanorum
nè confectum cernere cupiebant. Itaque Legatu
spem meliorem erigũt, & illi tres & triginta equo
tribuunt, & præterea currus assignant, quibus sup
veheretur. Milites præterea cum illo mittunt, nè
Champanellum ciuitas. quispiam violare auderet. Vndè quatriduo Char
nellum, quæ ciuitas est regni illius ampla & egr
munita, peruenit, vbi Melichigupium offendit: à
fuit satis honorificè & hospitaliter exceptus, & ad
nitus, vt diligentissimè Melichiazij viri scelestiss
dolos & insidias præcaueret. Ibi tribus diebus in
uiuijs & hilaritate consumptis, fuit à Melichigupic
meatu & præsidijs instructus, & admonitus, nè vn
diuerteret, nisi apud quem Dux, quem illi ad cust
am corporis dedit, ostenderet: vt sine periculo diu
ri posset. Aliter enim eum maximum discrimen
Mandaua ciuitas. tis aditurum. Indè Mandauam (in ea tunc ciuitate
morabatur) modicis itineribus profectus, petijt. Re
lecto decumbens; illum comiter excepit: is vici
Regem more Lusitano salutauit. Et idem reliqui l
taui fecerunt. Omnesque vestibus & pecunijs do
sunt, & in hospitia deducti, multisq; muneribus affe
Quod autem ad arcem attinebat, sic erat iam Meli

ratione ab ea mente deductus, vt nullo modo id, *Cābaiensis regis ad legatos Lusitanos responsio.*
iam concesserat, confirmare vellet. Se namq; di-
t vel Surrate, vel Bōbaimo, vel Naimo, vel Dou
. quæ ciuitates in ora illius regni maritima sitæ
arcis ædificandæ potestatem facturū: in Diensi
ciuitate quo minus id permitteret, se iustissimis
s impediri. Begiensis igitur ab illo, re infecta, dis-
, ita tamē, vt nec se parū liberaliter acceptū, neq;
ocribus benefi ijs ornatū ille, aut qui cum illo
fuerant, queri meritò possent. Rex ampla etiam
era ad Albuquercium deferri iussit. Begiensis cū
onis & amplo commeatu è Cambaia profectus,
reuersus est. Albuquercius verò classem eo tēpo-
mmo studio comparabat, eamq; rumor erat in
iam instrui, cùm re vera Armuzium petere cogi
. Sed vt, quod in animo habebat, maiore silentio *Petri Albuquercij in Arabas bellum.*
neret, & Armuzij Regē ab omni eiusmodi suspi-
e deduceret, Petrum Albuquerciū fratris sui fili-
cum classe quatuor nauium in Goardafumense
nontoriū misit, vt interim Arabas bello vexaret.
ùm bonam partem æstatis consumeret, ingētes
las egit, decemq; naues Arabū multis & pretiosis *Armuziensis regis ad Albuquercij postulata responsum.*
s onustas cepit. Inde, vt fuerat iussus, Armuzium
endit, & à Rege Terunxa, qui tūc regnabat (frater
illius Zeifadinus decesserat) tributum postula
& arcis ædificandæ facultatem petijt, & vt fœdus
illius fratre percussum confirmaret, enixè cōten
Rex ex tributo decē tātum millia numorū aureo-
soluit, seq; difficultatibus implicatum, non plus
ere tunc posse confirmauit, sed operā daturū, vt
à certū tempus fidem suam liberaret. Arcē verò
ui minimè se permissurum asseruit. Quod verò
œdus attineret, se libentissimè id confirmaturū.
us ad hunc modū constitutis, Petrus Albuquerci
n insulam, quam Baharem appellant, quę intra si- *Bahare insula.*
n Persicū Arabiæ adiacet, & à faucibus fluminis
ratis iam cū Tigri coniuncti circiter quadringen
nillibus passuum distat, nauigare constituit. Id

enim à patruo in mandatis acceperat. Rex illum
consilio deducere conatus est. Nauigationem
propter vada, & cæcos scopulos, periculosam e
cebat, & cælum propter humores palustres corp
humanis vehementer infestum. Nihilominus t
ille nauigationem instituit. Cùm verò ab insula,
petebat, non procul abesset, tempestate iactatus,
uersam regionem, quę Persidis imperio contine
Raxelis portu constitit. Ibi Ismaelis Persarum Im
toris, quem Sophum appellabant, Ducem nomin
buzacam reperit, qui viginti naues Regis Armuz
perat. Is nuncium ad Mirbuzacam continuò mis
diceret, Armuzij Regem esse Regis Emmanuelis
diarium, seq; minimè permissurum, vt ei, qui in
manuelis præsidio lateret, iniuria vlla fieret. Idci
lum amicè rogare (nec enim bello repetere æquu
se, quod verbis se impetraturum confideret) vt sib
nes naues restitueret. Id Mirbuzaca siue metu per
tus, siue naturę lenitate ductus, repentè concessit.
his nauibus Petrus Albuquercius Armuzium r
sus, naues regi donauit, & sic animum illius ab c
cogitatiōe sinistræ suspicionis abduxit, vt nihil m
suspicaretur, quàm malū aliquod sibi à Lusitana
comparari. Petrus Armuzio profectus, Goam p
quo tempore patruus instruendæ classi summis
Albuquercij ad Zabaimum Legatio. Eiusdem ad Narsingensem Legatio.
bus intentus erat. Attamen antequam Goa solu
Ioannem Gondissaluum Albicastrensem ad Zaba
Idalcamum legauit, à quo petebat, vt sibi in conti
te loca tribueret, quæ munitionibus firmaret, si v
sibi potissimum tolerabili pretio equos addici. I
tum deindè alium ad Narsingæ Regem misit, A
nium Sousam, vt ab illo peteret, vt sibi in ora In
quæ ad Occasum pertinet, Baticalam vrbem conc
ret. Legati à Principibus humaniter accepti, multi
muneribus ornati sunt. Negotia verò, quorum c
missi fuerant, minime confecerunt: Itaque
Goam re infecta rediêre.

HIERONYMI OSORII SILVENSIS ALGARBIORVM IN LVSITANIA EPISCOPI,

DE REBVS EMMANVELIS, LVSITANORVM REGIS INVICTISSIMI, *virtute & auspicio gestis,*

LIBER DECIMVS.

EODEM Anno quinque naues Olyssippone profectæ, Goam incolumes peruenêre, in quibus Legatus, quem Armuzij Rex ad Emmã. miserat, etiã venit. Albuquercius Cochimum petijt, vt classem, quæ erat in Lusitaniã profectura, compararet. Indè Goam reuersus in exitu Aprilis mensis, anno salutis M. D. XV. cùm omnia, quæ ad Indiæ statum firmandum pertinebant, singulari prudentia confecisset, Goa soluit, cùm 7. & 20. nauium classe: aliquot præterea nauigia cum Indis militibus ducebat. Cùm ad Mascatis portum naues appulisset, intellexit res Armuzi j non ita esse stabilitas, vt non valdè de Regis animo, & de rectorum fide dubitaret. Aquatione facta, & cibarijs comparatis, Armuzium contendit. Rex re inopinata perculsus, vt animũ illius ad benignitatem inflecteret, summo studio laborabat. Itaq; per vnum è domesticis suis, qui Acem appellabatur, illum salutauit, eique de felici nauigatione gratulatus est: se ciuitatem illam, vniuersasq; regni sui opes

Annus Christi nati 1515. Albuquercij in Armuzium nauigatio.

opes Regis Emmanuelis esse dixit: & Albuquerc
admonebat, vt perinde, atq; si in Lusitania esset,
nibus illius regionis facultatibus vteretur. Albuc
cius respondit, se regem in loco filij habiturum, s
bis facta responderent: Aliter enim illi periculun
nunciabat. Nuncio dimisso, Albuquercius min
naues Insulam circumire iussit, & speculari, num
naues ad bellum instructæ Armuzium penetrare
tenderent. Si verò in eis aliquid hostile perspicer
milites, si se dedere recusarēt, occiderent, deditos
tem ad se viuos perducerent. In hoc negotio duo
consumpti sunt, cùm interim nuncij vltro citro

Armuziēsis Legati è Lusitania reditus.

commearent, cùm Rex Albuquercium verbis pla
conaretur, Albuquercius verò Regi, si non impe
conficeret, excidium minaretur. Legatum tand
quem Rex ad Emmanuelē miserat, & in eā classe
niebat, accepta fide dimisit. Is autem erat natione
culus. Fuerat autem in pueritia à piratis capt⁹, &
humetis disciplinis imbutus. In Lusitania verò re
one tactus, sectā Mahumetis execratus, ad Christ
dem conuersus fuerat. Nicolaus Ferreira deinceps
pellari voluit. Huic ne fraudi esset apud impiū R

Armuziēsis Legationis summa capita, & ad ea respōsum.

Christi nomen, priusquam Albuquercius à se din
teret, effecit. Postulata, quæ Ferreira Armuziēsis re
nomine detulerat, hæc erant. Primùm, vt Emman
tributum impositum Regi Armuziensi remitte
Esse namque illū exhaustum propterea, quod cla
Lusitanæ metum mercatoribus inijcerent, ita, vt n
auderent Armuzium merces, vt soliti erant, impo
re: & ea de causa portoria, in quibus maxima pars
ctigalium consistebat, sublata funditus esse, neq;
quidquam esse reliqui, vnde facilè summam illā co
ficeret. Petebat prętereà suis subditis facultatem
Indiam nauigandi, & similiter omnibus nauib
quę ex India Armuzium peterent, eandem facul
tem postulabat. Ne prætereà naues Lusitanæ in Arn
zium nauigarent, ne terrorem externis hominib⁹ i
cuterent, & vectigalia ex portorijs tollerentur. Pr

tere

a, vt tanquam subdito (illum enim patronum &
ninum libenter agnoscebat) æquitate, quæ à tam
o Rege expectanda erat, naues & merces sibi ere-
soluere iuberet. Postremo vt omnes Armuzien-
qui captiui detinebantur, libertate donaret. Re-
nsum est, Regem Emmanuelem, si Armuzij Rex
de permaneret; & arcem in vrbe ædificari permit-
t, dimidiam tributi partem illi remissurum. Naui-
di verò facultatem Armuziensibus, & illis, qui in
nuzium nauigabant, liberam concedebat, dum-
do merces lege lata prohibitas non importarent,
ne in illorum nauibus mercatores ex illis partib⁹,
i bellum cum Lusitanis gerebant, aduenirent. Po-
atum verò, quo petebatur, ne classes Lusitanæ in
nuzium nauigarent, repudiatum fuit. Id enim ni-
aliud erat, quàm Emmanueli imperium ciuitatis
is adimere. Similiter quod petebat, vt id, quod ab
, qui fidem violarant, belli iure captum fuerat, re-
ueretur, derisum fuit. Libertatem verò captiuis red
e iubebat. Albuquercius obsidem adolescentem
narium, Raix Noradini nepotem, prius ad se
duci imperauit, quam Ferreiram dimitteret. Rex
nuzij Ferreiram, si licuisset, crudeliter accepisset,
od Mahumetanam sectam fuisset execratione so-
ui detestatus. Literas tamen Emmanuelis cum ve-
atione debita in manus sumpsit, & cum Ferreira
nonem non libenter contulit. Sequenti die Albu-
rcius ad Regem misit, qui denunciaret, si pacem
et, vt illi locum, in quo arcem extrueret, confestim
gnaret: præterea partem ciuitatis, in qua is cum
habitare commodè posset, illi concederet. Sibi
nq; esse in animo, octo, ad summum nouem men-
n ea vrbe consumere. Rex metu eximio percul-
omnia concessit. Dixitque se tantum Albuquercij
bitati confidere, vt non dubitaret, quin illi patria
tate consuleret, Norandinumque cum fœderis so
ni ritu sanciendi potestate misit. Fœdus continuo
um, & iureiurando confirmatum fuit, & Rex au-

Fœdus cũ Armuziensi Rege initum.

reo torque ab Albuquercio, & vexillo cum Regis manuelis insignibus donatus: quod ille in ædibus in pacis & amicitiæ signum, & voluntariæ serui auctoramentum, constitui iussit. Arx in eodem l vbi prius inchoata fuerat, ædificari cœpit. Hoc tem re Ismael Persarum Rex cùm armis plurimùm po tum religionis specie multos mortales in sui adn tionem traduxerat. Is originem suam ad Allem, & humetem referebat. Alles, vt multi referunt, frate truelis atque gener Mahumetis extiterat. Filiam n que illius nomine Fatimam vxorem duxerat. P autem post Mahumetis mortem, cùm illi in princ tu successisset, Mahumetis legẽ multis in locis im tauit. Quædam enim sustulit, non pauca etiam a cit, alia nouis interpretationibus ita correxit, vt n quædam lex gentibus illis videretur. Sic factum e dum quidam Mahumetis, quidam verò Allis disci nam sequerentur, Mahumetis secta in duas parte uisa, gentes religione dissidentes, odijs etiam, quod sequens erat, discinderet. Persæ namq;, qui Allem quuti fuerant, reliquos Mahumetis disciplinis i ctos, vt homines impuros, & diuinæ legis ignaro consortio suo repellebant. Arabes contra Persas vt sertores, atque legis diuinæ corruptores, detestabā

De Ismaelis Sophi genere instituto imperio rebusq; gestis.

Alle verò è medio sublato, Hocem illius filius & di tatis atque nefariæ religionis hæres extitit, & eund exitum vitæ habuit: veneno namque perijt. Alius inde illius frater eodem nomine disciplinam eād vsque ad extremum spiritum vitæ retinuit. Huic d decim filij fuére, quos Persæ viros diuinos, atque D propter egregiæ religionis & pietatis studium, va caros arbitrantur. Vnus tamen, qui plurimum in omnes excelluisse putabatur, appellatus fuit M Caim. Post horum hominum memoriam, Allis n men apud multas nationes in obscuritate latuit. H maris disciplina, qui Mahumetis religionem sumr studio conseruauit: inuiolata permansit, donec ta dem Sophi Muza Caimi stirpe propagatus, cùm p

Hocem veneno necatus.

mù

ſapientiæ & religionis oſtentatione multos ad
dium allexiſſet, tum armis eam ſectam, quam
batur, eſſe veram Dei legem, demõſtrare ſummo
concupiuit. Cùm igitur illi nationes multę no-
darẽt, euenit, vt Allis decus è tenebris emerſum
etur, & nomen illius extinctum reuiuiſceret. Is
nteis ſpiris, quibus Mahumetáni caput intexerãt,
è lana conſtipata colore viridi confectos, & ſe-
rinq; gradibus diſtinctos, eo artificio, vt vel pro-
vel contrahi poſſint, ad tegendum caput inſti-
quibus ij, qui Allis diſciplinis adhærent, ab alijs
metanis, qui Allis memoriam odio perſequun-
ternoſci facillimè poſſent. Hoc autem numero
enario, quo pileos diſtinxit, memoriam filiorũ,
Hocem ſuſceperat, conſeruare decreuit. Huius
m ſatu propagatus, Iſmael Aidaimi filius, qui
nepos extiterat, varijs caſibus exercitus, & ſapiẽ-
pinione, & eiuſdem religionis, quam diximus,
cinio tantum nomen fuit apud Perſas conſequu-
t omnes libentiſsimè illius imperio ſubderen-
uit enim ſingulari animi magnitudine & libera-
præditus, multaſque victorias adeptus, imperij
latiſsimè protulit, & cum Selymo Turcarum im *Iſmaelis*
ore conflixit, ad eaſque tandem opes peruenit, vt *Sophi in*
ſi Selymo cedendum arbitraretur. Is cùm ditio *propagãda*
nplificandæ curam ſuſciperet, tum etiam reli- *ſua ſecta*
s propagandæ miro ſtudio tenebatur, & partim *ſtudium.*
ous, partim minis, vt multi pileum illum geſta-
& Allis inſtitutis & precationum formulis, quas
in ſcriptis reliquerat, vterẽtur, operam enixè da-
Ea autem de cauſa legatos ad Regem Cambaiæ,
Zabaimum Idalcamum decreuerat, vt eos in ſen
am ſuam traduceret, quod illi tamen facere no-
nt. Cùm verò literis multorum, & rumore om-
intellexiſſet, quanta virtute & induſtria Albu-
ius præditus eſſet, & quas res in India & Armu-
eſsiſſet, & illius nomen hominum prędicatione
ebritate per omnes Perſidis & Arabiæ regiones

versaretur, quamuis Albuquercius Armuzium
perio illius auertisset, famam tamen illius su
mediocri studio prosequutus. Est enim hoc in
insitum, vt ex antiquissimis monumentis accep
vt in quocunque hominum genere virtutem
perspexerint, eam summo studio celebrent, vsq
eò, vt hostes etiam, quos armis acerrimè perseq
Albuquercius ab Ismaele per legatum salutatur laudibus summis afficiant. Cùm igitur Ismael
ad Reges Indiæ, vt dictum est, misisset, in prin
negotium dedit, vt Albuquercium nomine illiu
taret, seque libentissimè omnia, quæ ad illius d
tem pertinerent, facturum ostenderet: legatus
leamus appellabatur. Is post honorificæ saluta
officium ab Albuquercio postulauit, vt legatum
maelem mitteret. Esse namq; illum amicitiæ cu
sitanis, quorum virtutem admirabatur, iungen
pidissimum. Albuquercius ex salutatione & co
Albuquercij ad Ismaelem Sophum legatio. voluptatem non mediocrem accepit. Existima
nim, eo fœdere Armuzij statum confirmari fac
posse. Itaque legatum, nomine Michaelem Ferre
ad illum misit. Legatus fuit ab Ismaele summis
ribus acceptus, & omnibus principum legatis,
pud illum versabantur, antelatus. Ismael cum ill
monem iucundissimè conferebat, & de moribus
stitutis Lusitanorum, de gentis indole, de Regi
manuelis virtute multa percontabatur, & cum
ma voluptate Ferreiram (erat enim vir prudens
Ismaelis ad Albuquercium legatio. disertus) audiebat. Ferreiræ tandem sermonibus
ctus, hominem primarium, Bairimbonatum no
ad Albuquercium legauit, qui cum Ferreira Arm
venit eo tempore, quo Albuquercius arce potit
perficiendæ intentus erat. Is cùm eam legatio
multùm ad authoritatem nominis Lusitani co
mandam, & imperium ciuitatis illius firmius st
endum, pondus habituram arbitraretur, eam m
fico quodam apparatu audire constituit. Itaque i
ro prope regias ædes, vt Rex & regij omnes spe
possent, sublimem tabulationem institui, & eam

natis insterni, & in illa sellas collocari præcepit. I-
lendido cultu ornatus, & nobilitatis turba circun-
s, legatum excepit: qui cùm propter illius famam
eum veneratione valdè dignum arbitraretur, tum
lius conspectu, cùm vultus grauitatem, & canici-
& oculorum obtutum, quæ omnia acrem animi
denunciabant, oculis aspexisset, parumper, quasi
nitus quadam admiratione, conticuit. Deinde le-
onem luculentis verbis exposuit, & literas, quas
Regem Emmanuelem & Albuquercium cum mu-
bus afferebat, obtulit. Albuquercius munera, vt ab
nibus viderentur, explicari continuò præcepit, id-
responsum legato dedit, quò & Ismaeli debitum
orem dedisse, & propriæ dignitatis memoriam
abiecisse videretur. In summa verò legatio nihil
d, quàm virtutis & magnificentiæ laudes, & non
garis amoris officia cõtinebat. Albuquercius intra
cos dies legatum liberaliter acceptum, & muneri-
ornatum dimisit, & cum illo legatum alium virũ
bilem, qui Fernandus Gomezius Lemius appella-
ur, ad Ismaelem cum literis & muneribus vicissim
sit: cui etiam mandata credidit, quæ valdè ad vtili-
em nationis Lusitanæ conducebant: De qua legati-
e plura alio in loco dicemus. Dimissis legatis, Albu-
ercius in arce perficienda, & in vrbis statu constitu-
do summam industriam adhibebat. Et quamuis
rsentiret, multos in vrbe hostilia machinari, & con-
ijs eorum occurreret, ita tamen se gerebat, vt nemo
cilè suspicari posset, eum aliquid odorari. Verùm
ui moliebantur insidias, consciẽtia sceleris oppressi,
bi metuebant, & præsidia comparabant. Sed hoc
ommodum erat, quod Zeifadimus Armuzij Rex, &
oieatarus, qui regis nomine regnum administra-
at, & erant Albuquercio animis infesti, & inimici,
ortem obierant. Raix Nordinus, qui Coieataro suc-
esserat, Zeifadimum veneno sustulerat, & Zeifadi-
ni liberis exclusis, Torunxãm illius fratrem Regem
reauit. Nec enim dubitabat, quin si Terunxa regna-

Alia Albuquercij ad Ismaelem Sophum legatio.

ret, nomen quidem Regis penes ipsum Terunxa es-
set, regni verò potestatē & iurisdictionem ipse p be
tuò retineret. Cùm tamen Nordinus senio conf us
esset, & molestissimis iam negotijs expediri cupe in
nepotem quendam suum, Raixhamed nomine, q n-
que & triginta annos natum, virum acrem & ani o-
sum, munus & potestatem suam transtulit, vt ips g-
gni procuratione liberatus, regni opibus alieno la e
frueretur. At Raixhamed locum illum apud re n
tam firmis præsidijs obsessum tenuit, vt non mod
gnum, sed Regem ipsum acerbo dominatu preme
Omnia speculatoribus erant plena, ita, vt Rex his
non auderet, ne, si quid, quod Raixhamedium off
deret, enunciaret, oculis aut vita priuaretur. Ausus
men semel fuit, post fœdus factum, tyrannum ap
Albuquercium immanissimi sceleris accusare. Id
buquercius secretum tenuit. Iterum deinde per Ale
drum Ataidium, qui propter linguarum notitiam
terpretis munere & officio fungebatur, Albuquerc
admonuit, se vinctum teneri, & oculis multorum c
seruari, ita, vt non auderet rebus Regis Emmanuel
perinde atque cupiebat, inseruire. Hamedius interi
clam Lusitanis aduersari, opus modis omnibus imp
dire, multa machinari, quibus hostilem animum, q
verbis tegebat, factis indicaret. Præterea vt regem à f
de Emmanuelis auerteret, pileum cum Allis precati
nibus & institutis ab Ismaele missum sumere coeg
rat, vt eo signo se Ismaeli prorsus addictum ostende
ret. Hæc omnia cùm Albuquercius explorata penitu
haberet, eum occidere decreuit. Sed id aperta vi fier
commodè non poterat, ne graue bellum & intestini
excitaretur: arte erat vtendum. Itaque se egregiè in il
lum animatum simulabat, & quibuscumque rebus po
terat, illi satisfaciebat, vt eum metu liberaret. Tum pe
Alexandrum Ataidium interpretem, & Petrum Al-
poem, qui tunc à secretis erat Regi, sibi illo opus esse
conuento nunciauit, vt arcana quædam, quæ erant è
repub. & ad Regis Emmanuelis statum pertinebant,

Raixhamedij Armuziensis tyrannus.

Albuquercij in Raixhamediā insidiæ.

llo & cum Hamedio communicaret. Locum ip-
geret, vbi id colloquium fieri posset. Aedes am-
ci, quæ ædificabatur, coniunctę, in quibus Simō
adius habitabat, delectę sunt. Constitutum ab v-
e parte fuit, vt Albuquercius cum solis ducibus,
llis armis conueniret, & Rex similiter cum certo
ium virorum inermium numero se in conuen-
llum daret. Regi tantùm & Albuquercio permis-
uit, vt vterque armigerum cum gladio duceret.
uis Lusitanis atque Persis, qui in littore consiste-
nec erant in ædes ingressuri, licebat armis accin-
buquercius ea nocte, quæ diem cædi destinatam
essit, secretò duces euocauit, quod in animo ha-
, aperuit, & vt arma vestibus abderēt, admonuit.
idie ante lucem in terram descendit: perpetuò
que se in classe tenebat, in littore copias instruxit:
iot duces cum exercitu reliquit, ipse cum reliquis
s ingreditur. Nordinus regias copias in littore si-
ter instruxit. Regemque in ædes deduxit. Ipse ve-
amedius tectus armis, Albuquercium quem im-
tum eò venturum opinabatur, interficere cogita-
Itaque intrepidè sese in Albuquercij conspectum
t. Albuquercius illum comiter accepit. Tū illud,
d in mutuo amicorum congressu dici solet: Satis
aluæ; & an Rex statim venturus esset, interroga-
At ille cùm oculos in duces, qui Albuquercium
unsistebant, cōiecisset, quamuis arma vestibus ab-
minimè vidisset, suspicari cœpit, eos armatos esse.
gurio igitur diei funesti perturbatus pedē retulit,
gemq; iam ædes ingredi parantem, ne vltra progre
etur, admonuit. Albuquercium enim cum armatis
ninibus stare. Nihilominus Rex ingressus, Hame-
m antecedere more solito coegit. Garsia Norogna
es occludi iubet, ita, vt magna pars eorum, qui cum
nis, vt Hamedio subsidio essent, veniebant, exclusa
rit. Exclusi indignari, & tumultuari, ianuamque
dere cœperunt. Constitutum fuisse querebantur, vt
ætor Lusitanus, & rex Armuziensis pari suorum
nume-

numero constipati venirent: nunc verò Præto[...] omnibus suis intra domum consistere, cùm R[...] tuor tantùm viris stipatus intrarit, & reliquis[...] interclusus fuerit. Albuquercius interim Ham[...] accusare cœpit, quòd arma gestaret, & ea vt depo[...] imperauit. Is suorum auxilio fretus (nondum[...] exclusos esse cognouerat) gladium strinxit. Alb[...] cius brachium illius arctè continuit. Petrus Albu[...] cius & Lupus Vascius de Sancto Pelagio cum re[...] Ducibus accurrunt, hominemque multis vuln[...] concidunt. Rex cùm illum interfectum cerneret, propemodum exanimatus est. Albuquercius ver[...] hilari sanè vultu complexus admonuit, vt timor[...] mitteret. Hactenus inquit, tyranni huius scelere [...] tantùm nomen obtinebas, cùm re vera liber non [...] sed viri perditissimi dominatu vehementer oppr[...] Posthac & liber & rex eris, & tuo iure vti perpetu[...] teris. Interim qui fores quatiebant, minimè cessab[...] Cùm verò accepissent Hamedium occisum, & p[...] uersam ædium partem in littus eiectum, idemqu[...] gi accidisse suspicarentur, ianuam perfringere par[...] Nostri Duces cum parte copiarum accurrunt: par[...] nim reliqua, vt Regis copias, si aliquid moliri vell[...] impediret, relicta fuit. Eorum aduentu furor illor[...] qui ianuam cædebant, repressus est. Instabant nih[...] minus & Principes & reliqui ciues, vt sibi Regem [...] incolumem redderent. Aliter enim se ædes illas co[...] nuò inflammaturos minabantur. Rex ab Albuquer[...] in superiorem ædium partem, vndè ab omnibus p[...] set conspici, deductus, omnes bono animo esse iu[...] Nullam sibi à Lusitanis iniuriam allatam, sed sing[...] lare beneficium tributum. Se tunc & libertate do[...] tum, & in regni possessionem missum, vt suos æq[...] tate & humanitate debita gubernaret. Fuit deindè c[...] pite sancitum, si quis ex illis, qui armati fuerant, a[...] quid hostile moliretur. Modafarius tamen interfe[...] tyranni frater clamoribus maximis in Lusitanos, & [...] Regem acriter inuectus, in ædes regias se cum armat[...]

Raixhamedij cædes.

Modafarij tumultus, eiusque fa[...]

hom

aibus contulit, quarum custodia Alli illius fra- *Elió quo-*
nmissa fuerat. Ibi se munire constituunt. Cùm *modo sit vr*
Rex illis exitium cum atroci supplicio, ni con- *be eiecta.*
ex ædibus excederent, constitueret, & Albuquer
ror non mediocris accederet; accepta prius fi-
illis quod gesserant, fraudi esset, ædes vacuas re-
unt, & intra certum tempus, quod illis præstitu
uit, cùm eiusdem factionis hominibus, & cum
tis, & clientibus, & non mediocri familia, & cũ
omnibus ex insula, atque adeò è totius regni fi-
emigrarunt. Ad hunc modum pestifera & per-
a sentina, quæ vndique sceleſtissimi hominis ar
fluxerat, ex vrbe exhausta fuit. Ipse nanque ty-
is copias paulatim in vrbem adducebat, quibus
anos vrbis possessione pelleret, & ciuitatem If-
regi Persarum traderet. Albuquercius magna
iberatus, ciuitatis statum constituit: à rege, & à
us fidem accepit, quam iureiurando cõfirmauit:
perpetuò in Regis Emmanuelis potestate futu-
t interim in Africa res à ducibus Lusitanis lau- *RES A-*
gnæ gerebantur. Iehabentafufus primùm Atai- *FRICA-*
admonuit, esse quasdam hostium turmas, quæ *NAE.*
procul Marochio castra locauerant, quæ facilli- *Lusitano-*
api possent. Ataidius Lupum Barrigam eò cum *rũ in Mau-*
m equitibus misit. Is cum Iehabentafufo copias *ros ad Ma-*
it: sed turmæ castra mouerant, & in oppido fre- *rochium*
ti, prope Atlantem montem sito consederant. *excursio.*
ga Ataidio per literas significauit, maioribus co-
pus esse: Is generum suum Alfonsum Noro-
n eò misit: Iehabentafufus equites mille duce-
Hostium turmæ erant quadraginta, in quibus
et peditum multitudinem maximus erat equi-
numerus. Turmæ è loco discesserant: Nostri illas
igijs persequuntur. Barriga primum agmen duce-
; in quo erant equites centum & quinquaginta:
postremum agmen hostium consecutus, in eos
sit. Hi quamuis acri animo principio resisterent,
cti sunt tandem se ad suos, qui antecesserant, reci-
pere;

pere. Ibi rursus hostes multitudine feroces in
impetum tulêre. Norogna & Iehabentafusus
runt. Prælium fuit atrox, & ita par, vt diu neutr
ria inclinari viderentur. Hostes tamen postre
fugatique sunt: ingēs numerus cæsus, quingent
ouium viginti millia, & mille boues cum came
dringentis abducti. Hostes vbi se ab illa fuga &
datione refecerunt, auctis aliquo supplemento
rursus in nostros inuadunt, prælium redinteg
eundem exitum habuit. E nostris tamen tres Lu
& aliqui Mauri cecidêre. Reliqui cum præda in
reuersi sunt. Arzilam tunc Ioannes Coutignus,
Coutigni Comitis Borbensis filius, loco patris
tur. Is fuit egregiè fortis, & in rebus gerendis ind
us. Cùm verò excursionem vsque in montem,
Farrobum appellant, facere decreuisset, cent
quadraginta equites eduxit. Cumque è mont
procul abesset, speculatores illi renunciârunt, p
ctos Larozij & Moleihamaris cum Barraxæ qu
filio in campo cum equitibus octingentis versari
ea mente profectos, vt Arzilæ & Tingi agris vas
inferrent. Cum his Coutignus congredi statuit,
eam causam, nè sine pugna discederent, locum, q
rant transituri, cum suis insedit. Prælium atrox &
uum fuit, & diu par. Erant enim hostes viri valde
tes, & gloriæ cupidi: nostris rursus tota spes salutis
in virtute constituta. Hostes tamen postremò in
conuersi, supra bis centum cæsi, vnus & quadrag
capti sunt, in quibus fuêre quidam & nobilitate, &
istimatione Principes. Spolia fuerunt equorum &
namentorum, quæ nobilitatis illius erant. Sub i
tempus Mauri Xiatimenses (erant enim stipendia
à Nonio Fernandio Ataidio auxilium postulâr
quo Xerifium, à quo grauia detrimenta diebus illis
ceperant, è finibus suis repellerent. Is Barrigam cu
quitibus 50. illi auxilio misit. Barriga cum Xiatim
sibus Farrobij montis iuga superauit, quo in loco
illi nunciatum, Xerifium in tabernacula turmæ vi
in

Lusitanorū de Mauris victoria.

40. Coutigni in Mauros ad Farrobum mōtem excursio.

Prælium atrox.

Bellum cū Xerifio.

isse, eaque diripuisse, & nonnullos Xiatimenses
fecisse. Barriga, vt postremum eius agmen carpe-
celerauit: aliquot cecîdit, vnum tantum cepit: re
se receperunt: quos Barriga propter suorum pau-
m insequi noluit. Ab Ataidio tamen per vnum
em, qui vulneratus è pugna discesserat, supplemẽ
postulauit. Ataidius alios equites quinquaginta
dio misit. Dux eorum fuit Georgius Mendezius
lius. Xerifius cum mille & 600. equitibus vt in no
inuaderet, festinauit Barriga duplicem aciem in-
it. Primam aciem Georgio Mendezio Ataidio, & *Lusitana*
Barrigæ commisit, ipse sibi secundam aciem re- *acies.*
uit. Idem Mauri fœderati fecerunt. Xerifius om- *Xerifij a-*
opias hoc ordine distribuerat. Agmen medium *cies.*
equitibus septingentis Abedelquibirius, ipsius
fij patruelis, agebat: sinistrum latus ipse tenuit:
rum alij duci, cui multum confidebat, assignauit. *Pugna a-*
s media se continere non potuit, quin in primã *trox.*
rorum aciem rueret, & cum multitudine supera-
am circumuenit, ita, vt nostri in orbem pugnare
rentur. Lupus Barriga in eos, qui nostros circũie-
, impetũ dedit. At Mauri fœderati duplicẽ hostiũ
m acri prælio sustinebant. Fuit magno temporis
o acriter vtrinq; dimicatum. Petrus interim Bar-
Abedelquibirium, medij agminis ductorẽ, equo
ementius incitato infesta cuspide transfixit. Illo
tuo, qui sub illius signo pugnabant, cedere incipi-
Cùm nostri acrius insisterent, eos fuderunt. Lu-
Barriga cùm illam aciẽ fusam cerneret, in Xerifij
nen incurrit: ex quo Xerquius Bentagogimus, vir
narius, in Pelagium Rodericum fortiter dimican-
inuectus, eum ex equo deiecit: & cùm illum stra-
interficere conaretur, Lupus Barriga, vt ab immi
ti cæde Rodericum eriperet, in Bentagogimum e-
um incitauit, & illum hasta confodit. Similiter cùm
tagogimi filius accurreret, vt patri subsidio esset,
ab eodem Barriga transfixus. Sic factum est, vt in *Lusitano-*
lem loco duobus hostibus occisis, ciuem vnum ab *rũ victoria*

interitu vindicaret. Hostes postremò in fug
pulsi sunt. Nostri eos longo sanè spatio insequ
magnam cædem ediderunt. Hostes enim equ
pernicitas eripuit. Suprà centum tamen cæsi fu
Ataidius hoc successu Barrigæ stimulatus, aliq
gregium facinus moliri cupiebat: & Iacobi etia
pij virtus, qua cum paruis admodum copijs ad
chij portas excurrerat, eum solicitabat, vt in
chium inuaderet. Duces igitur Maurorũ fœd
admonuit, vt certo die in armis essent: nam se d
operam, vt magnum decus cum nõ mediocri
sibi compararet. Quod autem animo destinaba
mini aperire voluit. Lupus Barriga Ataidij no
Duces Mauros, vt parati cum armis essent; ex
Cum verò intelligeret, Xerifium in Castello,
Amagorem appellant, se tenere, ab Ataidio aux
popoſcit, quo Xerifium imparatum opprimere
taidius nepotem suum Aluarum Mendezium C
riam cum equitibus ducentis & quinquaginta p
bus, qui erant ferreis fistulis atq; scorpionibus a
ti, cõfestim expediuit. Ceruaria octo itineribus f
Amagor Castellũ. se cum Barriga coniunxit, qui iam Maurorũ c
coegerat. Castellum Amagor erat in arduo mon
tum, & rupibus vndique munitum, & duobus fl
nibus, qui illum vtrinq; alluebant, inclusum. Ag
stelli ipsius erant adeò latè patentes, vt suprà cen
pagos ambitu suo continerent. Nostri prope Ca
lum, cùm iam Sol in occasum præcipitaret, castr
fuerũt. Equites è Castello egressi, cum fœderatis
ris manum conserunt; eosque loco pellunt. N
Mauris auxilium confestim afferunt, & hostes fu
Xerifij fuga. cogũt. Postridie Castellum obsidione cingere de
nebãt. Sed Barriga certior repente factus, Xerif
profugisse, equum rursus ascẽdit, & idem reliquo
Amagoris oppugnatio. cere iussit, atque primum vallum, quod Castellũ
gebat, oppugnant. Hostes, qui relicti præsidio fue
summa vi resistunt. Nostri bis intra vallum præli
commisère, & bis ab hostibus repulsi sunt. Postre

magnam impreſſionem facerent, irrumpunt, & s cædunt, qui metu ſe præcipites è rupib⁹ eijcie- quorum multi lacerati, multi acutis arborum ra- onfixi, fœdè perierunt. Tanta verò rabie quidam cabant, vt, cùm ſibi moriendum eſſe viderent (nō ſe dedere volebant) nè equi in manus noſtro- venirent, eos è præruptis rupibus exturbarent. o bis centum cæſi ſunt, ſupra mille verò in ruina erati: capti ſunt 400. inter quos Xerifij patruus ex & equi centum & 50. Præda tanta fuit, vt tres dies nt in ea ab oppido in caſtra deportanda conſum- Victoria pro numero militum fuit inſignis: pro Luſitani gratias Deo ſummas egerunt, & confeſſi icè ſunt eam non humanis viribus, ſed CHRI. numine atque beneficio partam fuiſſe. Nō mul- ōſt diebus Barriga Iehabentafuſi opibus adiutus, ellum cepit, quod Algaballum appellabant, præ- que nō mediocrem fecit, & Ataidium literis ad- uit, vt aliud Caſtellum (Algelum nominabant) uod ſe Xerifius poſt fugam contulerat, aggredere Ataidius copias, quas potuit, eduxit, & cùm à Ca- o octo millibus paſſuum abeſſet, vltra progredi uit, & in vrbem cum copijs ſuis regreſſus eſt: qua one motus id fecerit, incertum eſt. Xerifius Caſtel deſeruerat. Cùm verò intellexiſſet, Ataidium pe- retuliſſe, & ipſe in Caſtellum redijt. Barriga dein Ataidij iuſſu ſpecus in arduo & excelſo loco inter es ingentes abditos, in quos hoſtium vis magna cō erat, aggreſſus fuit: ſed ab hoſtibus cum damno ulſus eſt: aliquot enim è noſtris cæſi, & quidam et- præcipites è rupibus eiecti ſunt. Interim Barriga à uris fœderatis inuitatus, idem Caſtellum oppugna onſtituit. Sed cùm in itinere tumultum auribus ac- eret, multos ad ſe fugientes conſpicatus eſt. Ij erant Mauris fœderatis, quos hoſtes cædebant. Barriga excepit, & in hoſtes inuectus, illos in fugam com- lit, & duodecim paſſuum millibus inſequutus eſt. n procul aberat à Caſtello, quod petebat, cùm

Præda & victoria Luſitanorũ inſignis.

Algaballi caſtelli oppugnatio.

Barrigæ aduerſa pugna.

multi, illius ductu & imperio neglecto, extra o
furenter egressi in hostes ruunt. Hostes vndiqu
uolant, & eos circumueniunt. Barriga subsidio o
rit: prælium fuit periculosum, in quo sedecim ec
Lusitani, & non pauci Arabes è socijs interfecti
ipseque Barriga ex equo deiectus, & vulneratus
stium manus peruenit. Suorum deindè præsidio
potius numinis diuini præsentia (sic enim hon
interpretabantur) ex hostium manibus euasit,
equum hostis victoris, qui iam ceciderat, insilui
sic ille cum suis malè ab hostibus acceptus, in ca
uertitur. Postridiè quamuis ex vulnere laborar
Castellum inuadere statuit in via magnas prędas
propius Castellum castra posuit. Ibi tres dies pr
vulnerum dolorem conquieuit. Illum ibi comm
tem hostium multitudo ex improuiso adoriri co
tuit. Barriga certamen minimè detrectauit, hoste
primo impetu in fugam coniecit: longius insidia
metu insequi noluit. Postridiè motis castris, tam
pe Castellum tabernacula locari fecit, vt modicus
tùm collis & exiguum flumen inter castra & Ca
lum interesset. Postridiè acre prælium commis
fuit. At Mauri, qui sub Barriga militabant, monti
Principem, qui Castello opem afferebat, in iugo c
spiciunt. Hoc metu perturbati, se confestim effus
ga proripiunt: soli Lusitani relicti sunt. Barriga in
gusto itinere hostium impetum acri animo sustin
Qui fugerant, cùm hyems summa, & perfrigida te
pestas esset, & tabernacula, in quæ imbris vitandi g
tia succederent, nòn haberent, obriguerunt. Gẽs en
est frigoris impatiens: & erant etiam labore & rer
penuria confecti, ita, vt supra quingentos homines
stet ea nocte frigore mortuos fuisse. Sic autem fact
est, vt dum metu mortis castra, quibus seruari potu
sent, turpissimè deserunt, in mortem fœdam cum
signi dedecore timiditatis inciderẽt. Postridiè Barri
ordine profectus, multos in agris palantes excepit,
cù

Barrigæ prælium aduersum.

Barrigæ victoria.

Maurorũ 500. insignis calamitas.

vndique multis in locis hostes in illum impetũ
rent, eos semper insigni virtute repulit. Sic copias
rbem, paucis hominibus, qui ordines deseruerant,
ssis, incolumes reduxit. Ataidius interim eisdem
is anxius, Marochium petere statuebat. Barriga *Marochiē-*
urorum Principes Ataidij iussu ad societatem eius- *se bellum.*
n facinoris incitârat. Petrus Sousa Azamoris præ-
us fuit ab Ataidio similiter inuitatus, vt itineris,
aboris, & gloriæ socius esse vellet. Is cùm esset vir
egiè fortis, & laudis prẹter modum cupidus, se soci
libenter ascripsit. In locum huic rei destinatum
nes conueniunt. Sousa ducentos equites, Ataidius
centos eduxerat. Dabidæ præfectus cum sexcentis
uitibus, Garabiæ Dux cum equitibus mille, Xer-
iæ verò dux cum octingentis aduenerant. Ab eo lo
, vigesimo secundo die mensis Aprilis, Anno M.D.
V. profecti sunt. Itinera singulari ordine faciebant,
non nisi exploratò castra mouebant. Regio multis
locis est natura fertilis, & cultu nitida, & aquis ir-
gua, ita, vt oculos intuentium non mediocriter ob-
ctaret. Tandem ad vrbem accedunt. Consilio ha-
ito decretum fuit, vt vrbem ea porta, quæ Fessensis
ppellatur, oppugnarent. Sed neque tormenta, ne-
ue machinas, neque munitiones, nec alia denique,
uibus vrbem maximam, & hominum multitudine
efertam oppugnarent, ferebant. Nec in alium finem
ò copias adduxisse putabantur, quàm vt gloriari
ossent, se vsque ad Marochij portas sine vllo impe-
dimento copias adduxisse, vt ea audacia hostium ani-
mos frangerent, Mauritaniæque debellandæ facilita-
tem principibus Lusitanis ostenderent. Hostes sanè
perturbati sunt. Credebant enim multò maiores co-
pias subsequi. Ataidius copiarum suarum medium a-
gmen ducebat. Xerquienses & Dabidenses sinistrum
illius latus, dexterum verò Garabiēses claudebãt. Sou-
sa duas è suis copijs acies instruxerat. Tum ipsi primũ
Arabes in vrbis portas incursant. Hostes ea porta, quæ
Fessensis appellatur, erumpunt. Illi multitudine, no-

Praliũ periculosum & anceps

stri virtute superiores erant. Tamen cùm hostes
merabiles influerent, & recentes fessis succeder
stri in maximo periculo versabantur, & ægrè n
prælij sustinebant. Cidemeimamus grauiter vu
tus euasit. Lupus Barriga dum inter hostes inc
versaretur, fuit ex equo deiectus, ibiq; occisus f
ni Petrus Barriga illi opem attulisset. Aliqui vtr
ceciderunt. Prælium ita quatuor horis continu
fuit, vt victoria neutram in partem inclinaret. A

Cedũt Lusitani seruatis ordinibus.

tamen atque Sousa cùm animaduerterent, ho
exercitum subsidijs identidem submissis amplif
neq; paucos lassitudine debilitatos posse infinit
titudini in proprio solo, pro mœnibus, pro salu
triæ, pro omnium vita fortissimè dimicanti diu
gnare, copias sensim, & ordine minimè confuso i
minis, quod vrbem præterfluit, angustum vadun
ducere incipiunt. Cùm tamen vrgerentur, impet
pè in hostes conuersi, eos cedere cogebant: deind
quò intenderant, exercitum paulatim deducebāt.
dum erat adeò angustum, vt non nisi bini, aut ad
mum terni transire possent. Hostes interim mul
crius instare, & vehemētius vrgere, multò maiore
petu ferri cœperunt. Quod si à nostris in eo peric
tumultuatum fuisset, maxima profectò clades acc
fuisset. Sed Ataidius à Sousa postulauit, vt ipse in ag
ne primo curam eorum, qui vadum transibant, su
peret, & eos in ripa rursus instrueret, ipse in postre
agmine hostes maximo cũ labore sustinuit. Sic fa
est, vt omnes copiæ traducerentur, è nostris multi
nerati discederent, nemo tamen occideretur. Ex fœ
ratis Mauris ad duodecim ceciderunt. Vt enim in
strorum conspectu suæ virtutis specimen egregiu
darent, in hostium cuspides irruebant. Traductis c
pijs, cùm nostri iam à fluuio duobus millibus pass
abessent, & hostes indignissimè paterētur, nostros a
sos fuisse, cum tam exigua manu ad vrbis opulent
simæ, in qua imperij domicilium collocatum fuera
muros accedere, vt insignis ignominiæ maculam d

lerent

t, fluuium traiecere: quod facere non poterant, nostri in ripa instructi consisterent. Vbi igitur il poesse conspexerunt, ipsi cum copiarum parte no- um vestigia persequuntur. Abidenses, & Garabiẽ Xerquienses cum nonnullis Lusitanis in eos im m ferunt, & breui certamine fundunt, fugantque, ucos occidunt: inter quos fuit Fessensis quidam qui ferocius nostris minatus fuerat, & acrius præ inierat. Nostri modicis itineribus ita viam facie , vt commodè in Arabum pagis, & oppidis, & ci- ibus diuersarentur, & multi vndique ad eos cum eribus commearent, & quasi maximam victoriã ti fuissent, illis de tã felici reditu gratularentur: nuis bellum maximo animo, non tamen sapien nsilio suceptum fuisse videretur. Mons Farrobius nti passuum millibus Arzila distat. Est autem cũ idus & amœnus, & arborum & nemorum varie distinctus, tum arduus & excelsus, & multis in lo natura munitus. In cliuo montis, ea parte, qua in ilæ conspectum prominet, erat ingens pagus, quẽ ubiliam appellabant, vnde frequentes excursiones grum Arzilensem fiebãt, quæ fruges & sata vasta- t, & prædas etiam cum captiuis frequenter abige- t. Ioannes Coutignus Pagum euertere cupiebat: cùm non tantas copias haberet, quantis erat opus, m ab Odoardo Menesio, qui Tingi præerat, postu t. Is se cum illo coniunxit. Deinde cùm prima luce adices montis accederent, hostes illos conspicati, nimè perturbati sunt: imò sinè vllo tumultu per exum montis deducti, in nostros impetum fece- t. Menesius vna ex parte, in quam se sub monte ab erat, Coutignus è ripa fluminis, quam occasioni entus insederat, in illos, qui iam in medium agmẽ aserant, inuecti sunt. Illi cedunt, nostri montem eunt. Hostes & multitudine, & locorum asperita- & stationis valido sepimento freti, nostros in prin pio contemnebant. Qui tamen eos cædere non de- unt, & in pagi munitiones compellunt, & intra

Mons Farrobius.

Aliubilia pagus.

Expeditio in Aliubilienses.

vallum irrumpunt, hostesque per aduersam poi
in fugam effusam conijciunt, oppidumque dirip
& inflammant. Montem deinde peruagati, vicos
runt, pagos euertunt, templa disturbant, ędes pera
quas & ædificia diruunt, totique monti vastitaten
inflammationem inferunt, & sic demum, re ex
mi sententia gesta, reuertuntur. Hoc eodem anno

De classe in Mauritaniam arcis condendæ causa missa, eiusque successu infælici

Emmanuel cùm in animo haberet, Mauros hoste
minis Christiani sempiternos acriore bello vex
multis arcibus oram maritimam obsessam tenere
tuebat, vt vndique hostibus immineret, & Fessens
gnum facilius armis oppugnaret. Hac cupiditate c
teneretur assiduè, de hominibus Africæ peritis qua
bat, quem locum magis opportunum arci ædifica
iudicarent. Illi fluuium Mamoram (olim Subur
pellatus est) latum atque profundum, qui in Atl
ticum mare per ostium, quod Arzila circiter c
tum passuum millia distat, influit, eam oportun
tem habere confirmant. Nam fluuij faucibus m
tem imminere, in cuius fastigio posset arx ædific
commeatum & munitiones facillimè in eum loc
subuehi, in fluuium propter aluei profunditate
maiores naues intrare posse dicunt, portum esse
tissimum. Locum præterea ad inferendum bell
aptissimum: nam ab ostio fluminis Fessam non
multis passuum millibus abesse. Rex misit, qui fu
dum fluminis explorarent. Illi, qui missi fuerant,
rum sententiam, qui locum eximiè laudârant, co
probant, & fluuium maiorum nauium capacem e
dicunt. Rex igitur classem ducentarum nauium
struendam curauit. Exercitus octo millia hominu
præter fabros & nautas, continebat. Classis præfect
ram Antonio Norognæ viro nobilissimo commis
& successorem illi Nonium Mascaregnam, si is aliq
casu sublatus fuisset, instituit. Multi viri nobiles
ea classe fuerunt, quorum tamen pars magna luxu
lasciuia diffluens, magis nobilitatis arrogantia tum
bat, quàm militaris disciplina patiebatur. Exerciti
etia

erat tyronum. Soluit classis Olysippone XIII. iensis Iunij: vigesimo tertio mensis eiusdem ad m fluminis appulsa fuit. Tum Norogna Berrium na igio, cui præerat, misit, qui in fluuium intra- x latere vno Petrum Bentesium cum longa naue, ero alium ducem nomine Carinum cum altera a naue constituit. Hos Antonius Saldania sequu- iit. Reliqui deinde duces ordine vt iussi fuerant, runt. Vbi eò ventum est, vbi arx ædificanda erat, s rem acutius considerantibus minimè placuit. ito igitur consilio, locum alium delegerunt non rocul à fluminis ostio disiunctum, quo naues fa s penetrare, & quæ erant necessaria conuehere ent, & vbi propter crebros fontes aquatio semper is esset. Nec enim semper aquatio propter æstum itimum, qui salsas aquas inducit, ex fluuio fieri erat. In loco igitur, qui omnium iudicio commo imus visus fuit, arcem instituunt: atq; primùm fos- altitudine decem pedum, & latitudine quinde- perducunt, qua, cùm se æstus incitaret, aquam ad- terent, si vellent: & si rursus vellent, eam eijcerent, es instructæ locum præterea muniebant, & castra posita fuerunt, vt commodè impetum hostiũ pro- saturæ viderentur. Sed locus hoc incommodum bebat, quòd ei montis supercilium immineret. Nec m fastigium montis occupari poterat, quòd lon- s à fluuio, quam oportebat, abesset: & locus, quem egerant, erat altiori loco subiectus, vndè non missi- us tantùm, verùm & saxis ingentibus deuolutis nõ ediocris pernicies afferri poterat. Præterea, vt admo i tunc à multis fuerunt, hyeme cùm fluuius imbri- s auctus intumescit, super loca etiam, in quibus arx trui cœpit, effunditur: quod inuecti limi atque cœ- reliquiæ demonstrabant. Hostes loca superiora oc- parant, atque valido sepimento munierant, tormẽ- frequentia disposuerant, omnique missilium & pi- rum genere decertabant, nostrisq; graues molestias fferebant. Rex Mequinezius cum tribus millibus e-

Mutatur arcis condendæ locus.

Delecti loci incõmoda.

Hostium in Lusitanos molimina.

quitum, & triginta millibus peditum aduenit. Rex inde Fessensis cum multò maiore exercitu eò ver maturauit. Ducebat autem supra centum homin millia. Prælia interim non leuia fiebant. Sed cùm h stes & loco, & multitudine superarent, superiores s per è prælio discedebant. Vno autem prælio è nost mille atq; ducenti cæsi sunt. Naues tamen nostræ cù fluminis aditum liberum haberent, & nostris subsid erant, & castra hostium tormentis infesta faciebat Hostes, vt naues Lusitanas aditu prohiberent, pro fluminis ostium stationem instituunt, quam fossa vallo muniunt, firmaque multorum hominum in præsidia disponunt: vndique tormentis naues, qu intrare volebāt, aut dissipant, aut ne ingredi audere impediunt. Norogna vt hoc impedimentum vitare hoc excogitat. Nauem ingentem densis tignis corro borat: lana saccos infercit, quibus molibus obiectis h stium globos exciperet. Hæc nauis in fluuio cōtra h stium stationem opposita, tutum reliquis humilior bus nauibus transitum præbebat. Hostes tamen cùm dies atq; noctes sine intermissione nauem quaterent eam dilacerarunt. Hac mole disiecta, nostri exanima ri metu cœperunt. Exercitus erat imminutus, cōmea tus deficiebat, nullus erat dies, quin aliqui ab hostibu interficerentur: res erat in extremo discrimine const tuta. Interim literæ ab Emmanuele ad Norognam de feruntur, quibus, literis, quas de ea re Norogna ad Em manuelem dederat, respondebat. Literarum senten tia hæc erat, vt si ei, & reliquis ducibus arx illa inuti lis videretur, eam desererent, & exercitum antequam maius incommodum acciperetur, in Lusitaniam de portarent. Id cùm non eo silētio fieret, quo conuenie bat, & hostes id sentirent, nostris acriter institêre. Duæ acies in superiore loco, vt hostium impetum sustine rent, erant oppositæ. Vnam Rodericus Melius, alterā Christophorus Leitanus, vir acer, & in rebus bellicis enutritus, agebat. Acies, quam Melius ducebat, cū ho stes eam valdè premerent, per loca præcipitia ruebat, & alij

Lusitanorū magna clades.

Norognæ stratagema.

Extremū Lusitanorum discrimen.

lij alios sese in fuga præpediebant hostes maximã
lem ediderunt: Leitanus aciem per montis anfra-
m instructam duxit, donec ad fluuium perueniret.
l tanta erat iam in castris trepidatio, tantusque me-
; animos omnium occuparat, vt nemo posset vllius
cis imperio aut authoritate ab effusa fuga cohiberi.
ultique metu cùm se in flumen deijcerent, aquis &
eno demersi, honestæ mortis metu turpem vitæ fi-
m subierunt. In nautis similiter tãta trepidatio fuit,
eorum culpa centum naues ad littus afflictatæ peri-
nt. Aliæ namque alias impediebant, & inuicem col
lebantur, & in littore tandem fractæ hostium crude-
ati homines exponebant. Non defuêre tamen qui-
m viri fortissimi, qui in tumultu facinora memora-
lia ederent: inter quos virtus Bernardi Emmanuelis
ngè reliquis antecelluit. Is hostibus se opposuit, eo-
mq; impetum repressit, multos ab effusa fuga conti-
uit, & in hostium cæde versatus est, & in causa fuit,
e multo grauior clades acciperetur. Nostri tandem in
aues recepti sunt, quamuis quidam viri nobiles naui
m aditu multos arcere niterentur, ne ipsi, nauib⁹ pon-
ere grauatis, discrimen adirent. Periculum enim in
erra fuga, in nauibus immanitate vitarunt. Circiter
uatuor hominum millia ab hostibus cæsa dicuntur.
rce præterea cum tormentis, & munitionibus, & ca-
tiuis, hostes potiti sunt. Nostris tamen exitum, qui e-
ant in statione, intercludere non potuerunt. Huius
ladis & dedecoris Emmanueli nuncius allatus illi
magnum dolorem inussit. Gratias tamen Deo egit,
quòd ab eo debitas peccatorum pœnas in hac vita exi-
gere voluisset. Is enim fuit, qui secundam & aduersam
fortunam moderatè semper ferendam arbitraretur, &
omnia, vt Christianum principem decebat, ad iudici-
um numinis diuini quod falli non potest, piè reuoca-
ret. Hac tamen plaga nulla eius ætate calamitosior ac-
cepta fuit: in qua multi dedecoris infamiam patiẽtius
fortasse, quàm decebat, pertulerunt. Nunquam enim
operam dederunt, vt eam notam claris factis eluerent.

Trepidatio in castris Lusitanicis.

Bernardi Emmanuelis virtus.

Insignis Lusitanorũ clades.

Emmanuelis Regis constantia & moderatio.

RES INDICAE.

Hoc anno Rex Emmanuel multorum inuidorum c[illegible]lumnijs aures prębuit. Hæc enim pestis, quæ pleru[illegible] apud Reges magnas bonorum strages edit, Emman[illegible]lem etiam in eam fraudem impulit, vt Albuquerciu[illegible] suspectum haberet. Eo tempore Albuquercius om[illegible] ferme oram Indici maris, quæ Indo fluuio, & C[illegible] promontorio definitur, sub Emmanuelis imperi[illegible] subiunxerat: Malacam etiam adiecerat, regnum Ar[illegible]xij armis ceperat, & prudentia stabilierat; Emman[illegible]lis nomen latissimè propagarat. Nec enim natione[illegible]læ credebant fieri posse, quin Rex, qui ducem tam i[illegible]signi virtute præditum haberet, esset diuinis etiam v[illegible]tutibus ornatissimus. Et quò status erat amplior, [illegible] maiorem de illius amplitudine opinionem receper[illegible]. Et Rex ipse optimè erat in Albuquercium animat[illegible]. Sed inuidi perpetuò aures illius obtundebant, ho[illegible]nem que aliquando dementiæ & temeritatis, aliqua[illegible]do verò ambitionis minimè ferendæ, atque adeò p[illegible]ditionis insimulabant. Postremò Regi persuaseru[illegible] Albuquercium ad tyrannidem aspirare, velleq; In[illegible]am vniuersam sibi subdere. Esse namque cognatis [illegible] clientibus innixum, principibus Indis propter virtu[illegible] opinionem clarissimum, opes illius esse amplior[illegible] quàm status hominis legibus astricti ferret. Anim[illegible] enim in mediocribus opibus enutritos imperium p[illegible] posse, in summis verò insolentius, quàm ius & fas [illegible]stulat, efferri. Quid si, inquiunt, vt est vir singulari [illegible]stutia & calliditate subnixus, Zabaimum Idalcamu[illegible] ad suas rationes adiunxerit? Quid si cum Narsin[illegible] Rege societatem inierit? Quid si reliquos Indiæ Reg[illegible] ad se aggregauerit? Non erit ei facillimum à fide de[illegible]cere? Hoc saltem assequetur, vt Emmanuelis Regis n[illegible]men contemnatur, & Albuquercij imperium omn[illegible] libenter accipiant. Hi sermones cùm essent valdè fr[illegible]quentes & importuni, maximaque vi & industria i[illegible]cerentur, Albuquercius meritis & innocentia fret[illegible] quamuis optimè sciret, nomen suum multorum i[illegible]uidia lacerari, nunquam quomodo calumniam ref[illegible]

Inuidorũ in Albuquercium calumniæ.

t[illegible]

,excogitandum censuit. Improborum namque
ones factis egregijs facillimè retundi putabat. Se
ea gesßisse, & his operibus animi sui fidem cõfir-
se censebat, vt in India positus, non magno nego-
nuidiæ flammam, quæ in Lusitania inuidorum
enijs excitabatur, virtutis exploratæ & cognitæ fa
restingueret. Verùm cũ accusatores sine vllo de-
fore, qui eorũ perditis conatibus occurreret, accu-
onem instituerent, eò rem deduxerunt, non qui-
n vt Rex illum non satis magna laude dignum ar- *Albuquer*
aretur, sed vt saltem ab India reuocandum statue- *cius in Lu*
Itaque Lupium Suarium Aluarengam illi substi- *sitaniam*
. Cum eo Matthæum, Dauidis Aethiopiæ Regis *reuocatur*
atum, dimisit, & alium ad eundem Regem legauit,
pax & amicitia arctiore vinculo firmaretur. Lega- *Emmanue*
extitit Odoardus Galuanus, vir nobilis, & multis *lis ad Ae-*
rebus magni ponderis spectatus & cognitus. Alua- *thiopũ Re-*
nga cum classe tredecim nauium, & mille & quin- *gẽ legatio.*
ntis Lusitanis hominibus Olysippone soluit septi-
o die Aprilis, Goamque peruenit secundo die Se-
embris. Inde rebus ordine constitutis, Cochimum
tijt, vt classem, quæ erat in Lusitaniam profectura, *RES EV-*
omparare. Hoc anno, septimo die mensis Septem- *ROPEAE*
ris Emmanuel filio auctus est, cui fuit Odoardi no-
nen impositum. Is natura mitis & clemens extitit,
nusicis & venationibus deditus, vniuersis propter be-
ignitatem & humanitatem carus, atque periucun-
us: qui si non immatura morte sublatus fuisset, mul-
as vtilitates insita probitate & industria communi-
us rebus afferre potuisset. Hoc anno Malacæ gra- *RES IN*
nis casus atque valdè miserabilis Abedallam Cam- *DICAE.*
paris Regem, qui tunc, vt dictum est, Bendaræ mu-
nus obibat, de medio sustulit. Rex Bintami illius so- *Crudeles*
cer, eum vel ferro, vel veneno tollere cupiebat. Cùm *Bintami*
hoc ei minimè processisset (erat enim Abedalla pro- *Regis in*
pter æquitatem & mansuetudinem omnibus egregiè *Abedallã*
charus, munere sibi commisso summa cum laude *generum*
fungebatur) alia via illi pestem atque perniciem in- *insidiæ.*
ferre

ferre cõstituit. Itaque suis negotium dedit, vt alic
Malacẽsium naues caperẽt, & in Bintamum add
rent. Illi impigrè quod imperatum fuerat exequũ
Is tunc suos, qui iussa confecerant, asperis verbis a
pit, quod iniuriam ciuibus suis intulissent. An
quit, ignoratis me Regem esse Malacę, & hos, quo
ptiuos abduxistis, mihi subditos esse, neq; secus à
diligi, quàm si eos omnes genuissem? Spero equid
Abedallam, quem ego non generum, sed filium a
tror, propediem in meam potestatẽ Malacam, vt c
stituit, redacturum, & tunc apparebit, quantum in
Lusitanorũ tyrannidem, & mei Imperij moderat
nem intersit. Hos enim vt filios omnes cũ singu
humanitate tractabo, quos Lusitani dominatu d
simo oppressos tenent. Gener enim meus Abeda
prudentia, qua valet plurimum, id, quod mihi pr
sit, cumulatè præstabit. Hęc vbi dixit, captos cibo &
tu benè acceptos, & muneribus affectos, missos fe
omniaq; illis bona restituit, suisq;, Ducibus atroci
minatus est, si quid simile in posterum contra ci
vrbis Malacæ designarent. Id homines verum esse
diderunt. Et vbi Malacam reuersi fuêre, sermo prin
occultus inter nonnullos haberi de eadem re cœp
Deindè sparso latius rumore, res ad Georgium Al
quercium vrbis prefectum delata est. Bartholomæ
autem Perestrellus, quæstor Regius, qui paucis il
diebus ex India citeriore Malacam aduenerat, cũ N
nachetuensis filijs erat vsu & familiaritate coniũct
multaq; illorum gratia faciebat. Illi patris mortem
cisci summopere cupiebãt, & ideò quòd erat rumo
dissipatum, oratione confirmabant, & afferebãt, id
multorum literis & argumentis clarissimis explora
habere, Abedallam de vrbe nefariè prodẽda cogitar
& societatẽ sceleris cum Rege Bintami coiuisse. Per
strellus Georgium Albuquercium admonuit, vt in
pendens periculum præcaueret, & proditorem, ant
quam id, quod animo destinabat, efficeret, capite d
mnaret. Is filios Ninachetuensis accersit. illi rem san

Falsa in Abedallã testimonia & calumniæ.

coi

fidenter asserunt, nihil clarius esse confirmant. Al
uercius quamuis esset vir probus, non ita tamen sa
s erat, vt intelligeret, non esse temerè in re capitali
m inimicis habendam. Et siue quia valde periculũ
ueret, siue quòd facinus illud præclarum fore puta
hominem summa potentia præditum & nomine
is, vt nihil aliud esset, ornatum occidere, non pro
tinat. Abedallam accersit, sceleris insimulat, testi-
nia, quæ hostes in illum dixerant, exponit. Pere-
llus vehemens accusator instat, & vrget. Abedalla
m Albuquercij implorat, & obtestatur, ne se homi
ı innocentem, summè in Lusitanos officiosum, re
Emmanuelis studio flagrantem hostium crude-
ci dedat. Tempus sibi dari postulat, dum Regis
tamensis fraudem, & inimicorum calumniam, &
n innocentiam testibus & argumentis apertè de-
nstret, se ex vinculis velle causam dicere. Ad hæc
ecrabat, nè nomini Lusitano tantum dedecus sup-
io hominis innocentis inureret, quo odium in se
ltorum hominum concitaret. Hæc ne est, inquit,
tia, quam meis in Lusitanam gentem meritis refe-
dam censes, vt supplicio meo crudelitatem regis
tamensis, sempiterni vestri nominis hostis, exple-
? & ij, qui propter meam in regem Emmanuelem
m me immani odio persequuntur, lætitia exul-
t? Quid aliud enim expetit Rex Bintami, nisi vt e-
quem suorum ferro, quem veneno, quem multis
dijs occidere nequiuit, manibus Lusitanorum, pro
t quos meos deserui, & odium in me hominis ma-
ci acerbissimum concitaui, interimar, & illi, in quo-
n me fidem contuli, doloris illius, quem vir impro
imus cepit, vltores existant? Eadem nanque opera
ci cernit, vt illius immanitatem satietis, & homines
udio vestri nominis auertatis, & apud multas na-
nes odio sitis. Quid enim dicent ij, qui me à regno
o per vos deductum conspexerunt, vt vestris bene-
js ornarer, & præsidijs contra hostes meos munirer,
m viderint me tam subitò de statu meo concidere,
& ip-

Abedallæ ad criminationes responsio.

& ipsorum opera, quos hostes vestri nominis g
desumpsi, ad supplicium detrudi? Quare te per fid
per religionem, per humanitatem, per reliquas v
tes, quas vnicè colis, oro & obtestor, vt mihi respo
di facultatem tribuas. Et tum demum, si proditi
conuictus fuero, nullum supplicium recusabo.
quidem cùm Abedalla diceret, & suppliciter pos
ret, non potuit hominem natura mansuetum ad
Iniusta Abedallæ cædes. quam humanitatis partem traducere. Itaque sine
cunctatione, homo innocens, regio splendore pr
tus, in forum deductus, inspectante populo, cum
torum luctu & querimonia securi percussus fuit.
tamen dum ad supplicium ducebatur manus in
tendebat, & numen implorabat, vt in eos, quorun
lumnijs ipse contra ius & fas interimebatur, anin
Vltio diuina. uerteret. Post decimum & septimum diem Peres
lus celeri morte absumptus fuit: quod multi ad nu
nis vindictam retulêre. Abedallæ verò suppliciũ
tam multis offensionem attulit, vt multi mercat
& ciues Malaca excederent, atq; passim, quacunq
Lusitanorum per Indiam infamia. conferebant, omnes homines à Lusitanorum cõ
cio deterrerent. Nihil esse apud Lusitanos tutum,
lam fidem ab hominibus conseruari: illis ipsis, qu
bus illorum inseruirent, esse tandem crudele supp
ũm indicta causa subeundum. Ninachetuensem,
offensione interposita, honore deiectum, & ea de
sa post tam multa officia sibi mortem consciuisse
gem Camparensem crudelem in modum contra
necatum fuisse. Cùm huiusmodi sermonibus o
complerent, factum est, vt cùm mercatores in v
accedere non auderent, non solùm vectigalia toll
tur, verùm & Lusitani cum ciuibus, qui relicti in
tate fuerant, summa rerum inopia, atq; adeò fam
xarentur. Sed Georgius Botelli⁹ à Georgio Albuc
cio missus cum duabus nauibus, omnes illas circ
quaque regiones peragrauit, qui cùm esset & pro
virtutem notus, & propter vsum Regum omnib
miliaris, facilè à multis Regibus & principibus i

t,vt mercatores rursus Malacam merces & ciba- onucherent. Dum Botellius summam in comm: omparando diligētiam adhiberet, Rex Bintami em Siacæ (ea regio est ad Austrum in eadem ora quam fluuius eodem Siacæ nomine interfluit) ireras admonuit vt sibi Botellij caput offerret, d si faceret, se ei filiam insigni specie magna cum collocaturū. Id Siacę Rex, cùm ad illum Botelli⁹ rteret, præmio nuptiarum allectus, facere consti- Sed accidit, vt, cùm illius quidam domestic⁹, qui at à Botellio captus, & sine vllo pretio dimissus, ditionem quæ parabatur, intelligeret, vt Botellio iā referret, scelus indicaret. Rex Bintami præter- uodecim naues instruxit, & Ducib⁹ imperauit, vt ellium Malacam redeuntem, si vitaret insidias, in iperent. Georgius Albuquercius vbi id comperit, em naues ornari iussit, & Francisco Melio præce- vt Botellio opem afferret. Bintamensis Rex cùm x speculatoribus accepisset, alias quatuor & vigin aues instruxit, quæ cùm Melio decertarent. Hæ es cum duodecim, quæ præmissæ fuerant, acre Melio prælium commiserunt. Qui tamen clas hostium profligauit, maximumque numerum ninum occidit, & cum insigni victoria Malacam ersus est. Victoria tamen non incruenta fuit. Nam em & triginta Lusitani mortui sunt, magnus et- Malacensium numerus occisus fuit. Botelli⁹ simi- r periculo liberatus, cum vario & multiplici com- atu Malacam rediit. Sub idem tempus Georgius ttius Malacam venerat, vt vrbi præesset. Successor m Georgio Albuquercio missus ab Emmanuele rat. At Prætor Albuquercius Armuzij, post Hame mortem, Reipub. statum egregiè collocarat: ciues uitate & mansuetudine sibi deuinxerat: ipsum Re n multis ad se beneficiis allexerat: nationes exte- ad commercium specie benignitatis inuitauerat. lti Persidis & Arabiæ Reges ad illum Legatos cū neribus miserant, vt cum eo pacem firmarent. Ne- que

Insidiæ Botellio structæ.

Siacæ regnum.

Naualis Lusitanorum victoria.

Armuziensis Regni constitutio Alb. authore.

que defuere Principes, qui solo videndi hominis [stu]dio, de quo tam præclaram famam multiplicis vi[rtu]tis acceperant, Armuzium contenderent. Interim [ru]more dissipatum fuit, Sultanum ingentem classe[m in]struere, qua Armusium debellaret. Albuquercius, [etsi] non valde rumori fidem habebat, id tamen con[silio] prætendit, vt sine Regis offensione arcem firmius [mu]niret & ciuitatem præsidio, nè à fide deficere poss[et, o]mnino nudaret. Dixit enim, omnibus vrbis torm[en]tis sibi opus esse, vt facilius hostes, qui expectaban[tur,] ab vniuersa vrbe propelleret. Itaq; tormenta & m[uni]tiones ex vrbe & ædibus regijs in arcem deportan[das] curauit. Reges autē cæcos in Indiam, ne propter m[ul]tiplicem Regum prolē in vrbe motus oriretur, mi[sit.] Quindecim enim Reges oculis orbati à regni proc[ura]toribus in ædibus regijs, cum vxoribus & liberis in[clu]si seruabantur, quib⁹ omnia ad victum necessaria Pr[in]cipes, q̃ Regis nomine regias opes pro libidine trac[ta]bant, largè præbebant. Hoc erat præmium Regibu[s] maleficis hominibus constitutum, quoties iure re[gio] liberius, quàm rectores ipsi vellent, vterentur. Pręfe[cti e]nanque tyrannide constituta, ex hac regia stirpe pu[e]rum deligebant, cuius nomine regnum in suam po[te]statem redigerent. Hic verò in regia sede locatus, si [ali]quid moliri cum regia libertate vellet, oculorū asp[e]ctu priuabatur, & alius in locum Regis cæci eidem [ca]lamitati, si liber esse vellet, obnoxius, vt regium nom[en] obtineret assumebatur. Hæc autem tyrannidis mir[um in]mè ferendæ materia inter ipsos tyrannos dissēsion[es] pestiferas excitabat, & causam ipsi ciuitati sæpenu[me]rò grauissimę cladis afferębat. Hos reges cęcos, parti[m] vt memoriam tam immanis sceleris extingueret, pa[r]tim vt turbulentissimæ dissensionis materiam amp[u]taret, Albuquercius Garsię Norognę commisit, vt e[os] in Indiā deportaret: vbi iubebat, vt eis omnia magn[i]ficè præberentur, quę ad victum & elegantiam reg[iam] pertinerent. Sed in hoc tam felici rerum omnium, v[t] homines iudicare poterant, statu, Albuquercius aut [...] nect

Albuquercij stratagema.

15. Armuzij Reges excæcati.

Horrenda tyrannis.

Alf. Albuquercij

ſtute,aut nimio labore confectus, in lentum mor *morbus lè* n incidit,qui in dies ingraueſcebat. Cùm igitur ſibi *thalis &* ortem appropinquare iudicaret,arcis præfecturam *quæ dein-* ro Albuquercio,cuius virtutem & ingenium mul *dè ſubjecù* in locis perſpexerat,&quem nouerat eſſe &Regi Ar *tá.* nzienſi,& ciuitati vniuerſæ cariſſimum,præfecit,e-
uq; ad fidem,& vigilantiam,& æquitatem luculen-
ſſimis verbis excitauit. Res autē Armuzij eo ordine
nſtituit,vt non facilè perturbari,&à ſtatu dimoueri
ſſent. Multa etiam,quæ ad Indiæ ſtatum firman-
m vtilia videbantur,effecit. Animum verò ſuum ſa
is ſanctiſſimis expiauit,& teſtamentum fecit,nec ali
id prætermiſit,quod ad religionem procurandam,
rem ſuam conſtituēdam aliqua ex parte pertineret.
ira deinde eum cepit cupiditas in India moriendi.
rbem præterea Goam,cuius ipſe conditor erat,aſpi-
re,antequam è vita diſcederet,vehementer optabat.
egem deindè per Petrum Alpoem ſalutauit, fidem-
ue dedit,ſe illi loco parentis,quamdiu in vita mane-
t,futurum. Petrum deinde Albuquercium,quem
rmuzij in arcis & vrbis cuſtodia relinquebat,illi vni
commendabat. Se tamen ſpem magnam habere
ixit fore,vt vbi primùm ex eo morbo,ſi ita DEO vi-
um eſſet,emergeret,Armuzium rediret,vt illi poſſet
morem, quo eum proſequebatur,officijs oſtendere.
ex illius deſiderio lachrymas profudit, reſpondit-
ue,ſe illum perpetuò in loco patris obſeruaturum,
peramque daturum,vt à nemine ſtudio & pietate er-
a Regem Emmanuelem vinceretur. Ea tamen ſpe in-
erim,quam illi Albuquercius oſtendebat, Armuzij
epetendi ſe mirificè ſuſtentari. Hoc facto Albuquer-
ius,vt ſalutationes deuitaret (omnia namque huma-
na officia faſtidierat) nauem conſcendit, & vela fieri
uſſit. Cùm ab vrbe quatuor paſſuum millibus abeſſet,
reliquos claſſis nauarchos, qui non tam citò ſoluere
potuerunt,biduò in anchoris expectauit. Eò Rex Ar-
muzij rates cum multis fructibus, & commeatu, &
muneribus ad illum miſit. Ille Legatos hilari fronte,

&vultu,&cum humanitatis egregiæ signis accep[...] officia Regis amantissimi esse sibi gratissima conf[...]mauit, & Legatum, & nautas atque remiges be[...] acceptos, & muneribus ornatos à se dimisit. Ora[...] verò Indiæ præteruectus, nauis quædam parua ad n[...]uem illius accessit. Illa vehebatur nuncius cum [...]teris, quas Cide Alles, & quidam Ismaelis Legat[...] Dio ad illum scripserant, quibus nunciabant, L[...]pum Suarium Aluarengam ab Emmanuele missu[...] fuisse, qui illi succederet, & illum (quod eis facin[...] indignum videbatur) in Lusitaniam reuocàret. Quo[...] si is parere nollet, Regum suorum opes offereban[...] quibus facillimè tantam à se iniuriam propulsaret. [...] animum gratum habuit, officium aspernatus est. E[...] tamen non mediocri animi perturbatione commo[...]tus (intelligebat enim, eam successionem inuidorum opera constitutam fuisse) se continere non potuit quin sublatis in cælum manibus exclamaret. Pro[...] Christe sancte, inquit: quo me pacto possum ijs mo[...]lestijs, quæ me circumuallant, expedire? Si Regi satis[...]facio, in hominum odium incurro: si hominibus con[...]sulo, in Regis offensionem incido. Ad aras, ærum[...]nose senex, ad aras, inquam, confugiendum. Hæc autem verba sæpè repetebat, vt appareret, eum grauibus esse curis exulceratum. Deinde sibi laborum omnium finem instare prænunciauit. Tandem vbi ad se redijt. Certè, inquit, mecum statuo, Regem felicissimum diuinitus de multis rebus admoneri, & hanc successionem non nisi motu & instinctu numinis ab illo constitutam fuisse. Morior enim, & si hoc tempore successorem illius consilio delectum nō haberem, potuisset Indiæ status periclitari. Hæc ille cùm dixisset, animo conquieuit. Quò verò magis progrediebatur, eò morbus erat infestior. Literas interim perbreues ad Regem Emmanuelem in hanc sententiam dedit. Has postremas literas cum frequenti singultu, & reliquis mortis certissimæ signis scribo. Filium vnicum habeo; quem peto pro meis

Nuncius Albuquercio de successore allatus.

Albuquercij oratio Pathetica

Postremæ Albuquercij ad Emmanuelē literæ.

ām maieſtatem & amplitudinem præſtantibus
tis, tua magnificentia & benignitate complecta-
Quæ tua cauſa geſſerim, opera ipſa teſtificabun-
His literis vacillante manu cum magna difficul-
conſcriptis, omnem rerum humanarum memo-
prorſus abiecit, & totam mentem ad res diuinas
io recolendas, & veniam flagitiorum à diuina
ientia poſtulandam conuertit. Cùm verò multa
te recoleret, tum verò locum Ioannis, quo Chri-
uciatus exponit, ſibi crebrò legi faciebat, crebriſ-
gemitibus, & alijs eiuſmodi ſignis, ſe ea lectione
im in modum recreari demonſtrabat. Cùm orā
alegeret, famulum celoce celeriter inuehi præce-
qui ex vrbe ſacerdotem, quo plurimùm fuerat in
s diuinis vſus, euocaret. Is vbi venit, totam cum
octem in rebus, quæ ad ſempiternam vitam perti
ant, attentiſſima cogitatione pertractandis con-
pſit: & ſic ante lucem ex ergaſtulo corporis e- *Alf. Albu-*
rauit. Vbi fuit in vrbem de illius morte nuncius *quercij*
tus, non ſolùm Luſitani ſe lamentis dediderunt, *mors.*
Saraceni etiam, & gentes reliquæ à noſtris ſacris
næ, plangore & eiulatu vrbem compleuerunt. *Eiuſdem*
ita namque erat humanitate præditus, vt vtrum *mores.*
gis multi illius virtutem metuerent, an bonita-
i amarent, eſſet explicatu difficillimum. In primis
em ius æquabile colebat, & fidem violatam acerri-
puniebat; neminique iniuriam fieri patiebatur.
t inſigni pudicitia. Vxorem nunquam duxit: filiū
cum ex ancilla ſuſcepit. Erat in laboribus toleran-
acerrimus, ita, vt homines nimio interdum labo-
fatigaret: quos tamē magis exemplo, quàm propo-
s minis ad labores excipiendos excitabat. Calum-
itoribus erat infenſus, adeò, vt nemo auderet alicu-
s nomen apud illum falsò deferre. Conſilio pluri-
ùm valebat: incredibili celeritate, quæ ſtatuerat, exe
ebatur. Erat veritatis amantiſſimus, vanitatem &
endacium odio acerbo perſequebatur. Iniurias ſibi
atas animo maximo ferebat. Iracundia interdum

efferebatur, ita tamen, vt in medio iracundiæ dictum iaceret (erat enim acutissimus) quo om vultum illius extimescebant, à nimia conturl ad hilaritatem & risum sæpè traduceret. Non lienus à literis: & cùm otium erat, lectione sa præcipuè literarum oblectabatur. Vtrum magi an pacis artibus excelleret, incertum est. Sic en lum administrauit, vt meritò summus impera beretur. Sic Remp. multis in locis constituit, v mus etiam Reip. moderator existimari iure po que omnes, qui tunc Goæ se tenebant, in illius te se patre amantissimo orbatos esse querebantu è naue cum incredibili pompa eductus, & exe singulari magnificentia sepultus: quanquam fle rum spiritum, qui funus procurabant, sæpius in deret. Eius morte nunciata, luctus per oram In peruasit: multos Reges & Principes mœrore affl primis Xuranda Armuzij Rex animi dolorem r lachrymis & veste lugubri demonstrauit. Rex E nuel illius mortem acerbè tulit, filiumque illiu continuò venire iussit. Appellabatur ille Blasius quercius. Rex ne tanti viri nomen ex animis el tur, ei patris nomen indidit, & pro Blasio Alfo vocari præcepit. Eum verò, vt parentis merita p bant, multis muneribus affecit, & splendidis etia ptijs ornauit. Sequenti anno alio funere princi uictissimi vniuersa Hispania luctu deformata fui enim Fernandus, cuius nomen est immortalitati pter egregia facta consecratum, in pago, quem M galeium appellant, qui ad ciuitatem nomine Tr um pertinet, graui morbo erat implicitus. Eũ Em nuel per Ioannem Rodericum Salam Menesium tauit, & de valetudinis eius ratione certiorem se iussit. At Rex Fernandus die vigesimo tertio Ia rij, anno salutis M.D.xvj. mortem obijt. Vbi id Em nuel per Menesij literas resciuit, literas ad Regina lius vxorem, quam Germaniam appellabant, & ac nandum Philippi filium, Fernandi regis nepotem

Exequiæ Albuquercij.

RES EVROPEAE

Fernãdi regis Catholici mors.

Annus à Christo nato 1516.

liquos Castellæ principes, quæ doloris indicium
ficij, & amoris argumentum continebant, conti-
misit: & Menesium, vt verbis literarum ſententi-
berius ſubſequeretur, admonuit, & quæ vellet, vt
illis ageret, diligētiſſimè præſcripſit. Tum literas
odericum Fernandium Almadam, virum ſum-
rudentia prædi-tum, qui tum Antuerpiæ Regis i-
negotia gerebat, dedit, quib⁹ pręcipiebat, vt cum
bus omnib⁹, quæ vel in Gallia Belgica, vel in Ger
ia fierent, admoneret, vt ad tem poris conditio-
consilia regni dirigeret. Tum ad Maximilianum
eratorem Caroli auum, cui Carolo Philippi filio
ellæ regnum iure hęreditatis obuenerat, legatum
euit. Is Petrus Correa fuit, qui prudentiæ nomi-
non mediocrem apud regem locum obtinebat.
ma legationis erat, vt Carolus Isabelam Regis
manuelis filiam vxorem duceret, & rurſus Leono
cum Ioanne illius filio matrimonio copulari vel
Legatus comiter acceptus eſt: literarum humani-
x officium fuit Imperatori gratiſſimum. Petrus ta
Correa, cùm nihil eo tempore tranſigi poſſet,
gis Emmanuelis permiſſu in Luſitaniā rediJt. Hoc
o Leo Decimus Alfonſum Emmanuelis filium in
dinalium collegium cooptauit. Et Regi etiam cō-
it, vt Iſabelæ, Dionyſij Portugaliæ Regis vxori, fœ
æ ſanctiſſimæ, cuius diuina virtus fuerat admiran
ſignis à Chriſti numine comprobata, honores in
itania publicè vt reliquis diuis haberentur: & vt
itum Iacobenſium, & Ciſtercienſium magiſtra-
, abſque ipſius pontificis maximi priuilegio, ei, cui
ges Portugaliæ vellent, aſſignarentur. Hæc omnia
penſa Pontificis ipſius in Emmanuelem volunta-
& opera, & induſtria Michaelis Syluij, qui tunc a-
d Pontificem Emmanuelis legatus erat, & ipſi Pon
ici propter ingenij magnitudinem gratiſſimus, cō-
ta ſunt. Dum hæc gerebantur, Lupus Suarius Alua-
nga munus difficillimum adminiſtrabat. Albuquer
namq; ſucceſſerat, ad cuius virtutem aſpirare non

Emmanuelis ad Maximilianū Imp. legatio.

Iſabelę Canonizatio.

RES INDICAE.

Suarij res gestæ. poterat. Attamen non segniter rebus gerendis
buit. In primis autem Coulamum legationem
Legatio ad Coulamensem Regem. uit, quæ pacem cum Regina, quæ tunc regnu
pueri nomine, qui in illius tutela erat, guberna
quis conditionibus firmaret. Conditiones aute
runt, vt illa Templum nomine Diui Thomæ A
li dedicatum, quod Saraceni eo tēpore, quo An
Salæ necem attulerant, disturbarant, suis sum
instauraret, & templi vectigalia restitueret, & o
ta millia pondo piperis pro bonis, quæ Lusitan
pta fuerant, persolueret: & vt, antequam cum S
nis transigeret, Lusitanas naues expediret, & c
bus constituto precio piperis numerum, qui
posset imponi, sine vlla fraude venderet. Classem
erat in Lusitaniam profectura, comparauit: p
cum Calecutij Rege, quæ fuerat ab Albuquercio
confirmauit: Cananoris motus, qui fuerant e
ti, compescuit. Dum Goam reuertitur, tempestas
tò coorta eum Anchediuam petere compulit. In
lexium Menesium cum octo nauibus, vt oram A
perlustraret, & inde Armuzium classem in hyb
Publica de Goa ciuitate consultatio. deduceret, misit. Goam reuersus, consilium iuss
gis Emmanuelis habuit, vtrum expediret vrbem
ruere, & insulam omni præsidio vacuam hostibu
linquere, an potius esset magis è Republica eam t
Non enim Albuquercij inuidi cessabant illi non
lùm viuo, sed manibus etiam illius, atq; adeò sep
reliquijs dolorem inurere, & vrbem illam esse cō
nibus rebus inutilem oratione contendere. Nam n
tis post annis in eo perseuerabant, vt laudibus il
oblatrarent, & omnia, quæcunq; gesserat, nullo co
lio gesta fuisse contenderent. In consilio tamen de
tum fuit, Goam esse firmo præsidio confirmanda
& vrbem omni ratione muniendam: quod ipse Su
us sententia sua confirmauit. Cochimum deinde
uersus, classem, qua in Sinum Arabicum penetra
instruendam curauit: Fernandum Petreium And
dium in Sinam (sic enim Emmanuel imperauerat)
tin

nuò misit. Is cum tribus nauibus Zamatram conten
it,& ad Pacem naues appellens, Regem de suo aduē-
i per Ianimum Rabelotū, quem ibi reperit, certio-
m fecit. Ille Rabelotum & hospitaliter, & honorifi-
e cū summis honoribus accepit. Pax fuit inter illū &
ndradium Emmanuelis nomine cōstitura, & locus,
n quo Lusitani arcem ædificarent, assignatus: inde
Malacam petijt. Commeatu, & rebus alijs comparatis
n Sinam nauigare instituit: sed tempestatis aduersæ
eflatu Malacam redire coactus fuit, vbi Raphaelem
Perestrellum, qui è Sinarum regione veniebat, offen-
it: à quo de Sinarum moribus, de legibus & institu-
is, de mansuetudine in hominibus insita multa perce
it. Georgius Brittius Malacæ præfectus Hēricum Le-
niū in Martabanum Peguēsis regni portum misit, vt
inde commeatum cōueheret. Est autē Pegu latissima
& fertilissima regio, in India vlteriore vltra Gangem
ea parte, quæ ad Solis occasum spectat, sita, quæ inde
Malacam procurrit, & orientem Solem versus, mare,
quod ad Sinam ex quadam parte pertinet, attingit. Is
nauem, quæ ex Peguēsi portu soluerat, vi cepit. In eo
dem verò portu consistentem Saraceni, quorum na-
uis capta fuerat, latrocinij & immanitatis insimulant.
Rex classem comparat, qua nauem dominis redde-
re compellat. Lemius tribus diebus prælium susti-
nuit: naues non paucas depressit: multos homines
occidit, sed naufragium tandem fecit. Nauis enim
erat peruetus, & tormentorum contentione cōuulsa,
& dissipata, vim aquæ admisit: & ita demersa repentè
fuit. Ipse Lemius cum sexaginta Lusitanis scapha &
lembo quodam Samatram contendit. Sed scapha &
lembo tempestate deiectis, & ad littus allisis, octo &
viginti Lusitani fluctibus hausti sunt: reliqui cum
Lemio in Pedirense regnum se contulerunt, vbi fue-
runt à Rege cum singulari humanitate tractati. Ale-
xius autem Menesius tempestatibus impeditus, quo
minus diu Arabiæ oram peragraret, Armuzium se
contulit, vbi omnia Suarij mandata summa diligen-

Pax inter Pacensem Regem & Lusitanos.

Martabanū portus.

Pegu regnum.

Lemij prælium & naufragium.

tia confecit:& cùm primùm per anni tempus li
in Indiam reuersus est. Dum hæc in India geru
Emmanuel in Lusitania propagandæ religioni
dium non intermittebat:& cùm intelligeret, in E-
thiopia Cōgi regionem quotidiè magis Christi d
plinis illustrari, vt opus præclarè institutum, re
absolui posset, sacerdotes alios ad Regem Alfon
cum libris & muneribus, quibus hominem mul
crius studio religionis incenderet, misit. Rex eo t
pore, quo sacerdotes & Emmanuelis famuli, qui si
missi fuerant, in Congi fluuium penetrarunt, ab
bellis implicitus contra Reges stipendiarios, qui a
lo defecerant. Fuère tamen interim nostri in opp
quod Sonum appellant, satis benignè à Regijs a
pti. Rex bello ex animi sententia confecto rediens
cerdotes cum amoris eximij signis excepit, Emma
elique pro tantis beneficijs immortalem gloriam
catus est. Nostri sacerdotes virtutem ipsius Alfo
Regis in cælum laudibus efferebant. Erat enim in
leribus vindicandis acer, & in egentium inopia sub
uanda benignus, in regni opibus stabiliendis ind
strius, in moribus atque vita continens, in religio
studio sanctus, atque tam insigni pietate præditus,
cælum semper intueri videretur. Siue enim ius di
ret, siue cum populo ageret, siue belli consilium, si
pacis iniret, semper Deum in oculis & conspectu pr
ponebat, omniaq; ad illius gloriam reuocabat. Lite
rum ludos aperire iubebat, magistros magna merce
conducebat, vt pueros non literis tantū, sed multò e
iam magis studio pietatis imbueret. Ipse verò temp
quod illi à negotio publico vacabat, in literis cons
mebat. Euangeliorum sententias innumerabiles,
prophetarum oracula in ore semper habebat. Nam
lectione perpetua multum in sanctarum literarū stu
dio profecerat; & quæcūque à sacerdotibus audiera
in illius memoria penitus infixa permanebant. Fre
quentes ad populum conciones habebat, quibus ill
ad pietatem, & religionem ardētet incitabat. Erat in
geni

RES AFRICANAE.

Christianismi per Aethiopiā incrementum.

Alfonsi Congensis Regis laudes.

nio acri,&memoria firma præditus. Quinq; libros *Iudicium*
ıſitanarum legum cùm diligenter euolueret,legum *Congenſis*
ıidem ſapientiam,& ordinem atque diſciplinam rei *Regis de*
ıb.laudauit:ſed rebus etiam minutiſſimis leges cer- *Luſitana*
s inuentas eſſe non facilè probabat.Itaque hanc le- *Nomothe-*
ım exactiſſimam diligentiam irridens, de Luſitanis *ſia.*
ıæſiuit,quænam pœna eſſet ijs , qui in terra pedem
onerent,ſtatuta. Regem verò Emmanuelem tanta
ıſens fide colebat, vt ſæpè diceret,ſe nullam eſſe dere
ıs humanis voluptatem percepturum, antequam in
uſitaniam veniret,vt ad Emmanuelis pedes prouo-
ıtus,illi ſe totum addiceret. Quòd enim cœleſti luce
ueretur,quòd verum Deum coleret,quod ad immor
alem vitam aſpiraret,id totum eſſe Emmanueli Regi
lariſſimo atque ſanctiſſimo in acceptis referendum.
Eodem anno Fräciſcus Valleſius, Galliæ rex,legatum
ıd Emmanuelem miſit,cum literis officij pleniſſimis,
petebat autem ab illo,vt ſe ſocietatis fœdere,quã tunc *Gallica ad*
cum aliquot principibus in aliorum perniciem facie- *Emmanue*
bat,alligari permitteret.Emmanuel reſpondit,ſibi Re- *lẽ legatio.*
gis potentiſſimi voluntatem ſemper fore gratiſſimam
& omnia,quæ ſalua fide , & Chriſtiani Regis officio
poſſet,cauſſa illius libentiſſimè facturum . A bellis ta-
men,quæ Chriſtiani principes inter ſe gerebant,vehe
menter abhorrere.Sibi namque in animo eſſe,Sarace-
nis,ſi poſſet,perniciem & interitum machinari. Chri
ſtianis verò principibus bonam mentem & animorũ
concordiam,cum bonorum omnium amplificatione
precari.Sub id tempus tres Sarmatæ,viri apprimè no *Triũ nobi-*
biles,in Luſitaniam Emmanuelis viſendi gratia vene *liũ Sarma*
runt.Illius namque fama illas regiones cum hominũ *tarũ Em-*
admiratione peragrabat. Tempore enim,quo reliqui *manuelis*
principes Chriſtiani, huius tanti nominis obliti,acer- *videndi*
biſſimis odijs ſtimulati,in mutuam perniciem ruebãt *cauſa in*
& furore cæci,opes hoſtium , qui Chriſtianis opibus *Luſitaniã*
imminebant,in dies amplificabant , erat illius Regis *profectio.*
laus illuſtrior , qui pacem cum Chriſtianis principi-
bus vnicè colebat,nec vllis præmijs allici poterat , vt

 cum

cum vllo principe funestissimi belli societatem i
& tanto studio bellum in Africa, & India, contra
stiani nominis hostes compararet. Ad hæc addel
iter in nationes vltimas apertum, Indiam subac
multas Orientis nationes sub imperium subiun
maximas Arabum, & Persarum, & Aegyptiorũ
ses deuictas, neque tam illustres victorias humani
bus, aut vlla valdè magna potentia consequutum,
vt conijci poterat, Christum, cui ille tota mente se
bat, pro illius amplitudine dimicare. Hæc & alia n
ta in hanc sententiam cùm vulgò iactarentur, a
Regem Sarmatiæ, qui eodem studio bellum conti
ter cum Turcis & reliquis Christianæ religionis h
bus gerebat, & nobilitatem in armis, & optima di
plina continebat, præcipuè laudabantur. Hoc tres il
adolescentes nobiles incitauit, vt è tam longinquis
ris in Lusitaniam illius videndi gratia venirent, &
mul ab illo peterent, vt eos manibus suis equestris
gnitatis insignibus ornare vellet. Sibi namque omn
in armis feliciter euentura confidebant, si à Princi
tam diuinis virtutibus ornato eam dignitatem adip
cerentur. Quod petebant, impetrauerunt, ipsiusque
gis manibus ornati, & instructi, multisq; munerib⁹
fecti in patriam rediêre, & quacunq; iter faciebant,
gis ipsius virtutem & magnificentiã summis laudib
efferebant. Hoc anno cùm Rex Fessensis crebras exc
siones in agrum Arzilæ fecisset, & multas prædas ab
gisset, ciuitas in magnam carnium penuriam redac
fuerat. Ioannes Coutignus vt hoc incommodum
sarciret, in opulentum pagum propè Alcassarquibiri
situm, qui propter itineris longinquitatem, nihil sib
à Coutigno metuebat, cum ducentis & quinquagint
equitibus, cùm tota nocte iter fecisset, ante exortum
Solis inuasit: hostes nec opinantes oppressit: quinq; &
quinquaginta tantùm (reliqui enim diffugerant) ca
ptiuos abduxit: mille boues cum multis equis & pul
lis abegit, eaque omnia cum maxima difficultate, pro-
pter fluuiorum altitudinẽ, qui ea nocte (imber enim

RES AFRICANAE.

Io. Coutigni excursio

ma-

maximus, & turbulenta tempestas extiterat) supra modum creuerant, Arzilam duxit. Præfectus Alcassarisquibirij repentè cum trecentis equitibus illius vestigijs institit. Sed imbres prælium diremerunt. Vix Coutignus pontem quendam transierat, cùm aquę quæ cāpos inundauerant, pontem operuerunt. Hostis verò metuens, ne, si vlterius pergeret, reditus sibi minimè pateret, reuersus est. Crebris eiusmodi excursionibus Coutignus hostes finitimos exterrebat, & agris populationes inferebat, quibus irritatus Fessensis Rex, maximum exercitum comparauit, vt Arzilam obsidione premeret. Triginta equitum millia, & peditum supra septingenta millia coegit: cum ijs armatorum copijs, & multis tormentis & munitionibus Arzilam contēdit: eamque vallo & fossa cinxit: & crebras deindè turres excitauit, tormentaque disposuit, & vrbem vehementissimè quatere cœpit, & cuniculos, quibus muros subrueret, instituit: operamque enixè dedit, vt antequam auxilium obsessis afferri posset, vrbe potiretur. Coutignus tamen cum de illius aduentu certior factus esset, Nonium Riberium, qui Regis Emmanuelis negotia in Hispania Bætica procurabat, & tunc se Malacę tenebat, admonuerat, vt sibi confestim multa, quæ ad obsidionem tolerandam necessaria videbantur, mitteret: Emmanuelemq; per literas de Regis Fessensis aduentu certiorem fecerat, copias distribuerat, stationes Ducibus assignârat, eas partes, quib⁹ maius periculum imminebat, præsidio firmiore munierat, suos ad propugnationem multis verbis incenderat. Omnes erant in vrbis defensionem acriter incitati. Riberius nihil cunctatus est, sed omnia, quæ Coutignus postulârat, continuò misit. Ioannes Mascaregnas equitum leuis armaturę Magister, duas repentè naues instruxit, in quas centum & viginti equites, & pedites, qui nauibus vehi poterant, imposuit: eiq; se comitem Nonius Mascaregnas frater adiūxit. Alij duo fratres eorum, nempe Emmanuel Mascaregnas, & Antonius Mascaregnas Arzilæ sub Coutigno militabant.

Arzilense bellum.

Arzilæ obsidio & oppugnatio.

Subsidia Arzilensibus missa.

Ij cùm

Ij cùm Arzilam peruenerunt, iam vrbs viribus summis oppugnabatur. Nonius Riberius milites ducentos Malaca misit: Duces duo viri nobiles erant, qui propter sua in Regem Emmanuelem merita, ab eo beneficijs summis ornati fuerant. Cùm ijs alij veniebant eisdem rationibus astricti: quos omnes Coutignus singulari comitate, & multis honoribus excepit, & illis stationem assignauit, quam insita virtute tuerentur. Interim nec nocte neq; die ab opere cessabat, fossas transuersas, quibus cuniculos exciperet, duci, muros quassatos refici, alios intra veteres muros excitari faciebat. Franciscus Doria Genuensis, frater patruelis Andreæ Doriæ, cuius tantum nomen in rebus maritimis extitit, operibus præerat: huic Rodericus Sousa, cognomento Cide, socius adiunctus erat. Hi singulare in ea obsidione specimē virtutis & industriæ dederunt, ita, vt in oculis & sermone omnium versarentur. Reliqui quantum poterant, officio suo fungebantur, & singulari audacia omnibus se periculis exponebant. Hostes nullum obsessis laxamentum dabant. Erat autem hoc in Regis Fessensis animo penitus insitum, vt, si non intra paucos dies Arzilam expugnaret, obsidionem solueret, nè desidendo tempus frustrà consumeret. Hoc illum stimulabat, vt oppugnationi perpetuò acriter & vehementer insisteret. Itaque alij sagittis & glandibus, vt mœnia propugnatoribus nudarent, contendebant: alij tormentis assiduè muros quatiebant: alij perfectis iam cuniculis, muris vasa tormentario puluere referta subijciebant: fessis deindè recentes & integri succedebant, ita, vt res in vltimum discrimen adducta videretur. Nostris tamen nec animus interim, nec industria ad repugnandum deerat: nec vllis telis, aut obiectis terroribus, loca sibi assignata deserebant, & indè vt hostes summa contentione propellerent, laborabant. Multi tamen interim vtrinque cadebant. In hoc statu vrbs erat, cùm Rodericus Barretus cum nauigijs duodecim ex Algarbio aduenit. Huius aduentu tantus obsessis animus additus est, vt confiderent, se facillimè

Nouum Arzilensium subsidium.

limè

limè in murorũ ruinis, si mœnia omninò corruerent; cũ hostibus aperto Marte cõgredi, aut intra cuniculos manum conferre posse. In hac classe, ex eodẽ Algarbij regno Garsia Melius sexcẽtos viros acres eduxit, & alij præterea ex Algarbiensi nobilitate non mediocria auxilia rebus communibus attulerunt. Quin etiam nautæ ex eadem Lusitaniæ parte non tantùm nauigandi laude præstantes, verùm & bellandi artificio non mediocriter eruditi, in vrbem obsessam nauibus ingressi, fortium hominum officio functi sunt. Maur⁹ interim quidam captiuus ad hostes transfugit, & Fessæ Regi nunciauit, vrbem esse validiore præsidio, quàm ille suspicari posset, firmatam. Is hoc nũcio perturbatus, obsidionem soluere voluit: sed fuit ab Rege Mequinezio fratre suo, nè id faceret, impeditus. Iacobus interim Lupius Siqueira cum nauibus triginta iussu Emmanuelis aduenit: & sic tandem Reges sublata obsidione discesserunt. Coutignus eos equites, qui tunc Arzilæ inuenti fuerant, eduxit, & hostium agmen postremum carpsit, & nonnullos occidit, & aliquot etiam viuos cepit. Hoc tempore Ioannes Gondissaluius Camara, insulæ Materiæ præfectus, grauem sibi iniuriam à Rege Emmanuele factam querebatur, qua offensus, insulã, & domicilium, & opes, & vectigalia deserere, & alias sibi extra Lusitaniæ ditionem sedes deligere parabat. Iurisdictionem enim insulæ, quæ fuerat maiorib⁹ suis attributa, sibi ereptam, aut, quod idem valebat, imminutam fuisse dicebat: quod minimè ferendum esse iudicabat. Cùm verò ex insula profectus, in Algarbium aduersis tempestatibus iactatus esset, & Arzilam obsideri intellexisset, septingẽtos milites magna mercede conduxit, & summa celeritate Arzilam contendit. Sed eo iam tempore Reges castra mouerant: qui tamẽ rediturí multis cum maiore apparatu videbantur. Nobilitas quæ tunc Arzilæ morabatur, sũmptib⁹ exhausta, in Lusitaniam redire properabat. Eos Coutignus retinere non poterat. Hoc Camara animaduertẽs, duplex militibus stipẽdium proposuit, seque tempus omne

Aliud subsidium.

Arzila obsidione soluitur.

Ioh. Camaræ ex indignatione officium erga Emmanuelẽ regem singulare.

mne, quod Coutigno videretur, in ea vrbe mansu
asseruit:neque commissurum, vt vllo in loco quisq
suum erga Deum & Regem officium desideraret. H
exemplo multos homines nobiles in vrbe retinuit
Hæc non indigna relatu esse statui, vt intelligi poss
quorsum Lusitanorum querelæ erga Reges suos er
pere soleant. Vt enim delicati filij de parentũ iniur
sæpè conqueruntur: ita Lusitana nobilitas leuibus i
terdum causis irritata, de Regibus, a quibus enutri
est, graues querimonias habet. Attamen in ipsa rei i
dignitate, cùm id casus postulat, opes suas Regu
causa libenter effundit, & vitam in discrimen salut
inijcit. Camara verò, postquam officio suo perfu
ctus cum dignitate fuit, Hispalim concessit, vndè fu
ab Emmanuele literis benignè & amanter scriptis re
uocatus. Sub idem tempus, in morte Ataidij fortiss
mi viri iactura insignis facta est. Apud hunc nonnu
li Arabes Oleidemetenses in Marochiensis regni fin
bus constituti, qui tributum Emmanueli Regi pende
bant, questi sunt, quòd Arabes quidam Xerquiense
eorum agros vastarent, & grauissimas illis iniurias in
ferrent. Ataidius autem fœdere astrictus erat, ad vim
si quis eis inferre maleficium vellet, omni contentio
ne propulsandam. Ij verò Xerquienses, contra quos
fœderati Ataidij opem implorabant, erant viri nobi-
les & animosi, & in rebus bellicis exerciti, qui stipen-
diarij Emmanuelis fuerant, & tamen ab eo defecerãt,
& vltra Marochium castra mouerant, & finitimos a-
gros vastabant, multisque iniurijs Mauros Regi Em-
manueli subditos opprimebant. Ataidius qui eos
explorarent, continuò misit. Exploratores, illos ad ra-
dices montium, qui Clari nominantur, castra posu-
isse referunt. Decimo igitur nono die Maij anni eius-
dem M. D. XVI. Ataidius cum equitibus quadrin-
gentis & triginta, & paucis peditibus ex vrbe profe-
ctus est, ita tamen, vt quò intenderet, nemo suspicari
posset. Cùm verò circiter triginta passuum millia
progressus esset, ad Dabidenses Mauros peruenit: tunc
Garabi-

Bellum Marochiẽse.

Ataidij exercitus.

ıbienſes etiam Mauri copias ſuas adduxerunt. ıri, qui cum Ataidio inde profecti ſunt, ad quatuquitum millia fuêre. Inde in terram, quam Alguz ellant, peruenit. Eſt autem ea tellus plana, & ſumfertilitate prædita, & Marochienſi agro finitima, m flumen, quod Alguz appellant, alluit. Ibi Araa mulieres & imbellem turbam reliquit, primiſq; ebris profectus, eò peruenit, vbi Rahus Benxamuti qui erat vir fortiſſimus, magnumque in Ducibus nen apud Arabas obtinebat, caſtra fixerat. Ibique a ex improuiſo hoſtes adoriretur, nemo fuit, qui reeret. Cædes ingens edita fuit: ſolus Benxamutius a paucis euaſit. Ataidius cum maxima præda redi cœpit. Primum agmen Lupus Barriga ducebat: ıarus Ataidius Regium ſignum præferebat: ipſe ſidijs aciem poſtremam firmabat. Cùm verò Mahio quatuor paſſuum millibus abeſſet, aliquot hoin loco ſatis amœno (æſtus enim erat ardentiſſis) cum exercitu conquieuit. Ibi Rahus Benxamus cum ſeptuaginta equitibus primùm, deindè cum ıltis alijs, qui ad opem illius cōuenerant, caſtris obetauit. Tum Arabas cum Luſitanis fœderatos nonatim compellans, admonuit, vt occaſionem tam eclaram nè prætermitterent. Si Chriſtianos iſtos, uit, occiditis, Mahumeti rem gratam facietis, gena veſtram tyrannide liberabitis, religionem à voviolatam Luſitanórum ſanguine expiabitis, & non virtutis egregium propter tàm præclarum facis obtinebitis. Agite fratres, agite commilitones, ıs Safinium recuperabimus: perendiè Azamorem ɔiemus: Luſitanorum memoria ex Mauritaniæ finis exterminata, veſtrum nomen ab obliuione vindiɔit. Cùm hæc maximis vocibus diceret, noſtri eo dine, quo inſtructi fuerant, progrediebantur. Fœderi nullum ei reſponſum dabant, imo cum præda ad imum agmen ſe conferebant, vt à periculo longius eſſent. Vxor quædam illius, Hota nomine, ſingulaſpecie & pulchritudine fœmina, quam is perditè ama-

Alguz terra.

Luſitanorũ victoria

Rabi Benxamutij ad Luſitanorum fæderatos oratio.

amabat, capta ferebatur, quæ illum nominatim i
mauit. Is continuò substitit. Illa à Ducibus faculta
postulauit cum viro colloquēdi. Cùm id impetr
Rahe, inquit, Benxamutie, quoties mihi dixisti, t
me captiuam duci conspiceres, maximum vitæ di
men aditurum? Captiuam modò duci vides, & i
men pateris? Vbi nunc est amor pristinus? Vbi da
des? Vbi virtus eximia, quam tibi frequenter arr
bas? Is ad hæc, Dies, inquit, longa est: victoria in n
nis diuini beneficio, virtus in brachij mei robore c
sistit. Illa verò puluerem manu in altum proiecit:
addidit, Verborum tuorum fidem aura dispellit.
igitur, & alia vxore, quam mihi longè, vt video, pr
nis, vt lubet, fruere. Ego interim vel de tua perfidia
de timiditate, quorum vtrumuis turpius viro sit, r
facilè dixerim, perpetuam querimoniam habebo.
bi continuò calceum detraxit, eumque in illam co
cit. Hoc autem signo, vt in more gentis positum e
se fidem, quam dederat, minimè violaturum, con
mauit. Deindè ad equites suos conuersus, multa c
lachrymis & luctu disseruit, vt eos ad misericordi
alliceret. Si, inquit, vos amor vnquam afflixit, si de
ad contemptum mortis incitauit, si vitam meam
ram habuistis, opem vulneri, quod mihi amor infli
afferte: periculū à me dedecoris eximij propulsate:
tam meam ab imminenti fato defendite. Hanc ēn
mulierem si captiuam duci videro, diu vitam cum
to dolore atque turpitudine retinere non potero. C
gitate præterea, quantis Mahumetem prophetam
ctissimum meritis obligabitis, si pro lege illius præl
inieritis. Hæc cùm diceret, eos ad certamen acriter i
citauit, & ipse in agmen postremum inuectus, præl
atrocissimum iniuit, ita, vt nostri illius impetum eg
sustinerent. Alfonsus Norogna tunc in postremis h
stem magna virtute repellere contendebat. Huic At
dius subueniens: Noli, inquit ridens, Mauros me
quos multis laboribus alui, internecione delere. Par
nim est, vt aliquot in semen relinquamus: Abi igit
in pr

Hotæ Mauræ cū Rabo Benxamutio marito colloquium.

Rabi Benxamutij ad equites suos oratio.

Prælium atrocissimum.

primum agmen, ego postremam aciem tuebor. Ge-
inuitus atque recusans, imperio tamen coactus, in
men primum discessit. Ataidius equum alium (is e-
n, quo vehebatur, erat nimia lassitudine confectus)
edit: tum sic hostes sustinebat, vt ordinem minimè
turbari permitteret: ita deinde agmen cogebat, vt
erdum esset opus, acie conuersa in hostes impetum
re. Hoc cùm non semel fieret, Rahus guttur illius
datum conspicit: lorica namque ea parte dissoluta
erat. Itaque pilo maxima vi coniecto guttur illius
nsfixit: & ita vir egregiè fortis, qui tam multas cla-
s hostibus intulerat, vno ictu concidit, ruinaq; sua
ostrorum aciem perturbauit. Incidit enim continuò
multus, quo nostri miserandum in modum periê-
Quidam enim Alfonsum Norognam, quidam Al-
nsum Ataidium ducem deposcebant. Tantaq; par-
vtriusque contentione certatum fuit, vt quasi in trã
illo statu Reipubl. cùm ciues ambitione prçcipites,
ditionem concitant, ita illi in tanto discrimine dissi
erent: vsq; adeò, vt parùm abesset, quin hostibus reli-
is, ipsi inter se funestissimum prælium cum insigni
rore & amentia committerent. Hanc perturbationẽ
auri fœderati cùm cernerent, cum hostibus se, vt Ra
us admonuerat, coniunxerunt, vt tantæ prædæ par-
cipes fierent. Sic autem Lusitani fermè omnes & in-
to furore, & sociorũ scelere, aut cæsi, aut capti sunt:
ter quos Alfonsus Norogna extitit, qui cum alijs
iris nobilibus occisus fuit. Hac victoria elati Mauri,
lurimùm rebus suis confidere cœperunt: & quidam
o Emmanuele desciuerunt, alij verò suspensis ani
is, quid casus deindè ferret, expectabant. Nec enim
redebant, viri tam fortis interitu, alium inueniri fa-
ilè posse, qui rem Lusitanam ea virtute defenderet.
Rahus cũ insigni victoria & decore, & maxima præ-
a, & quod ille rebus omnibus anteferebat, cum vxo-
e charissima, discessit, ita vt eum omnes admiraren-
ur, & virtutem illius in cælum laudibus efferrent.
Vxor tamen illi amoris gratiam exemplo memorabi

Ataidij cædes.

Tumultus Lusitanorum & calamitas ex eo grauißima.

Alf. Norognæ cædes.

Maurorũ victoria.

Amor & fides coniugalis eximia.

Rabi mors

li retulit. Nam post hanc victoriam, cùm Xerifiu Fessæ Rege prælium commisisset, Rahus ab l quem fugientem persequebatur, occisus fuit. E enim conuersus, equo concitato, Rahum hasta fixit. Hota viri funus cum multis lachrymis & tu procurauit, & corpus illius in sepulchrum m sumptibus extructum intulit. Deindè nouem bus à cibo & potu continuit: & sic tandem spi edidit: & suis mandatum dedit, vt se cum viro se rent. Indignum namque statuit, à viro, quem amârat, & à quo ardenter amata fuerat, aut m aut sepultura diuelli. Emmanuel cùm ei de n Ataidij, & de exercitus clade fuisset allatum, N um Mascaregnam virum impigrum illi successo designauit. Eo tempore, quo illa clades accepta

Nonius Mascaregnas Ataidio suffectus.

Iehabentafusus in Lusitania versabatur, negotij plicitus. Qui vbi casum miserabilem resciuit, mediocrem ex eo dolorem accepit. Id autem il præcipuè angebat, quòd metuebat, nè rex Emma Maurorum scelere offensus, reliquis deindè nu fidem habendam censeret: quo facto cernebat, m mam rei benè gerendæ facultatem funditus inte ram.

Iehabenta fusi ad Emmanuelē Regem oratio.

Hoc cùm metueret, Regem obtestatur, nè pter aliquorum perfidiam, de reliquis spem pro abijciat. Nullam esse gentem, ex qua non sæpenu rò homines conscelerati atque proditores existan Quod si, inquit, improborum scelus aliorum ho num fidem suspectam fecerit, quò se conferent ges? Cuius tandem operibus vti poterunt? Qu rem hominum auxilio destituti, ex animi sente gerent? Qui enim nemini fidem habet, nemini ne tium vllum committet. Abdat se igitur in syluas regni procurationem omninò deserat, opus est, qu niuersos homines, propter nonnullorum perfidia auaritiæ & proditionis insimulat. Vt igitur nihil potest nimia crudelitate dementius: ita nihil exco tare possum diffidentia miserabilius. Fateor equid scelus immane eorum fuisse, qui socios prodideru

& a

uaritia obcæcati, eis, quibus auxilium afferebant,
delissimam necem attulerunt. Verùm non om-
sceleris eiusdem participes extitêre. Duces enim
stat innoxios fuisse, qui, quantùm in illis fuit,
s à scelere infando cohibuerunt. Multi præterea,
nta fide amicitiam Lusitanorum coluissent, in-
rte, quà nullum certius argumentum esse potest,
rtè demonstrârunt. Nam cum Lusitanis ab ho-
us occisi sunt: & ij, qui se scelere contaminârunt,
nquam id fecissent, nisi propter Lusitanorum in
igendo duce amentem & pestiferam dissensionem,
ritò rem perditam esse prospexissent. Itaque cùm
itis desperatio ex vna parte eorum animos occu-
set, & ex altera spes ingentis vtilitatis ostensa fuis-
superauit species vtilitatis honestatis splendorem,
vt mallent cum lucro viuere, quàm cum fide mor-
i oppetere. Non purgo scelus, imò censeo; vt iu-
egio vtaris, & de sceleratis debitum supplicium su-
s. Vtrunque enim regium munus est, & virtutis
rita debitis ornamentis afficere, & seuerè in ad-
ssum scelus animaduertere. Sed hoc demonstrare
o, non omnes in scelere fuisse, & intempestiuam
itionem improbis causam apertè sceleris attulisse.
are spes est, si proborum opera vti volueris, & qđ
nonnullorum temeritate contractū, seueriore di-
plina correxeris, fore, vt quod est damni factū, cum
enti lucro resarcias. Fides mea multis in rebus satis
specta & cognita fuit. Vt enim tuæ dignitati serui-
meis infensus & inimicus extiti, & pro tua amplitu
ne nullum vitæ periculum recusaui. Quare si officia
a tibi grata sunt, te suppliciter oro, vt mihi, cui, an-
uam meam in te fidem reb⁹ exploratam habuisses,
ilta credidisti, nunc postquam meis laboribus atq;
riculis, quanta religione fidem colerem, documen-
n dedi, multò maiora committas, Confido enim
urum, vt opera mea multò plures Mauri ad nomē
im adiungantur, quàm fuerunt illi, quos metus si-
ul atque cupiditas ad breue tempus à tui nominis

studio disiunxit. Hæc cū sępè, & ardēti studio di
Emmanueli persuasit, vt vellet illius opera Mau
voluntates, metu perculsas, ad spem rursus Reg
nignitatis excitare. Itaque cum Petro Mascareg
tunc Safinium proficiscebatur, Iehabentafufum
misit: qui in exitu mensis Iulij Safinium naue
præsidio militum, cum armis & munitionibus
lerunt. Iehabentafufus literis continuò fœderat
ducibus aduentum suum significauit. Hi maxi
titiæ signis, quàm gratus esset omnibus illius a
tus, passim demonstrabant. Erat enim ille egregi
tis, & bellandi peritissimus, ita, vt omnes, qui su
militabant, quasi ad exploratam victoriam duc
issent, valdè confidenter in hostes impetum face
Multi ex Mauris fæderatis, accepta prius fide (
bant enim, ne propter Ataidij cædem, aliorum
sibi fraudi esset) in vrbem venerunt: quos omnes
nius Mascaregnas scelere liberauit. Hi multis pr
sis fuerunt in studium Regis Emmanuelis multò
us incitati. De supplicio eorum, qui scel' imman
ceperant, dubitatum in consilio fuit. Erat enim in
multitudo: de omnibus supplicium sumere, erat
cillimum. In paucos commune omnium scelus
dicare, iniquum videbatur. Præterea timor erat,
tunc aliquid acerbius in animaduertendo fieret
multus orirentur, & multorum animi à nomine
alienarentur. Quare visum fuit, supplicium in a
tempus magis commodum reseruari, & omnes s
ri affines interim dissimulanter notari, vt aliquo
textu paulatim absumerentur. Hoc anno Re
Maria filium peperit, cui fuit Antonij nomen im
situm. Sed puer mortem statim obijt, & Regina ex
tu grauiter & periculosè laborauit. Sub idem tem
vna nauis ex his, quas Carauelas vocant, quæ è
sitania ex Algarbij regno Arzilam veniebat, fuit,
tequam in Arzilæ portum intraret, à piratis Ma
capta. Lusitana classis, quæ in portum subducta
rat, propterea quòd æstus decesserat, illi opem aff

Antonius Emmanuelinascitur.

Carauela Lusitana capitur à Mauris.

n

otuit. Franciſcus Soueralis, vir fortiſſimus, qui
ebatur, antè quàm in prælio multis vulneribus
ctus occumberet, res memorabiles effecit: octo
inti viri atque mulieres capti ſunt. Non multis
iebus Gundiſſaluus Vaſcius itinerum ductor,
imi maximi, qui cùm fuiſſet Maurus natione,
gione Mahumetanus, impiam ſuperſtitionem
atus, ad Chriſti ſe nomen & fidem adiunxerat,
ıgitanam vrbem ſe contulit, vt opera ſummi cu
m Chirurgi crus, quod illi in bello confractum
t ſanari poſſet. Vix ſanitatem recuperarat, cùm
n conſcendit, vt Arzilam, in qua vrbe domicili-
abebat (deſiderio enim magno videndi vxorem
os tenebatur) repeteret. Magiſter enim nauis da
dem, fore, vt intra tres horas nauem ſaluam in
enſi portu conſtitueret. Sed cùm ventus defice-
uæ longæ Maurorũ naues in inſidijs collocatæ,
ì inuehuntur. Is quamuis eſſet vir in armis acer-
s, non tamen arma tunc, neque præſidium vllũ,
us hoſtes repelleret, habebat: & cũ ſibi moriendũ
ıeceſſariò cerneret, ſi in manus hoſtium perueni
ı ſcapham deſiluit, vt remis periculum declina-
aptus tamen cum paruulo filio fuit. In nauẽ ſimi
(nemo.n.inerat ea, qui reſiſtere poſſet) hoſtes in-
ı, viros & mulieres, qui ea vehebantur, Tetuamũ
ıxerunt. Mulieres vim & libidinem à corporibus
lachrymis & ingentis pecuniæ promiſſis cohibue
. Pretio autem perſoluto, omnes cum viris, qui ſi
capti fuerant, in libertatem reſtitutæ ſunt. Solus
diſſaluus Vaſcius, quamuis ingentem pecuniam
redemptione illius multi viri nobiles offerrent, &
ri eſſent auariſſimi, nõ potuit in libertatem vin-
ri. Erant enim hoſtes in illum, propter deſertam
humetis nefariam & impiam ſuperſtitionem, ve
ıenter infenſi. Itaque cruciatus in illum diros ex-
itant, & primùm filiũ in illius cõſpectu dilacerãt,
em ipſe vt ſuppliciũ libenter pro Chriſti gloria ſub
, verbis exhortatur. Illius deinde manus atque pe-

Gundiſſalui Vaſcij captiuitas & illuſtre martyriũ.

des duobus asseribus fibula coniunctis, atque disci alligant, & illum verberibus concidunt, & vngula uellunt, atq; vt diutius torqueretur, ita corpus pa tim carpunt, vt non celeri morte doloribus acerb mis finis imponeretur. Is interim omnem à corp dolorem nomine Christi sæpius inuocato depelle & illi gratias agebat, quod se tanto beneficio cum ret. Neq; enim sibi clarius in hac vita munus con potuisse dicebat, quā vt pro illius nomine, qui tan in Cruce pro generis humani salute cruciatus pert set, vitam cum insigni cruciatu profunderet. Neq; lùm supplicijs oblectari videbatur, verū & supplici verbis flagitiorum veniam postulabat. Hostes fi constātia perturbati, multò grauiora animis suppli perferebāt. Non poterant enim pati, omnes suos co tus, quos ad illius virtutem frangendam & debilit dam comparauerant, ad nihilum recidisse. Itaque grabant furore & amentia: & quò ille constantius fide permanebat, & fortius cruciatus contemnebat, illi magis animis efferebantur, & vehementius ill nouis cruciatibus oppugnabant. Cùm verò Christu in supplicijs laudari, & Mahumetis nomen lacer perspicerent, linguam illius præciderunt: qui tame pso spiritu, qui è vultu & ex oculis eminebat, eoru immanitatem & impietatem refutabat, & clarior triumphum tacitus ex eorum crudelitate victor ag bat, quàm verbis dicere potuisset. Mente enim tunc Deo clarius euulsa lingua loquebatur, & magnifice tius Christi numini vota persoluebat, quàm si sur mis humanæ eloquentiæ viribus hostes exterreret. duo hæc cruciamenta inuicto animo pertulit, & sic dem in cęlum è corporis vinculis expeditus immig uit. Is fratrem habebat, qui similiter sese ad Christi n men applicuerat, & post aliquot annos ab hostibus ptus, in acerbissimo cruciatu, pro Christi religione fo tissimè tolerato, clarissimam mortem oppetiuit: & i fratris vestigijs insistens, idem virtutis præmium in lo consequutus est. Dum hæc in Lusitania & Afri

Gundisaluij frater martyr.

RES INDICAE. Lusitanici

gerui

ntur, Fernãdus Gomecius Lemius, quem Alfon- *ad Ismae-*
Albuquercius ad Ismaelem Persarum Imperatorẽ *lem legati*
uerat, cum suo comitatu quadraginta camelis, *hodœpori-*
regij ad eam rem præparauerant, inuectus, quacũ *con.*
iter faciebat, erat à principibus, qui Ismaeli pare-
t, hospitaliter acceptus. Eũ autem deducebat qui-
a Ismaêlis dux, Habraimus Bea nomine, qui cùm
masam perueniret (ea fuerat olim ciuitas valdè *Carmasa*
uens & opulenta, & propter rebellionem, Ismae. *ciuitas.*
ussu vastata, in cuius tamen arce militum præsidia
ocata erant) Ismael eum prohibuit, ne vlterius i-
s iniussu progrederetur. Interim Ismael equos,
in alia ciuitate alebantur, ad se perduci impera
Postridiè nostri Ismaelis permissu Carmam perue *Carma Ci*
e, quæ ciuitas est muris, & vallo, atque fossa muni- *uit.*
Indè in templum magnis sumptibus ædificatum,
pe fluuium latissimum, qui tellurem varijs aqua-
deriuationibus valdè fertilem & amœnam red-
deducti sunt. Quacunque autem iter faciebant, e-
à ducibus honorificè accepti, & omnibus rebus
victum necessarijs largè atque munificè donati.
m verò Caixamum peruenissent, quæ ciuitas est *Caixamũ.*
nibus egregiè munita, multisq; rebus opulenta,
abucaca, qui tunc Ismaelis exercitum imperio cõ-
bat (Is autem Goæ Albuquercium Ismaelis nomi
alutauerat) cum legatis regis Daquemensis, atque
aimi Idalcami, qui apud Ismaelem versabantur,
magno equitum & peditum comitatu illis obui-
prodijt. Ibi decem dies commorati sunt. Inde cor-
ibus iam ab labore refectis profecti, decem iustis i-
eribus ad Ismaelis castra (in campo namque ver-
atur) tandem perducti sunt. Antè tamen, quàm in
tra peruenirent, Regiæ præfectus, cuius status erat
plissimus, & opes immanes, eis obuius fact⁹ est, &
tisper illos sermone periucundo & humano deti-
it, dum illorum sarcinæ, quæ à camelis ferebantur,
ederent. Tunc eorum tabernacula prope sua figi
ecepit, illisque conuiuium instrui imperauit. Vix
in

in sellis consederant, cùm eis Ismael munera satis
Ismaelis Sophi castra. gè in conuiuium misit. Cùm ad eum locum perue
re, supra mille, vt arbitrabantur, milliaria confece
Regis verò castra locata erant in campi planicie, m
tibus excelsis & editis multa niue coopertis inclu
Numerus tabernaculorum quinque & triginta m
lium fuisse dicebatur: Equites supra centum mil
magnus etiam mulierum numerus, & famulorũ
numerabilis turba illis castris continebatur. Postri
Ismael venatum profectus, octo millia equitum
xit: modico tamen omnes interuallo ab eo distaba
Illi tantùm, qui eum conuenire volebant, propius
cedebant: explicatoque negotio, cuius causa vener
abscedebant continuò, & in ordinem reducebant
Præfectus Regiæ dimissus est, vt legatos lautè accip
Conuiuiũ Præfecti Regiæ Persicæ. ret. Is, vt ornatius esset conuiuium, aliorum etiam
gum legatos inuitauit. Multis dapibus, & maxima
ni copia, & cantibus, & symphonia celebratum co
uiuium fuit: omnesque tandem, qui fuerant inuita
vestibus bombycinis auro intertextis donati sunt. C
uiuium fuit à diei principio ad vesperũ perductum
mael interim à venatiõe reuersus, præter tabernacu
vbi conuiuiũ celebratur, transiuit. omnes egressi sur
Lusitani legati cũ Sopho colloquium. vt eum salutarent. Is Lusitanũ legatũ alijs vestib⁹ ar
muneribus ornauit. Nõ multis pòst diebus legatus i
tromissus est, vt legationẽ exponeret. Ismael illũ in
bernaculo pulcherrimè facto, quod auri miro fulgo
splendebat, & in loco sublimi aureis vestibus instrato
Regibus & principib⁹ qui illi parebant, stipatus expe
ctauit. Literas hilari fronte accepit, legatum cũ soci
sedere iussit: tum de valetudine Pontificis Maximi, d
statu & amplitudine multa quæsiuit. Deinde de R
gis Emmanuelis morib⁹ ætate, consuetudine, de illiu
imperio, de filiorũ numero percõtatus est. Postrem
de Alfonsi Albuquercij morib⁹ atq; virtute, de armor
studio, de pacis institutis nõ pauca etiã cũ singulari si
gnificatione humanitatis interrogauit. Munera dein
de, quæ legatus illi Albuquercij nomine deferebat, ac
cepit

pit, & quàm grata illi essent, multis signis ostendit. ostquam verò iucundo sermone tempus aliquod cū gato comiter insumpsit, mensam insterni, & dapes poni iussit: aliam verò mensam cōquisitissimis epu s extructam propè suam legatis & principib⁹ qui ade nt, similiter apparari præcepit. Celebratur omnium rmone conuiuium. Mahumetis interim vinum ve- ntis iussa contemnuntur: aquā vino admisceri sum- num nefas existimatur: maiorib⁹ inuicem poculis in- itantur. Dux quidam instat, & vrget, & per Ismaelis itā conuiuas obtestatur, vt totum vinū hauriant. Is- iael maximum poculum vino plenum ostētabat, &, um satis oppletum esset, interrogabat: deinde totū, uasi præclarum facinus ederet, ebibebat. Tum se ia- abat, quòd ille solus tantū vini hausisset, quantū il- oēs, qui aderant, bibere minimè potuissent. De men- dapes & vinū, si quid esset quod suauius videretur, gatis mittebat. Multis interim iocis inter se ludebāt, omni ratione dabant operam, vt animos ab omni ura ad hilaritatem traducerent. Nullis cæremonijs, ullis mysterijs erat locus relictus. Conuiuium cùm uabus ante meridiem horis institutum fuisset, sub oc asum solis finitum fuit. Legati alijs vestibus atq; mu- eribus ornati, & in tabernacula dimissi sunt. Castra nterim frequenter mouebantur, sed idem semper cul us, & institutum vitæ permanebat. Legatis tandem esponderi placuit. Summa legationis tria capita con- inebat. Primum erat, Regem Emmanuelem cupere um illo societatem coire, ita, vt eosdē amicos & ini- nicos haberent. Et quia nouerat, illi cum Turcarum mperatore, & cum Sultano AEgypti bellum esse, se d idem bellum opem, quam maximam posset, allatu um. Alterum caput erat, vt Ismael ad amicitiæ fœ- lus confirmandum, legatos in Lusitaniam ad Emma- uelem mitteret. Albuquercium enim operam datu- um, vt ij commodissimè Armuzio in Lusitaniam na uigarent. Postremū erat, quo Albuquercius ab Ismae- e postulabat, vt Persas, qui Zabaimo Idalcamo in bel

Epulū ab Ismaele So pho legatis præbitum.

Legatiōis Lusitanicæ capita.

lo contra Lusitanos operam nauabant, reuocaret: deinceps eis, bellis, quæ contra Lusitanos mouerētu interdiceret. Responsum est ad primum caput, Verb cum factis minimè consentire. Si Rex Emmanuel am citiam illius expetebat, cur Armuzium, quæ ciuit. Ismaêlis imperio tenebatur, & illi tributum ex fœde pendebat, Lusitanorum armis occupari, & præsidi suis teneri permittebat? Quod verò ad legatos attine bat, viam esse longinquam & periculosam, multisqu difficultatibus impeditam. Sed se anno sequenti bell Turcis illaturum, & famam belli, quam sperabat in L sitaniam peruasuram, vice legatorum futuram. Bell verò contra Selymum profligato, tum demum sign in Arabiam se inferre cōstituisse: ad quod bellum nu lius se Regis ope indigere. Si vellet Albuquercius am ci officio fungi, auxilium quod in Arabicum bellum offerebat, in bellum, quod contra Catifam & Baharē ciuitates in intimo sinu Persico sitas, quæ ab illo defe cerant, moliri statuebat, reseruaret. Tūc enim opus si bi Albuquercij auxilio propter Armuzij vicinitatem fore. De militibus verò, qui sub Zabaimo militabant, sibi liberum non esse. Primùm enim, milites, qui passim extra imperij sui fines vagabantur, esse legibus solutos, imperioq; illius astringi non posse. Deinde sibi cum Zabaimo Idalcamo amicitię fœdus esse, quod sine scelere nefario violari non posset. Se tamen ad illū literas daturum, quibus hortaretur, vt Lusitanos bello minimè lacesseret. Postremò se ducibus suis, qui mare Persicum nauigabant, præcepisse, vt Albuquercium vnicè colerent, illiusq; voluntatem nunquam offenderent, sed omnia potius amicitiæ constantis officia illi præstarent. Reliqua verò se literis & sermone, quem cum legato habiturus erat, vberius explicaturum. Hęc quidem tunc respondit, paucis autem pòst diebus castra mouit, & montes, qui in ambitū duodecim passuum millibus patebāt, exercitu circunducto cinxit. Deinde cùm paulatim vndiq; bestiæ pellerentur, in campi planiciem, quam montes omni ex parte claudebāt,

Ismaelis Sophi ad legationē responsum

Ismaelis Sophi venatio.

com-

ompulsæ sunt. Tum legatum cum socijs, & paucos ræterea viros primarios accersit, deinde sagittis maxi num earum numerum confixit. Postremò aduncum ladium distrinxit, quo multas in duas partes vno ictu issecuit, & quandam secundum longitudinem vno antum vulnere discidit: erat enim summis viribus, & ngulari in armis dexteritate præditus. Tandem cæ endi labore defatigatus, reliquis, vt bestiarum stragẽ derent, permisit. Interim verò cum legato sermonem ucundissimè conferebat, & quomodo Emmanuel ve aretur, & quo studio nemora, & syluas peragraret, in errogabat. Deinde quatuor millia passuum progres us, piscationi operam dedit: & ipse manibus suis retia aciebat, & nostris pisces humanissimè porrigebat, o nniq; ratione pugnabat, vt eos omnibus facilitatis si gnis ad sui studium alliceret: quod quidem non erat imulatione aliqua fraudulenter elaboratum, sed in na ura illius penitus insitum. Erat enim natura clemens, & à curis tristissimis alien[9], & in omni genere sermo nis vrbanus atq; iucundus. Indè motis castris, in loca amœnissima, hortis atq; pomarijs ordine singulari cõ ita peruenit. Cupiebat enim, vt nostri regionis amœ nitatem oculis aspicerent, vt omnia laudibus in Lusi ania celebrarent. Deindè cùm legatus instaret, vt se nissum faceret, ab illo petiuit, vt Taurisium concede ęt, & ibi eum opperiretur. Se nanq; velle legatum ad Albuquercium cum illo mittere. Lusitanos pecunia & muneribus varijs affecit, eosq; duci cuidã commi it, vt in vrbem illam deduceret. Decem autem itineri bus Taurisium peruenêre. Ciuitas est ædium magnifi centia, & ciuium frequentia, & diuitiarum abundan tia, & telluris fertilitate, & amœnitate illustris & clara. Eam multi Christiani Armenij incolebant, qui Lusi tanos Christiani nominis coniunctione frequenter inuisebant, multisq; notis egregiæ cuiusdam volunta tis insitam in eos caritatem demonstrabant. Ciuitatis autem rectores & Principes nullum in eos officium prætermittebãt. Post 20. dies (legatus enim, quem Is mael

Piscatio Ismaelis Sophi.

Taurisij Ciuit. descriptio.

mael mittere decreuerat, in grauiſsimum morbũ inciderat) iuſſi ſunt indè diſcedere, & regionem natura fertilem, & cultura nitidam peragrare, donec tandem Caixam ciuitatem opulentiſsimam peruenirent. Indè Zirazium 15. itineribus deducti ſunt. Hyems erat, & viæ niuibus oppletæ iter impediebant, ita vt eſſet neceſſe, à multis viam, qua noſtri progrediebantur, aperiri. Ex ea ciuitate Dux cum magna equitum multitudine, vt reliqui duces atq; præfecti in omnibus vrbibus, in quas legatus intenderat, facere ſolebãt, obuiam illi prodijt. Fuêre ibi ſimiliter benignè & ſatis hoſpitaliter accepti. Vrbis princeps interuenit, cuius aduentu feſti dies agitati ſunt, & noſtri multò lautius & magnificentius epulati. Legatus, quem Iſmael ad Albuquercium cum literis ad Emman. Regem deſtinauerat, eò tandem cũ muneribus varijs aduenit. Inter alia munera, quinque pulcherrimos equos ephippijs aureis & argenteis, cum emblematis admirabili fulgore collucentibus & veſtibus bombycinis inſtratos ad Emman. mittebat: & auream galeam, & multa aurea & argentea vaſa ſingulari opere perfecta. Indè Laram profecti ſunt: è Lara Armuzium tandem traijciunt eo tempore, quo iam Alfonſus Albuquercius obierat, & Lupus Suarius Indiã regebat. Literæ, quas Emman. Iſmaêlis legatus ferebat, erant, in hanc ſententiam ſcriptæ. Regi magno, ſublimi corona prædito, maximo Principum Chriſtianorum decori & ornamẽto, magnanimo, feliciſsimo Portugaliæ firmamento Salutem. Facinora tua ſunt cum roſis odoris ſuauiſsimi iucunditate conferenda. Has literas ſcribo, vt ex illis intelligas, me tibi felicitatẽ cum dignitatis amplificatione non minus, quàm ſi frater meus eſſes, optare. Velim ſcias, domeſticum quẽdam meum in Indiam iuiſſe, vbi tuus magnus, & laudatus, & à te ſummo conſilio ad tantum munus obeundum delectus Imper. verſabatur. Is famulum illum noſtrũ, & illius comites benignè complexus eſt, omniaq; illius officia in eos conſtitêre: quod ego non mediocre amoris argumentum iudicaui. Id me mouit, vt virum è meis

Caixa Ciuit.

Zirazium Ciuit.

Iſmaelis ad Albuquercium Legatus & munera.

Lara ciui.

Iſmaelis ad Emmanuelem literæ.

meis domesticis & familiaribus Soleimanum nomine, ad illum legarem, vt institutam amicitiam fortius confirmaret. Cupio igitur, vt mutuis literis & officijs hoc amoris vinculo arctius illigemur. Deus Omnipotens regium tuæ personæ decus, & amplitudinē, & Imperium, atq; familiam sempiterno præsidio tueatur. Albuquercium verò literis ad illum datis, Imperatorum columen, maris Leonem fortissimum, maximę virtutis virum, & alijs eiusmodi titulis illustrabat. Addebat deindè: Vt cum sol exoritur illius splendor est oculis iucundus, & vt odorum fragrātia nares sua uitate perfundit: sic res à te gestæ me singulari voluptate permulcent. Hoc eloquentiæ genere epistolam contexebat, voluntatemq; in illius studium vehemēter incitatā esse declarabat. Postremò ab illo petebat. vt aliquot artifices sibi mitteret, qui tormenta conflare, & expolire possent. Similiter & Mirabucaca literis ad Albuquercium datis laudes illius exaggerabat, & animum suum illius amore vehementer incensum esse testificabatur.

Ismaelis literarum ad Albuquercium argumentum.

HIERO-

LIBER

HIERONYMI OSORII SILVENSIS ALGARBIORVM IN LVSITANIA EPISCOPI,

DE REBVS EMMANVELIS LVSITANORVM REGIS INVICTISSIMI, *virtute & auspicio gestis,*

LIBER VNDECIMVS.

Sultani Aegyptij aduersus Lusitanos in India bellum.

VM hęc gerebãtur, Sultanus magnã classẽ cõparauerat, vt rurs⁹ Lusitanos, si posset, Indię possessione pelleret. Ad id autẽ fuerat ab omnibus fermè Regib⁹ Indiæ literis stimulatus, q omnes opes suas illi ad id bellũ præstò futuras asserebãt. Is & spe, q̃ illi Indiæ Principes afferebant, & dolore, quo illũ vectigalium iactura conficiebat, inductus (opes.n. magnas Lusitanorum armis amiserat) classẽ viginti septem nauiũ instruxit. In hac classe septingenti Mameluci, in quibus totum militię robur consistebat, & trecenti Turcę, & mille Saraceni Tunetenses atque Granatenses inerãt. Maximas præterea copias Indi Reges ei minimè defuturas ostenderant. Tormentorũ & munitionum erat ingens numerus. Huic classi Soleimanum, natione Turcam, rerum maritimarum peritissimum, qui longo tempore sub Turcarum Imperat. stipendia fecerat, & ab eo ad Sultanum transfugerat, præfecit. Is ex Heroûm ciuitate solutis anchoris in insulam Camaram contendit: in cursu ta-

mẽn

ıen triremem vnam amisit. Mirhocemum verò, qui
ost amissam ad Dium classem, duas naues, & vnam
ıstratam suis sumptibus ædificârat, sibi socium adiũ-
t. In ea insula arcem instituunt, quam Sultanus Mir
ocemo committi præceperat. In arcis structura cir-
ter annum consumunt. Indè, vt Adenam oppugnẽt,
ıscedunt. Rex enim illius vrbis Mirhocemi iniurijs *Adenæ op*
ffensus, nè commeatus vllus in insulam importare *pugnatio.*
ır, proposita capitali pœna vetuerat. Adenam verò
oleimanus & Mirhocemus diu atq; vehementer op-
ugnârunt, & muri etiam partem tormentis dirue-
ınt: sed tanta vi fuerunt à ciuibus repulsi, vt cogeren-
ır re infecta in insulam redire. Indè Iudam, vt melius
i frumentariæ prouiderẽt, petiêre. Ibi hostili dissen-
one inter vtrunque ducem concitata, Mirhocemus *Mirhoce-*
oleimani insidijs oppressus interijt. Emmanuel de *mi cædes.*
assis huius apparatu certior per literas sibi Rhodo
ıissas factus fuerat. Itaq; Lupo Suario prçceperat, vt
ō expectaret, dum ea in Indiam nauigaret, & se cum
asse Regum coniungeret, sed ipse in Arabicum si-
ım delatus eam euerteret. Suarius, vt imperata confi *Classis Lu*
eret, diligentiam adhibuit. Itaque tres & quadraginta *sitanica.*
ıues celeriter instruxit. Cum hac classe, in quam mil
& ducenti milites Lusitani, & mille Indi conscripti
erunt, Goa soluit octauo die mensis Februarij, An- *Annus na*
o salutis M. D. XVII. Zacotoram verò aquãdi gratia *ti Christi*
etijt: Indè Adenam, vbi hostes consistere suspicaba- *1517.*
ır, inuectus est. At illi, vt dictum est, indè discesserãt.
ıarius naues in portu constituit, & in vrbem globos *Adenæ de*
onijcit. Tres ciuitatis Principes Mirhamiriami iussu, *ditio repu*
ıi adhuc vrbis imperium tenebat, ad illum supplices *diata.*
ım clauibus accedunt, & petunt, vt vrbẽ Emmanu-
is nomine, cui seruire deinceps sũma fide & studio
olebant, in deditionem acciperet. Is oblatam ciuita-
m repudiauit. Id enim, vt dicebatur, in mandatis ac-
perat, nè Adenam oppugnaret, néve, si ea ciuitas in
editionem sponte sua veniret, possessionem illius oc
ıparet. Verùm mandata certa non possunt casibus
in-

incertis, quos temporum varietas & inconstantia
bernat, accommodari. Quocirca maximo interdum
nimo opus est, ad consilium cum rerum varietate
mutandum. Nam cùm animus nimis iram abse
Principis extimescit, multæ occasiones elabũtur, q
amissas postea multi sine fructu lamentantur. Qu
ca Epaminondæ factum debitis laudibus ornatur,
cùm tempus Imperij legibus definitum, illi explet
fuisset, Imperium tamen duobus mensibus contra
ges, vt hostes bello frangeret, retinuit, cùm sciret,
sibi capitali supplicium à ciuitate constitutum. Ita
maluit vitę periculum adire, quàm nimia obedie
periculum nõ omni contentione à patria propuls
Quod si Suarius fecisset, ab eo Principe, cuius offe
nem metuebat, fuisset non mediocribus honori
propter eam animi magnitudinem affectus. Inte
verò, nè, quod ciues offerebãt, negligere videretur
xit sibi esse in animo cum hoste confligere, propte
non posse ibi in facienda pace tempus conterere,
dum in conditionibus scribendis immoratur, ho
effugiant. Se breui, vt confidebat, rediturum, opera
que daturum, vt pax multò tunc commodius firm
tur. Commeatũ sibi tantùm, & magistris opus esse.
ues hoc respõso lætitia incredibiliter elati sunt, ea
voluptatem, quam ex inopinata libertate percepe
multis signis indicârunt. Commeatũ verò largè
peditârunt, & 4. magistros, qui mare illud Arabic
sæpissimè peragrârunt, Suario tradiderunt. Indè p
fectus vela dedit, & Aluarum Castrẽsem cum Iac
Pereira præmisit, vt aliquẽ exciperet, ex quo pos
exploratè cognoscere, vbi hostium classis consiste
Pereira nauem vnam cepit: ex captiuis autẽ cogn
classem hostium in Iudæ portu constitutam esse.
leimanum verò in animo habere, rursus Adenam
pugnare, & arcẽ Camarensem perficere, deindè in
diam, vt Lusitanos opprimeret, nauigare. Suarius c
ostium sinus Arabici intrare vellet, tempestate s
tò coorta iactatus est, parumq; abfuit, quin classis v

Lusitanæ classis ex tẽpestate periculũ.

sa deprimeretur. Aluari Castrensis nauis ingenti
cina grauata (tria namque nauigia Castrensis cepe-
, & omnem prædam in nauem imposuerat) flucti-
s hausta fuit, & omnes, qui in illa vehebantur, interi-
. Tempestate sedata Suarius cursum tenuit, & an-
quàm Iudam perueniret, duodeuiginti Christiani
neti (hi erant fabri, qui hostium classem reficiebãt,
cum septem Turcis profugerant) ad eum deducti,
rrant Mirhocemum à Soleimano occisum fuisse,
opterea quod eum Mirhocemus veneno tollere para
t. Classem verò in terram subductam, ciuitatem
munitam esse, infirmaq; presidia ad vrbis defensio
m constituta. Hoc accepto nuncio Suarius accelera-
. Sed alia tempestas valdè turbulenta illum à cursu
nsuersum deduxit. Nauis vna cum omnibus, qui in
a erant, fluctibus obruta fuit. Tandem cùm classis ad
troitum portus appulsa fuisset, nostri vlterius pro-
edi propter frequentia vada non ausi sunt. Ciuitas
in ora mediæ Arabiæ interioris post sinus aditum
a. Solum est macrum & aridum: ciues non cibarijs
ntùm, sed aquis etiam aliunde importatis vtuntur.
ocus propter religionem frequentari cœpit. Indè
mque vrbs, quam Mecam nominant, vbi Mahume
sepulchrum visitur, itinere diei vnius abest. Præter-
locus, eo quòd in orę medio situs sit, est idoneus ad
omata, & reliquas Indiæ merces exponendas, quæ
dè camelis in AEgyptum deportari solebant. Por-
s est propter breuia, & scopulos admodum frequen-
s, infestus. Vrbs non erat ita munita, vt obsidionem
stineret. Domos tamen habebat sublatas cœnacu-
, & non minimis sumptibus ædificatas. Suarius Al-
nsum Menesium, & Dionysium Fernandium Me-
um portus altitudinem explorare iussit. Illi semitam
se perangustam, qua triremes possent intrare, renun
ant: sed hoc incommodum habere, quod propter va
os & ancipites flexus, esset necesse latera crebris tor-
entorum ictibus exponi. Ex vrbe namque & ex sta-
onibus ad eam rem præparatis densæ pilæ iacieban-

Alia tempestas.

Iuda ciuitas & portus.

Iudæ oppugnatio fru

 tur.

Stra tentata.

tur. Habito consilio, statutum fuit, antequam tor
ta quæ erãt in stationibus in littore constitutis, ada
clauis impedirent, ne hostibus vsui esse posset: r
esse cum tanto periculo vrbem oppugnandam. V
tem id fieri posset, esse commodissimum, naues d
onerarias, & vnam rostratam nauem Mirhocemi, q
in portu consistebant: incendere, vt, dum hostes
cura auersi, ignem restinguere conarentur, nostri
cilius id quod cogitârant, efficerent. Ignis quidem
iectus fuit, & naues incensæ: hostes nihilominus à
tionum & tormentorum præsidio minimè ded
sunt. Itaque nostri, qui in terram desilierant statio
oppugnare nõ sunt ausi. Classis interim magnum

Suarius in Camaram nauigat.

mnum ab hostibus accipiebat. Suarius igitur inde
sem deduxit, & in Camaram cursum direxit. Siti
nim atque fames multum nostros vexabat, & nõ p
cos interimebat. Insulam verò habitatoribus vac
offendit. Oẽs enim metu in continentem profuger
Suarius in Aethiopiam Franciscum Gaam, & Lau
tium Cosmium cum illorum nauib9 misit. Qui ta
nullum ex ea regione commeatum importarunt,
vt ingrauescente fame multi perirent. Ibi Odoar
Galuanus, qui ab Emmanuele fuerat ad Aethiopia
gem cum honorifica legatione missus, senio atq; n
bo confectus, è vita migrauit. Suarius arce, quam h
stes ædificarant, euersa ex insula discessit, & extra
num egressus, Zeilam aduectus est. Ea vrbs extra si

Odoardi Galuani mors.

Arabicum, prope ipsius sinus aditum in ora Aeth
piæ sita, ciuibus frequens, & cõmercio locuples er
ædes amplas & editas habebat. Gens erat è varijs na
onibus eò cõfluẽtibus mixta. Et sic eueniebat, vt pa
nigro, pars verò candido colore, multi medio in
nigrum & candidum distincti, in ea versarẽtur. Ea
Suarius, vt inde cibaria pararet, fame coact9 petiera
Multitudo classis metu diffugit. Viri militares, vt a
tu nostros arcerent, vrbis præsidio relicti sunt. Nos
cùm cernerent, armis, non precibus neque pretio f
mem sibi depellendam esse, communi cõsilio vrb

Zeila Aethiopiæ ciuitas.

Zeilæ oppugnatio.

d

ebellare constituunt. Ea non erat cincta muris, aut
irribus, & stationibus vllis munita. Itaque in ter
im desiliunt. Primam aciem Garsia Coutignus, &
oannes Sylueira ducebant. Postremam Suarius cum
eliquis Ducibus agebat. Qui primi exierant, instructi
eliquas copias expectabant. Sed id cùm lentius, quàm
es postulabat, à Suario fieret, ij qui in terram egressi
ierant, conuitijs exagitati, moram ferre minimè po-
iêre. Exprobrabant namque illis hostes ignomini-
m in vrbe Iuda ab hostibus acceptam. Ibi non minus
berali hospitio eos accipiendos esse dicebant, quàm
Soleimano accepti fuerant. Primi Gaspar Syluius, &
rius Syluius, & Antonius Ferreira Fogaza, homi-
es dedecoris insolentes, qui laudis cupiditate mor-
em contemnebant, in hostes ruunt, reliqui omnes
ontinuò sequuntur. Hostes vndique confluunt, &
onferti impetum egregiè sustinent. Nostros tamē &
ames. & conuicium, & accepta ad Iudam macula a
riter stimulabat. Itaque impressione facta hostes fun-
unt, multos cædunt, & reliquos in effusam fugam
onijciunt. Vrbs ad hunc modum omni præsidio nu-
ata, nostris prædæ relicta fuit. Simon Andradius
isit, qui Suario diceret (is adhuc se in classe tenebat)
lum iam tutò posse in vrbem ingredi. Esse namque
ropugnatoribus vacuam. Id Suarius durius tulit,
uàm Andradius opinatus fuerat. Existimauit enim,
o quòd prælio non interfuerat, sibi timiditatem &
gnauiam obiectari. Itaque hominem ob eam causam
speris verbis accepit. Vrbs direpta fuit: erat autem ple
a commeatu: è quo pars tantùm non valdè magna
n naues imposita fuit, & vrbs coniectis vndique flam
nis absumpta. Hic vnus homo Lusitanus, qui remi-
io celocis præerat, cui celoci Georgius Quadra præfe-
tus fuerat & à classe Odoardi Lemij disiectus, in vrbis
uius littore captus extiterat, vinctus asseruabatur.
Tum demum vrbe direpta, in libertatem vindicatus
st. Inde Suarius Adenam petijt. Ibi malo coactus in-
ellexit, quòd consilio prospicere rectius fuisset: non

Zeila capta & spoliata.

Suarij imprudens factum.

esse præsens emolumentum spe futuri, quod in alie
fide consistit, omittendum. Suarius enim, qui fidu
benignitatis, quã præ se Mirhamiriamus tulerat, cib
ria Zeilæ comburi iussit, eorũ necessitate grauissim
se difficultatibus implicatũ sensit. Cùm enim Mirh
miriamus exploratum habuisset, illum in eo cursu n
hil memorabile gessisse, & classem imminutam red
cere, & magnam exercitus partem absumptam esse,
hominem etiam cõtemnere ex eo tempore cœpiss
quo claues vrbis repudiârat, acceptæ libertatis imm
mor, illum commeatu iuuare noluit, & aquam mal
gnè & auarè præbuit. Hac inopia compulsus rursus
Aethiopiam transmisit, vt ex vrbe, quam appellãt B
Barbora Ciuitas. boram, quæ Zeila octoginta passuum millibus abes
cibaria pararet, & in illis oris aquaretur. Inde cum h
minum, & nauium iactura, & non mediocri dedec
re Armuzium petijt. Nec enim Adenam præsidio L
sitano muniuit, neque Sultani classem incendit, nequ
Iudam expugnauit, neque Matthæum Regis Aethio
piæ legatum in loco Aethiopiæ tuto, vt fuerat iussu
exposuit: classem quassatam, & homines, qui temp
statis vim, & hostium crudelitatem, & mortem, quar
fames & sitis multis attulerat, euaserunt, multis in
commodis vexatos adduxit. Antequam verò Armu
zium perueniret, Alexium Menesium, qui classem
quæ erat in Lusitaniam profectura, instrueret: & Lu
pum Villalupiensem celoce in Lusitaniam, vt quod i
ea nauigatione parum feliciter gestum fuerat, enun
Celocis ex India in Lusitaniã aduentus. ciaret, misit. Celocis magister erat Petrus Vascius Ve
ra, nauigandi peritissimus. Huius celocis aduentus m
ximam in Lusitania admirationem cunctis incussit
cùm cernerent, adeò paruum nauigium tot maria e
mensum, eos fluctus & tempestates superasse, quibu
maximæ naues, omnibusque rebus instructissimæ su
cumbunt. Suarius Armuzij rebus ordine constitu
tis, in Indiam nauigauit. Ibi Antonium Saldagnam
qui eo anno Olysippone cum classe quinque nauium
soluerat, offendit. Is, vt cum maiore classe mare Ara-
bicum

cum obseruaret, & regionibus illis acre bellum in-
rret, & Fernandus item Alcasoua, vt vectigalia tra-
aret, & quæstoribus præesset, missi ab Emmanuele
erant. At ipsius Suarij classis, præter alia incommo- *Suarij clas-*
a, erat etiam dissipata. Quædam enim naues ad Me *sis incom-*
idem ventis delatæ sunt: quædam Mozambiquem *moda.*
etierunt: quidam verò nauarchus intra sinum Ara-
cum, in oppidum AEthiopiæ aduectus fuit, vbi ab
ieronymo Oliueria fuit occisus. Oliueria namque
ignominia ab illo fuisse affectum querebatur. Ad
m verò cædem, socium sibi quendam virum auda-
m nomine Menendum Alfonsum, asciuerat. At e-
ues quidam fortissimus, nomine Ioãnes Rodericus
elagius, qui in eadem erat naui, Menendum Alfon-
m in vindictam illius sceleris confestim occidit:
liueriam autem, quòd esset vir nobilis & gratiosus,
nctum Prætoris iudicio reseruauit. Hic exitus pa-
m felix fuit classis illius, quæ tantam sui expectatio-
em concitârat. Suarius autem, cùm iam, vt scriptum
, pacem cum Coulami regina confecisset, & cupe- *Arx Cou-*
t in ea vrbe arcem ædificare, Hectorem Rodericum, *lami sub*
rum sanè fortem, antè, quàm in Arabiam nauiga- *dom⁹ præ-*
t, Coulamum miserat, illique in mandatis dederat, *textu strui-*
Reginæ diceret, sibi opus esse domo munita, in qua *tur.*
isitani contra Saracenorum iniurias tuti esse pos-
nt: nè similem cladem illi, qua Antonius Sala ab-
mptus fuerat, acciperent. Id Regina non grauatè cõ-
ssit. At Rodericus, quamuis domum se ædificare si- *Saraceno-*
ularet, arcis fundamenta iaciebat. Saraceni cùm id a- *rum de Lu-*
maduerterent, ciues admonebant, vt principio tyrã- *sitanis que-*
dis obsisterent. Arcem illam eorum ceruicibus im- *relæ &*
inere, iugumq; principibus imponi, quod si vellent *monita.*
ostea à corpore repellere, futurum, vt in ea contenti-
ne operam frustra consumerent. Principijs obsisten-
um, maliq; nascentis radices euellendas. Adultam
nim pestem exsecari difficillimum. Artes Lusitanas
otas esse: per speciem fœderis & amicitiæ, dominati-
nem quæri: domus amplioris obtentu arces excitari:

homines nihil hostile suspicantes libertate spoliari, o-
Prudētes. mnibusq; tandem bonis euerti. His sermonibus ciu[...]
solicitabant, & Reginæ ipsius aures sæpius obtunde-
bant. Illa verò cùm sciret Lusitanos & graues amic[...]
& inimicos esse, maluit amicorū fidem experiri, qu[...]
inimicorum odiū periclitari. Memoria repetebat, qu[...]
pœnam Rex Calecutij perfidiæ & inconstantię pert[...]
lerat, & quantis præsidijs Rex Cochimi propter egr[...]
Constātes. giā in Lusitanos fidem, statum suum munierat. Ita[...]
nullis sermonib⁹ à fide semel data deduci potuit. Op[...]
interim crescebat. Regina verò cum filio, vt bellum, [...]
cū rege Trauāzoris (quod regnū erat Coulamo finit[...]
mum) motū fuerat, administraret, ex vrbe discessera[...]
Saraceni tunc vigilantius plebem in Lusitanum n[...]
men incitabant, & discordias serebant, vt tumultus [...]
riretur, quo posset opus impediri. Sed Hectoris Rod[...]
Hectoris rici prudentia singularis extitit. Sic enim suos inst[...]
Roderici tuit, vt conuitijs lacessiti, nullum verbum acerbius [...]
prudens in mitterent, sed omnia moderatè ferrent. Eos præter[...]
stitutum. ita continebat, vt in vrbe minimè vagarentur. Cu[...]
rectoribus præterea ciuitatis familiaritatem contra[...]
rat, ita vt (sic enim Regina imperauerat) illi opes su[...]
ad præsidium, vbi opus esset, obtulerint. Interim R[...]
gina bello confecto in vrbem regressa, omnes mot[...]
repressi sunt, & arx ad summum perducta. Dū Suari[...]
Arabicum mare nauibus peragrabat, Goterrius Mo[...]
roius, qui Goæ prefectus erat, Fernandum Monroiu[...]
fratrem suum, vt Suarius statuerat, in Maldiuenses i[...]
Naues duę sulas miserat, vt naues ex Arabia venientes excipere[...]
captæ. Ioannes Gundisaluus Albicastrensis, qui triremi cu[...]
dam præerat, cum illo profectus est. Hi duas nau[...]
Coiequij viri potentissimi multis opibus onustas c[...]
perunt. Ioannes præterea Monroius cum nauibu[...]
quinque iussus ab eodem Goterrio fuit oram Cha[...]
Nauis vna lis speculari. Hi nauem vnam, quæ ex Arabia veni[...]
capta. bat, in fluminis ostio, quod Maim appellant, cepêr[...]
Dux arcis in eo loco sitę decem longas naues, vt in n[...]
stros inuaderent, summa celeritate comparauit. Pr[...]

liu[...]

um inter vtramque classem dubia victoria commis- *Prælium nauale anceps.*
m fuit: Hostes tamen cùm graue damnum accepis-
nt, reuersi sunt, quos nostri (pugna namq; periculosa
anceps extiterat) insequi noluerunt. Ioannes Mon-
ius vltra progressus, Chaulem petijt. Aluarus Madu *Aluari Madureiræ ingratitudo & perfidia.*
ira, vir Lusitanus, qui Goæ vxorem & domicilium
bebat, metu pœnæ (virum enim Lusitanum occide-
t) in continente apud Saracenos exulabat: Is in eo cur
ad Ioannem Monroium se contulit. Monroius illi
lem dedit, se illi veniam, si Goam redire vellet, impe
iturum. Is pro tanto beneficio ingētes illi gratias e-
t. Cùm verò ostenderet se ob inopiam summis diffi
ltatibus implicari, fuit, cùm omnes de suo in id be-
ficium contulissent, ducentis numis aureis suble-
tus. Finxit tunc se in terram descendere velle, vt ve-
s, quibus indigebat, emere: ttantum autem abfuit, vt
dire vellet, vt potius, quantum in illo fuit, nostris in
itum moliretur. Monroius ostium fluminis, quod
haulem alluit, præteruectus, in quindecim naues lō-
s, quas Melichiazius ornârat, incidit. Fuit vtrinque
agna contentione dimicatum. Sed cùm Monroius *Lusitanorum victoria.*
am cepisset, & propugnatores in mare metu perter
i desiluissent, reliquæ hostium naues in fugam ver-
sunt. Madureira verò, vt pro beneficio gratiam refer
, ad Mirhalum Zabaimi Idalcami ducém adiuit, il-
ndque admonuit, vt in Monroium incurreret. Clas- *Pugna nauali.*
n esse perexiguam, & facillimè expugnari posse.
ptem ergo longas naues instruxit, quæ cùm in Mon-
ium inueherentur, eas ille inuasit, leuiq; prælio fu-
t fugauitque. Quæ tamen tanta remorum concita-
one à periculo seductæ fuerunt, vt nullā Monroius
pere, cùm eas insequeretur, vllo modo potuerit. Sub *Periculosissimū Goæ bellum.*
tempus Goa in summum discrimen adducta fuit:
uod periculum ortum à libidine, conflatum odio &
meritate, crudelitate perfectum atque conclusum,
agnam quidem pestem atque perniciem attulit: ma-
rem tamen inferre potuisset, nisi præsenti Christi
umine rebus propemodū euersis occursum fuisset.

Fernandus Calderia in Albuquercij familia educat
Goæ vxorem duxerat. Nomen eiusad regem Emm
nuelem delatum fuerat, quòd piraticam faceret, &
ne vllo discrimine socios Lusitani nominis & ini
cos spoliaret. Emmanuel illum ad se perduci cōfes
imperauit. Is in Lusitania crimina diluit, & ita fam
suam purgauit, vt Rex illum in Indiam liberum,
beneficijs auctum redire permitteret. Redijt verò
classe, qua Suarius in Indiam aduectus fuit. Naui
tem, cuius nauarchus erat Goterrius Monroius, ve
batur. Ibi quadam offensione non mediocri, vt Cal
riæ videbatur, interposita, Calderia asperè in M
roium inuectus est, eaque in eum maledicta conge
quæ grauiter animum illius stimularunt. Igitur c
Mozambiquem classis peruenisset, nauem subitò c
duxit, & Goam ea, qua potuit, celeritate contendit.
tellexerat autem Goterrium, dum Goæ versabatur
xori suæ oculos adiecisse, & Henricum Taurum an
ris illius impuri se satellitem atque ministrum p
buisse. Tauri igitur faciem ingenti vulnere defor
uit, & tibiam abscidit: hoc facto Pondam, quod op
dum extra fluuium octo millia passuum Goa abe
& Ancostami Zabaimi Idalcami ducis præsidio te
batur, confugit. Videbat enim se Albuquercij patr
nio destitutum, & in potestate inuidorum relict
Sciebat Goterrium vrbi illi præpositū ab Emmanu
fuisse: verborum contumeliam, Tauro imposita v
nera, & reliquas offensas animo reputabat, ita, vt s
ti suæ nullum remedium adhiberi posse, quan
in ea vrbe versaretur, confideret. Monroius, cùm
lum vlcisci cuperet, ab Ancostamo contendeba
illum hominem, qui facinora indigna patrârat
bi traderet, vt in eum animaduerteret. Ancostar
partim, quia Calderiam esse virum fortem, & in
strium, & singulari sagacitate præditum nouera
illius opera in bellis vti statuebat: partim quia i
gnum boni viri præstantia iudicabat, hominem
plicem, & in fidem receptum inimici crudelitati

re postulatum constantissimè repudiauit. Monroius Calderiam, quacunque ratione posset, occidere decreuit, vt iniuriam sibi & Tauro illatam vindicaret, Calderiæ ipsius vxore animo magis libero frueretur. Itaque Ioannem Gomecium scripturæ magistrum hominem audacem, multis promissis oneratum, vt Calderiam interficeret, Pondam misit. Is rem sanè cōfidenter suscepit, atque Pondam continuò petit, simulatque se Monroij hominis malefici & iniusti iniurijs & sceleribus offensum, eò confugere, vt vitam suā Ancostami præsidio tueatur. Fuit ergò ab Ancostamo benignè receptus, & à Calderia liberaliter inuitatus. Accidit interim, vt Ancostamus in campum animi relaxandi gratia prodiret, & vtrunque secum duceret. Ioannes Gomecius cùm Calderiam ab Ancostamo, quasi aliquid arcani vellet cum illo communicare, seiungeret, Calderiam ex improuiso confixit, & admotis calcaribus equum incitauit. Ancostamus equites, qui illum circumsistebant, immisit: grauiter enim tulit, in suo conspectu hominem in suo patrocinio latētem, per summum scelus interfici. Equites hominem consequuntur, & ad Ancostamum perducunt. Qui districto gladio manu sua caput illius abscidit. Id Monroius indignissimè tulit, & Ancostamum contra ius & fas occidere cogitauit. Itaque ludos simulat, quorum causa Benastarinum contendit, & in pugnæ simulachris diem consumit. Primis tenebris duces admonet, vt Ancostamum interimant. Illi consilium reprehendunt, & hominem à facinore deterrere nituntur. Ille autem Ancostami morte Emmanuelis Regis imperium firmari dixit. Cùm propter Regis mentionem nemo diutiùs aduersari auderet, omnes ad facinus se comparant. Lembis igitur fluuium traijciunt, equos ephippijs detractis innare compellunt. Goterrius Monroius equitatui Fernandum Monroiū præfecit, peditum aciem Ioanni Machiado commisit. Machiadus, cùm primus transmitteret, homines duos ex incolis arripuit, è quibus intellexit, Ancostamum

Calderia per insidias occisus.

Io. Gomecius capite mulctatur.

Insidiæ Ancostamo structæ.

sine vlla fraudis aut maleficij suspicione, incautu
in oppido versari. Itaque Fernandum admonuit, vt
bi permitteret, agmine silenti Ancostamum oppri
re. Fernandus id sibi ignominiosum fore ratus, nu
modo concessit. In hac altercatione noctis pars co
sumpta fuit, & ipse Fernandus non tanta celeritate I
dam, quantam negotium flagitabat, inuectus est: &
mul equorum fremitus multos incolas excitauit: n
strorum aduentus fuit continuò Ancostamo nunc
tus. Is sine vlla mora pontem (fluuius enim ea parte
terram influit, & tellurem aliquo spatio discrimina
repente traiecit, & copias instruxit. Vbi Fernand
Monroius Pondam peruenit, neminem ibi reperit. S
iam tenebras dispulerat, & fraudes sparsa luce detex
rat. Fernandus Monroius cùm se frustra labore fatig
tum cerneret, reuerti voluit, & Machiadum, vt ide
faceret, hortatus est. At Ancostamus ponte rursus trā
misso, in Monroium tanto impetu inuasit, vt acie
impressione facta dissiparet, & multos interficere
Qui fugiebant, peditum aciem perturbarunt, & fug
re compulerunt. Ancostamus partem suorum præm
sit, qui angustias, quibus nostris iter patebat, occup
rent. Sic tandem, cùm ancipiti prælio nostri distiner
tur, Ancostamus insigni victoria potitus est. Multi
nostris capti, sed multò plures occisi sunt. Machiadu
antequam occūberet, facinora edidit immortali me
moria digna. Hoc facto, Ancostamus Zabaimo Idā
camo nunciauit, rem maximam gestam esse: illum,
adniti vellet, Goa potiturū. Lusitanos fœdus violâsse
& perfidiæ pœnas dignas pependisse. Copijs opus esse
vt vrbs præsidio nudata, & cladis nuncio perterrita, v
no impetu caperetur. Idalcamus Zufalarimum cum
magno exercitu in insulam confestim ire iussit. Is va
stitatem & populationem intulit, & ciuitatem inopi
nato malo perculsam in maximas angustias adduxit
quā facilè cepisset, nisi Ioannes Sylueira, qui Quiloa
hyemauerat, præter spem interuenisset. Non multò
post Raphael Perestrellus, qui è Sina valdè diues aduc

Prælium

Ancostami insignis victoria de Lusitanis.

it, cùm esset vir egregiè fortis, & admodum libera
& multos sibi plurimis officijs deuinciret, cum na-
js tribus & militum copia, qui illum libentissimè
ebantur, auxilium celeriter attulit. Itaque ducis v-
s incontinentia & temeritate ciuitas illa, quæ tan-
bore capta, tanta sapientis ducis industria, tanta
orum contentione defensa fuerat, extremi excidij
imum periculum subiuit. Zabaimus cum à spe
is capiendæ decideret, rursum pacem à Goterrio
nroio postulauit, quam is sine recusatione con-
it. Itaque fœdus renouatum fuit, & eædem fœde- *Pax cum*
onditiones literis & multorum testimonijs, ad po- *Zabaimo.*
itatis memoriam consignatæ. Hoc anno Regina
ria, cùm grauissimè, postquam vltimum filium pe- *RES EV-*
it, ægrotaret, nunquam ex eodem morbo conua- *ROPEAE*
. Vlcus in intestinis, vt medicorum erat opinio, eā
ementer affictabat & paulatim conficiebat. Septi-
tandem die Martij, anno salutis M.D.xvij. extre- *Mariæ Lu*
m spiritū edidit, cū annis quinq; & triginta vixis- *sitanorum*
Octo filios, quos recensuimus, superstites reliquit. *Reginæ*
t fœmina multis virtutibus admiranda. Erat enim *mors.*
ribus & vita grauis, facilitate & humanitate co-
s, & in omni sermonis genere moderata. Otium
i non poterat, neque regias virgines & mulieres o-
corrumpi sinebat. Itaque manibus suis è lino aut
ombycinis filis, opera muliebria faciebat, & mulie-
ad eadem opera magis exemplo, quàm verbis exci
bat. Negotijs publicis se nunquam admiscebat: sum-
m mulieris decus in modestia & mansuetudine
nebat, vitæque perturbationem statuebat esse in cō
ione munerum constitutam. Regis imperium ve-
batur: nec illum vnquam iniquis postulatis à recto
ducere conata fuit. Filios & insita charitate & di-
plinæ seueritate in puerili officio continebat, nec
rmittebat, vt aliquid ludendo committerent, quod
honestate abhorreret. Nullum, quantumuis leue,
erilis flagitij vestigium in illis impunitum relin-
ebat. Erat in religionis cultu sancta, in egentium
ino-

inopia sustentanda benigna, in virginibus alendis
que matrimonio apud honestos viros collocãdis,
gnificentiam & maternam charitatem adhibebat.
gem mirabiliter amabat, & illi vicissim erat pro
morum commoditatem, & vitæ sanctimoniam, c
rissima. Aedes sacras extruxit, multisque signis, &
peribus præclaris, insitam pietatem & humanitat
indicauit. Non igitur immeritò acerbum sui desi
rium vniuersæ Lusitaniæ reliquit. Ipseque Rex in
cerbo mœrore versatus est, è quo non debiti amo
obliuione, sed debiti officij necessitate, & insita in I
um pietate, vt negotia regni procuraret, & suis exe
plum patientiæ & moderationis proponeret, post
Selymi Turcæ victoria. quot dies emersit. Hoc anno Selymus Turcarum I
petator, in Syria cum Campsone Aegyptiorum I
peratore, quem Sultanum appellabant, collatis sig
conflixit, insignemque victoriam adeptus, Syriam
niuersam, & Aegyptum imperio adiecit. Emmanu
cùm hostis immanis opes amplificari & Christian
Principes intestinis odijs certare, & opes Christia
Reip. dilacerari perspiceret, rursus per Michaelem S
uium à Pontifice Max. contendit, quod sæpius antè
cerat, vt omnibus alijs curis omissis, hanc vnam sus
peret, vt omnes Principes Christianos à turbulẽtis
que pestiferis dissensionib⁹ ad pacem traduceret, vt
cõiunctis animis, hostis, qui Christianæ Reip. reb⁹ i
minebat, superbiam acri bello contunderent. Et ad
rem oẽs opes suas libenter offerebat, secumq; præcla
actum fore dicebat, si in tam præclara causa vitam
summum discrimen adduceret. Sed aures alijs neg
RES AFRICANAE. tijs a salutari pace abhorrentibus occupatæ, locum
iusmodi postulatis minimè dabant, & Principum
ror eò rem deduxerat, vt, si Pontifex summis in ea
Guer. Pro. Xerifij aduersus Lusitanos bellum. causam viribus incubuisset, sine vllo fructu labore
suscepturus esse videretur. Est in ora Mauritaniæ, qu
vergit in Austrum, vltra Diucem fluuium, promo
torium, quod incolæ Guer appellant: antiqui script
res Herculis promontorium nominabant. Id Rex E

m

nuel oppido & arce septum tenebat, & valido prę-
o munierat. Duces, qui illi præerant, finitimos
uros, qui Emmanueli minimè parebant, assiduis
elijs agitabant. Præfectus erat hoc anno Franciscus
strensis, qui, cùm in Lusitaniam venisset, & disces-
illius Xerifio nunciatus esset, in Mauros, qui tribu
n Emmanueli pendebant, inuasit, agros vastauit, se
es exussit, & graues multis clades intulit. Huic Zai-
Boagazius, Dux eiusdem regionis valdè strenuus,
se ad Regis nomen adiunxerat, cum instructis co-
s occurrit. Prælium atrox commissum fuit: multi *Prælium*
inque ceciderunt. Victoria neutram in partem in *atrox &*
nauit. Xerifius, quòd non hostem perculisset, indi- *anceps.*
itus, fratrem quendam suum euocauit. Is cum ma-
na militum multitudine venit. Itaque fratres con-
ctis viribus in Boagazium inuecti sunt, eumque
gno prælio victum in fugam compulerunt, oppi-
nque Boagazij, quod Tuil appellabant, funditus *Tuil opp.*
rterunt. Omnibus regionibus illis vastitas illata *euersum.*
. Targa ciuitas est in Mauritania, quæ ad Fessæ re- *Targa Ci-*
um pertinet, & Septa quadraginta passuum millia *uitas.*
at. Hanc Emmanuel capere, & vincire præsidio *Expeditio*
uebat, vt indè facilius Fessam oppugnaret. Itaque *bellica in*
nse Iulio, Iacobum Lupium Sequeiram cum sexa- *Targam.*
ta nauium classe in Gaditanum fretum misit: cui
ecepit, vt ex Arzila, præter eas copias, quas duce-
, quinquaginta equites, & alios Tingi quinquagin-
militer assumeret: deindè Septam peteret, & se cũ
ro Menesio coniungeret, ac ambo simul Targam
pugnarent. Hoc Petrus Menesius ægrè tulit. Erat e-
i vir animi maximi, & muneris illius socium &
dis, si res ex animi sententia succederet, participem
dari, contumeliosum existimabat. Attamen nè
is imperium recusare videretur, copias suas instru-
Ambo igitur Targam petiêre. Sed cùm inter illos
nimè conueniret, Septam re infecta rediêre. Sique-
dimissis copijs, quas Tingi & Arzila desumpserat,
n Ioanne Coutigno Arzilæ præfecto colloquitur.
sibique

sibique minimè ferendum esse dicit, cùm è Lusi
cum tam insigni classe, & tanta spe rei benè ger
delectas copias eduxisset, sine vlla re memorabi
gesta reuerti. Orare igitur & obsecrare Coutign
stitit, vt se duceret, vbi aliquid gereret, quo sine p
re posset in Lusitania se in hominum conspectur
re. Coutignus illius precibus assensus est. Itaque
bo cum valida manu in regionem hostium ing
pagos quosdam euerterunt, captiuos abstraxe
prædas abegerunt. Sed cùm nemo illis cum iusti
pijs occurrisset, Arzilam rediêre: & post pauco
Siqueira in Lusitaniam, sibi ipsi valdè displicen
uersus est. Post hæc Odoardus Menesius & Io
Coutignus, in agros Alcassaris Quibirij coniunct
pijs ingressi sunt, & hominibus cædem, & agris p
lationem intulerunt, & ingentem prædam abc
runt. Præfectus Alcassaris Quibirij illis obuiam
exercitu processit. At illi, nè ordo, quo se recipiel
confunderetur, maxima prædæ parte dimissa, cur
liqua progressi sunt. Hostes ita illorum vestigijs
terunt, vt congredi minimè auderēt. Et sic tanden
stri incolumem exercitum cum præda domum a
xêre. Nonius interim Mascaregnas, qui Safinio p
rat, minimè quiescebat. Cū enim intelligeret Tu
Ganemēses rebellâsse, illas improuisò adortus est
gnamq; stragem edidit, & reliquis iugum rursus i
suit. Deindè cùm indicio Mauri cuiusdā, cuius f
apud illum captiuus detinebatur, percepisset, Dab
ses Tribus de communi omnium consilio rebe
statuisse, & liberam omnibus facultatem prædan
buisse, Mauri fratrem captiuū, in indicij præmiun
berum abire permisit. Petrus Mascaregnas frater
tunc fortè sub illo militabat. Hunc extemplo cum
cisco Carnerio in Dabidenses, cum trecentis equi
& pari peditum numero misit. Primis profecti
bris, viginti quatuor passuum millia confecerunt
quenti die prælium inierūt, hostibus partim cęsis
tim in fugam coniectis, victoria potiti, & cum pr

Excursio in Alcassaris Quibirij agrum.

Ganemensium rebellio domita. Victoria de Dabidēsibus rebellibus.

8

captiuis in vrbem reuersi sunt. Interim rumore con nti delatum fuit, Regem Fessæ ingentem exercitũ mparare, vt Safinium obsidione cingeret, atq; sum s viribus oppugnaret. Rex Emmanuel cùm hoc ab o Mascaregna percepisset, auxilium satis firmum sit, & homines acerrimos ad eam rem delegit. In mis verò Gundissaluus Mẽdezius Zacotus, cuius bello eximia virtus extiterat, maximam & Mascare æ & militibus vniuersis voluptatẽ attulit. Sed Rex ssæ siue curis alijs implicitus, siue nuncijs de ciuita auxilio retardatus, ab ea mente deductus est. Dum c in Africa & Lusitania fiunt, Fernandus Petrœius ndradius, qui in Sinam nauigabat, fuit, vt dictũ est, uersa tempestate Malacam, vndè conscenderat, rela .Ibi ciuitatem offendit duorum hominum discor perturbatam. Georgius Brittius morbo oppressus ierat. Nonius Vascius Pereira cum Antonio Pacie de vrbis præfectura contendebat. Pereira dicebat, si uisse vrbis custodiam à Brittio multis testibus præ tibus traditam, quam non posset vlla ratione abs e scelere nefario deserere. Paciecus contra disputa , illud ab Albuquercio statutum fuisse, vt qui maris perium teneret, ei, qui vrbi præesset, si casu aliquo a priuatus fuisset, succederet. Sic enim statuerat, vt ndradius, cui maritimarum rerum cura commissa rat, in locum præfecti, si mortuus fuisset, substi retur. Se tunc maritimis rebus præesse. Et idcircò dem exemplo ius successionis ad se pertinere di bat. Andradius, vt eam contentionem dirimeret, mnis viribus adnitebatur: sed proficere nulla ra ne potuit. Hoc minimè præterire volui, vt intel i posset, diuino præsidio Orientis imperium, tan locorum interuallis ab Hispania disiunctum, à sitanis hominibus, quos in rebus eiusmodi non io, sed præceps ambitio gubernat, cum tam exi o militum numero teneri. Nam si intestina dis sione, in ipsis patriæ antiquæ sedibus excitata, ma na sæpè imperia de statu conuelluntur, atque fun

ditus

Zafinij obsidionis belli apparatus.

RES INDICAE.

Malacæ ex Ducũ dissensione tumultus.

ditus euertuntur: quid existimandum est, de statu
terris vltimis fundato, tãtis, & tam immanibus ho
bus circumsesso, & tam exiguo militum numero
bilito, cùm ea in animos ambitione oppressos inua
rit? Andradius mense Iunio, Anno salutis M. D. x
cum classe nouem nauiũ Malaca soluit. Decimo
tem quinto die mensis Augusti Tamanlabuam
insula Sinarum duodecim millibus passuum à co
nente disiuncta est) tãdem peruenit. Eo tempore
re illud erat piratarum latrocinijs infestũ. Rex, vt
re tutum nauigantibus exhiberet, classem nõ med
crem instruxerat. Classis præfectus nauium nostra
formam inusitatam vehementer admiratus est. Cu
verò suspicaretur, nostros piratas esse, vt cum illis
lium iniret, appropinquauit. Andradius nullum b
signum dedit, sed ad insulam, quam Tamam no
nant, naues omni metu solutas applicuit. Cùm v
in anchoris ibi cõstitisset, Sinarum Dux de illo per
ternuncios interrogauit, quis esset, vndè veniret,
ius causa in eas oras delatus esset. Andradius se Lu
tanum esse, Regis inuictissimi, qui in vltimis Occi
tis Solis regionibus imperabat, alumnum; eunde
que Regem, cùm accepisset, Regem Sinarum esse c
bus summis, atque singulari potentia præditum, m
tisque Regijs ornamentis instructum, amicitiam
ius vehementer expetiuisse, confidereque se, eam a
citiam vtrique Regi vtilem & honestã futuram:
opus esse magistris qui naues sine naufragij peric
in Cantamensi portu constituerent, vt indè Lusit
Regis Legatus posset in vrbem regiam contendere
Sinarum Imperatorem nomine sui Regis alloque
tur, eiq; literas offerret, & quæ in vtriusq; rem esse
cũ illo præsens ageret. Dux se Nantum, quod opp
Cantamo sexaginta passuum millia distat, conti
profecturum dicit, vt de illius aduẽtu vrbis rector
certiorem faceret. Andradius interim multis die
expectauit. Sed cùm diuturnam illam expectãdi r
lesti

Andradij in Sinam nauigatio.
Tamanlabua insula
Tama ins.
Andradij cum Sinarum Duce colloquiũ.
Nantum oppidum.

tiam ferre non posset, cum duobus nauigijs & aliot scaphis vela dedit, & in ciuitatem cursum institu & in portu naues anchoris firmauit. Portus intimū num substructio ex quadrato lapide facta terminat, ad cuius summam planiciem gradibus ascendebar. Insula parua portui adiacebat, in qua turris extruа erat: in ea ciuitatis Principes instructo & apparato nuiuio hospites excipiebant. Tutamus, sic enim vrs moderator appellatur, Andradium ad epulas in eā sulam inuitauit. Andradius se morbi simulati excutione defendit, nè insolitis & immodicis cibis vti coeretur. Hic cum Tutamo, & reliquis vrbis magistrabus, ea, quorum causa missus fuerat, egit: & Legatū, ii erat ad Sinarum Regem profecturus, fidei Rectom commisit, & ipse in Tamam reuersus est: vbi mēs quatuordecim constitit. In mandatis enim habet, vt regionis situm, gentis mores & instituta cognoceret, & in singula diligenter inquirens, omnia penis exploraret. Eò interim multi mercatores ex varijs ationibus, cum multis mercibus, & auro præcipuè mmeabant. Ab ijs autem multa interrogando, mulrum rerum cognitionem non iniucundam capiet. Præterea Georgium Mascaregnam, vt oram nauiindo peragraret, cum magistris Sinarum peritissiis misit, vt & ipse, quæ oculis & fama percepisset, ponеret. Mascaregna tandem reuocato (nauigandi amque tempus instabat) Andradius per præconem vrbe pronunciare iussit, vt si quis aliquid Lusitano icui credidisset, aut si aliquid per iniuriam sibi quis uàm à Lusitanis ereptum, aut dolo sublatum queretur, ad se veniret. Nec enim se antè anchoras solutum, quàm essent omnia persoluta. Id Sinis gratissium accidit, non quòd de iniurijs sibi grauiter illatis ueri quisquam meritò posset, sed quod mos ille Lutanæ gentis æquitatem, & probitatem, & prudentim in aspectu proponeret. Quam probitatis opinionē omnes, qui in Sinam nauigarunt, tueri voluissent, agna in illis regionib⁹ imperij accessio facta fuisset:

Nantensis oppidi descriptio.

Lusitanorum probitatis exēplum illustre.

Sinarum regionis gentisque descriptio.

Nec enim imperium tam viribus, quàm humanita & fidei fama constitui plerunque solet. Sinarum reg est latissima : ab Ortu namque solis vltima terraru existimatur : ab Occasu, vltimis Indiæ terminis de nitur : ab Austro, Oceano alluitur: à Septentrione v rò montibus altissimis multa niue & glacie concre includitur. Ea parte, quæ ad Septentriones specta ab Occasu cum Scythis, quos Tartaros appellant, q ad Orientem pertinent, continens est : cum quib continenter bella gerunt. Scythæ viribus, Sinæ ing nio & artibus excellunt. Sic fit, vt sæpè à Scythis v tute superentur, & ipsi vicissim non raro Scythas d lis & artificio vincant. Montes tamen, qui à Septe trione in Austrum procurrunt, Scythas à Sinis di munt. Valles atque camporum planicies interiect Sinæ muris latissimis ita muniunt, vt Scytharum in petum à se facilè propulsent. Regio est maximè o nium fertilis, & abundans rebus omnibus ad vitæ c tum, & luxum, & elegantiam necessarijs. Homin qui plagam Australem incolunt, colorati: qui ter Septentrionibus subiectas habitant, candidissimi su Omnes lautissimè viuunt: conuiuium scienter inst unt: vestibus gossypinis, & laneis, & bombycinis a ro etiam intertextis, prout anni tempus postulat, miciuntur : & cùm hyems maxima est, præsertim regionibus Aquiloni subiectis, varijs animantiu pellibus ad vestes introrsum fulciendas vtuntur. Eq eleganter instratis insident : vitam cultui Gallico Germanico non absimili multis in rebus instituu ludis & iocis, & vini copia frequenter oblectant Amoribus atque libidini nimium dediti sunt. Mul res nobiles carpentis bombycina veste, & auro p cherrimè facto, & vndique tectis, per vrbem vehu tur. Cantibus, & symphonijs, & instrumentis mu cis animorum curas iucundissimè relaxant. Augur dediti sunt : sortibus euentura prædicere nituntu Magos in honore habent : mathematicas disciplin colunt, & astra diligenter obseruant. In libris desc

be

ndis, & rerum memoria propaganda, æneis formis *Chalcographiæ vsus apud Sinas antiquißimus.*
solent: quarum vsus adeo antiquus apud illos est,
qui primus eam artem excogitarit, ignoretur. Ar-
& structura non parum eleganter, magnisque sum
bus ædificant. Templa amplissima, multisque sta-
s & picturis illustrata frequentant, & quanuis va-
simulacra venerentur, vnum tamen Deum, re- *Sinarum religio.*
n omnium opificem & rectorem, præcipuè colen-
m esse dicunt, eique potissimum supplices preces
hibendas. Vnius mulieris imaginem, quam ap-
lant Nammam, quam aiunt esse apud Deum sum-
am humani generis aduocatam, honoribus sum-
s afficiunt. Est aliud apud illos simulacrum virgi-
, quam tradunt fuisse regis cuiusdam filiam, & re-
n cælestium cupiditate omnes opes humanas ne-
xisse, vt diuinarum contemplatione frueretur. In
ius tutela Sinarum gentem esse credunt. Alius
ud illos Deus sanè sanctus habetur. Hunc homi-
n fuisse narrant fortissimum, atque tantis virtuti-
s præditum, vt miracula multis in locis ediderit.
orum illud potissimum fuisse dicunt, quod se-
l armatus ense nudo in fluuium proiecto, quasi
odam lembo inuectus, ingentem fluuium traiece-
vt suis, qui ab hostibus in prælio vehementissi-
premebantur, auxilium afferret. Hunc ob præ-
ras virtutes, & egregium iustitiæ splendorem, in
os relatum fuisse commemorant. Multos alios
os habent, quibus statis diebus honores institu-
t. Sunt excellentes artifices, & egregij pictores. AE- *Monasteria.*
amplas ædificant, quibus homines religiosi, vt re-
diuinis vacent, includuntur. Similiter & virginum
legia, quæ religionem sanctius obseruent, institu-
t. Literis operam dāt: qui in illis maximos progres- *Studia literarum.*
habent, maximis honoribus afficiuntur. In stu-
s, genere antiquo sermonis vtuntur, imperitis i-
oto, quemadmodum apud nos, qui artium ma-
narum disciplinis student, linguam Græcam aut
tinam perdiscunt. Qui iuri ciuili student, in

Politia Sinarum. magno honore sunt. Regem quasi quoddam cæ numen colunt: qui tamen rarò admodum se co ciendũ exhibet. Resp. in tres partes est distributa. cipatum ij, qui in disciplinis, & iuris studio valdè fecerunt, obtinent. Secundus honoris gradus milit assignatur. Postremi ordinis sunt, qui artes fabrile lunt. In studijs quantum quisque profecerit, iuc eorum, qui maximis artibus præsunt, examina let. Sunt autem ordines horum iudiciorum grad instituti, ita vt ei, qui infimi ordinis approbatio consequutus est, si velit ad altiorem locum dign aspirare, sint grauiora doctiorum hominum iu subeunda. Qui plurimis & doctissimis probatus terit, is ampliores in Repub. honores consequ Sunt in sceleribus vindicandis acres. Nemini quamuis oculis orbatus sit, mendicare permitt Cæci molas trusatiles versando sibi victum parãt mines exteros difficillimè in vrbes suas admittun moribus externis obliti, ab institutis suis paulatin ducantur. Comœdijs plurimùm delectãtur, & ita in Venerem propensi, vt varias libidinum forma cogitent. Dæmones consulere dicuntur. Hi mor instituta Sinarũ sunt, quæ perstrinximus. Hos An dius ita sibi comitate deuinxit, vt arbitrarentur, esse gentem officio, & fide, & prudentia cum L na conferendam. Is verò Malacam rediens, Ale

Andradij in Indiam, atque inde in Lusitaniam reditus. Menesium reperit, quem Lupus Suarius cum po te summa miserat, vt discordijs finem imponere vrbis statum constitueret: qui tunc ab Andradio c recepit. Andradius in citeriorem Indiam, & in Lusitaniam nauigauit, & Emmanueli Regi Sina mores, humanitatem, & docilitatem gentis exp & picturas, & signa simul ostendit: quæ Emma lem in magnam spem induxerunt: fore, vt gen Christi cognitionem & disciplinam caperet. Sed

Simonis Andradij in Sinas maleficia. omnem spem aliquot pòst annis temeritas Sim Andradij, viri sanè fortis, sed temerarij, & plurin à mente fratris abhorrẽtis, incidit. Is enim cum

Sinas aduectus, cùm in principio opes in eo loco
ısitanas firmare statuisset, & locum etiam muniuis-
t, vti iure planè regio cœpit, deinde in tyrannidem
upit: rapuit quæ voluit, intulit vim ingenuis virgi-
bus, quibus voluit: multa præterea signa insiti furo-
s dedit, quibus Sinæ vehementiùs irritati, in Lusita-
os inuaserunt: multos occiderunt, alios captiuos ab-
ıxerunt. Andradius tamē cum opibus suis euasit. Ea
ma cùm ad Regem Sinarum peruasisset, legatum e-
cit: qui cùm Cantamum rediret, fuit à ciuibus in vin
ıla coniectus, in quibus exitu miserabili vitam con-
ısit. Ita plerunque fit, vt quod est prudentia consti-
tum, temeritate & amentia dissipetur. Hāc quidem
: Sinis explicationem summatim hoc in loco perscri
re coacti sumus, ne sæpius esset necesse reliquarum
rum historiam interrumpi. Hoc quidem tempore
eonora regis Emmanuelis soror, quę Ioannis secun-
vxor extiterat, magna virtutis fama florebat. Egen-
ous enim egregia benignitate consulebat, viduas a-
bat, religionem multis in locis instaurabat: Xenodo
ıia partim à fundamentis ædificabat, partim laborā-
ı reficiebat. Erat præterea singulari animi magnitu-
ne, & prudentia non mediocri prædita. Hæc cùm
emoriam Vrsulæ virginis sanctissimæ, quę cum re-
ıquis virginibus, eiusdem voti atque sanctimoniæ so
is, pro Christi nomine mortem pertulit, & Colonię
grippinæ sepulta est, singulari studio coleret, à Ma-
miliano Imperatore postulauit, vt sibi reliquiarum
usdem virginis partem aliquam concederet, quam
ı sacrario reseruaret. Is verò integras reliquias Autæ
rginis, quæ inter reliquas Vrsulæ socias princeps
ctiterat, illi dono misit. Fuit illius corpus Olysippo-
em delatum, & cum maxima populi totius celebrita
receptum, & in sepulchro in ara quadam templi,
uod Maria regina in memoriam sanctæ Dei Matris
dificarat, extructo, repositum, vbi meritis illius
ıulti in rebus aduersis numen Christi propitium si-
nis admirandis experti sunt. In India porro Suarius

RES EVROPEAE

De reliquijs Autæ Virginis et Martyris in Lusitaniā translatis.

Sylueriæ in Bengalam nauigatio.

cùm Regem Maldiuensium insularum & Bengala
iam Regem ab Emmanuelis fide defecisse cogno
set (multæ namque illis à Lusitanis iniuriæ post
tum Albuquercij illatæ fuerant) Ioannem Syluerí
cum nauibus quatuor misit, vt alienatas Regum
luntates recolligeret. Sylueria in insulis Maldiue
bus pacem cum Rege constituit: Cambaiam dei
petijt, & pacem cum rege firmauit: inde Cochim
nauigans, ibi tantisper constitit, dum commeatū
ciperet. Indè in regnum Bengalæ cursum instituit.

Bengalæ prouinciæ descriptio.

gala est prouincia latissima, quam Ganges fluuius
terfluit. Fluuius est altissimus atque latissimus, qu
teriorem Indiam ab vlteriore disterminat, & duo
ostijs, inter se tercentum passuum millia distanti
in Indicum Oceanum labitur. Aquæ sunt salubre
religionem possidere ab incolis existimantur, ita
multi vel vt morbos depellant, vel vt animos sce
pollutos expient, illis frequenter abluantur. Regio
incredibili fertilitate prædita. Gens est colorata, n
deformis, nec inuenusta: lautissimè viuit: vestibus
ganter excolitur. Venere, & ingluuie, multisque vi
astricta est. Præterea fidem minimè sanctā habet,
lis & fraudibus gloriatur. Vt plurimum simulacra
lit, multi tamen in eo regno sunt Mahumetis dici
nis astricti. Sylueria in portū Chatingamensem in
ctus (est autem Chatingamum Bengalę ciuitas) de

Chatingamum vrbs

aduentu vrbis Rectorem certiorem fecit. Rector
gratissimum esse illius aduentum simulauit, ho
nemque muneribus deliniuit, seque illius graria c

Chatingamensis Rectoris in Syluerią insidiæ.

nia, quæ vellet, facturum ostendit. Sed cùm ludifi
& mentiri perseueraret, prælium exortum fuit, qu
cùm incolarum graui damno finitum esset, & pax
sidibus datis firmata, tantam deinde humanitatis
ciem prę se Rector tulit, vt Sylueria insita probi
deceptus, obsides reddiderit. At Rector obsidibus
ceptis, insidias rursus struxit, vt Syluerią opprime
Sed cùm iterū fuisset prælio victus, veniam petijt
pacem se velle finxit. Tandem Sylueriam Rector

us,

s, qui ciuitati, quam Daracam appellant, à Rege Ben- *Daraca Ciuitas.*
galæ præfectus erat, per literas inuitauit, vt ad ciuitatis illius portum naues appelleret. Rectorem Chatingamensem esse virum nefarium, & propter insidias, quas ille per summum scelus intenderat, Regi pœnas grauissimis daturum. Vt autem magis Sylueriam ad pelliceret, munera largè misit. Id autem erat Chatingamensis malitia confictum, vt facilius Sylueriam imparatum dolis opprimeret. Syluerja verum esse credidit, naues in eum portum, ad quem inuitabatur, induxit. Ibi cùm in fluuium esset inuectus, Rex à suis admonitus, tam multas in eum naues immisit, vt parum abesset, quin funditus euerteretur. Sed fraus virtute repulsa fuit. Sic tandem hostibus repressis, Syluera in insulam Zeilandam cum classe quassata & imminuta (Ioannes enim Fidalgus, vnius nauis nauarchus, eum deseruerat) cursum tenuit. Antonius verò Saldagna, qui cum non mediocri classe mare Arabicũ peragrabat, aliquot prædas egit, & cùm hyems instaret, nulla re memorabili gesta, in Indiã reuersus est. Emmanuel Lacerda, qui similiter missus Dium fuerat, à Melichiazio summis honoribus acceptus, pacem cum illo fortiùs astrinxit. Alexius Menesius, vt dictũ est, similiter Malacam cum trecentis hominibus Lusitanis aduectus fuit: & Alfonsum Lupium Costam (sic enim ab Emmanuele statutum fuerat) in arcis possessione constituit, & Odoardum Melium rebus maritimis præfecit, & Antonium Paciecum è custodia liberauit. Nonius enim Pereira propter dissensiones, quæ superiùs explicatæ sunt, eum in custodiam dederat.
Malaca eo tempore grauissimo bello premebatur. Rex *Malacẽse bellum.*
Bintami stationem, quę fluuio Muari imminebat, tormentis & firmo præsidio muniuit, vt è propinquo frequentius terra atq; mari in nostros incurreret. Menesius Alfonsum Lupium Costam cum trecentis Lusitanis, tribus millibus Malacẽsiũ, & multis viris nobilibus eò misit, vt arcẽ euerteret. Is cùm ęstus decessisset, & naues alueo sustineri non possent, æstus recipro-
 catio-

cationem expectabat, vt cùm rursus accederet, in
uium inueheretur. Interim tormentis eminus res
rebatur, & non pauci vtrinque cadebant. Aestus v
paulatim redibat, & prælium præclarè geri potuit
nisi temeritas consilium perturbasset. Nam inter
fonsum Lupium Costam, & Georgium Mascare
atrox iurgium extitit. Itaq; nostri re infecta dom
reuertuntur. Rex cùm vi aperta nihil se facturum c
fideret, dolos machinari cœpit. Itaque finxit se p
esse cupidissimum, eamque ab Alexio postulauit
cùm cerneret ciuitatem annona grauissimè labor
eam libenter concessit. Rex multis humanitatis e
giæ signis omnes sinistras opiniones ex nostroru
nimis euellebat. Nostri rursus in Regem officia, q
poterant, summa fide conferebant. Muneribus at
beneficijs inuicem certabatur, cōmercium rerum
mnium erat cum partis vtriusque vtilitate const
tum. Hac pacis & amicitiæ simulatione cùm nost
cerneret esse omni metu vacuos, subitò septuagi
naues, quas dissimulanter instruxerat, vt mari arc
quaterent, & supra duo millia militum terra misi
eodem tempore in nostros imparatos inuaderēt.
ues in insulam, quæ vrbi adiacet, inuehuntur, in
stros somno consopitos impetum faciunt, multos
truncant, in naues ignem conijciunt. Ignis in naui
(fuerat enim turbida tempestas, & imbres demissi
madefecerant) implicari minimè potuit. Fugienti
clamor exoritur. Alexius excitatus duces in insul
mittit, prælium in meridiem perductum fuit, &
stes repressi sunt. Similiter & qui terra venerant, c
magno ciuium numero, qui sceleris participes era
arcem acriter oppugnare instituunt. Rex identid
subsidia cum elephantis summittebat, & res vtrin
summa virium contentione gerebatur. Sed cùm
stri meridie ex insula redirent, hostes minus pertin
ter instare, deinde paulatim cedere, postremò fug
cœperunt. Multi ex illis cæsi, complures etiam c
sunt. Nihilo tamen secius Rex cum maiore exer

Regis Bintamēsis in Lusitanos insidiæ.

arc

rcem oppugnare institit. Septem continuos dies no-
ros graui bello premere contendit. Nostri rursus cre
ris eruptionibus illi frequentes plagas imponunt.
ed quod acrius nostros affligebat, erat inopia atq; fa-
nes, quæ in dies ingrauescebat. Menesius tãdem rati-
nem iniuit, quemadmodum stationem illam Mua-
ẽsem euerteret. Quod sine magno labore factum est.
aoensis quidam, vir nobilis & valdè diues, cũ vxore,
c liberis, & amplissima familia Malacã petierat, vt in
a vrbe domiciliũ collocaret. Fuerat autem, cum Ma-
acæ oram legeret, à ducibus Regis Bintamensis capt⁹,
d illumq; perductus. Rex illum perbenignè accepit,
nultisq; precibus eò hominem perduxit, vt Binta-
num Malacæ præferret. Interim Rex cum illius fami
aritate delectari multis signis ostenderet, multò ta-
nen magis vxoris illius specie (erat enim insigni pul-
hritudine) delectabatur. Vt autẽ liberius ea frui pos-
et, hominem à se per speciẽ honoris amandat, illiq;
ræfecturam certarum nauium attribuit. Is (erat enim
aldè strenuus) multum damni nostris inferebat. Sed
ũm Regis adulterium, insignemque perfidiam suo-
um indicio comperisset, in arcem nostram transfu-
it. Cum illo Menesius consilium, quod animo versa-
at, communicauit. Is ad eam rem fuit operam suam
ollicitus. Itaque cum centum & viginti viris Lusita-
is, & nonnullis Malacensibus, partim terra, partim
nari à Menesio missis, hostes inopinãtes oppressit, in
nunitiones irrupit, propugnaculum extemplò capi-
ur. Iaoẽsis vnius tormenti ictu percussus, occumbit:
liqui è nostris occisi sunt. Emmanueli Falconi, qui
erra copias agebat, crus perfractum fuit. Nostri tamẽ
um magna hostium cæde propugnaculo potiti sunt.
upra septuaginta tormenta è munitionibus in arcem
eportata fuerunt. Hoc pacto bellum ad tempus ali-
uod intermissum fuit, & Menesius Tristanum Mene
um, vt Malucas insulas exploraret, dimisit, & ipse cũ
naxima Lusitanorum parte in Indiam citeriorẽ re-
ersus est. Post illius digressum, bellum rursus exarsit.

De Muarensis stationis expugnatione.

Belli Malacensis redintegratio.

Arx decem & septē dies obsessa, summisq; viribus
pugnata fuit. Hostes in duas naues sociorum, & in
triremem Lusitanam faces iniecerūt. Nostri vt ign
extinguerēt, egressi sunt. Dum pugna cōmittitur, ig
in tormentarium puluerem nauis, cui Gabriel Ga
præerat, aduerso & infausto casu coniectus, nauē
tis ignibus inflammauit, & omnes, qui erant in na
cùm essent armis grauati, demersi sunt. Iacobus M
dezius alterius nauis præfectus tormēti vnius ictu
cisus fuit. Nostri tamen ignē extinxerunt, & hostes
pulerunt. Qui cū cernerent maximum damnū, q
illis nostri crebris eruptionibus inferebant, & q̃ fic
operam ciues Bendarę ductu nostris in bello naual
obsidionem soluerunt. Tunc Bintami rex à bello d

Cæsorum & captiuorum numerus.

stendum censuit. In his prælijs duodeuiginti Lusi
desiderati fuerunt. Ex hostib⁹ supra quadringentos
si, & complures etiā capti, in quib⁹ Dynastæ cuiusd
Siamēsis filius extitit: pro cuius redēptione pater
uem ingentem cibarijs onustā Malacā misit, quæ
rimum nostros in illa ciborū penuria subleuauit. H
anno Rex Emmanuel Iacobum Lupium Siqueir

Ia. Lupij Siqueiræ iter Indicum.

vt Lupo Suario succederet, in Indiam cū decem na
classe misit. Cùm verò promontorium Bonę spei
teruheretur, piscis ingentis magnitudinis in naui
tus, cui Ioannes Limicus præerat, incurrit, nauem
in alterum latus impulit, eamque tanta vi retinu

Io. Limici nauis ab ingenti pisce retardata.

progredi nequiret. Vectores & nautæ se in saxum
pegisse suspicabantur. Sed cùm neque compages
solui, nec aquam admitti conspicerent, animos à
tu refecerunt, & piscis à naue diuulsus, liberum
mare permisit. Goam octauo die mensis Septem
peruenit: quo tempore Lupus Suarius in insula Ze

Zeilandēse bellum.

da arcem, vt fuerat ab Emmanuele iussus, ædifica
Id quidem cùm primùm ad insulæ portum, quem
lumbū nominant, appulisset, à Rege, vt sibi per ill
ceret, impetrauit. Sed cùm Saraceni, vt facere sole
Regem ab ea mente deduxissent, factum est, vt Re
modò quod sponte sua cōcesserat, pernegaret, ver

&

: acrebellum moliretur. Itaque nocte stationes insti
uit, præsidia disposuit, tormentis nostros arcere para-
it. Suarius omnes copias in terram exposuit. Prelium
epente commissum fuit, in quo Verissimus Paciecus,
ir nobilis & strenuus, cum nonnullis Lusitanis ceci-
it, & multi vulnerati sunt. Hostes tamen à stationi-
us cum magna multorum cæde, pulsi fuerunt. Rex
eniam & pacem postulauit. Pax ea lege concessa fuit,
t non solùm arcem ædificari permitteret, sed etiam
n pœnam illius inconsideratæ rebellionis, tributum
egi Emmanueli singulis annis penderet. Tributum
rat gemmarum certus numerus, & maximum cinna-
nomi pondus. Suarius similiter Regi fidem dedit, vt
emper auxilio Prætoris Lusitani tegeretur, nec vn-
uam bellum contra illum fieret, quin Lusitani ab il-
ius finibus hostes arcerent. Fœdus factum, & iureiu
ando sancitum, & literis mandatum, Regisq; & Prin-
pum, & Suarij nominibus consignatum fuit. Arx de-
nde incolarum operis multò citius absoluta fuit, &
oanni Sylueiræ commissa: maritimarũ verò rerum cu
Antonio Mirandæ credita. Inde Cochimum reuer-
is, Siqueiram offendit, illique prouinciam tradidit, &
n Lusitaniam profectus est. Siqueira continuò mune-
diligenter incubuit. Christophorum Sousam cum
asse Dabulem misit, vt eam ciuitatem, quæ ab Em-
anuele desciuerat, bello domaret. Alfonso præterea
Menesio præcepit, vt in Baticalam infesta signa simili
r inferret. Tum Ioanni Gomecio iussit in insula Mal
iua arcem ædificare, vbi fuit à Saracenis Cambaien-
ibus occisus. Deindè cùm Goam peteret, in cursu arci
us Calecutij & Cananoris diligentissimè prospexit.
ostquam Goam appulit, Antonium Saldagnam plu-
mum nauibus auctum, in Arabicum & AEthiopi-
um mare misit, vt plurimum damni Saracenis infer
et. Simonem Andradium in Sinam misit, qui, vt scri-
tum est, temeritate & amentia Sinas Lusitanis infe-
os reddidit. Antonium Corream ad Regem Pegu-
nsem, vt cum illo pacem & amicitiam iungeret, le-
ga-

Pax Zeilandensis eiusq; capita.

Siqueiræ administratio Indica & res gestæ.

gauit. Garsiæ Salæ concessit, vt rei gerendæ causa M
lacam peteret. Qui cùm eò peruenisset, Alfonsum L
pium Costā morbo grauiter impeditum reperit: q
cùm inciteriorem Indiam morbi depellendi gratia
dire vehementer expeteret, arcem ipsi Garsiæ Salę t
didit: & non multis post diebus, quàm Cochimū a
pulit, eodem morbo consumptus est. Dum hæc in I
dia gerebantur, Abrahemus Barraxæ filius accepit,
colas montis Farrobij, & Benamarenses, & reliquos
iusdem vicinitatis Mauros multas clades à Lusitai
accepisse. Id igitur vlcisci constituit. Itaque cùm i
quod animo moliebatur, summo silentio cōpressu
tenuisset, quingentos equites eduxit. & in pagis qu
busdam Arzilēsi agro finitimis, ea parte, quę Tingi
spectat, in insidijs delituit. Inde Aroazium itineris
ctorem præmisit, vt campum exploraret, & omnia
quę ad speculas, quas Alfandiquimenses appellai
specularetur. Ioannes Coutignus hunc Aroazium,
rum industrium & sagacem nouerat. & illius fraud
& insidias diligētissimè præcauebat. Ea autem de ca
sa, nunquam speculatores ex vrbe mittebat, quin il
equitum auxilium assignaret. Tunc igitur, cùm ho
nes speculatum misisset, equites simul emissi sunt.
roazius se continuit, dum eos in speculis constitut
animaduerteret. De ea re Abrahemum confestim a
monuit. Is silēti agmine è latebris egressus, nostris a
propinquabat. Nostri cùm primam aciem cernerei
vt se reciperent, cōsilium inierunt. At Mauri subst
runt. Fernandus Callæcus primi agminis ductor, q
speculatoribus auxilium afferebat, cùm eos substiti
conspiceret, in illos inuectus est. Hostes ordine mi
mè confuso cedebant, donec nostros in postremū
gmen, quod Callæcus minimè conspexerat, extrał
rent. Ibi equites nostri decem & septem ceciderur
reliqui fugæ se mandârūt. Sed in lacus, qui iter imp
diebat, angustijs, quidam fortissimus eques, nomi
Ludouicus Valens, nostros confirmauit, & se arma
hostib' obiecit: nec ex eo loco demigrauit, antè qu

RES AFRICANAE.

Abrahemi Barraxæ in Arzilensem agrū excursio.

Ludouici Valentis virtus.

usitani lacus angustias pertransirent. Deindè nostros ordine instructos domum ita reduxit, vt inter ostes atq; nostros eximia virtute & dexteritate verretur. Cùm iã se Abrahemus reciperet, incidit in illum Antoni⁹ Mascaregnas, adolescẽs valdè strenuus, um 4. equitibus: qui omnes capti sunt. Mascaregnas uamuis à rege Fessæ perbenignè tractaretur, mortẽ, uæ impendebat, vitare nõ potuit. Cùm enim pesti ntia ápud Mauros desæuiret, illum confecit. Sub id mpus præfecit Emmanuel Azamori (Petrũ namq; ousam reuocauerat) Aluarum Norognam, qui cum ultis Maurorum principibus pacem firmauit, & ils æquabile tributum imperauit. Rebelles verò cladiis multis affecit. Præter alias excursiones, xxvj. die prilis Benemczium agrũ populatus est, multos ocdit, ducentos & octoginta captiuos abduxit, nõ meocrem prædã abegit. Rursus mense Iunio Vascum ernãdium Cæsarem in alias Maurorum turmas imisit, qui cùm incautos opprimeret, viuos 800. cepit, agnaque prẹda potitus, copias in vrbem incolumes duxit. Rursus Aug. mense, Antonius Gundisaluius ūsdẽ Norognæ iussu in Mauros pedites inuasit: qui m diu restitissent, victi tandem sunt, & aliqua eom pars in seruitutem abstracta fuit. Hoc eodẽ men- quidã Maurorum fœderatorum Duces à Norogna xilium petierunt, quo Enxouienses Mauros aggrerentur, & magnã frumẽti copiam inde asportarẽt. d cùm 200. hostes nostris imminerent, Mauri fœdeti suspicati sunt, maximum hostium numerum in sidijs latere. Hac suspicione perturbati, se in primũ men conferunt. Nostri in postrema acie hostium petum sustinebant. Nonnulli ab hostibus cęsi sunt. eliqui cùm dedecore se in vrbẽ receperunt, nõ cula sua, sed eorũ, qui eos deseruerunt. Id tamen eis gram diebus multis dolorẽ inussit. Hoc tempore Emanuel varijs & molestissimis curis agitabatur. Videt enim se matrimonij vinculo liberatum, & cupiet vltimum vitæ actum in rebus præclaris, memoria que

Antonij Mascaregnæ mors.

Aluarus Norogna Azamoris Præfectus eiusq; res gestæ.

RES EVROPEAE

que sempiterna dignis consumere. Quocirca stat
in Algarbium se conferre, regniq; administration
Ioanni filio, & consiliarijs relinquere, vt ipse omni
liqua cura solutus, bello Mauros vexaret, atq; propa
dæ religioni vehementer incumberet. Sed ab hac co
Insidiæ & calumniæ in Regem Emmanuelem. tatione illum insidiæ multorum hominum, quos i
non mutatione consilij, sed acerbitate supplicij coe
re debuisset, abstraxerunt. Vt enim mos hominum
qui omnia non fide, sed cupiditate metiuntur, ab il
quem nõ ita diu victurum sperabant, ad Ioan. Filiu
à quo sibi multò maiores, & diuturniores opes poll
bantur, paulatim deficiebant: & ætatem Principis, o
ma quidem natura præditi, sed fraudibus & dolis
noxij, captabant. In primis verò plurimum de laud
Emmanuelis detrahebant. Hominem esse dicebãt n
tum de ædificijs, parum verò de regia dignitate co
tantem. Præterea grauitatis immemorem esse crim
bantur, quòd facillimos aditus haberet, quòd sui co
ueniendi facultatem quibusuis hominibus daret, qu
equos frequenter agitaret, quòd insita facilitate nu
us congressum aspernaretur. Præterea illi crimini
bant, quòd multum auri & argenti profunderet. I
stremò multa regiæ virtutis ornamenta in illo req
rebant; & Ioanni persuadebant, si vellet amplissi
in Regibus nomen obtinere, vt longissimè à patris
stituto discederet, neq; se peruulgari & contemni
mitteret. Erat autem Ioannes natura clemens atq;
nignus, & ad pietatis studium valdè propensus.
tantas vires hominum perditorum sermo, cui au
assiduè præbebat, habuerat, non quidem vt patren
dio persequeretur, quẽ pietate summa colebat, sed
minimè illius mores & instituta comprobaret. It
statuebat, longè diuersam sibi vitæ rationem sequ
dam esse, vt ad summũ decus aspiraret. Neque deer
interim, qui persuaderent, nihil esse magis regiu
quàm, quidquid liberet, efficere. Voluntatem nan
refrenare, esse non regiæ dignitatis, sed miserrimæ
uitutis argumentum. Cùm multa eiusmodi Emn

el accepiſſet, veritus eſt, nè, ſi res alias agere vellet, filiũ in adulatorum poteſtate relinqueret, ab eo cõ nneretur, & regnum improborum conſilijs guber-rum, ruinæ periculum adiret. Hic metus illum ab ſtituta cogitatione reuocauit. Præterea vt magis ſe à ntemptu & ſolitudine vindicaret, ſe nouis affinita-ſtabilire decreuit. Idcirco à Carolo Imperatore pe, vt Leonoram ſororem ſuam, excellenti pulchritu-ie & probitate fœminã ſibi deſpõderet. Atqui prius, vt Ioanni filio collocaretur, enixè operã dederat, a de cauſa Petrum Goueanum in Germaniam ad ximilianum Imperatorem legauerat. Tunc verò immutatus fuerat, vt eam vxorem ducere, quàm fi-in matrimonium collocare mallet: quæ res apud ltos in varias repræhenſiones incurrit. Sic enim di-ant: Quam rem gerit Princeps hic, in quo ad hunc m patrium in Rempub. animum ſemper agnoui is? At nunc multis rationibus Rempub. euertit. mùm enim, Rex annos quinquaginta natus, & vi is, octo filijs oneratus, quonam modo poterit vir em Caroli ſororem, in maxima ſpe aliarum nu-rum enutritam, ad nuptias parum ætati accom-datas allicere, niſi regni opes prius effuderit? Filio j; dos magna cõfici potuiſſet. At is non modò vxo indotatam accipiet, verùm contra morem & con tudinem, nomine dotis, regni patrimonium vxo-rgietur. Præterea neceſſe erit (aliter enim fortaſ-xori adoleſcenti minimè ſatisfaciat) vt ad vo-tatem illius regnum adminiſtret. Poſtremò, quid ris faciet? octo filios habet. Totidem poterit ex a nupta ſuſcipere. Regnum eſt anguſtis finibus minatum. Quas igitur opes poterit tantæ filiorum ltitudini largiri? Quibus honoribus aut emolu-ntis Regia ſoboles ſtatum ſuum tuebitur, nè ſit ei eſſe in turbam conijci, & reliquorum hominum itutis victum ſibi comparare? Erit præterea ei ne-e amori ſeruire, vxori blandiri, & non quomodo nen ſuum immortalitati commendet, ſed quo-modo

Emmanuel ſecũdas ambit nuptias.

Multorum de Emmanuelis ſecundis nuptijs ſiniſtrum iudicium.

modo virgini pulcherrimæ morem gerat, excogit
Hæc & his similia vulgò iactabantur, ab his præcip
qui domesticas illius offensiones ignorabant. Em
nuel tamen in ea mente perstitit, & cùm Carolu
Hispaniam, vt regni hæreditatē cerneret, è Gallia
gica veniret, ad illum Aluarum Costam, qui regi
biculo præerat, legatum misit. Legationis species
tationis nomine instituta fuerat: legationis tamē s
ma eò pertinebat, vt nuptiæ conficerentur. Alu
Costa omnia, quæ Emmanuel cupiebat, ex animi
tentia conficit. Nuptiæ pactæ sunt, dos etiam à C
lo dicta, ab Emmanuele sponsæ munera ingentia
stituta: festi dies acti, & matrimonij fœdus Cęsara
stæ, vbi tunc Carolus considebat, summa omniur
titia & gratulatione celebratum. Fuit tamen nec
cùm esset cum Carolo & Leonora, & sanguinis
pinquitate, & affinitate multis rationibus implic
& ea de causa per Pontificias sanctiones nuptiæ
iungi minimè potuissent, vt Pont. Maximi benig
te legibus soluerentur: quod factum fuit. Nuciu
ius pactionis & fœderis ad Emmanuelem perlat
gaudio ingenti cumulauit, sed nobilitatē & mu
dinem non mediocri solicitudine affecit. In pi
verò Ioannem solicitauit, nō quòd easdē nuptia
peteret, sed quòd Reipub. inutiles arbitraretur. E
nuel regni Proceres in cōsilium euocauit: Ibi luc
tam orationem habuit, qua rationes, quæ illum a
trimonium inuitârant, exposuit: qua quidem ill
aderant, aut moti sunt, aut se motos esse, nè Regi
mum offenderent, simulârunt. Itaque omnes o
instituto illius manum de more osculati, & vt n
monium felix atq; faustum esset, precati sunt. Po
gratulationes, & omniū faustas acclamationes,
lentia Olysipponem vehementer afflixit, & Re
rias sedes commutare illius metu coegit. Alme
deindè se contulit. Indè Cratum (est autem id o
celebre quod ad Hospitalēsium equitum ordin
tinet) profectus est, vt ibi reginā opperiretur. Ill

Emmanuelis ad Carolum V. Legatio de Leonoræ nuptijs

Sponsalia cum Leonore.

Pestilētia Olysipponensis.

ultis Hispaniæ Proceribus stipata, in regnorũ con nia peruenit. Eò multi Portugaliæ Proceres, vt eam ciperent, se cõtulerunt: ad exiguum fluuium, Seue m nomine, qui Portugaliã à Castella discriminat, ruentum est. Martinus Albicastrensis, Villæ Nouæ ortimanensis, quod oppidum est in Algarbio situm, omes, fluuium traiecit, & Reginæ manum suppli ter osculatus est. Illum Comes Tentugalensis, & E scopus Portugalensis, & Archiepiscopus Olysippo nsis ordine subsequuti, eodẽ officio perfuncti sunt. lia deindè Lusitana nobilitas idẽ fecit. Regina fluui n transmisit: quam Dux Albanus, & Episcopus ordubensis deducebant. Dux Brigantinus citra flu um cõstiterat: ad duo millia equitum Lusitanorũ tis eleganti cultu conuenerant. Vbi Regina in termi s Lusitaniæ constitit, Dux Brigãtinus ex equo desi it, vt Reginam nomine Regis exciperet. Quæsitus Albano Duce, an facultatem ab Emmanuele Rege l illud munus obeundum haberet, eam literis publi s inscriptam, & manu Regis ipsius consignatam o ẽdit. Literæ publicè & alta voce recitatæ sunt, & Al no duci in officij sui ritè peracti testimoniũ traditę. unc idem Princeps catenam auream, quæ Reginæ achio alligata erat, assumpsit, vt sic ipsam Reginam duceret, quam Brigantino duci tradidit, atque com isit. Hac traditione solenni ritu celebrata, Albanus ux, & reliqui Castellæ Principes abscesserunt. Epi opus tamen Cordubensis, & Dynasta Tregeniensis ui Legati erant) & præterea Villæ Francę Princeps, & quitum Hospitalensium in Castella Magister, & ontis acuti Comes cum Regina Cratum vsque per enerunt. Postquam in oppidum ventũ est, & Regi a cœnauit, Rex illam inuisit: à qua cum singulari si nificatione amoris exceptus fuit. Ioannes illius ma um osculari voluit: quod, illa nullo modo induci otuit, vt pateretur. Georgium tamen equitũ Iacobẽ um & Cistertiensium Magistrum, Ioannis Regis fi um, vt Hispaniæ morem conseruaret, ad osculũ ma-

Reginæ Leonoræ in Lusitaniam deductæ pompa & ceremoniæ.

Emmanuelis cum Leonora nuptiæ.

nus admisit. Deindè Archiepiscopus Olysippone
Regem atq; Reginā ritu ab Ecclesia sancta recepto
bili matrimonio copulauit. Symphonia deindè, &
biarum concentus, & choreę consecutæ sunt. Indè
dicis itineribus Almeirinum profecti sunt. Filij re
obuiam illis prodière. Principes regij ex equis rep
tè desiliunt, vt Reginæ manum osculentur. Id illa p
noluit: imò multis in illos voluntatis egregiæ sig
insitam benignitatem testificata est. Reliqui regni P
cipes, qui nondum suum officium fecerāt, eam sol
more salutârunt. Vbi Almeirinum peruenêre, Isab
& Beatrix Emmanuelis filiæ ad scalarum gradus, qu
in Aula ascensus patebat, aduenêre, & cum descen
re pararent, Regina, nè id facere possent, accelerauit
ad genua prouolutas subleuauit, easq; humanissi
complexa est. Reliquæ deindè virgines Reginam m
nus osculo salutant, quas omnes illa admodum be
gnè, cū debita tamen maiestatis ratione resalutat. Q
bus cantibus saltationibus, & tripudijs dies ille cele
tus extiterit, erit explicatu difficillimum. Sequenti
Rex peractis Sacris, aurei velleris ordinem à Philip
Burgundiæ Principe fundatum, à successoribus sing
lari religione retentum, cuius Princeps atque Magis
Carolus erat, ipsius Caroli iussu cōsecutus est. Hye
illa tota fuit Almeirini in summa iucunditate co
sumpta. Indè appetente vere, Rex Eboram concessit.

RES INDICAE.

Annus nati Christi 1519.

Claßis 16. nauium in Indiam missa, eiusq; successus.

Hoc anno, qui fuit à CHRISTO nato M. D. XI
misit Rex Emmanuel in Indiam sedecim nauiu
classem, cuius Georgius Albuquercius præfectus
titit. Non omnes tamen institutum cursum ten
potuerunt. Nauis enim, cui Iacobus Limicus præe
Olysipponem reflatu delata est. Ludouicus Guzm
nus cum naui, cui præerat, à fide desciuit, piraticam
cit, multaque flagitia & scelera indigna genere suo c
signauit. Emmanuel Sousa, qui nauarchus erat rost
tæ nauis, cùm oram AEthiopiæ Melindem versus
geret, & portum Mantuæ (sic enim appellant) subire
vt commeatum ab incolis emeret, fuit in terra à Sa

nis cum quadraginta viris Lusitanis occisus. Nauē
rò, cùm ad insulam, quæ non procul Quiloa distat,
rbida tempestate iactata, & vadis allisa fuisset, Sara-
ni diripuerunt, & Lusitanos omnes, vno duntaxat
iero, quem Rex Zamzibaris in fidem recepit, exce-
o, trucidârunt. Georgius Albuquercius cum 9. naui
is Mozambique hyemauit. Quatuor tantùm naues
Indiam pelagus transmisêre. Interim Iacobus Lu-
us Siqueira omnia, quæ ad bellum Arabiæ gentibus
ferendum necessaria videbantur, summa ope com-
rabat. Et quia maioribus copijs indigebat, nauigio,
od facilè fluctus exciperet, Gundisaluum Loulen-
m Mozambiquem ad Georgium Albuquerciū mi-
, cui mandabat, vt indè Arabicum sinum peteret, vt
niunctis viribus Iudam expugnarent. Cùm verò
queira Melichiazij fraudes perciperet, eumque mul-
s incommodis Lusitanos affecisse cognosceret, Chri
ophorum Salam cum triremibus tribus, qui oram
ambaiæ infestam redderet, expediuit, quod is dili-
nter effecit, & cum non mediocri præda reuer-
s est. Similiter & Antonius Saldagna, qui circa
uardafumense promōtorium oras illas peragrabat,
genti præda potitus, se ad Siqueiram contulit. * Sub
tempus, leuis à Rege offensio ita grauiter cuiusdam
ri Lusitani animum exulcerauit, vt oblitus fidei,
etatis, & religionis, Regem, à quo educatus fuerat,
atriam, quæ illum genuerat, prodere, vitamque su-
n in summum discrimen inducere properaret. Fer-
andus Magallanus fuit vir nobilis, & magno ani-
o præditus, cuius antea mentio facta est. Is in India
ellicis in rebus non mediocre virtutis & industriæ
ocumentum dederat. In Africa similiter viri valdè
renui officio functus fuerat. Olim erat apud Lusita-
os in more positum, vt in Regia, qui Regi seruiebāt,
psius Regis sumptibus alerentur. Cùm verò multitu-
o domesticorum tanta fuisset (eorum namque filij,
ui Regibus operam dabant, eundem locum retine-
ant: & præterea multi in regiam familiam meritis

Fernandi Magallani ad Castellæ regē defectio.

Institutū Aulæ Lusitanicæ.

admittebantur) difficillimum videbatur, cibos tan
multitudini præparare. Quocirca fuit à Portugal
Regibus statutum, vt sumptum, quem quilibet e
in Regia facturus, ipse sibi ex regia pecunia faceret.
autem factum est, vt cuilibet certa pecuniæ sum
singulis mensibus assignaretur. Ea verò, cùm sum
tunc annonæ vilitas esset, satis homines alebat. Nu
autem cùm & hominum multitudo cum rerum
nalium pretijs multis accessionibus amplificata sit,
ctum est, vt illa pecunia, quæ olim quotidianis su
ptibus faciendis latè sufficiens erat, nunc perexig
sit. Cùm tamen omnis Lusitanorum dignitas à Re
pendeat, huius exiguæ pecuniæ summa, quasi mu
amplior esset, incredibili studio quæritur: & cùm
regiam familiam admitti, vt valdè expetendum Lu
tani iudicent, tum in stipendij huius incremento su
mum decus statuunt. Cùm enim sint apud Reges v
riæ famulorum classes, pro classium dignitate cu
bet Regis domestico pecuniæ numerus assignat
Maxima classis est virorum nobilium. Sed cùm no
litatis etiam discrimen sit, non vnum congiariun
mnibus ex æquo tribuitur. Sic autem euenit, vt p
congiarij magnitudine, de nobilitate vniuscuiusq
iudicium fiat, & tantò quisque nobilior existimet
quantò illius congiarium amplius extiterit. Hoc qu
dem iudicium, vt sunt res humanæ, est sæpè fallaci
mum. Multi namque ambitione & sedulitate con
quuntur, quod est meritis atque germanæ nobilit
tribuendum. Attamen Lusitani cùm sint præter m
dum huius nobilitatis appetentes, & paruæ pecun
accessione nobilitatem suam augeri putent, pro h
tam parua pecunia sæpenumerò, tanquam in ea sa
omnis atque dignitas vertatur, sibi pugnandum a
bitrantur. Magallanus autem pro meritis suis cont
debat, vt congiarium illi⁹ dimidio numi aurei sing
lis mensibus augeretur. Rex, nè aditum ambitiosis
periret, id denegauit. Magallanus offensione hui⁹ b
neficij sibi eo tempore denegati commotus, à Re

Defectiois Magallani ea causa.

d

sciuit, fidem violauit, Rempublicam in summum crimen adduxit. Et cùm Reipublicæ iniuriæ nobis ferandæ sint, & Regum etiam, qui Reipublicæ parē- sunt, offensiones perferendæ: & cùm vita, quam triæ debemus, pro ipsius patriæ salute ponenda sit, audacissimus tantum dolorem ex parte vnius au- dimidia, quæ quinque denarios conficit, sibi nega- cepit, vt Rempublicam oppugnaret: Regem, à quo erat enutritus, violaret: & patriam, pro qua mori buisset, in discrimen adduceret. Res enim eò perdu fuit, vt periculosi belli discrimen rebus communi- s impenderet. Nescio autem, vnde tam Barbarus os in Respublicas irrepsit. Cùm enim proditoris no en sit non modò odiosum & inuisum, sed etiam cū e posteritati maculam sempiterni dedecoris inurat, mines, qui fidem violare, & Reges suos, aut Respu- cas oppugnare statuunt, munera, quæ acceperant, eris consignatis abijciunt, fidem abiurant, se ciuita- iure spoliant, regem sibi suas res habere iubent, sibi hil deinceps cum patria fore commune testifican- : & tum demum sibi moliri contra patriam bellum ere contendunt. Esto, aspernare munera, si lubet: ntemne patriæ benignitatem: freme quantum vo- , tibi non esse præmium pro dignitate persolutum. dem verò datam prodere quî potes? Grauem mihi uriam patria intulit. Intulerit etiam grauissimam. d iniuria nec in parentibus, nec in patria vindican- est. Omnia, quæ à patria acceperam, inquit ille, re- qui. Nunquid vitam, ingenium, disciplinam abie- ti? Minimè. Ad hæc omnia à Deo primùm, à patriæ inde legibus, & moribus, & institutis accepisti. Ne- e naturæ repugnare, neque patriam lædere, neque lem frangere, quamuis omnibus iniurijs oneratus, vnquam licebit. Imo vita tibi deserenda, & grauissi a supplicia subeunda sunt potius, quàm fidem vio- s, aut officium prodas. Abiura fidem quantum vo- s: perfidiam tuam publicis literis conteſtare: insi- nem memoriam sceleris infandi posteritati relin-

Inueteratā cuiusdam proditorū moris repræhensio

que: nullis tamen testimonijs numinis offension
& dedecoris sempiterni maculam vitare poteris.
eam ta nen fraudem Magallanus impulsus fuit, vt a
bitraretur, si publico testimonio fi'em & Regi, & p
triæ debitam abiuraret, licere sibi fidem prodere.
confestim exequi minimè dubitauit, & se contin
ad Carolum contulit, eumque admonuit, insul
quas Malucas appellant, quæ sunt vltra auream Ch
sonesum constitutæ, ad limites Castellæ pertinere,
ab Emmanuele Rege contra pactionem iam facta
vsurpari. Ducebat autem secum Rodericum Fale
um, qui se Astrologiæ disciplinam tenere profiteb
tur, vt eandem opinionem in animo Caroli altius i
primeret. Aluarus Costa, qui tunc legatus apud Ca
lum erat, Carolum adijt: necessitudines commemo
uit, non esse illius amplitudine dignum, aures hon
nibus illis præbere. Eadem namque vanitate & sce
re, quo Regem optimum violârant, multa cõfinge
Proditorum nomen cùm reliquis hominibus, tu
præcipuè Regibus esse detestabile & execrandum. R
ges verò, qui illis fauerent, pestem alere, qua regiũ
men ex hominum memoria deleatur. Carolus cù
esset natura benignus, ab hominibus illis audiẽdis c
ducebatur. Sed ab Hispaniæ proceribus persuasus fu
ne vllius affinitatis obtentu imperium amplificare
gligeret. Itaq; statuit naues Magallano, quibus alia
viam in Orientem aperiret, attribui. Fœdere namq
inter Regem Ioannem secundum, & Regem Ferna
dum facto, cùm regiones, quas quilibet explorare,
debellare sine alterius iniuria posset definitæ sunt, f
tutum fuerat, vt Castellani non viam à Lusitanis f
ctam, sed diuersam sequerentur: vt videlicet cùm P
tugalenses ad Solis ortum, Castellani ad Occasum n
uigarent, orbem marium atq; terrarum conficerer
Sic aũt cuilibet parti liberum erat, cùm omnes ma
atq; terrarum tractus 300. & 60. partibus definiti sir
centum & octoginta partes ad peruestigandum atq
debellandum sibi deposcere. Limes erat Meridian

Magallani de quærendis Malucis ins. institutum.

Lusitaniæ & Hispaniæ regum fœdus de nauigationibus Oceanicis.

enim appellant lineam à Septentrione ad Austrũ
cælo designatam: quia cùm Sol eam attingit, meri-
m hominibus sub ea regione constitutis efficiat:
æ secundum longitudinem (sic enim spacium Or-
& Occasu terminatum nominant) circiter sex & tri-
nta gradibus Olysippone distat. Error autem Magal *Erroris*
ni, & aliorum, qui vestigijs illius ingressi sunt, quo *Magalla-*
lucas insulas ad ius Castellæ pertinere contendũt, *nici de Ma-*
nultis causis originem habuit. Primùm quidem sic *lucarum*
tura comparatum est, vt cùm primùm aliquod iter *sita causa*
cognitum habemus, quod non possumus certis mõ *& origi-*
us aut anfractibus, & notissimis signis definire, mul *nes.*
longius nobis appareat: maximè verò cùm nauiga
as, vbi neque montibus, neque vallibus, nec vllis cer
notis possumus spacium finire. Deinde qui maria
cognita nauigant, vt maius & admirabilius facinus
coniecisse glorientur, spacia multò ampliora faciũt,
quasi ex alio mundo in hunc redierint, ingentem
mirationem efficiant. Accedit vt etiam ipsi vecto-
, cùm Astrologiæ imperiti sint, quamuis nullam va
atem orationis adhibeant, fallantur, & cum varijs
cuitibus maria peragrent, rectum iter se tenere
tent. Sic factum est, vt cùm inter Indum fluuium
Gangem spatium decem graduum, qui circiter paſ-
um millia septingenta conficiunt, interiectum sit,
olemæus triginta gradibus spatium illud definierit.
ir enim doctissimus terras illas non lustrauerat: quę
viris fide dignis, imperitis tamen, acceperat, ea mo-
mentis mandabat. Illi verò cùm ab Indo ad Cori
omontorium, quod in Austrum longissimo tractu
ocurrit, nauigarent, & inde rursus in Gangem ad
ptentriones cursum inflecterent, quasi recta via,
it paulum ad Austrum inflexa nauigassent, itine-
s spatium metiebantur. Alia etiam erroris causa no-
ris obiecta est. Cùm enim vltra promontorium Bo-
æ spei, aliud promontorium, quod mitius in Austrũ
ominet, flectere secundis velis niterentur, se multò
aius iter confecisse putabant, quàm propter maris

impetum, naues in diuersa iactantis, facere potuisse
Ea nanq; ora, quæ in illis regionibus ab Austro ad S
ptentriones pertinet, longissimo tractu protendit
Venti autem, qui ab ortu Solis flant, sunt anniuersa
& statis temporibus valdè vehementes. Aestus simi
ter, propter immensam maris altitudinem, Lunæ c
sibus nimis obiectam, incitatissimi. Ergò cum fluct
ab ortu Solis ad oras maritimas Occidentis incredib
violentia contorti, & ab oppositis oris repercussi, in A
strũ, qua facilor patet exitus, incitentur, & ex illo pr
montorio, quod diximus, in aliud longius, quàm c
di possit, excurrant, nostrorũ in nauigando cursum
tardant. Quod nostri non intelligentes existimaba
se multò maius spatium confecisse, quàm nauigan
transmiserant. Hæc omnia nostris etiam eam erro
causam attulerunt, vt regionum terminos satis imp
tè designarent, & ad Ptolemæi errata, alia etiam mul
parũ sapienter adiungerent. Hęc tamen controuer
inter Castellanos & Portugalenses hunc fructum Po
tugalensibus tulit, vt spatia multò diligentius explo
rēt. Hoc autem fieri commodè non potuit, nisi per L
næ defectus. Cũ enim Luna orbe pleno interiectu t
ræ, vt fieri necesse est, certis tēporibus obscuratur, il
splendoris amissio non iisdē horis animaduerti pote
necesse namq; est, cũ citius in India, quã in Portugali
quæ in occasum vergit, nocturnæ tenebrę sint, vt qu
uis ille defectus vno tempore fiat, diuersis nobis ho
appareat. Horarum igitur dimensione omnis contr
uersia tollitur. Qualibet enim Hora quindecim grad
Sol progreditur. Obseruatum autem est ab homin
peritissimis, qui à Petro Nonio Mathematicorũ pri
cipe ad id diligenter instructi fuerant, sex horis ab I
di fluminis ostio, ad Olysipponis vrbis sitũ Solis cu
sum terminari. Horæ verò sex, gradus nonaginta cō
ciunt. Ab Indo aũt fluuio ad vltimos Malacarum in
larum terminos, qui ad oriētem Solē spectant, duo
quadraginta gradus intersunt. Hos si nonaginta gr
dibus adieceris, centũ & triginta duos efficies. Si ve

Molucēsis controuersiæ fructus & Molucearum ab Olysippone distantiæ diligēs supputatio.

& triginta gradus, q. Olysippone ad Occasum secū-
n lineam illam meridianam, quam diximus inter
paniæ reges fœdere definitam fuisse, vt Castellani
itendunt, addideris, centum & sexaginta octo gra-
um summa fiet. Itaque secundum hanc computati-
em, adhuc Portugalensibus duodecim grad⁹ explo
di restant, qui possunt sine cuiusquam Christiani
is iniuria à Portugaliæ regibus occupari: tantum
st, vt Magallanus, vel quisquam alius insulas illas
e atque meritò possit Castellæ regibus adiudicare.
c tamen controuersia non mediocres in Hispania
gœdias excitauit, vsq; adeò, vt reges optimos & co-
ätione, affinitate, & amore coniunctissimos, inter-
m ad intestinam seditionem, solicitarit: quod totū
improbissimi hominis scelere ortum habuit. Vt ve
ad illum redeamus, cùm Emmanuel hominis sce-
Costæ literis accepisset, consilium habuit. Nihil ta
n consilio conclusum fuit. Costa verò Magallanū
gentibus promissis onerabat, & interdum illum in
itentia fluctuare cogebat. Cùm tamen maiora sibi
æmia ex instituto scelere quàm ex debita fide pro-
neret, aures Costæ promissis occlusit. Itaque nego-
cum Carolo ex animi sententia confectis, Magalla
s, & Falerius Hispalim contendunt. At Falerium
n facinoris suscepti pœnitebat, & intra paucos di-
mœstitia confectus, mortem obijt. Magallanus
m quinque nauium classe, & cum suprema necis at-
e vitæ in reliquos nauarchos potestate, x. die Augu-
eiusdem anni soluit, vt terras atque regiones, quas *Magallani nauigatio ad Molucas insulas, eiusq; successus.*
que viderat, neque ab alijs exploratas audierat, sed
spicione tantum eas adiri posse consequutus fuerat,
rlustraret. Sed nihil est tam arduum, quod non ani
us magnus desperatione stimulatus aggrediatur.
imùm oram prouinciæ Brasiliæ prætereuectus, ad
ustrum vltra æquinoctialem plagam nauigauit. Cū
rò mense Septembri, anno salutis M. D. xx. tres & *Freti Magallanici inuentio.*
uinquaginta gradus, ab æquinoctiali regione ad Au
rum nauigando confecisset, fretū reperit, cui nomē

Magallani impositum fuit, vt sempiternum monin tum facinoris extâret. Sed tātum frigus Hispanos mi feros excruciabat, vt multi fœdè perierint. Fretū vé rò, vt fama est, quadraginta millia passuum in lon tudinem patet. Freto superato, rursus in æquinocti lem regionem, & in cælum mitius atq; tepidius it instituit. Varij interim casus hominem exagitârun Nam nauarchi cū reliquis Hispanis ab illo desciscere voluerunt, & ei insidias intenderunt: & quidam illis capitali supplicio affecti sunt: & ipse tandem in insula, quam Matam appellant, cùm opē Regulo, qu ab illo auxilium postularat, attulisset, post bellum co fectū, ab ipso Regulo occisus per insidias fuit, vt pro ditor proditori pœnas eiusdem sceleris irrogaret. Du tantum ex illa classe naues (reliquæ namque amiss fuerant) Tidorem, quæ insula vna ex Malucis est, pe uenêre. Vna ex illis octauo die mensis Septembris, an no salutis. M.D.XXII. Hispalim appulsa fuit. Altera vero nauem, quia dissoluta compage aquam accipie bat, Hispani in insulam subductā refecerunt, & one accepto profecti, Septentriones versus iter susceperū Cùm verò commeatus illos deficeret, & multi frigo re interirent, retro cursum flectere coacti sunt. A Malucas autem appulsi, intellexerunt Lusitanos i insula, quam Ternatem appellant, commorari. Itac ad illos confestim mittunt, qui diceret, vt hominibu Hispanis, & eadem religione deuinctis opem rebu desperatis afferrent. Nauem esse lacerā, magnā part hominū, qui ea vehebātur, absumptā, reliquos grauis simis morbis impeditos. Antonius Brittus, qui iā in sulis nomine Regis Emmanuelis imperabat, Garsian Henricū cum nōnullis nauigijs extēplò misit. Ab hi Magallani comites fuêre cōtinuò recepti. & singula humanitate tractati. Nauis fracta fuit, & illi Lusitani nauibus in Indiam, deinde in Hispaniā rediêre. Hū exitū classis illa parū felicem habuit. Sed vt ad ea qua anno salutis M.D.XIX. inciderunt, reuertamur, nono die mensis Februarij Aluarus Norogna, qui tunc Aza

is præfectus erat, in eam Mauritaniæ partem, quę ouia nominabatur, cum ducentis & triginta equi s, & centum peditibus inuasit: hostes acri prælio r, ducentos atque decem captiuos abstraxit. Rur- igesimo quinto die mensis eiusdem, octo & qua- inta passuum millia progressus, in castra Nacer- dumæ (is erat vnus ex Enxouiæ principibus) im- m dedit: duas illius vxores, & duos filios, & v- filiam, & multos illius cognatos, cum magna a- um hominum multitudine captiuos abduxit. Dū ret, quidam Lusitanus eques facinus inhumanū arbarum edidit. Maura quædam eleganti forma m Nacerbenduma filio suo desponderat, armillis nteis magni ponderis brachia & suras ornarat. At onius Leitanus (sic enim eques ille nominaba- argenti cupiditate inductus, vt illud facilius capti- detraheret, manus atque pedes miseræ præcidit. ogna illum multis malè verbis accipit, argento iat, in custodiam tradit, & in Lusitaniam cum de- ore redire compellit. Rursus vigesima die Martij, lias eiusdem prouinciæ turmas Norogna aciem e- it. In via camelorum turmam multis rebus onu- cepit, deindè primis tenebris montis cliuum sub k itineris ducem admonuit, vt eum aliqua via sa- deduceret, nè possent hostes illius iter ex equorū igijs animaduertere. Duab⁹ deindè horis ad quie- datis, postquam rursus omnes excitati sunt, tripli aciem instruxit: primam Antonio Lupio Siquei- secundam Iacobo Melio attribuit, tertiam, in qua maior militum numerus, sibi reseruauit. Ad hūc dum silenti agmine profecti, in turmas hostium mprouisò impetum fecerunt, easq; in effusam fu- compulerunt. Trecenti tamen & octoginta duo ti sunt, & præda ingens abacta. Hostes sublato sig- conueniunt, & auxilijs vndique influentibus ex- itus non mediocris efficitur. Nostri ordine regre- ntur. Sed cùm Maurus quidam ex fœderatis, vir sa- fortis, nomine Zala Bembarqua, in nostrorum con spe-

RES AFRICANAE.

Aluari Norognæ in Enxouiam excursiones.

Ant. Leitani immane facinus

Alia eiusdem excursio.

gale Bembarquæ præclarũ facinus.

ſpectu pulchrum aliquod facinus edere ſtatuiſſet, lus in hoſtes impetum tulit. Norogna continuò, v li ſubueniret, aciem in hoſtem direxit. Primo imp triginta ex hoſtibus cæſi ſunt, & vnus vir primar captus eſt. Reliqui eorum, qui cecidêre, caſu percu ſubſtiterunt. Norogna eorum impedimẽto liberat Azamorem exercitum ordine reducebat. Fluuius e vado tranſeundus. Is vbi vado appropinquauit, nè corum multitudo ordinem perturbaret, & tranſit impediret, magnam illius partem Mauro cuidam f derato donauit. Tranſmiſſo cum omni reliqua præ vado, duabus horis in hoſtiũ conſpectu, qui citra v dum reſtiterant, cum exercitu conquieuit, & epula eſt. Expectabat autem, an hoſtes vellent vadum pug capeſſendæ gratia tranſire. Cùm illi id facere nolu ſent, Azamorem exercitum cum reliqua præda red xit. Rurſus XXV. die Menſis Martij, cùm alias t mas hoſtium adoriri ſtatuiſſet, in Mauros palantes i cidit: quinquaginta cepit: reliqui in fugam verſi, illi aduentum per omnia compita & mapalia nunciâr Multi continuò confluxêre: & Norogna, nè cum tã multitudine manum cõſerere cogeretur, Azamore cum captiuis reuerſus eſt. Vigeſimo autem octauo

Alia excurſio.

iuſdem menſis die copias eduxit, quibus quaſdam t mas hoſtiles inopinãtes aggrederetur. Sed cùm in v præter opinionem in magnum equitum numeru incidiſſet, Lanſarotem Freitam cum equitibus ſex ginta præmiſit, qui in hoſtes impetum ferret: ipſe reliquis ſubſecutus eſt. Fit atrox prælium: ex hoſtib multi cæſi: ſexaginta capti ſunt, reliqui ſeſe effuſa fu ab imminenti clade proripuerunt. Inter captiuos fu

Arhagus centenarius captus.

Dux quidam eximius, Arhagus nomine, qui cùm c tum annos natus eſſet, omnia militiæ munera dilig ter adminiſtrabat. Trigeſimo die menſis eiuſdem N rogna, cùm otium ferre non poſſet, oppidum mu

Siner opp. captum à Luſitanis.

munitum, quod Siner appellabant, improuiſò ado tus eſt, illudque vi cepit: reliquam prędam Mauris f deratis conceſſit: ipſe Azamorem trecentos & qui

qu

aginta & octo captiuos abduxit. Nec ipse solùm ho-
; crebris excursionib⁹ fatigabat, sed Duces reliquos
o torpere non sinebat. Itaq; Vascum Fernandium *Vasci Fer*
sarem, antesignanorũ ductorem, cuius virtuti plu- *nan. Cæsa*
ıum confidebat, in varias partes mittebat, vt ho- *ris in Mau*
ous quantam maximam posset perniciẽ inferret. *ros eruptio*
o tempore primum quidem cùm indicio cuius-
m captiui percepisset, in loco, quem Fornignum
pellant, equitum turmã, vt fruges incenderet, coa-
m esse, in eam inuasit: nonnullos occidit, reliquos
fugam coniecit: Ducem viuum cepit. Cùm verò *Eruptio e-*
rogna accepisset, in agro oppidi Tilensis magnã *iusdẽ alia.*
stium multitudinẽ versari, vt indè in segetes irru-
ent, & nostros, qui in campo vagabãtur, inopinatò
grederentur, in eos eundem Cæsarem immisit. Is
m impigrè imperata conficeret, equites non inue-
cum peditibus acre certamẽ iniuit, qui fortissimè
titerunt. Omnes enim eorum salus in virtute cõsi-
bat. Nec enim poterant pedibus equites insequen-
effugere. Cùm tamen multi cecidissent, reliqui in
nplum quoddam, quod prope eum locum situm
it, confugerunt. Ibi cõglobati sese animo maximo
ebantur. Sed tandem Cæsar, gradibus maxima con-
ntione superatis, primus ascendit: deindè Frãciscus
scius speculator: tertius fuit Scriba quidam, cui no
en erat Franciscus Rodericus. Reliquis animus ad-
us est, vt idem facerent. Itaque in supremam tẽpli
ntignationem subeuntes, in hostes irruũt. Cæsar v *Cæsaris a-*
m ex ijs, qui acrius resistebãt, complexus, è summo *liorumque*
æcipitauit. Tanta verò pertinacia decertatũ est, vt *nonnullorũ*
llus ex hostibus euaserit. Neq; solùm gladijs & pu- *virtus.*
onib⁹, verùm & lacertis cùm multos arctissimè vin
ent, eos in terram è summo detrudere contende-
t. Hoc prælium quamuis pro numero militum exi
ıum videretur, victoribus tamen in laude non me-
ocri positum fuit. Erãt enim hostes fortissimi, & cũ
axima pertinacia è loco superiore resistebant, & in
timo discrimine cõstituti, nullus eorum in dediti-
onem

onem venit. Omnesque tandem in vestigio mori in seruitutem abduci maluerunt. Cæsar paucis dieb⁹ ab Emmanuele accersitus fuit, vt cum classe ditanum fretum tueretur. Vmbre oppidum est E uiense, in edito loco situm, muris, & mœnibus, & pugnaculis munitum: quod Azamore octo & vig millia passuum distat. Imam vallem fluuius pra fluit, vndè collis in oppidum valdè accliuis assu Hoc oppidum Norogna ex improuiso capere sum concupiuit. Itaque decimo die Aprilis eiusdem a in oppidum inuadit: minoribus tormentis propu tores exturbat: scalas muris admouet, mœniaque totis viribus oppugnat: oppidani summa contenti resistunt. Cùm autem Norogna se frustrà eo ge oppugnationis vti conspiceret, aliud excogitauit. ros acerrimos elegit, qui cum securibus, quamuis ximum periculum è mœnibus immineret, in po inuaderent. Hi neque saxis, neque missilibus impe potuerunt, quo minus fores cardinibus euulsas in sum impellerent. Hoc enim Norogna præceperat cardines tantùm, quo citius opus absoluerent, sec bus excindere conarentur. Aditu in oppidum pat cto, nostri confestim irrumpere conati sunt. Hoste globati acriter & diu resistunt. Nostri cum magna stium cęde tandem ingrediuntur. Hostes verò sese cliuum deijciunt, & fluuium petunt: multi cùm cliuum præcipites ruerent, dilacerati sunt. Magnus stium numerus cæsus fuisse dicitur: ducenti quinq ginta & sex capti, è nostris decem tantùm vulne fuerunt. Norogna re benè gesta (nec enim oppidū sidio munire, sed hostes exterrere decreuerat, vt in ligerent, nullū sibi locū, quantumuis egregiè mu tum, periculo vacuū fore) copias in vrbem integras duxit. Rursus octauo die mensis Octob. vt Allimai nis (erat autem is insignis inter Mauros dux) turr opprimeret, egressus est. Sed cū alios Mauros obu haberet, quos captiuos duxit, & intelligeret, se ho iā fallere nullo modo posse, regredi maturè cōstit

Vmbris oppidi expugnatio.

Cæsorum et captorū numerus.

R

rsus decimo quarto die speculatum misit, vbi duces idam, qui camelorum turmam, quæ Zafinio Aza. orem agebatur, ceperant, & quendam primariū vi- n ex Mauris fœderatis in seruitutem abduxerant, tra posuissent. Speculatores tres Mauros capiunt, os ad Norognā perducūt. Illi nunciant, castra ho- ā quatuor & quadraginta passuum millibus abesse. nullam moram interposuit, quin ad illos de nocte ntenderet. Sequenti die se in latebras coniecit, nè ab stibus sentiri posset. Indè primis tenebris profectus, marochium iter direxit. Prope namque oppidum id hostium castra posita audierat. Ibi triplicem a- m instruxit, & singulis Ducibus, quid fieri ab vno- oque vellet, imperauit. Deindè exploratò cum in- dibili celeritate in hostes inuectus est, & eos incau- oppressit, & illis partim cæsis, partim in fugam npulsis, castrorum partem diripuit, prædamque orum, & armentorum, & camelorū, & equorum, n ducentis & quinquaginta captiuis abduxit. Ne ò nostri nimia prædandi cupiditate dissiparentur, nterim ex omni vicinitate maxima subsidia, vt fi- solet, hostibus aduenirent, receptui signum dedit. dia nox erat, cùm copias suas à castris hostium re- cauit. Hostes interim vndiq; prouolant, & quæ cui tela sors offerebat, festinanter arripiunt: atq; pri- m fustes, lapides atq; missilia torquentur tanta vi, maximum nostris damnum inferrent. Duabus ho- acerrimè dimicatum fuit. Interim prima luce no quanta esset hostium multitudo, clarè cernunt. m Norogna suos rursus instruxit, & verbis ad cer- nen acrius ineundum excitauit. Et cùm ex equo iluisset, quem lassitudine confectum esse sentie- in alium conscendit. Res iam non lapidibus & ssilibus, sed hastis & gladijs acerrimè gerebatur. Is em sensim ordine minimè perturbato cedebat, & erdum aciem in hostes conuertebat, vt eos ab inse- endo retardaret. Cùm verò in hostem, nimis in la- sendo pertinacem, equum calcaribus admotis con- cita-

Norogna in Mauros eruptio.

Tamarochiū opp.

Norognæ victoria.

Prælium redintegratū atrociter.

Norognæ discrimen ex vulnere. citaret, illum hasta transfixit. Sed cùm ex hostis st
corpore hastam extraheret, fuit secundum galeam
graui plaga percussus, vt ex equo omni sensu pror
amisso decideret. Vascus Fernandius Cæsar, qui i
propter anni temp⁹ ex classe redierat, subitò accur
Alius item vir fortissimus nomine Martinus Egidi
cum alijs nonnullis opem festinanter attulit. Hi t
tisper hostium impetum sustinuerunt, dum Norog
suorũ auxilio recreatus, sensum paulatim reciperet,
in alium equũ, quẽ ei famulus illius obtulerat, asc
deret. Deindè postremum agmen Ioanni Freitæ &
gio procuratori commisit: ipse in primum agmen
regio signo se contulit. Erat enim viribus destitut
quibus posset in agmine postremo hostib⁹, qui nos
acriter instabant, obsistere. Qui erant in postremo
gmine, res memorabiles effecerunt. Nec enim soli
prælij molem inuicto animo sustinebant, verùm
multos interimebant. Sole exorto, hostes grauius n
stros premebant, & nostri vicissim multò acrius re
gnabant. Nostri tamen sine vlla perturbatione p
Insignis Lusitanorũ victoria. dam inuitis hostibus Azamorem perduxerunt. Ex
stibus ducenti cæsi sunt. E nostris nemo desidera
fuit, quamuis multi vulnerati, & debilitati, & q
dam etiam membris capti è prælio discesserint. F
hoc facinus memorabile, quod magnum hostibus
tum iniecit. Aluarus enim Norogna cum ducentis
quinquaginta tantùm equitibus, & triginta quinq
peditibus ex vrbe egressus fuerat. Mauri Enxouien
quingentos equites, & magnum peditum numer
contra nostros eduxerant. Et quia primùm ab ho
bus lapidibus certatum fuerat, euenit, vt nomine la
dum diu celebratum factum illud extiterit. Lapide
namque eam hostium incursionem milites appel
Io. Coutigni excursio bant. Hoc facto, multi ex hostibus pacem petiêre &
sub Emmanuelis imperium subdidêre. Ioannes C
tignus sub id tempus cùm in pagum maximũ, in q
fortissimi equites habitabant, inuadere statuisset, ab
doardo Menesio auxilium postulauit. Is illi centum

lites misit. Eorũ dux Andreas Henric⁹ extitit. Cou-
gnus primis tenebris egressus, ductoris inscitia ne-
luit in pagum, nisi clara luce, peruenire. Sed cùm fa
a præcessisset (non potuit enim tanto silentio acies
uci, vt non hostes, quò intenderent nostri, ex his,
ii in agro vagabantur, exploratò cognoscerent) Cou-
gnus pagum prope desertum reperit. Maxima e-
m pars incolarum diffugerat. Illi tamen, qui restite-
nt, acriter repugnatunt. Sedecim tamen cæsi sunt,
atuor & quadraginta capti. E nostris tres ceciderũt.
outignus indè cum præda commodiore via se reci-
re maturauit. Illa autem via, quam reliquit, Petrus
ipius Azeuedius cum equitibus septem veniebat.
ostes verò, auxilijs vndique subitò accitis, in septem
os irruunt, & primum Aluarum Vascium Tauiren-
m occidunt, deindè Azeuedium illi subsidio celeri-
: occurrentem interimunt: & famulus quidam illi-
, dum patronum tueri contendit, similiter occum-
t. Gasparem quoque Cugnam tribus iaculis hostes
nfigunt. His cùm opem antesignanorum ductor
ferre voluisset, equus illius confossus fuit, ipseque
mmum vitæ periculum adiuit: filius eius duobus in
iaculis emissis grauissimè vulneratus fuit. Erat lo-
s angustus, quem hostes petebant, vt nostris exi-
m intercluderent. Eum locum vt primus occupa-
: Coutignus, ea via, qua iter faciebat, accelerauit.
i eos, qui ab hostibus se recipiebant, excepit, & sa-
ttarijs oppositis, hostes aliquantulum ab insequen-
retardauit. Angustiæ fuerunt cum maximo la-
re, & ingenti periculo superatæ. Coutigno, postea
àm ex eo loco egressus fuit, exploratores renunci-
t, incredibilem hostium multitudinem aduenta-
, vt iter illius impedirent. Is cùm hunc nuncium
cepisset, multò celerius copias cum præda non ma
a domum reduxit. Multi quidem ex hostibus ceci-
runt: ita namque nostri eorum impetum susti-
bant, vt multis necem afferrent: periculum ta-
en fuit grauissimum. Parum enim abfuit, quin

Coutignus ipse cum omnibus suis copijs interiret. N
multis pòst diebus Emmanuel Mascaregnas à Ioan
Coutigno sexaginta equites postulauit, quibus excu
sionem, quam animo destinârat, faceret. Cùm h
copijs egressus, in fluuium, quem Benamarense
appellant, iter instituit. Eo deindè transmisso, mo
tem subijt: & cùm Sol in Occasum vergeret, cùm n
mediocri præda, & quinque tantùm captiuis domu
redibat. Cùm verò ad pagum, quem Benamarensiu
appellant, in ipsius montis lingula situm accedere
hostium concursus vndique fit. Mascaregnas paul
tim cessit, atque tandem substitit, vt eos, qui nondu
se receperant, expectaret. Interim centum sagitta
cetrati cum nonnullis equitibus conferti constiteri
& vim sagittarum in nostros immiserunt. Hic Petr
Menesius itineris dux Mascaregnam admonuit, vt b
ues, & pecorum greges cum præsidio in fluuium pr
mitteret. Hostes enim ripam molibus obiectis mur
re conari, vt transitum impedirent. Mascaregnas r
equites cum præda in fluuium misit, quibus cura
dedit, vt hostes opere prohiberent. Id vbi hostes co
spicati sunt, multò acrius institere. Tum Menesiu
prælium, inquit, vitari non potest. Hic enim, aut
fluminis ripa necessariò committendum est. Quoc
ea censeo, vt hic potius in loco liberiore, quàm in fl
minis transitu prælium ineas. Sententia, inquit M
scaregnas, placet. Agite commilitones: instate, & c
dite. Hæc vbi dixit, equum incitauit. Cùm verò equ
esset summa pernicitate, factum est, vt solus anteq
eum quisquam consequi posset, in hostes irrueret,
vnum equitem ex equo deturbaret. Hostes in illu
repentè infestis hastis inuecti sunt. Arma fuerunt ir
pedimento, quo minus occumberet. Equus tam
occisus fuit. Petrus Menesius, & Antonius Coutign
& Ludouicus Valens, primi, vt Mascaregnam ex c
cumfusis hostibus eriperent, equos incitârunt. Tu
reliqui tanto impetu in hostes inuaserunt, vt acie
continuò dissiparent. Sex & septuaginta occisi sunt,

qu

Mascaregnæ excursio in Mauros.

Mascaregnæ periculum.

adraginta duo capti. E nostris nemo desideratus
: multi tamen vulnerati sunt. Paucis pòst diebus *Fessensis*
ex Fessensis cum tribus equitum millibus in Arzile- *Regis in*
n agrum inuasit. Nihil eo die memoria dignum, *Arzilensē*
l ab illis, vel à nostris gestum est, nisi mors Arroa *agrū irru-*
i, viri fortissimi, cum quo Emmanuel Mascaregna *ptio.*
ngredi cupiebat. Is tunc Habrahemi latus claude- *Arroazij*
t, cùm vnius ictu pilæ plumbeæ, quam sutor qui- *cædes.*
m, qui cum fistula ferrea ex equo depugnabat, emi
rat, concisus occubuit. Similiter & sutor alia pila ab
ostibus percussus, nō sutoris, sed egregij militis mor-
m obijt. Hostem enim strenuum, qui multis Chri- *Bellum ad*
anis necem attulerat, interemit. DVM hæc fiunt, *uersus Ga*
onius Mascaregnas, Safiniensis vrbis præfectus, pa- *rabienses*
, quam cum Garabiensibus Mauris fecerat, valdè *rebelles.*
ctus, nihil in illos hostile moliebatur. Cùm verò ac-
pisset eos à fide desciuisse, id minimè ferendum esse
creuit. Duo verò Mauri Garabienses illi fidem de-
runt, se Ducem Fessensis Regis, qui Garabienses ad *Fessensis*
fectionem solicitârat, occisuros. Eos non magnis *Regis Dux*
uneribus Mascaregnas (gens enim est natura vena *proditoriè*
, & ad facinus scelestum propensa: & ita fit, vt me- *necatus.*
ocri mercede operam suam locare solita sit) vt in
omissis manerent, confirmauit. Itaque & sponte
a, & muneribus allecti, Ducem interfecerunt. Gara-
enses, sedes commutabant, & sibi valdè metuebant.
cciso verò duce, cuius virtute & consilio nitebantur,
cem à Mascaregna postulârunt, & tamen illius obe-
entiæ pretium aliquod petierunt. Respondit Masca
gnas, non mediocre officij pretium esse, liberam a-
orum colendorum facultatem. Hoc responso mini-
è contenti, cum Mauro, Oleidambramo nomine,
edus percutiunt. Deinde cùm propè Salinas castra
onerent, Dabidenses, qui tunc in fide permanebant,
ri bello vexabant. Dabidenses Mascaregnæ nunci- *Prælium.*
nt, hostes in eos die præstituta cum magnis copijs im
etum facturos. Is ducem antesignanorum cum equi-
bus septuaginta, & Zaidem cum Maurorum acie il-

lis subsidio misit. Hostes cùm Lusitanos aduenisse
gnoscerent, & suspicarentur Mascaregnam adesse
gressum illius formidantes se receperunt. Dabide
in illos inuecti sunt. Hostes cùm valdè premeren
aciem in Dabidenses conuertunt, quatuor interin
reliquos cedere compellunt. Sed cùm aliquot è no
subsidio venirent, hostes repressi sunt. Sic tunc
magno vtriusque partis incommodo prælio dir
ptum fuit. At Mascaregnas, cùm post hoc præl
per exploratores certior factus esset, omnes copias
rabienses ad Salinas castra locauisse, neque procul
de Oleidambramensem exercitum constitisse, du
tos & quinquaginta equites, & centum & viginti
dites cum scorpionibus & ferreis fistulis eduxit
septem equites Dabidenses voluit secum ducere, v
stes essent pœnarum, quas à Garabiensibus expe
statuebat. Quarto die Nouemb. huius anni, qui f
M.D.XIX. post meridiem Safinio profectus est. C
verò viginti quatuor millia passuū progressus e
conquieuit. Castra duodecim passuum millia abe
Noctis igitur silentio profectus, cùm primùm dilu
Lusitanorum victoria. acies duas instruxit: primam antesignanorum du
ri assignauit, secundam ipse duxit. Itaque duabus
tibus castra tanto impetu est adortus, vt omnia ter
re & trepidatione, atque cæde compleret, supra tre
tos hostes cæsi sunt: capti cētum & septuaginta &
Hoc metu coacti pleriq; sunt pacem rursus petere
tributum, vt antea soliti erant, persoluere. Cùm ta
Bellū cum Garabiēsis rebellionis reliquijs. non omnes ad Emmanuelis nomen adiungi vell
sed Xerifij præsidio freti, agros colerent, qui qua
ginta quatuor millia passuū Safinio aberant, eos M
caregnas etiā domare constituit. Locus, quem sib
habitandum delegerant, Mizquella nominatur.
autem fœderati, qui in Safiniensi agro castra fixer
fidem frangere, & cum hostibus coniungi possent,
pectauit diem, in quo mercatus more solito erat c
stituendus, in quem multi fœderati conueniebat
Cùm primus mercatus dies aduenisset, is Mauror
pr

incipes, tanquam obsides, domi per speciem huma- *Stratage-*
tatis, quasi aliud ageret, sine offensione retinuit. Et *ma.*
: indicium rei vllius fieret, portas occludi iubet. Ita-
ie primis tenebris cum equitibus ducentis, & sexa-
nta peditibus profectus est. Cùm verò octo millia
ssuum processisset, quatuor equites speculatum mi
:, & locum, in quo eum conuenturi cum indicio es-
nt, illis assignauit. Aliquot autem horis ad quietem
tis, milites excitauit, & montes, & inuia peragrauit,
: vestigijs posset quispiam, quo ille intendebat, con-
ctura prospicere. In nemus autem densum prope
uium, Iolgum nomine, abditus, iterum cum exer-
tu conquieuit. Vbi verò Sol occidit, rursus iter insti-
tum tenuit, donec ad templum Mahumetanis insti-
tis dedicatum peruenit, quò iusserat, vt speculato-
s conuenirent. Ibi nemini propter metum leonum,
iorum maxima copia in illis locis erat, dormire li-
iit. Septima fermè noctis hora, speculatores venerũt,
que renunciârunt, hostium castra inde passuum vi-
nti millibus abesse. Mascaregnas viginti pedites, qui
situdine confecti, gradum facere nequibant, & e-
iites decem, quibus non valdè confidebat, in illo tẽ-
o reliquit: reliquos pedites iussit post ephippia, equo
m tergis insidere. Iam tenebras aurora dispellebat,
m ad locum, in quo castra hostium posita fuerant,
ruentum fuit. Blasius Syluius, qui primum agmen
icebat, cum centum equitibus, vt fuerat à Mascareg-
i iussus, in vallem descendit. At cùm illi, qui cum
luio ibant, agmine simplici, gradum celerius, quàm
r erat, inferret, & vnus ex postremis ex equo decidis-
t, quindecim, vt illi opem afferrent, substiterunt. De-
dè cùm Syluium sequi vellent, & is iam sese lon-
us ab eorum conspectu remouisset, viam, quę in col
m ferebat, tenuerunt. At Mascaregnas eorum vesti-
js institit. Existimabat enim, Syluium, eò fortasse,
iòd audisset hostes locum mutâsse, in eam viam in-
essum fuisse. Qui in collem primi ascenderant, in-
ntem clamorem atque tumultum in valle sublatũ

auribus acceperunt. Quidnam autem sibi faciendu
esset, explicare non poterant. Vnus ex eis à reliquis
Mascaregnam missus, & errorem aperit, & quid i
faciendum esset, interrogat. Mascaregnas accelerau
& Syluium iam prælium cum ijs, qui erãt in valle, c
misisse, clarissimis argumentis accepit. Tres maxin
turmæ in colle castra posuerant, & duæ similiter
valle tabernacula collocârant. Mascaregnas cùm
iam peruenisset, veritus, ne si opem Syluio inferre
let, hostes à tergo vehementius instarent, nihil exi
mauit commodius fore, quàm proximos hostes ag
di, vt his deuictis, tutius posset Syluio opitulari. Itaq
prælium acriter iniuit: multos occidit, viuos septu
ginta cepit. Pecora & armenta, quæ iter impediebat
ferro cõcidere iussit, ne quid obstaret, quo minus s
sidio suis occurreret. Hostibus ad hunc modũ ea pa
deuictis, Mascaregnas in vallem descendere festi
bat. Sed qua parte nostrorum vestigia ferrent, igno
bat, & hostes è fuga redeuntes, qui postremum ill
agmen carpere contendebant, illos impediebant,
regiones agnoscerent. Sed cùm clamores in cælũ s
lati ad aures hostium, qui nostros insequebantur, p
uenirent, illi, vt suis opem ferrent, accurrunt. Mas
regnas id, quod erat, suspicatus, iter illud idem sus
Syluij victoria. pit. Syluius rem præclarè gesserat, multos occide
prædam ingentem è castris eduxerat. Sed hostes à
more refecti, cum multis equitibus valdè strenuis,
eò clamoribus excitati confluxerant, eum acriter
xabant. Mascaregnas viginti equitibus, & quinq; p
terea militibus cum scorpionibus, & alijs quinq; c
ferreis fistulis (hi omnes ex equis sagittas & glande
ciebant) & fœderatorum Maurorum subsidijs, vt g
Syluij sociorumq́. discrimē. dum celerius inferrent, imperauerat. At hi Syluiu
& omnes, qui eum sequuti fuerant, hostibus circu
uentos inueniunt. Sexaginta tantùm equites Syluiu
stipabant. Reliqui enim abire cum præda iussi fue
Eo tempore iam Syluius tribus magnis vulneri
sauciatus erat. Garsias Decius totidem vulnera ac
pe

erat, & equus etiam illius vulneratus fuerat. Aliquot ri nobiles, quorum equi fuerant occisi, pedibus mao cum periculo decertabant. Quidam Ioannes Maallani filius pedem hasta transfixum trahebat. Franscus Nouius letali vulnere percussus erat. Antesignorum ductor non leuiter sauciatus in prælio versabatur. Quidam Mascaregnæ famulus Maurum forssimum aggressus est, qui certamen minimè recusat. Sed cùm libenter alteri coniungeretur, ita copuli sunt, vt nec hastis, neque gladijs vti possent. Laertis acerrimè decertârunt. Vterq; enim eorũ hostẽ ephippio detrudere conabatur. Ambo tandem in ram brachijs arctissimè colligati ciderunt. Alij ulti erant vulneribus concisi, & res in vltimum disimen adducta. Nostri tamen, nè inulti morerentur, peram strenuè nauabant. In hoc statu res erat, cùm bsidia venerũt. Quibus nostris animus additus est, hostes illis aliquid laxamenti dederunt. Itaque liberius campo magis aperto depugnabant: Mascaregas cùm periculum, in quo nostri erãt, animaduertist, accelerauit. Mauri cùm illum agnoscerent, multò lus, quàm antea fecerant, de pugnandi contentione emiserunt. Mascaregnas cùm iam liberum iter aspieret, ordine suos reduxit. Hostes tergo ferociter inabant. Sed cùm ordo minimè turbaretur, & quoties ostri in illos equos conuerterẽt, graue damnũ acciperent, nihil minis & ferocitate iuuabantur. Locus erat ylueftris, & aditus peranguftus, & loci frequentes arti, & confragosi semitis imminebant. Has angustias ostes vt occuparent, summam celeritatem susceperunt. At Mascaregnas cùm ad illas angustias ventum uit, aciem ex vtraque parte scorpionibus & fistulis uniuit. Cùm aliqui ad hunc modum sagittis & pisicti concidissent, reliqui nostros insequi destiterũt. Hoc facto, vt vulnerati curarẽtur, diligentiam summã Mascaregnas adhibuit. Deinde paulatim, ne vulnerati grauius afflictarentur, ad Diucem fluuiũ peruenit. Sequenti die Safinium cum captiuis & ingenti

Duellum.

Syluia missum subsidium.

præda, cum Sol in occaſum præcipitaret, ingreſſus
Cæſorũ numerus. Ex hoſtibus centum & quinquaginta cæſi ſunt. C
enim non liceret propter itineris longinquitatem
inſequi, factum eſt, vt non multò plures occumbe
E noſtris Frãciſcus Nouius in itinere è vulnere, q
acceperat, mortem obijt. Sex dies Maſcaregnas in
facto conſumpſit, quod ingentem hoſtibus terror
præbuit. Iam neque munita propugnacula diceba
neque itineris magnitudinem eos ab imminenti
dies atque noctes cladibus tutari poſſe. Nihil enim
ſe, quod hominem audacia ſumma præditum, &
rebus gerendis induſtrium, & admirabili ſagacit
& aſtutia confirmatum, ab hoſtibus perpetuò vex
Pax. dis retardaret. Itaq; pacem petunt, imperium accipi
obſides dant, & tributum ſine recuſatione perſolu
RES INDICAE. Hæc in Aphricagerebantur. In India verò anno i
quente Iacobus Lupius Siqueira, qui Suario ſucceſ
magnam claſſem, vt in Arabicum ſinum penetrar
inſtruxit. Claſſis erat nauium viginti ſex. Milites L
ſitani duo mille, & Indi mille, menſe Februario G
ſoluit. Alexium Meneſium, qui Indiam interim g
bernaret Goæ reliquit. Antonium autem Saldagna
cum quinque nauibus antè præmiſerat, vt in Zacot
ra, quid in rubro mari gereretur, exquireret. Eunde
verò Saldagnam non procul à Guardafumenſi pr
montori offendit. Quo in loco Petrus Vaſcius Ver
quem Suarius inde ad Emmanuelem miſerat, ad il
venit. Ab Emmanuele namque in eum locum redi
iuſſus fuerat, in quem ſperabat Siqueiram ea opport
nitate temporis adfuturum: quod eum minimè fefe
lit. Vera literas ab Emmanuele ad Sequeiram defer
Metenſis portus. bat, quibus illum vt Arabicum mare teneret, ſtimu
bat. Aquatione in Metenſi portu, qui eſt in Aethic
pię littore, facta, in Arabicum mare curſum direxi
Sequeiræ naufragiũ. Nauis illius in curſu fracta fuit. Omnia, quæ illa vehe
bantur, præter homines, hauſta ſunt. Siqueira in na
uem, cuius præfectus erat Petrus Faria, tranſcendi
Cùm in oſtium ſinus Arabici penetraret, aduerſis te

peſta

estatibus impeditus, Iudam, quo intendebat, deferri
on potuit. In insulam Mazuam nomine, de commu- *Mazua insu.*
i omnium sententia subuectus est. Ea insula Aethio-
ię intimis littoribus adiacet, & ad ditionem Regis
ethiopiæ, qui Matthæum legatum ad Emmanue-
m miserat, pertinebat. Incolæ classis formidine per
rriti, in continentem traiecerant. Est in continente
ppidum, Archiquum nomine, quò se cōtulerant. Si- *Archiquū opp.*
ueira insulam petierat, vt inquireret, vtrū Matthæus
erus legatus Regis extiterat, an, vt Alfonsi Albuquer
j inuidi confirmabant, vaniloquus, & præstigiator
set, Archiqui præfectus cùm accepisset classem Lusi-
nam esse, Sequeiram per literas humanissimè saluta
it. Seque gratias ingentes Deo agere testificatus est,
uòd antiqua prophetarum oracula euentu felicissi-
o comprobaret. Hoc enim à viris olim diuinis, qui
regionibus illis maximum admirandæ virtutis spe-
men dederant, prædictum fuisse, fore, vt eo tempo-
Christiani, terrarum & mariū interuallis disiunctis-
mi, in eas oras classe peruenirent. Siqueira nuncios
nignè accepit, & bombycinis vestibus ornauit: ad
æ ctum verò misit vexillum sericum pulchrè fa-
um, in quo rubra crux erat intertexta. Præfectus cū
gnū præferri accepisset, in littus accurrit. Supra duo
ominum millia cum illo venerunt: qui omnes cùm
gnum Crucis in vexillo vidissent, in terram se proie
runt, & Christi nomen cum admirabili pietatis stu-
o sæpius inclamârunt, ita, vt Lusitani, qui aderant,
chrymas tenere non possent. Præfectus tandem in
ttus peruenit, & eò Sequeira se contulit, & Mattheus
mul aderat, qui fuit ab omnibus cum eximia gratu-
tione & honoribus summis acceptus. Post collo-
uium Sequeira cum Matthæo in classem rediit. Inde
etrus Homezius Teixeira, qui iuridicundo cum non *Aethiopiæ*
ediocri integritatis laude præerat, Siqueire permissu *monacho-*
iquot passuum millia progressus, ad monasterium *rum cari-*
agnum peruenit: & à monachis cum admirabili si- *tas insi-*
nificatione caritatis exceptus fuit. Is mira de illorum *gnis.*

Aethiopū erga Pont. Romanū venerētia. religione & abstinentia memorabat, à quibus tam scisci tatus est, cur non Ecclesiam Romanam, quæ su mum in vniuersa repub. Christiana principatum te bat, agnoscerent. Respondent illi, Pōtificis maximi n men, vt par erat, debita pietate venerari: sed quò min Romam liberè commearent, Saracenorum & Turca armis impediri. Eo tēpore, quo Sequeira in insula c moratus est, insulam perlustrauit, & cisternas aquati nis faciendæ gratia diuisit, & locum, in quo arx con modè ædificari posset, designauit. Sed nec vllus loc erat satis idoneus, & munitiones, quas naue sua ad a cem muniendam deportabat, naufragio perierant. P tus est optimus: sed solum macrum & sterile, & aqu summa penuria. Ambitus verò insulæ octo millia pa suum non continet. Archiqui præfectus ad Barnag sium (sic enim Principem, qui regionē illam nomin regis moderatur, & ab hostium incursione defend appellant) literas statim dedit, quibus nostrorū adue tum nunciabat. Is sine vlla mora magna equitum peditum multitudine constipatus aduenit. Sequeira terram descendit, & suos instruxit, & paululum à li tore digressus, Barnagasium expectauit. Is vicissim d centos equites, & duo millia peditum ad ictum sagitt ordine constitui iussit. Ibi propè littus alter alteru humanissimè complexus est. Multis deinde verbis v tro citroq; habitis, dum quilibet eorum alterum amo ris insiti testificatione superare nititur, & nomine R gis sui omnes regni opes pollicetur, bona diei pars c sumpta fuit. Pace solenni ritu confirmata, Barnagasiu in oppidum, Siqueira in classem se continuò recepi Muneribus deinde vltrò citroq; missis certatum est. S queira tandem à Barnagasio postulauit, vt legatum quem Rex Emmanuel ad regem Aethiopiæ mittebat deducēdum curaret. Bernagasius id Archiqui Præfe cto commisit. Legatus in Odoardi Galuani locum suf fectus, Rodericus Limicus fuit, cui adiūctus erat sace dos, nomine Franciscus Aluarus, qui librum huius le gationis edidit. Matthæus, cuius iam fides erat vniuer

Barnagasij cum Siqueira congressus.

Pacis fœdus cum Barnagasio.

Lusitanus ad Aethiopiæ regem legatus.

propemodum Aethiopię testimonio comprobata,
m illis simul ibat. Qui tamē cùm circiter septuagin- *Matthæi*
passuum millia progressi fuissent, in cœnobio, quod *Aethiopū*
sam appellabant, mortuus est. Rebus ita constitutis, *Regis lega-*
queira insulam Dalaza..quę à Saracenis colebatur, *ti mors.*
ussit: inde vela dedit, & Armuzium petijt, & in Cala
ensi portu Georgium Albuquercium offendit: qui *Dalaza in*
m veniret, vt fuerat iussus, in Guardafumense pro *sula exu-*
ontorium, & ibi Siqueiram minimè reperiret, Ar- *sta.*
uziū versus cursum direxerat. Qua ratione motus Si
ieira Iudam non oppugnarit, incertum est. Siue e- *Lusitanicę*
m semper aduersa tempestas extitit, siue inutilem vr *classis in*
illam Regib⁹ Lusitaniæ fore statuit, siue quid aliud *Arabicū*
stiterit, hoc certè constat, classem illā tantis sumpti- *Sinū mis-*
s instructā & ornatam hoc vnum tantum opus esse *sæ quis fru*
sse, vt Matthæi fidem exploraret, & Lusitanum lega- *ctus.*
m in Aethiopiæ finibus, vt ad Regem deduci posset
Christianis, exponeret. In August. mensis exitu Si- *Siqueiræ*
ieira in Indiam nauigauit: in cursu duas Arabum na *in Indiam*
s cepit, classem ad Dium applicuit: & cùm intellexis *reditus.*
t, vrbem esse militum præsidio, & armorum, & tor-
entorum multitudine ęgregiè munitā, & ipse clas-
m quassatam, & copias imminutas duceret (magnā
im illarum partem morbi consumpserant) quamuis
mādatis haberet, vt eam vrbem oppugnaret, id nul
modo tunc tentandum existimauit. Melichiazius
erat. Siqueira filiū Melichesagam per nuncios salu-
uit, & ab eo similiter salutatus, & munerib⁹ affectus
it. Cochimum tandem peruenit, vbi Georgium Brit
um offendit, qui hoc eodem anno Olysippone cum
asse nouem nauiū profectus fuerat. Ex classe Siquei-
e duę tantùm naues amissæ sunt. Prima fuit pretoria,
a ipse Siqueira vehebatur. Altera fuit triremis, cuius
at nauarchus Hieronymus Sousa: quę cum demersa *Hierony-*
isset, vndecim tantùm homines euaserunt, in quib⁹ *mi Sousa*
se Sousa fuit. Qui cùm per oram Arabiæ pedib⁹ qua *naufra-*
aginta passuum millia confecissent, in oppidum tā- *gium.*
em, quod ad ditionem Regis Armuzij pertinebat, ma

ximę

RES AFRICANAE.

ximo cum labore peruenerũt. Ibi ab oppidi Pręfec hoſpitaliter accepti, & veſtitu culti, & pecunijs adiu & Calaiatem perducti ſunt. Hoc anno res parua, ſi n

Inſignis de duorũ fratrum virtute hiſtoria.

merus militum cenſeatur, ſatis verò magna, ſi magn tudo animi, qua perfecta fuit, ponderetur, apud S ptam euenit. Duo piratæ fratres, qui Tetuanum inc lebant, duabus longis nauibus quatuor iam annis G ditanum fretum, & oram, quæ extra fretum in Au ſtrum inflectitur, infeſtam reddiderant. Septę pręera Gomecius Syluius Vaſconcelius. Vnus ex piratis inte inſulas obiectas occultari voluit, vt indè in naues ali quot imparatas inuaderet. Frater interim mare ſpec labatur, vt fratrem, cùm opus eſſet, admoneret. Ho cùm Præfectus per ſpeculatores exploratũ habuiſſet duas confeſtim celoces inſtruxit. Vni Andream Va concelium, alteri Michaelẽ Syluium præfecit. Amb erant illius filij. Locus, in quo Septa ſita eſt, in mar procurrit, ita, vt ab ortu Solis ſinum efficiat. Lingua i gitur, quæ lõgius in altum excurrit, duos vrbis ipſiu portus diſiungit. Vnus enim ad Occaſum, alter ad Or tum pertinet. Pręfectus cũ in eo portu, qui ſpectat ad Solis occaſum, celoces comparari iuſſiſſet, filijs pręce- pit, vt circuitu linguam ſuperarent, & hoſtes inopinã tes aggrederentur. Michaeli verò, qui iunior erat, pręcepit, vt prior in hoſtes incurreret. Dum verò vterq; ſe ſupra modum dicto parẽtis audientem præbet, am- bo à parentis conſilio deflexerunt. Iunior enim tanta celeritate celocem incitari præcepit, vt grandiorẽ na- tu fratrem minimè expectandum arbitraretur: gran- dior autem frater lentius, quàm res poſtulabat, celo- cẽ remis impelli faciebat. Itaq; Michael Syluius in ho- ſtiũ nauem magno animo inuaſit. At hoſtes cũ eſſent numero plures, & ex maiore naue cum minore decer tarent, & Dux acer, & animoſus, & rerum maritima- rum peritus eſſet, & milites exercitatos in nauem im- poſuiſſet, celocis congreſſum facilè contemnebant. Hoſtes autem in celocem inſiliunt: fit atrox pręlium. Noſtri tandem metu perturbati, ſeſe in ſentinã celo-

cis

s abdunt. Præfectus cum certo equitum numero per
:am, vt congressum cerneret, discurrebat. Cùm verò
locem ab hostibus occupari conspiceret, alterum fi-
ım clamoribus & signis admonuit, vt fratri confe-
m opem afferret. Sed antequam is adueniret, Sylui-
hostes è celoce armis expulerat, & se ab hostili naue
tinaculis sublatis disiunxerat. Deindè eos, qui se oc-
ltarant, increpitos è latibulis eduxit, & à metu refe-
:. Tum rursus in hostes inuasit. Nauibus autem ar-
ıssimè colligatis, intermissa pugna recruduit. Celo-
s magister hasta confossus occubuit: quidam illius
ius similiter occisus est, & itē alius etiam magistro
nguine coniunctus. Alius, Petrus Vieira nomine,
auiter sauciatus decidit. Quatuor hostes deindè in
locis proram repentè desiliunt. Michael Syluius ha-
ım in eos magna vi coniecit, & vnum ex piratis fra-
bus natu maximum occidit. Ita namque DEI præ-
ıtis auxilio hasta directa fuit, vt guttur illius trans-
rberaret. Syluius deindè aliam hastam corripit, &
tres illos, qui adhuc celocis proram tenebant, im-
tum tulit, eosque è celoce precipites eiecit, & rursus
ab hostili naue seiunxit. Tum in puppim excurrit,
de magistro quæsiuit, quid faciendum censeret. Ig-
ıorabat enim magistrum esse extinctum. Tum ad Pe-
ım Vieiram conuersus, horribilem speciem oculis
ırpauit. Iacebat enim Vieira concisus vulnerib⁹, &
a ventre disciso se effuderant: & tamen Syluius vt iu
or natu maiorem, & in bellis exercitum interroga-
:, quid optimum factu iudicaret. At ille, Abi, inquit,
eos, qui se rursus abdiderunt, è latibulis expelle, &
morum vehementi concitatione, quando solus re-
tus es, ab imminente clade subtrahe. Is continuò
rsus homines, metu turpiter exanimatos è tenebris
uxit. At hostes cùm cernerent alios interemptos, a-
s verò timore necis occultatos, alios postremò vul-
ribus impeditos, in celocem impetum fecerunt. In-
im Andreas Vasconcelius apparuit. Hostes cū essent
gnādo defessi, & Ducem amisissent, & nostros inte
gros

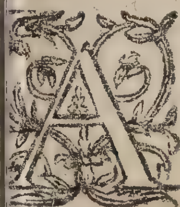
gros aduentare conſpicerent, retrò ceſſerunt. At M
chael Syluius Vieiram rurſus interrogat, num hoſ
nauem inſequeretur. Vieira eum admonuit, vt ex a
in terram curſum dirigeret, vt hoſtilem nauem in
dum compelleret. Is conſilio paruit. Hoſtes exterr
nauem maxima remorum vi in aduerſum littus i
pellunt. Et cùm in mare deſilirēt, maxima eorum p
fluctibus hauſta fuit: octo in terram enatarūt, qui cù
in Præfectum inciderent, ab illo capti ſunt. Itaq; a
tequam Andreas Vaſconcelius accederet, iā frater
lius iunior rem totam confecerat. In quo neſcio qu
magis laudandum ſit: virtus ne, qua vel ſolus, vel cu
pauciſſimis, qui vulneribus debilitati illū ſequi mi
mè potuerunt, tam præſenti animo hoſtibus feroci
mis repugnauit: an modeſtia, qua in ea trepidatio
nihil ſine maiorum conſilio moliri voluit. Non m
tis pòſt diebus hoſtes ſeſe in vrbis conſpectum de
runt. Gomecius Syluius in eos impetum dedit. Illi
fugæ mandârunt. Gomecius illos longo ſpatio in
quutus eſt, donec ad fluuium peruenit, quem hoſ
partim vado, partim nando tranſiêre. Aliquot tam
ex illis cæſi ſunt. Sed cùm Antonius Pereira, vir a
primè nobilis, cum equo cecidiſſet, hoſtes (nondū
nim omnes traiecerant) aciem in eum conuerterun
Michael Syluius cum equitibus quinque ſubſidio c
feſtim occurrit. Hoſtes femur illius haſta tranſ-
fixerunt. Sed cùm frater illius, & Petrus
Mendezius, cum aliis nonnullis
aduenissent, hoſtes in flu-
uium ſe demi-
ſêre.

HI

HIERONYMI OSORII SILVENSIS ALGARBIORVM IN LVSITANIA EPISCOPI,

DE REBVS EMMANVELIS, LVSITANORVM REGIS INVIctißimi, virtute & auspicio gestis,

LIBER DVODECIMVS.

ACCIDIT hoc Anno res, quæ cùm à non mediocri belli apparatu ortū habuisset, in risum cōuersa fuit. Rex Fessensis cùm esset vir bellicosus & impiger, & suos in armis continere statueret, crebras in nostros excursiones faciebat. Itaque hoc anno agrū ngitanum populatus est, & prædas non valdè maas abegit. Et cùm nemo illi obuiam prodiret, Arzin contendit. Erat Arzilæ quidam plebeius homo, i lēto atq; diuturno morbo paulatim intabescebat. edici præceperant, vt testudinibus vesceretur. Is pro r probitatem erat charus vniuersis. Cùm verò testu nes nō haberet, conquestus est, quòd vnico illo mor remedio careret. Tum equites viginti operam suam eam rem polliciti sunt, modo exeundi potestas illis oanne Coutigno vrbis præfecto fieret. Coutignus n facultatem non grauatè concessit. Illi prodeunt, in proximum fluuium se conferunt: equis frena & ephip-

Ridicula de nudis equitibus historia.

ephippia detrahunt, eosque capistris ad arbusta de-
gant, & hastas in terra defigunt. Tum omni metu s
luti arma deponunt, & omnes vestes exuunt, & to
corpore nudi in fluuium se demittunt. Erat autem
stus, & illi cùm essent natandi studio dediti, tum
calorem depellerent, multò libentius atque iucund
ùs natabant, & magnam interim vim aquatilium t
studinũ manibus capiebant. Speculator quidam h
stium cum illos equites viginti egressos animadue
teret, multò maiores esse cōpias arbitratus est, quæ f
lenti agmine, vt fieri solebat, exirent, vt omnes & sy
uas insiderent, vt ex insidijs in hostes incautos impe
tum facerēt: illos viginti, primi tantùm agminis pa
tem esse credidit. Id igitur ad regem cōtinuò detuli
Rex ducentis equitibus Hamelicem itinerum ducto
rem, eundem ipsum, qui nostros speculatus fuera
præfecit, eumque iussit fluminis transitum, qua eo
transmissuros opinabatur, obsidere. Alios ducentos
quites Martino Abrahemi auunculo, qui religione
Christianam abiurauerat (erat enim Abrahemus m
lieris Christianæ filius) assignauit, cum quibus eu
alium fluminis aditum custodire præcepit. Hamel
omnes vias, quib⁹ illos ingressuros sperauit, oculis p
lustrauit: & cùm nulla vestigia reperiret, in fluuiu
Dulcem (sic enim fluuius ille nominatur) se contuli
Non potuit Hamelix tanto silētio aciē ducere, qui
ab Arzilæ speculatorib⁹ cōspiceretur. Itaq, ingētis to
menti ictu, qui foras exierant, admonentur, & qui i
vrbe se tenebant, æris sonitu ad arma vocantur. At n
tatores egregij cùm tanta animi relaxatione atq; iu
cunditate luderent, vt vix possent vllo tormētoru
strepitu de periculo, in quo versabantur, admonen
Piscatio enim felicissimè procedebat, & alij in alio
conuicia iaciebant: omnia clamorib⁹ & risu immod
co personabant cùm repentè hostes apparent. Nost
hastas euellunt, & nudi in equos nudos insiliunt,
in vrbem confugiunt. Hostes illos insequuntur. N
stri interdum ita nudi vt erāt, in hostes equos cōue
tebai

bant,& eorum impetum,vt poterant,repellebãt. V-
us tamen ex equo decidit. Antonius Coutignus (is
erat Saracenus,& se ad Christi nomẽ & religionem
ggregârat) vt equiti, qui deciderat,auxilium afferret,
hostem,qui reliquos antecesserat, impetum dedit,
umq; ex equo deturbauit,sociumq; iacentem mani-
us iuuit, vt facilius post se equi eiusdem tergo super-
deret. Ioannes Coutignus, vt fugientes exciperet,ex
be cum instructis copijs egressus fuerat. Cùm igitur
gmen nudum cerneret, risu propemodum corruit.
indè (erat enim vrbanissimus) tam multa dicta di-
t;& tam facetè in omnes lusit, vt omnes cachinnos
llerent. Factum verò Antonij Coutigni multis lau-
bus celebrauit. Postremò autem adiecit, Nè commi-
ones nostri hoc cultu virginibus,quibus inseruiunt,
ffensionem inferant,par est, vt eos,antequam in vr-
m inuehantur,contegamus. Tum quilibet partim
bi vestium detraxit,qua sociorum corpora contege-
nt:& sic demùm in vrbem cum omnium, inciden-
im iocis ingressi sunt. Hamelix cùm casum illum
egi Fessensi nunciaret,magni illius & omnium qui
erant,risus cõsequuti sunt. Spolia deinde legit,nem-
vestes, & parmas, & retia,frena,& ephippia, & vnũ
uum: & sic demum Rex ille Mauritaniæ potentissi-
us, cum tam opulentis manubijs domum reuersus
. At Coutignus nudis vestem sumptibus suis præ-
it,præcipuè verò Antonium Coutignum munere
nauit, & factum hominis publicè collaudauit, vt a-
os ad eiusdem virtutis exemplum acrius incenderet.
amelix paucis post diebus Regis iussu, vt consilia no
orum exquireret, Arzilam redijt, & fuit cum dam-
repulsus. Cùm rursus alia die excurreret, vnum
eculatorem cepit,ad Regemque perduxit. Is cùm il-
m de oppidi statu percontaretur,captiuus vrbem es-
dixit armis & commeatu munitam, & militum a-
rimorum virtute defensam, & Ducis vigilantissi-
custodia confirmatam. Tunc Rex vrbe se potiri
fidens, exercitum dimisit:& speculator intra pau-
Vu cos

eos dies ipsius Præfecti pecunia redemptus fuit. H
anno rex Emmanuel arcem in ostio fluminis, qu
Tetuanum præterfluit, ædificare constituit. Caro
Rex cùm hoc accepisset, Emmanuelem per literas
tam egregium opus efficeret, adhortatus est. Est en
oppidum illud piratarum receptaculum, qui in
prodeuntes, maria crebris latrocinijs infesta faciu
Ad arcis situm contemplandum, Petrus Mascaregn
missus fuit, qui altitudinem portus explorauit, situ
diligentissimè perspexit, aquationis commoditate
& facillimam arcis excitandæ atque muniendæ rat
nem fore vidit. Sed Emmanuel nè id, quod veheme
ter cupiebat, exequeretur, negotijs innumerabilib
impeditus fuit, & ob id in aliud tempus opus dif
rendum iudicauit. Ioannes interim Coutignus cu
Petro Mascaregna aliam excursionem maximo cu
periculo fecit, qua arduis montibus & densis nemo
bus, & arctissimis angustijs sine vlla hostium s
picione superatis, in hostes inopinantes inuectus e
Eos autem primo impetu fudit, fugauitq; : & ita c
mum victor cum captiuis & præda reuersus est. N
multis pòst diebus Antonia Azeuedia, quę nupta
erat Iacobo Soueralio, nauem vnam ex iis, quas C
rauelas appellant, conduxit, vt Tingi Arzilam pe
ret. Eam duo illius fratres patrueles deducebant.
ni Ioannes Coelius, alteri Arius Coelius nomen
rat. In ea naui vehebatur piscator quidam, nomi
Antonius Grimaldus, qui cùm ab hostibus, qui v
naue longa piraticam faciebant, cum alijs piscato
bus captus esset, è naui se demiserat, atque nando T
gim peruenerat: & Odoardo Menesio nunciarat, pi
ticam nauem iter Tetuanum suscepisse. Sic enim
pinatus fuerat. Hac autem fiducia nostri citiùs qu
temporis occasio ferebat, è portu soluerant. Non m
tùm progressi fuerant, cùm in eos eadem hostium
uis incurrit. Ex hostibus octo in nauem nostram
siliunt. Coelij cum Grimaldo festinanter accurru
& cum hostibus, qui ingressi fuerant, acre certam

Emmanuelis de arce quadã extruenda institutum.

Prospera Coutigni & Mascaregnæ excursio.

Pugna duarũ nauium.

ieunt:quatuor interficiunt, quatuor reliquos expel-
unt. Nautæ interim ita cursum dirigunt, vt hosti-
m nauem post se relinquerent. At hostes, cùm ex ijs,
ui pulsi fuerant, intellexissent, solos tres viros esse a-
ud nostros, qui pugnarent, reliquam turbam esse mu
erum, atque nautarum: nauem suam remis, quan-
im possunt, impellunt, & in nostros rursus impe-
im dant, & ferreas manus inijciunt. Tum sedecim
mati per proram in nostram nauem ingrediuntur.
uo Coelij fratres eis acri animo repugnant, Grimal-
is inermis, cum hasta & gausapina veste, qua com-
icata sinistrum brachium armauerat, cum fratribus
nimo magno coniungitur. Fit acrius prælium,
iàm si magna vtrinque multitudo manum conse-
isset. Maior tamen pars hostium cadit, reliqui se rur-
s in nauem suam recipiunt. Dum hoc geritur, alij
stes per puppim insiliunt, qui à nautis repulsi sunt.
rimaldus focum nostræ nauis arripuit, & in hosti-
n nauem coniecit: & hostibus partim inflamma-
onem intulit, partim multo cinere conspersis aspe-
um ademit. Hostes igitur sese à nostris abstraxerunt.
gittis tamen & pilis eminus decertabant. Duæ na-
s Cantabræ cursum illum tenebant. Cantabri cùm
ælium illud spectarent, in scaphas desiliunt, vt opē
eriter afferrent. Naues enim eò propter magnitu-
nem appropinquare non poterant. Sed cùm illi ad
stros accesserunt, iam hostes abscesserant. Cantabri
stram nauem ad suas naues remulco traxerunt, &
icios curauerunt, nec vllum humanitatis officium
t ab illis prætermissum. Saucij deinde fuerunt O-
ardi Menesij iussu Tingim deportati: nauis autem
ntabrorum præsidio munita Arzilam peruenit.
imaldi verò hominis infimi, sed animo maximo
editi virtus inter omnes excelluit: qui quidem mul
, & valdè periculosis vulnerib⁹ laborauit. Sub id tem
s, Franciscus Castrensis, oppidi, quod promontoriũ
ierense nominant, præfectus, qui in Lusitania suæ
gerendæ gratia apud Emmanuelem versabatur, in

Turoquu-quij expugnatio & Maurorũ strages.

Africam redierat. Turpquuquum oppidum erat t
valdè opulentum, & multorum mercatorum cele
tate, & commercio frequentatum. Turoquuque
tam Lusitanis, qui promontorium Guerense tueb
tur, quàm Mauris fœderatis non mediocre damn
inferebant. Itaq; Franciscus Castrensis copias edu
& Xequium Melichium, qui semper in regis Em
nuelis fide permanserat, acciuit. Nocte profectus,
ma luce hostes inopinantes aggreditur, oppidũ ca
oppidanorum stragem edit: Christianos, qui cap
erant, liberat, magnā hostium multitudinem in se
tutem abducit, & quãquam nostri multos occidiss
multò tamen plures à Xequij Melichij militibus oc
sunt. Quibus enim damnis affecti fuerãt, valdè me
nerant, & idcircò, vt dolorem animis inustũ acri v
dicta sanarent, operam enixè dederunt. Hæc quid
in Africa gerebantur. In India, vt dictum est, Mal
fuerat à Bintami Rege obsidione vexata, & magnis
ribus oppugnata, & in summum discrimen addu
& Antonij Correæ (quem Siqueira Pegum misera
cui in mandatis dederat, vt si opus esset, Malacę au
um afferret) aduentu liberata. Correa cùm vrbem
stium metu liberam & vario commeatu refertam
neret, Pegum iter instituit, & Martabaum, maritim
regni illius ciuitatem secũda tempestate peruenit.
gio est latissima, & maxima fertilitate prædita. G
mis præterea varijs, & auri & argenti metallis ab
dat. Homines sunt colorati, & lautissimè viuunt: v
valdè dediti sunt, quibus effœminantur. Maxima
parte numina commentitia colunt, & simulachris
molant. Sacerdotes in summo honore sunt: ædi
amplis multi religiosi homines includũtur, qui se
cellentius in studio pietatis gerere cupiunt. Simil
& virgines alijs eiusmodi septis inclusæ pudicitian
perpetuò colere profitentur. Multis in rebus sunt Si
vitæ cultu simillimi. Correa cùm primùm classem
vrbis portu collocauit, Antonium Pazagnam ad
gem, qui tunc Pegu se tenebat, legatum instituit.

RES INDICAE.

Correæ in Peguẽsem regnum profectio

Pegi descriptio.

Lusitana ad Peguensem Regẽ legatio.

rum socijs fuit à Rege satis benignè & hospitaliter acceptus. Illis autem responsum breui reddidit, & cum illis sacerdotem summæ authoritatis hominem (hos Rolines appellant) & alium virum primariū, qui magnum apud illum locum tenebat, Martabaum misit. Illis autem potestatem dederat pacis iusto & æquabili fœdere faciendæ. Pax firmata, & monumentis consignata fuit. Correa publicum fœderis testimonium nostro more conscriptum, Peguensibus obtulit. Illi nomine Regis, eiusdem fœderis testimonium in aurea pagina, vt Regibus illis mos est, cùm fœdus sanciunt, inciderunt: quod Correæ similiter detulerunt. Interim illis vsus & consuetudo tanta cum hominibus nostris intercesserat, vt Lusitani quasi in patria communi versarentur, ita sine vllo metu per vrbem incederent. Cùm verò secundus ventus à Septentrione flaret, Correa cum nauibus quinq; cibarijs onustis Malacam rediit. Dum Correa apud Peguenses negotia gerit, in Zamatra apud Pacemenses ingens tumultus exoritur. Vir enim quidam regnandi cupidus, in regem insidias comparauit, & illo occiso, regnum occupauit, & quinq; & 20. Lusitanis, qui ibi versabantur, necem intulit, opesq; illorum abstulit, & quibus signis potuit, quanto odio nominis Lusitani teneretur, ostēdit. Garsia Sala, qui tunc Malacæ præerat, nauem vnā armis, & munitionibus & valido militum præsidio diligenter instruxit, illiq; Emmanuelem Paciecum præfecit: cui præcepit, vt oram, quæ inter Pacemensem & Axemensem portum interest, summa vigilātia specularetur, nè cōmeatum vllū in vrbem importari, neve cuiquā in altum piscādi gratia euehi liceret. Hoc autē belli genus acerrimum erat. Gens enim cibis importatis vtitur, & piscatu plurimū alitur. Vtriusq; igitur rei vsu prorsus impedito necesse erat, vrbem inopia atq; fame cruciari. Id Paciecus non segniter exequutus est. Verùm cùm aquę recentis desiderio teneretur, scaphā in terram propius vrbem misit. Ea aūt, preter remiges, viri quinq; vehebantur, qui in fluuiū subuecti, aqua-

Fœdus inter Peguēsem regē & Lusitanum.

Pacemensis tumultus, & ex eo bellum.

Stupendū quinq; Lu

sitanorum facinus. tionem fecerunt. Deinde secundo fluuio nauem rep tebant, cùm ex improuiso hostes innumerabiles vtrãq fluuij ripam occupârunt. Tum lapidũ atque sagittar multitudo, grandinis instar, in nostros decidit ita, v maximũ vitæ discrimen adirent: qui tamen parmis te cti cùm totis viribus scapham incitarent, è ripis emer si, in altum vecti sunt. Sed cùm æstus esset aduersus, & ventus eos deficeret, tres naues humiles quidem, se valdè longæ, multorum militum capaces, quæ remi impelluntur (incolæ Lancharas appellant) armis & va lido militum præsidio munitæ, quibus multi nobile homines vehebantur, scapham consequutæ sunt. Na uibus præerat Iaoensis vir egregiè fortis, qui Zudame cius appellabatur. Nostri obstinatis animis decreuêr mori potius, quam seruitutem pati. Deinde cùm om nem suam spem in Christi numine collocâssent, ad p gnam se comparant. Vnus ex quinque viris Lusitani tonsor erat. Is cùm esset viribus summis, & animi sin gulari alacritate præditus, nauis prætoriæ, quæ reliqua antecesserat, & in scapham inuaserat, proram mani bus arripuit. Quatuor reliqui in nauem conscendêre quos ipse consequutus fuit. Tantoq; impetu in hoste irruêre, vt multi se metu in mare deijcerent. Dux sui à tergo ense districto ferociter instabat, & mortem il lis, nisi fortissimè pugnarent, minabatur. Et cùm ni hil neq; exhortando, neq; minitando proficeret, qua tuor occidit. Erant adhuc hostes ancipiti metu distri cti. Qui enim Lusitanorum impetum sustinebant, ab illis cædebantur: illis, qui fugiebant, erat manibus du cis sui mors necessariò subeunda. Tandem postquam aliquo spatio fuit vtrinq; dimicatũ, omnes hostes au ferro concisi, aut fluctibus demersi sunt. Tantus enim illis terror inuectus est, vt se in mare demitterẽt. Ipse que dux multis prius vulnerib9 acceptis se in mare pra cipitem dedit. Erant aũt supra centum & quinquagin ta, qui naue illa vehebantur. Reliquæ duæ naues cùm primæ casum oculis aspexissent, metu perterritæ con stiterunt. Sed eo tempore nostri erant ita labore debil

tati

ati, & vulneribus confecti, vt nullas ad resistendum ires haberēt. Sed eodem numine, quo fuerunt in præ- io confirmati, vt tam admirandum facinus ederent, ostes exterriti sunt, ita vt eos aggredi nō auderēt. Na- uis hostium capta remulco ad nauem primùm, dein- e Malacam perducta, & in terram subducta, & inte- umento contecta fuit, vt diutissimè permaneret mira uli stupendi monimentum. Hostes enim à Christi *Victoria planè diuina.* nctissim:s sacris alieni perspexerunt, id nullo modo iribus humanis, sed Dei præsentis auxilio gestum fu- se. In quo multa valdè miranda contigêre. Primùm uit, ardor & alacritas animorū, qua quinq; viri mori naluerūt, q̃ hostibus in deditionē venire. Deindè præ um ipsum tam felici successu confectū, vt centum & uinquaginta hostes ferocissimi, quinq; virorum ma- ibus vel cæderentur, vel metu adeò turbarentur, vt se n mare præcipitarent. Postremū fuit, ille metus duab⁹ auibus integris incussus, quæ non ausæ sunt in homi es quinq; vulneratos atq; grauissimo labore defatiga os, inuadere. Verùm eo casu dux edoceri potuit, non se suorum sanguine ludendum. Multò nanq; illi ho- estius fuisset, aqua putrida sitim depellere, quàm pro riæ voluptatis causa suos in tantum discrimen indu- ere. Attamen Rex Pacemensis huius admirandi facti *Pax Pacemensis.* rrore perculsus, pacem continuò petijt: quę fuit, acce a prius satisfactione, confirmata. Nomina quatuor ominum, per quos hoc facinus editum fuit, hæc erãt: oannes Almeida, Antonius Pazagna, Antonius Ve- , Franciscus Gramaxus. Tonsoris artificium nomen ri ipsius, qui tonsor erat, occuluit. Rex aũt Bintami ellum interim summo studio renouabat. Antonius orrea contra stationem aliam, quæ in ripa Muaris flu inis à Rege munita fuerat, copias educere, & simul ppidum Padum, quod rex ipse munierat, expugnare upiebat. Itaq; consilio cum Garsia Sala arcis & vrbis æfecto communicato, ab eo triremem cum celoce, triginta minora nauigia precibus impetrauit. Cen- m & quinquaginta viros Lusitanos, & quadringen-

tos Malacenses in ea classe ducebat. Cũ his copijs & n
uibus in Muaris fluuiũ inuehitur. Ripæ sunt viridissi
mæ, quas vtrinq; dẽsissimæ syluę vestiebant, adeò m
tis in locis fluuiũ opacantes, vt cæli aspectum adimã
Viginti aũt passuum millia progressis æstuarium o
currebat. Hoc in loco rex Bintami stationẽ duplici v
lo munierat, firmaq; in ea militum pręsidia collocara
ne Lusitani possent Padum, quo in loco ipse belli com
modius gerendi gratia consistebat, inuadere. Ea stati
fluminis alueo profundo, sed perangusto, quò erat n
cessariò nauigandum, imminebat, & ęstuarij latitu
nem transuersis molibus occupabat. In medio port
inerat, qua ijs, qui Pado veniebant, aditus in fluuiu
patebat. Nocte verò foribus obductis claudebatur. I
tra huius stationis claustra rex naues continebat, vt
cilius subitas, & improuisas Lusitanorũ incursione
quas aperto Marte non poterat, claustrorum ope rep
leret, stationis autem huius custodiam impigro vir
commiserat. Correa lembo virum nomine Georgiu
Mesuradum exploratum misit. Is renunciat, in statio
ne magnam vim militũ à Rege dispositam fuisse, ips
Correæ cũ Bintamensibus prælium. que ducem suos admonuisse, vt se ad certamen anim
præpararent. Sibi namq; compertũ esse, Lusitanos pr
pediem adfuturos. Correa nihilosecius vltra progred
tur, & prima luce stationem acriter oppugnat, & tan
dem cũ reliquis ducib' irrumpit. Fit magna cædes, m
xima tamen hostiũ pars ad regem effusa fuga se cont
lit. Correa ne hostes se possent spatio sumpto à repen
tino pauore reficere, in æstuarij ipsius introitu Odoa
dum Melium cum aliquot nauigijs reliquit, & ipse cla
stris reuulsis æstuariũ ingreditur. Sed rex ne id fieri fa
cilè posset, consilio multo antè prouiderat. Arbor
bus enim succisis, atq; in fluuium vtrinq; deiectis, nau
um cursũ impedierat. Fuit hæc res maximi laboris. Pr
us enim, quàm nauigia progredi vltra possent, erant ar
bores transuersæ, quæ transitum impediebant, extra
hendæ. Sed tandem Correa in oppidum disiectis om
nino molibus peruenit. Rex instructa acie cũ eleph

t

obuiam processit. Nostri hostibus inuitis terram oc pârunt. Prælium deinde commissum fuit. Hostes si fugatique sunt. Correa cùm Lusitanos auidius in-qui cerneret, receptui signum dedit: nec enim regio-es illas nouerat, & timuit, ne lustris incognitis impe-ti, ab hostibus rursus conglobatis damnum accipe-nt. Oppidum direptum continuò fuit, & incensum: ues supra centum coniectis ignibus absumptæ. Eo-m, qui mortui in vtroque prælio sunt, certus nume s iniri non potuit. Constat tamen non mediocrem ultitudinem fuisse. Ad hunc modum Correa, rebus animi sententia gestis, cum præda & multis capti- Malacam rediit, & fuit ab omnibus cum honoribus mmis, perinde atque meritus erat exceptus. Inde in eriorem Indiam nauigauit. Rex verò Bintami, cùm militum & nauium penuria cerneret in maximas gustias inductum, in Bintamum cum graui damno insigni dedecore reuersus est, & à bello tunc cessan m statuit. Neque Coulami res quietæ in citeriore dia fuerunt. Lusitani enim à regina petebant, vt fidē am liberaret, & ea, quæ fuerant, cùm Antonius Sa interfectus est, ablata, restitueret, & pondus piperis, od ex fœdere debebat, sine recusatione solueret. Re ia quamuis in principio fidem tueri statuisset, Sara-norum tamen crebris sermonibus inducta, non mo fidem violare, sed etiam arcem capere, & exitium sitanis moliri constituit. Et primùm id insidijs ten-e voluit. Cùm doli minimè successissent, apertam n intentare decreuit. Eam Indiæ partem, quæ Cou no finitima est, & ad Austrum Cori promontorio finitur, quam Comorim appellant, quædam regina c imperio tenebat, cū qua Coulami regina de Lusi-norum excidio coniurauit. Itaque Reginæ vtriusq; pijs, trium fratrum, qui plurimum inter Naires opi one virtutis excellebant, opera coniunctis, mense Iu o, quo mense hyemis maxima vis in regionibus illis, bellum excitari cœpit. Supra viginti hominū mil-coacta sunt. Venenum fuit in puteis sparsum, vt a-

Correæ victoria.

Coulamensis rebellio.

quatio impediretur,&arx circumsessa, & magnis
ribus oppugnata,& aliqui ex Christianis Indis,qui
bem incolebant, occisi. Arcem triginta tantùm
Lusitani tuebantur.Ex illis quinque erant morbis
pressi : hyems erat impedimento,quò minus fa
Cochimo auxilium mitteretur. Commeatus erat
exiguus,præterea pulueris tormentarij summa pe
ria.Hector Rodericus per hominem impigrum,qu
fluctibus committere minimè dubitauit, Alexium
nesium,qui se tunc Cochimi tenebat,de statu , in q
res erant, admonuit. Is confestim Alfonsum Me
sium fratris sui filium, cum quinque & viginti v
Lusitanis, & munitionibus, & commeatu Coula
misit. Alfonsus Menesius longa naue vectus, in arc
cum exiguis illis copijs ingressus est. Arcem inter
hostes acriter oppugnabant, eosque nostri singul
virtute repellebant: & crebris eruptionibus sæpè
certabant:nec tormentis tantùm eminùs vtrinque
gnabatur, verùm hastis & gladijs sæpenumero pr
um fiebat. E nostris aliqui cæsi sunt,multi grauissi
sauciati : ex hostibus magnus numerus interemp
fuit.Tandem cùm Reginę cernerent,arcem capi in
duos menses minimè potuisse: & accepissent, Ale
um Menesium magna auxilia comparare,bello fin
imponendum esse statuerunt. Itaque pacem postu
runt, & debitam violati fœderis pœnam, quæ illis f
imposita,persoluerunt, & pax iterum conditioni
æquis confirmata fuit.Hoc anno percepit RexEm
nuel ab homine curioso & diligente multa, quæ a
mum illius ad rerum magnarum studium multò ac
us incitarunt. Expositum est superius, quemadmod
dum classis Odoardi Lemij promontorium Guard
fumense peragrabat,celox,cui Georgius Quadra pr
erat,à reliqua classe disiecta ad Zeilæ portum appu
fuerit.Lusitani, qui illa vehebantur,capti,&ad rege
Adenensem abducti sunt : qui eos in ergastulum
trudi iussit,in quo diutissimè vitam in extrema ino
& mendicitate traduxerunt. Quidam interim Rex

Pax cum Coulamensibus renouata.

Georgij Quadræ peregrinatio.

rab

iæ huic tyranno finitimus, illi bellum intulit, mul-
]ue illum prælijs deuicit, maximaque regni parte
liauit, & vinctos, qui ergastulo inclusi fuerant, libe-
abire permisit. Ad hunc modum Quadra cum
nque Lusitanis (reliqui enim laboribus attriti &
ne consumpti perierant) è vinculis emissus, & in li-
tatem restitutus est. Is verò, vt facilius eas terras,
is lustrare cupiebat, minore cum periculo peragra-
& Arabicam linguam probè teneret (eo namque
ore, quo vinctus fuerat, illi summam operam de-
at) se Saracenum esse simulauit, egregiamque in
humetis disciplina sanctitatem præ se tulit. Illa i-
ır ficta specie religionis, quam ementiebatur, &
gulari calliditate simulabat, omnium oculos in se
uertit, atque tandem ea opinione sese in familia-
tem Regis insinuauit. Erat enim Rex humanus, &
gioni illi deditus. Qui deindè hominis ingenio de-
atus, eum à se dimittere nolebat. Cùm verò sepul-
um Mahumetis inuiseret, Quadram secum duxit.
cùm accepisset Quadra, camelorum turmam ante
s dies, quàm Rex in eam vrbem venisset, Damas-
i profectam fuisse, finxit, se miro desiderio teneri
ılchra nepotum Mahumetis, quæ erant in Perside,
ndi. Damasco namque faciliorem, & minus peri-
osam esse in Persidem viam. A Rege igitur conten-
vt sibi faceret potestatem turmæ illius vestigijs in-
ndi, vt eam consequeretur. Rex illum ab eo con-
deterrere conatus fuit, tum quia non libenter il-
consuetudine carebat, tum quia illam turmam
sequi posse omninò desperabat. Sed cùm Quadra
n precibus vrgeret, illi non modò facultatem, quã
bat, verùm & pecuniam, & commeatum, quan-
ipse portare posset, attribuit. A Rege digressus, in
ones vastas & incultas, ipsique prorsus ignotas pe-
auit, camelos minimè consequi potuit: & quò se
ferret, penitùs ignorabat. Commeatum intra dies
cos consumpsit: Soles ardentissimi illum vehemẽ-
xcruciabant: vestigia ex arenarum ingentib⁹ mo-
libus

libus vix præ nimia laſſitudine corporis euellebat
ſe in tantas anguſtias adductum animaduerteret,
lis in cælum ſublatis, maximam vim lachryma
profudit,& flagitiorum veniam ſuppliciter imp
uit. Indè ope diuina ad locum, vndè arenæ colli
ſurgebat,delatus eſt. Cũ verò collem ſuperaret,ca
lum & hominem conſpexit. Eo igitur lætus grad
intulit,& turmam interim aliam camelorũ ad e
locum(ibi enim aquatio erat) properantem anim
uertit. Ad homines accedit:miſeriam, in qua ver
tur,exponit:opem ab illis efflagitat. Illi & miſeric
dia commoti,& ſpecie religionis, quam is habit
mulabat,inflexi,hominem non cibo tantùm & p
verùm & rebus omnibus neceſſarijs abundè ref
rũt. Illorum autem ductu, quamdiu deſerta loca
agranda fuerunt.& poſtquam ex vaſtitate ſolitud
illius emerſus eſt,religionis aſſimulatæ cultu, va
regiones perluſtrauit,& oculis atque mẽte multa
cepit,& tandem Arabiam, atque Perſidem peru
tus, Armuzium à Saracenis mercatoribus dedu
eſt: vbi cultum & perſonã Saraceni depoſuit, & C
ſtiani hominis cultum, quem mente ſemper geſt
rat,aſſumpſit. Vbi tamen flagitium,quod admiſ
religionis impuræ ſimulatione,debitis lachrymis
piauit:Garſia Coutignus,qui tunc Armuzio præ
illum veſtibus,& pecunijs,atq; muneribus affecit.
deindè in Indiam, ex India in Luſitaniam veni
Anno M.D.XX.ad Emmanuelem intromiſſus,
nia quæ luſtrauerat,& prudenter animaduerterat
culentis ſanè verbis explicuit. In primis autem q
modo AEthiopiam vniuerſam, quæ ſupra AEgy
eſt, explorauiſſet, & quomodo in lacum ingent
vndè Nilus in AEgyptum influit, perueniſſet:qui
moribus,legibus & inſtitutis AEthiopes illi Chri
ni viuerent:qui ſitus AEgypti, qui Arabum mo
qui Perſarum victus eſſet, expoſuit. Emmanuel e
lius oratione voluptatem non mediocrem cepit.
ea enim,quæ in Arabia & AEthiopia facere deſi

t, illa Quadræ oratio nimis apposita videbatur. Et
uia suspicari cœpit, à regno Cōgensi facilem in eum
cum, vndè Nilus erumpit, transitum fore, hominem *Georgij*
n sponte sua satis incitatum, ad illud explorandum *Quadræ*
omissis inuitat. Illud igitur in Congum cum literis *ad Aethio-*
ittit, vt indè in Nili fontes iter faciat, atque indè ad *piæ Regē*
uidem Regem AEthiopiæ tandem perueniat. Qui *legatio.*
m ad Congi portum delatus, deindè ad Regem per
ctus fuisset, exceptus benignè fuit. Itineris tamen il-
s explorandi facultatem malignitate Lusitanorum
i plurimum apud illum Regem poterant, non im-
trauit. Itaque reuersus est, & cùm iam Emmanue-
n mortuum reperisset, Diui Francisci institutum
qui decreuit, in quo vitam sanctissimè ad extremū
rduxit. Hæc exposita sunt, vt animaduerti possit, a-
mum Regis Emmanuelis, quamuis illius corpus in
isitaniæ terminis versaretur, orbem terrarum pera-
are, & magna semper & nimis ardua moliri. Ea ve-
ratione fiebat, vt suorum opera regiones incogni-
, & terras vltimas indagaret. Sed omnes humanæ
gitationes momento temporis obruuntur. Sub id *RES EV-*
npus, Maximilianus Imperator è vita discessit. De *ROPEAE.*
cessione Imperij erat apud Germanos disceptatio. *Maximi-*
ulti namque ad Franciscum Valesium Galliæ Regē *liani im-*
linabant, multò tamen plures animis in Carolum *peratoris*
opendebant. Galliæ Rex donis atque ingentibus *mors.*
omissis non paucos ad sui studium vehementer al-
erat. Carolum tamen absentem & educatio (fuerat
im apud Germanos enutritus) & superioris Panno-
æ principatus, & perspecta indoles, & multorum et-
n Principum affinitas aduersus Galli munera tuebā
. Fuit autem Carolus in Germaniam, quasi ad im-
tium minimè dubium multorum literis euocatus.
antequam ex Hispania discederet, omnium Ordi-
m concilium indixit, & consilio Guilielmi Decte *Immane*
Xebrensis Dynastæ, qui illius ætatem regebat, præ *tributum*
pecunias, quibus illum Hispani iuuerant, immania *Hispaniæ*
buta populis imperauit. In quo quidem non meri- *consilio.*
tò pos-

Guilielmi Nebrensis imperatū, & authoris de eo sententia.

tò possum Carolum cupiditatis,aut potius inconsi-ratæ temeritatis insimulare,cùm ætatis excusation habuerit. Pædagogum verò summa vituperation gnissimum iudico. Rex enim non est in altissimo gradu dignitatis locatus, vt acerbissimis exactioni ciuitatés sibi commissas exhauriat, sed vt earum sa & incolumitati prospiciat. Si rectè enim regis nor vsurpat,pater patriæ est,& pro Reipubl. salute debe opus ita fuerit , caput in quoduis magnum discrin inijcere,non Rempub. ipsam immodicis sumptibu uertere.Fateor equidem, Regem esse subditorum c bus adiuuandum,vt Rempubl.tueri possit. Negoti nim infinita sustinet : æquabile ius omnibus adm strat:periculum à Repub. cùm necessitas postulat, mis atque virtute propulsat: bonis præmia pro dig tate constituit : improbos suppliciorum acerbitate ercet : patriam denique vniuersam & ab externis stibus , & ab intestinis fraudibus tutam vigilantia præstat. Hæc quidē munera aut opere tuetur , aut q ties opus fuerit,armis tuenda suscipit. Qui autē ex mat,hæc tam multa munera sine maximis sumpti sustineri posse,mentis expers est , atque vitæ comn nis ignarus. Et idcircò hoc, quod est communi m receptum,vt Reges populi sumptibus alantur,non humano tantùm iure, sed etiam diuino vallatum : tamen modus adhibendus est , nè , vel vt immod sumptibus,sine vllo Reipubl. fructu , vti possit , ve ad auarissimos homines , quorū cupiditas nullis o bus expleri potest , opes Reipub. transferat , pecuni cum Reipub. gemitu & querimonia coaceruet , & potentium domos immanibus diuitijs cumulare f det,tenues domos exinanire contendat : vt ita , di falsum nomen liberalis , atque magnifici obtinere titur,verum iusti atque clementis nomen amittat. lia deinde causa in Carolo inerat, quæ consilium il magis odiosum & inuisum efficeret. Quamuis en ad illum regni patrimonium legitimo & hæredita iure veniret, erat tamen educatione & institutis à n

rib

ıus Hiſpanis alienus. Quocirca erat illi in principio
ſpania ſpecie humanitatis & benignitatis allicien-
,donec ſe penitus in omnium animos inſinuaret.
circo magis erat illi tunc aliquid de tributis dimi-
endum, quàm nouum onus populis imponendū.
l adoleſcens, qui inſita modeſtia prædagogi mo-
is obtemperabat, & Hiſpaniæ mores non tenebat,
fendi meritò poteſt. Hominis ſenis auaritia, qui il-
n in eam fraudem impulit, eſt meritò deteſtanda-
lti populi nobilitatis præſidio confirmati, Caroli
ſtulatis cōſtanti animo reſtiterunt. Et hoc quidem
ionis principium, ſi cum debita moderatione ſuſ-
ítum fuiſſet, haud vituperandum omninò videre-
. Sed cùm in multitudine neque modus, neque cō- *Caſtellano rumà Carolo imp. defectio.*
um, neque ratio, cùm immodicæ libertatis ſtudio
citur, vlla ſit: & multi viri nobiles ſe multitudini,
cio quo mentis errore ducti, Duces & authores
ebuiſſent, factum eſt, vt multæ Caſtellæ ciuitates à
rolo deſciuerint. Carolus in initio tumultus in
lliam Belgicam ſe contulerat. In ciuitatibus, quæ à
ncipe ſuo defecerant, inteſtinæ ſeditiones excita-
tur. Maxima namque nobilitatis pars in fide per-
nebat: nonnulli aura populari non mediocriter
ati, populis aſſentabantur. Populis, qui coniura- *Rebellium inſtitutum ab authore notatum.*
ant, erat decretum non Carolum tantùm regno
liare, ſed cunctos etiam Hiſpaniæ Principes omni
bonis euertere, vt libertate ſumma Heluetiorum
re fruerentur. Nec enim intelligebant, id, quod à
l Heluetios, ex antiquiſsimo tempore legibus pa-
s aſſuefactos, cum omnium admiratione fit, apud
tem inſito naturæ faſtu tumentem conſerua-
on poſſe. Itaque cùm plebs inſita naturæ teme- *Furor ſeditioſorum.*
te modum ſeruare nequeat, tum multitudo, quæ
Hiſpania in Caroli perniciem coniurauerat, tan-
urore & amentia flagrabat, vt quaſi iam omnia
eſſent ex animi ſententia conſtituta, ferro &
ıma omnibus, qui Principum partibus ſtudebant,
rimè minarentur. Interim rapinæ, cædes, in-
cen-

cendia, horribes armorum fremitus terrorem pas
incutiebant. Antonius Fonseca Metimnam Camp
sem, vrbem opulentissimam, quę Caroli partibus
uersabatur, inflammauit, & miserabili illo incen
maximas opes absumpsit. Nemini tūc in populis
pienter & liberè loqui licebat. Si enim aliquis dice
verum esse libertatem modicè tueri, nōn cùm leg
mo Principe ad internecionem dimicare, scelus il
erat cōtinuò morte acerbissima luendum. Multi
locis, vbi causa libertatis agebatur, neque gemitus
dem ciuis vllius liber erat. Principes communi co
lio cum ciuitatibus, quæ minimè rebellârūt, cùm
cordiam sedare frustra vellent, bellum summo stu
comparauerunt. Hi ad Regem Emmanuelem lega
miserunt, vt auxilium aduersus rebelles ab eo post
rent. Simul & Hispaniæ populi, qui à Carolo desc
rant, cùm se viderent in extremo discrimine cons
tos, ad eundem Regem legatos misêre. Summa leg
onis hæc erat, se tantis iniurijs vexatos extitisse, v
potuerint vllo modo tam indignas contumelias p
ferre. Se ciuitates, & mœnia, & arces, atque deni
rerum suarum omnium potestatē illi redituros
rare deindè & obsecrare, vt regnum illud opulent
ipsius Emmanuelis studio vehementer incēsum,
cipere vellet, & iniurias immeritis illatas vindica
Emmanuel munus oblatum repudiauit, & Lega
admonuit, vt discerent fidem erga Reges conseru
& modum cupiditati statuere. Illam controuersi
Caroli benignitate tolli facillimè potuisse, si popu
rum rectores nō ita ferociter populorum causam
cepissent. Et pręterea grauiter illos accusauit, ꝙ c
in principio furori causam publicæ libertatis obt
rent, postea publicè de dominatione populari dim
rent. Si vellēt errorē agnoscere, & veniam à Car
postulare, se ad eam compositionem libenter oper
suam polliceri. Quod verò ad oblatum regnum a
nebat, se nunquam vllum imperij additamentū
& officio antiquius habiturum. Principum autem

Bellum Ciuile Castellanum.

Castellanorū ad Emmanuelem Legatio.

Emmanuelis ad rebelles responsum.

tis operibus magis, quàm verbis respondendum ex- *Auxilia*
imauit. Itaque eos tormentis, & munitionibus, & *Castellæ*
cunia iuuit. Prælio tandem commisso, populi rebel- *Principib⁹*
s armis principum superati, & rebellionis authores *præstita.*
pti sunt. Ioannes Padillia, Antonius Zamorensis E- *Rebelliõis*
scopus, Petrus Pimintellus, & Petrus Maldonadus, *Castellanæ*
alij quidam viri nobiles, & quidam etiam, quos ex *euentus.*
fima plebe ad honores popularis furor euexerat, qui
incipes coniurationis extiterant, capitali postea sup-
icio affecti sunt: multitudini verò venia tributa. Hoc *RES A-*
no cùm Iehabentafusus in offensionem Nonij Ma- *FRICA-*
iregnæ opera multorum, qui Iehabentafusum ode- *NAE.*
nt, incidisset, & id Mauris, qui sub illo militabant, *Mascare-*
otum esset, multi Mauri Dabidenses & Garabienses *gnæ cũ Ie-*
illo defecerunt, & quidam etiam illum spoliârunt. *habẽtafu-*
ascaregnas præterea nomen illius apud Emmanue- *so dißidiũ.*
m proditionis insimulauit. Ille verò per literas atque
gatos à Rege postulauit, vt quanta fide in officio de-
to versaretur, examinare vellet. Se, si aliquid, post-
iam ad nomen illius adiunctus fuerat, secùs desi-
iasse compertum fuisset, quàm fides postularet, nul-
m supplicium recusaturum. Rex postulato illius æ-
iitatis plenissimo satisfecit, & Mascaregnæ præce-
t, vt hominem fauore & auxilio complecteretur.
ùm igitur is à Mascaregna opem cõtra eos, qui defe-
rant, postularet, Mascaregnas illi equites sexagin- *Iehabentá*
& pedites nonnullos auxilio misit. Hoc auxilio fre *fusi de re-*
s (id enim testatum esse apud omnes volebat, se Re- *bellibus vi*
s Emmanuelis auxilio minimè destitutum esse) co- *ctoria.*
as suas eduxit, cum hostibus manum conseruit, &
rta victoria, eos sibi rursus dicto audientes esse com *Vasci Fer-*
lit, & omnes tumultus, qui orti fuerant, virtute & *nandi Cæ-*
juitate compressit. Eodem fermè tempore Vascus *saris cum*
rnandus Cæsar cum naue vna fretum Gaditanum *duab. Mau*
gis Emmanuelis iussu peragrabat, & hostes multis *rorum na-*
ommodis afficiebat. Duæ verò longæ naues hosti- *uibus pu-*
n rerum successibus elatæ (magnas enim prædas e- *gna prospe*
rant) & militum & tormentorum copijs, multis- *ra.*

que munitionibus instructæ, in Cæsarem inueh tur. Is nauis proram in eas confestim dirigere iu Dux vnius nauis cùm animaduerteret, quàm alacr confidenti animo Cæsar in prælium iret, illius c gressum formidauit, & mutata velificatione ab in tuto cursu deflexit. Alterius autem nauis præfect cùm se à socio desertum cerneret, simile consilium qui statuerat, sed id per Cæsarem minimè licit fuit. Eum enim tormentis, quocunque voluerat, i pellebat, & pertinaciter, quamuis mare turbidum gentes fluctus eijceret, insequutus est, vsque eò, d nauem in littus compelleret. Tum in lembum, qu ad similes casus è puppi colligatum ducebat, insil & ijs, quos in naui relinquebat, imperauit, vt a quam illum cum hostibus commisceri cernerent, à lis in hostes emittendis minimè cessarent. Hostes terram euadere nituntur, Cæsar eos insequitur. trox prælium initur. Multi ex hostibus cadunt. C reliqui fugam capesserent, & in manus Petri Alu Caruallij viri fortissimi, qui Alcassaris Seguelij r Emmanuelis iussu præfectus erat, & tormentis ex tus occurrerat, inciderent, omnes capti sunt. Ca parte prædæ capta, rursus in nauem se recepit. N multis pòst diebus cùm in ipso freto versaretur, se illum biremes inuectæ sunt. Hostes Cæsarem cap vehementer optabant, & cùm illum euadere posse n nimè crederent, præ lætitia clamores ingentes edi runt. Deindè sagittis, & glandibus, & globis inge bus eum obruere conati sunt. Atque primùm Ca eos, ne ad suam nauem accederent, tormentis a rimè propellebat: & varijs velificationibus eorum natus eludebat, & interim multos interimebat: quo ctum fuit, vt illi multum de animorum alacritate mitterent. Quod cùm is animaduertisset, in tres ues, quæ iunctæ consistebant (aliæ namque ventis clusæ, non ita facilè accedere potuerant) inuasit. H stes in illum similiter impetum dederunt. At is c ingenti tormento ignem applicari præcepisset, vn

Eiusdē Cæsaris cum 6. biremibus prælium.

birei

biremibus, maximo globo à prora in puppim secundum latus emisso, remos detersit. Hostes biremem claudam & mutilam intra se recipiunt, & quanta celeritate possunt, in ea trepidatione reparant. Tunc omnes simul iunctæ Cæsarem circumueniunt. Is cùm animo maximo nunc ad proram, nunc ad puppim, nunc in vtrumque latus accurreret, & præsidia magnis vocibus excitaret, & crebris tormentorum ictibus maximum damnum inferret, multo difficilius certamen, quàm hostes suspicati fuerant, effecit. Tandem tormenti vnius ictu magna pars remigum in vna biremi dilacerata fuit. Hostes cùm cernerent multos cæsos esse, & duas biremes dissipatas, Cæsaremque nullo modo, nisi cum grauissimo damno capi posse, certamen omiserunt. Cæsar cùm esset ea natura, vt nullo labore frangi posset, eas insequutus est. Verùm cùm nauis illius velis, naues hostiles remis impellerentur, & ventus illum deficeret, eas consequi minimè potuit, & ita voti compos Malacam petijt, vt mortuos sepeliret, & saucios curaret. At Azamore periculum non mediocre fuit Lusitanis opera cuiusdam Mauri valdè potentis intentum. Benaduxera fuit in Mauritania virtutis opinione, & potentia clarus, & opibus, & existimatione princeps. Is sub signis habebat supra mille & quingentos equites, & peditum non mediocrem multitudinem, Fessensisq; Regis imperium detrectabat: ea de causa bellum cum illo gerebat. Cùm verò magno prælio victus fuisset, literas ad Norognã Azamoris Præfectum dedit, quibus dicebat, se velle sub imperio Regis Emmanuelis contra ipsius Emmanuelis hostes perpetuò militare. Norogna volũtatem minimè aspernatus, hominem ducentis equitibus stipatum in vrbem admisit, & quibus potuit honoribus affecit, & aliquot ducibus Xerquiensibus eorum voluntate præposuit. Is vt magis animum suum apud omnes testaretur, Ferem fratrem suum in Lusitaniam cum multis muneribus ad Emmanuelem misit. Emmanuel illum perbenignè in fidem recepit, & mune-

Lusitanorum ex Benaduxeræ proditione in Azamorensi vrbe periculum.

ribus affecit, & fratrem etiam beneficijs ornauit, hominemq; promissis ornatum in Africam dimisit. Iacobo autem Melio præcepit, vt duobus illis fratribus opem, cùm opus esset, afferret, vt coniunctis viribus acrius bellum molirentur. Itaque Melius cum Fere Azamorem continuò profectus est: neque multos post dies cum equitibus septuaginta quinque, & nonnullis peditibus se cum Benaduxera coniunxit: qui cùm mille & centum & viginti equites eduxisset, in locũ, vnde fons Diucis fluminis erumpit, qui Azamore centum & viginti passuum millia distat, tandem peruenit. Ibi turmas hostium duas & triginta aggressi, magnam hominum cædem faciunt, quadringentos & octoginta duos abducunt, & cum ingenti præda post mensem Azamorem reuertuntur, & incredibilem lætitiam cunctis attulerunt, qui propter diuturnam moram illos perijsse crediderant. At Benaduxera cùm se in gratiam Fessensis Regis restitui vehementer expeteret, clàm per amicos suos, id, quod cupiebat, assequutus est, ea lege, vt quos posset Christianos, ad ipsum regem dolo perduceret. Id autem Aluarus Norogna suspicione consequutus est. Itaq; cùm Benaduxera ab illo sæpè & importunè postularet, vt Iacobum Melium secum mitteret (fore namque, si id fieret, vt preclarum facinus ederet) id nunquam impetrauit. Id tamen Norogna tacitum tenebat, & antè quàm rem exploratè cognosceret, in hominem non esse animaduertendum statuebat: non tamen illi, quem signis inconstantem atque perfidiosum opinabatur, esse quidquam temerè credendum iudicabat. Et interim, ne animum illius offenderet, honestis excusationibus vtebatur. Benaduxera hac spe deiectus, & simul metuens, ne aliquid emanaret, Mazaganum se contulit, & Antonium Lacteum, qui oppidi prefectus erat, alloquutus petijt, vt ei aliquot equites concederet, se pulchrum facinus moliri. Aluarum Norognam ad eam rem equitum bonã partem esse missurum. Sed bellum quod instabat, maioribus esse copijs gerendũ, vt citius, & minore cũ periculo

Benaduxeræ cũ hoste pactio.

riculo conficeretur. At Antonius Lacteus cùm doli fuisset ignarus,& propter rem,quam Benaduxera gesserat,ei fidem habendam iudicâsset, illi quindecim equites,& nonnullos pedites attribuit. Benaduxera cũ circiter septuaginta passuum millia cum suis copijs & Christianis militibus confecisset, fratri mentem suam aperuit:dixitque se regis Fessensis gratiam recuperâsse,malleq; principi,cui erat natura,& religione coniũctus,quã Regi à moribus & institutis illius abhorrenti seruire.Vt verò illius animum sibi arctius deuinciret, illos ei Christianos,quos per dolum abduxerat, esse traditurum.Sperare namque se,futurum, vt pristinas offensiones eo munere prorsus obliteraret.At Feres,Si vultum,inquit,Regis optimi aspexisses, nunquam certè animum induxisses,vt tam scelestum facinus obires.Vbi fides?Vbi fœderis sacramentum? Vbi tam singularis humanitatis & magnificentiæ memoria?Ideò te Princeps ille clementissimus eiectum recepit, & tã multis muneribus auxit,vt illum nulla offensione interposita proderes?Non refert quàm parum illi noceas,sed quàm propensum ad nocendum animum geras.Paruis enim rebus malitia summa perspicitur.Qui enim quindecim equites Lusitanos fidei tuæ commissos per summam perfidiam in miseram seruitutẽ abducis, certè,si vires haberes,ipsumLusitaniæRegemcõtra fidem & iusiurandum omnibus fortunis euerteres. Deindè quàm parum gratus tuus aduentus Regi Fessensi futurus sit parum sapienter animaduertis.Tu ab illius fide desciuisti:tu bellum illi diuturnum intulisti:victus,spoliatus,eiectus,te ad regem Emmanuelẽ, tanquam ad miseriæ extremæ perfugium contulisti, nunc rursus ab Emmanuele deficis.Quomodo igitur is tibi credet,à quo toties fidem nefariè violatam esse comperit?Vetus dictum est,Regibus gratam esse proditionem in suam vtilitatem commissam, proditoris tamen nomen inuisum. Sed esto.Regem Emmanuelem contra fidem deseris.Ad regem Fessensem, qui te odio immani persequitur,& fidem sanctam non ha-

Benaduxera fratri proditionẽ aperit.

Feris ad fratrẽ dissuasoria proditiõis oratio.

bet, transfugis: perfidiæ ſaltem inſigne monimentum deteſtare. Regis Emmanuelis vexillum geris, vt quoties homines in vexillum, quod erat amoris & beneficę tię ſignum, aſpexerint, toties illis tui ſceleris in mentē veniat? Tabernaculum pulcherrimè factum ab Emmanuele donatum fers, vt quoties illud collocari iuſſeris, toties homines perfidiæ tuæ recordentur? Captiuos per inſignem perfidiam abductos geris: vt nunquam, quamdiu hi nobiſcum verſati fuerint, homines ſceleris tui capiat obliuio? Fac igitur, quod à Chriſtianis fieri audio. Cùm enim à Rege diſcedunt, ne ingrati animi crimen publicè ſuſcipiant, omnia bona, quæ ab illo acceperunt, illi remittunt, ne ſecū perfidiæ monimenta circumferāt. Omitte ſignū iſtud, ne ſcelus in apertum proferat. Tabernaculum deſere, quod perfidiam occulere nequit. Chriſtianos liberos abire permitte, ne à cęlo atque terra proditionis teſtimonium ſumant. Hæc cùm Feres liberè & animoſe diceret, fratris animum non mediocriter irritauit: parumque abfuit, quin manus conſererent. Sed cum Benaduxera multò potentior eſſet, iunior frater illi repugnare non potuit. Cum illo tamen egit, vt ſignum & tabernaculum Emmanueli referri iuberet, & Chriſtianos ſaluos redire permitteret. At cùm fratres ad Regem Feſſæ peruenirent, Rex eos non admodum hoſpitaliter accepit. Vtrique enim caput abſcindi iuſſit. Illos enim, quòd multum nobilitate & opibus excellerent, & metueret, ne defectione rurſus illi moleſtiam exhiberent, de medio tollendos eſſe ſtatuit. Et interim eam cauſam obtendit, quòd Benaduxera Luſitanos cum vexillo & tabernaculo abire permiſit, & quod Feres à fratre, vt id faceret, enixè contenderit. Dum hæc in Africa geruntur, in India Siqueira claſſem magnam inſtruxit, qua Dium oppugnaret. Melichius Saca Melichiazij filius, quamuis Siqueira quorſum illā claſſem ornaret, ſummo ſilentio tegeret, eam contra Dium comparari ſuſpicatus eſt. Tum partim vt Siqueiram ea ſpecie moderationis emolliret, & à ſtudio bellandi deduceret

Digniſſimum proditorum ſupplicium.

RES INDICAE.

eret, partim vt animum illius explorare posset, familiarem quendam suum, nomine Camallum ad illum cum literis officij plenissimis, & cum muneribus satis amplis legauit. Siqueira gratum sibi esse aduentum legati vultu atque verbis ostendit, seque Melichij Sacæ, & patris illius valdè studiosum esse finxit. Camallus tamen cùm esset acutus & callidus, in quem finē classis illa parata fuisset, sagaciter odoratus est: & Melichium Sacam, & Hagamahamedium, cuius consilio ciuitas innitebatur, admonuit, vt vrbem firmo præsidio munirent. Quod illi diligentissimè fecerunt. Siqueira classe, quæ erat in Lusitaniam profectura, rebus omnibus instructa & expedita, consilium cum ducibus, quos secum erat ducturus, habuit: quibus animum, quo classem illam instruxerat, vt Emmanueli satisfaceret, aperuit, illosque ad tam præclari facinoris societatem adhortatus est. Illi consilium laudant, seque ad bellum illud satis promptos atque paratos esse demōstrant. Is supra octoginta naues ornarat, tria Lusitanorum millia, & mille Naires conscripserat, duces egregiè fortes elegerat, ita, vt ea classe nunquam ad illum diem neque maior, neque rebus omnibus instructior ab vllo Indiæ Prætore comparata fuerit. Initio Februarij mensis, Anno M.D.XXI. Siqueira classem ad oram Diensem appulit. Melichius Saca illum continuò per legatos honorificè salutauit, & largis muneribus affecit. Et tamen quasi aliud ageret, Fernandum Martinium Euangelium cum nonnullis Lusitanis, qui in vrbe negocia gerebant, tanquam obsides in custodiam dedit. Siqueira se Armuzium petere simulauit, vt quosdam motus sedaret: sibique Euangelio, & reliquis Lusitanis opus esse dixit, qui Regis Emmanuelis negotia procurarent. Melichius Saca & Hamagahamedius eos nec alibi rem melius gerere, neque lautius diuersari dicebant. Seque libenter hominibus Lusitanis obsequi, vt illo saltem signo constare posset, nullam vrbem fore magis imperio regis Emmanuelis addictam. Siqueira Melichium Sacam ad colloqui-

Melichij Sacæ ad Siqueirā legatio.

Lusitanorum ad Diense bellū apparatus & profectio.

loquium inuitauit. Is cum Hagamahamedio in lo[...]
ad eum sermonem delectum cum præsidio venit. [...]
ratio Siqueiræ eò pertinebat, vt ostenderet, se Reipu[...]
constituendæ gratia Armuzium nauigare, & interi[...]
eò classem applicuisse, vt vrbem sociam & amicam i[...]
uiseret, & à Melichiazio peteret, vt sibi arcis ædifica[...]
dæ facultatem concederet, vt Lusitani, qui in ea ve[...]
sabantur, tutius negotiari possent. Melichius Saca r[...]
spondit, Lusitanos nõ minus securè in ea vrbe, quā[...]
in patria versari. Quod verò ad arcem attineret, se [...]
parentis iniussu nullo modo permissurum. Siquei[...]
tum Sacam admonuit, vt sibi Lusitanos redderet. S[...]
ca verò respondit, eam insignem contumeliam for[...]
si homines Lusitani, qui commodè in vrbe fœderat[...]
multisque rebus ad fidem conseruandam astricta n[...]
gociabantur ab illo, quasi ab homine perfidioso, & in[...]
mico, maximè cùm classis instructissima in portu cõ[...]
sisteret, peterentur. Id enim posse videri ex alte[...]
parte, diffidentiæ, ex altera, timiditatis argumentum[...]
Si Siqueira non crederet, Lusitanos posse sine vllo p[...]
riculo in vrbe amicissima vagari, sinistram suspicio[...]
nem de amicis reciperet, qua nulla maior contumeli[...]
hominibus amicis imponi posset. Se verò, si illi Sique[...]
ræ postulato, quãdiu classis esset in portu, satisfacere[...]
turpissimi timoris significationẽ daturũ. Itaq; sine vll[...]
effectu sermo habitus est. Siqueira cõsilium cum duci[...]
bus habuit. Cũ variæ sententiæ dicerentur, tandem c[...]
stitutũ fuit, non esse illo tempore vrbis oppugnation[...]
tentandã. Esse namq; situ & artificio munitissimã, &
maximo militum numero firmatam. Rem esse in a[...]
liud tempus differendã: nec esse eorum salutem, qui i[...]
custodia tenebantur, temerè negligendam. Cũ senten[...]
tia in vulgus emanaret, milites fremere, vociferari, Pr[...]
torem & duces liberius accusare minimè destiterunt[...]
Iam robur illud Lusitanæ virtutis extinctũ. Duces plu[...]
rimùm de quæstu & compendio, parum de dignitat[...]
& officio cogitare. Iã Lusitanis militib⁹ insitæ virtuti[...]
declarandæ à ducib⁹ locum minimè dari. Prætoris fla[...]

Sacæ cum Siqueira colloquiũ.

Siqueiræ cum ducibus consultatio.

Militũ fremitus querelæ de Siqueira.

gitic[...]

gitio fieri, vt qui antea cunctis Orietis nationibus terrori fuerant, eo tempore despicerentur. Multi inquit, in vrbe milites sunt. Quando id præclari duces compertum habuerūt? Posteaquam pugnæ tempus appropinquauit? An id non multò antè exploratum esse oportuit? Postquam tanta classis, cum tam fortium militum numero, & tantis sumptibus huc aducta est, & oppugnationis tempus instare videtur, nūc ignauiæ & timiditati sapientiæ nomen obtenditur. Factū igitur est, vt consilij tempus audacia & temeritas occuparet, virtutis locum timiditas nomine prudētiæ occultata septum teneret. At inquiunt, Lusitanorum salutì, qui in vrbe versantur, est consulendum: quasi verò non multò pluribus Lusitanis erat in vrbis munitissimæ oppugnatione moriendum. Et tamē eo metu duces contineri minimè potuerūt, quin ad vrbem oppugnandam accederent. Et non intelligūt, etiam eorū, qui in custodiam traditi sunt, salutem virtute nostra & non timiditate contineri. Nam si hostes arma nostra timuerint, eis minimè nocebunt: si nos contemnere cœperint, eos iniurijs omnibus lacerabunt. Hæc & alia eiusmodi conuicia milites, vt est hominum genus liberum, & audax, & ad maledicentiam propensum, vulgo iactabāt. Accessit alia suspicionis occasio, quæ grauius animos eorum irritaret. Euāgelio obsidibus primùm datis, permissum erat, in classem venire. Is cum periculum rebus suis imminens mente prospiceret, quoties in classem se cōferebat, pecunias quas fecerat, & variam supellectilem importabat. Idem reliqui Lusitani faciebant. Rumor cōfestim emanauit, Siqueiram pecunia corruptum belli consilium omisisse. Eam nanq; pecuniam belli redimēdi gratia à Sara missam fuisse criminabantur. Siqueira cùm se frustra tempus in eo loco terere videret, Armuzium petijt, & alium interim locum nō procul ab vrbe arci ædificandæ designauit. Inde tamen prius Alexiū Menesium Cochimum misit, qui, dum ille abesset, imperium administraret. Georgium Albuquercium Mala-

cam, Georgium Brittium in Malucas insulas, Raph
lem Perestrellum in Sinarum regionem misit: Ia
bum verò Fernandium Begiensem, & Nonium F
nandium Macedum & Emmanuelem Macedum in
ora reliquit, vt per speciem comparandi commeat
Fraudulētum consilium. quem Cochimum subueherent, amicitiam simu
rent, dum Lusitanos qui erant in vrbe, cum opib
quas parauerant, in naues reciperent, & tum dem
ciuitati apertè bellum indicerent. Vtrumque fa
limum fuit. Vrbis enim rectores, postquam classi
portu soluit, sine recusatione Lusitanos, quocunq
illis libuisset, abire permiserunt, & illis, qui in alto
vllius classis metu versabantur, non erat difficile b
lum denunciare. Fuit tamen consilium reprehend
dum. Quorsum enim attinebat, cùm omnis Lusitan
gentis robur erat procul amotum, & cùm non ma
mum damnum hostibus inferri poterat, bellum in
cere? An vt hostes interim maiora præsidia compa
rent, & fortius statum vrbis stabilirent? Sic autem fi
necesse erat, vt qui vrbem minus munitam cum ta
classe se expugnaturum minimè sperârat, eam mu
maiore præsidio firmatam. cum classe aliqua ex pa
diminuta, oppugnare multò minus auderet. Dein
cùm eo tempore bellum denunciatum fuit, dari
mo potuit illis, qui dicerent, vrbis oppugnation
non consilio, sed metu prorsus omissam fuisse. Post
mò tunc non admodum speciosa causa potuit obte
di, quæ Lusitanos iniuriæ suspiciōe liberaret. At po
Summum Goæ periculum. quam Siqueira Armuzio rediret, vt se rediturum af
mauerat, & vrbem nihil omninò certum & explora
de bello suspicantem offenderet, causam facilius re
rit, qua honestius atque prudentius bellum cum o
bus summo studio collectis inferret. Goa sub id tē
erat in summo periculo constituta. Cùm enim Siqu
ra maximam classem instruere, & ornare constitu
set, fuit necesse, vt vrbis præsidia diminueret. Id Zab
mum Idalcamum minimè fallebat. Tempus igitur a
uenisse ratus, quo Goam recuperaret, maximum ex

itum comparauit. Attamen Crisnara Narsingæ Rex, ùm illum odio acerbo & immani persequeretur, & meret, ne si is Goam occuparet, amplificatis viribus liquid hostile moliretur, illum acerrimo bello à coatu deterrendum esse constituit. Aliam deinde moendi belli causam habuit. Timuit enim, ne si Zaaimus Idalcamus Goa potiretur, omnes equi ex Perde & Arabia illius potestate continerentur. Vt igiur bellum acrius & attentius geri posset, ipse per se llius rationem administrare, & prælijs inesse decreit. Fuit ab vtroque in terris Goæ finitimis exercitu naximo, summis viribus, acerrima contentione, euentu vario, dimicatum. Narsingæ tamen Rex insini victoria potitus, multas Idalcami ciuitates expugnauit, & præfecturas varias sub imperium subiunxit, in quibus præfecturæ Balagatenses extitêre, quibus erat grande vectigal impositum. Sed cùm esset Rex opulentissimus, earum præfecturarum possessionem non tanti faciendam existimauit, vt eam cum equorum commercio conferendam censeret. Vt igitur ad se Lusitanos alliceret, legatum ad Rodericum Melium, qui tunc Goæ præfectus erat, misit, qui diceret, se libenter præfecturarum Bagalatensium possessione Regi Emmanueli, quem in loco fratris habebat, cessurum. Se enim nihil malle quàm fœdus cum Emmanuele ferire, & amicitiam firmare, vt intelligi posset, nihil copulatius in vita futurum. De eadem autem re, se, cùm primùm Siqueira Armuzio rediret, legatos missurum, qui fœdus illud solenni ritu sancirent. Interim verò ipsum Melium admonebat, ne cunctaretur, sed statim mitteret, qui præfecturas illas occuparet, & firmo, præsidio tueretur. Hoc nuncio Melius valdè lætatus est. Eadem nanq; opera imminentis belli metum labore alieno depulsum, & vectigalia Regis Emma. amplificata cernebat. Regi verò gratias egit, & munera largè misit, & ipse cum Lusitanis equitibus 200. & cum Indis peditibus 700. in præfecturam Salsetensem profectus est, quam desertam reperit. Ibi cùm

Narsingensis ad Goæ præfectum legatio.

pau-

paucis diebus gentem ad commercium allexisset, &
tum aliquem constituisset, & præsidia necessaria d
posuisset, præfecturę atq; portorio Rodericum Ius
tem Melium sui fratris filium præposuit. Similiter
præfecturas Pondensem atq; Bardensem derelictas
Victoria de Idalcamo. se cognouisset Iusartem iussit eas occupare. Post du
verò mēses cùm Iusartes accepisset, duos Idalcami
ces cum valida manu, vt illum opprimerent, aduen
re, de ea re patruum admonuit, qui confestim per se
xilium attulit, & hostes prælio inito profligauit. D
indè cùm quæstionem habuisset de his, qui cum hos
consenserant, centum & trigintaviros primarios G
am abduxit. His autem tanquam obsidibus retenti
pax aliquo tempore rata fuit. Per id tempus in insu
Zeilandensi tumultus contra nostros eorum culpa
Zeilandensis tumultus. importunitate, concitatus fuit. Lupus Suarius, vt scr
ptum est superius, ad Columbi portum, qui eadem i
sula continetur, arcem instituit. Lupus Brittius, q
post Ioannem Sylueriam illius arcis præfectus extit
eam tandem denuò à fundamentis excitauit. Primu
enim ædificium propter nimiam festinationem, e
quòd graue periculum immineret, & calx nulla rep
riretur, è luto & lapidibus temerè congestis extruct
fuerat. Itaq; ad eam rem Brittius 400. fabros, & ma
riam multiplicem aduehi iusserat. Arce ad summu
perducta, nostri insolētius efferri, incolas iniurijs aff
cere, magnum decus in illis vexandis reponere cœp
runt. Illi vicissim contumelijs irritati, commeatu
subtrahere, malignè omnia præbere, & omnes, quos s
los inueniebant, plagis afficere, & in rebus omnibu
hostilia machinari. Brittius iniurias ab incolis illata
dissimulabat, & suos nè quidquam in eos hostile mo
lirentur, continebat. Interim verò rectores per nunci
os admonebat, vt suos à maleficio deterrerent. Milite
autem fremebant, & Brittium ignauiæ & timiditati
insimulabant, quòd tam indignas contumelias pate
retur: & ei frequenter instabant vt malo cogeret hom
nes suum officium facere, & quotidiano conuitio a

contendebant, vt incolas acri bello cõtunderet. At ittius cùm cerneret, si bellum moueret, ruinã fore nestissimam, victoriam valdè periculosam: futurũ nq; erat, vt cibarijs omninò subtractis, is cum Lusinis, qui sub illo merebant, in extremam inopiam duceretur, & mortis tristissimę periculum subiret: ilitum tamen importunitate victus, maluit illorũ meritati satisfacere, quàm rectâ ratione munus sibi mmissum moderari. In quo sanè perspicitur, quansit difficilius & illustrius, falsam decoris opinionẽ ntemnere, quàm in hostiũ mucrones irruere. Mulnamq;, qui facillimè corpora sua pro patriæ salute stium telis obijciunt, falsæ infamiæ metu, quantũ illis est, patrias euerterunt. Vndè cõcludi potest, ilm verè magnanimum esse, qui non modò mortem inimè formidat, verùm & inanes multitudinis opi ones pro nihilo putat. Brittius igitur nè in hominũ peritorum vituperationẽ veniret, in veram reprefionem temeritatis incurrit. Nam post meridiem, mpore, quo incolæ sine vllâ formidine propter æm grauissimum, qui terras illas adurebat, in domis suis quiescebant, ex arce centum & quinquaginta ilites Lusitanos eduxit, in homines imparatos inua, oppidum cæde & terrore compleuit, & incolas in gam compulit. Illi postquam in campo cõglobati, à repentino pauore refecti sunt, cogitare cœperũt, vxores & filios in oppido omni præsidio nudatos iquisse. Itaq; rursus in oppidum reuersi sunt, & cõrti in nostros impetum fecerunt. Nostri multitudi- oppressi pedẽ retulêre, triginta vulnerati sunt. Requi magnam fortasse cladem accepissent, nisi hostes issent flammis impediti. Brittius namq;, vt eorum petũ retardaret, viam, quæ in arcem ferebat, incenre iussit. Cùm autem rumore dissipatum fuisset, tãn esse hominum Lusitanorũ insolentiam, & feriem, vt pauci numero in alienis terris cõstituti, nul s iniuria prouocati, perniciem illis, apud quos hotes erant, inferre conati fuissent, omnes ad facino-
rís

Quis verè magnanimus.

Zeilandensebellum.

ris illius vindictã acriter stimulati sunt. Supra vigi[...] hominum millia ad arcis excidium conuenêre. Iam igitur obsidione cingunt, ingentes fossas perd[...] cunt, aggeres excitant, tormenta disponunt, dies a[...] noctes arcem oppugnant. Nullum genus erat bel[...] quo non, vt arcem caperent, atque diruerent, conte[...] tione incredibili, & magnis viribus vterẽtur. Nostr[...] interim non tam pilarum frequentia, quàm comm[...] tus inopia cruciabat. Quinque mensibus obsessi fu[...] antequam auxilium afferri posset. Tum verò mili[...] feroces furoris insiti pœnitebat, & frustra intelligeb[...] militis officium non esse, pugnandi leges ducibus s[...] imponere, sed strenuè tantùm imperata cõficere. B[...] tius Cochimum nuncium misit, qui nunciaret, re[...] esse in extremum discrimẽ inductam. Siqueira cui[...] bet arci, vt cũ maiore classe nauigaret, præsidia inf[...] ma reliquerat. Alexius tamẽ Menesius quinquagin[...] Lusitanos milites in vna triremè, cui Antonius Le[...] us preerat, illis auxilio misit. Qui cùm propter adu[...] sas tempestates (hyems enim erat) tardissimè naui[...] rent, nimis serò in arcem peruenêre. Ibi cùm Lem[...] Brittio diceret, non esse, cur aliud auxiliũ expectat[...] antè, quàm Siqueira reuerteretur: & si diutius expe[...] ret, intelligebat esse omnibus fame pereundum, o[...] nem spem salutis in virtute collocandam statuit. A[...] tonio igitur Lemio præcepit, vt per totã noctem è t[...] reme hostium munitiones & turres vehementissi[...] verberaret. Manè verò, cùm hostes in triremem e[...] intenti, & nihil minus opinarentur, quàm fieri po[...] vt qui erant in arce inclusi, egredi auderent, Britti[...] cum trecentis militibus Lusitanis erumpit, in hos[...] imparatos inuadit, primo impetu stationes & tur[...] expugnat: hostes repentino pauore perculsi, diffugi[...] Sed cum esset eorum magna multitudo, postquam in vrbem contulêre, verbis eorum, qui ætatem in[...] mis egerant, increpiti, rursus instructi in nostros in[...] huntur. In agmine primo, præter magnum pedit[...] numerum, erant equites centum & quinquaginta

Arcis Lusitanæ obsidio atq; oppugnatio.

Subsidium Brittio missum.

Brittij eruptio.

Prælium redintegratum.

lephanti cum turribus quinq; & viginti. Aliqui eorũ
entibus enses alligatos gestabant, quibus admirabili
exteritate obuios cædebant. Quidam è Lusitanis &
ultitudine territi, & elephantorum metu perturba-
i cedere volebant. Sed Brittius iam munitionibus *Stratagema.*
ost tergum relictis, in vrbem gradum intulerat. Is
utem illis, qui ferreis fistulis armati erant, impera-
it, vt omnes simul glandes plumbeas in elephantos
mitterent. Elephanti non solùm strepitu, sed multò
tiam magis vulneribus exterriti fugiunt, in suos ir-
uunt, equites impetu immani proterunt, peditum
ciem proculcant, & in effusam fugam coniiciunt. No-
tris nulla iam pugna restabat. Hoc igitur tantùm ope-
s habuerunt, vt hostes insequerentur. Magnam ho-
ninum multitudinem cædunt, vrbem omni præsidio
udant, & vsque in densum palmetum progrediun-
ur. Brittius longius insequi minimè tutum arbitra-
us est. Timuit enim, nè propter palmarum densita-
em ordo perturbaretur, & sic nostri ab hostibus non
nediocre damnum acciperent. Itaque signum rece-
tui dedit. Rex verò cùm cerneret magnam nobilita-
s partem eo prælio cæsam fuisse, & Saracenos, qui
ræcipuè belli authores fuerant, primos omnium se
n fugam dedisse, & suspicaretur sibi adhuc bellum
ntegrum restare, quod quò magis esset diuturnum,
ò magis periculum rebus suis intenderetur: & ani-
no simul reputaret, sibi fore paulò pòst cum classe ma
ima, si obsidio extraheretur, dimicandum: inuitis Sa-
acenis pacē petijt, q̃ (sic enim rerũ cōditio postulabat)
bētissimè concessa fuit. Fœdere igitur instaurato atq; *Pax Zeilādensis renouata.*
enouato, Lusitani maiore cũ modestia inter Zeilan-
enses versati sunt: & illi vicissim multũ se Lusitanis o-
nnibus, vel ex animo, vel simulatè, quibuscũq; reb⁹ po
erãt, benignos exhibebãt. Dum hæc apud Zeilandēses *Armuziēsium contra Lusitanos insidiæ.*
eruntur, Armuzij contra nostros insidiæ parabantur.
Quod quidē à Regis Emman. benignitate sumpsit ini-
um. Cùm enim intellexisset, Reges Armuziēses suo-
um tyrannide oppressos extitisse, & post q̃ vrbe capta
fuerunt

fuerunt Albuquercij opera liberati, nihilominùs pe eiusmodi regios ministros vectigalia sic exerceri, v maxima eorum pars ad eosdem, qui ea tractabant, ver teretur, nè ea deindè fraus admitti posset; sibi proui dendum existimauit. Ea autem de causa Scripturæ ma gistros, & quæstores Lusitanos instituit, qui regiam pe cuniam tractarent: quam tamen omnem sine diminu tione in Regis ipsius vsus conuerti præcipiebat: & ho tantisper, dum Rex ipse, cuius erat pecunia, posset animaduertere, quantum pecuniæ sibi detractum annis singulis fuisset, & clarius perspiceret, omnem suæ salu tis rationem tutela atq; patrocinio ipsius Emmanuelis contineri. Id Raix Xeraphius, & reliqui eiusdem flagitij atq; sceleris administri indignissimè tulerunt, tanto se pecuniæ fructu, quantum domum quotannis auertebant, Lusitanorum industria & fidelitate priuari. Itaq; Regi demonstrare conantur, illum Regis tantùm nomen retinere, iure autem regio, atq; patrimonio spoliari. Iam apertam tyrannidem specie benignitatis institui: omnem illam pecuniam in vsum auaritiæ Lusitanæ cessuram: præstare millies mori, quàm tam indignam contumeliam pati. Hæc cùm frequenter ingererent, & Regis aures assiduis querelis obtunderent, illius animum, qui erat in Lusitanum nomen valdè propensus, prorsus immutârunt. Re autem cum Regis socero, qui erat nomini Christiano vehementer infensus, communicata, decretum fuit, vt postquam Siqueira Armuzio discederet, per insidias, Lusitanorũ præsidia trucidarent, & arcem præsidijs vincirent. Sed obstabat ille metus, nè, si coniuratio parùm procederet, &, quod secum agitabant, palàm fieret, Mochrim aduersarium haberent, qui Lusitanis adiunctus, hostis sanè grauis atq; metuendus Armuziensibus esse posset. Insula, quam appellant Baharem (quæ, haud scio an illa sit, quam olim Icharam nominabant) est angusto freto ab Arabia disiuncta. Hæc ad Armuziẽsis Regis imperium pertinebat: quam tamen Mochris gene Principis, qui Mecam vrbem summo imperio regebat, armis

Baharẽ insula.

mis occupârat. Is autem non insulam tantùm do-
inatu oppressam tenebat, verùm & classem centum
viginti nauium ædificârat, cum quibus bellum Ar
uzij Regi frequenter inferebat. Hunc igitur, ante-
iam meditatum scelus ederēt, de medio tollendum
se statuerunt. Quod vt facerēt, singularem fraudem
cogitant. Nam per eos ipsos, quos crudelissimè ne-
re parabant, hostem, à quo sibi valdè timebāt, euer-
re decreuerunt. Habent hoc eorum plerique, qui di-
Mahumetis superstitione infecti sunt, vt in summa
iude summum decus situm arbitrentur. Itaque ad
queiram adeunt, Regemq; Emmanuelem Armuzij
minum esse prædicāt, illiusq; officium esse, omnes
i Armuziū bello vexant, armis opprimere. Mochri
satis esse Regis Emmanuelis opes bello vastare, ve
m & naues omnes, quæ erant Armuzium peruētu-
, ab eo in portū illius insulæ, quam oppressam domi
tu tenebat, partim vi, partim etiā humanitatis spe-
e cōpelli. Sic autē sublato portorio maximā vectiga-
um diminutionē fieri. Neq; iam Regem in summas
cuniæ angustias adductum posse Regi Emmanueli
butū pendere. Cōsuleret igitur Regis Emmanuelis
mini & dignitati: firmaret illius imperium: tyrāni
ius arrogantiam virtute cōprimeret, & Regis socij
stipendiarij, qui se totū Regi Emmanueli cum om-
bus suis opibus addixerat, saluti prospiceret: vt intel
gi posset, omnibus, qui clarissimo regi seruirent, esse
missimum præsidium in illius tutela atq; patroci-
o constitutum. Dicebant præterea, consilio diuino
ctum fuisse, vt is eo tempore cum tam magna classe
eas regiones accederet. Nec enim tēpus magis ido-
um, neq; commodiorem facultatem, ad rem ex ani
i sentētia gerendam, excogitari potuisse. Et his qui
m sermonibus Siqueiram impulerūt, vt Mochrim
llo premendū esse iudicaret. Consilium tamen ha-
it. Omnibus visum est, bellum esse suscipiendum.
assem igitur Siqueira septem nauiū Antonio Cor-
æ, qui singulari laude Regem Bintamēsem Malacæ

Singularis Armuzien siū fraus.

Fraudulē ta ad Siqueirā exhortatio belli aduersus Mochrim suscipiendi.

Bellum aduersus Mochrim.

deuicerat, cum quadringentis Lusitanis maxima parte nobilibus, assignauit, qua bellum hostibus il inferret. Huic classi Regia classis, quæ centum & qu quaginta naues actuarias continebat, adiuncta fuit li autem Xeraphius præerat. In Regia classe erant m litum Saracenorũ tria millia: homines partim cet ti, & hastati, partim scorpionibus & minoribus torm tis armati in prælium ibant. Naues erant etiã maio bus tormentis, & munitionibus instructæ. In cursu ua tempestas subitò coorta, classem disiecit. Temp state autem sedata, Correa, & Ioãnes Pereira cum n uibus suis in insulam peruenêre, partem eam versu in qua ciuitas, quæ insulæ nomẽ obtinet, sita est. Vr est ampla satis, & ædificiorum magnificentia, & h minum frequentia celebris. Eò mercatores vndiq propter oportunitatem commercij libẽtissimè com meabant. Mochris vrbem crebris stationibus atq multis tormentis (fuerat enim de classis aduentu ce tior factus) egregiè munierat, & propter ipsius vrb præsidia duodecim millia Arabum mercede condu xerat. Correa classem ab vrbe disiunctus in anchor expectabat. Quæ post sex dies aduenit. Duæ tantu naues Lusitanæ deerant, quarum vna Armuzium tempestatis delata, altera post bellum confectum a Baharẽ appulsa fuit. Correa copias in terrã exposui acies diligenter instruxit, vrbẽ totis viribus oppugn uit: atque primùm nostri fuêre ab hostibus summa v repulsi. Correa rursus cùm multò maiore impetu i duas vrbis stationes inuectus esset, prælium multò a crius initum, & lõgo spatio temporis extractum fui Nostri tandem irruperunt, & hostes in fugam ver- sunt. Ex hostibus 300. & triginta milites cæsi sunt, i quibꝰ equites 30. fuere. E nostris quinq; desiderati sũ quo in numero Georgius Pereira fuit: septuaginta vu nerati. Antonius Correa graue vulnus accepit. Ariu Correa frater illius, qui vexillũ præferebat, cum mul tum sanguinis è vulneribus illius emanaret, concidit & ab hostibus interfectus fuisset, nisi Alexius Sousa

Babara vrbs & insula.

Vrbis oppugnatio.

Lusitanorum victoria.

&

Rodericus Correa, viri egregiè fortes, illi confestim
pem attulissent. Qui quidem, dum Ario subuenire
onabantur, multa vulnera ab hostibus acceperunt.
eraphius in hoc prælio ducis sapientis officio fun-
us est. Prælio enim non interfuit, & ex præda sa-
frugaliter, quantum licuit, in naues deportauit:
ui, si hostes cum integris copijs insequi voluisset, ma-
a ea die cædes hostium fieri potuisset. Correa tyran
ædes occupauit, vrbis possessionem nomine regis
n manuelis cepit, milites collaudauit, & quosdam
am, qui se excellentius in pugna gesserant, eque-
ibus ornamentis affecit. Accepta deindè à Xera-
io fide, vrbem illi (Regis enim vicem gerebat) mo-
randam tradidit, ea conditione, vt perpetuò Em-
anuelis imperium agnosceret. Raix Xeraphius *Mochrii*
m accepisset, Mochrim è vulneribus post tres dies, *mors.*
àm prælium commissum fuerat, mortuum fuisse,
,quo extremum spiritum ediderat, Correæ permis-
se contulit, & cadaueris caput abscidit, vt illud gra-
imum munus, Regi suo deferret. Naues, quæ erant
statione nauali, succensæ fuerunt. Hametus Mo-
is sororis filius, qui Catisam, alteram insulæ vr *Catisæ de-*
n tuebatur, illius possessione cessit, & fide Correæ *ditio.*
continentem res omnes suas transmisit. Et sic de-
im insula in Armuzij possessionem venit. Correa
muzium petijt, vbi fuit à Silueira, vt meritus erat,
laudatus, & à Rege multis muneribus affectus. Sce-
autem in aliud tempus dilatum. Hoc Anno in A- *RES A-*
a Iehabentafufus, dum facinus ingens aggredi stu *FRICA-*
, per insidias interfectus fuit. Xerifium enim bello *NAE.*
are, & Marochium oppugnare parauerat. Ad eam *Occasio cæ-*
n auxilium à Nonio Mascaregna petierat. Is trigin- *dis Ieha-*
quites tantùm, & viginti pedites illi auxilio mise- *bentafufi.*
Et huic exiguo militum numero Rodericum No-
nam præfecerat. Franciscus tamen Melius, Alfon-
Gomecius, Ioannes Fernandius Pretus, Ignatius
nius, à Mascaregna, vt sibi cum Iehabentafufo
ficisci in hostem liceret, importunis precibus im-

petrârunt. Cum his viginti equites præterea, & qu
que pedites egressi sunt. Ne plures autem exirent,
scaregnas vrbis portas occludi iussit. Iehabentasu
Dabidenses & Garabienses Mauros acciuit. Leideha
brenses, cum quibus ille conuenerat, similiter euo
uerat. Ij cùm essent infirma fide, & iter illud peri
plenum arbitrarentur, venire nolebant, &, si imp
um detrectarent, ipsum Iehabentafufum, ne in eos
ma conuerteret, metuebant. Verùm cùm Iehaber
fufum dolis occidere in animum induxissent, se p
stò ad illius imperium futuros esse simulârunt. At
tandem vt cogitatum scelus exequerentur, adue
runt. Nacer Mequinezius Rex per id tempus ad Ie
bentafufum literas dedit, quibus significabat, se pac
cum Hameto Fessensi Rege fratre suo de integro
cisse, & vtriusque viribus coniunctis obsisti mini
posse. Illos verò statuisse eum euertere, nisi facinus
quod insigne susciperet, quo in Regis Fessensis gr
am restitui, & veterum offensionum memoriam
lere posset. Proinde si saperet, omnes Christian
quos posset, arte aliqua delusos Regi Fessensi trade
Aliter enim crederet exitium sibi protinus affer
dum. Is literas responso minimè dignas arbitratus
Interim fuit illi nuncius allatus, montium princip
ducem quendam, quem equitum turmæ præfece
inuasisse, & ipsum ducem, & equites quinquaginta
ptiuos abduxisse, & Abrahemum interemisse. Erat
tem Abrahemus Azumi frater, qui multum inter
os opibus & opinione virtutis excellebat. Id cùm ac
pisset Iehabentafufus, Azumum inuisit, vt eum con
laretur, & epulo funebri, quod Azumus, vt gentis m
est, fratris nomine daturus erat, interesset, & reliqua
minis amantissimi munera præsens obiret. Chri
nos omnes, & vniuersam familiam suam in castris
liquerat, & in Dabidensium castra, quæ non pro
aberant, tribus tantùm ducibus comitatus se co
lerat. Dum verò absq; vlla periculi suspicione ep
accumbit, tres principes coniurationis à tergo virū

Leidebambrensiū in Iehabentafufum conspiratio.

Nacri ad Iehabentafufum literæ.

O

luntur, eumq; multis vulneribus concidunt. Tres ces,quos ille secum attulerat, dum ei subuenire pa- nt, & fortium hominum officium in re tam inopi- ta faciũt, à reliquis coniuratis interimũtur. Oleide- bramus in Iehabentafufi castra confestim inuasit. Rodericus Norogna, & Christiani reliqui se cũ Ga- iensibus Mauris repentè coniungunt, & in vrbem ficiscuntur. At multi ex Mauris illis, vt est homi- m ingenium fallax, & subdolum, & ad euentum tunæ mutabile, statuerunt Christianos, vt armis & iis potirentur, occidere: sed fuerunt per duces suos à ere reuocati. Interim Allebembeques, vir primari- qui Iehabentafufi odio ductus, Oleidehabrami par dum illi inter se apertè dissidebant, sequutus fue- eò, vbi nostra castra fixerant, peruenit, & Roderi- n Norognam ad colloquium euocauit. Dum à re- is semoti sermocinantur, reliqui in nostros impa- os impetum fecerunt. Multi cæsi sunt, maxima pars n Roderico Norogna in seruitutem abducta fuit: ci autem euaserunt. Maurus quidam Bogima no- ne, cuius vxor atq; filij in vrbe morabantur, vt cala- osum exitum nunciaret, in vrbem incurrit. Masca- nas cum incredibili celeritate centum & quinqua- a equites eduxit, & in castra eorum, qui scelus con erant, inuectus, quę inde circiter decem millia pas- n aberant. Centum & quinquaginta occidit: su- excentos & quinquaginta captiuos abduxit: in- rem boum & pecorum gregem abegit, & eo ipso victor hostium & vindex facinoris sceleſtissimi in m reuersus est. Eo die sex equites, qui euaserant, cisco Melio duce in vrbem rediêre. Postridie pedi edecim, & equites duo pedibus similiter effuge- . Hic fuit finis Mauri fortissimi, &, quod exem- a probitatis apud illos rarò perspicitur, fidelissimi, d extremum vitæ spiritum pro Emmanuelis Re- ignitate & imperio maxima cum laude decerta- Hoc anno Rex Emmanuel Odoardum Menesium æ præfecit: qui quinto Aprilis die cum classe na-

Proditoria Iehabenta fusi cædes.

Lusitanorum clades insignis.

Subita Mascaregnæ irruptio et victoria.

Iehabentafusi elogiũ.

RES INDICAE.

uium quindecim Olyſippone ſoluit, & vniuerſam in-
columem in Baticalenſi portu conſtituit; & continuo
imperij ſibi commiſſi poſſeſſionem cepit. Eodem an-

Georgij Albuquercij Malacenſe iter, eiuſq; ſucceſſus.

no iam Georgius Albuquercius Malacam; Georgiu
Brittius in Malucas inſulas profecti fuerant, quorun
nauigatio exitus valdè diſſimiles habuit. Vt autem p
mùm, quid Albuquercio acciderit, referamus, is Prin
cipem regno pulſum, & opibus euerſum, cuius patren
Tyrannus per ſummum ſcelus occiderat, ſecum duc
bat, vt in Pacemenſi regno collocaret. Cùm verò pr
mùm ad Pacemenſem portum appuliſſet, & rumor
diſſipatum fuiſſet, Regis occiſi filium ea claſſe adue
ctum eſſe, multi clam in claſſem ſe contulêre, Reg
vnique iuuenem regem ſalutauêre. Tyrannus Gue
nal, hoc enim illi nomẽ erat, vrbem foſſa & vallo mu
nierat, magna militum præſidia ſuis locis diſpoſu
rat, tormenta varia collocauerat, vigilias diligenter a
gi præceperat. Audierat enim Indiæ Prætorẽ eò cla

Georgij Albuquercij ad Pacemẽſem Tyrannũ nuncius.

ſem eſſe miſſurũ, vt illum regni poſſeſſione depellere
Georgius Albuquercius ad illum miſit, qui diceret, v
regno, quod contra ius & fas vſurpauerat, vero reg
ſucceſſori cederet. Quod ſi faceret, ſe operam daturu
vt meliore eſſet conditione, ea, qua fuerat antè, quàn
regnum illud occuparet. At tyrannus reſpondit, ſe re

Tyrãni reſponſum.

gnum, quod ei iure aduenerat, & ab homine malefic
contra ius vſurpatum fuerat, virtute cepiſſe. Se verò l
benter Emmanuelem dominum agnoſcere, & ſum
ma fide tributum, quod imperatum eſſet, ſoluturun
Proinde orare & obteſtari, ne Regem, qui optimo iu
in regni poſſeſſionem venerat, & qui ſe totiuſq; reg
opes Emmanueli Regi libẽter addicebat, vellet vlliu

Pacemenſe bellum.

gratia contra iura omnia violare. Orationibus & obte
ſtationibus huiuſmodi vltrò citroque ſine vllo fruct
miſſis, decretum ab omnibus eſt, vt vrbs oppugnare
tur. Opportunè autem Emmanuel Gama Malaca, cun
naue rebus omnibus inſtructiſſima, ad eundẽ ſe port
contulerat. Rex quidam erat Pacemenſi finitimus: re
gnum Daru appellabatur. Is erat Principi pulſo ſan
guin

uine propinquus, & illius gratia bellum assiduè cum yranno gerebat. Is cùm audisset nostros vrbē oppunare constituisse, exercitum, in quo supra tria homium millia fuêre, repentè coegit, & ad Albuquerciũ ontinuò venit, & operam, & opes suas omnes pollitus fuit. Albuquercius animum gratum habuit, ope a verò illius ad id bellum se minimè indigere respōit. Rogauit tantùm, vt spectator adesset, vt videret, uo animo Lusitani hostē ferire didicissēt. Ne autem ost victoriam, quam se propitio Dei numine adeptu um confidebat, illius copiæ cum hostibus commisſę ericulum adirent, eum admonuit, vt iuberet omnes uos capita ramis viridib⁹ ornare, vt eo discrimine ab ostibus internosci possent. Deinde aciem triplicem struxit: primam Sancio Henrico, alteram Alfonso Ienesio attribuit, tertiā verò sibi reseruauit. In acie lius erāt Emmanuel Gama, Antonius Mirāda Azeedius, Garsia Chaignus, Hector Valladares, Franciius Bocarrus, & alij quidam viri nobiles, quorū virs spectata multis in locis extiterat. Sancius primam ationem acriter oppugnare instituit. Menesius ne vl laudem concederet, in locum sibi assignatum festiunter inuasit. Albuquercius postremò cū suis omnes certamen alacrius ineundum incendit. Fuit longo acio varijs tormentis, & vasis fictilibus tormētario uluere cōpletis, atq; missilibus acerrimè pugnatum. *Stationum oppugnatio.* ùm propugnaculum immineret, vnde nostri non ediocre damnū accipiebant, Dionysius Melius, Emanuel Gama, Hector Valladares, & Franciscus Borrus ad portam accurrunt, fores effringunt, & repaula conuellunt, & aditu patefacto, cum reliquis, qui os sequebantur, irrumpūt. Ad hunc modum prima atio expugnata fuit. Altera statio multò munitior, tegra permanebat. Quæ fuit cū multo maiore perilo ab ijs, quos Albuquercius secū ducebat, & multò rociore prælio superata. Certamē enim multo mas opinione, quàm nostri susceperant, extitit, adeò, omnes faterentur Christi præsenti numine proffi-

gatum fuisse. Quadringenti Gueinalis tyranni dom-
stici atque familiares, & duo millia militum ex ill
quos mercede conduxerat, cæsi sunt: ipse Gueinal
militer interfectus fuit; vxores & filij capti. Ducent
& octoginta tantùm Lusitanos Albuquercius in ac
eduxerat: quatuor solùm desiderati sunt. Albuqu
cius in regni possessionem principem hæredem mis
Regem fœdere ad fidem erga Emmanuélem conse
uandam obligauit, & tributum, quod singulis ann
penderet, imposuit, arcem deinde multorum ope
ædificauit. Sancium Henricum arci præfecit, & ei c
tum Lusitanorum præsidium attribuit, & ita tande
Malacam cum incolumi classe peruenit. At Georgi
Brittius cum sex nauium classe in Zamatræ portu
aduectus est, ad ciuitatem, quam Dachem appellan
Rex illius ciuitatis hostili odio à Lusitanis dissideb
iam ex eo tempore, quo Alfonsus Albuquercius M
lacam expugnauerat. Idcirco Lusitanos, qui casu na
ues ad eum portum appulerant, omnibus bonis exp
liarat, Brittius cùm id exploratum habuisset, misit a
illum, qui dicerent, se vehementer admirari, cùm om
nes Zamatræ Reges essent Lusitanis amici, illum so
lùm eorum amicitiam aspernari, & Lusitanos, qu
ad oras illas appellebant, omnibus fortunis euertere
Se illum hortari & admonere, vt vellet secum, & cu
Lusitanis omnibus pacem & amicitiam firmare, &
in amoris instituti signum, omnia bona, quæ Lus
tanis ablata fuerant, restituere. Ad hæc Rex sibi cu
ræ fore dixit, vt in eum, penes quem illius iniuri
culpa resideret, diligenter inquireret, & postulato sa
tisfaceret. Interim verò tantùm abfuit, vt officium
debitum præstaret, vt potius vrbem multò validior
præsidio muniret. Georgius Brittius cùm se deludi ce
neret, illas exiguas copias, quas habebat, in terram ex
posuit. Deinde in stationem, quæ portum muniebat
inuasit, eamque pugnando cepit. Prælij principium
non fuit telis, sed hastis, atque gladijs acerrimè com
missum. Qui enim cum scorpionibus, & fistulis fe

rei

Illustris Lusitanorum victoria.

Geor. Brittij Malacēsis infausta nauigatio.

[...]eis veniebant, & erant in fronte pugnaturi, vt Britti[...]
[...]us constituerat, nondùm propter aduersum ventum [...]n terram accesserant. Hic cùm hostes fugerent, Rex, [...]t suis opem afferret, supra mille nobiles homines, ar[...]nis egregiè tectos, & sex elephantos eduxit. At Britti[...]us reliquas suas copias in statione expectabat. Ioannes [...]erò Serranus, qui vexillum præferebat, sine vllo ad du[...]is imperium respectu, in hostes, qui cliuum subibant, [...]ignum intulit. Et cùm eum Brittius magnis vocibus [...]euocaret, voces nullo modo ad aures admisit, sed in [...]nstituta temeritate & amentia fortissimè perseuera[...]it. Idem multi eadem insania flagrantes effecerunt. [...]rittius cùm eos continere non posset, inuitus homi[...]um furentium audaciam sequutus est. Et cùm nostri [...]ngentem impetum tulissent, tantam impressionem [...]ecerunt, vt hostes in vrbem compellerent. Ita cùm iã [...]ebellatum esse considerent, in vrbem ingressi sunt, [...]e hostes ab illo metu refici, & recreari permitterent. [...]At longè secùs, quàm suspicati fuerant, euenit. Nam [...]ùm in via lata in copias, quæ regem circumsistebant, [...]ncidissent, pauci à multis circumuenti sunt. Qui cùm [...]bi moriendum esse cernerent, res admirabiles effici[...]bant. Primus, qui mortem oppetijt, Ioannes Serra[...]us fuit. Quidam autem Gaspar Fernandus nomine [...]ir egregiè fortis, cùm in elephantum, vt eum hasta [...]ansuerberaret, impetum ferret, ab elephanto probo[...]cide in altum sublatus atque ad terram allisus, & pe[...]ibus ipsius elephanti conculcatus interijt. Georgius [...]rittius deinde cecidit, Christophorus Pinctus, Ioan[...]es Pereira, Franscissus Godizius, & alij multi simili[...]er occisi fuêre. Qui euadere potuerunt, fugæ se man[...]ârunt. Quidam ex nauarchis, Laurentius Godinius [...]omine, copias suas, vt se cum Brittio coniungeret, e[...]ucebat: cùm nostros fugientes, animaduerteret, non [...]xpectauit, dum illos exciperet, & hostium insequen[...]ũ impetum ab illis reprimere conaretur, imò fœdis[...]ma fuga sibi consuluit: quo factum est, vt hostes vs[...]ue ad littus nostros insequerentur. Nondum om-

Io. Serrani temeritas.

Miserabilis clades Lusitanorum.

Raposi & Villosi virtus. nes sciebant, Ducem intra vrbem cecidisse. Ludouicus Raposus, & Petrus Villosus, viri, qui multa decora virtutis militaris obierant, cùm in ipso littore percepissent, Brittium occisum fuisse, dixerunt, sibi nullo modo tantam turpitudinem subeundam esse, vt ex prælio, in quo Dux occubuisset, euaderent. Itaque in hostes ruunt, neque cædendi finem faciunt, donec vulneribus concisi, & debilitati conciderent. Gaspar Gallus, cui prima acies, in qua multi minoribus tormentis instructi veniebant, assignata fuerat, cum fluctibus, & aduerso vento pugnauerat. Cùm verò strepitum tormentorum, quibus hostes, qui erant in statione, nostros repellere nitebantur, audiret, nauem longam, cui preerat, remis, quantum hominum viribus, & summa animorum contentione fieri potuit, impelli & incitari præcepit. Quo facto, nauis impetu ipso quo ferebatur, in arenæ molem, quæ sub aquis latebat, impacta, sic inhæsit, vt nec remis, neque contis, nec vlla nautarum industria inde prius euelli potuerit, quàm rediẽs æstus, aquas, quibus sustineri nauis ipsa posset, afferret. Omnes igitur nauarchi cæsi sunt, præter duos, Gallum nempè & Godinium, qui prælio non interfuerunt: vnus, quia non potuit, alter, quia fugæ turpitudinem subire minimè dubitauit. In quo prælio supra septuaginta viri Lusitani ceciderunt, & ex ijs, qui euadere potuerunt, nullus extitit, qui non multis inde vulneribus sauciatus abiret. Anchoris autem solutis, è portu profecti sunt, & in portum Pedirensem se contulerunt: vbi inuenerunt Antonium Brittium, Georgij Brittij fratrem, qui communi omnium suffragio delectus fuit, vt in fratris demortui locum succederet. Sic autem fuerat ab Emmanuele decretum, vt si Georgium aliquis casus de medio sustulisset, Antonius Malucis insulis præesset. Antonius Brittius nauarchos reliquis nauibus præfecit, deindè in oram Pacemensem delatus, Georgium Albuquercium reperit. Itaque, omnes simul Malacam profecti sunt, vbi fuerunt à Garsia Sala cum humanitate summa recepti

Gasparis Gallinauis vado impacta.

Antonius Brittius fratri suffectus.

oti. Qui arcis confestim possessionem Georgio Albuquercio concessit. Hoc anno Leonora Regina Olysippone, mense Iunio peperit filiam, cui fuit Mariæ nomen impositum: quæ postea ingenio, & animi magnitudine & opibus summis excelluit, quamuis varijs casibus innupta in hunc vsque diem permanserit. Vt autem quid interim in India Iacobo Fernãdio Begiensi acciderit, oratione perstringamus, is eo tempore, quo Antonius Correa in Baharem missus à Siqueira fuit, in Indiam cum nauibus quatuor eiusdem Siqueiræ iussu nauigauit. In ora Cambaiæ duas naues cibarijs onustas, & vnam onerariam nauem satis opulentam pugnando cepit. Melichiazius, cùm prælium non procul à Diensi portu fieret, Hagamahamedum cum longis nauibus duodeuiginti misit, vt opem suis afferret. Sed eo tempore, quo is nauibus appropinquauit, iam prælium erat finitum, & hostium maxima pars occisa. Hagamahamedus tamen acre prelium de integro cum victoribus iniuit: nauem vnam, cuius nauarchus nominabatur Gaspar Doutelus, depressit: maxima eorum pars, qui eadem naue vehebantur, fluctibus demersa fuit: nauis ipsius Begiẽsis parum abfuit, quin mergeretur. Similiter & Nonius Fernandius Macedus summum periculum adiuit, & 14. in prelio viros amisit. Cùm essent nostri in extremo periculo constituti, imbres immodici, & tonitrua, & fulgura, sublatiq; subita tempestate fluctus prælium diremerunt. Begiensis, vt aquationem faceret, & rei frumentariæ consuleret, & naues iactatas reficeret, Chaulem petijt: eò Siqueira peruenit, a spe arcis propè Diũ ædificandæ deiectus. Locum enim, quem is delegerat, Melichiazius munierat. Præterea nauis ingens, quæ materiam subuehebat, incensa fuerat. In ea nanq; vincti Turcæ vehebantur, qui facinus incredibile susceperunt. Cùm enim mortem seruituti longè prætulissent, clauorum attritu scintillas excusserunt, quibus in tormẽtarium puluerẽ deiectis, flamma naue & ipsos captiuos cum omnibus Lusitanis absumpsit. Alias deinde cogitatio-

RES EVROPEAE

RES INDICAE.

Iacob. Fer. Begiensis nauale prælium.

Captiuorũ Turcarum facinus inauditum.

nes Siqueira cùm suscepisset, Odoardi Menesij aduētu ab illis omnib⁹ depulsus fuit. Interim Petrus Syluius, quē Siqueira Armuzij reliquerat, vt quædam negotia conficeret, in Chaulensem orā peruenit. Hagamahamedus cū sua classe eò se contulit, Petriq; Syluij nauē multis tormentorum ictib⁹ vulneratam depressit. Syluius cum maxima hominum, quos ducebat, parte fluctibus haustus fuit: qui nando seruari potuerunt, capti, Diumque perducti sunt. Sub id tempus matrimonium Beatricis, Regis Emmanuelis filiæ, cum Carolo Allobrogum duce Olysippone celebratum est. Carolus eas nuptias aliquot antè annis ambierat, quòd ad suam dignitatem valdè pertinere arbitraretur, cū Emmanuele affinitatem contrahere, & quòd de Beatricis forma & pulchritudine, & de indole singulari multa percepisset: & de eadem re ad Emmanuelem legatos miserat. Sed nihil fuerat ab Emmanuele constitutum. Legationem tamen benignè acceperat, & filiæ ætatem parum matrimonio aptam excusauerat: & interim multa de statu & imperio Caroli, de regionis, quam iure possidebat, amplitudine, de illius moribus & vita clam per homines industrios inquirendo, eò deduct⁹ est, vt minimè eam affinitatem contemnendam arbitraretur. Quod vbi Carolus sensit, Legatos iterum in Lusitaniam misit. Nuptiæ pactæ sunt, & matrimonij conditiones scriptæ, & classis, qua Beatrix Nicæā veheretur (sic enim fœdere cautum fuerat) summis sumptibus, & singulari studio comparata. Classis erat duodeuiginti nauium, in quibus erant aliquæ tantæ magnitudinis, quanta nunquam in Lusitania naues vllæ perspectæ fuerant: erant etiam aliquot rostratæ, & triremes præterea, & longæ naues. Nauarchus, qui vniuersæ classi præesset, Martinus Albicastrensis, Villæ Nouæ Portimanensis Comes, vir singulari prudentia, ab Emmanuele delectus fuit. Martinus Costa Archiepiscopus Olysipponensis aliam nauem summis sumptibus instruxit, qua Beatricem sequeretur. Ex omni nobilitate fuerunt multi ab Emmanuele delecti: qui

Hagamahamedi pugna naualis.

RES EVROPEAE

Allobrogū Ducis cum Emmanuelis filia nuptiæ.

omnes gemmis, & auro, & vestibus atque monilibus tam insignem speciem elegantię & magnificentię prę se ferebant, vt omnibus admirationem non mediocrē mouerent. Naues erant interius multo auro & varijs coloribus illustratæ. Festi dies, antè, quàm classis solueret, ludis quamplurimis agitati, & nobilitatis frequētia, & omnium gratulatione celebrati. Neque solùm elegantia vestium curæ Lusitanis fuit, sed multò etiam magis armorum, & tormentorum ratio ab omnibus habita. Classis nono die Augusti vela dedit, in exitu mēsis Septemb. ad portum Nicææ appulsa, & Beatrix cum maxima pompæ celebritate, & amoris insignis argumentis excepta à Carolo, & ab illius proceribus, & vniuersa nobilitate & multitudine fuit. Dum hæc geruntur, in India Lusitani, qui arcem Chaulis ædificabant (nondum enim erat absoluta, sed tantùm ad primam contignationem peruenerat) magnis laboribus & periculis afflictati sunt. Hagamahamedus enim sæpenumerò in Frāciscum Mendozam, & Georgium Menesium, qui singulis triremibus præerant, incursabat, & non paucos interimebat: & hæc in Siqueiræ & Menesij conspectu faciebat, qui nullo modo propter æstus accedentis impetum suis opem afferre poterant. Tempus enim hostis acer & infestus obseruabat, quò naues q̄ remis nō agebātur, ei nocere minimè possent. Siqueira cùm illi iter instaret, vt Cochimo in Lusitaniam intenderet, Henricum Menesium arci Chaulensi præposuit, maritimarum rerum curam Iacobo Fernandio Begiensi dedit. Ei verò, vt mare illud tueretur, duas naues magnas, 3. triremes, vnam nauem lōgam, & vnam præterea minorem nauem reliquit: deinde vela dare iussit. Cùm verò malacia summa nauigationem illius impediret, in ora naues suas propè Begiensis classem constituit. At Hagamahamedus cùm nullā sibi benè gerendæ occasionem amittendam existimaret, cum 30. longis nauib⁹ classem Lusitanam circumibat, eamque multis tormentorum ictibus assiduè verberabat, & illius conatus nauium suarum celeritate, & vehe-

RES INDICAE.

Lusitanorū in arce Chaulensi periculum

vehementi remorũ impulsu, & concitatione frequ
ter eludebat. Siqueira cùm se loco mouere nõ posse
angebatur. Begiensis Andreæ Sousæ, qui triremis cu
iusdam præfectus erat, imperauit vt triremem sua
in ostiũ fluminis, quod Chaulem alluit, impellere
nè hostes per fluuium inuecti, arcem oppugnaren
Sed Hagamahamedus in Sousam inuectus, trirem
noctè crebris ictibus oppugnauit, septem Lusitanc
occidit, vulnera grauia & periculosa multis imposui
Alexius Sousa, Andreæ Sousæ frater, non leue vulnu
accepit. Ad triremem tandem, vt eam retineret, sua
nauem applicuit. Georgius Menesius, vt opem Sou
ferret, accelerauit. Nihilo tamẽ secius Hagamahame
dus, vt vtranque alligaret, summa ope contendeba
Sed Begiensis cum trireme, cuius præfect⁹ erat, & Fr
ciscus Mendoza cum 4. lembis subsidio occurrit: & c
triremem Sousæ laceram & dissipatam animaduerte
ret, eam submoueri iussit. Deinde in triremem Geo
gij Menesij transcẽdit. Naues interim nostræ eò quò
ventus omninò defecerat, immobiles permaneban
Prælium verò exarsit. Qui erant in lembis, cùm no
possent, aut non auderent hostium impetum sustine
re, lembos subduxerunt, vt triremis puppi se defende
rent. Itaq; omne certamen erat contra duas trireme
institutum. Malus triremis, in quam Begiensis se con
tulerat, erat iã pertusus, latera multis in locis perfo
sa. Begiensis cùm acerrimè dimicaret, & omnib⁹ lo
cis occurreret, optimiq; ducis, & strenui militis mu
nus simul obiret, exemplo suo multos ad rem strenu
gerendam excitabat. Cùm verò lembos nõ aspiceret
in puppim recurrit. Ergo, inquit, homines perditissi
mi, quos nec pudor, neque religio ad officium impel
lit, mauultis turpiter fugiendo, ab hoste crudelissim
necari, quàm fortiter & animosè dimicãdo, vitã tue
ri. Dum hæc diceret, tormẽti vnius ingentis pila latu
illi⁹ percussit, loricã perfregit, & ipsius loricę fragmẽ
ta intra lacerum corpus immisit. Cùm Georgius Me
nesius illũ cecidisse conspiceret, corpus illius integu
ment

Atrox cũ Hagamahamedo prælium.

mento inuolutum à militum conſpectu ſubtraxit, nè multi cæde illius exanimati, à pugna deſiſterent. Eos autem, quos mors illius fallere non poterat, adhortatus eſt ne vnius viri caſu animos demitterent, imò virtutis illius exemplo ad ſimile decus aſpirarent. Tum ducis officio egregiè functus, multa pertulit. At multi ex illis, qui tormentis præerant, occiſi iam fuerant. Tū quilibet pro vſu, quem habebat, eorum vice munus illud adminiſtrabat. Remiges, cùm eſſent à Chriſti ſacris alieni, lingua noſtris ignota hoſtem magnis vocibus admonent, vt triremem alligent. Neminem eſſe iam, qui eam tueri poſſet, cùm omnes aut mortui, aut vulneribus debilitati fuiſſent. Meneſius cùm hoc animaduertiſſet, ſeptem aut octo remiges vulnerauit, reliquos formidine perterritos in officio continuit. Hagamahamedus tamen, cùm magnam ſuorum partem interfectam, multas naues laceras animaduerteret, prælium, nè grauius aliquod damnum pateretur, omiſit: Meneſius, vt ijs, qui erant in littore, & prælium ſpectabant, victoriæ ſpeciem præberet, illum per aliquod ſpatium inſequutus eſt. Deindè triremem, quæ omnem propemodū prælij impetum ſuſtinuerat, multis vexillis ornauit, & tormentorum omniū fragore lætitiæ ſignificationem dedit, quod illius ciuitatis incolis maximum terrorem incuſſit. Deindè vt magis victoriæ confeſſionem cunctis exprimeret, ad veſperum in anchoris conſtitit. Poſtremò ſublatis anchoris ad nauem prætoriam acceſſit, laceramq; triremem, & numerum eorum, qui pugnando ceciderant, oſtendit. Siqueira noluit indè diſcedere, antequam claſſem reficeret, & ad Odoardum Meneſium literas dedit, quibus ſtatum ſignificauit. Claſſe aūt refecta, maritimarum rerum præfecturam Antonio Correæ commiſit, tantiſper dum Ludouicus Meneſius Odoardi Meneſij frater, veniret, qui fuerat ab Emmanuele mari præfectus. Reb' ad hunc modum conſtitutis, Siqueira Cochinum profectus eſt, vt ſe ad iter, quod erat ei in Luſitaniam faciendum, compararet. At Hagamahamedus

dus sex & triginta longas naues rursus instruxit, &
in Chaulis portũ inuectus, classem in loco constitu
quo illam tutam à nostris facillimè cõseruabat. Ha
mahamedus cùm Correã nihil mouere cerneret,
classem illius accessit, & postquam ad ictum torme
constitit, multis tormẽtis prælium instituit. At C
rea tormentarij pulueris inopia laborabat, & ideò,
totum sine magno fructu consumeret, summa vi
lantia prouidebat. Nostri duas turres excitârant, a
munierant, vnã ad oram, qua flumen in mare ca
in qua specula erat, alteram propius vrbem. Haga
hamedus cominus decertare, non satis tutum arbi
batur. Turrim verò, quæ erat ad fluminis ostium,
pugnare constituit. Eam triginta tantùm viri Lusi
ni tuebantur. Ducem igitur, Chilum nomine, cum
nauibus ad eam oppugnandam misit. Is ducentos
ros in terram exposuit, in loco, quẽ rupes excelsa te
bat: qui inde in editum collem subierũt, qui turri i
minebat. Hi turrim à terra acriter oppugnare, na
è mari quatere tormentis instituunt. Nostri ancip
prælio districti, nulli tamen loco desunt. Turris P
fectus, cui nomen erat Petrus Vascius Furmanus, du
periculum à turri forti animo propulsat, tormenti
nius ictu percussus occubuit. Simon Ferreira & t
mentorum magister, & nonnulli eiusdem muneris
tifices occisi sunt. Correa interim, quamuis prælium
cum Hagamahamedo tunc iniret, Rodericum Va
um Pereiram cum septuaginta viris Lusitanis duob
lembis immisit, vt ijs, qui arcem tuebantur, subue
ret. Ij cùm in terram desilirent, in hostes, qui coll
occuparant, inuadunt, eosque loco pellunt, & in f
gam conijciunt, & ferociter in littus insequuntur,
multos interimunt. Hagamahamedus verò post p
lium longo spatio protractum, cùm è suis maxim
numerum interfectum aspiceret, receptui signum
dit. Porro autem Correa prælij contentione libe
tus, in turrim iuit. Ibi eos mortuos, qui dicti sunt,
uersus vulneribus inuenit. Multos præterea vulne

Turris cuiusdam oppugnatio.

tos offendit. Parma vnius, cui Petrus Queirosius nomen erat, septem & viginti sagittis transfixa fuerat, & alius nomine Emmanuel Cugna, similiter quinque & 20. sagittas parma infixas gerebat. Alij similiter multa signa virtutis indicabāt. Dum hostes ab arcis ingressu repelluntur, triginta ex illis cæsi sunt, & alij præterea sexaginta in littore ceciderunt, præter eos, quos Peceira ceciderat. Omnes fermè, q. hoc prælio cæsi sunt, nobiles erant, quos cultus elegantior, & armorum vsus indicabat. Inter eos Chilus, qui ad arcē oppugnandam missus fuerat, & Aethiops quidam agminum ductor, vir fortissimus iacebant. Mortuorum capita Correa pręcidi iussit, vt ea ad Hagamahamedum muneris parum grati loco mitteret. Turrim verò refecit, & firmiore præsidio muniuit, illique Aluarum Brittium præfecit. Interim Ludouicus Menesius interuenit, cui Correa classem continuò tradidit, & indè Cochimum profectus est. At Melichiazius pacem ab Odoardo Menesio postulauit, & culpā belli in Siqueiram transtulit. Hagamahamedo verò vt se cum classe reciperet, imperauit. Dum hæc in India citeriore geruntur, Georgius Albuquercius Bintami vrbem egregiè munitam oppugnare constituit. Itaque classe magna comparata, in eam insulam traiecit, ad vrbem castra posuit, & stationes propugnatoribus nudare instituit. Sed scalas non attulerat. Dictum enim illi fuerat stationes & propugnacula propter humilitatem transcēdi facillimè posse: quòd longè secus esse reperit. Itaque fuit ab oppugnatione cum damno repulsus. Multi namque telis hostium ceciderunt, inter quos Georgius Melius extitit, qui cum Antonio Brittio in Malucas insulas nauigabat. Multi vulnerati sunt. Ita deinde se receperunt, vt hostes eos insequerentur, neque cædendi finem facerent, vsque eò, dum in scaphas & lembos, deinde in naues cum periculo non mediocri conscenderēt. Laqueiximena maritimarum rerum præfectus, vt magis victoriæ confessionem exprimeret, cum nauibus viginti classem Lusitanā persequutus

Queirosij & Cugnæ virtus insignis.

Infælix Bintami oppugnatio.

Ant. Brittij ad Malucas nauigatio.

tus est, Egidiumque Simonem celocis præfectum cum omnibus, qui sub illo militabant, interfecit. Exitus igitur rẽ temerè susceptã, vt fieri plerunque solet, infeli admodum consequutus est. At Antonius Brittius e eadem insula profectus, vt Malucas insulas peteret, a

Maduram Ins.

Iauas in eo cursu delatus, classem in Agaciamensi portu constituit. Erat enim ea ciuitas fœderata. Aberat in de non procul insula nomine Maduram; cuius aqu laudabatur. Itaque magistrum nauis suæ eò misit, v aquaretur. Incolæ in nostros impetum fecerunt, & le bum ceperunt, & captiuos, eò, quòd insita quadam t meritate & insolentia primi iniurias intulerant, nullo modo, nisi pretio pro redemptione persoluto, reddi derunt. Brittius propterea, quod hyems erat, non potuit eodem anno in Malucas nauigare: & apud Haga cimenses hybernauit. Et hæc quidem in vlteriore India gesta sunt.

Armuziẽsiũ in Lusitanos conspiratio atque rebellio.

Sub id verò tempus, Armuzij Xerafu operam dedit, vt scelus meditatum in actum tandem erumperet. Postquam enim opera & industria Corre Baharemensi insula potitus fuit, tantos ad scelestum illud facinus perficiendum spiritus assumpsit, vt oblitus fidei atque recentis illius beneficij, conatus omnes ad exitium nominis Lusitani comparauerit. Obstabat tamen Regis ipsius voluntas in Lusitanos propensa, qui etsi soceri crebris sermonibus alienatus à nostris extiterat, noui tamen muneris & beneficij recordatio eum rursus ad fidem, vt antea faciebat, obseruandam allexerat. Hominis tamen scelestissimi importunitate victus, & soceri authoritate commotus, quamuis pestem sibi comparari eo scelere perspiceret, hominibus perditissimis assensus est. Die igitur ad facinus præstituta, in ædes, in quibus Lusitani habitabant, irruerũt, inopinantes oppresserunt, & domos aliquas incenderunt. Supra sexaginta eã nocte Lusitani cæsi sunt.

Garsiæ Cottignij negligentia.

Huius coniurationis indicium ad arcis Præfectum delatũ fuerat. Sed tanta fuit hominis in tanto periculo propulsando negligentia, tantaque suscepti muneris obliuio, vt ne commeatum quidem vllum ad obsidionẽ

ollerandum in arcem importandam curauerit. Ea tamen nocte, vt in re trepida fieri potuit, Garsia Cottinius (hoc enim præfecti nomen erat, vt diximus) turres ducibus assignauit, & tormenta aptè collocari præcepit, & aciē instruxit, quæ Lusitanos in arcem confugientes exciperet, & impetum hostium ab arce repelleret. Nostri cùm ex arce egressi fuissent, in Saracenorū turbam impetum dederunt, multosque ex illis occiderunt, & non paucos Lusitanos, qui nondum interfecti fuerant, cōseruârunt. Cùm verò in arcem redirent, in hostes, qui vias obsederant, inciderunt. Fit atrox prælium. Hostes odium acerbum & immane, nostros desperatio & indignatio stimulabat. Illi multitudine furenter elati, nostri virtute freti dimicabant. Tandem cùm nostris via ferro aperienda esset (aliter enim nulla spes salutis erat) tantam impressionem fecerunt, vt hostium aciem perrumperent, & multos interficerēt, atque tandem in arcem euaderent. Omnes tamen, qui quadraginta tantùm erant, vulnerati fuerunt. Cottinius ea nocte nuncium de rebellione illa, & periculo in quo versabatur, ad Prætorem in Indiam misit. Et quia materia ad excitanda propugnacula deerat, nauē oneratam, quæ in anchoris consistebat, exonerari, & dissolui, & omnem materiam in arcem cōportari iussit: quod non sine maxima armorum contentione, & sine multo sanguine & aliquorum cæde fieri potuit: multi namque Saraceni, qui opus impedire nitebantur, occisi sunt, & aliqui etiam Lusitani ceciderunt: inter quos vir egregiè fortis, Vascus Vieira nomine, cuius in ea pugna præclara virtus fuerat, occisus est. Eo verò tempore Emmanuel Sousa Tauares, qui cum classe mare Persicum & Arabicum peragrabat, vi tempestatis in Mascatem delatus fuerat. Eò Tristanus Vascius Veiga nauem, Calaiate profectus, appulerat. Vrbis præfectus illis Armuzij rebellionem, & scelus in Lusitanos conflatum nunciauit. Significauit præterea, literas ab Armuzij Rege accepisse, quibus imperabat, vt omnes Lusitanos, qui in eadem vrbe versarentur,

Atrox cū Armuzijs pugna.

Armuzij Regis de Lusitanorū strage decretum.

tur,confestim occideret. Quod etiam Calaiatensi præ
fecto,post Veigæ ab illa vrbe digressum,præscripsera
Omnes enim illius oræ ciuitates ad Armuzij ditio
& imperium pertinebant. Calaiatensis autem præf
ctus continuò paruit,& omnes Lusitanos, quos pot
Prudenter factum. it,interemit. At Mascatensis,cùm esset vir senex, lõg
que rerum vsu peritus,& coniectura prouideret, fac
Audacißimũ Veigæ facinus. nus illud non esse feliciter casurum, se à cæde cont
nuit.Veiga fuit vir neq; moderatus, neque moribus
vita rectè constitutus, tanta tamen animi magnitud
ne præditus, vt nullum vnquam periculum formida
ret,ita,vt multi illum insaniæ, & præcipitis cuiusdar
temeritatis insimularent. Is tunc, cùm inter illum
Sousam iurgium extitisset, solus cum triginta Lusita
nis Armuzium profectus est, & per mediam hostium
classem,in densos tormentorũ globos, & in flãmas,
tela,& in sagittarũ multitudinem irruit,tantaque vi
tute dimicauit,vt omnium iudicio vires humanas su
peraret. Atq; tandem cũ hostiũ classem perrumpere
in arcẽ penetrauit. Præbuit facinoris illius audacia ho
stibus maximum terrorẽ,& obsessos ad spẽ certissim
salutis erexit. Emmanuel Sousa ad insulã Queixum
quæ in arcis conspectu posita est,naues appulit. Cott
gnius cũ à Veiga percepisset,Sousę classem esse exiguã
& hominum præsidio non satis munitã, illum roga
Præclarũ Veigæ facinus. uit, vt simultatem deponeret, & se rursus cum Sous
coniungeret.Is,etsi vulneratus erat, Cottignij precib
obsequutus est.Iterum igitur non cũ minore pericul
classem hostium perrupit,& Sousam de statu, in qu
Prælium nauale cũ Armuzi ensibus. arx tunc esset, admonuit. Cùm igitur æstus accedere
in hostes inuecti sunt. Præliũ fuit vtrinq; magna viri
& armorum contentione commissum. Decem hosti
naues depressæ, multi interfecti atq; vulnerati fuerũ
Hostilis stationis expugnatio. E nostris vnus cecidit, octoginta vulnerati sunt: class
verò Lusitana ad arcis portas,hostib⁹ frustra repugnã
tibus,accessit. Xerafus cùm cerneret,arcem mari, pro
pter Lusitanam classem,oppugnari minimè posse, o
mnes ad oppugnationem,quæ ex vrbe fiebat,conue

tit

. Consilio autem Turcæ cuiusdam, nomine Mirab-
lic, viri in bellicis rebus excitati, stationē in regijs
ibus erexit, & alterā similiter in Xenodochio Lusita
, quod inter regias ædes & arcē interiectum erat, ex
auit. Vnde, eò quòd propius abesset, hostes plurimū
mni crebris tormentorum ictibus nostris inferebāt.
rsia Cottignius Emmanuelem Vetulum, & Rode-
um Varellam cum hominibus quadraginta in eam
tionem immisit. Hi stationem acriter oppugnant,
rietem disturbant, violenter irrumpunt, magnamq;
dem faciunt: duo tamen in eo prælio cadunt, & o-
nes fermè vulnerantur. Statione ad hunc modū ca-
, Cottignius tormenta omnia, quæ in ea disposita
erant, in arcem deportari præcepit. Xerafus ingens
mentum in infima regiarum ædium parte colloca-
uisset: illius ictibus arcis portæ confractæ atque dila-
catæ sunt. Aditum tamen illum Cottignius obiectis
olibus obstruxit, & multa tellure compleuit. Tum è
npli turre, quæ erat regijs ædibus aduersa, tormentū
cellenti artifici commisit, qui ita collineauit vt hosti
tormentum, quo fores effregerant, ictu primo di-
eraret. Hostes exterriti quidem eo casu sunt, in insti
o tamen perseuerabant. Nostros cū multum fames,
n multò vehemētius sitis affligtabat. Homines qui-
n obscuri ex arce ad hostes transfugerunt, quorum
licio Xerafus accepit, nostros nō posse diutius sitim
ferre. Eo nuncio fretus, statuit arcem admotis sca-
oppugnare: non credebat enim, vllas vires in Lusi-
is ad resistendum propter aquę penuriam residere.
c fuit Cottignio Saraceni cuiusdam indicio, qui ad
m transfugit, continuè delatum. At Cottignius
a tormentario puluere completa, & trabes transuer
cū saxis ingentibus, ex trabibus aptissimè colliga-
in pinnis statuit. Hostes ad oppugnationē satis cōfi
ntes accedunt; plurimis simul scalis admotis, in arcē
ndere nituntur, quantum quisq; potest, vt primus,
inter primos, ad summū euadat, enititur: cùm Lu-
ni trabibus demissis scalas perfringunt, vasa deijci-

Solers facinus.

Stratagema Cottignij.

 unt,

unt, multos ſaxis interimũt, multò plures flammis a
ſumunt: interim pilæ in confertos emiſſæ maxima
ſtragẽ faciunt. Xeraſus receptui ſignum dedit, & ſca
omiſſis, arcẽ tormentis quatere ſine intermiſſione p
rauit. Catapultam deinde in ædibus regijs diſponi i
ſit, quæ plurimum damni noſtris inferre potuiſſet,
aliquis inter hoſtes eſſet, qui ea vti ſciret. Sed hoſtiu
imperitia fruſtra fuit omnis opera in ea ſtatuenda c
ſumpta. Tandem Xeraſus murum ædificauit, ea me
te, vt ad tantam altitudinem perduceret, vt arci imn
neret, & tela atque denſas pilas in noſtros emitteret,
demq; propugnatoribus nudaret. At noſtri Cottig
iuſſu crebris duorũ tormentorũ ictibus murum qua
unt, eumque lata rima findunt, multiſq; locis pertu
dunt. Deinde galeas fuſtibus ſublatas inter pinnas ſta
unt, vt armatorum ſpeciem præbeant, & choreas d
cunt, maximamq; recentis lætitiæ ſignificationẽ dã
vt hoſtes opinarentur recens auxiliũ aduenisse. Ea v
ro nocte, quæ ſequuta eſt, Cottignius Emmanuele
Vetulum, & Rodericum Varellam, cum vaſis pulue
tormentario refertis, in murum immiſit. Hi magno
lentio ad murum accedunt, & per rimas atq; foram
na vaſa intra murum collocant: deinde ſparſum pu
uerem tenui quodam limite ab aduerſo muro ad ar
continuant. Deinde poſtquam in arcem recepti ſun
ignem deijciunt. Flamma repentè in muri ruinas tem
poris momento diſcurrit, vaſa corripuit, incendiũ c
horrendo quodam ſtrepitu concitauit, quod ſtation
quæ intra murũ erat, abſumpſit: in ædes deinde regi
impetu peruaſit. Ventus erat ea nocte vehemens,
ita euenit, vt cùm omnes accurrerent, nemo poſſ
incendium reſtinguere. Neque ſolùm ædes regiæ, ſe
magna etiam ciuitatis pars incendio illo conſump
fuit. Hoc facto Xeraſi atque Regis ſpes inciſæ fuerun
Viderunt namq; ſuos conatus ad nihilum recidiſſe:
exiſtimabãt noſtros nouis præſidijs confirmatos eſſ
& idcirco ciuitatem deſerunt, & in aduerſam inſula
cum trepidatione traijciunt. Noſtri nè incendium v

Aliud Cottignij ſtratagema.

Xeraſi & regis Armuzij fuga.

tı

tra ferperet, operam dederunt, & varium ex vrbe commeatum, & aquam præcipuè in arcem importarunt. Rex postquam in Queixumæ insula constitit, literas ad Cottignium dedit, quibus significauit, se valdè suscepti facinoris pœnitere, cuius omnem culpā in Xerafum trāsferebat, & à Cottignio pacē suppliciter atq; demissè postulabat. Interim Gundisalluus Cottignius, Garsiæ Cottignij frater ab India cum valido præsidio, iussu Odoardi Menesij Armuzium venit, cuius aduentu metus à nostris omninò depulsus, & omnis hostium spes prorsus abiecta fuit, & nostri, quasi iam pax instaurata esset, hostibus mãsuefactis familiariter vti cœperunt. Xerafus tamen, vt susceptum scelus alio scelere cumularet, cùm intelligeret Regem literas ad Garsiam Cottignium clam misisse, Xamiro homini primario, quo plurimum vtebatur, negotiū dedit, vt ipsum regem strangularet: quod ille diligenter effecit. Illo mortuo, Xerafus Patxam, Mahametxã Zafardimi Regis filium, qui Zafardimus eo tempore, quo primum Albuquercius Armuzium venit, regnabat, Regem creauit. Quo beneficio illum sibi vehementer obstrinxit, vt multò liberius tyrannidem cōstitueret, & per omnium facinorum genera vagaretur. Hoc anno in Africa Ioannes Cottignius ducentos equites eduxit, & rursus Alcassarem Quebirium profectus, iter ita fecit, vt prius omnes vias diligenter explorari iuberet. Tintanes tandem peruenit. qui locus Alcassare Quebirio quatuor millia passuum abest. Ibi in hostes inopinantes inuasit, multos occidit, captiuos quinquaginta duxit, & suprà duo millia boum abegit. Præfectus Alcassaris Quibirij cum trecentis equitibus & ducentis peditibus, vestigijs illius institit. Ioannes Cottignius pedetentim, & cautè copias agebat: & ita postremum agmen muniebat, vt hostes illi parùm nocerent. Transmisso autem fluuio constitit, & hostibus pugnandi potestatem fecit: & cùm illi fluuium transire metuerent, in eorum conspectu conuiuit, & cibum sibi, & militibus apponi iussit. Inde

Missū Armuzienfi arci subsidium.

Armuzij Rex à Xerafo necatus.

RES AFRICANAE.

Prospera Io. Cottignij excursio.

Arzilam cum omni præda ingressus, maximam lætitiam cunctis attulit. Fames enim tunc grauissima Hispaniam & Africã vexabat. At Hamet Larozius, qui summã Alcassaris Quibirij potestatem habebat, cùm se magnã ignominiã accepisse iudicaret, quod Cottignius cùm tã exiguis copijs, tã procul Arzila, & prope Alcassarem Quibirium Mauros tam multos occidisset, & tantam prædam abduxisset, maculã delere constituit. Itaq; equites quadringentos Arzilam duxit. Dies erat caliginosus, & pluuius, & ideò factũ est vt à speculatoribus minimè sentiretur. Multi lignãdi gratia ex vrbe sine metu exierãt, qui vbi primũ hostem conspicati sunt, in iumenta confestim insiliunt, & in vrbem inuehũtur, & sublatis clamoribus hostium aduentum significant. Multi, qui dispersi vagabãtur, in vrbẽ se recipiunt. Cottignius signo dato ex vrbe cum copiis egressus est. Adolescẽs quidã, Aluarus Nonius appellabatur, cuius pater regiæ supellectili præerat, in agmine primo, quod Fernãdus Mascaregnas antesignanorũ ductor agebat, exierat. Eũ, cùm esset animosus & liberalis, adulatores multi sectabantur. Tũ quidam ex illis, age inquiũt, facultatẽ tibi diuinitus oblatã ne prætermittas: nemo tibi diei, huius egregium decus vllo modo præripiat. In hostes irrue, nos te sequemur. Adolescens iuuenta & audacia furẽs, & adulatorum sermonibus inflatus, equũ incitauit. Mascaregnas illũ reuocare conatus fuit. Sed is, cùm inuidia illud fieri putaret, multò vehementius accelerauit, vt ante omnes manũ cum hoste consereret. Quinque & 20. illum sequuti sunt, qui tanto impetu in primum agmen hostiũ inuaserunt, vt eos retro cedere cõpellerent. Sed cum à Larozio subsidia repentè mitterẽtur, ipse circumuentus, atq; prius, quàm auxilium afferri potuit, cæsus est: cum illo quatuor alij ceciderũt. Hostes deinde eos, qui fugiebãt, ferociter insequuti, cùm in Ioannẽ Cottignium incidissent, terga verterũt. At Ioannes Cottignius Aluarũ Nonium adhuc viuũ offendit, & vt solatio, ꝗ adhiberi poterat, dolorẽ illius leni-

Hameti Larozij excursio.

Aluari Nonij infausta temeritas.

eniret, elaborauit, illumque in vrbem inferri cōtinuò
ussit. Qui tamen antè quàm ad vrbem accederet, expi-
auit. Cottignius verò Mascaregnam cum equitibus
uadraginta, vt agmen postremum carperet, præmisit.
Qui cùm aliquos primo impetu deturbâsset, & vnum
iuum cepisset, ex eo sciscitatus est, an Larozius ipse
nteresset. Cùm Larozium adesse intelligeret, Cotti-
nium admonuit: qui eo nuncio valdè lætatus est: val-
è enim cum Larozio congredi, propter viri famam,
upiebat. Et ipse Larozius se vehementer expetere
æpius asserebat. Verū cùm animum Cottignij ad di-
micandum paratum cerneret, consilium mutauit. At
Cottignius cū iam Sol occidisset, illum fugientem in-
equi noluit, sed quinq; captiuos homines primarios
bduxit, & cæsorum spolia legit, & ita victor exercitū
ncolumem reduxit. Nemo enim cecidit, præter illos
quinque, quos temeritas in illum casum præcipitauit.
Eodem fermè tempore Henricus Menesius, Odoardi
Menesij frater, vir multis disciplinis eruditus, Tingi *Insignis*
præerat, qui multas cū non mediocris laude excursio *Henrici*
nes fecit, & cùm per exploratores intellexisset, Tetuani *Menesij vi-*
Præfectum in agrum Tingitanum copias educturum, *ctoria.*
vt vastitatem inferret, & Henrico pugnandi potestatē
faceret, Henricus obuiam illi processit, & in loco, quo
Præfectus erat venturus, tres dies expectauit. Quarto
tandem die in vrbē reuersus est. Iam oēs ex equis descē-
derant, cùm repentè Præfectus apparuit. Pugnæ signo
dato, Henricus Menesius in hostes inuectus est, illos
fudit, fugauitque, & vsq; ad noctem insequutus, mul-
tos occidit, & nonnullos captiuos abduxit, maiusque
multò damnum hostibus intulisset, nisi tenebræ no-
ctis hostes seruassent. Duabus autem de causis victoria
fuit insignis. Prima, quia præfectus Tetuani vir egre-
giè fortis habebatur, & magnas copias adducebat, &
Menesius cum multo minore numero militum illi
confidenter occurrerat. Altera, quia fieri non credide
rant, vt homo, qui magnam vitæ partem in disciplinis
varijs, & in pontificio iure consumpserat, tam acer in

De prospe ro Vasci Fer. Cæsaris cũ Britãnica naui prælio.

armis esset. At Vascus Fernandius Cæsar fretum in rim Gaditanũ non magno quidem militum numer sed magna virtute tuebatur. Cũ verò ad illum biren accederet, nauarchus illũ admonuit, quatuor naues nam nauẽ Lusitanã cepisse, quam secum è prætor nauis puppe colligatam trahebant. Cæsar sine cunc tione vlla in eas cursum instituit, quas post Calpe montem conspexit: & cùm nauem prætoriam ab al disiunctam esse cerneret, in eã nauem suam incitau cumq; prope constitisset, eos, qui ea vehebantur, int rogauit, vnde essent. Illi (erant autem Britanni) respo sum non dederunt, sed exitium minitati sunt, nisi pr tinus vela dimitteret. Cæsar cùm minimè solitus ess eiusmodi mandatis obsequi, nõ obtemperauit, sed a certamen ineundum, satis se promptum atque parat exhibuit. Tormentis acriter vtrinque decertatur. Inte rim verò, qui erant in naui Lusitana, funem, quo era alligata, præcidunt, quod Britanni, eò quod essent pu gnæ acrius intenti, minimè perspexerunt. In hoc præ lio Cæsar septem ex suis amisit, & multi præterea fra gmentis scutorum, quæ hostium tormenta dissipabãt erant grauissimè sauciati. Germanus quidam procer corpore, & animo satis acri ad moriendum, si opus es set, præparatus, 15. vulnera acceperat, è quibus plurimũ sanguinis emanabat: quem Cæsar admonuit, vt è pu gna tantisper abscederet, dum vulnera obligaret. Ego inquit, non prius hinc discedam, quàm aut moriar, aut hostes importunos vela demittere compellam. Dein dè tormentum humero sustinet, & socium ignem applicare iubet: quo facto, nauis armamenta ea parte, qua antenna malo alligatur, dissipauit, maliq; partem perfregit: & cùm hoc iterum atq; tertio fecisset, magnum Britannis terrorem iniecit. Alius deindè Germanus, globo à prora in puppim immisso, multos interemit, & puppis partem dilacerauit. Britani iam eo tempore 20. ex suis amiserant, & multi vunerati discesserant. Itaq; vela continuò demiserunt. Quod etiam naues aliæ, quæ propter aduersum ventum prælio interesse

Eximia Germani cuiusdam magnanimitas.

ne-

nequiuerant, effecerunt. Hoc facto Cæsar scapham demitti iussit, & Anglos accersiuit, & causã scire voluit, cur Lusitanam nauem cepissent. Illi respondent, se, vt eam à Maurorum incursione, qui cum longis nauibus mare peragrabant, tuerentur, secum trahere voluisse. Illos deindè misit, qui, vt se reficerent, Gades aduecti sunt. Cæsar Septam se contulit. Emmanuel verò vt fretum securius à piratis redderet, classem instruendam curauit, cui Simonem Cugnam, Tristani Cugnæ filium, præfecit. Hoc anno propter nimiam in Maurita- *Fames in*
nia Tingitana siccitatem fuit ingens sterilitas agrorũ, *Maurita-*
& inopia frugum, famesque multos mortales absum- *nia.*
psit. Eo malo coacti Maurorum incredibilis multitudo, ad Regem Emmanuelem misit, qui dicerent, se vel se ad Christi sanctissimum nomen adiungi, & quibus- *Volũtaria*
uis hominibus Christianis, qui eos salutaribus discipli- *Maurorũ*
nis erudirent, in seruitutem addici. Concessit hoc Rex *præ fame*
libentissimè. Tãtum studiũ in illo religionis extitit, vt *seruium.*
eo solùm nomine posset facillimè in fraudẽ impelli. Constabat tamẽ, eos simulatè religionẽ inopiæ subleuandæ gratia profiteri, quam erant, vbi primùm facultas aliqua daretur, indignissimis factis violaturi. Præterea hostes immanes in intimas Lusitaniæ sedes admittere, minimè tutũ videbatur. Accedebat, quod erat opinio, eos pestilentiæ cõtagione corruptos, posse facillimè Lusitaniã pestiferis morbis inficere. Quin & vniuersa Lusitania eadẽ agrorũ sterilitate laborabat. Siccitas.n. primũ segetes multas absumpsit, postremò imbres immodici, q mẽse Maio & Aprili deciderant, fruges enatas corruperũt. Itaq; cũ magna Maurorũ multitudo se omnib⁹ qui eos alere vellent, in seruitutẽ traderet, vix erat quisquã, qui eorũ opera vti vellet. Sic factũ est, vt multi egestate & fame cõfecti, fœdè perirẽt. Hoc anno Venetij cũ 5. magnis triremib⁹ Olysipponis por- *Veneta ad*
tũ subierũt. Nauarchus erat Alexander Pisaurensis, vir *Emmanue-*
patricius, qui in Rep. plurimũ autoritatis habebat. Is à *lem lega-*
Venetis legatus ad Emmanuelẽ missus fuit, vt cũ illo *tio.*
pactionẽ faceret de Indicis aromatibus, quæ volebant

illis certo pretio cũ emolumento regis addici. Rex legatum honorificè admodũ recepit, multisq; muneribus, & ornamentis affecit, & reliqua omnia, quæ postulabat, benignè præstitit. De aromatũ verò pactione nihil transigi potuit. In anni huius exitu Rex Emmanueo tempore, quo magis opib⁹ & imperio, summaq; nominis gloria, & celebritate florebat, & optima, vt videbatur valetudine, & corporis robore, & incolumitate vigebat, in morbum subitò incidit, ex quo post dies nouem, decima tertia die mensis Decemb. ex hac vita migrauit. Quinquaginta duob⁹ annis & sex mensibus vixerat: è quib⁹ viginti sex annis, & mense cum dimidio regnauit. In ipso vitæ fine, maxima quædam insitæ religionis & pietatis documenta dedit. Testamentum cũ singulari prudentia fecit, animum sacris sanctissimis expiauit, mortis certissimæ nuncium æquissimo animo tulit: sacerdotes, qui illum circunsistebant, & hymnis atq; precibus ad Deum adhibitis, vota pro illius salute sempiterna faciebant, adiuuabat, & versus sacrorũ carminum multis in locis memoriter pronunciabat. Fuit in Bethlehemico templo, quod fundarat, cũ multis lachrymis, quas desiderium illius excitabat, cum regio funere, omniumque fermè Principum, & nobilitatis vniuersæ celebritate, in sepulchro conditus. Si verò cursum vitæ illius cõsideremus, hominem certè felicissimum, si felicitas vlla in rebus humanis extare potest, iudicabimus. Cùm esset regia stirpe procreatus, nulla tamen in spe regiæ dignitatis & amplitudinis enutritus extiterat. Omnes, qui illum iure propinquitatis, & antiquitatis antecedebant, varijs casibus extincti sunt. Regni verò patrimoniũ miris accessionibus amplificauit. Armuzium, Arabiæ partem, Indiam Indo & Gange definitam, eam etiam, quę vltra Gangem est, extremasq; Oriẽtis Solis regiones imperio adiecit: terras incognitas perlustrauit. Omnia nanq;, quæ Lusitani illius imperio faciebant, ad illius laudem & gloriã referenda sunt. Nec enim Regis officium in vlla re clarius perspicitur, quàm in excellentium hominum, qui

Emmanuelis Lusit. Regis morb⁹ et mors

Præparatio eiusdẽ ad mortẽ.

Exequiæ eius & sepulchrum

Vita mores & res gestæ.

res

res præclaras cum maxima laude moliuntur, multitudine. Rex enim est, si verè hoc nomen vsurpat, qui spirit⁹ affert, qui animos ad laudem excitat, qui pericula subire compellit, qui deniq; honorib⁹ & pręmijs virtuti propositis, multos homines sibi subditos cupiditate verissimę laudis inflāmat. Vt igitur militū fortitudo imperatorū industrię, quę illos exercuit, militaribus disciplinis instruxit, & promptos, & alacres ad rem gerendam exhibuit, ascribenda est: ita clarorū hominum laudes ad Reges optimos, qui claritatem illam honoribus debitis excitârūt, vidētur esse optimo iure reuocandæ. Duplici igitur ratione Reges suorum laudē sibi vendicare possunt, quòd & primùm homines ingenio excellenti maximarum rerum cupiditate inflāmarint, & quod eorum opera, quos singulari virtute præditos animaduertunt, vti sciant. Vt igitur nobilitatis effœminatę languor & ignauia summum Regi dedecus inurit: ita nobiliū virtus & industria illius nomen illustrat. A Regibus enim virtutes & vitia in vniuersam plerunq; Remp. tanquam à perenni fonte redundāt. Si igitur Vascus Gama tam admirabili virtute & industria viam in Orientē aperuit: si Odoard⁹ Paciecus Regis temporibus illis potentissimi impetū & arrogantiam compressit: si Franciscus Almeida tā illustres victorias adeptus cum insigni gloria fuit: si Alfonsus Albuquercius is Imperator extitit, vt sit cū summis imperatoribus, quorum nomen est immortalitati commendatum, meritò comparandus: id est maxima ex parte Ioannis secundi, & Emmanuelis huius nominis primi, è quorum disciplinis tam præclari homines prodiere, virtutibus ascribendum. Id etiam de Ioanne Menesio, de Nonio Fernādio Ataidio, de Mascaregna & Cottignio, & alijs pręstantibus ad laudem viris existimādum est, ea omnia, quę gessêre, Emmanuelis virtute gesta fuisse. Quare minimè dubito, quin, si ille per se signa in Africam intulisset, omnem Mauritaniam Tingitanam facillimè fuisset sub imperium subditurus. Sed ab eo consilio partim tempori

poribus, partim quorundam hominum timidorũ co
ſilijs ſæpè reuocatus fuit. Quãto tamẽ ſtudio Mahum
tis nomẽ extinguere conaretur, vrbes, q̃ illius imper
& induſtria captæ ſunt, & arces ſimiliter ędificatę at
munitæ declarãt. Itaq; felicitas illius, q̃ fuit incredib
lis, nõ eſt fortunæ, vt hominũ vulgus loquitur, ſed d
uino beneficio, qđ virtutibus illius fauebat, attribue
da. Fuit enim vita cõtinens, natura benign⁹, religion
pius, præterea mitis atq; manſuetus, & in ſumma gr
uitate comis & perhumanus. Aditus facillimos hab
bat, in adminiſtrando iure, & negotijs impigrè gerẽd
ſummam diligentiã adhibebat. Manè, & ſæpenume
ante lucẽ ſurgebat, & rebus diuinis operã dabat : tũ
ſupplicũ poſtulatis audiẽdis, & negotijs Reip. trãſige
dis tẽpus omne cõſumebat. Erat in ſermone iucũdu
& non mediocri vrbanitate p̃ditus, & admodũ libera
lis. Domeſticorũ neceſsitatibus ſumma benignitate c
ſulebat. Milites alebat, res præclarè geſtas non ſolũ la
dib⁹, ſed multis etiã muneribus, & beneficijs proſequ
batur. Egentiũ inopiam opibus ſuis egregiè ſuſtent
bat. Viris religioſis, & virginibus ſacris nõ ſolũ ea, qu
ad cultum religionis, verũ quæ ad domeſticum vſur
pertinebant, largè & munificè ſuppeditabat. Erat in ſc
leribus vindicãdis, & erratis ſuorũ coercendis ſeueru
quamuis eſſet natura magis ad lenitatẽ, quã ad ſeuer
tatem propenſus. Muſica multũ delectabatur, ſed no
ita, vt Muſicę ſtudiũ illum à negotijs auocaret. In ead
domo multi fidibus pulſabãt, & ad cytharã caneban
& non pauci Quæſtores, & Iuriſconſulti, & reliqui v
rijs muneribus præfecti, ad illũ multa regni negotia d
ferebãt, ita, vt ſimul cũ honeſtiſsima oblectatione mu
ta negotia conficeret. Erat ille quidẽ cultu vitæ lautiſs
mus, menſaq; illius conquiſitiſsimis epulis extructa
verũ admodum temperatè cibis vtebatur. A vino ſem
per abſtinuit, & diebus ſolenni ieiunio cõſecratis, cib
rum abſtinentiam ſumma religione conſeruabat. Fa
uebat plurimum literis : de moribus externis mult
percunctari ſolebat, hiſtorias libenter audiebat : quot

e

s cibum publicè ſumebat, erant epulæ magis iucundo
: vtili ſermone, q̃ coquorum artificio conditæ. Nam
ũ hominib⁹ eruditis, & cum ijs, q. varias regiones per-
grauerant, ſermonem libentiſſimè conferebat. Hone
iſſimis ludis operã dabat: pila, & frequenti venatio-
e, cùm à negotijs erat otium, & ludis equeſtrib⁹ exer-
ebatur. Sed hoc fuit in illo mirabile, quod vix vnquã
intum eiuſmodi ludis indulſit, vt non aliquid ea die,
ua animũ à negotijs relaxabat, quod ad regiũ munus
ertineret, cum miniſtris ſuis tranſigeret. Vel enim in
rluis verſaretur, in ſyluis præſtò aderat, qui ei ſuppli
em libellum offerret, & aliquid cum illo ageret, in
uo ſalus reip. verteretur. Siue celoce in mari vagare-
ır, in ipſa celoce miniſtri vehebantur qui cũ illo mul
ı de publ. rebus cum vtilitate cõmuni tranſigerẽt. Il-
us ætate, inopia in exilium pulſa videbatur: mæſtitię
ocus non erat: querimonię ſilebant: omnia choreis &
antibus perſonabant. Eiuſmodi ludis aula Regia fre-
uenter oblectabatur. Nobiles adoleſcentes cũ virgini-
ıs Regijs in aula, ſine vlla libidinis ſignificatione ſal-
bant, & quamuis honeſtiſſimis amoribus indulge-
nt, virginibus erat inſitum, neminem ad familiarita
m admittere, niſi illum, qui aliquid fortiter & a-
mosè bellicis in rebus effeciſſet. Pueris enim nobi-
ous, qui in aula Regia verſabantur, non erat licitum
llium virile ſumere, antequam in Africã traijcerẽt,
aliquod inde decus egregium reportarẽt. Et his qui-
em moribus erat illius tempore nobilitas inſtituta,
multi ex illius domo viri omni laude cumulati
odirent. Eccleſiæ ſanctionibus alacritate ſingulari
rebat: mores & ritus ab Eccleſia conſtitutos ſumma
nctitate & cæremonia tuebatur. Tempore, quo me-
oria ſuppliciorum, quæ Chriſtus pro nobis in cruce
tulit, ritu ſolenni conſecratur, à templo minimè
ſcedebat: & tribus diebus quibus ſanctiſſimum Eu-
ariſtiæ ſacramentum erat in ſepulchri quadam ſi-
ilitudine conditum, vt nobis memoriam noſtræ
utis repræſentaret, neque veſtes exuebat, nec ab eo
loco,

loco, nisi ad aliquod breue tempus abscedebat: & cum somnus illum complectebatur, ibi sine vllo vitę delicioris instrumento parumper accubabat. Multas sa ctorum hominũ religiones instaurauit, fluxosq; m res ad pristinam seueritatẽ & sanctimoniam redux Aedes sacras quàm plurimas vel à fundamentis extr xit, vel collapsas refecit. Odio acerbo Mahumetis sec persequebatur; & ea de causa tanto studio bellum Africa & Asia comparabat, vt, quantum in illo esse memoriam erroris pestiferi deleret. Sic autem relig nem colebat, vt nunquam studiũ publici iuris, & Rei rationem intermitteret. Sic Reip. constituendæ, & m ribus atq; legibus inuigilabat, vt bellicarum rerũ cu nullo modo deponeret. Sic se cũ musicis, aut venato bus oblectabat, vt in medijs voluptatibus, salutis p blicæ memoriam retineret. Itaq; eodẽ tempore cla ses in Mauritaniam & Aethiopiam, in Orientis sol regiones instruebat, præsidia in varias partes summi tebat, iuri dicundo operam dabat, hominum querel aures assiduè præbebat, commissa facinora vindicaba Tanta tamen lenitate præditus erat, vt non facile h minum cupidorum, & omnia pericula metuentiun postulatis importunis obsisteret. Id autem effecit, manus multorum immodicè sacris rebus afferri pe mitteret, & transmissionem in Africam, cuius studi tantoperè flagrabat, ita differret; vt mors improuis posset omnes illius cogitationes impedire. Attame quamuis, vt res humanæ sunt, aliquid eiusmodi, quo reprehensione aliqua dignum videatur, in se admi teret, fuit is Princeps multis Regijs virtutibus ornatissimus, & immortali memoria consecrandus.

INDEX RERVM ET VERBORVM MEMORABILIVM IN DVODECIM LIbros Hieronymi Osorij Lusitani, Siluensis Episcopi, de rebus Emmanuelis, Lusitanorum Regis inuictissimi virtute & auspicio gestis: in quo numerus paginam: litera A priorem paginæ columnam, B posteriorem indicat.

A.

Cale-

ca-

cochi-

F.

Fides

Hen-

lu-

lu-

mat-

Nacri

N.

O.

P.

Q.

R.

Ramā

ſua-

Zabaij,

Z.

FINIS.

~~maxima cum voluptate perlegi hos com-~~
~~mentarios.~~

